

સંઘવી ઋષભકવિપ્રણીત—

શ્રી કુમારપાલરાસ.

સંપાદક અને સંસ્કાષક,
શ્રીસમ્પતવિજય.

252

શ્રેષ્ઠ દેવચન્દ્ર લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે ગ્રન્થાંક ૭૦

(જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રન્થાંક ૮.)

શ્રી આનન્દ- કાવ્યમહોદધિ.

(પ્રાચીન-જૈન-કાવ્યસંગ્રહ.)

મૌકિતક ૮ મું.

સંગ્રાહક અને સંશોધક :
મુનિરાજ શ્રીસંપતવિજય.

પ્રકાશક :

શ્રેષ્ઠ દેવચન્દ્ર લાલભાઈ જૈન પુ. ફંક માટે,
જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી, ખમુંધ.

(સર્વ હક્ક ફંડના કાર્યવાહકોને આધીન છે.)

પીર સં. ૨૪૫૩. વિક્રમ ૧૯૮૩. કાર્તિક ૧૯૨૭.
પ્રતિ ૧૦૦૦. વેતન રૂ. ૧૦૦૦

Published by

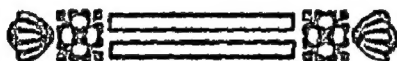
Jivanchand Sakerchand Javeri.

FOR

Sheth Devchand Lalbhai Jain

Pustkoddhar Fund.

AT THE 114/116 JAVERI BAZAR, BOMBAY.

PRINTED By N. M. VIMAVALA AT

THE GANDIVA PRINTING PRESS

SURAT.

Sheth Devchand Lalbhai Jain Pustakodddhar

Fund Series. No. 70

THE

ÂNAND-KÂVYA-
MAHODADHI.

(*A collection of Old Gujrati Poëms*)

PART VIII.

Collected and Edited by

MUNI SHREE SAMPATVIJAY.

Published by

JIVANCHAND SAKERCHAND JAVERI.

A TRUSTEE.

Sold by

The Librarian

SHETH DEVCHAND LALBHAJ J. P. FUND.

C/o. Sheth Devchand Lalbhai Dharmshala.

Badekha Chakla Gopipura.

SURAT.

[*All Rights Reserved by the Trustees of the Fund.*]

1927.

Rs. 1-8-0.

સાહિત્ય-ભંડારો ખોલો તો સાહિત્ય સેવાનું
મૂલ અંકાય

શૈવ-વૈષ્ણવ સાહિત્ય સૂકાયું હતું ત્યારે
ગુજરાતી સાહિત્યનો ઓઘ જૈનોએ વહતો રાખ્યો.

જૈનોએ રાસાઓમાં ગાયેલા ઢાલ રાગણી
લોલણી વિં દેશજ ઢાલોઃ પ્રેમાનન્દે એ દેશજ
ઢાલોમાં મહાકાવ્યો રચ્યાં.

જૈનોના રાસાઓએ સ્ત્રીચાતુરી વિન્ની કથાઓ
આપી સામળલદ્દે એવી કથાઓના મહાગ્રન્થો રચ્યા.

ગુજરાતના એ મહા કવિઓનાં એ જૈન ઋણ.
સરસ્વતીના બધ છોડો. ભડારો ખોલી દો.
બની શકે તો સકલ ભંડારોને એકત્ર કરી એક
મહા જ્ઞાન ભંડાર સ્થાપો.

સુરત. { કવિ ન્હાનાલાલ દલપતરાય.
સં ૧૯૮૦ } જૈન સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખપદેથી

મુખ્ય સ્થળ:—
૧૧૪/૧૧૬ જવેરી બજાર,
મુંબાઈ નંબર ૨.

કાર્યકારો—

- શા. જીવણચંદ સાકરચંદ.
„ ગુલાબચંદ દેવચંદ.
„ કુલચંદ કરતૂરચંદ.
„ અમરચંદ કલ્યાણચંદ.
„ તેમચંદ અભેચંદ.
„ મંછુભાઈ શાકરચંદ.

વિક્રીય સ્થાળ:—

બ ડે ખાં ચ ક લો,
ગો પી પુરા-મુરત.

જૈન પુસ્તકોના ભંડારોમાં હું અનેક
 વખત ગયો છું એ ભંડારોનું સંભાલથી
 જતન કરવામાં આવે છે. જૈન ભંડારોમાં
 હજારો હસ્તલિખિત પ્રતો છે. અમે
 હિન્દુઓ એથી ઉલટી રીતે એવી પ્રતોનો
 નાશ થવા દઈએ છીએ. અથવા તો પ્રભ-
 કીય ઉલટ ન હોવાથી વેચી દઈએ છીએ.

બનારસ. } પ્રોફેસર બી. સી. ભટ્ટાચાર્યના
 તા. ૪-૪-૨૬. } ભાષણમાંથી.

ઉત્તમોત્તમ અંગ્રેજી ગ્રન્થો.

ધી જૈન શ્રીલોસોશ્રી.....૧-૦-૦

ધી યોગ શ્રીલોસોશ્રી.....૦-૧૪-૦

ધી કર્મ શ્રીલોસોશ્રી.....૦-૧૨-૦

માસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

ચૌદ ઈશ્વચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા

બડોચાં ચકલો—મુસ્ત.

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનું ખરું
ભાન કરાવવા માટે સાહિત્યમાં રસ લેતા
અભ્યાસીને જેટલું જૈનેતર વર્ગના આચાર
વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ
તેટલું જ જૈનોના આચાર, વિચાર તથા
ધર્મનું હોવું જોઈએ.

શ્રીચુત કૃષ્ણલાલ શા ઝવેરી

ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસીઓને અતિ
ઉપયોગી શ્રી આનંદ કાવ્ય મહોદધિના ઉત્તમોત્તમ
મૌકિતિકો.

અંક.	મૌકિકાર:	વિષય:	મૂલ્ય.
૩૦.	૪ થું.	શત્રુંજયરાસ.	૦-૧૨-૦
૩૨.	૫ મું.	હીરસૂરિરાસ.	૦-૧૦-૦
૪૩.	૬ હું.	રૂપચંદ કુમાર અને નળ દમયંતી રાસ.	૦-૧૨-૦
૬૬.	૭ મું.	ઢોલામારૂણી શકુન ચોપાઈ માધવાનળ વર્ણે.	૧-૮-૦
૭૦.	૮ મું.	સહર ગ્રન્થ.	૧-૮-૦

સાસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ
ચૈદ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા
ખડેખાં ચકલો—મુરત.

કાવ્યસાગરમાં વિહરી, કલ્પલોલોમાં પછડાઈ,
 સસ્નેહ અનેક મૌકિતક એકત્ર કરી, માળા ગુંથી,
 સજ્જન કંઠ માટે તૈયાર કરી. પણ, માળાને પરિ-
 પૂર્ણ રીતે કંઠમાં સજી તે પ્રત્યે અન્યોને આકર્ષવાં,
 એ કર્તાવ્ય રસપ્રજોતુંજ છે. જેમ કમલને-કાવ્યને
 વિકસિત-પ્રકાશમાં આણવાનું કાર્ય તો સૂર્યનું-
 સુજનોનું-પડિતોનુંજ છે. વારિ-કવિ કે સંગ્રાહક
 તો માત્ર કમલ-કવિતાનો પોષ-ઉત્પાદ કે સંગ્ર-
 હજ કરી શકે છે.

જીવન.

કુમોદલેખ.

વિષય.

લેખક.

- ૧ સ્મરણ પત્રિકા .....
- ૨ પ્રવેશક ..... બ. ક. ઠાકોર.
- ૩ કવિવર ઋષભદાસ..... મો. દ. દેશાઈ.
- ૪ અવતરણિકા ..... પ્રકાશની.

મૂલ ગ્રન્થે :—

પત્રાંક

- ખંડ ૧ લો.....૧ થી ૨૫૦
- ખંડ ૨ ભે.....૧ થી ૨૦૪
- શુદ્ધિપત્રક .....૧ થી ૬
- ભાંડરાતો .....૧ થી ૧૪

योगनिष्ठ श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरजी.

म सं. १९३० महा वदी १४
(विजापुर).

दीक्षा सं. १९५७ (पालनपुर).

आचार्यपद सं. १९७० (पेशापुर)
देहोत्सर्ग सं. १९८१ ज्येष्ठ वरद
(विजापुर).

સ્મરણપત્રિકા.

યોગનિષ્ઠ અધ્યાત્મવેત્તા પરમપૂજ્ય સ્વર્ગસ્થ
જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વર.

પૂર્વાચાર્યોની પ્રાચીન કૃતિઓને પ્રકાશમાં લા-
વવાની આપની તીવ્ર જિજ્ઞાસા અને અર્પાંડ પ્રયાસો
હતા. અધ્યાત્મજ્ઞાન, યોગ, ઉપનિષદ્, ઇતિહાસ આદિ
ગૂઢ વિષયો પર આપશ્રીનો અનુરાગ હોઈ આપે ગદ્ય-
પદ્ય શતાધિક ગ્રન્થો સંસ્કૃત, પ્રાકૃત હિન્દી ગૂજરાતી
ભાષામાં શ્રીઅધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રકાશક મંડળદ્વારા પ્રકટ
કરાવી ભારત વર્ષને અમૂલ્ય વારસો અર્પ્યો છે.

પૂર્વાચાર્યોની કૃતિઓ પ્રકટ કરનાર અમારી આ
સંસ્થા પર આપ નિરંતર કૃપાદ્રષ્ટિ રાખી અમૂલ્ય
સહાય દેતા હતા.

નિષ્કલંક જ્ઞાનમય યોગી પણ સાહિત્યવિલાસી
આપના કવિજીવન ઉપરાંત જૈનધર્મ અને જૈન-
સાહિત્યોદ્ધારની જવલંત ધગશ આદિ ગુણોથી પ્રેરાઈ
આ ગ્રન્થને આપશ્રીના પૂજ્ય નામ સાથે જોડી
અમે અલ્પાંશે કૃતાર્થ થઈએ છીએ.

મૈત્ર એકાદશી, ૧૯૮૩ } જીવજીવંત સાકરચંદ્ર જવેરી.
મુંબાઈ. } પ્રસિદ્ધકર્તા.

योगनिष्ठ श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरजी.

પ્રવેશક.

કર્તા:—રા. રા. બલવન્તરાય કુલ્યાણરાય ઠાકોર.

અને એક ધર્મમાં પંથ પંથો વચ્ચે પણ અણુરાગ, અરે દ્વેષ એટલે
 તો ઉચ્છેદ, કે વૈષ્ણવ ગ્રાહક પોતાના દરજ્જાને 'શીવ' શબ્દ બોલીને
 આજ્ઞા કરવામાં એ પાતક એસે એમ માનતો. એટલે ખુલ્લું છે કે જૈન
 ફિલસૂફી, જૈન નીતિવિસ્તાર, જૈન શિષ્ય અને જૈન વાહુમયનો લાભ,
 જૈન છાંટો પણ ખમી ન શકનાર, જૈનેતર પ્રજાને નજેવોજ મળતો;
 જૈનેતર પ્રજામાની થોડીક વ્યક્તિઓ ખાસ મેળવવાને મથે તો જ
 તેમને મળતો મોઢ વાણિયા જેવી ફટલીક મોટી નાતો આ આખા
 યુગ દરમિયાન બંને પ્રવાહોનો લાભ લેનારી હતી ખરી; પરંતુ આખા
 સમાજની દૃષ્ટિએ આવા લઘુ સઘો અપવાદ જેવા ગણાય અને છે
 હલકી પંડિતની લક્ષાવધિ પ્રજાની તો વાત જ શી કરવી ! કારીગરો,
 દુકાનદારો, રાવત, ફેરિયા, મોટલિયા, વણજારા, અને તેથી પણ ઉતરતા
 કામમાં લગભગ બધો વખત સમર્પીને જેમતેમ પેટ ભરતા અને
 દુખે આયખું નીગમતા એ સમાજના “શૂદ્રો” ફિલસૂફી, શિષ્ય,
 શિષ્ટ સાહિત્ય આદિનો શોખ ઓછા જ કરી શકે છે ! બુદ્ધિના
 ઉદ્દેશથી વા આકસ્મિક સંબેગોમાં આ કોટચવધિ લોકડિયામાંથી કોષમાં
 જૈન જૈનેતર કે બેય સંસ્કૃતિઓ ભગી નીકળતી, તોપણ એવો દામલા
 તો છેક જ વિરલ બનતા. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિ અને આ રૂપનો
 યુગ અત્યારે આપણને સમજવામાં પણ ભાગ્યે આવી શકે એવાં બની
 ગયાં છે, કેમકે ઇંગ્રેજ અને વિલાયતી સંસ્કૃતિના પૂર હિંદમાં બેઠે
 માંડ્યા છે ત્યારથી એક મહાન પરિણામ એ સિદ્ધ થતો આવે છે,
 ભાષાનાં અંતર, ધર્મનાં અને પંથનાં અંતર, રીતરીવાજનાં અંતર
 અને સેંકડો ગાઉના વિકટ પથ રૂપ અંતરાયોનાં અંતર ભૂસાતાં ભૂલા
 નાય છે, અને આખી હિંદી પ્રજા—જૂદીજૂદી દિશામાં બહેતી નદીએ
 મટીને એક સાગરના જેવા ઐક્યમા વધતી જાય છે, તથા તેના પેટા
 ગૂંજરાત બૃહદ્ ગૂંજરાતની ગૂંજરાતી ભાષા બોલતી આખી ગૂંજરા
 પ્રજા પણ ઐક્યમાં અને પોતાની અસ્મિતામા વધતી જાય છે.

૧૫૦ બોલનારી પ્રજામાં જે ભાષાનું ઐક્ય છે, તે એક અમર વીર્ય
 થઈ સાસ્ત્રિક લક્ષણ છે, એવી સમજ ઊંડી ઉતરતી જાય છે, તેમ
 ૧૫૧ ભાષાસ્મિતામદ્ એ ઐક્યભાવના વધારે બળ પકડતી જાય છે.
 ૧૫૨ માપણા અર્ચાચીત્ર વાહ્મયમાં લેખક હવે પોતાના પંથ કે પોતાના
 ૧૫૩ ભાષાઓને માટે જ લખતો નથી. પોતાના ધર્મના પથના વિષય
 ૧૫૪ ઉપર લખતો હોય તથાપિ તે સૌ ગૂજરાતીઓને માટે લખે છે વચનાર
 ૧૫૫ થી લખાણ વિશે કર્તાના પથ કે ધર્મ ઉપરથી મત નથી બદલે.
 ૧૫૬ ૫૨ રમણભાઈ પ્રાર્થનાસમાજ છે, રા. રા. આનંદશંકર સત્યાગ્રહી
 છે, રા. રા. ખુશરુદાસ પારખી છે, રા. રા. નર્મદાશંકર દેવશંકર શ્રેયઃ
 સાધક છે. રા. રા. ફરીમ મહમ્મદ મુસ્લિમ છે, પંડિત બેટરજી અને
 રા. રા. મોહનલાલ જૈન છે, સ્વ. લૈન્ડોલાલા અને રા. રા. મુખ્યલાલ

અને એક ધર્મમાં પંથ પંથો વચ્ચે પણ અણુશૂન્ય, અરે દ્રેષ એટલો
 તો ઉગ્ર હતો, કે વૈષ્ણવ ગ્રાહક પોતાના દરજ્જાને ‘શીવ’ શબ્દ બોલીને
 આજ્ઞા કરવામાં એ પાતક એસે એમ માનતો. એટલે ખુલ્લું છે કે જૈન
 ફિલસૂફી, જૈન નીતિવિસ્તાર, જૈન શિલ્પ, અને જૈન વાઙ્મયનો લાભ,
 જૈન છાંટો પણ ખમી ન શકનાર, જૈનેતર પ્રજાને નજરેબોજ મળતો:
 જૈનેતર પ્રજામાની થોડીક વ્યક્તિઓ ખાસ એળવવાને મથે તો જ
 તેમને મળતો મોઢ વાણિયા જેવી ફેટલીક મોટી નાતો આ આખા
 રાજ દરિ અને પ્રવાહોનો લાભ લેનારી હતી ખરી; પરંતુ આખા
 સ દૃષ્ટિએ આવા લઘુ સઘો અપવાદ જેવા મળ્યા અને છેક
 પંડિતની લક્ષ્યાવધિ પ્રજાની તો વાત જ શી કરતી ! કારીગરો,
 દારો, રાવત, ફેરિયા, મોટલિયા, વણુજારા, અને તેથી પણ ઉતરતા
 કામમાં લગભગ બધો વખત સમર્પીને જેમતેમ પેટ ભરતા અને
 દુઃખે આયખું નીગમતા એ સમાજના “શૂદ્રો” ફિલસૂફી, શિલ્પ,
 શિષ્ટ સાહિત્ય આદિનો શોખ એછા જ કરી શકે છે ! બુદ્ધિના
 ઉદ્દેશથી વા આકસ્મિક સંબોગોમાં આ કોટવધિ લોકડિયામાંથી કોઇમાં
 જૈન જૈનેતર કે બેય સંસ્કૃતિઓ ઊગી નીકળતી, તોપણ એવા દામલા
 તો છેક જ વિરલ બનતા. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિ અને આ રૂપનો
 યુગ અત્યારે આપણને સમજવામાં પણ લાગ્યે આવી શકે એવાં બની
 ગયાં છે, કેમકે ઇંગ્રેજ અને વિલાયતી સંસ્કૃતિના પૂર હિંદમાં વહેવા
 માંડ્યા છે ત્યારથી એક મહાન પરિણામ એ સિદ્ધ થતો આવે છે, કે
 ભાષાનાં અંતર, ધર્મનાં અને પંથનાં અંતર, રીતરીવાજના અંતર,
 અને સેંકડો ગાઉના વિકટ પથ રૂપ અંતરાયોનાં અંતર ભૂસાતા ભૂલાતાં
 જાય છે, અને આખી હિંદી પ્રજા—જૂદીજૂદી દિશામાં વહેતી નદીઓ
 મટીને એક સાગરના જેવા ઐક્યમાં વધતી જાય છે, તથા તેના પેટમાં
 ગૂંજરાત બૃહદ્ ગૂંજરાતની ગૂંજરાતી ભાષા બોલતી આખી ગૂંજરાતી
 પ્રજા પણ ઐક્યમાં અને પોતાની અસ્મિતામાં વધતી જાય છે. એક

૧. ભાષા બોલનારી પ્રજામાં જે ભાષાનું ઐક્ય છે, તે એક અમર વીર્ય બરું સાત્ત્વિક લક્ષણ છે, એવી સમજ ઊંડી ઉતરતી જાય છે, તેમ તેમ ભાષાસ્મિતામદ્દ એ ઐક્યભાવના વધારે બળ પકડતી જાય છે. આપણા અર્ચાચીન વાહ્મયમાં લેખક હવે પોતાના પંથ કે પોતાના ધર્મભાષ્યોને માટે જ લખતો નથી, પોતાના ધર્મના પથના વિષય ઉપર લખતો હોય તથાપિ તે સૌ ગૂજરાતીઓને માટે લખે છે વાંચનાર પણ લખાણુ વિશે કર્તાના પથ કે ધર્મ ઉપરથી મત નથી બાંધતો. સર રમણભાઈ પ્રાર્થનાસમાજ છે, રા. રા. આનંદશંકર સનાતની છે, રા. રા. જીવરત્ન પારથી છે, રા. રા. નર્મદાશંકર દેવશંકર શ્રેયઃ સાધક છે, રા. રા. ફરીમ અહમ્મદ મુસ્લિમ છે, પડિત એચરદાસ અને રા. રા. મોહનલાલ જૈન છે, સ્વ. તૈલીવાળા અને રા. રા. મનલાલ શાસ્ત્રી વલ્લભી છે, રા. રા. પૂરંધુભાઈ આર્યસમાજ છે, અને ગાંધીજી, નહાનાલાલ, ઇંદુલાલ આગ્રિક, જુહાપાઠ ઉમરવાડિયા, અને કુનૈયાલાલ મુનશી જેવા મહારી જેમ ધર્મપથાદિમાં અનિર્વાચનીય જેવા છે, તેતે કારણથી હાલના ઝમાનાનો એક પણ વાંચનાર તેતે કર્તા તર્ફ નથી આકર્ષાતો, કિવા નથી તે કોઈ કર્તાથી જરાયે વિમુગ્ધ થતો. વિષય અને વિષયની માંડણી પ્રમાણે જ આપણે સૌ કૃતિને જોતાં શીખતા જહાયે છિયે. અને જૂના પ્રવાહના વાહ્મયની કૃતિઓ પોતપોતાને સમયે તેમ છેક ગદ્ય ગ્રન્થ લગી ભલે કર્તાના ધર્મભાષ્યો અને પંથભાષ્યોમાં જ ફેલાયલી રહી, હવે તો આખી ગૂજરાતી પ્રજા એ એય ફાંટાના વાહ્મયને એકસરખું અભિનંદે અને વિચારે, એ જૂદાજૂદા વહેલા ફાટા એક જ નદીના ફાંટા છે, તથા છૂટાછૂટા વહા તોય પાસેપાસે અને એકબીજા ઉપર કૈં કૈં અસર ઉપજાવતા વહા છે તે તપાસી શકે, એમ લાગે છે. અને ફાંટાના વાહ્મયમાંની સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને ખીજી સમૃદ્ધિઓ અને તેમની અસરો, અથ્થય દરેક ફાંટાની તેનામાં જ અવતરતી ગિપજેલી ખાસિયતો તપાસવાનું, પણ હવે જૈન બ્રાહ્મણ પારસી એમ સર્વ ધર્મના અને

પંચના વિદ્યાવ્યાસ ગી અને ભાષાભરત સાહિત્યરત અભ્યાસીઓ માંડો ,
એસશે, એવી આશા બંધાય છે. તથા બંને કૃષ્ટામાંની કૃતિઓ વધારે
સંખ્યામાં તેમ વધારે શાસ્ત્રીયતાથી સંશોધાઈને પ્રકાશમાં આવતી જાય
છે, એટલે આવા સર્વદેશી સમન્વીત તુલનાત્મક ઐતિહાસિક અભ્યાસના
સાધનો પણ ગૂજરાતમાં વધતાં જાય છે, એ વિદ્વાનોને આનંદનો
વિષય છે.

૨. શ્રી કુમારપાલ રાજાનો રાસ. જૈન વાડ્મય પ્રવાહમાની
આ કુમારપાલ રાજાનો રાસ એક આવી આકર્ષક ગૂજરાતી પદ્યબદ્ધ
કૃતિ છે. એ વિશે કર્તા પોતે કહે છે:—

પૂર્વેઈ જે મહાપંડિત હવો, સ્વરિ સોમસુંદર અભિનવો,
પંચાસમિ ખાટિ તે કહ્યો, તપાગચ્છ સિરિ ટીકો થયો. ૫૪
તેહનો શિષ્ય સુપુરુષ કહિવાય, જિનમંડળ નામિ ઉવઝાય,
કુમારપાલ પ્રબંધ જ કર્યો, સુણતા નરનારી ચિત કર્યો. ૫૫
શાસ્ત્રઈ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરુ નામી શીશ,
સંવત ચૌદ બાણુઓ ભલો, કુમારપાલ ગાયો ગુણનીલો. ૫૬
કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિં આણ્યો તેહ,
કેતાએક ભાવ ગુરુમુખથી લલા, તે મિં જોડી વિવરી કલા. ૫૭
સોય ગ્રંથ હવડા વંચાય, મનમા મ રાખો શંકાય,
તે પ્રબંધમાંહિં જે જરયુ, ઋષલ કહે મિં આણ્યું તરયું. ૫૮
કેતાએક ગંભીર બોલ તિહાં જેહ, રાસમાંહિં મિં જણ્યા તેહ,
કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જોડી આણ્યા અવદાત. ૫૯
જિન શાસ્ત્ર અનેરા ભલા, તિહાથી વચન સુણ્યા કેતલા,
રાસ મધ્યે આણ્યા તેહ, આણ્યું નીતિશાસ્ત્ર વલિ જેહ. ૬૦
હેતુ યુક્તિ દષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,
વચન વિરુદ્ધ કહું હોઈ જેહ, મિછાકકડ ભાણું તેહ. ૬૧

કવિત કાવ્ય શ્લોક નેં કહા, કંઠ્યા કવિ જિંઘ આગઈ હુઆ,
 સરસ સુકોમલ આણ્યા જેહ, રાસમાંહિ લેધ આણ્યા તેહ ૬૨
 એણીપરિં બોલ ધણા મનિ ધરી, રાજઝૂપીગુણમાલા કરી,*
 સિદ્ધ ... .. બ્રહ્મસુતાઇ સાર મુઝ કરી ૬૩

આ પ્રકાશન વિ. સ. ૧૮૧૫ ની અને વિ. સ. ૧૬૯૨ ની એમ બે પ્રતિ ઉપરથી કર્યું છે; પહેલી પ્રમાણે આખો રાસ છાપ્યો છે, અને બીજીમાંથી પાઠાંતર નોંધ્યા છે. બંને કાર્ય સુદ્ધિ માટે કાળજી પૂર્વક થયાં જણાય છે; પણ ખુલ્લુ છે કે વિ. સ. ૧૬૯૨ ની પ્રતિ જે સારી અને સંપૂર્ણ હતી અને તે વાપરી શકાય એમ હતું તો તેને જ મુખ્ય ગણીને પુસ્તક તૈયાર કરવાથી જૂની ભાષાના અભ્યાસીને ઘણો વધારે લાભ મળત; કવિ ઋષભદાસને પણ વાંચક વધારે ન્યાય આપી શકત.

૩. કવિ ઋષભદાસ શ્રાવક. આપણા જૂના વાઙ્મય પ્રવાહમાંના પૌરાણિક કાંટામાં જેમ ઘણાખરા કર્તા બ્રાહ્મણો છે, કાયસ્થ, સોની, વાણીયા, કણબી, “ભગત,” અને બીજા વિરલ છે, તેમ તેના જૈન કાંટામાં ઘણાખરા કર્તાઓ સાધુ થઇ ગયેલા માણસો છે, ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને કવિ તરીકે કીર્તિ જીતનારા વિરલ છે. યુરોપના મધ્યકાળમાં તેમ આપણા દેશના એ યુગમાં વિદ્યા વિદ્યાવ્યસન અને સર્જન લેખન, ધર્મનાં કર્તવ્યોનો આશ્રમ એક વા બીજે રૂપે ગ્રહણ કરેલો હોય તેવા વર્ગોનાં માણસોને જ સાધ્ય હતા; એ કુંડાળા ખદારના માણસોને હાલના જેવાં સાધ્ય હતાં નહીં, એ સ્પષ્ટ છે. અનેક પ્રકારનાં સાહિત્ય વંચાય ગવાય ભજવાય, અને ટોળેટોળાં તે સાંભળીને રીઝે, એવી વ્યવસ્થાઓ આપણા દેશમાં અનેકવિધ અને એકંદરે સારી હતી. પરંતુ શ્રવણ અને ચિત્તરંજન ઉપરાંત અભ્યાસ અને મનન અને સ્વયં-

* આ રાસ ખંડ ૨ બે, પૃ. ૧૯૮.

સર્જન વિના સરસ્વતી ઊગતી નથી, અને એવી અનુકૂલતાઓ એ યુગમાં આ અતિન્હાના વર્ગોને જ પૂરતા પ્રમાણમાં હતી. તથાપિ ઋષભદાસ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને પણ કવિ બનનાર વિરલ વ્યક્તિઓ-માના એક છે, અને એવા જૈન કવિઓમાં એમનું સ્થાન ધણુ ઊંચું નીવડશે એમ સભવે છે.

ઋષભદાસે આવી ઉચ્ચ પદવી મેળવી તેના કારણ-મારા અધીન મતે-એ દેખાય છે એક તો એ ગર્ભશ્રીમત હતા, એ કારણ એમના પિતામહ દ્વિસલનગરના વીશા પોરવાડ મહીરાજે સઘ કહાડીને સંઘવી † પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. આ જહીદાસના પુત્ર સાંગણ † (સંભવે છે કે) વધારે પહોળા અને જઘ્ઘી દૂઝતા વહેપારને અર્થે વિસનગર છોડીને જ્ઞાત બહર આવી વસ્યા. ત્યાં એમને વેપાર સારી પેઠે ફળ્યો જણાય છે, અને એમણે પણ સંઘ કહાડયો હતો. ઋષભદાસ આ રીતે પોતાના વતન બનેલા જ્ઞાત બંદરને ઉમંગે વખાણે છે, અને એમનું એ વર્ણન કવિસુલભ અતિશયોક્તિ વિનાનું તેમ અઠગ અને જહાંગીરના સમયના જ્ઞાતના વણિકોનો સારો ચિતાર આપતું હોય ઉપયોગી જણાય છે, એટલે કવિના હિતશિક્ષા રાસમાંથી એ પંક્તિઓ ટાકું છું:—

ગુર્જર દેશમાં નગર જ બહુ, હાર ખંભાત આગલે સહુ. ૨
વસે લોક વારુ ધનવંત, પહેરે પટોળા નર ગુણવંત,
કનકતણા કંદોરો જડયા, ત્રણ આગલ તે પહોલા ધજ્યા. ૪
હીરતણો કંદોરો તલે, કનકતણા માંદલિયાં મલે;
બાંધી બલબલતી હાથે ખરી, સોવન સાકલી ગલે ઉતરી. ૫

સંઘપતિ—સંઘચઢ—સઘવી: ગઢપતિ—ગઢચઢ ગઢવી:
રાજપતિ—રાજચઢ—રાજવી: ધત્યાદિ.

† ઋષભદાસ પોતાનાં માતાનું નામ સરપા દે જણાવે છે
(ભરતખાહુબલિ રાસ).

વડા વ્યવહારી જિહા દાતાર, શાહુ પાઘડી બાધે સાર;
 લાખી ગજ ભાખું પાત્રીશ, બાધંતા હરખે કર શીશ. ૬
 ભૈરવની એગતાઈ નંહિ, જીણા અંગા પહેરે તે માહિ,
 છટી રૈશમી કુડેં લજ, નવ ગજ લાખી સવા તે ગજ. ૭
 ઉપરેં ફાલિયુ બાધે કોય, ચાર રૂપૈયાનું તે હોય,
 કોઈ પછેડી કોઈ પામરી, ત્રીશ રૂપૈયાની તે ખરી. ૮
 પહેરી રૈશમી જેહુ કલાય, એક શત રૂપૈયે તે થાય,
 હાથે બહેરખા બહુ મુદ્રિકા, આવ્યા નર ભાણું સરગ યકા. ૯
 પગે વાણહિ અતિ સુકુમાલ, શ્યામ વરણ સખલી તે ભલ;
 તેલ પુષ્પ સુગંધ સનાન, અંગે વિલેપન તિલક ને પાન. ૧૦
 એહવા પુરુષ વસે જેણે ઠાય, સ્ત્રીની શોભા કહી નવ ભય;
 રૂપે રંભા બહુ શણગાર, નિત્ય ઉઠી વંદે અણગાર ૧૧
 ધસ્યું નગર તે ત્રંબાવતી, સાચર લહેર જિહા આવતી;
 વાહાણ વખાણ તણા નહી પાર, હાટે લોક કરે વ્યાપાર. ૧૨
 નગર કોટ ને ત્રિપોલિયો, માણકચોક બહુ માણસ મિલ્યો,
 વહોરે ફૂણી ડોડી શેર, આવે દોકડા તેહના તેર ૧૩
 ભોગી લોક ધસ્યા જ્યા વસે, દાન વરે પાછા નવિ ખસે,
 પંચાશી જિનના પ્રાસાદ, ઈદ્રપુરીશું કરતા વાદ ૧૪
 પોષધશાલા જિહાં બહુ તાલ, કરે વખાણ ત્યા ઋષિ વાચાલ;
 પુણ્યવંત પોષધ ધરતા લાંહિ, સાહામીવત્સલ હોયે પ્રાહિ. ૧૫
 એ નગરીની ઉપમા ઘણી, જહાંગીર પાતશાહ જેહનો ધણી;
 તે ત્રંબાવતી માહિ રાસ ભેડંતા મુઝ પહોતી ગાશ. ૧૬
 યુગલ સિદ્ધિ અને ઋતુ ચંદ, જુહ સંવત્સર (૧૬૮૨) ધરિ આનંદ,
 માધવ માસ ઉર્જલ પંચમી, શુક્રવારે ૧૭

મેં ગાથા હિતશિક્ષા રાસ, બ્રહ્મસુતાએ પૂરી આશ,
શ્રી ગુરુ નામે અતિ આનંદ, વંદ્વં વિજયસેન સ્મરીદ.* ૧૮

ભરતપાહુબળિ રાસમાં કવિ જણાવે છે કે ખભાતના ખભનગર,
ત્રંખાવતી, ભોગવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી, એમ—

ધંસુ અનૂપમ ગામ, જેહનાં બહુ છે નામ.
વહેલ વરઘોડો વીંજણો, મંદિર જલિ ભાત,
ભોજન દાલને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.+

ઋષભદાસના હ્રીરવિજયસુરિ રાસમાથી મળતી એક ખીજુ ઐતિ-
હાસિક વિગત અહીંજ આપું છું. હુમાયું પાતશાહની ગૂંજરાતસોરઠની
ચંડાઇને લગતી એ હકીકત હૃદયક્રાવક છે. એ મહાધર્મ દરમિયાન
લાખો ખાન બાંધીને ગુલામગિરીમાં જ્યાં વેચી શકાય ત્યાં વેચી

* સદગત શા હીમસી આણેક પ્રકાશિત હિતશિક્ષા રાસ
(ધ. સ ૧૮૯૫), ઢાળ ઉપાંત્ય. આ (અને આ રાસમાના ખીજાં
અવતરણો આવશે તે સર્વની) ભાષા ઋષભદાસના સમયની ભાષા નથી.
પ્રકાશકે કા તો અર્વાચીન પ્રત ઉપરથી રાસ છાપેલો, અગર જૂની
ભાષાને અર્વાચીન (અને સામાન્ય વાચકોને માટે) સરલ બનાવીને તે
છાપ્યો. આ અવતરણમાંની જ કેટલીક પંક્તિઓ હ્રીરવિજયસુરિ રાસમાં
- વે છે, તે (આ. ૫-૫. ૩૧૬-૮) વિ. સ. ૧૭૨૪ની પ્રત પ્રમાણે
- માં છાપેલી હોવાથી તેમાંની ભાષા જૂની છે, જો કે એ પ્રતિને પણ
કવિના સમયથી આશરે અર્ધ, સૈકાનું અંતર, અને વળી તે અર્ધ સૈકા
એ જ, કે જે દરમિયાન આપણી ભાષાએ પોતાનું હાલનું રૂપ ઝડપથી
પ્રકાશ્યું હતું. મહા. વક્તવ્ય આ છે કે પ્રેમાનંદ યુગથી ત્રીસ કે
વધારે વર્ષ જૂની કૃતિઓ છાપવાને માટે બનતાં યુધ્ધી પ્રેમા-
નંદયુગ પહેલાં લખાયેલી પ્રતિઓ એળવવી જોઈએ.

+ આ. ૫. ૧૦૩-૧૦૫.

નાખવાને માટે ઉત્તર દિશામાં તગડયા અને તેમાર્થા “ નવ લખ ” એક જણને આપ્યા, - જાઓ આટલા “ ખુરાસાન ” મા વેચીને જે ઊપજે તે નાણું લઈ આવો. હુમાયુના દરબારીઓમાં “ભૈરવ શા” નામે એક શ્રાવક હશે, હૈરવિજયના અનેકાનેક ધનાઢ્ય શિષ્યોમાંનો એક, તે “ પરધાન ” જેવા કેાઈ અધિકાર ઉપર પણ હશે એમ જણાય છે, કદાચ (મુઘલ સલ્તનતના જાણીતા “ધારણ પ્રમાણે”) અમલ-વરનો તે વખતનો માડવિયો શેક જ એ ભૈરવશા હશે. આ બાનોને કુદરતી રીતે જ એવી તો બેકાબજીએ રાખવામાં આવતા, કે તેનાંથી રોજ સંખ્યાબધ મરી પણ જતા. ૧ અમલવરમાં એક સહવારે હુમાયુએ કૈ નિમિત્તે ભૈરવશાને પોતાની મ્હોરછાપ સોંપી તુરત એ ઉદાર અને છાતીના આઘા શ્રાવકે તેનો લાભ લઈને પાતશાહી ફરમાન લખી ઉપર મ્હોરછાપ વગેરે તમામ યથાયોગ્ય સંપૂર્ણતા ઊપજાવીને તે ફરમાન પેલા “બોજ મકીમ”ના હાથમાં ધરી દીધું.

તે ફરમાન દેખાડ્યું ત્યાહિ રે, બોજ મકીમ બેઠો છે જ્યાહિ રે ૮

૧ કવિ કહે છે “દસ વીસો.” દશ વીસ કે ચાળીશ પચાસ જ જો રોજ મરતા હતાં, તો ખુરાસાનમાં વેચવા માટે જૂદી પાડેલી અને ભૈરવશાએ છોડવેલી સંખ્યા “નવ લખ” નહીં એક લાખ પણ નહિ, હજાર એ હજારથી વત્તી બાગ્યે હોય “નવ લખ” એટલે કવિતામાં “જેનાં લાખે લેખા થાય” એટલા, અર્થાત્ અસખ્ય. માળવા ગૂજરાત સોરઠમાંથી પકડેલા બાનોની સંખ્યાને કવિતામાં “નવ લખ” એટલે અગણિત કહેવી એમાં ઝાઝી અતિશયોક્તિ નથી આમ હજારો બાન પકડાય એ તો મુસ્લિમ વિજયી સવારીઓનો સૈકાઓથી બનતો રહેલો પરિચિત બનાવ હતો. મુઘલ શહેનશાહતની અઢકપરશાહથી શરુ થતી જાહોજલાલી તળે પહેલાના મુસ્લિમ સમયની અત્યંત કાળાંતર કેટલીક પાતાલ ઊંડી રેખાઓ છે, તેમાં આ પણ એક ભૂલી ન શકાય એવી છે.

કરી તસલીમ ને જીભો થામ રે, મસ્તક મૂકી હાથેં સાય રે;
 જીભો રહીને વાચે ત્યાંહિ રે, નામ હુમાયુનું લિખિયું માહિ રે. ૯
 મક્રીમ ! કહ્યા તુમ મેરા કીજે રે, નવ લખ બાદ હૈરવકું દીજે રે;
 અજર મત કરે તુમ ઇસ ઠોરો રે, દીઠી ઉપરિ અજમુખી મોહોરો રે. ૧૦
 મક્રીમ મુકે હૈરવને આલે રે, તિહા વાણીઓ જીવ ચલાવે રે;
 કાઠયાં બાદ તિહા સૌ રાતિં રે, જાઓ, જતાં ન રહિસ્થો વાટિં રે. ૧૧
 ઘોઠિક પંચસેં ધરથી આણ્યા રે, આલ્યા તેહને કરમી જાણ્યા રે,
 મુકી નારીઓ બંધન કાપી રે, વસ્ત્રેં બાંધી મોહોરતે આપી રે. +૧૩

x

x

x

x

અસ. હુમાયું સુધીના મુસ્લિમ સમયની એક સિદ્ધા રેખા જોઇ
 લીધી. હવે હુમાયુ પછીના મુઘલ સમયની ઉજ્જવલ આજુ જોઇએ.
 અને તેમ કરવા માટે આપણે મૂલ વિષયને પાછા વળગિયે. અકબર
 ગૃહસ્થ રહીને પણ કવિ થવા પામ્યા તેનું બીજુ કારણ સમજવા પ્રયત્ન
 કરિયે. હિંદના ઇતિહાસમાં અને આખી દુનિયાના રાજાઓના વર્ગમાં
 અકબરનું સ્થાન કેટલું તો જાણું છે તેની નિર્મલ ખુદ્દિના ઇતિહાસ-
 કોષે પણ હજી યથાયોગ્ય તુલના કરી નથી. સદગત જિન્સેન્ટ સ્મિથ,
 જોરલાન્ડ આદિ આ ઝમાનાના ઇતિહાસકોની શોધકવૃત્તિએ હવે અકબર-
 ના સમયની એટલી તો વિગતો નવેસર ભેગી કરી ગોઠવીને નવા
 પ્રકાશમાં આણી છે, કે આપણે હવે એ મહાનુભાવનો દુનિયાના મોટામાં

+ શ્રી હીરવિજયસૂરિ રાસ (અ. ૦ પ. -પૃ. ૨૭૭-૮૦).

ઘોડા, વાટખર્ચો, આદિ બાતોમાંના કેટલાકે પોતાની શાખ
 વડે જેળવું હોય, ધણાને અકબરના મહાજને આપ્યું હોય; બધુંજ
 એકલા હૈરવશાએ પૂર પાડ્યું એમ માનવાની અમત્ય નથી. એ ગમે
 તેમ હો, લોકવાયકા તો આ બીષણ-કરુણ બનાવ આવી રીતે, પરિણમે
 તેનો બધો જશ હૈરવશાને એકને જ આપે એ કુદરતી છે.

મોટા રાજાને ટકર મારે એવો પ્રભાવ જોઈ શકિયે એમ છે. અહીં આ વિષય ઉપર લખાણ છેક અપ્રસ્તુત, અને પૂરતા લંબાણ વિના આવો ત્રિષય ફીક મંડાય પણ નહિ, એટલે એટલું જ કહીશ કે

શિવાજી ન હોત તો સુનત હોત સબકી

એ ઉક્તિ કવિપણની અતિશયોક્તિ માત્ર છે: અમુકમર ન હોત તો સુનત હોત સમગ્રી-એ જ હિંદના ઇતિહાસમા સુદઢતર સત્ય છે. સાડાત્રણ સૈકાના ત્રાસથી અને કેરથી છેક ખળભળી ઊઠેલા અને મરવા પડેલા ઉત્તર હિંદને અમુકમરની ઉદ્ધાર રાજનીતિએ ધારણ આપી, નવું લોહી અને નવું વીર્ય ઊપજાવવા જેટલો સમય આપ્યો, અને સમાજ પોતાની સંસ્કૃતિને પાછી ખીલવી શકે એવા ખીજ પણ છૂટે હાથે એણે વાળ્યાં અમુકમર જન્મ્યાં જ સાચી ધાર્મિક વૃત્તિ લઇને જન્મ્યો હતો. ધર્મજિજ્ઞાસા એના ચિત્તંત્રની ઊંડામાં ઊંડી પ્યાસ હતી સન્ને-જોએ એને રાજા અને રાજાધિરાજ અને એ ઝમાનાનો મોટામાં મોટો સમ્રાટ બનાવ્યો. તો આ ધર્મપિપાસા છીપવવાને કોઈ એકેદ્રિય સાધુ કરે એવા પ્રયત્નો કોઈ મહારાજા પોતાની બંધી સત્તા વગર અને લક્ષ્મી વાપરીને કરી શકે તે પ્રદારે આ રાજપિએ પોતાની વય અને મત્તાના મંધ્યાહ્નમા વર્ષો લગી કર્યા મુસ્લિમ સંઘની ઘેર ઝનૂનને પણ આ નીડર મદદ લેખવી જ નહીં. રાજા એટલે લોકપાલ, કાલકારણ બની નવો, પ્રજાને સુખદ બલપ્રદ કાળ ઊપજાવવા મથે તે રાજા પદને સાર્થક બનાવનાર રાજા, એ હિંદુ સંસ્કૃતિની નમૃતેદાર રાજા માટેની બાવનાને એણે સાચા ઊમળકાથી વધાવી લીધી, અને હિંદુ મુસ્લિમના ઊંડા વિરોધોને કાળે કરીને શમાવી શકે એવી રાજનીતિ જ એણે ઉદ્ધાર અદ્વિતીય દક્ષતાથી સર્જી. આ પ્રયાસો દરમિયાન એક વખત એના જોવામાં એક મોટો વરઘોડો આવ્યો, તેની વિલક્ષણતા ઉપરથી અમુકમરે પૂછપરછ કરી, અને એને કહેવામાં આવ્યું કે એ વરઘોડો આગ્રાના જૈન સૂઘે અંપા નામે શ્રાવિકાને માન આપવાને કદાડ્યો

હતો, કેમ કે અંપાએ છમાસી ઉપવાસનું વિરલ પુણ્યતપ કર્યું હતું. લાગટ છમાસ લગી માણસ અન્ન વગર રહી શકે એ અધ્યક્ષરને સંભવિત લાગ્યું નહીં, તેણે એ બાધને ધરતા માન સાથે પણ પૂરા બંદોબસ્તથી એક માસ રાખી, અને તે વચન પ્રમાણે જ વર્તે છે એમ તેની ખાતરી થતાં, * તથા આ પ્રસંગ દરમિયાન જિનધર્મના સિદ્ધાન્તો મન્તવ્યો રીત રીવાજો આદિ વિશે પણ તેના સાંભળવામા આવતાં, અધ્યક્ષર જેવી વૃત્તિવાળા માણસને તો એક નવા સ્વતંત્ર અને વિશાલોદાર જ્ઞાનસ્થાન અને અનુભવસચયની ભાળ મળી. જૈન ધર્મના તે સમયે ઉત્તમોત્તમ ગુરુ કોણ હતા તે શોધી કહાડતાં અધ્યક્ષરને વાર લાગી નહિ, અને આ પ્રમાણે અધ્યક્ષરનો હૃદયવિજયસૂરિ અને તેજસ્વી જિનભક્તો સાથેનો સમાગમ આરંભાયો.

હિમાચાર્ય અને તેમના સહાયકોએ ગુજર્મંડલમાં x સરકૃતિ

* શ્રી જિનવિજયજી જૈન ઐતિહાસિક ગૂર્જર કાવ્યસંચય (૧/૨૬): રાસસાર વિભાગ, પૃ. ૧૦૬.

x આપણા દેશને ગૂજરાત નામ મુસ્લિમ અમલ પહેલાં નહોતું. આનર્ત અને સૌરાષ્ટ્ર એ આપણા દેશના બે અંગોના જૂનામાં જૂના નામ. સૌરાષ્ટ્રમાંથી સોરઠ નામ થયું. આખા દ્વીપકલ્પને કાઠીવાડ—કાઠેવાડ—કાઠિયાવાડ નામ આપી, સોરઠ નામ તેના દક્ષિણ પેટાભાગને માટે સકોચનાર મરાઠાઓ હતા. આનર્ત શબ્દનોજ અપભ્રંશ થઈને લાટ શબ્દ થયો જણાય છે. હિમાચાર્ય અને શિદ્ધરાજના સમયના આનર્ત, લાટ, સૌરાષ્ટ્ર આદિ ચૌલુક્ય રાજ્યના વિભાગોને માટે એકઠું ગુર્જર મંડલ નામ જ ધટે. આ વિષયના એકથી વધારે અંશ હજી સંદિગ્ધ છે. જુવો—A. S. Altekar નો A History of Important Ancient Towns and Cities in Gujarat and Kathiawad (1926) એ મુંબાઈ યુનિવર્સિટીનો ઇનામી નિબંધ (છૂટો ડાપેલો

અને વિદ્યાનો એક બલવાન મોજો ઉત્પન્ન કર્યો હતો. ૧ એ મોજ દરમિયાન આપણી પ્રજામાં સાહિત્ય વિદ્યા આદિ જોરથી ફેલાયા હતા, અને નવાં પણ ઊપજ્યાં હતા, પરંતુ એ સર્જક યુગનું આયુષ્ય ટૂંકું નીવડ્યું અને એ યુગ દરમિયાન થયેલું અને આરંભાયેલું ઘણું ખરું પાછું ધૂળ તળે દટાયું. થોડું ઘણું કળળતું કળળતું પણ ઊગ્યું અને નામ-શેષ રહ્યું તેનું કારણ અમદાવાદ પરિષદ વખતે મે મહારા વ્યાખ્યાનમાં સચવેલું તે હતું, કે અમદાવાદના સુલતાન વંશની નીતિ ઉપર મુસ્લિમ નીતિ હતી નહીં હિંદમાંની મુસ્લિમ ગાદીઓ દેહલીના તખ્તથી જેમ દૂર આવેલી, તેમ તે ગાદીને ટકાવનાર મુસ્લિમ બલ ઓછા ઓછાં અને તેમ તે ગાદીપતિઓને પોતાની ગાદી ટકાવવાને લોકપાલ વધારે પ્રમાણમાં થવું પડેલું; પોતાની નીતિમાં પ્રજાના ગ્રહોને અને પ્રજાની રુચીઓને વિશેષ વજન આપવું પડેલું. વળી ગૂજરાતના તખ્તની લક્ષ્મી અને જાહોજલાલી તો મુખ્યત્વે અવલંબે દરિયાપારના વેપાર ઉપર, અને એ બહેપારની કલા હિકમતો તમામમાં હિંદુઓની આપુકી હાકમીઃ ખાસ કરીને જૈનોની.

તેમ Indian Antiquary ના ૫૩ મા અને ૫૪ મા વાલ્યુમોમાં)

આનર્ત લાટ અને સોમઠ વચ્ચેનો ઐક્યભાવ મુસ્લિમ યુગે જ સાધ્યો છે; ગૂજરાતમાં મુસ્લિમ યુગ એ અમદાવાદના સુલતાનોનો તે પહેલો, મુઘલ સલ્તનતનો તે બીજો કુચ્છ, ઈડર, આદિ જે જે પ્રદેશ અમદાવાદી સુલતાનો અને મુઘલ પતશાહોના “વિષય” મા રાજ્યસત્તા આણી શકેલી નહી, તેમનું ગૂજરાત સાથેનું ઐક્ય આજે પણ આછું છે.

૧. શુર્જરમંડલની સંસ્કૃતિમાં જે યુગના શિખર રૂપે શ્રી હેમાચાર્ય વિરાજે છે, તે પહેલાના સંસ્કૃતિયુગો વિશે પંડિત સુખલાલ, પંડિત પહેચરદાસ અને મુનિ જિનવિજય હલમાં જે અભ્યાસો અને સંશોધનો કરી રહ્યા છે, તે ઉપરથી થોડાજ સમયમાં પુષ્કળ માહિતી મળી જશે એમ ધારું છું.

મહાન અકબરની રાજનીતિ અને અકબર હીરવિજયના સમાગ-
મનુ એક મહામોટું ફલ એ આવ્યું કે ગૂજરાતી સંસ્કૃતિના જૈન
ફાંટામાં બીજો બલવાન મોજો ઉત્પન્ન થયો અને આખા દેશમાં ફેલાઈ
દેશના સીમાડાઓથી આગળ પણ રેલાયો. ઋષભદાસ ગૃહસ્થ રહીને
પણ કવિ થયા કારણ કે તેઓ ગર્ભશ્રીમંત હતા. પોતે જ કહે છે.

સકલ પદારથ મુઝ ધરિ મિલંલ્યા, થિર થઈ લઈ રે નાર્ય

પણ ઋષભદાસ કવિ થયા તેનું વધારે મોટું અને સજીવન કારણ તો આ
કે એમને આ નવા મોજનો લાભ મળ્યો. મોજો જોરમાં હતો...તે
સમયમાં એ પાક્યા, વળી તેની સાથે એમનો અંગત સંબંધ નિકટ
અને કુટુંબીનો હતો.

મૂઝ આંગણિ સહિકાર જ ફલીઉં, શ્રીગુરનામ પસાઈજી,
જે રખિ મુનીવરમાં અતીમોટો, વીજધસેન સુરિરાયજી. પ૩.

મુઝ અંગણિ સહિકાર જ ફલીઉં, શ્રીગુરચણુ પસાઈજી. આંચલી.
જેણુઈ અકબર નૃપ તણી શલામાં, જીત્યુ વાઢવીચારી જ,
શઘવ શન્યાસી પંડીત પોઢા, સોય ગયા ત્યાહા હારીજી ૫૪ મૂઝ૦
જળજળકાર હુઉ જિનશાશન, સૂરી નામ સવાઈ જ;
શાહી અકબર મુખ્ય એ થાપ્યુ, તો જગમાહિ વડાઈ જ ૫૫ મૂઝ૦
તાસ પરિ જિયુ એક દીનકર, સીલવંતમાં સુરો જ;
વીજયદેવ સૂરી નામ કહાવઈ, ગુણ છત્રેસે પુરો જ ૫૬ મૂઝ૦
તપાતણો જેણુઈ ગછ અજુઆહુ, લુધવઈમહા સોલાગી જ,
જસ સિરિ ગુર એહેવા જઈવંતો, વ્રજયપરાશ તસ જગી જ.*૫૭ મૂઝ૦

* વૃતવિચાર રાસ, વિ સં ૧૬૬૦. પ્રતિ ૧૬૭૯ની, કવિએ
પોતે લખેલી (જૈન ગૂર્જર કવિઓમાં રા. રા. જોહનલાલે છાપેલા
પ્રમાણે જ ઉપર છાપ્યું છે)

હીરવિજય-શિષ્ય વિજયસેન, (વિ. સં. ૧૬૦૪-૧૬૭૨) તેના શિષ્ય વિજયદેવ; (૧૬૩૪-૧૭૧૩) અને વિજયદેવની સાથે ૧૬૭૨-૧૬૭૪ એ ત્રણ વર્ષ તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયતિલક. આ વિજયદેવ અને વિજયતિલક બંનેના શિષ્ય ઋષભદાસ. †

ઋષભદાસને પોતાને સંસ્કૃત પ્રાકૃત આદિ સાહિત્યનું સારું જ્ઞાન હતું એમ એમની કૃતિઓ જ સાબીત કરે છે, રા. રા. મોહનલાલ દલીયદ દેસાઈ એમની સંખ્યાબધ કૃતિઓ જણાવે છે, અને “જૈન યુગ” કવિઓ પ્રથમ ભાગ” એ ગ્રંથમાં એમણે ઋષભદાસની સત્તર કૃતિઓમાંથી ઉતારા પણ ટાંક્યા છે. આ આનંદકાવ્યમહોદધિ મૌકીતકોમાં પણ એમની આ પહેલાં હીરવિજયસૂરીશ્વર રાસ અને બીજી કૃતિઓ પ્રકટ થઈ ચુકેલી છે. એમની લગભગ દરેક રચનામાં એમણે રચ્યાસાલ આપી છે તે ઉપરથી જાણવામાં આવે છે કે એમની કૃતિઓ વિ. સ. ૧૬૧૫-૬૬થી ૧૬૮૦ લગીમાં થયેલી છે, હીરવિજય સૂરિ વિ. સ. ૧૬૫૨ની આખરમાં સદ્ગત થયા એટલે તેમની સાથે પણ ઋષભદાસ નો બાલ વયમાં પ્રત્યક્ષ પરિચય સભવે છે; અને તેમના મુખ્ય શિષ્ય વિજયસેન સૂરિ (વિ. સં. ૧૬૦૪), જેને અઠ્ઠમરે હીર-સર્વાઈ એ નામે પ્રખ્યાત કર્યા, તથા એ વિજયસેનના મુખ્ય શિષ્ય તપસ્વી વિજયદેવ સૂરિ (૧૬૩૪-૧૭૧૩), જેમને જહાંગીર મહાતપા કહેતા, તેમનો તો આપણા કવિને આખો જન્મારો ગાઢ પરિચય હતો. વળી સત્તરમી

---

† વધુ વિગત માટે જુવો રા. રા. મોહનલાલ દલીયદ દેસાઈનો શ્રાવક કવિ ઋષભદાસ એ નિબંધ (સુરત પરિષદનો અહેવાલ અને નિબંધ સંગ્રહમાં તેમ “જૈન યુગ” નામે જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના માસિકમાં).

આ નિબંધને સુધારી વધારીને કર્તાએ આ મૌકીતક માટે ફરી લખી આપેલો જુવો આ જ પુસ્તકમાં.

સદીના ઉત્તરાર્ધના બાણીતા જૈન કવિઓ-સંધવિજય (સિંહાસન ખત્રી-શીના કર્તા), ગુણવિજય (કર્મચંદ્ર વંશાવલિ પ્રખંધના કર્તા), હેમ-વિજય ગણિ (કમલવિજય રાસના કર્તા), નયસુદર (નલદમયંતી ચરિત્રના કર્તા), કનકસુદર (સગલશા રાસના કર્તા), સ્થમયસુદર (નલદમયંતી રાસ અને વસ્તુપાલ તેજપાલ રાસના કર્તા), આદિમાંથી કેટલાક ઋષ-ભદ્રાસની સાથે સારી પેઠે સંખ્યામાં આવેલા હશે. અને ઋષભદ્રાસ પોતાના આગળ થઈ ગયેલા જૈન કવિઓમાંથી લ્હાવણ્ય સમય (વિમલ પ્રખંધ આદિના કર્તા:-જ. ૧૫૨૧ છેલ્લી મળી આવેલી કૃતિ ૧૫૮૯ની છે), હીંગો, ખીંગો, તથા એ પહેલાંના દેપાલ વગેરેને સંમાનપૂર્વક સ્મરે છે કુટુબ મોટુ તથાપિ સંસ્કારી અને ધર્મ તથા સાહિત્ય-રત હતું અને વળી તે સમયના ઉત્તમ સાધુઓ અને પુરુષોની સત્સંગતિમાં રહેનારું, એટલે ગર્ભશ્રીમંત ઋષભદ્રાસે બહેપાર અને કુટુંબવ્યવસ્થાનો ભાર સુપાત્ર માણસો અને લાયક કુટુંબીઓ ઉપર રાખીને પોતાનું આયુષ્ય ધર્માચાર અને પઠન પાઠન લેખનમાં જ મોટે ભાગે ગાળેલું હશે એવો તર્ક એમના વિશે યોગ્ય જણાય છે. એમની કૃતિઓમાંની એકથી વધારે એમના જ હસ્તાક્ષરમાં પણ મળી આવે છે.

૪. આ રાસ વિશે એકથે સુદા.—જૈન સાહિત્યમાં રાસને નામે ગણાતી કૃતિઓની સંખ્યા મોટી છે, અને તેમાંથી હજી થોડી જ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલી છે, એટલે આ જાતની રચનાના સામાન્ય લક્ષણો બાંધવાનું કાર્ય અત્યારે થઈ શકે એમ નથી. પરંતુ કવિની પોતાની પ્રતિભા ઉપર રજી કલમમાં આવેલી છે તે પ્રમાણે જ એમણે આ અને પોતાના બીજા રાસો રચેલા છે. કથાભાગ કે વસ્તુ ગૌણ છે; નીતિના અમારિ (અહિંસા), શીલ, દાન, તપ આદિ જે સિદ્ધાન્તો ઉપર જૈન ધર્મ ખાસ ભાર મૂકે છે, તેનો બોધ કરવો અને જિન મતનો મહિમા ગાવો, એ જ આ રાસનો પ્રધાન વિષય છે. પોતાનું કવન વિસ્તારવામાં જૈન કવિઓ પોતપોતાની વિદ્યા રુચિ આદિ પ્રમાણે આગલા ગ્રંથો,

સુભાષિતો, લોકસાહિત્ય વગેરેનો દ્રષ્ટી ઉપયોગ કરે છે. એક બે દાખલા જોઈએ.

જ્ઞાની નર સઘલે પૂજય, નરપતિ નિજ નગરે જ મનાય;
જ્ઞાની ભલો નર જોહુ કુરૂપ, કોણ જુવે કોયલનું રૂપ.—૪

કોયલ રૂપ સ્વર મધુરો જેહુ, તપસ્વી રૂપ ક્ષમા કહેહુ;
પતિવ્રતા* નારીનું રૂપ, કુરૂપને વિદ્યા જ સુરૂપ.—૫

અધિકું રૂપ તે વિદ્યા કહી, ગુપ્ત ધન તે વિદ્યા સહી;
યશ સુખની દેનારી એહુ, વાટે બાંધવ સરિખી જેહુ.—૬

વિદ્યા રાજભવને પૂજય, વિદ્યાહીન અજ પશુઆ ગાય;
લક્ષ્મી પણ જુગ x તો શોભતી, જો ઉપર બેઠી સરસ્વતી.—૭

નાણા ઉપર અક્ષર નહિં, તે બાણું નવિ ચાલે કહિં;
જિહાં અક્ષર તિહા મહત્વ તે બહુ, ઉત્તમ અંગને પૂજે સહુ.—૮ +

અહીં વિદ્યા વિશેનાં બાણીતાં સુભાષિતો ભેગાં કરીને છેલ્લી કડીમાં કવિએ પોતાના બહેપાર અને શરાશીના અનુભવને, લીસા અને સુવાચ્ય છાપ વાળા સિંકકા વચ્ચેના ભેદનો દાખલો આપી, સાથે વણી લીધો છે “ઉત્તમ અંગને” એટલે સિંકકા ઉપરના પાતશાહ કે રાજ્ય-કર્તાનાં ડોકાને એવો અર્થ પણ હોય. કુમાળપાળ રાસ ખંડ ૧ લામાં પૃ. ૩૭ મે ખંભાતમાં પોતાના સમયમા પ્રચલિત સિંકકાઓની યાદી કવિએ આપેલી છે.

* પાતિવ્રત્ય x જગતમાં.

+ દ્વિતથિક્ષા - રાસ, કાલ ૧. ભાષા માટે જુવો પૃ. ૧૦ તળેનું ટિપ્પણ.

લલિત રૂપ ધનના ગુણ લોકપ્રિય રાહના પદમાં માયા છે તે
જીવો:—

(રાગ વસંત—“ નાહણી નિરગુણ રે ”)

જિન તુઝ નામ નિધાન રે, એ ધન કોઈ ન ખાય;
દેહડી જલતા સાથિ આવઈ, વિણસી કિમઈ ન જાય.—જિં ૦ ૫૧

ચોર ન ચોરઈ અગનિ ન જલઈ, ધૂરત કોઈ ન ધૂતારઈ;
વાટિઈ વહઈતાં વિધન ન થાઈ, ધૂતઈ કહી ન હારઈ.—જિં ૦ ૫૨

એ ધન ખાતા કહીઈ ન ખૂટઈ, વણજ કરિ નવિ જઈ;
કુવસન પડતા એ નવિ વિણસઈ, રૂસી ન લીઈ રાઈ.—જિં ૦ ૫૩

ચાડતાણું ધહા કહીઈ ન ચાલઈ, યોગી ધાત ન ધાલઈ,
સુરનર કિંનર અસુર વિદ્યાધર, એ ધનસું ન વિચાલઈ.—જિં ૦ ૫૪

એ ધનનું હેર નવિ થાઈ, લૂંટા સોચ ન લૂંટાઈ;
સાયરજલ પ્રલવઈ નઈ એહેને, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઈ.—જિં ૦ ૫૫

એ ધનથી પેલું ધન આવઈ, રાજ ઋદ્ધિ સુખ ભોગ;
કુમારપાલ નૃપ એણીપરિ ચિંતઈ, પુણ્ય સકલ સંયોગ.—જિં ૦*૫૬

સિદ્ધરાજની ચિંતા બળે છે ત્યાં કવિ વિલપે છે:—

(રાગ રામગિરિ: “રામ ભણુઈ હરિ ઉઠીઈ”—એ દેશી)

સોનાવરણી રે ચહઈ જલઈ, રૂપાવરણી તે ધુંડ રે,
કુમકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરજલીઅ તેહ રે.—૨૯ માં

માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વ રે,
સુરનર કિંનર રાજિઆ, અંતિ મૃત્તિકા સર્વ રે.—૩૦ માં

જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલુ ... તે પાગ રે,
 તે નર પોઢયા રે પાધરધ, ચાચ દિધ સિરિ કાગ રે.—૩૧ માં
 જે નર ગંજ રે બોલતા, — x x x
 x — x x x x x x
 જેસંગ સરિખો રે રાજિઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખ રે—૩૯+માં

નરસિંહ મહેતાથી જે ક્યાંય જૂના આ લોકરચિત પરંપરાપ્રાપ્ત
 સ્મશાનવિલાપમાં ઋષભદાસની પોતાની એક માત્રા પણ હશે ખરી ?

ખીજે છોટેથી વિચારમાં પડી જમ્યે એવા દાખલા ઊતારું. આ-
 લાણ પ્રતિનિધિ કવિઓધિ સમસ્યાઓ પુછે છે અને જૈન પ્રતિનિધિ
 હેમાચાર્ય કુમારપાલની રાજસભામાં તેના ઉત્તર આપે છે (પૃ. ૧૮૧-
 ૧૮૧: અઢાર સમસ્યાઓ આપી છે), તે વાંચતાં આપણને એમ લાગે
 છે કે આ શું આપણે સામળભટ્ટને તો નથી વાંચતા ? આમ ખીજે
 પણ અનેક સ્થળે લાગ્યા વગર ન રહે એટલી એ બેની સમાનતા
 જણાય છે ઋષભદાસના ઘણા દૂહા ચઉપદ્ય અને ખાસ કરીને કવિત્વ
 સામળના લઢણને અને સામળની શબ્દ જીનને એટલાં તો મળતાં
 આવે છે કે ઋષભને હીરવિજય શિષ્યને હીરસવાધ કહ્યો હતો તેમ
 સામળને ઋષભસવાધ કહેવાનું આપણને મન થઇ જાય છે. માત્ર
 ઋષભની કૃતિઓમાં જે લોકપ્રિય ઢાળોનાં મીઠા અસરકારક પદો જોવામાં
 આવે છે તે એની કવિત્વ પદ્ધતિનો અંશ સામળમાં નથી

પુસ્તકો વગરના અને વાંચતાં આવડે નહીં એવા શ્રોતાઓને
 માટે રચાયેલાં સાહિત્યમાં હોમર મહાભારત કે જાતકમાલાથી માંડીને
 સામળ લગી કે આજે પણ ગામડાના ભાટભવાયા અને કથકો લગી
 કેટલાંક લક્ષણ સર્વસામાન્ય હોવાનાં જ. આગળ આગળથી એ
 લક્ષણો જે જરાતરા ફેરફાર સાથે ચાલ્યાં આવે, તે આગળ આગળ

જરાતર ફેરફાર સાથે ઊતર્યાં જાય. અને વર્ણનોમા ઉપમાઓ અને રૂપકોથી માડીને જ્ઞાનનાં સૂત્રો કહેવતો અને ઉપાણ્યા, રસનાં ટપાં, હાસ્યના દુચ્છા, ચાતુર્યના નમૂના, સૂત્રશૈલીમા સમાવેલાં સરવૈયાં, લોકપ્રિય કથાનકો ચમત્કૃતિઓ અને તાજુખીઓ, પટ અને ગુંથણીમાં ફેરફાર સાથે, પરંતુ તત્ત્વદૃષ્ટિએ જોતા એ ને એ મા અને એ ને એ બાપની સંતતિ, સૈદ્ધાંતો સુધી હિંસાહિત્યવાદીમા ઊગે અને કરમાય અને પાછાં ઊગે. સૈદ્ધાંતો લગી. જ્યાંસુધી પ્રજાનું આખું એ માનસ ફરી ન જાય ત્યાંસુધી. તથાપિ જ્યાં વિચારમાલા કે દૃષ્ટિ ઉપરાત શબ્દ-રચના અને દૃષ્ટાંતો લગભગ એક ને એક બે કવિઓમાં એક આખા બંધમાં અથવા તો બંધના એક આખા અંશમાં જોવામા આવે, ત્યાં સંભવે છે કે પાછલા કવિએ આગલાનું જ પોતાનું કરી લીધેલું. ઋષભદાસનું કેટલુંક જેમ આમલા કવિઓની કૃતિઓમાંથી અને આગલાં સુભાષિતો પદો આદિના અનુવાદ જ છે, તેમ ઋષભ પછીના આપણા કવિઓમાં કેટલુંક ઋષભનું જ એમણે લીધેલું છે. અને ઋષભ તો આપણે જોયું તેમ પોતાની પ્રતિજ્ઞામાં સ્પષ્ટ સ્વીકારે છે કે હા, મેં તેમ ક્યું છે; એ મહારું એક કર્તવ્ય જ હતું. સામળ પણ એવો સ્વીકાર કરે છે. x છાપખાનાં થતા, પુસ્તકો સુલભ થતાં, અને નિરક્ષર શ્રોતા વર્ગને સ્થાને વાંચનાર વર્ગ આવતાં, આપણા નવા યુ-

x “કવિચિતા સહુતણો પરતાપ.” “સેવક સહુ કવિચિતા તણેા.”

—નદ બત્રીસી.

“કવિ કીધા લક્ષકોટિધા, મયા કરો માણું મતી”

—રાવણ મંદોદરી સંવાદ.

“દાસ સૌ કવિજન તણેા.”

—વેતાલ પચીસી.

“સંસ્કૃત માંહિથી સોધિયું પ્રાકૃત કેરું પુરાણ” “સામળભટ્ટ કવિએ કેરો, વેદ પુરાણો છાપ.” (અથવા—“પ્રાકૃત કીધું પૂરું”)

ગમાં રચનાઓના કર્તૃત્વ વિશેના આપણા ખયાલ વધારે સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટરેખ થતા ગયા છે, અને હવે આપણે કોઈ પણ કર્તા કને ઋણ અને સ્થામળના જેવા એક સામાન્ય ગોળગોળ સ્વીકાર ઉપરાત ખડે ખડા, કડીએ કડીમાં, જેનું જેટલું લીધું હોય તેનો ચોક્કસ ઋણ-સ્વીકાર માગિયે છિયે. કર્તૃત્વ અને ઋણસ્વીકાર વિશેના આ આપણાં નવાં ધોરણ હલપતરામ જેવા કવિને લાગુ પાડી શકાય ખરા? કે એમને મોટે ભાગે તો આ બાબતમાં દુયારામ લગીના યુગની જ એક વ્યક્તિ ગણવા ઘટે? આ મ્હને તો લાગે છે કે, એવો સવાલ છે કે જે વિશે થોડો ઘણો મતભેદ સ્થાને છે. નીચેની પંક્તિઓ વિચારો.

પહંધ સુખ જે જાતિ નર્યા, ખીજુ સુખ જે ધરિ દીકરા,
ત્રીજુ સુખ જે રણવણ * વરા, ચઉથુ સુખ જે પોતઘ ઘર
પાચમુ સુખ જે ભગતિ નારિ, છકું સુખ જે ઝોટુ બારિ:
સાતમુ સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યર્થ એ લહર્થ વર સ્વર.
પહંધ સુખ જે ન જમઈગામી, ખીજુ સુખ જે વસઈ ઠામિ;
ત્રીજુ સુખ જે માનઈ ભૂપ, ચઉથુ સુખ જે રૂપ સરૂપ.
પાચમુ સુખ ઈચ્છાઈ રમઈ, છકું સુખ વેલાઈ જમઈ
કવિ કહઈ સાતમુ સુખ એ ગમઈ, સકલ લોક ધર આવી નમઈ.

આમાંની પહેલી ચાર હલપત દ્રાવ્ય કે જૂની વાચનમાળામાંથી

(ટિપ્પણ આગલે પાનેથી ચાલુ)

“શાસ્ત્ર સકલની શાખ.”

“બ્રાહ્મણ ભાટ કે ચારણા (કે) અન્ય કવયિતા હોય,
સેવક હું સહકૃતાણો, ખોડ મ દેસ્યા કોય
જેહની બુદ્ધ દીધી શારદા, જેહની સાભળી ક્ષાત,
તેહકું સંસ્કૃત શોધિયું, તેહની વખાણી વાત.” વગેરે, વગેરે.

—સિંહાસન બત્રીશી.

* ઋણ વિના.

ઊતારી નથી; આ રાસમાંની જ એ આઠે પંક્તિ છે: જુવો ખંડ ૨ નો,
પૃ ૧૩૧.

આ રાસનો આરંભથી માંડીને સ્ફિદરાજનું મૃત્યુ થતા કુમાર-
પાળ આવીને ગાદીએ બેસે છે ત્યાં લગીનો ભાગ સુશિષ્ટ છે. કુમાર-
પાળના પ્રવાસવર્ણન અને ઠેકાણે ઠેકાણેના એના અનુભવોના વર્ણનથી
કૃતિમાં એટલે સુધી પૂરતા વૈવિધ્ય વાળી એકતા આવે છે એમા પણ
જૈન શ્રાતાઓને એ એવો બોધ જ પ્રધાન છે, પરંતુ પછીના ભાગમા
તો એ બોધ જૈનેતર વાંચનારને જરા કંટાળો આવે એવો થઇ જાય છે.
વળી અસંભવિત ચમત્કારો (miracles) ઠેકાણે ઠેકાણે આવે છે તે
અર્વાચીન વાંચનારે કર્તાના સમયના અભણુ લોકના જ નહીં અભણુ
વિદ્વાન તમામ પ્રજાના માનસચિત્ર લેખે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી
ગણવાના છે. આજે આપણા સુશિક્ષિત વર્ગમા એ ચમત્કારો વિશે
આપણુ માનસ એક જ ધોરણે વર્તતું છે નહીં. કૃષ્ણચરિત્રમાંના
ચમત્કારો આપણે કરારે ગળિયે છિયે, દશમસ્કંધ કે સુદામાચરિત્ર જેવાં
કાવ્યોમાં આપણને એવા ચમત્કારોના વર્ણનમાં અસંભવદોષ અને તેથી
કાવ્યત્વહાનિ નથી લાગતા, ત્યારે જૈન પ્રખંધ કે રાસમાં સોમનાથનું
લિંગ ફાટે, તેમાથી નીકળી શકર પોતે કહે કે “સાચો ધર્મ શ્રી
હિમાચાર્ય જે કહે તે” અને કુમારપાલ રાજાનો સંશય આ પ્રમાણે
ટળે છે, એવું વર્ણન આપણે સહી શકતા નથી આ વિશે જો એવો
પક્ષવાદ કરવામાં આવે કે જૈનેતર કાવ્યોમાં આવા વર્ણન અસંભવિત
પણ એક વાર તો સંભવિત લાગી જાય એવી ખૂબીથી થયાં હોય છે,
તો એ ખયાવ પણ લૂલો છે. કેમકે દશમસ્કંધ જેવા ઉત્તમ કાવ્યમાં
પણ એકથી વધુ સ્થળે જરાયે ખૂબી હોતી નથી, અસંભવ નર્મ અને
નાગા અસંભવ રૂપે જ કથાયેલો હોય છે, એ નિર્વિવાદ છે. કલાશા-
સ્ત્રમા આ જ ખરું છે, કે કૃષ્ણ પણ પરિચયથી સહ્ય બને છે, અને
ગમે તેવા પટ્ટકરણને પણ સુપરિચિત થઇ ગયેલુ કૃષ્ણ — ગાંધા બાલ-

કતી જેમ ખૂંચતું નથી. અને આ ને આ વાત જૂદે રૂપે કહેવામાં આવે કે શ્રીકૃષ્ણ ઉપરની ભક્તિના પૂરમા એ અધુ તણાઈ જાય છે તે જણાતું પણ નથી, તો એ જ અચાવનો લાભ જૈન સાહિત્યને પણ મળવો ધટે છે.

ગાંધીના સુલતાને ચઢી આવી ઘેરો ઘાલ્યો અને કુમાર પાલને લાગ્યું કે ‘મુવા તો!’—સારે જૈન ધર્મરક્ષક લોકોત્તર શક્તિ સુલતાન જિંધતો હોય છે ને એનો દોષિયો જીપાડીને આણે છે કુમારપાલના શયનભવનમાં. અને મળસ્કે જગતા જ સુલતાનને ઉલટું એમ થાય છે કે ‘માર્યા તો!’ તથા તે ખીચારો જેમ તેમ ધડ ઉપર ડોકું રાખીને આવા ચમત્કારિક વિપમમાંથી છૂટવા માટે નમી પડે છે, પોતાના મુલક અને પોતાની પ્રજામાં અમારિ પ્રવર્તીવવાનું વચન આપે છે, અને કુમારપાલનો માંડલિક ખનીને વદાય થાય છે. આવાં વર્ણન અસંભવ દોષના જૂઠા પ્રકારના દાખલા છે. ઋગ્વલ્ય મહર્ષિના વચન માત્રથી પાનેતરમાં ધૂમટો કહાડીને એઠેલો છોકરો, મહર્ષિ “આ કન્યાદાન હું સ્વીકારું છું” એમ બોલતા જ, છોકરો મટી કન્યા ખની જાય છે, એવી પ્રજાની કાવ્યસૃષ્ટિમાં ઝૂનની મુસ્લિમ પણ દયાધન જૈન અને, એમાં મહારા જેવા અપક્ષ તોળાઈને તો જરાયે વિચિત્ર નથી લાગતું. બ્રાહ્મણ અને જૈન એક લોહીની પ્રજા છે એક વાતાવરણનાં બાલક છે, શક્તિઓ તેમ અશક્તિઓમાં, રુચિઓ તેમ અરુચિઓમાં, સમાન છે, અને બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં બૃસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર ઋગ્વલ્યાદિને દેવો, દેવાધિદેવ, કુદરતના નિયત ધર્મ, અને કર્મચક્ર પણ પ્રસંગ પ્રમાણે નમે, તો જૈન વિચારમિનારમાં જેઓ ઋષિમહર્ષિના સમાનશીલ છે, તેઓને કુદરતની અને તેથી પણ મહત્તર હોય એવી બધી જ શક્તિઓ જૈન સાહિત્યમાં શા માટે ન નમે!

૫. જૂનું બાડમચ. જૈન સાહિત્યમાં દોષો નથી એમ મહારો દાવો નથી. બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં નથી એવા દોષો જૈન સાહિત્યમાં

એવા પક્ષવાદ સામે જ મહારી દલીલ છે. વળી દોષદૃષ્ટિની પ્રવૃત્તિનો સાચો 'આશય એક જ ઘટે સાહિત્યના નવા સર્જનને એવા દોષોથી બનતાં સુધી મુક્ત રાખવાનો. દોષને વિશે દોષત્વપ્રતીતિ ના થાય, દોષને વિશે પણ ગુણત્વપ્રતીતિ થાય, તો એવા અસમજસ વાતાવરણમાં ઉદ્ભવતી નવી સાહિત્યસૃષ્ટિ પણ એવા દોષોથી કલકિત જ બન્યા કરે. નવા થવાના જૈન સાહિત્યને, નવા થવાના જૈનેતર સાહિત્યના જેટલું જ, દોષકલંકોથી જેમ અને તેમ વિમુક્ત સ્વજવુ ઘટે, એ વાત તો સૌ સ્વીકારે. પરંતુ નવું સાહિત્ય—જૈન કે જૈનેતર—આ નિબંધની વિચારણામાં પ્રસ્તુત વિષય છે જ નહીં. આપણી વિચારણા જૂના, અને મોટે ભાગે કાંતો અપ્રકટ કાંતો પ્રકટ તથાપિ અજ્ઞાત જેવા સાહિત્યને માટે જ છે. આવા સાહિત્યને અજ્ઞાતમાથી જાણીતું અને હસ્ત-લિખિત પ્રતિઓ રૂપ જ છે તેને મુદ્રાંકિત બનાવવું એજ આપણો વિષય છે. અને આમાં જૈન જૈનેતરનો ભેદ છોક અસ્થાને છે. જૂના જૈનેતર સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાતુરાગ ગુજરાતી ભાષાપડિતોને જેટલા પ્રિય છે, તેટલા જ પ્રિય તે ભાષાપડિતોને જૂના જૈન સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાતુરાગ પણ થવા જોઈએ. જૈન વાઙ્મયની સાહિત્ય દૃષ્ટિએ ઉત્તમ કૃતિઓ ભલે ઓછી હોય, જે ઉત્તમ કૃતિઓ હોય તે ગુણવત્તામાં આજના વાઙ્મયની ઉત્તમ કૃતિઓથી ભલે ઊતરતી હોય ગુજરાતી ભાષા અને સા-નો ક્રમિક ઐતિહાસિક વિકાસ સમઝવામાં ઊંચી ઊતરતી જેટલી હોય તેટલી સર્વે જૂની કૃતિઓ કીમતી છે. જે છે તે એ માણસ નવાં સાખાપ પેદા કરી શકતો નથી, તેમ પાછલા સમયનું વાઙ્મય નષ્ટ થયું કે તેની જગા ખીજ કશાથી પૂરી જ શકતો નથી જે છે તે એ. અને અત્યાર લગી ચાલી રહ્યું છે તેવું દુર્લભ હજી પણ ખીજ બેત્રણ દાયક ચાલ્યા કરશે, તો ઇ સ ૧૮૫૦-૬૦ લગી જેટલું હતું તેટલું ૧૮૮૦-૧૯૦૦ લગી રહ્યું નહીં, અને ૧૯૦૦ થી ૧૯૨૫ ની

વચમા પણ આપણા ચાલુ ફૂલક્ષને લીધે કેટલુંક વધારે નહતું થયું,
અથવા તો ૧૯૦૦ લગી હતું પણ હવે નથી એ દશાને પામ્યું. તે
પ્રમાણે જ ખીજ ત્રીશ ચાળીશ વર્ષમા પણ થવાનું. તો આ ટૂંકા
પ્રવેશક * ની ગુજરાતી ભાષાપંડિતોને “ જુમલ કર જોડ ” આજીજી
આટલી જ કે—કાલ-અજગરે એ ય પગ તો ગળ્યા છે એવી હાલ-
ખેહાલ આ ખીચારી સરસ્વતીના રક્ષણ માટે તેમણે નક્ષાખ્યાનમાંનું
પારધિકૃત્ય કરવાને ખનતા વેગે ધાવું.

પૂણા, તા. ૩ માર્ચ ૧૯૨૭.

બલવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર

---

* આ પ્રવેશક નિમિત્તે જૈન સાહિત્યની એક લઘુ સેવા કરવાનો
પ્રસંગ આપવા માટે રા. રા. જીવનચંદ્ર સોલંકીજી અને સુવેરીનો
આભારી છું.

કવિવર મુખલિંગરાય.

કર્તા:—રા. રા. મોહનલાલ દસીચંદ દેસાઈ.

કવિવર ઋષભદાસ

[શ્રાવક કવિ ઋષભદાસ એ મથાળાનો એક નિબંધ તા. ૧૦-૫-૧૫નો સુરતની પંચમ ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં મોકલ્યો હતો કે જે તે પરિષદના અહેવાલમાં અને જૈન શ્વે. કૉન્ફરન્સ હેરલ્ડના સને ૧૯૨૫ના ખાસ ઐતિહાસિક ચક્ર (૭-૯ અંક) માં પૃ. ૩૭૪થી ૪૦૧ સુધીમાં પ્રગટ થયો છે, તે લખાણે આઠ વર્ષ થયા તે દરમિયાન કેટલીક હકીકતો ઉપલબ્ધ થઈ છે તે ઉમેરી આપો નિબંધ ઠીકાઠીક કરી અત્રે મૂકવામાં આવે છે:]

૧—કવિસમય.

૧—કવિશ્રી પ્રેમાનંદની પૂર્વે-છ, સ. સગરમાં સૈકાના પ્રારંભમાંજ થયેલા એક સમર્થ જૈન શ્રાવક કવિ ઋષભદાસનો પરિચય કરાવવા માટે ઉદ્યુક્ત થયો છું. તેઓ ખંભાતનિવાસી હતા અને તેમણે ખંભાતમાંજ રહી અનેક ગૂજરાતી કાવ્ય-કૃતિઓ-રાસાઓ રચી ગૂજરાતી સાહિત્યમાં સમૃદ્ધ ફાળો આપી વિશિષ્ટ સ્થાન મેળવ્યું છે

૨—પ્રથમ તેમનો સમય વિચારતાં જન્મ સવત્ કવિએ પોતાના કોષપણુ અથમાં આપેલ ન હોવાથી અને મરણુ સવત્ ખ્રીજ સાધનથી મળી શકે તેમ ન હોવાથી અતુમાનપ્રમાણથી કામ લઈશું. તેમની પહેલી મોટી કૃતિ વ્રતવિચારરાસ સં. ૧૬૬૬ માં રચાયેલી છે. તેમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ પ્રારંભે કરતા પોતે જણાવે છે કે જેવું જોઈએ તેવું પિંગલ અને વ્યાકરણનું જ્ઞાન પોતાને નથી—

પીંગલ ભેદ ન ઓલખું. વિગતિ નહી વ્યાકરણું,
મુર્યાખમંડણુ માંનવી, હું સેવુ તુઝ ચર્ણુ.

૩—આમ કહી પોતાની નિરબિમાની વૃત્તિ અને દીનતા આ

કવિએ જણાવી છે. (કુમારપાલ રાસમાં પણ આજ વાત મૂકી છે. પૃ. ૧ કડી ૭) કવિ માટે પિંગલ અને વ્યાકરણનો સારો અભ્યાસ આવશ્યક ગણાય, ૧ આ કવિએ પોતાના આ પ્રથમ પ્રયાસમાં તે બાબ તનો પ્રથમ ઉલ્લેખ કર્યો.

૪—આ પ્રથમ કૃતિના અંતે પોતાની ગૃહસ્થ સ્થિતિનું પણ વર્ણન દૂકમાં કરેલું છે કે.—

સુંદર ઘણારે દીસઘ શોભતા, બહધની બાંધવ જોડ્ય,
બાલક દીસઘ રે રમતાં બારણુઘ, કુટુબ તણી કંઘ કોડ્ય.
ગવરી મઘહધપીરે દીસઘ દૂઝતાં, સુર તર ફલીકરે આર્ય,
સકલ પદારથ મુઝ ધરિ મિ લલા, ચિર થઘ લછીરે નાર્ય
મહન મનોર્થ માહારઘ જે હતો, તે ફલિઉ સહી આજ,
શ્રીજનધર્મનિ પાસ પસાઉલઘ, મુજ સીધાં સહી આજ.

૫—એટલે પોતે બહેન ભાઈની જોડવાળો, બાલકોનો પિતા, બહોળા કુટુંબવાળો, ગાય ભેસના દૂઝણાં જેને ઘેર હતાં એવો, લક્ષ્મીવંતા રહી સુખી ગૃહસ્થાશ્રમ સેવતા હતા. તે પરથી સં. ૬૬૬માં તેમની ઉંમર ઓછામાં ઓછી ૨૫ વર્ષની ગણીએ તો સં. ૧૬૪૧ની આસપાસ તેમનો જન્મ થયો હોવો જોઈએ એમ સહેજે અનુમાન થઈ શકે.

૬—તેમની છેલ્લી કૃતિ સં. ૧૬૮૮ ની રોહિણીઆ રાસ મળી આવે છે ત્યાર પછી થોડા વર્ષો પોતે વિદ્યમાન રહી વૃદ્ધાવસ્થા ધર્મ-ક્રિયામાં ગાળી હોય તો તે સંભવિત છે ઉક્ત કૃતિમાં વિજયાનદસરિના

---

૧ કવિ દલપતરામ પોતાની પિંગલમાં જણાવે છે કે

પિંગલ યાઠ પઢયા વિના, કાવ્ય કરે કવિ કોય,
વહી વ્યાકરણુ વિના વઢે વાણી વિમલનવહોય.

પોતે શ્રાવક હતા એમ જણાવે છે તે સૂરિ સં. ૧૬૭૬ માં આશ્ચર્ય પદ પામ્યા પછી સં. ૧૭૨૧ માં ખંભાતમાંજ સ્વર્ગસ્થ થયા.

૭. આ કવિ સ ૧૭૦૦ સુધી વિદ્યમાન રહ્યા એમ ગણીએ તો તેમનું આયુષ્ય લગભગ ૬૦ વર્ષ પ્રાયઃ ગણાય તેમનો કવનકાળ તો સં. ૧૬૬૬ થી ૧૬૮૮ સુધીના ૨૨ વર્ષનો નિશ્ચિતજ છે. કવિના આયુષ્યકાલ દરમ્યાનજ કવિવર સમયસુંદરનો કવન-કાળ છે અને તત્કાલીન સ્થિતિ શું હતી તે સંબંધી ઉક્ત ‘કવિવર સમયસુંદર’ સં-બંધીના મારા નિબંધમાં જોઇ શકાશે. (જૈન સાહિત્ય-સંશોધક ખંડ ૨ અંક ૩-૪, તથા આનંદકાવ્ય મહોદધિ મોકિતક ૭ સુ પ્રસ્તાવના.) મુખ્યત્વે કરી ઋષભદાસ પોતાની કૃતિઓમાં જહાગીર (પુરમ) પાત-શાહનો ઉલ્લેખ કરે છે. તેના સમયની સ્થિતિ તપાસીશુ.

૨. જહાંગીર આદશાહના રાજ્યની શક્તિ.

૮ દિલ્લીપતિ જહાગીર આદશાહ (રાજ્યકાળ ઇ. સ ૧૬૦૫થી ઇ. સ. ૧૬૨૭) ના રાજ્યની સીમા આશ્ચર્ય પામ્યા અને કાશ્મીર સુધી અને માળવાથી ગૂજરાત સુધીની હતી.

૯. “ઋકપર અને જહાગીરની રાજકીય નીતિ ઘણાક વિષ-યોમાં મળતી આવે છે હિંદુ અને મુસલમાન બંનેને સરખા હક આપવામાં, અને ઉપર એકજ સરખી રાજનીતિ ચલાવવામાં બંને એક સરખા મત ધરાવતા હતા, પરંતુ ઋકપરનું એવું ધારવું હતું કે, હિંદુ, મુસલમાન બંનેને એકજ પકિત પર મુકવા માટે, તેમના ધર્મને ઉત્તેજન આપવા અર્થે, માણસે પોતાનો ધાર્મિક જીવનસો અને ધાર્મિક લાગણીઓને સમાવી દેવી જોઈએ અને ધાર્મિક ભાવનાથી ખીલતા આત્મિક રંગને આછો કરી નાંખવો જોઈએ. ઋકપરને દરેક ધર્મ ઉ-પર આસ્થા હતી; જ્યારે જહાંગીર એમ સમજતો હતો કે કોઇ પણ માણસ પોતાના ધર્મમાં રહીને, તેમાં પૂર્ણ માન્યતા રાખીને પોતાના

ધર્મની ક્રિયાઓ પાળીને પણ પારકા ધર્મવાળા તરફ માનની લાગણીથી જોઈ શકે છે.

૧૦ “ અકબરનો અમલ ઘણોજ સુલેહબરેલો હતો, તેનું મુખ્ય કારણ એ હતું કે તેણે બળ અને કળથી પોતાની હિંદુ પ્રજાનાં મન મેળવી લીધાં હતા દેશી સંસ્થાનો સાથે લગ્નનો સંબંધ વધારી તેમની વિદ્યા અને તેમના ધર્મ પ્રત્યે પ્રેમભાવના બતાવી, તેમના પર પૂર્ણ ભરૂંસો રાખી, તેમને મોટા મોટા ઓદ્યાઓ આપી તેમનો અતિ ઉપયોગી પ્રેમ સંપાદન કરી, તેમને રાજ્યમાં મદદગાર કરી લીધા હતા જહાંગીરે રાજ્યાભિષેક થયા પછી પોતાના પિતાના પગલેજ ચાલવાને નિશ્ચય કર્યો હતો મરણપર્યંત તે નિશ્ચય તેણે પાળ્યો પણ ખરો.

૧૧. “ જહાંગીરને નાનપણથી વિદ્યા તરફ ઘણો પ્રેમ હતો. જહાંગીરના સમયમાં જાદરૂપ (વિજયદેવસૂરિ) નામે એક વિદ્વાન જતી ઉજ્જન પાસે આવેલી એક ઉજ્જડ પહાડની ગુફામાં રહેતો હતો. અહિં આ ત્રણ માઇલ સુધી સ્વારી જમ શકે તેવું સ્થાન નહોતું, છતાં પણ જહાંગીર વારંવાર પગે ચાલી તેની પાસે જતો અને તેની સાથે વદ્ધિવાદ કરવામાં પોતાનો અમૂલ્ય વખત ગુજારતો. તે જ્યારે જાદરૂપનું વર્ણન કરે છે ત્યારે તેના શબ્દો બતાવી આપે છે કે તે જાદરૂપ પ્રત્યે શુદ્ધ અંત કરણનો ભાવ રાખતો. છ છ કલાક સુધી તેની સોજનમાં જહાંગીર રહેા છે.

“જહાંગીરનો અદ્વત ન્યાય, તેનો પ્રજા તરફનો પ્રેમ અને તેમના કલ્યાણાર્થે લેવામાં આવતા ઉપાયોમાં મહાન્ અકબર સિવાય કોઇપણ રાજા તેની ખરોબરી કરી શકે તેમ નથી”

—જહાંગીર અને તુઝક જહાંગીર

[વસંત—શ્રાવણ ૧૯૬૦.]

૧૨. દુકંમાં અકબર બાદશાહના વખતમાં ગુજરાત સર્વતઃ જીતાયુ, અને શાંતિ ફેલાઈને જહાંગીરના વખતમાં લગભગ જમી ગઈ

હતી. આવા વખતમાં કાવ્યધારા ઉછળે એ સ્વાભાવિક છે એમ ધારાનો મત છે. ૧ તો અત્ર જણાવવું યોગ્ય થઈ પડશે કે કવિ ઋષભદાસ ખંભાતમાં રહીને આટલી બધી સંખ્યામાં કાવ્યકૃતિઓ કરી શક્યા એ શાંતિનું ચિન્હ સૂચવે છે. આના સમયમાં અનેક જૈન કવિઓ નામે નયસુંદર, સમયસુંદર આદિ મહાકવિઓ તેમજ બીજા નાના કવિઓ અનેક થઈ ગયા છે અને આખો સત્તરમો સૈકો લઈશું તો પુષ્કળ મળી આવે તેમ છે. ૨

૩. મૂળ ગાય-ખલાત.

૧૩. કવિ ઋષભદાસ પોતાના નિવાસસ્થાન-વતન તરીકે ખલાત જણાવીને જ અટકતા નથી, પરંતુ પોતાની લગભગ બધી કૃતિઓમાં તેનું સુંદર વર્ણન આપે છે. શ્રેણિક રાસ, તેમજ હિતશિક્ષા રાસ, ભરતેશ્વર રાસ, બાહુબલિ રાસ, હિતવિજય સૂરિ રાસ અને મલ્લિનાથ રાસ એ સર્વમાં તેનું વર્ણન ન્યૂનાધિકતા સહિત લગભગ એક સરખું આવે છે, અને તે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી હોવાથી અત્રે તેનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય થશે

(૧) તપન તરપોલીઉ કોટ બરજિં ભજ્યો,

માયર લહધરિ બહુ વહાંણુ આવધ,

૧—જો કે જર્મન ફિલસૂફ ‘નીશે’ નો મત જુદો છે કે યુદ્ધના—મહાન્ કલહના પ્રસંગોમાં પ્રતિભાશાળી રચનાઓ બને છે અને ખરા કવિઓ પ્રકટે છે.

૨—જુઓ (૧) જૈન રાસમાળા પ્ર૦ મનઃસુખલાલ કિ. મહેતા (૨) મારી તે પર પૂરવણી (૩) મારો ‘જૈનગૂર્જર’ કવિઓ ભાગ ૧ લો—એ ત્રણેના પ્રકાશક જૈનશ્વેતાચાર્ય કૉન્ફરન્સ—પાયધુની. મુંબઈ.

વસત વિવહારીઆ કનકકોડે ભર્યાં,
 ઉદિ પરભાતિ જિનમદિર જાવધ,
 શ્રીઆ દેવગુરતણા ગુણુહી ગાવધ—
 પ્રવર પ્રાસાદ પંચાસીઆ પ્રણુમીધ
 પોશાલ બહધતાલીસ દીસધે,
 ગોચરી સુગમ તે સાધનિં અહીકણિ,
 અહીઆ રદતા મુની મનહી હીસધે,
 તેહ જાણો તુમ્હે વિસાજ વીસધે—
 પૌપધ પ્રાસાદ વ્યાપાર પાસધ સહી,
 શાક પાસધ લીધ સ્વાદ રસીઆ,
 જ્યેષ્ઠમ કલધ તેહ જગમાંહ ધના સહી,
 જ્યેષ્ઠ ત્રંબાવતી માહિ વસીઆ
 શાસ્ત્ર સુણુવા નર જ્યેષ્ઠ રસીઆ—
 —શ્રેણિકરાસ સ ૧૬૮૨.

૧૪ હીરવિજયસૂરિ-હિતશિક્ષા-મલ્લિનાથ રાસમા લાંબુ વણ
 નીચે પ્રમાણે છે:—

(૨) ગુરુ નામિં મુઝ પોહોતી આસ, જ્યેષ્ઠાવતીમા કીધો રાસ,
 સકલ નગર નગરીમાંહિ જ્યેષ્ઠ ત્રંબાવતી તે અધિદી હોય.
 સકલ દેશ તણો શિષ્યગાર. ગુજ્જર દેસ નર પંડિત સાર
 ગુજ્જર દેશના ૪ પંડિત બહુ, ધ્યંબાયતિ અગલિ હારધ સહ.
 જિહાં વિવેક વિચાર બપાર, વસધ લોક જિહાં વણે અઠાર,
 ઓલપાધ જિહા વરણાવરણ, સાધુ પુરુષના પૂજધ ચરણ

૪-૮ આને બદલે મુદ્રિત હિતશિક્ષાના રાસમા જોડણી સુધારી જે શબ્દો
 આપ્યા છે તે જવા કમઝે નો પાઠાનર આ પ્રમાણે આપ્યા છે.—૪ નગરજ

વસઇ લોક વાઝ ધનવંત, પહિરઈ પટોલા નારિ ગુણવંત,
કનક તણા કદોરઁ જડયા, ત્રિણ્ય આંગણે તે પુહુલા ધડયા.

હીર તણા કદોરઁ તલ્લઇ, કનક તણા માદલીઆ મલઇ,
૫ રૂપક સંકલિજિં ખી ખરી, સેવન સંકલો ગલિ ઝનરી.

વડા ૬ વાણીઆ જિહા દાનાર, સાલૂ પાત્રી આધી સાર
લાંખી ગજ બાખુ પાત્રીસ વાધંતા હરપમ્પ કર સીસ.

ભધરવની એગતાઇ જ્યાહિ, ઝીણા ઝગા પહિર્યા તે માંહિં,
છરી રેસમી ૭ કહિઠિં ભણ, નવ ગજ લગ સવા તે ગણ,

ઝિપરિ ફાલીઉ બાંધઇ કોઇ, ચ્યાર રૂપઇઆનુ તે જોઇ,
કોઇ પછેવરી કોઇ પાંમરી, ૮ સાઠિ રૂપઇઆની તે ખરી

પહિરિ રેશમી જોડ કભાય. એક શત રૂપ આ તે ચાઇ,
હાથે બહિરપા બહુ મુદ્રિકા, આવ્યા નર જાણુ સ્વર્ગ થકા. ૪૯

પગે વાણુહી અતિ સુકુમાલ, શ્યામ વર્ણુ સગલી તે જાલ,
તેલ ફૂલ સુગંધ સનાંન, અગિ વિલેપન તિલક નિ પાન. ૫૦

એહવા પુરૂપ વસિ જોણિ ઠાહિ, સ્નાની શોભા કહી ન જાય,
રૂપિં દંભા બહુ શિણુગાર, ફરી ઉત્તર નાપઇ ભરતાર ૫૧

અસ્યું નગર તે ઝૂંબાવતી, સાયર લહિરિ જિહા આવતી,
વાહાંણુ વધારિ તણો નહિ પાર, હાટે લોક કરિં વ્યાપાર. ૫૨

નગરકોટ નિ ત્રપોલીઉ, માણિક્યોક બહુ માંણસ મધ્યું,
વોહોરઇ કુંલી ડોડી સેર, આલઇ દોકડા તેહના તેર. ૫૩

---

૫ બાધી ખલખલતી હાથે ખરી, ૬ વ્યવહારી ૭ ત્રીશ, ૮ નિત્ય
ઉડી વંદે અણુગાર.

ભોગી લોક અસ્યા જિહા વસઇ, દાન વરઇ પાછા નવિ પસઇ,
 ભોગી પુરૂષ નિ કરણાવંત, વાણિગ હોડિ તુ બાધ્યાજત ૧૫૪ x
 પશુ પુરૂષની પીડા હરિ, માન નરનિં સાજ કરિ
 અજ મહીષની કરિ સલાહ, આવક જીવદયા પ્રતિપાલ ૧૫૫ x
 પચાસી જિનના પ્રાસાદ, રૂવજ તોરણુ તિહાં ઘટાનાદ,
 ઉપસ્તાલીસ જિહાં પોષધશાલ, કરઇ વપાણુ મુની વાચાલ. ૫૬
 પડિક્કમણુ પોષપ પૂજય, પુણ્ય કરતા ઘઢા જય,
 પ્રમાવના વ્યાખ્યાનિં જ્યાંહિ, શાહામી વાતસલ્ય હોઇ પ્રાંહિ ૫૭
 જિપાશરો દેહરં નિ હાટ, અત્યત દૂરિ નહિ તે વાટ,
 કડિક ગોચરી સોહિલ્યા આહિં, મુની અહિં રહિવા હોડિ પ્રાંહિ. ૫૮
 અસ્યુ નગર ઋઆવતી વાસ, હીરતણો તિહાં જોડયો રાસ,
 પાતશા હુગમ નગરનો ધણી, ન્યાય નીતિ તેહનિં અતિ ધણી. ૫૯
 તાસ અમલિ કીધો મિ રાસ, આંગણુ સુત કવી ઋપભદ્રાસ,
 સવત સોલ પંચ્યાસીહી જસિં, આસો માસ દસમી દિન તસિં ૬૦

૧ x હિનશિક્ષા રાસનો મુદ્રિત પ્રત સરખાવતા x ચિન્હવાળી
 ૫૮-૫૫ એ કડીઓ, તથા ૫૭ થી ૬૧ સુધીની કડીઓ તેમાં નથી,
 અને તેના કરતાં હીરવિજયસરિ રાસમાં વધુ છે, બાકી બધું સરખુ
 છે. છેલ્લે કડી એવી છે કે “એ નગરીની ઉપમા ધણી, જહાંગીર
 જોડનો ધણી, એ ત્રંબાવતી માહે રાસ, જોડંતા મુજ પહોતી આશ”
 એવું પાઠાનુગમ. ૨. ઇંદ્રપુરીશુ કરતા વાદ, ૩. પોષધશાલા જિહા
 બાધુ તાલ, એ પ્રમાણે છે. મહિનાયના રાસમાં ‘બિહમતાલીસ જહા
 પોષધશાલ’ એમ છે.

ગુરુવારિં મિ કીધો અભ્યાસ, મુઝ મન કેરી પુહોતી આસ,
શ્રી ગુરનામિં અતી આનંદ, વદો જિજ્ઞાસાનંદ સુરિંદ ૬૧

—૧હીરવિજયસુરિ રાસ રચ્યા સં. ૧૬૮૫

૧૫. આ રીતે ખબાત સમ્બંધી વર્ણન પ્રાપ્ત કર્યા પછી ભરત-
બાહુબલિના રાસમાં જૂદીજ રીતે વર્ણન કર્યું છે તે જોઈએ —

ધનાશ્રી

- (૩) જિહાં બહુ માનવનો વાસો, પહોચે સહુ કોની આશો,
ભૂખ્યો કો નવિ જાય, ઘેરે ઘોડા ગજ ગાય. ૧
- મદિર મોટા છે આંહિ, બહુ ઝહિ પ્હોસે છે ત્યાહિ,
ઈંદ્ર સરીખા તે લોકો, કરતા પાત્રનો પોષો. ૨
- ધર ધર સુંદર નારી, દેખી રહ્યા એ હારી,
વસ વ્યવહારીઆ બહોળા, પહોચે મન તણા ડોહળા. ૩
- વાહાણુ વખાર વ્યાપારી, વૃષભ વહેલ તે સારી,
સાયર તણા જળ કાળાં, આવે મોતી પરવાળા. ૪
- નગર ત્રાવાવતી સારો, દુખિયા નરનો આધારો,
નિજ પુર મુકીઅ આવે, તે અહી બહુ ધન પાવે. ૫
- ઇસુ અનૂપમ ગામ, જોહના બહુ છે નામ,
ત્રાંવાવતી પિણુ કહિયે, જી મનગર પિણુ લહિયે. ૬

૧ આ રાસની હસ્તલિખિત પ્રત સવત્ ૧૭૨૪ ના ભાદ્રવા
શુદ્ધ ૮ શુક્રવારની મુનિ સુરવિજયે સ્વાદેહી નગરમાં લખેલી પ્રાપ્ત થઈ
છે તેમાંથી અક્ષરશ આ ઉલ્લેખ મૂકેલો છે આથી પ્રાચીન જોડણી
સમજી શકાશે. અને અને ૫ તરીકે મૂકાનો, ને અને એવા એકારાંત
શબ્દો ઇકારાંત તરીકે મૂકાતા હતા કદીનો નંબર પણ તેમાં છે તે
પ્રમાણે મૂક્યો છે.

- દોઝાવતી પિણુ હોય, નગર લીલાવતી જોય,
 કુર્ણાવતી પિણુ જાણું, ગઢ મઠ મંદિર વખાણું ૭
 નગર ચોરાસી ચહુટા, શોભન હાટ તે મોટા,
 ઝવેરી પારખ સારા, એસે દોસી દતારા ૮
 વિવિધ વ્યાપારિયા નિરખો, જોઈ ત્રપોળિયો હરખો,
 મોટી માંડવી પુરજો, દાણચોરી તિહા વર્જો ૯
 નગરી (નાં) લોક વિવેકી, પાપ તણી મતિ છેકી,
 પૂજે જિનવર પાય, સ્વાધુ તણા ગુણ ગાય. ૧૦
 નહી કોઈને વિષવાદ, પંચ્યાસી જિન પ્રાસાદ,
 મોટી પોષધશાળ, સખ્યા હોતેહની બેતાળ ૧૧
 બહુ હરી મંદિર જોય, અહીં પટ દર્શન હોય,
 નહી કોઈને રાગદ્વેષ, જસલા લોક અનંક ૧૨

કહા

- નજ અનંક પુરમાં વસે, નહી નિધાની વાત,
 બહુ ધન ધાન્યે તે ભરી, વસ્તુ અનૂપમ સાત. ૧
 વહેલ વરઘોડો વીઝણો, મંદિર જાલિ ભાત,
 ભોજન દાળ ને ચૂડલો, એ સાતે ખાંભાત ૨
 બહુ વસ્તિથી દીપતુ, અમરાપુર તે હોય,
 શાહ જહાંગિરજ પાતશાહ, નાથ નગરનો જોય ૩
 નગર ભલુ ત્રાંબાવતી, દિન દિન ચઢતો વાસ,
 મહાપ્રભ કહે તિહા જોડીઓ, સ્વરતેશ્વરનો રાસ ૪

-સ્વરતબહુબલિ રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ મૈ. ૩ પૃ. ૧૦૩-૧૦૫

૧૬. આ નિબંધ મૂળ લખાયે ત્યાર એટલે સન ૧૯૨૫મા ખાંભાત

નામ કેમ પડ્યું તેને માટે ગૂજરાતી સાહિત્યના માસિકોમાં જૂના જૂના
 વિદ્વાનો તરફથી ચર્ચા ચાલી હતી પણ જીભાનર્તી સવત્ર સત્તરમા
 સૈદ્ધાન્ત રચના કેવી હતી, ત્યાં જનસ્થિતિ, રાજસ્થિતિ, લોકોનો પહેર-
 વેશ તે વખતે કેરા પ્રકારના હતા, તે જાણવું વિશેષ ઉપયોગી થશે.
 ઉપરનાં વર્ણનો તાદૃશ અને કવિકલ્પનાજન્ય અતિશયોક્તિથી રહિત
 છે જનસ્થિતિ જણાવતા આપણા કવિ, લોકો કેવી જાતના ધરેણાં
 (ત્રણ આગળ પહેલા એવા દોરો, સોનાના માળાઓ, સોના રૂપાની
 સાકળી, હાથમાં વીટી' ને બેરખા વગેરે) પહેરતા હતા. લૂગડા (પટોળા,
 ઝીણા જ ગાંજાં, કેડે રેશમી દોરો-છડી, તે ઉપર પછેડી અગર
 ફાળીયું અગર પામરી, ચોઢવાની શાલ, માથે બાંધવાની પાત્રીશ ગજ
 લાખી પાંદડી વગેરે) પહેરતા, પગે દાળા ચામડાના સુવાળા જોડા
 પહેરતા—એ સઘળું યથાસ્થિત દર્શાવે છે. ધરો જાળીવાળાં હતા. જીભાત
 પાસે દરિયો હતો અને મોતી પરવાળા ઉપરાત અનેક જાતનો માલ
 વહાણો મારફત આવતો અને જતો—આથી વેપારીઓ, પુષ્કળ હોદ્દા
 ધણી દુકાનો અને વખાર રાખતા. વેપારીઓમાં ઝવેરી, પારખ, દોશી
 વગેરે હતા સિક્કામાં રૂપિયા અને દોઢડા વાપરતા, નગરને ત્રણ પોળ
 —દરવાજાવાળો કોટ હતો તેમાં ચોરાશી ચૌટા હતા અને વચમાં મોટો
 ચોક હતો કે જે 'માણેકચોક' તરીકે ઓળખાતો માલબુ દાણુ લેવા
 માટે મોટી માડવી હતી અને બંદર હોવાથી મજબૂત પુરજો બાંધેલ
 હતો. જૈનોની વસ્તી ઘણી હતી એ તેમાં ૮૫ દેરાસરો અને ૪૨ કે
 ૪૫ પૌષધશાળા—ઉપાશ્રય હતા એ વાત પરથીજ જણાય તેમ છે.
 આ સિવાય અન્ય ધર્મોના—હરિમંદિરો ઘણા હતા અને જૂના જૂનાં
 દર્શનના પંડિતો પણ હતા—અશ્વમેધ યજ્ઞો નહિ હતા—પ્રેમ
 હતો, જૈનોમાં ધનાઢ્યો ઘણા હતા અને તેથી પ્રાચીન ધણાં 'સ્વામીવા-
 ત્સલ્ય' (જમણુવાર) થતા, તેમજ વરા-વિવાહ કારજ આદિ પ્રસંગો
 પર અને દાન કરવામાં અતિ ધન ખર્ચતા. તે શ્રાવકો ધાર્મિક ક્રિયા

ધણી કરતા અને મુનિઓના રાગી હોઇ તેમના વ્યાખ્યાન—ઉપ-
દેશ પ્રેમથી શ્રવણ કરતા. ન્યાયી લોકપ્રિય જજાગીર આદેશાહ (સને
૧૬૦૫ થી સને ૧૬૨૭) નો શાંત અમલ હતો તેથી રૈયત ધણી
સુખી હતી, વસ્તુની સોધારત સારી હતી અને વેપાર ધીકતો હોઇ
ખંભાત 'દિન દિન ચઢતો વાસ'—આપાદ થતું જતું હતું

૧૭. ખંભાતની જે સાત ચીજ વખણાતી તે જણાવી છે કે:—

વહેલ વરઘોડો વીંજણો, મદીર જાલિ ભાત,
ભોજન દાલ ને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.

૧૮. આ નગરનાં જાહેલનગર, ત્રંગાવતી, લોગાવતી, લીના-
વતી, કર્ણાવતી—એ જૂદા જૂદા નામ છે તે વાત પણ ઐતિહાસિક
ખિનામા વધારે કરે છે. આપણે ત્રંગાવતી નગરી અને તેમાંના માણેક-
ચોક વિષે ૧૧ લોકવાર્તાઓ ધણી સાંભળી છે તો તે જનકથાનું વણું ન
કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય સંવત્ સત્તરમા સૈકાના
ખંભાતનો ખ્યાલ કવિવર્ણનથી સારી રીતે પ્રાપ્ત થયો.

૪ કલિના સમર્થનમાં જાહેરાતનાં અન્ય વર્ણન.

૧૯ આ વર્ણનના સમર્થનમા ખીજા ઇતિહાસમાંથી ખંભાતની
આ સમયની રિથિતિ પરત્વે જે જણાવેલ છે તે અત્ર નોંધવું અરથાને
નહિ થાય.

૨૦. સુકરખાન નામનો હકીમ સુકરખર આદેશાહની દવા કરતો
હતો તેને જજાગીરે અમીર ખનાવ્યો હતો. આ ઇસમ ઇ. સ ૧૬૦૮
(સંવત્ ૧૬૬૪) થી સુરત અથવા ખંભાતની હાકેમી કરતો હતો.
ઇ. સ ૧૬૧૬ (સંવત્ ૧૬૭૦) માં આદેશાહે તેને ગુજરાતનો સુબેદાર
નીમ્યો અને સદમ્મન સપ્રીતે તેનો દિવાન નિમ્યો. ખીજે વર્ષે (૧૬૧૭)
જજાગીર આદેશાહ દોલદના જંગલમાં હાથીનો શિકાર કરવા ગુજરાત

આવ્યો. ઝાડી ધીમ હોવાથી માત્ર બાર હાથી પકડાયા, પછી સાથી બાદશાહ ખંભાત આવ્યો. બાદશાહ પોતાની નોંધમાં લખે છે કે ખંભાતના બંદરમાં માત્ર નાના વહાણુ આવી શકે છે ખંભાત મુકામે બાદશાહે સોનાની મહોર કરતા વીસગણા વજનના સોના અને રૂપાના ટાંક પાડવાનો હુકમ કર્યો.

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ ૯૫.

૨૧ ખંભાત વિષે સત્તરમા સૈકાના યુરોપિયન મુમાદરે નીચે પ્રમાણે લખી ગયા છે. ખંભાત (મને ૧૫૯૮) માં વેપાર એટલો બધો છે કે જો મેં તે જાને જોયો ન હોત તો એટલો વેપાર ત્યાં હોય એમ હું માનત નહિ (સીઝરફેડ્રી), (સને ૧૬૧૩ માં) એ શહેર ઘણીજ વસ્તીવાળું અને ઘણા મોટા પરાવાળું છે અને ત્યાં વહાણુ ઘણાં એકઠાં થાય છે—[ડીલાવેલી], [સને ૧૬૩૮ માં] સુરત સાથે સરખામણી થાય નહિ એટલું બધું સુરતથી મોટું ખંભાત છે—(એન્ડે લસ્લો), (સને ૧૬૭૧ માં) સુરતથી બમણું મોટું ખંભાત હતું. (એન્ડીયસ)

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ ૨૫૩.

૨૨. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહમાં ૨૫૪-૨૫૫ પૃષ્ઠ પર જણાવેલું છે કે—

ઇ સ. સોળમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પુરાઇ જવાથી ફક્ત નાના વહાણોજ અને તે પણ મોટા જુવાળ વખતે ખંભાત આગળ આવી શકતા. સાથી કરીને ખંભાતથી જે કાંઈ માલ બહાર દેશ ચઢતો અથવા બહાર દેશથી આવતો તે બધો દીવ, ઘોઘા, અને ગંધાર બંદરે અટકતો અને ત્યાંથી નાની હોડીમાં ભરી તેને ખંભાત લઇ જવામાં આવતો. આટલું છતાં પણ એ સદીમાં ખંભાતનો વેપાર જેવો પાછલી સદીમાં હતો તેવોજ રહ્યો. પુષ્કળ માલ આયાત અને જાયાત થતો. આ બધામાં સુતરાઈ કાપડ ખંભા-

તથી ઐટલું બધું તો ચઢતું હતું કે તે વખતે ખંભાતને આખી દુનીયાનું વસ્ત્ર કહેતા હતા. આ વખતે ખંભાતના વેપારીઓના કંટલાએક હિંદુ ને કંટલાએક મુસલમાન હતા. હિંદુ વેપારીઓની આડત ઘણા મુશ્કેલીમા હતી કંટલાએક શીરગી વેપારી પણ આવતા યુરોપીઅન વેપારીને માત્ર વેચવો યા ખરીદવો હોય તો તેમને દલાલ શોધવો પડતો. દલાલો વાણિયા હતા અને તેઓની સાખ સારી હતી. આ સદીમાં ખંભાત સિવાય કાઠીયાવાડનું માંગરોળ અને અમદાવાદ એ મોટા વેપારના મથક હતા.

૨૩. આ સ્થિતિ સાથે વર્તમાન સ્થિતિ સરખાવીએ તો મહદંતર દેખાય છે. એક વખતનું આખાદ ખંભાત બહાર પતન પામી હાલ કંગાલ શહેર જણાય છે.

૨૪. આનું કારણ એક જર્મન પ્રવાસી ટ્રિફ્ટનટેલર સને ૧૭૫૧ માં તેની સ્થિતિ જોઈ નીચે પ્રમાણે આપે છે:—

Tieffentaller reached Kambay 29° 7' on 14th January 1751 and found the once flourishing city much decayed; and he gives the reason for it "Everyone knows"—so he tells us—"that seven years ago the highwater used to rush a rider fleeing away at full speed. But now it advances quite smoothly and beats very gently against the ships except at spring tide or in the monsoon. This wonderful change is due to the disappearance of a sandbank at the entrance, which used to pile up, for a time, the flood coming from the south, until the waves, thus

increased in force and volume, wheeled round the bank into the harbour. Since then the harbour has become sandlocked and the ships which formerly came right upto the city walls, must now moor half a *cross* outside the town. Kambay was thus doomed as a seaport and its population was dwindling away.—East and West Vol. V. No 53 p 270.

૨૫ ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૨૫૬ પર જણાવેલું છે કે:—
‘ ઇ સ સત્તરમી સદીમાં ખભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પૂરાઇ જવાથી, ઉત્તર ગૂજરાતમાં ઘણી અવ્યવસ્થા હોવાથી, સને ૧૬૦ માં મસ્કતના આરબોએ દીવખંદર પાયમાલ કરવાથી, યૂરોપના વેપારીઓની કંપની આવવાથી અને મડકે ગાઆવ ફરગાતુ મથક સૂરત હોવાથી સૂરત આખા ગૂજરાતમાં મોટું વેપારનું મથક થઇ પડ્યું (આ રીતે ખભાત ધીમે ધીમે ઘસાતું ગયું)

૫ વશપરપરા-પિતામહ મહિરાજ સ્તંભવી.

૨૬ કવિ ઋષભદાસ પોતે વીસા પ્રાગ્વંશીય (પોરવાડ) વણિક હતા તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું તેના સંબંધી પોતે જણાવે છે કે:—

(૧) દીપ જ્યુઅ મહિ ખેત હારયિં ભલુ,

દેશ ગુજરાતિમ્હાં સોય ગાયસ્થુ,

રાય વિખલ વડો ચતુર જે આવડો,

નગર વિસલ તેણુઈ વેગે વાસ્થૂં.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

- (૨) જાંબુદ્રીપ અનોખા કહીઈ, હારતણેત્ર લાહા જાંણુરે,
દેસ જુજર ત્યમાહિ અતિ સાર, નગર વીસલ વખાણુરે,
સોય નગરમાહિ વીવહારી, નામ બલ મહીરાજરે,
પ્રાગવંશ વડો તે વીસો, કરતા ઉત્તમ કાજરે.

—સ્થૂલભદ્ર રાસ.

- (૩) શ્રી સંઘવી મહધરાજ વખાણું, વીસલ નગરના વાસીજી,
વડા વિચારી સમકીતધારી, મિથ્યામતિ ગધ નહાસીજી.

—સમકીતસાર રાસ.

૨૭. મહિરાજ જિસલનગર-વીસનગરના વતની હતા. ગૂજરાત સર્વસમ્રાટ પૃ. ૫૧૪ માં જણાવ્યું છે કે આ વીસનગર કેટલાક કહે છે કે વિસલદેવ વાઘેલાએ (૪ સ.) ૧૨૪૩-૧૨૬૧ ની વચમાં વસાવ્યું અને કેટલાક એમ કહે છે કે વિસલદેવ ચોહાણે ૧૦૬૪ માં વસાવ્યું ? આઘણા કવિ તો એમજ કહે છે કે વિસલદેવ આવડાએ વસાવ્યું અને તે બરાબર લાગે છે.

૨૮. પિતામહ મહિરાજના સંબંધે કવિ વિશેષમાં એ જણાવે છે કે—

- (૪) સંઘવી શ્રી મહિરાજ વખાણું, પ્રાગવંશ વડ વીસોજી,
સમકીત સીલ સદાશય કહીઈ, પૂણ્ય કરે નિસદીસોજી,
પડીકમણું પૂજા પરભાવના, પોષધ પરઉપગારીજી,
વીવહાર શુદ્ધ ચૂકે નહિ ચતુરા, શાસ્ત્ર સુઅર્થ વિચારીજી.

—જીવવિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

- (૫) શ્રાવક તેહનો પ્રાગવંશ વડો, નામ મહિરાજ સંઘવીજી કહીઈ,
દાન નઈશીલ તપ ભાવના ભાવતાં, સમકિત શીલવ્રતધાર લહીઈ.

—નવતત્ત્વરાસ સં. ૧૬૭૬.

(૬) પ્રાગવંસિ વડો સાહ મહીનજ જે, સંઘવી તિલક સિરિ સોય ધરતો,
શ્રી શૈત્રુજય ગિરનારે ગિરિ આખૂએ, પુણ્ય જાણી બહુ યાત્રા કરતો.

—ક્ષેત્રસમાસ રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૭) પ્રાગવંશે સઘવી મહિરાજે, તેહ કરતો જિનશાસન કાજે,
'સંઘપતિ' તિલક ધરાવતો સારો, શૈત્રુજય પૂજી કરે સફલ અવતારો.
સમકિત શુદ્ધ વ્રત બાગનો ધારી, જિનવર પૂજા કરે નિત્ય સારી,
દાન દયા ધર્મ ઉપર રાગ, તેહ સાધે નર મુક્તિનો આગ.

(૮) પ્રાગવંસિ વીસો વિખ્યાત, શ્રિહરગજ સંઘવી મુખ્ય કષ્ટહર વાત.

—મહીનાથ રાસ સ. ૧૬૮૫

૨૯ આ પરથી જણાય છે કે મહિરાજ પોતે સઘ કાઠી સંઘવી-સંઘપતિ થયા હતા અને પોતે શૈત્રુજય (પાલીતાણા), ગિરિનાર (જૂનાગઢ) અને આખૂની જત્રાઓ કરી હતી વિશેષમાં તેઓ હંમેશાં જિન પૂજા કરનાર, શ્રાવકના બાર વ્રત ધારી, આવશ્યક ધાર્મિક ક્રિયા-પ્રતિક્રમણ પૌષધાદિ કરનાર, દાન દયા અને ધર્મના રાગી જિનશાસનનાં કાર્યો કરનાર ચુસ્ત શ્રાવક હતા.

૬. પિતા સાંગણુ સઘવી અને માતા સરપાદે.

૩૦. કવિના પિતા સાંગણુ વિસલનગરમાં રહેતા હતા અને પછી ત્યાંથી ત્રંબાવતી એટલે ખલાતમા જઈ વસ્યા.

(૧) સોય નયરિ વસિ પ્રાગવંસિ વડો, મહિરાજનો સુત, તે સિહ સરિખો,
તેહ ત્રંબાવતી નગર વામે રહ્યા, નામ તસ સંઘવી સાંગણુ પેખો.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાળ રાસ.

(૨) તેહના સુત છિ સીહસરિખા, સાંગણુ સઘવી નામરે,
પૂત તણી ક્યરણી તે કરતા, ધરતા જિનવર ધ્યાનરે,

અનુકરમિ સઘવી જે સ્થાંગણ, જાંબાવતીમહા વાસરે,
તેહનો સુત એ રાસ નીપાધ, કવીતા જીષ્ણભદ્રાસરે,

—સ્થૂલિભદ્ર રાસ સં. ૧૬૬૮.

(૩) જીહેનજનો સૂત સઘવી સ્થાંગણ, વીસલનગરનો વાસીજી,
જૈન ધર્મ માંહિ તે ધોરી, ન કરે વિકથા હાસીજી,
વ્રત બાર ભણાવે હમનરે, જન પૂજે ત્રણ કાલ જી,
પરશમણી પરધનથી અલગા, ન દીએ પરને આવજી,
તપ જપ કીરયા કહીને ન ચૂકે, મૃષા ન બોલે પાહિ જી,
કર્મયોગે આવ્યા ઉતેઉહોરા, નગર ત્રાંબાવતી માંહિ જી.

—જીવવિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૪) તેહનો પુત્ર ભલ સઘવી સ્થાંગણ, દાદસ વ્રત સમકિત સાથિં,
પોષધ પૂન્ય ઉપવાસબહુ આદરધે, અગિહ ત પૂજધ નિત આપ હાથધે.

—નવતત્ત્વ રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૫) પુત્ર ભલ તેહનો સંઘવી સ્થાંગણ, સમકીતધારી અ વિરત ધોરી,
દાન ને શીલ તપ ભાવના ભાવતા, જેહની મતિ છે સદાય ગોરી.

—ક્ષેત્રસમાપ્ત રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૬) તાસ પુત્ર જઈ નયન ભલેરા, સ્થાંગણ સઘ ગછ ધોરી જી,
સંઘપતિ તીલક ધરાયા તેણુધ, વાંધી પૂન્યની દોરી જી,
બાર વરતના જે અધિકારી, દાન શીલ તપ ધારી જી,
ભાવિં મગતિ કરધ જિન કેરી, નવિ નરખધ પરનારી જી,
અનુકરમિ સંઘવી જે સ્થાંગણ, ત્રાંબાવતી માહ આવે જી,
પોષધ પૂજ્ય પડકમણું કરતા, દાદસ ભાવના ભાવધ જી.

—સમકીતસાર રાસ નં. ૧૬૭૮

(૭) મહિરાજને સુત સંધવી સાંગણુ, પ્રાગ્વંશીય પ્રસિધ્ધોરે—

દાન શીલ તપ ભાવના ભાવે, શ્રી જિનના ગુણ ગાવે,
સાધુ પુરુષને શીષ નમાવે, જિન વચને ચિત્ત લાવેરે—

દ્વાદશ વ્રત તથા તે ધારી, જિન પૂજે ત્રણ કાલ,
પોષધ પડિકમણા પૂન્ય કરતા, જીવદયાપ્રતિપાલરે—

સંધવી સાંગણુનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભજદાસ,
જનની સરપાદેને શિર નામી, જેડયો વરતનો રાસરે—

—હરિવંશ આહુબલિ રાસ. સં. ૧૬૭૮.

(૮) મહિરાજ તણો સુત અભિરામ, સંધવી સાંગણુ તેહતુ નામ,
સમકિત સાર ને વ્રત જસ બાર, પાસ પૂજી કરે સફલ અવતાર.

—હિત શિક્ષા રાસ અને હીરવિજયસૂરિ રાસ.

(૯) પ્રાગવંશમા સંધવિ સાંગણુ, બાર વરતનો ધર્મીજી
દાન પૂણ્ય પડિકમણા કરતા, પૂજી કરધ નીત્ય સર્માજી.

—પૂજાવિધિ રાસ ૧૬૮૨

(૧૦) સંધવી સાંગણુ સુત તસ હોય, દ્વાદશ વરતનો ધોરી સોય
તાસ પૂત્ર પૂરધ મન આસ, કવીતા શ્રાવક ઋષભદાસ.

—મદિલનાથ રાસ સ. ૧૬૮૫

૩૧. કવિના પિતાશ્રી સાંગણે પણ ‘સંધવી’ તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી એટલે તેમણે પણ સંધ કાઢ્યો હતો અને શ્રાવક તરીકેની ધાર્મિક ક્રિયા કરનાર પોતાના પિતા મહિરાજ જેવાજ ગુણ ધરાવનાર તેઓ એક ચુસ્ત અર્હંદમક્ત હતા. કવિએ પોતાની માતૃશ્રીનું નામ સરપાદે હતું એ પણ ઉપરના એક સ્થળે જણાવી દીધું છે, પણ તેમના સંબંધમાં વિશેષ કંઈપણ કહ્યું નથી.

૭ કવિ પોતે

૩૨. કવિ પોતે જો જણાવે છે તે પરથી પોતે પરમ શ્રાવક

હતા એમ સ્પષ્ટ થાય છે શ્રાવકના જે આચાર જૈન શાસ્ત્રમાં જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસથી બોધ લેતા, અને મદિરમાં જઈ જિનની પૂજા હમેશ કરતા. આ સર્વ જણાવવામાં આત્મસ્તુતિનો દોષ ન વહોરતા લઘુતા દર્શાવે છે અને તેમાં એ હેતુ જણાવે છે કે ‘આવા મારા આચાર અને મનના પરિણામ જાણી પ્રાપ્ત આચરશે-આત્મકાર્ય સારશે તો મને પુણ્ય થશે-પરોપકારનો હું ભાગી થઈશ અને તે પરોપકારાર્થે આ સ્વ-વૃત્તાંત (આત્મ પ્રશંસાનો દોષ હોય તો તે વહોરી લઈને) જણાવું છું’

(૧) જ્ઞાપમદાસ સંઘવી સુત તેહનો, જૈન ધર્મનો રાગીજી જાણુ હુએ મુનિવર મહિમાયે, કરે કવિત બુદ્ધિ જાગીજી સકલ મુનીશ્વરને શિર નામી, પ્રણમી કવિતા માયજી અરિહતદેવ ભણે આરાધી, સમરી બ્રહ્મસૂતાયજી.

—જીવ વિચાર રાસ સં ૧૬૭૬

(૨) સંઘવી સ્વાંગણનો સુત વાર, ધર્મ આરાધનો શક્તિજ સાર, જ્ઞાપમ ‘કવિ’ તસ નામ કહાવે, પ્રહ ઉઠી ગુણ વીરના ગાવે. સમજ્યો શાસ્ત્રતણાજી વિચારો, સનકિનશું વ્રત પાલતો બારો, પ્રહ ઉઠી પડિકકમાણુ કરતો બેઆસણુ વ્રત તે અંગે ધરતો. ચઉદે નિયમ સંભારી સક્ષેપું, વીરવચન રસે અંગ મુઝ લેપું, નિલ દશ દેરાં જિન તણા જીહાર, અક્ષત મૂકી નિત આતમ તાર. આઠમ ખાખી પોષધમાહિ, દિવસ અનિ સઝાય કર ત્યાંહિ, વીરવચન સુણી મનમા લેટું, પ્રાયે વનસ્પતિ નવિ ત્રુટું. મૃષા અદત્ત પ્રાય નહિ પાપ, શીલ પાણુ મન વચકાય આપ, પાપ પરિગ્રહે ન મિલું માહિ, દિશિતણુ માન ધરું મનમાદિ રા અલક્ષ્ય બાવીશ ને કર્માદાન, પ્રાયે ન જાયે ત્યા મુઝ ધ્યાન. રા અનરથદડ ટાલું હુ આપ, શાસ્ત્રાદિકના નહિ મુજ પાપ રા સામાયિક દિશિમાન પણુ દરિયે, પોષધ અતિથિસ વિભાગ વ્રત ધરિયે રા

સાત ક્ષેત્ર પેષી પુણ્ય લેઉં, જીવકાળે ધન થોડુંક દેઉં. ૨૫
 ઈમ પાલું શ્રાવક આચારો, કહિતાં લઘુતા હોયે અપારો ૨૬
 પણ મુજ મન તણો એહ પરિણામ, કોઇક સુણિ કરે આતમરામ ૨૭
 પુણ્યવિભાગ હોયે તિહાં મહારે, ઇચ્છ્યું અઝઘમ કવિ આપ વિચારે ૨૮
 પર ઉપકાર કાજ કહિ વાત, ધર્મ કરે તે હોયે સનાથ. ૨૯
 ઋષભદાસેં એ જોડિયો રાસો, સંઘ સકલ તણી પહોતી આશો. ૩૦

—હિતશિક્ષાનો રાસ.

૩૩ ઉપરની ૨૧ થી ૨૯ કડીને જલ્દે હીરવિજયસરિના રાસમાં નીચેની કડીઓ આપેલી છે:—

નિત્ય નામું હું સાધનિં સાસો, થાનિક આરાધ્યાં જે વલી વાસો ૮૮
 દોય આલોચણુ ગુરુ કન્હધ લીધી, આઠિમ છઠિ સુધિ આતમિ કીધી ૮૯
 શ્રેત્રુંજ ગિરિનારિ સ્થપેસર યાત્રો, સુલશાષા ભણાવ્યાં બહુ છાત્રો ૯૦
 સુખ શાતા મનીસ ગણું દોય, એક પગિં જિન આગલિ સોય. ૯૧
 નીતિયં ગણુ વીસ નોકરવાલી, ઉભા રહી અરિહંત નિહાલી. ૯૨

—હીરવિજય સરિરાસ.

૩૪. આ ઉપરાંત પોતાના મનોરથ જણાવે છે:—

કેટલાએક જોલની ઇચ્છા કીજઇ, દ્રવ્ય હુઇ તો દાન બહુ દીજઇ ૯૫
 શ્રી જિન મંદિર બિંબ ભરાવું, બિંબ પ્રતિષ્ઠા પોઠી કરાવું ૯૬
 સંઘપતિ તિલક ભણુંજ ધરાવું, દેસ પરદેસ અમારિ કરાવું. ૯૭
 પ્રથમ ગુણુદાણુનિં કરે જઇનો, કરે પુણ્યસહિત નર જેહ છિ હીનો ૯૮
 એમ પાલો હોઇ જૈન આચારો, કહિતાં સુષ તો હોઇ અપારો. ૯૯
 પણ મુજ મનતણો એહ પ્રણામો, કોઇક સુણિ કરિ આતમકામો ૧૦૦
 પુણ્ય વિભામ હુઇ તવ મહારઇ, અરયો ઋષભ કવિ આપ વિચારઇ ૧૦૧
 પર ઉપગાર કાજિ કહી વાત, મન તણો સદેહ પણિ જાત. ૧૦૨

—હીરવિજય સરિરાસ.

૩૫. આ પરથી જણાશે કે તે પરમ અહંદ્રમકત ક્રિયાશીલ આવક હતા. તેણે શેત્રુજય, ગિરિનાર અને શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની યાત્રા કરી હતી, અને ઘણા વિદ્યાર્થીઓને તેણે ભણાવ્યા હતા. તે કહી આપે છે કે બહુશ્રુત, શાસ્ત્રાભ્યાસી અને સંસ્કારી હતા.

૮ કહિ સંખેશ્વરે કેટલીક સાંસારિક વિગતો.

૩૬. ઋષભદામનાં ગૃહસુખ કેવાં હતા તે તેમના નીચેના કથન પરથી જણાય છે:

ઢાલ મનમોહના રાગ ગોડી

કુમારપાલના નામથી. મનમોહના 'મુજ ધરિ મંગલ ચ્યાર' લાલ, મનમો
મનહ મનોરથ મુઝ ફલ્યો, મં, નામિં જય જયકાર લા. મ. ૬૯
સુંદર ધરણી શોભતી, મં, બહિન બાંધવ જોડિ લા. મ.
બાલ રમિં બહુ બારણિ મં, કુટુંબ તણી કંઠ જોડી, લા. મ. ૭૦
ગાય મહિષી દુઝતાં મં, સુરતર ફલીઓ બારિ, લા. મ.
સકલ પદારથ નામથી મં, ચિર થઇ લક્ષી નારિ લા. મ. ૭૧

૩૭ તેમને સુલક્ષણી પત્ની, બેન બંધવ અને એકથી વધારે બાળકો હતા, ઘેર ગાય ભેંસ દુઝતી હતી અને લક્ષ્મી પણ પ્રસન્ન હતા.

૩૮. બાલકોમાં પુત્રો વિનીત હતા, અને કુટુંબમાં સંપ સારો હતો. લોકોમાં અને રાજ્યમાં કવિની સારી પ્રતિષ્ઠા હતી. તે ઘેર માડાં રાખતા નહિ—આ વાત નીચેના કથન પરથી જણાય છે:—

કહોા હિત શિક્ષાનો રાસ, પહોતી મનડા તણી આશ,
મંદિર કમલાનો બાસ, ઉત્સવ હોયે બારે માસ.

૧

સુણતાં સુખ બહુ થાય, માને મહોટાએ રાય,
સંપ બહુ મંદિરમાંય, લહે હય ગય વૃષભો ને ગાય

૨

પુત્ર વિનીત ધરે બહુચ, શીલવતી ભલી વહુચ,
દાકડ ઘણાં ધરે નહ હુચ, કીરતિ કરે જગ સહુચ.

૩

એ હિત શિક્ષાનો રાસ, સુણતાં સગલ ઉલ્લાસ

કર્થો ખલાયતમાં રાસ, જિહાં બહુ માનવ વાસ,

૪

—હિતશિક્ષા રાસ. સં. ૧૬૮૨ પૃ. ૨૧૫

૩૯ આમાં સ્પષ્ટ જણાવે છે, કે બેહિન બંધવ જોડિ, તેને હતી, આનો અર્થ બે બહિન અને બે બંધવ અને બંનેની જોડી. અગર એક બહેન અને એક બંધવ મળીને એક જોડી-એમ બે પ્રકારે થઇ શકે, છતાં તેમને ઓછામાં ઓછું એક બહેન અને એક બંધવ હતા એટલું તો નિશ્ચિતપણે લઇ શકાય. ભાઇ બહેનનાં નામ આખ્યાં નથી;

૪૦. ઋષભદાસ પોતાને ‘સંધવી’ એ તરીકે કવચિત્ કવચિત્ ઓળખાવે છે—ઉદાહરણ તરીકે.

સંધવી ઋષભદાસ એમ ભાષે, ભૂરતનું નામ પવિત્ર રે.

—ભૂરતખાહુઅલિરાસ પૃ. ૧૦૫

તે પોતાના પિતામહ અને પિતા સંધ કાઢવાથી સંધવી કહેવાયા તેથી તેના પુત્ર તરીકે પોતે સંધવી એ આડનામ રાખ્યું હોય અગર તો પોતે પણ સંધ કાઢ્યો હોય તે કારણે પોતાના નામની આગળ ‘સંધવી’ મૂક્યું હોય એમ બે પ્રકારે અનુમાન થાય છે, છતાં પહેલું અનુમાન વિશેષ સંભવિત છે. કારણ કે પોતાના મનોરથો-માનો એક મનોરથ જણાવ્યો છે કે મારી પાસે દ્રવ્ય હોય તો ‘સંધ-પતિ તિલક ભલુંજ કરાવું’ તેથી પોતે સંધ કાઢ્યો નહિ હોય.

૬ નેમિદૂતના કર્તા વિક્રમ તે કવિના ભાઈ કે ?

૪૧. સસ્કૃતમાં ‘નેમિદૂત અથવા નેમિચરિત્ર’ એ નામનું ૧૨૫ શ્લોક વાળું કાવ્ય છે કે જેમાં કવિકુલભૂષણ શ્રી કાલિદાસના ‘મેઘદૂત’ નામના પ્રતિભાશાલી કાવ્યના દરેક શ્લોકનું ચોથું ચરણ લઇ ઘટાવ્યું છે. આ વાત આ કાવ્યના ૧૨૬ શ્લોકમાં કહી પોતાની ઓળખાણ

દુકમા એજ આપે છે કે સ્માંગણુ સુત વિક્રમ. શ્લોક આ પ્રમાણે છે.

તદ્દુ.સ્વાર્દ્ર પ્રવરકવિતુ કાલિદાસસ્ય કાવ્યા-
દન્ત્યં પાદં સુપદગચિતાન્મેઘદૂતાદ્ ગૃહીત્વા ।
શ્રીમન્નેમેશ્વરિતવિશદં સાંગણલ્યાંગજન્મા
ચક્રે કાવ્યં બુધજનમન.પ્રીતયે વિક્રમાચ્ય ॥

—કવિવર કાલિદાસના નિર્માણ કરેલા અને સુંદર પદોથી રચેલા મેઘદૂત કાવ્યના ચોથા ચોથા ચરણોને લઇને સ્માંગણુના પુત્ર વિક્રમ કવિએ બુદ્ધિમાનોના ચિત્ત પ્રસન્ન કરવા અર્થે આ શ્રી નેમિનાથનુ નિર્મલ ચરિત્ર રચ્યું કે જે રાજમર્તિના દુઃખથી આર્દ્ર છે.

—નેમિચરિત+ પૃ. ૫૮-૫૯

૪૨ આમાં સંવત્ વર્ષ નથી આપેલ તેથી ચોક્કસ કહી નકાતું નથી, છતાં સ્માંગણુ સુત વિક્રમ એવી ઝોળખાણ પરથી તે આવક હોવાનું માલુમ પડે છે, તદુપરાંત ઋષભદાસ કવિ પોતે સંસ્કૃત ભાષાના નિપુણ જાણકાર હતા એ એમણે પોતાની ગુજરાતી કૃતિઓ માટે વસ્તુઓ સંસ્કૃત કાવ્યો પરથી તેમજ સંસ્કૃત ગદ્ય પરથી લીધેલ છે તેથી પ્રતિત થાય છે, તેમજ તેને બધવ હતો એ પણ ઉપર કહેવાઇ ગયું તેમજ બનેલા પિતાનું નામ સ્માંગણુ છે તેથી તેમજ ઋષભદાસે પણ નેમિનાથ સંબંધે ગુજરાતીમાં ‘નવરસો’ બનાવેલ છે તે પરથી સખલ અનુમાન કોઇ કરે કે ઋષભદાસ અને વિક્રમ બંને સગામાઇઓ હતા. વિક્રમ એ નામપર બે કૃતિઓ નામે નેમિનાથ-ચરિત્ર તથા નેમિદૂત જૈન ગ્રંથાવલિના પૃ. ૨૪૩ અને ૩૩૧ પૃષ્ઠ પર માલુમ પડે છે તો તે બંને કૃતિઓ એક હોઇ શકે, કારણ કે ઉપરોક્ત પુસ્તક નેમિદૂતને બદલે નેમિચરિત્ર એ નામથી પ્રગટ થયું છે, વળી (મંત્રી) વિક્રમકૃત ‘મેઘદૂત’ નામની કૃતિ પણ તેજ

+પ્રકાશક-શ્રી જૈન ગ્રંથ રતનાકર કાર્યાલય-હીરાગામ મુબઇ મૂલ્ય ૪૫૫ આના.

અથાવલિના પૃ. ૩૩૨ પર માલુમ પડે છે તે તે (મંત્રી) વિક્રમ જૂદા હોવાનો સંભવ છે

૪૩. પરંતુ આ નેમિદૂતની સ. ૧૬૦૨ મા લખાયેલ પ્રત વાલુચરના ગદ્ય બાબુને ત્યાં જીર્ણ છે. (નોટીસીઝ ઓફ ધી સંસ્કૃત મેનસ્ક્રિપ્ટ્સ વૉ. ૧૦ પૃ ૨૭); તેથી આ વિક્રમ ઋષભદાસના ભાઈ હોઈ ન શકે એમ હવે નિશ્ચિત થાય છે.

૬૭ કલિન્દા ગુરૂ.

૪૪. કવિ જૈન શ્વેતાંબર સ પ્રદાયમાં તપા ગચ્છના હતા, અને તેના સમયમાં પ્રથમ તે ગચ્છની ૫૮ મી ગાદી પર ૧૩ હીરવિજય સૂરિ હતા કે જેમનો સ્વર્ગવાસ સં ૧૬૫૨ ના ભાદ્રપદ શુદ્ધ ૧૧ ને દિને ઉમ્ના (અગર ઉન્નત)—હાલના ઉના ગામમાં થયો હતો. ત્યાર પછી તેમના પદ્ધર ૧૪ વિજયસેન સૂરિ થયા. તેઓના

૧૩ હીરવિજય સૂરિ—અકબર બાદશાહને જૈન ધર્મનો બોધ આપનાર જન્મ સં ૧૫૮૩ માર્ગશીર્ષ શુદ્ધ ૯ પ્રદહાદનપુર (પાદહ-ણપુર), દીક્ષા પાટણમાં સ. ૧૫૮૬ કાર્તિક વદિ ૨, વાચક—ઉપાધ્યાયપદ નારદપુરિમાં સં ૧૬૦૮ ના માધ શુદ્ધ ૫, સૂરિપદ શિરોહીમાં સ. ૧૬૧૦, સ્વર્ગવાસ ઉમ્નામાં સં. ૧૬૫૨ ભાદ્રપદ શુદ્ધ ૧૧. આનું સંસ્કૃત ચરિત્ર મુદ્રિત—હીરસૌભાગ્ય કાવ્યમાં છે. જુઓ આ કવિકૃત હીરવિજયસૂરિ રાસ, વિસ્તૃત ગૂજરાતીમાં ચરિત્ર માટે જુઓ ‘સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ’ એ નામનું મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી લિખિત પુસ્તક.

૧૪ વિજયસેન સૂરિ—તપાગચ્છની ૫૯ મી પાટે પિતા ક મંશિ, માતા કોડમદે. જન્મ સં. ૧૬૦૪ નારદપુરીમાં, દીક્ષા ૧૬૧૩ બાદશાહ અકબરે તેમને ‘કાલિ સરસ્વતિ’ એ ખિરદ આપ્યું. સ્વર્ગગમન સં. ૧૬૬૧ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૧ સ્તંભતીર્થે (ઋષભદાસનાજ વતનમાં) થયું અકબર બાદશાહે સર્વ દર્શનની પરીક્ષા માટે તે તે દાર્શનિકને બોલાવ્યા તેમાં વિજયસેને જય મેળવ્યો એટલે પાદશાહે કહ્યું કે ‘હીરવિજય તે ગુરૂ, અને આ સવાઈ ગુરૂ’—એટલે ગુરૂથી શિષ્ય અધિક છે.

સમયમાં કવિએ આદિનાથ વિવાહલો અને નેમનાથ રાજમતિ સ્તવન (સ. ૧૬૬૭ નુ) રચેલ છે તેમાં તેમનું નામ આપ્યું છે^{૧૫} તેઓએ ઋષભદાસને શિષ્ય તરીકે ધણું શાસ્ત્રાધ્યયન કરાવી તેના પર પરમ ઉપકાર કર્યો જણાય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેની કૃતિ પણ જોઈ તપાસી શોધી આપેલ છે. કુમારપાલ રાસને અંતે કવિ પોતે જણાવે છે કે:—

જ્યોત્સવ સંવહરિ જાણિ વર્ષ સિત્તરિ ભાદ્રવા શુદ્ધિ શુભ બીજ સારી,
વાર ગુર ગુણુ ભર્યો રાસ ઋષભિ કર્યો, શ્રી ગુર સોધિં બહુ બુદ્ધિ વિચારી.

૨૨ પુ.

૪૫. ઋષભદાસે પણ તેમનેજ પોતાના ગુર તરીકે સ્વીકાર્યા છે. તે ગુરુનું વર્ણન આપી પોતે કહે છે કે ‘તે જ્યસિંહ ગુર માહરો રે’ આમાં જ્યસિંહ તે વિજયસેન સૂરિનું અપરનામ યા મૂલનામ છે. [જુઓ વિજય પ્રશસ્તિ, હીરસૌભાગ્ય વગેરે] તેમનું વર્ણન આ પ્રમાણે કવિ હરતેશ્વરબાહુબલિ રાસને અંતે આપે છે કે:—

હીરતણો પાટે હવો, જ્યસિંહજી ગુણવંત,
જિણે અમ્મકખરશાહ બૂઝવ્યો, દિલ્લીપતિ બલવંત.
જિણે દિલ્લીપતિ દેખતારે, જીત્યો વાદ વિવેક,
શાહ અમ્મકખર રંજીઓરે, હાર્યા વાદી અનેક.
શાહ અમ્મકખર એમ કહેરે, હીર તણો શિષ્ય સાચ,
રોહણાચળનો ઉપનોરે, તે નાય વળી કાચ.
જગગુરનો શિષ્ય એ ખરોરે, દીસે બહુ ગુણગ્રામ,
ત્યા દિલ્લીપતિ થાપતોરે, સૂરિ ‘સવાઈ’રે નામ.

^{૧૫} ૩૬ તપા ગચ્છપાટિં પ્રભુ પ્રગટીઓ, શ્રી વિજયસેન સૂરિ પૂરિ આસોઈ
ઋષભના નામથી સકલ સુખ પામીએ, કહત કવિતા નર ઋષભદાસો.

ઋષભ કહે નર તે ભલારે, રાખે પિતાનું નામ,
 શ્રી આદીશ્વર કુલ જીજ્ઞાસે, ભરત વધારે મામ.
 વસુદેવ કુલે કૃષ્ણજીરે, દશરથકુલે શ્રી રામ,
 વૃષ પાંડુકુલે પાંડુવારે, જિજ્ઞાસે ક્યાં ઉત્તમ કામ.
 ઈશ દૃષ્ટાંતે જાણુજીરે, તે ચેલો જગસાર,
 નિજ ગુરૂ મામ વધારતોરે, સભારે તે વારંવાર.
 વીરવચન આજીવ્યાલતો રે, ગૌતમ આજીવ્યા જાત,
 તો તેહના ગુણ વિસ્તર્યારે, નામ જપેરે પ્રભાત
 હીર વચન દીપાવતોરે, જયસિંહ પુરૂષ ગંભીર,
 જિજ્ઞાસે ગચ્છ સધ વધારિયો, ગયો ન જાણ્યોરે હીર.
 મિંમપ્રતિષ્ઠા બહુ થયરે, બહુઅ સરાયારે છિંબ,
 શ્રી જિનભુવન મોટાં થયારે, ગચ્છ વાઘ્યો બહુ લંબ.

૪૬. વિજયસેન સૂરિએ અનેક જિનમંદિરો બધાવી તેમાં
 અનેક જિનપિયોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે તે હાલના મોજૂદ શિલા
 લેખો પરથી માલૂમ પડે છે. આની પછી કવિ કહે છે કે વિજયતિલક
 સૂરિ પાટે આવ્યા (તે જયસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ),
 જ્યારે તપગચ્છની પદ્માવલીમાં વિજયદેવ સૂરિ આવ્યા એમ જણાવ્યું છે.
 તો તે બંને ખરૂં છે, એટલે વિજયસેન સૂરિની પાટે બે આચાર્યો થયા
 (૧) વિજયદેવ સૂરિ^{૧૬} (૨) વિજયતિલકસૂરિ, અને તે આ પ્રમાણે:—

૪૭. “ વાચકશિરોમણિ શ્રીમાન્ ધર્મસાગરજી ઉપાધ્યાયે

૧૬. વિજયદેવસૂરિ—જન્મ ઇડરમાં સં. ૧૬૩૪, દીક્ષા વિજયસેન
 સૂરિ પાસે સં. ૧૬૪૩, પંન્યાસ પદ સં. ૧૬૫૫ સૂરિપદ સં. ૧૬૫૬.
 તેમણે ઇડરના રાજા કલ્યાણમલ્લને પ્રતિજ્ઞાધ્યો હતો, અને જહાંગીર બહા-
 દશાહે તેને ‘મહાતપા’ એ ખિત્ત આપ્યું હતું, સ્વર્ગવાસ ઉમ્ના નગરમાં
 સં. ૧૭૧૩ ના આષાઢ શુદ્ધિ ૧૧ ને દીને.

‘કુમતિકુદાલ’ નામનો ગ્રંથ ખીજ ગચ્છોની વિરહ ધણી સખ્ત ભાષામાં રચ્યો હોવાથી તેને અપમાણ ગણી વિજયસેન સૂરિએ ધર્મસાગરજીને ત્રણ પેઢી સુધી ગચ્છ બહાર કર્યા હતા. વિજયદેવ સૂરિ ગૃહસ્થાવસ્થામાં ધર્મસાગરજીના ભાણેજ થતા હતા અને અસપર જાનેને પ્રેમ હતો. તેથી ગચ્છ બહારની હકીકતનો પત્ર ધર્મસાગરે વિજયદેવ સૂરિને લખ્યો કે જોના ઉત્તરમાં વિજયદેવ સૂરિએ પત્રની અંદર જણાવ્યું કે ‘કરી ચિંતા ન કરશે. ગુરુનું નિર્વાણ થયે તમને ગચ્છમાં લેઈ લઈશું’ આ પત્ર માણસ સાથે મોકલ્યો, તેણે ભૂલથી તે વિજયસેનના હાથમાં આપ્યો વાચતા હૃદયમાં પોતાના શિષ્યને માટે આઘાત થયો અને ખીજ કોઈને ગચ્છપતિ નીમવા વિચાર રાખ્યો. વિહાર કરતા ખંભાત આવ્યા, સં. ૧૬૭૧, ત્યાં સ્વર્ગે જવા પહેલાં આઠ વાચક (ઉપાધ્યાય,) અને ચારસો મુનિના પરિવારને બોલાવી જણાવ્યું કે ‘એક વખત તમે વિજયદેવસૂરિ પાસે જઈ માફ વચન માન્ય રાખવા કહેજો. જો માન્ય કરે તો પદ્ધતિ તેનેજ સ્થાપજો, નહિ તો ખીજ કોઈ યોગ્ય મુનિને સ્થાપજો’ એમ કહી સઘ સમક્ષ તે આઠે ઉપાધ્યાયોને સૂરિમત્ર આપ્યો.

૪૮ આઠે રાચકોએ વિજયદેવ સૂરિ પાસે અમદાવાદ આવી સ્વર્ગસ્થ આચાર્યનો અંતિમ સદેશ કહ્યો, પણ તેમણે તેનો અસ્વિકાર કર્યો એટલે વિજયસેનના ગાદી પર વિજયતિલક સૂરિને સ્થાપિત કર્યા તે ત્રણ વર્ષ પછી સ્વર્ગસ્થ થયા. સં. ૧૬૭૪ એમને કવિએ આ-ચાર્ય તરીકે માન્ય રાખ્યા. ૧૭”

તે જ્યસિંહ ગુરુ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ,
સમતા શીત્ર વિદ્યા ધણીરે, દેખાડે શુભ ગતિ વાટ.

૧૭. દીપવિજય કૃત સોહમકુલ પદાવલી રાસપરથી. વિશેષ માટે જુઓ વિજયતિલક સૂરિ રાસ. ઐતિહાસિક રાસમાળા ભાગ ૪ થો.

૪૯. તેમની પછી ૧૮ વિજયાણુંદ સૂરિ થયા, અને તેમનો કવિએ ગુરૂ તરીકે અંગીકાર કર્યો.

તેહને પાટું વળી પ્રગટીઓરે, કદપતરનો કદ,
વિજયાનંદ સૂરીશ્વરરે, દીઠે અતિરે આનંદ.
જેહની મધુરી દેશનારે, સૂરિ ગુણુ રે છત્રીશ,
ગુણુ સત્તાવીશ સાધુનારે, સત્તર ભેદ સયમ કરીશ.
હીર હાથે દીક્ષા વરે રે, હુઓ તપગચ્છનો રે નાથ,
ઋષભ તણો ગુરૂ તે સહીરે, તેહનો મસ્તકે હાથ

—હરિતેશ્વર રાસ સં. ૧૬૭૮.

૧૮ વિજયાણુંદ સૂરિ—મરૂ દેશના રોહ ગામમાં પ્રાગવંશી પિતા શ્રીવંત, અને માતા લાલબાઈ—શૃંગારદેથી સં. ૧૬૪૨ માં જન્મ, મૂલનામ ક્ષો, હીરવિજયસૂરિ પાસે દીક્ષા સં. ૧૬૫૧, દીક્ષાનામ કમલવિજય, વિજયતિલક સૂરિએ શિરોહીમાં સૂરિ પદ આપ્યું સ્વર્ગવાસ સં. ૧૭૧૧ આષાઢ શુદ્ધ પૂર્ણિમા ખભાતમાં. વિજયાણુંદસૂરિ હીરવિજયના શિષ્ય હોવાથી વિજયદેવના કાકા ગુરૂ થતા હતા પોતે જ્યારે અમદાવાદમાં હતા ત્યારે વિજયદેવસૂરિ મળતા માટે અમદાવાદ આવ્યા. અરસપર પ્રીતિથી બંનેની સંમતિ પૂર્વક ગચ્છાધિપત્ય ત્રણ વર્ષ આણું. ભાવી થોગે થોથા વર્ષથી વિજયદેવ સૂરિએ પોતાના નામનો પદો મુનિઓ માટે લખ્યો, આ સાંભળી આણુંદ સૂરિએ પણ પોતાના નામનો પદો લખ્યો. આ કારણથી એકજ કુળમાં બે આચાર્યોના નામથી બે ગચ્છ થયા એકનું નામ દેવસૂરિગચ્છ અને બીજાનું નામ આણુંદસૂરિગચ્છ. સાગર-ગચ્છની ઉત્પત્તિ પણ આ સમયમાં થઈ (આ માટે જુઓ મારો ગ્રંથ નામે જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા પુષ્પ ૧ હુ. પ્ર૦ અં. વાતમજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ.)

૫૦. શ્રી હીરવિજય સૂરિના રાસમાં પણ કવિ કહે છે કે:—

વંદિહિ દિવ્યાણુદ સૂરિરાધ, નામ જપતાં મુખ સખલું માધ.
 તપ ગચ્છ નાયક ગુણ નહિ પારો, ધ્યાગવંશે હૃદ્યો પુરુષ તે સારો.
 સાહ શ્રીવંત કુલે હંસ ગયંદો, ઉદ્યોતકારી જિન દિનકર ચંદો,
 દ્વાલયાધ સુત સીંહ સૂરીખો, ભવિક લોક મુખ ગુરૂતણો નિરખો,
 ગુરૂ નામેં મુઝ પોહેતી આસો, હીરવિજયસૂરિનો કર્યો રાસો.

—સં. ૧૬૮૫.

૫૧. દરેક જૈન રાસકાર પોતાની કૃતિમાં થોડો ધણો પણ પરિચય આપવા ઉપરાંત પોતાની રચનાની મિતિ આપે છે, તેજ પ્રમાણે અપભ્રંશમાં પોતાની કૃતિઓમાં પોતાના સંબંધે પરિચય કટકે કટકે પણ અન્યની અપેક્ષાએ વિશેષ આપ્યો છે અને તે પરથી આ લેખ ધડી શકાયો છે હજી તેમની સર્વ કૃતિઓ પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી, નહિ તો આ કરતાં ધણુ વિશેષ હકીકત મળવા સંભવ છે.

૫૨. ઉપરની હકીકત સંબંધે સમસ્યાનો આધાર લઈ હીરવિજય સૂરિના રાસમાં જણાવે છે કે:—

કવણુ દેસિં થયો કવણુ ગામિં કલ્હો, કવણુ રાજ્યઈ લલ્હો એહ રાસો,
 કવણુ પૂત્રઈ કર્યો કવણુ કવિતા ભયો, કવણુ સંવહર કવણુ માસો.
 કવણુ દિન નીપતો કવણુ વારિ ગુરિં, કરીઅ શમસ્યા સહુ બોલ આંણુધ,
 મૂહ એણિં અક્ષરા સોય રચુ સમઝસ્યધ, નિપુણ પડિત નર તેહ જાંણુધ.

૫૩. કયા દેશમાં 'કયા ગામમાં' કેના રાજ્યમાં, કેના પુત્રે, કેણે, કયે વર્ષે, કયે માસે, કયે દિને—વારે, રાસકારે રાસ રચ્યો છે અને પોતાના ગુરૂ કોણુ એ વાતો સમસ્યામાં કહી છે કે જે મૂહ-અજ્ઞાન નહિ જાણે પણ નિપુણ પડિત નર જાણી શકશે. દેશ, આદિ સંબંધે નીચેની સમસ્યા આપે છે.

દેશ

પ્રાટણ માંહિ હુઓ નર જોહ, નાતિ ચોરાસી પોષધ તેહ,
મોટા પુરુષ જગે તેહ કહેસ, તેહની નાતિનિ નામિં દેશ.

—ગૂર્જર દેશ. ૧૯

ગામ

આદિ અખ્યર વિન 'ખીખધ' જોય. મધ્ય વિના 'સહ કોનિ' હોય,
અત્ય અક્ષર વિન ભુવન મઝારી, દેખી નગર નાંમ વિચાર

—ખંભાતિ.

રાજા

'ખડગ' તણો ધુરિ અખ્યર લેહ, અખ્યર 'ધરગ'નો ખીજો જોહ,
ત્રીજો 'કુસુમ' તણો તે ગ્રહી, નગરીનાયક કીજધ સહી.

—ખરચ પાતશા. (જહાંગીર)

પિતા

'નિસાંણ' તણો ગુર અખ્યર લેહ, લધુ દોય 'ગણપતિ'ના જોહ,
ભેલી નામ ભહુ' જે થાય, તે કવી કેરો કહું પિતાય

—સાંગણ.

કવિ

ચંદ્ર અખ્યર 'ઋષિ' ધરથી લેહ, 'મેપલા' તણો નયણમે જોહ,
અખ્યર ભવનમે 'શાલિભદ્ર' તણો, 'કુસુમદામ'નો વેદમે ભણો,

૧૯ એક સ્થલે ટુંકમાં ગૂર્જર દેશમા કેટલો વરસાદ આવે છે
તે સંબંધે ઉપમા ખીજને આપતાં કવિ જણાવે છે કે —

— ગુજર દેશ પૃથિવી પરે મેહ, માસ પાક તેહનો રહુ ત્રેહ,
પિણુ બહુ કાત્ર ન લીસો રહ્યો, આવક પચમ એહવો કહ્યો.

—ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૯૫

‘વિમલવસહી’ અપ્યર ગાણુમો, જોડી નામ કમે કાં લમો,
આવક સોય રામ નીપાત, પ્રાગવંશ વીસો વિખ્યાત.

—ઋષભદાસ

(આમા વશ પણુ ‘વીસા પોરવાડ’ છે એમ આવી ગયું.)
લઘુ

દિગ આગલિ સેઠ ઈંદ્રિહ ધરો, કાલ સોય તે પાછલે કરો,
કવણુ સંવહર થાયે વલી, ત્યારે રાસ કર્યો મન રલી

—સં ૧૬૮૫.

આસ-લિથિ.

વૃક્ષ માંહિ વડો કહેવાય, જોણી છાયે નર દુષ્ટ પલાય,
તે તરુઅરનિ નામે માસ, કીધો પુણ્ય તણો અબ્યાસ.

—આશી.

આદિ અપ્યર વિન ડા મમ કરો, મધ્ય વિના સહુમ આદરો,
અ તે વિના સિરિ રાવણુ જોય, અનુઆલી તિથિ તે પણિ હોધ

—શુદ્ધ ૧૦.

વાર

સકલદેવ તણા શુર જોલ, ઘણા પુરપતે વલ્લભ તેલ,
વરે આખ્યો કરી જયજયકાર, તેણે વારે કીધો વિસ્તર.

શુર

—શુરવાર.

ત્રીપાલી પહેલું પરવજ જોલ, ઉભાથી કેડે નૃપ એઠો તેલ,
ખેલું મલી લુપ્ત શુકતુ નામ, સમર્યે સીઝે સઘલાં કામ

—વિજયનાનંદ સૂરિ.

શુર નામે બુઝ પેંડાની આમ, ત્રણાવતીમા કીધો રાસ

૧૧. જનશ્રુતિ. સરસ્વતીની પ્રસન્નતા.

૫૪. એવું કહેવાય છે કે કવિએ વિજયસેન સુરિ પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા શરૂ રાખ્યું હતું. એક રાત્રે ગુરૂએ પોતાના શિષ્ય સાથે સરસ્વતિ દેવીને પ્રસન્ન કરીને પ્રસાદ મેળવ્યો હતો, કે જે પ્રસાદ રાત્રિએ ઉપાશ્રયમાજ સૂઈ રહેલા ઋષભદાસના જાણવામાં આવતાં તેણે પોતેજ આરોગી લીધો અને તે મહાન્ વિદ્વાન્ થયો. આના પરિણામે ઉપર જણાવેલી સખ્યાખંધ કૃતિએ તે રચી શક્યો. આવી દંતકથા છે (આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌડિનક ૩ પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૬ પછીનું પહેલું-ખીજી પૃષ્ઠ.)

૫૫ આ દત્તકથામા કેટલું સત્ય છે તે કહી શકાતું નથી, છતાં આટલું તો સત્ય છે કે દરેક કૃતિમા કવિ સરસ્વતિ દેવીની સ્તુતિ કરવા ઉપરાંત તેનો પાડ, પ્રભાવ સ્વીકારે છે. સરસ્વતી દેવીનું મગલાચરણ દરેકમા કરી તેની સહાયતા માંગે છે. એક સ્થળે નમ્રતાથી જણાવ્યું છે કે:—

“ સમરૂ સરસતી ભગવતી, સમર્થાં કરજે સાર,
હું મૂરખ મતિ કેલવું, તે તાહરો આધાર.
પિંગલ ભેદ ન ઓલખું, વ્યક્તિ નહીં વ્યાકર્ણ,
મૂરખ મંડણુ માનવી, હું સેવું તુઝ ચગળ.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ

સાર વચન ઘો સરસ્વતી, તું છે અહમસુતાય,
તું મુજ મુખ આવી રમે, જગમતિ નિર્મલ થાય.
તુ ભગવતી તુ ભારતી, તાહરો ન મ અનેક,
હંસગામિની શારદા, તુજમા ત્રણો વિવેક,
અહ્માણી અહમચારિણી, દેનકુમારી નામ,
ષટ્ દર્શનમાં તુ સહી, સહુ ઓયે ગુણગ્રામ

વિદુષોની માતા સહી, વાગેશ્વરી તું હોય,
 તું ત્રિપુરાશ્વરવાદિની, નામ જપે સહુ કોય.
 હસવાહની તું સહી. વાણી બાષા નામ,
 તું આવી મુજ મુખ વસે, જિય હોય વાંછિત કામ.
 કરજો માતા વાંછયું કામ, પ્રથમ જપું હું તાહારું નામ,
 તું મુજ માતા રાખે નામ બોલું હૃદય તથા ગુણ્યામ.

—હરિતેશ્વર રાસ.

૫૬. દરેક ગ્રંથની અંતે પણ પ્રાય સરસ્વતીનો ઉપકાર તેની સમાપ્તિ થઈ તે માટે સ્વીકારે છે:—

કવિજન કેરી પોહોતી આસ, હીર તણો મિ નેડયો રાસ,
 ઋષભદેવ ગણધર મહિમાય, તૂંઠી શારદા શુભસુતાય.

x x x x

સરસતી શ્રી ગુરૂ નામથી નીપનો, એ રહો જિહાં રવિ ચંદ્ર ધરતી.

—હીરવિજય સુરિ રાસ.

૧૨ કવિ લક્ષ્મીકે ઋષભદાસ

૫૭ ‘કવિ’ નું ઉપનામ પોતાના નામ આગળ ઋષભદાસ કોષ્ટ વખતજ આપે છે (‘પુણ્યવિભાગ હુધ તવ મહારધ, અસ્યો ઋષભ કવિ આપ વિચારધ —હીરવિજયસુરિ રાસ), પરંતુ સ્પષ્ટ રીતે જણાવે છે કે ખરો કવિ અને કહેવાતા કવિમાં આસમાન જમીનનો ફેર છે. જુઓ:—

આનંદ ભયો કવી નામથીએ,

તુમ કવી મોટા હોય,

કવિપદ પૂજિયે એ.

હું મૂરખ તુમ આગળે એ, તુમ બુદ્ધિસાગર જોય— કવિપદ,

- કયાં હરિત કયાં વાછડો એ, કયાં સાગરને ચીર
 કયા બંટીની રાખડી, કયાં ધૃત સાંકર ખીર— કવિપદ. ૨
- ન મળે સીપ ને ચંદ્રમા એ, ન મળે ખજુઓ સર,
 કયાં કલ્પદ્રુમ ખીજડો એ, વાહું ગગા પૂર. કવિપદ. ૩
- નામે સરીખા બેહુ જણાએ. બેહુનાં કવિયો નામ,**
 નામે અર્થ ન નીપજે એ, જગમા ઝાઝા રામ. કવિપદ. ૪
- ગજકંઠે ઘટા બલી એ, વૃષભ ગળે ઘંટાય,
 તિણુ કારણે વૃષભો વળા એ, ગજની તોલ ન થાય— કવિપદ. ૫
- ચદન ભાજી વૃક્ષ સહીએ, અંતર બહુ તે માંહિ,
 ગરૂડ ચીડી બેહુ પંખીઆ એ, પ્રાકમ સરખું ક્યાંહિ ? કવિપદ. ૬
- મહાનગર ને ગામડું એ, બેહુને કહિયે ગામ,
 હેમ પીતળ પીળા સહી એ, જુજુઆ છે ગુણુઆમ— કવિપદ. ૭
- તીર્થંકર નર અવરને એ, માનવ સહી કહેવાય,
 તત્ત્વજ્ઞાન રિચારીએ એ, તવ બહુ અંતર થાય.— કવિપદ. ૮
- લંકાગઢ અન્ય નગરના એ, બેહુને કહિયે કોટ,
 એહમા અતર અતિ ઘણો એ, જિમ ઘઉં બાજર સોટ. કવિપદ. ૯
- હેમાચાર્ય પ્રમુખ કવિએ, મહાકવી તસ નામ,**
 સિદ્ધસેન દિવાકર એ, જિણે કીધાં બહુ કામ— કવિપદ. ૧૦
- વિક્રમરાય પ્રતિબોધિયો એ, બહુ વરપતો દાન,
 ઇસા કવિપદરેણુકા એ, હું નહિ તેહ સમાન— કવિપદ. ૧૧
- ઇસા કવિના વચનથી એ, સુણત હુઓ કાંઈ જાણુ,
 બેલ વિચાર દરખે કથું એ, કરી કવિજન પ્રણામ— કવિપદ. ૧૨

ભ. રાસ. પૃ. ૯૭-૯૮ હી. રાસ પૃ. ૩૧૧-૩૧૨.

૫૮. આ ઉપરથી જણાય છે કે કવિનો ઉચ્ચ ખ્યાલ ઋષભદાસને પળે પળે હતો. 'વિષુધ કવીના નામથી, હુઓ સુજ અતિ

આનંદ' એમ જણાવી કવિના નામથી પોતે 'કવિ' તરીકે ઓળખાઈ આનંદ લેવામાં આવતો. આમાં કુમારપાળ રાજ્યના પ્રતિબોધક^{૨૧} હિમચંદ્રાચાર્ય અને વિક્રમ રાજ્યના પ્રતિબોધક ઋષિદેવેન દિવાકર નામના સંસ્કૃતમાં જૈન મહાકવિઓ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલાને પોતે વખાણ્યા છે, ઓટલુંજ નહિ પરંતુ પોતાના પૂર્વકાલીન જૈન ગૂજરાતી કવિઓ પૈકી કેટલાકના નામ આપી તેમની પાસે પોતાની લઘુતા દર્શાવી છે.

આગિં જે કવિરાય, તાસ ચરણુરજ જ્ઞપ્તભાય,
લાવણ્ય લીંબો ખીમો ખરો, સ્કલ કવિની કીરતિ કરો ૫૩
ઉંસરાજ લાણો દેપાલ, આલ હોમનીં પુદ્ધિ વિશાલ,
શુસાધુહંસ સ્મરો(યો?) સુરચંદ, શીતલ વચન જિમ શારદચંદ. ૪૪

૨૧ હિમચંદ્રાચાર્ય—“અપભ્રંશ કિંવા પ્રાચીન ગૂજરાતીનાં વ્યાકરણ આદિ પ્રવર્તક અને પ્રાકૃત બોલીઓના થાણિનિ. એ સમયે ગૂર્જર ગ્રંથકારનો સમય ઇ સ ૧૦૮૮-૧૧૭૨ છે” તેઓ ગૂજરાતના રાજન્ સિદ્ધરાજના સમયમાં હતા, પછીના રાજન્ કુમારપાળના ગુરુ હતા (સંક્ષિપ્ત ચારિત્ર માટે જુઓ યોગશાસ્ત્ર-મુંબઈ માંગરાળ જૈન સભા તરફથી પ્રકાશિત થયેલ ગ્રંથના પ્રારંભમાં મૂકેલું મારું લખેલું ચરિત્ર, તથા ગુજરાત સાહિત્ય ખડ પ વિભાગ ૨-૩-૪માનો નિબંધ નામે 'જૈનો અને તેમનું સાહિત્ય' પૃ. ૬૫ થી ૧૫૮ પૈકી ૯૨ થી ૧૦૦ વિશેષમાં કુમારપાળ રાસ-પ્રબંધ, પ્રબંધચિંતામણી, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ વગેરે.

ઋષિદેવેન દિવાકર ઉજ્જયિનીના રાજ્ય વિક્રમાદિત્યના પ્રતિબોધક આચાર્ય. તેમણે જૈન ન્યાયને પ્રથમ પદ્ધતિપુર.સર મૂક્યું; કોઈના માનવા પ્રમાણે વિક્રમના નવરત્નમાંના ક્ષણપક તે એ હતા તેમણે ન્યાયાવતાર, સંમતિતર્ક આદિ ન્યાયના ગ્રંથો અને કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર રચેલ છે.

એ કવિ મોટા ખુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિ હું મુરખ બાલ,
 સાચર આગલિ સરોવર નીર, કસી તોડિ આવણુ નિ ખીર. ૫૫
 ખીર પાંડ ધૃત સરિષા જોહ, હું સેવક મુઝ ઠાકુર તેહ,
 તેહના નામ તણુઈજ પસાય, સ્તવીઓ કુમારપાલ નરરાય. ૫૬

—કુમારપાલ રાસ.

૫૯. આમાં પૂર્વ સમયના જૈન ગૂજરાતી કવિઓના નામ
 મેળી આવે છે.—૨૧લાવણ્યસમય, ૨૨લીઓ, ૨૩ખીમે, ૨૪સક-

૨૧. લાવણ્યસમય—તેમનો વિમલપ્રબંધ સ્વ. સાક્ષર શ્રી મણિલાલ
 બકોરભાઈ વ્યાસે મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. જન્મ સં.
 ૧૫૨૧, દીક્ષા ૧૫૨૯, પંડિતપદ સં, ૧૫૫૫; તેમણે સં. ૧૫૮૭ માં
 શત્રુઞ્ચના સપ્તમોદ્ધારની પ્રશસ્તિ લખી છે. તેમની કૃતિઓ વચ્છરાજ-
 દેવગજ રાસ (આનંદ કાવ્ય મહોદ્ધિ મૌકિતક ૩ જામાં મુદ્રિત) વગેરે
 અનેક છે. વિસ્તાર માટે જુઓ વિમલ પ્રબંધ, તથા આનંદ મૌ.
 ૩ જાની પ્રસ્તાવના મારો ગ્રંથ—જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો
 પૃ. ૬૮-૮૮.

૨૨. લીઓ—શ્રાવક. સમય કૃતિ માટે જુઓ એજન
 પૃ. ૧૬૨-૧૬૩

૨૩. ખીમે—એ શ્રાવક કવિ છે. સમય તથા કૃતિ જુઓ
 એજન પૃ. ૧૬૧-૧૬૨.

૨૪. સકલચંદ્ર—(ઉપાધ્યાય મુનિ) કે જેમણે ઘણી સંગ્રહો,
 સ્તવનાદિ, તેમજ આખ્યાન રચ્યાં છે. તે માટે જુઓ એજન પૃ.
 ૨૭૫ થી ૨૮૪.

લયંદ્ર, ૨૫હુંસરાજ, ૨૬લાહો (વચ્છ), ૨૭દેપાલ, ૨૮માલ (મુનિ?),
હૈમ (?), સુસાધુહંસ, ૨૯ સમરોડો (સમયસુંદર ૩૧ ?),

૨૫. હુંસરાજ—જેમણે મહાવીર સ્તવન રચ્યું છે તે

૨૬. લાહો—શ્રાવક. તેની કૃતિઓ માટે જુઓ. એજન પૃ. ૬૩ થી ૬૬. આમાં વચ્છ અને વચ્છ ભંડારીનો સમાવેશ થાય છે.

૨૭. દેપાલ—શ્રાવક તેનો સમય તેમજ કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૭ થી ૪૧.

૨૮. માલ—માલમુનિ—માલદેવ લાગે છે સમય તથા કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૦૫ થી ૩૧૦.

૨૯ સુસાધુહંસ—સાધુહંસ મુનિ. સમય અને કૃતિ માટે જુઓ એજન પૃ. ૨૨.

૩૦ સમરોડો—આ નામના કવિની કોઈ મોટી કૃતિ પ્રાપ્ત થઈ નથી. તેથી તેનો ઉલ્લેખ મારા ગ્રંથ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૧લામાં થયો નથી. ક્વાચિત્ તે નામના કવિની સ્વાધ્યાય આદિ નાની કૃતિ મેં જોઈ છે એવું સ્મરણુમા છે.

૩૧ સમયસુંદર—ખરતર જિનચંદ્ર સૂરિના શિષ્ય શ્રી સકલચંદ મુનિના શિષ્ય. તેઓ ઋષભદાસના સમકાલીન હતા તેઓ પણ એક સમર્થ કવિ હતા જૈન ગુર્જર સાહિત્યમાં વિક્રમ સત્તરમી સદીના ઉન્તરાર્ધને ‘સમય-ઋષભયુગ’ કહીએ તો ગાયે તેમ છે. સમયસુંદરના સંબંધી વિસ્તૃત નિબંધ મેં લખ્યો છે તે આ નિબંધના પ્રારંભમાં જણાવાઈ ગયું છે. તેમણે ઘણી કૃતિઓ રચી છે જુઓ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૧ પૃ. ૩૩૧ થી ૩૯૧.

સુરચંદ્ર વગેરે.-આ સર્વની બુદ્ધિ વિશાલ જણાવી તેમની પાસે પોતે મૂખે બાલક છે એવું કહી આપણો કવિ વિનય સાચવે છે એટલું જ નહિ, પરંતુ સરસ્વતીને સ્તુતિ કે જે પોતાના દરેક ગ્રંથમાં કરે છે તે કરતાં તેમની સહાયતા માગવા પોતાની અનિશ્ચય દીનતા, લઘુતા, અને અજ્ઞાનતા દર્શાવે છે:—

સમર્થ સરસતિ ભગવતી, સમર્થા કરજે સાર,
હું મૂરખ મતિ કેલવું, તે તાહરો આધાર.
પિંગલ ભેદ ન ઓળખું, વ્યક્તિ નહીં વ્યાકર્ણ,
મૂરખમડણ માનવી, હું સેવું તુજ ચર્ણ.

—કુમારપાલ રાસ. પૃ. ૧.

૬૦. કવિતા સંબંધી એક સ્થળે કહ્યું છે કે અણુચિંતવ્યું જે કહે તે કવિતા—‘જિમ કવિતા અણુચિત્યું’ કહ્યું—યા પાઠાતર જીમ કવિતા મનિ ચિંતવ્યું કવે’—કુમારપાલરાસ પૃ. ૨૩ કડી ૧૧૯.

૧૩ કવિની કૃતિઓ

૬૧. બીજે સ્થળે કહ્યું છે કે

કવિતા પંડિત જગે ધણાં, બુઝવે નારિબાલ
પ્રાહિ પંડિત તે નહિ સમઝાવઢ ભૂપાલ.

—કુ. રા. પૃ. ૧૧૧-૭૪; હી. રા. ૧૭૯-૧૧.

મણ્યો ગણ્યોવિચક્ષણ પણો, માગિઈ મૂઢત ગયો કવિ તણો.

—કુ. રા. ૧૪૧-૬૫.

૩૨ સુરચંદ્ર—આ નામના કવિની કોઈ કૃતિ પ્રાપ્ત થઈ નથી. સુરચંદ્ર નામનો કવિ છે. જુઓ એજન પૃ. ૧૩૨ સુરચંદ્ર એટલે દેવચંદ્ર એમ હોય તો દેવચંદ્ર ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. જુઓ એજન પૃ. ૫૭૯-૫૮૧.

૬૨. આપણા કવિની કૃતિઓ ઘણી હોવી જોઈએ એવું તેની ઉપલબ્ધ કૃતિઓ તથા જૂદા જૂદા ભંડારોની ટીપો પરથી માલૂમ પડતું હતું, પરંતુ કેટલાએક પ્રસિદ્ધ ભંડારોની જાનીય તપાસ કરી મળેલી હકીકતો મેં મહારા જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લામાં નોંધી છે. (પૃ. ૪૦૯ થી ૪૫૮) તે છપાયા પછી મળેલી બીજી હકીકત તે ગ્રંથના ત્રીજા ભાગમાં આવશે. તે છતાં તેની સંખ્યા કેટલી છે તે હીરવિજયસૂરિ રાસ પરથી સુભાગ્યે મળી આવે છે:—

તવન અઢાવન ચોત્રીસ રાસો, પુણ્ય પસર્યો દીધ બહુ સુખવાસો,
ગીત થુમ નમસ્કાર બહુ કીધાં, પુણ્ય માટિ લખી સાધુનિં દીધા

૬૩. આ પરથી જણાય છે કે તેમણે ૫૮ રતવન, ૩૪ રાસાઓ રચ્યાં હતાં અને તે ઉપરાંત ગીત, સ્તુતિ, નમસ્કાર વગેરે અનેક બનાવ્યા હતાં. આ સર્વ પુણ્યાર્થે લખી સાધુઓને આપી દીધાં હતાં. સાધુઓએ અનેક પ્રતો કરી કરાવી તે સર્વ સાચવી રાખ્યાં.

૬૪. આ પર વિશેષ શોધ કરતાં સ્વ. ગ. મણિલાલ ખડકરભટ્ટ વ્યાસ પાસેથી હીરવિજયસૂરિના બારખોલના રાસની તેમણે ઉતારેલી પ્રત મળી કે જેની અંતે તેની કૃતિની ગાથાવાર ટીપ નીચે પ્રમાણે આપેલ છે:—(આમાં સાલસંવત્ મૂલ જોઈને તથા બીજા આધારથી પૂર્યા છે.)

૩૩“ સંઘવી રીપલકૃત રાસની ટીપ લખી છઠ:—

૩૩ શ્રેણિક રાસની એક પ્રતમાં પણ ટીપ આપી છે તેમાં જે રાસનાં નામનો ઉલ્લેખ નથી અને જે આ ટીપમાં છે તેનાં નામ; મહિનાથ રાસ, હીરવિજયસૂરિનો રાસ, પુણ્યપ્રશંસા રાસ, ગીત, હરિયાલી. અને શ્રેણિક રાસની ટીપમાં છે અને આ ટીપમાં નથી તે ગેહિણીઆનો રાસ ગાથા ૨૫૦૦, તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે.

રાસના નામ.		રચ્યા સંવત્
૧૮ શ્રાદ્ધવિધિ રાસ	ગાથા ૧૬૧૬	સં. ૧૬૮૨ મહા શુદ્ધ ૫ ગુરુ (મુદ્રિત શા. ભી મશી માણેક ખડક મુખ્ય)
૧૯ હિતાશક્ષા રાસ	ગાથા ૧૮૪૫	
૨૦ પૂજાવિધિ રાસ	ગાથા ૫૭૧	સં. ૧૬૮૨ વૈ. શુ. ૫ ગુરુ
૨૧ આર્દ્રકુમાર રાસ	ગાથા ૯૭૨	સં. ૧૬૮૨ આશો શુદ્ધ ૫ ગુરુ
૨૨ શ્રેણિક રાસ	ગાથા ૧૮૩૯	

મતવન ૩૩, નમસ્કાર ૩ ૨, થોઓ (સ્તુતિઓ) ૪૨, સુભા-
ષિત ૫૪૦૦, ગીત ૪૧, હરિયાલી ૫.

૨૩ હીરવિજયસૂરિ રાસ	ગાથા	સં. ૧૬૮૫ આસો શુદ્ધ ૧૦ ગુરુ
૨૪ મલ્લનાથ રાસ	ગાથા ૨૯૫	સં. ૧૬૮૫ પોષ શુદ્ધ ૧૩ રવિ.
૨૫ પુણ્યપ્રશંશા રાસ	ગાથા ૩૨૮	સં. ૧૬૮૩
૨૬ કમવન્નાનો રાસ	ગાથા ૨૮૪૬	
૨૭ વીરસેનનો રાસ	ગાથા ૪૪૫૭	

[આ ઉપરાંત જે રાસ ઉમેરી શકાય એક તો જેમાં આ ટીપ
છે તે નામે—

૨૮ હીરવિજયસૂરિના પ્યારખોલ રાસ. સંવત ૧૬૮૪
શ્રાવણ વર ૨ ગુરુવાર

અને ખીજ એક રાસનું નામ શ્રેણિક રાસની એક પ્રત કે જે
'સંવત્' ૧૬૯૭ માધ વદિ ૮ રવિવારે સા. પદ્મા વીરાના પાનાં આણીની

૨, ૧૯૭, ૩, ૧૨; ૪, ૭, ૫, ૩૭૯; ૬, ૫૨૭; ૭, ૫૨૭.

ઉતારો છ, લખીતં ગાંધી માધવસત વર્ધમાન પઠનાર્થ સમજી' એ શબ્દોથી સમાપ્ત થયેલી છે તેમાં આપેલી ટીપ પરથી માલૂમ પડતું નીચેનું છે:—

૨૯ રોહિણીઆનોરાસ ગાથા ૨૫૦૦ (સં ૧૬૮૮ પોષ સુદ ૭)
અને તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે,
અને તે ઉપરાંત બંડારોની ટીપ વગેરે પરથી.

૩૦ અભયકુમારરાસ. સં. ૧૬૮૭ શ્રાવ્તિક શુદ્ધ ૯ ગુરુવાર

૩૧ વીશસ્થાનક તપ રાસ સં. ૧૬૮૫

૩૨ સિદ્ધસિક્ષા (?) રાસ પાટણ ત્રીજા બંડારમાં છે.

સ્તવનમા સં ૧૬૬૭ પોષ શુદ્ધ ૨ ગુરુવારે પૂર્ણ કરેલા નેમનાથ રાજમતિ સ્તવન (નેમિનાથનવરસો), વિજયસેનસૂરિ વગેરેના વખતમાં કરેલ 'આદિનાથ વિવાહલો' વિગેરે.

૬૫. કાવ્યની પરીક્ષા તેમાં રહેલાં વસ્તુ, પાત્ર અને રસ એ ત્રણથી સામાન્ય અંશે થાય છે રસ સંબંધે જણાવીએ તો આ કવિના ઉપરોક્ત લગભગ સર્વ કાવ્યો ઉપલબ્ધ થાય તેમ છે પણ તે સર્વ સંબંધે બધાના અવલોકન વગર કંઈપણ કહી ન શકાય, છતાં મને જે જણાય છે કે કવિએ રસની જમાવટ કરવામાં જે આતુર્ય, માધુર્ય, ઉપલબ્ધ થયા છે તે પરથી કલ્પના, શબ્દપ્રયોગ, અને વર્ણનશૈલી વાપરેલ છે તે જોતા તેમણે સફલતા મેળવી છે, અને સત્તરમા સૈકામાંના એક પ્રતિષ્ઠિત અને સમર્થ કવિ તરીકે ગણનામાં મૂકવા લાયકનું સામર્થ્ય બતાવ્યું છે. તેની કેટલીક કૃતિઓ મસ્કૃત પરથી અનુવાદ છે, છતાં તે એટલી બધી ઉત્તમ છે કે વાંચતાં જણાય તેમ નથી કે તે અનુવાદ છે.

૬૬. ઉપરની કૃતિઓ પરથી કોઈ એમ કહેશે કે ઋષભદાસે પોતાની જે જે કૃતિઓ રચી છે તે પોતાના સંપ્રદાયને લગતી છે,

પ્રબંધ* પરથી (૨) હીરવિજયસૂરિનો તે દેવવિમલ ગણિકૃત હીર-
સૌભાગ્ય નામના સંસ્કૃત મહાકાવ્ય પરથી, આ કાવ્યમા સ-તરસર્ગ છે.
એમાં કાવ્ય ૨૭૮૯ છે; ઉપરાત પ્રશસ્તિ ૨૨ કાવ્યાત્મક છે. બધા
મળી કાવ્ય ૨૮૧૧, કદાચ શ્લોકમાન ત્રણ હજારને પાંચ કવિ કહે છે
તેમ થતૂં હશે (૧) અને (૩) હારનેશ્વર બાહુબલી રાસ તે શ્રી હેમચ-
દ્રાચાર્ય કૃત ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરૂષ ચત્રિમાંના ઋષભદેવ ચરિત્રપરથી
રચેલ છે, છતાં દરેકમાં પોત પી કલ્પના, વર્ણનસુંદરતા, પ્રતીયમાન છે.

પૂર્વધં જે મહાપાંડિત હવો, સૂરિ સોમ પડિત અભિનવો,
પંચાસમિં પાટિ તે કહ્યો, તવગજ સિરિ ટીકો થયો
તેહનો શિષ્ય સુપુરૂષ કહિયાય, જિનમડણ નાંમિ ઉવજાય,
કુમારપાલ પ્રબંધજ કર્યો, સુણતા નરનારી ચિત્ત કર્યો.
શાસ્ત્રાઈ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુર નાંમી સીસ
સવત અઉદ્ધ આણુઓ ભલો, કુપારપાલ ગાયો ગુણુનીલો
કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિ આણ્યા તેહ,
કેતાએક ભાવ ગુરમુખથી લલ્યા, તે મિ જેડી વીવરી કલ્યા.
સોય ગ્રંથ હમણું વંચાય, મનમા મત રાખો શકાય,
તે પ્રબંધ માંહિ છે જસ્યુ, ઋષભ કહે મે આણ્યુ તસ્યું.

કેતાએક ગંભીર બોલ તિહાં જેહ, મઈ રાસમાંહે જાણ્યા તેહ,

કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જેડી આણ્યાં અવદાત.

૬૩

જિનશાસ્ત્ર અનેરાં ભલાં, તિહાથી વચન સુણ્યાં કેતલા,

રાસ મધ્યે આણ્યા તેહ, આણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વલી તેહ.

૬૪

હેત યુક્તિ દર્શાતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,

વચન વિરૂદ્ધ કહ્યું હોઈ જેહ, મિચ્છા દુકકડ ભાખ્યુ તેહ

૬૫

* આનું ગુજરાતી ભાષાંતર વડોદરા ગાયકવાડ સરકાર તરફથી,
સ્વ. રા. મગનલાલ યુનિલાલ વૈદ્યે કરેલું પ્રમિદ્ધ થઈ ગયું છે.

કવિત કાવ્ય શ્લોક નિ દૂહા, કર્યાં કવિ જે આગઈ હુઆ,
 સરસ સુકોમલ આણ્યા જેહ, રાસમાહિ લેઈ આણ્યા તેહ. ૬૬
 એણિપરિ બોલ ઘણા મનિ ધરી, રાજઋષિ ગુણુમાલા કરી,
 સિદ્ધ કામકાજ માલીઈ વરી, બલસુતાઇ સાર મુઝ કરી. ૬૭

—કુમારપાલ રાસ.

(૨) પૂરવિં દેવવિમલ પંન્યાસ, સોલ સરગ તેણિં કીધા ખાસ,
 ત્રિણ્ય સહસ નિ પંચ કાવ્ય, કરજેડી કીધા તેણિં ભાવ્ય.
 પાચ હજાર નિ સઈ પાંચ, એકાવન ગાથાવતપદનો (ટીકાનો) સચ,
 નવહજાર સાતસઈ પીરતાલ, કરિ ગ્રથ નર બુદ્ધિ વિશાલ.
 વિકટ ભાવ છિ તેહના સહી, માહીરી બુદ્ધિ કાઇ તેહવી નહિં,
 મઈ કીધો તે જોઈ રાસ, બીજ શાસ્ત્રનો કરી અભ્યાસ.
 મોટા વચન સુણી જે વાત, તે જોડી આણ્યા અવદાત,

—હીરવિજયસૂરિ રાસ

(૩) હેમ ચરિત્ર કરે ઋષભનું, એ આણી મન ઉદાસ,
 સોય સુણી વળી મેં રચ્યો એ, ભરતેશ્વર તૃપ રાસ

—હીરતેશ્વર રાસ.

૬૮. આ ત્રણે રાસ પૈકી ભરતેશ્વર રાસમાં જૈન પ્રથમ
 તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવના પુત્રો ભરત અને બાહુપલિનું ચરિત્ર ધર્મ-
 કથાનક રૂપે છે, બ્યારે ચૂજરાતના રાજા કુમારપાલ, અને અકબર બાદ-
 શાહના પ્રતિબોધક હીરવિજયસૂરિ—એ બંને ઐતિહાસિક પુરૂષોનાં
 ચરિત્રો તેમના નામાભિધાનના બે રાસમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

નાતમક ગ્રંથ નામે 'કુમતિ કુંદાલ' થી ધણો ખળભળાટ થયો હતો તેથી તેને જલશરણ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે ખળભળાટ અટકાવવા માટે બાર બોલ લખી તેને જૂઠાં જૂઠાં સ્થળોએ પળાવવા માટે મોકલાવી આપ્યા હતા તેનું વર્ણન છે.

૭૧. ઋષભદેવ અને મલ્લિનાથ એ જૈનના વર્તમાન ૨૪ તીર્થ-કરો પૈકી પહેલા અને ઝોગણીશાળા તીર્થ કર છે તેના ચરિત્રો છે મલ્લિનાથ રાસમાં જ્ઞાતા ધર્મકથાગમાંથી તેનો સંબંધ લીધો છે શ્રેણિક એ મહાવીરના સમયમા મગધનો રાજા હતો કે જેનું બિમ્બિસાર એ નામ બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં જોવાય છે અભયકુમાર એ તેનો કુમાર અને મંત્રી હતો; તેમના ચરિત્રો તે તે રામમા આપ્યાં છે; સ્થૂલભદ્ર એ નવમા નંદના શકડાલ મંત્રીનો પુત્ર હતો. અજ્ઞપુત્ર, કષ્ટવન્ના, વીરસેન, સુમિત્ર રાજા જૈન કથાસાહિત્યમાં દૌષ્ટાંતિક પુરૂષો છે આર્દ્રકુમાર એ ઉત્ત અભયકુમારથી પ્રતિબોધિત અનાય રાજાનો પુત્ર હતો આગ ચરિત્રો કાવ્યમા નિરૂપણ કરી 'વાર્તાના ચમત્કારના ભોગી શ્રોતાએની રચિતે પોષતું સાહિત્ય' કવિએ પૂરું પાડ્યું છે

૭૨. તે સિવાય વિધિ, ઉપદેશ, બોધ સંબંધે સરકૃત અને માગધી ગ્રંથો નામે શ્રાદ્ધવિધિ (રત્નશેખર સુરિ કૃત, વિરચિત સં. ૧૫૦૬), અને ઉપદેશમાલા કે જેના રચનાર તરીકે મહાવીર હસ્ત દીક્ષિત શિષ્ય ધર્મદાસ ગણિ કહેવાય છે, તે પરથી સ્વતંત્ર અનુવાદ રૂપે શ્રાદ્ધવિધિ અને ઉપદેશમાલા રાસ કવિએ રચ્યા લાગે છે શ્રાદ્ધ-વિધિમા શ્રાદ્ધ—શ્રાવકોના સંપૂર્ણ આચાર આજીવેલા છે અને ઉપદેશ-માલામા સાધુના આચાર—ચરિત્રપોકો મૂકેલા છે તે સિવાય સમ્યગ્દષ્ટિ (બોધિ—પ્રજ્ઞા) શુ છે, એ સમજાવવા સમકિતસાર રાસ રચ્યો છે અને જગતના જીવ અને અજીવ એ બે તત્ત્વો પરથી પાપ, પુણ્ય આસ્ત્રવ [કર્મદાર], સંવર, [કર્મનિરોધ], નિર્જરા [કર્મનો અંશતઃ ક્ષય]

અને મોક્ષ [કર્મનો આત્યંતિક ક્ષય] એમ સાત તત્ત્વો થાય છે તે મળી નવ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ સમજાવનાર નવ તત્ત્વ એ નામનો પ્રકરણઅંત કવિએ નવતત્ત્વરાસરૂપે અનુવાદ કર્યો લાગે છે, અને બાર વ્રત [પંચમહાવ્રત અને સાતગુણવ્રત મળી બાર વ્રત:—નામે અહિંસા, અરતેય, ક્ષત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, દ્વિપરિમણ, દેશાવગાસિક, ભોગોપભોગ પરિમાણ, અર્નથ દંડ, સામાયિક, પૌષ્ઠ, અતિથિ સંવિભાગ] નું સ્વરૂપ, દેવ અને સમય એટલે શસ્ત્રનું સ્વરૂપ, સમજાવવા અને જૈન તીર્થોમાં મહાન્ તીર્થ નામે પાલીતાણાના શત્રુજય પર્વતનાં તીર્થનું માહાત્મ્ય, અને પુણ્યની પ્રશંસા કરવા રૂપે અનુક્રમે વ્રતવિચાર, દેવસ્વરૂપ, સમય સ્વરૂપ, શત્રુજય રાસ, અને પુણ્ય પ્રશંસારાસ કવિએ રચ્યા છે. આ શિબાય અનેક સ્તવનો, સ્તુતિઓ અને નમસ્કારો રચ્યા છે કે જે હાલ પણ ઘણા ભાવથી શ્રાવકો પ્રભુસ્તુતિ કરતા બોલે છે.

૭૩ તેમજ વિશેષમાં એ નોંધવા જેવું છે કે શ્રી ઋષભદાસ કૃત કુમારપાળ રાસપરથી સવનુ ૧૦૪૨ આસો શુદ્ધિ ૧૦ (વિજયા-દશમી) ને દિને જિનહર્ષ ગણિ નામના (ખગતર ગચ્છીય) સાધુએ તારપાળ પર સંક્ષિપ્તમાં રાસ રચેલો છે

તે શ્રી જિનહર્ષ જણાવે છે કે:—

‘ રૂપમ કીયો મે રાસ નિહાણી, વિસ્તર માંહિથી ટાળી હો,

રાસ રચ્યો નિજ મતિ સંભાળી, રસના પવિત્ર પખાળી હો;

—સોભાગી ભવિયણુ ! ધર્મશ્યું હો ચિત્ત લાઇલે ૧૨

૭૪. આ પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે જૈન સાધુ અને શ્રાવકોમાં ઋષભદાસે પોતાના આચાર અને વિચારથી અતિ ઉત્તમ છાપ પાડી પ્રતિષ્ઠા મેળવી છે.

૭૫. ઋષભદાસની સર્વ કૃતિઓ તપસી નિરીક્ષવા યોગ્ય છે,

તેમાંથી તેમના સમયની ગૂજરાતની સ્થિતિની અનેક સામગ્રી મળી આવે તેમ છે. તેના સુભાષિતો જુદા હાથ લાગ્યાં નથી. પરંતુ બધી મોટી કૃતિઓમાં પુષ્કળ સાંપડે છે અને એક બીજામાં પુનરુક્ત થાય છે તો તે દરેક કૃતિમાંથી સંગ્રહીત કરી શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ કે અન્ય સંસ્થાએ મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય છે. તેની કૃતિઓનો સંગ્રહ એકજ પુસ્તકાકારે છપાય તો તે વિશેષ અનુમોદનીય છે. આમ થશે ત્યારે આ કવિ, પ્રેમાનંદ અને તેના જેવા કવિઓની સાથે પોતાનું સુયોગ્ય સ્થાન લેશે એ નિર્વિવાદ હું ગણું છું.

૧૫ ઇ. સ. ૧૮ મા શતકનું જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય

૭૬. જૈન ગૂર્જર સાહિત્યનો ક્યારે આરભ થયો તેના સંબંધમાં સ્વ. સાક્ષરશ્રી ગોવર્ધનરામ આદ્યવરામ ત્રિપાઠી નીચે પ્રમાણે જણાવે છે:—

“ પર્વ હરાડમું શતક. જૈન કવિતાનો પ્રથમ ઉદય

(આ) જૈન કવિ ઉદયરત્ન.

જૈન કવિતાનો ગુજરાતીમાં પ્રથમ ઉદય—અન્ય કવિઓથી જુદો પડતો અને ઉક્ત પ્રકારની જૈન શૈલીના અને જૈન વિરક્તિના ગુણોથી ભરેલો—પણ તનખા જેવોજ.”૩૫

૭૭ આ કથન જૈન ગૂજરાતી સાહિત્યના અનંતશાખિત્વ, વિસ્તારની અનભિજ્ઞતાને લઈને થયું છે એમ જણાવ્યા વગર રહી શકાતું નથી, અને તેથી ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ સાક્ષરશ્રીને ઠપકો કે દોષ આપીએ તો અન્યાય ગણાશે. વાસ્તવિક રીતે જે સમયમાં આદિ ગૂર્જર સાહિત્યનાં બીજા ગુજરાતનાં અમુક સ્થલે રોપાઈ પ્રગટ થયાં છે એવું

૩૫ જુઓ પ્રથમ સાહિત્ય પરિષદનો રિપોર્ટ પૃ. ૧૬.

ઉક્ત સાક્ષર જણાવે છે એટલે ઇ સ. ૧૪૦૦-૧૫૦૦ સુમારે; તેથી અગાઉનું જૈન ગૂર્જરાતી સાહિત્ય હસ્તલેખોમા મળી આવેલું જોવામાં આવ્યું છે સત્તરમા સૈકામાં—ખીજનું ભરાણું એક બાજુ રાખી કહીએ તો—શ્રી પ્રેમાનંદ શર કરે તે પહેલાંના ઋષભદાસ નામના શ્રાવક કવિ એકલાએ ઝગભગ દશહજાર ગાથા ઉપરાંત કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે, અને અઢારમા સૈકામાં તેનો વિસ્તાર વિશેષ છે તો પછી તેને તનખા કહી શકાશે નહિ એગણીશમા શતકમા પણ જૈન કવિએ એછા નથી થયા. તે માટે ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ શ્રીયુત ગોવર્ધનરામ જણાવે છે કે “એથો ભાગ-જૈન કવિએ, બે ચારેક હરાડમા શતક પેઠે”—એ કથન ફેરવ્યા વગર છૂટકો નથી. માફ આ વક્તવ્ય જૈનોના ગૂર્જર સાહિત્ય અંથોનો ઇતિહાસ લખાશે ત્યારે અને જેમ જેમ વધુ જૈન સાહિત્ય પ્રગટ થતું જશે તેમ તેમ યોગ્ય છે કે નહિ તે પ્રતીત થાય તેમ છે. ૩૬

૭૮ અત્યાર સુધી જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય પ્રસિદ્ધિમાં નથી આવ્યું તેનું કારણ એ છે કે (૧) મોટે ભાગે અને પ્રાયઃ તેના સૃષ્ટ્યએ જૈન મુનિએ હતા. તેઓ પોતાની કૃતિએ તથા પોતાના પૂર્વકાલીનની કૃતિએ, ધર્મરથાનમાજ-ઉપાશ્રયમાંજ રહી વાંચતા અને સંભળાવતા. જ્યારે બ્રાહ્મણ કવિએ ગામના ચોરામાં કે બે ત્રણ શેરીએ ભેગી થતી હોય તેવા યોગાનમા વાચતા યા માણુગોળાવાળા બની લોકને સંભળાવતા સરખાવો ‘વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણુ રાસ’—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩

૩૬ આ સને ૧૯૧૫મા લખાયું છે અને ત્યાર પછી તે અત્યાર સુધીમાં વધુ જૈન સાહિત્ય આનંદકાવ્ય મહોદધિના મૌરિતકોદ્ધારા તેમજ બીજે સ્થલે પ્રગટ થયું છે સંવત્ ૧૩મી સદીથી સત્તરમી સદીના જૈન ગૂર્જર કવિઆનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર જૈન ગૂર્જર કવિએ ભાગ ૧ લો—એ મારા સગ્રહઅંથમાં બહાર પડ્યું છે તેમાં ૨૮૭ કવિઓની ૫૪૧ કૃતિનો નિર્દેશ છે.

-પ કિત ૧. (૨) જૈન અને જૈનેતર ખતે કવિઓ જૂદી જૂદી જાતની કથાઓ રચી લખતા, પરંતુ તે લખેલા અથો ખીજને આપતાં યા ગમે ત્યાં મૂકતાં રખેને તેને 'આશાતના' થાય, તે માટે બહુ કાળજી રાખતા, જ્યારે જૈનેતરોનો તેવો અભિપ્રાય રહેતો નહિ. વળી આ ઉપરાંત હાલના જૈનો મૂળે એવા અભિપ્રાયના હતા કે પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાથી લાભને બદલે ગેરલાભ વધુ થાય છે, જ્ઞાનની આશાતના થવાનો સંભવ છે, પાત્રને બદલે અપાત્રને હરને જવાથી જ્ઞાનનો દુરપયોગ થાય તેમ છે, તે ધીમે ધીમે હપાવવાની વલણવાળા અતાં જૈનશાસ્ત્રના પ્રકરણ અથો અને સંસ્કૃત ભાષાના અથો મુદ્રિત કરાવવા લાગ્યા, અને પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય પણ કેટલુક બાળબોધલિપિમાં (૩) શ્રાવક ભીમશી માણેકે અખંડ પણે પ્રગટ કર્યું, પરંતુ હાલની શૈલી પ્રમાણે પ્રગટ કરવા પ્રત્યે બહુ લક્ષ ન રહ્યું. તેમ કેળવણીનો બહુ ઓછો પ્રચાર, તેથી સાહિત્યની કિંમત સમજાઈ નહિ અને તેથી જે કંઈ તે પ્રત્યે થયું તે પ્રમાણમા ઘણું ઓછું હોવા ઉપરાંત અધૂરામાં પૂર કેટલાક તરફથી ચિંથરીઆ કાગળમા પ્રગટ થયું. હવે સુચિન્દ જણાવા લાગ્યાં છે કે કંઈ કંઈ પ્રયત્ન સારી દિશામાં થવા લાગ્યા છે.

૧૬ કવિનાં કાવ્યોમાંથી કેટલીક વાનગી.

૭૯. ઋષભદાસ કવિની કારકીર્દિ સ. ૧૬૬૬થી એટલે ઇસવી સનના અઢારમા સૈંમના પ્રારંભથી શરૂ થાય છે. એટલે ગૂર્જર પ્રાચીન કવિ શિરોમણિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ પ્રેમાનંદ, શામળ અને અખાની પૂર્વના હોવાનું તેન માન છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ તેની વર્ણનશૈલી, શબ્દચતુરતા, ભાષાગૌરવ તે કવિઓની સરખામણીમા ઉતરતાં હોઈ શકે તેમ નથી.

૮૦. હવે તેમના હારતેશ્વર આહુબલી રાસમાથી થોડા નમુના લઈએ:-

રાગ રામગ્રી.

રૂઢન કરેરે અંતેહરી, ત્રોડે કંઠના હારેરે,

નાખે ખીડીરે પાનની, કુણુ કરસી અમ સારરે;

રહો રહો હારત નરેશ્વર ! ૧

રહો રહો હારત નરેશ્વર, તુમ વિણુ શૂન્ય તે રાજરે,

ઈંદ્ર સરીખો દેવતા, માને જોહની લાજ રે. રહો ૨

મસ્તક વેણીને વિહારતી, ફાડે કંચુકિ ચીર રે,

મોતીહાર ત્રુટયા પરે, નયણુ ગળે વળી નીર રે. રહો. ૩

નાટિક ગાન તે પઢિહરે, મૂકે સકલ શણુગાર રે,

ભૂમિ પડી એક વલવલે, કિસું કયું કરતાર, રે. રહો. ૪

પાછા વળિયેરે પુરધણી, મૂકી ન જમયે અનાથ રે,

સાર સલાલ ન મૂકીયે, જોહનો ઝાલ્યો હાથ રે. રહો. ૫

નારી વનનીરે વેલડી, જળ વિણુ તેહ સુકાય રે,

તુમે જળ સરીખા રે નાથજી, જતાં વેલડી કરમાય રે. રહો ૬

જળ વિણુ ન રહે માછલી, સૂકે પોયણુ પાન રે,

તુમ વિણુ વિણુસેરે યૌવનું, કંઠ ચિના જિમ ગાન રે. રહો. ૭

નારી નિરખી પાછા વળો, રાખો અમારી તે મામ રે,

તુમ વિણુ શૂના રે માળિયાં, શુનો શય્યાનો ઠામ રે રહો. ૮

હમ વલવલતી રે પ્રેમના, આંસુડા લુહે તે હાથ રે;

તુમ વિણુ વાસર કિમ જગે, તુમ વિણુ દોહોલી રાત રે. રહો. ૯

હારતેશ્વર રાસ. પૃ. ૮૬.

આ રાજ ભરત ચક્રવર્તિ વેરાગ્ય થતાં તેના રાજત્યાગ વખતે તેની રાણીનો વિલાપ તે સાથે, નલરાજનએ તણ દીધેલી વૈદર્ભી પાસે

વનમાં એકલી છે તે વખતે જે વિલાપ પ્રેમાનંદે કરાવ્યો છે-‘વૈદર્ભી
વનમાં વલવણે’-એ સરખાવો.

૮૧. આજ રાસમાં ‘આ ભૂરતેશ્વર આવિયો’ હાલ ૩૪ માં છે,
સરખાવો પ્રેમાનંદનું ‘ઓ નલરાય આવ્યોરે.’

૮૨. હવે અન્ય વિષય જોઈએ લગ્ન પ્રસંગે થતી વધિમાં વપરાતી
સામગ્રી વૈરાગ્યવાસિતને મન શું સ્વયં છે તેનું વર્ણન કરતાં કવિ તેજ
રાસમાં (પૃ. ૬૦) કહે છે કે.—

માત તાત મોહે પરણાવે, ચિત્ત કુંવરતણે નવ ભાવે,
અંગે પીઠી જવ યોગાએ, ભાવે આતમા કરમે લેપાએ. ૧

ન્હાતાં શિરે ભાવે સોય, સંસારનાં ફળ કટુ હેય;
ખૂંપ ભરંતા આતમ ભાવે, સંસારે જીવ તણાવે. ૨

વળી ચિંતે ભૂષણુ ભાર, ગળે સાકળ ચિંતે હાર
હાથે શ્રીફળ લેતાં ભાવે, જીવ નારી કિંકર થાવે ૩

વરઘોડો ચઢીઓ જામ, ચિંતે દુર્ગતિ વાહન તામ,
ખહુ વાજિંત્ર ખજાવે, મન ચિંતે મુજ ચેતાવે. ૪

વરઘોડેથી ઊતારે, મન હેઠી ગતિ સંભારે;
પુખે ધુંસડં વેગે આણી, સસાર ધુંસરની એધાણી. ૫

ત્રાક દેખી કરે વિચાર, જીવ વિધાશે નિરધાર,
દેખી મૂશળ મનમાં આવે, જીવ સંસાર માંહેં ખંડાવે. ૬

અર્ધ દેતાં જ્ઞાને જોય, સહી પૂર્વ પુન્ય મુજ ધોય;
શ્રાવસંપ? જવ ચપાવે, વિવેક-કોડીયાં મુજ ભંજવે. ૭

નાક સાહીને વેગે તાણે, સંસારે તણાવું જાણે;
કન્યા છાટે નવતંબોળ, કહે જીવ હશે એમ રોળ. ૮

કઠે ન ધરી એ વરમાળ, ગળે દોર ધરે છે બાળ;
પણી ગ્રહે તે કન્યા હાથ, તે તો દુર્ગતિ સાદું થાત. ૯

લોક તિલક કરે તે માટે, જાવું દુર્ગતિ કરી વાટે;
 ગાંઠે પડતા સહી બંધાણો, દોહિલું છુટવું છે અહીંજાણો. ૧૦
 અગ્નિ મુજ આણે વંશ જ્યારે, નર-ચિતા રે સંભારી ત્યારે,
 ફેરા દેનો જોણી વાર, ચિંતે કરવું સહી ગતિ ચાર. ૧૧
 ચોરી ચારે મમ જાણુ, એ દેખાડે ચહુ ખાણુ,
 એમ આતમભાવના ભાવે, શુભ ધ્યાને કેવળી થાવે. ૧૨

—ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૭૦-૭૧

[આમાં હમણાંની લગ્નવિધિ સાથેનું સામ્ય ધાણું પરખાય છે]

૮૩ ભરતની સ્ત્રીનું જીર્ણ કવિ આ પ્રમાણે કરે છે:—

દંત જિસા દાઢમકળી, અધર પ્રવાળી રંગ,
 ઓર ઘણી કટી પાતળી, સખળ સુકોમળ અંગ
 કનકકુંભ દેવેં ઘડયાં, તાસ પયોધર દોય,
 કમળ-નાળ સરખી કહી, નારી બાહુડી હોય.
 પગ પંકજનું જોડણું, જંઘા કદલીરતાંભ,
 હંસગતિ ચાલે સહી, રૂપે જાણુ રભ.
 દેવકુમારા પદ્મની, અંગ વિભૂષણ સોળ,
 પહેરણ ચંપા-ચૂંદડી, કાયા કુંકુમ લોળ.
 ચરણે નેવર વાજતાં, કટીમેખળ ખલકંત,
 રચણ ઝાલ કાને સહી, વાણી મધુર અત્યંત.
 સાર વસ્તુ જગમા ઘણી, લીધું તેનું સાર,
 નારીરત્ન નિપાધયું, તિસો ભરત ભરતાર

—એજન પૃ. ૩૯-૪૦

૮૪. કુમારપાલ રાસ લઈએ. આંખા પર કહેતાં કવિ કહે છે કે:
 અંબ તણા શુણ કેતાં કહું, ફરસ કરંતાં બહુ સુખ લહું,
 સકલ વસ્ત્રમાં આખો સાર, દેખીતો સુંદર આકાર.

પ્રેમલ જોહને પુહુવિ ન માય, તેણુંઈ ગંધઈ સુખ સાતા થાય,
 પુફ તણો કાયલ મનિ ધરઈ, ખાતી બધી ટહુકા કરઈ.
 પત્ર સુકોમત્ર સહી કહેવાય, ધરિ ધરિ તોરણિ તે બંધાય,
 છાયા શીતલ સોય નિહારિ, ફલઈ અંત તે ઉણ્ણાકાલિ.
 પવન લૂ અને તડકો તાપ, તેણુંઈ દિવસ સુખ કાઢઈ આપ,
 નદી નવાણુ સૂકે જિણિવાર. અમૃત રસ તવ દિયે સહકાર
 અંબ તણા ગુણુ દીસે જસા, નર ઉત્તમ અંગિ આણે તિસ્યા,
 તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરે, સોય પુરુષ સધલામાં સરે.

—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩૩ કડી ૮૬-૮૧

૮૫. સિદ્ધરાજ જયસિંહનું સ્વર્ગગમન થતાં તેના શયને
 મૂમિ પર લઈ જવામાં આવે છે ત્યારે કવિ કહે છે કે:—

સોનાવરણી રે એહ બલે, રૂપાવરણી તે ધુહરે,
 કુંકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરન્નલીઅ તેહરે.
 માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે,
 સુર નર કિંનર રાજીઆ, અંતે મૃતિકા સર્વરે—

માન મ કરસ્યો રે માનવી.

જે શિરે રચી રચી બાધતા, સાલૂ સખરા ને પાગ રે,
 તે નર પોઢ્યા રે પાધરે, ચાંચ દિયે શિરિ કાગ રે—માન.
 જે નર ગંજી રે બોલતા, વાવરતા સુખમા પાન રે,
 તે નર અગનિ રે પોઢીઆ, કાયા કાજલ વાન રે—માન.
 ચીર પીતાંબર પહેરણું, કંઠે કનકના તે હાર રે,
 તે નર અંતે માટી થયા, જોતાં કાંઈ નવિ સાર રે.—માન.
 જે શિરિ છત્ર ધરાવતાં, ચઢતા ગજવર ખંધિ રે,
 તે નર અંતે રે લેછ ગયા, દેહે દોરડા બાધિ રે.—માન.

ચોસઠિ સહસ અંતેઉરી, પાયક છતું તે કોડિ રે,
 તે નર અંતે રે એકલા, સૂતા ચીવર ઓઠિ રે—માન.
 જે જિહાં તે તિહાં રહ્યું, પાતિગ પુણ્ય એ સાથિ રે,
 એહ સરપજ દેહતું, પુણ્ય કરો નિજ હાથિ રે.—માન.
 જેહસ્યું હસી હસી બોલતા, કરતા ભોજન સાર રે,
 તે નર કાલિ માટી થયા, ઘડતા પાત્ર કુભાર રે—માન.
 ચંપકવરણી રે ફેહડી, કદલી કામલ જાંઘ રે,
 તે નર સૂતા રે કાષ્ઠમા, પડે બડોબડી ડાંગ રે.—માન.
 દેહવિડંબણુ નર સુંણી, મ કરિસ તૃણાતું લાખ રે,
 જેસંગ સરખો રે રાજ્યો, બાલી કર્યો તિહાં રાખ રે.—માન.

—એજન પૃ. ૧૪૭-૧૪૮ કડી ૨૯-૩૯

૮૬. એક પુરુષ, પોતાની સ્ત્રીને તે ગામનો ઘણી લઈ ગયો
 માટે કુમારપાલ રાજા પાસે નીચે પ્રમાણે ક્યાંદ કરે છે કે.—

નિત જૂર દૂખીઓ ફરે, જેહિ તે ગામોગામિ,
 સીતા વિછોલો રાધવ, કમ રાયો વનિ રાનિ.
 રામ રડતે વનિ રડું, રડયા તેહ મૃગલાય,
 રાયો તે વનનાં પખિયા, રોતા રયણિ વિયાય.
 રામ રડે લાખમણુ યુઝવે, ઘેલા રામ મ રાય,
 ગઈ સ્ત્રીતા અમે લાવસું, લે લોટો મુખ ઘાય.
 રાધવ ! રદન તમે મમ કરો, વનિ ઘેલા થાસ્યો રામ,
 એ જેહવી લખિ આણુસ્યું, તેહતું સ્ત્રીતા ધરસ્યું નામ.
 જલ જલ કમલ ન સંપજે, વનિ વનિ અગર ન હોય,
 ધરિ ધરિ સ્ત્રીત ન સંપજે, વીર વિચારી જોય.
 આભા—મંડણુ વીજલી, પર્વત—મંડણુ મોર,
 ધર—મંડણુ સુભારજા, મુખ—મંડણુ તબોલ.

જસ ધરિ થોડી હાંસલી, આંખડીઆલી નારી,
 તે ધરિ સદા અજૂઆલકુ, મુરખિ તેહ જ નિવારી.
 એક નર સુખીઓ તે દુખી. જેહને નહિ ધરિ નારી,
 કરે દીવો કલસજ કરી, કુણુ ઉભો રહે ખારી.
 તેણેં કારણિં હું નિત રહુ, અંન પાન કીઆ ત્યાજી,
 આગે કિમ ઢાલો રડયો, નારી માર કાજી.
 ઉમયા બહાલી ધંશને, સીતા બહાલી રામ,
 ઢાલા વલ્લહી મારણી, રાધવ બહાલી સ્યામ.
 તિમ મુજ વાહલી પદ્મની, ચઢી પીહારઈ હાથિ,
 દિવસ દુખઈ કરી નીગમું, પણિ નવિ જય રાતિ.
 કનક તણી કચોલડી, ભાગી પત્થર લગ્ગ,
 સગુણુ નિરગુણુસું મરે, અમી વટાલ્યુ કગ્ગ.
 એણેં દુખે યોગી થયો, જીવુ તેણેં આધાર,
 કુમર નરિંદ આગલિ થસે, તે ગઈ વાલઈ નાર

—કુ. રા. પૃ. ૧૩૫-૧૩૬ કડી ૧૬થી ૨૮.

૮૭. સાગર સંબંધી એક સ્થળે જણાવે છે:—

વાહણે ચઢયો એકવાર, ગાળે ગગન અપાર,
 ઊછળે સાગર નીર, ગાળે સખલ ગંભીર.
 મચ્છ પ્રગટ બહુ થાય, ભયકર સખલજ દેખાય,
 વાહણુ પાતાલમ્હા જાય, ગગન લગી ઉંચુ થાય.

—હી. રા. પૃ. ૨૧૪.

૮૮. હીરવિજયસૂરિનાં સંભારણાં માટે ઉપમાઓ આપી લખે
 કે:—

જિમ કોકિલ સમરે સહકાર, જિમ ચાતક સમરે ધન સાર,
 ચંદા તણે સમરણુ ચકોર, સમરે જલધર પ્રત્યે મોર.

મધુકર જિમ સમરે માત્રતી, ઉત્તમ સ્ત્રી સમરે નિજ પતિ,
 વછ નાનહો સમરે જિમ ગાય, બાલક જિમ સમરે નિજ માય.
 સકલ સાધ અમો સમરં હીર, ગૌતમ જિમ સમરે મહાવીર,
 તેણિપરિ સમરં ગુર ગણધાર, તુલ્લે જાતાં અહા કુણ આધાર
 —હી. રા પૃ. ૨૨૫

૮૯. વાણિયા સંબંધી એમ કહે છે કે:—

વણિગ કટક ચઢ્યાં ફેરવે, વણિગ ધનનો મદ જીરવે,
 વણિગ બંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણું નિગમે.
 વણિગ કરે સકલની સાર, વણિગ કર ઉડાવણુ હાર,
 વણિગ દયાવત જાણીઆ. દુર્ભિક્ષ-ઉતારે વાણીઆ
 અન્ન મહિષ ગવરી સાંઢીઆ, મારંતાં છોડે વાણીઆ,
 ટાલે અકર અને અન્યાય, સોય કરે જે ન કરે રાય.
 તેણિં સહી વણિગનું કુલ સાર, જેણે કુલે હુઆ દાતાર.

—કુ. રા. ખંડ ૨ પૃ ૧૮૨.

૯૦. આજ પ્રમાણે ચોપાછમાંજ તે અન્યત્ર કહે છે કે:—

વડી જ્ઞાતિ વાણિગની કહીએ, આ કલિયુગમાંહિ લહીએ,
 જે નીતિ. સકલના જાણુ, જેને અભક્ષતણા પચ્યખાણુ
 નહી પર પ્રાણીનો ધાત, વાંકી વાટે જે નવિ જાત,
 જીરવતો મદ ધન કરો, તેણું કુલ વાણિગનો વડેરો.
 ધન્ય વણિગનો અવતાર, કરે સકલ પ્રાણીની સાર,
 વાણિગ બંધ થકી છોડાવે, નર સહુને કર ઓડાવે
 વાણિગ દેતા દર્મખણુ લક્ષ, વળી જિતારે દૂરમિક્ષ,
 વાણિગને નમે રાણુ રાય, ટાળે અકર અને અન્યાય.
 ચઢ્યા કટક તેહને ફેરવતા, નર દરિદ્રપણું નિર્ગમતા,
 તિણે વાણિગનું કુળ સાર, જિણુ કુળે હુઆ બહુ દાતાર.

—હી. રા. પૃ ૧૮.

૯૧ વણિકની ખીજ ખાજી પણ કહે છે:—

ગમે પાશ દેવે આણિયો, છેતર્યો નવિજગે વણિયો
 લેતો ડસે દેતો ડસે, ઉપર ચઢાવે પાડ.
 વલી વિજયરતે સેવીયે, પણ નવિ સેવિયે કરાડ,
 આગે લુંટેરા છેતરા, ખુંદી હુંખડો દોય,
 લેછ હથીયાર તસ્કર હણ્યા, વણિગ સમો નહિ કોય.
 વણિક ધર તસ્કર ગયો, છાંટ્યો કોગલ તામ,
 નાહક ધોયો ખાપડો, લેછ ન શક્યો દામ
 ભજળ ભૂપ ભુઅગમા, એ મુખ દોહલા હુંત,
 વૈરી વીછી વાણિયો, પૂઠે દાહ દેખંત.

આંગલ મૂકી માગત્ર વાસે, માગલ મૂકી મૂલ પ્રકાશે,
 જો જાણે તો પાડે હાંસે, વણિગ કલાથી દૈવે નાગે

—હિતસિક્ષા રાસ. પૃ. ૧૬૨-૧૬૩.

૯૨. ખરે વાણિયો કેવો હોવો જોઈએ ? તે કહી તેને કવિ
 શિખામણ આપે છે:—

વણુજ વ્યાપારે ડાહ્યારે જોઈએ, ઓલખે સહુ કરિયાણાં,
 સધલી ભાષા જોલી જાણે, પરખે સધલાં નાણાં
 હસ્તસંજ્ઞા સમજે રે સધલી કરપલ્લવી પણ જાણે,
 નેત્રપલ્લવી જે નર સમજે, વણુજ કરી ધન તાણે.
 વિણુ દીઠે સતકાર ન દીજે, દીજે બહુ દેખંતાં,
 મિત્ર સંધાતે વણુજ ન કીજે, શાસ્ત્રે વરજ્યા એતા.
 નટ વિટ વેશ્યા તે જૂવટિયા, મ કરિશ ત્યાં ઉધારો,
 ધર્મ પોતાનો નવિ હેલાયે, તેહ વણુજ કર સારો.
 કૂડાં કાટલા તું પરિહરજે, દેખીનો એ લાભો,
 એક વારે એ શિરનો જાશે, પાધડી સાથે ગાભો.

કૂડો કરહો મમ કાઢિશ લોલા,	સમ મમ ખાઇશ ઝાઝા,
પરધૂતીને પિંડ ને બરતા,	નહિ પરમારથે તાન્ન
બદલી વસ્તુ મ આપીશ કોને,	છેતરતાં છેતરાઇશ,
દૂધ ખીલાડીને દૃષ્ટાતે,	મસ્તક ખૂંઝૂં ખાઇશ.
દેવ ગુરૂ ધર્મ તણા સમ મૂકે,	સત્યનો ચીલો રાખે,
ભેલ સંભેલ મ કરજે વસ્તે,	કાંઈક સાચુ ખાખે.
ખોલે માથુ મૂક્યું નેણે,	તેહશુ મ કરીશ કૂડું,
ધર્મિ પુરૂષને જો તું વંચિશ,	તેણું લાભે તું ખૂડો.
દેવ ગુરૂ ઠાકુર મમ વચો,	ચોથો પુરૂષ સુંહાલો,
જો કોઇ મરણુ વિમાસે હૃદયે,	તો મમ વંચે ખાલો.
કોનો પદુ મમ ચાઈશ ભાઇ,	નવિ પૂરેવિ સાખો,
સમ મમ ખાજે ધીજ તજે જો,	એ શીખામણુ રાખો.
વણુજ વ્યવહાર કલ્હો મેં માડી,	રૂટે દુર્મતિ છાડી,
બ્રહ્મપત્ર કહે હિતશિક્ષા સુણે જો,	તસ શિર દૈવતી ડાંડી.

—હિતશિક્ષા રાસ. પૃ. ૭૭-૭૮

૯૩ વાણિયાને વિશેષ શિખામણુ પછી આપે છે:—

થયું વસ્તુનું આકરું જ્યારે,	ધણું ત્રગણું વેચે ત્યારે,
અતિ ઝાઝું ત્યાહિ ન જાણે,	ગયાં કરિયાણા ન વખાણે.
પાસંગ કાટલાં હીણા નેહ,	ખાંધી ડાંડીયેં ટાલી તેહ,
રસ-ભેલ ને વસ્તુનો ભેલ,	તજે તેહને સાંધશું મેલ.
કૂડો કરહો ને ખાતા લંચ,	અતિ બહુ સેવતા મંચ,
નાણું ખોટું ને સાદું ભાંજે,	લેઇ શાઇ ને મોહું માંજે.
ગ્રાહક પરના નવિ ભાંજીજે,	વાણી-ફેર તે કિમહિ ન કીજે,
અંધારે વસ્તુ ન દીજે,	અક્ષરના ભેદ ન કીજે.
પરવંચના જો બહુ પેરેં,	હિતમ કરતા એક મેરે,
કરી માયા ને વંચે નેહ,	જગમાંહિ વંચાયે તેહ.

દેવલોક ને મોક્ષનાં સુખ, કિમ પામે પર કરી દુઃખ,
પરવંચના મ કરે કાચ, સત્ય ચાલતા ? બહુ ધન હોય.

૯૪. કવિ પોતે શુદ્ધવ્યવહારી વણિક હતો અને તેથી વણિક સંબધી જે જે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે.

૯૫. કવિના થોડાં સુભાષિતો કુમારપાલ રાસમાથી કદચ્છે: તે ચોપાઈ, દૂહા, છપ્પા વગેરેમાં છે.

અ. ચોપાઈમાં સુભાષિતો.

(૧) જનની સમ નહિ તીરથ કોઇ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલે જોઇ,
જેણું માની પોતાની માય, સકલ તીર્થ ધરિ બેઠાં થાય.
જેણી માતાએ ઉદરે ધર્યો, મલ મૂત્ર ઘોષ ચોખો કર્યો,
તે માતાના પૂજે પાય, ગુણ ઉસકલ કિમે ન થાય
સેવન બરાબરિ તોલેં જોય, ખંધિ ધરી કરે તીરથ સોય,
ઈંદ્રમાલ પહેરાવે માય, ગુણ ઉસકલ કિમે ન થાય.
પમ ઘોષને પાણી પીયે, અમૃત-કવલ માતા-મુખિ દિયે,
દેવ-ચીવર પહેરાવે જોય, ગુણ ઉસકલ કિહે ન હોય.

ખંડ ૨ પૃ ૬૯.

(૨) વિણ રાંધણે વિણસે જિમ ખીર, વિણ પહેરે નારિ વિણસે ચીર,
વિણ ખેડ્યુ વિણસે જિમ જૂત, વિણ હાથે વિણસે ધરસૂત.
વિણસે વિણ ચઢ નારિ તુરી, અતિ લાડે વિણસે દીકરી,
વિણસે ખય રોગે જિમ ગાત્ર, વિણસે લુંડા સાથેં યાત્ર.
વિણસે દાતા વિહુણાં પાત્ર, વિણસે પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર,
મન મેલે વિણસે પરલોક, પુણ્ય કરિયું તે થાય ફાક.
વિણસે વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણસે કઠ વિહુણું ગાંન,
વિણસે પુરૂષ કુદેશે ગયો, વિણસે ઋષિ ચિરવાસો રહ્યો.

ખંડ ૧ પૃ. ૫૧.

(૩) પ્રાહિ નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અદપ આઉખે જાયે તેહ.
 ષટ મહિના જીવે ફેસરી, કાલા કાગ ન જાયે મરી.

ખંડ ૨ પૃ. ૧૩૫.

(૩) અંધ પુરૂષ ને આંગણે કુદ, નાહનો બાલ ને મા તસ મુદ,
 પડયા દાંત સોપારી ધુટે, આસણુ ગુમડું ચઢવુ ઉટે.
 ઘર નાહ્યા વચિ ખીસો જડયો, નિર્ધન આટે અહુજલિ પડયો,
 લૂખું લોજન ટાઢું થાય, સાતે દુખ મોટા કહવાય.

ખંડ ૧ પૃ. ૧૨૯.

(૫) ઉધ ન માગે શૈયા સાર, અરચિ ન ગણે દોષ વિચાર
 ભૂખ્યો નવિ માગે સાલથું, કામી ન પૂછે કુલ સ્ત્રીતાણુ. ૧-૨૨

(૬) જે ધનવંત અધિકેર જમે, સકલ લોકને તે પણ ગમે,
 જે નિરધન અધિકેર ખાય, તો દારિદ્રી નર હેલાય.
 ધનવત બોલે આલપંપાલ, લોક ભણે તસ વાચાલ,
 જે નવિ બોલે રક સરીર, તો સહુ ભાખે ભલા ગંભીર.
 જે હથે સુણતોજ વખાણુ, તો એ લીનો પંડિત જાણુ,
 પંથે ધનવંત પાલો જાય, તો તે માન રહિત કહેવાય. ૧-૪૭

) ધિગ્ મુખ જીહા નહિ તત્ત્વજ્ઞાન, ધિગ્ કર જે નવિ દેતો દાન,
 ધિગ્ કુલ જિહા નહીં પુત્ર સુસાર, ધિગ્ નર જીહાં નહીં પરઉપકાર.

૧-૬૪

(૮) લોભે જાય પૂરવ પ્રીતિ, લોભે નાસે ગુણની રીતિ,
 લોભે ન રહે ન્યાય ને નીતિ, લોભઈ જાય કૂલની રીતિ.
 લોભે નર સધળે હેલાય, લોભી વંચે પુત્ર પિતાય,
 ધર્મ દેવ ગુર કરે નિષેધ, ન લહે તત્ત્વસું ભેદાભેદ ૧-૧૧૪

(૯) ઘર ઘરણીની મ કરિસ વાત, ધન ખોયાની મ કરિસ વાત,
 ધાત કર્યાની મ કરેસ ગૂંજ, કહેતાં દુખ ઉપજસે તુઝ.

માનબ્રજ કુણુ ઠાંમિ થયો, વાત કરતા મહિમા ગયો,
માન મહત્ત્વ ન દીધું કયાંદિ, સુપુરૂષ જાણી રહે મનમાંદિ.
દરિદ્રપણની મ કરિસ કથા, સોય વાત તું કરજે ગતા,
જેણીવાતે અનન્ય બહુચાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય

૧-૧૩૮

[આમાં સાત બોલ તજવાના કહ્યા છે. એ પ્રમાણે જીવ્યો સાતને
છેડીએ નહિ પૃ ૨૦-૧૬૨, સાત નર શોધ્યા ન મળે ૩૧-કડી ૪ થી ૬,
સાત વિરલ માણસો ૩૫-૩૬, બોલતાં સાત વિધિ જાળવવી ૩૬-૫૧, સાત
ધર્મવિહુણા ૪૨-૧૩ ને ૧૪, આઠ દોહડા પુરૂષ ૪૪-૪૮, સાત દૂર ન
શેભે ૬૭-૬૩, સાતનો ત્યાગ ૧૦૪-૧ ને ૨, સાત બોલ ખટકે
૧૧૨-૭૮ ને ૭૯, લક્ષ્મીથી સાત પર ખાર ૧૨૮-૪૪, સાત દુ.ખી
ચાય ૧૩૫-૯, મુક્તિના ભજનાર સાત ૧૪૦-૫૫, વગેરે વગેરે
અનેક છે.

આ-હુદામાં સુભાષિતો.

- (૧) કડૂઆ બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર,
ભાર વહીને જીવવું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર. ૨-૧૨૯,
- (૨) મમતા માયા કારમી, ફેકટ ધંધ કરેસ,
જો ઋદ્ધિ મલિ અતિ ઘણી, અતે તોહુ મરેસ ૨-૧૯૨
- (૩) પીપલ તણું જિમ પાનહુ, ચચલ જિમ ગજ-કાન,
ધન યૌવન કાયા અસી, મ કરો મનિ અભિમાન.
કાચો પિડ ન પોપિધ, અમક્ષ ન કીજો આહાર,
વશ કીજો મન માખડો, તો લહીએ ભવપાર.
કાયા હંસ એ બલદિયા, ઋષલ કહે મન રાશ,
કર્મ રૂપિ આ સારથી, ફેરે ચિહું ગતિ વાસ.
કાલે જગ ખાધો સહી, કુણું ન ખાધો રે કાળ,
કાલ આહુડિ જગિ પડો, જેણિ ભખીઆ વૃદ્ધ માલ. ૨-૧૯૧

- (૪) સાયર સંદેશો મોકલે, ચદા પુત્ર ! જુહાર,
ચઢ્યા કલંક ન ઉતરે, તુઝ ખંપણ મુઝ ખાર.
- (૫) માગણુ જો મયગલ ચઢે, સોવન કચોલો હત્ય,
માગ્યાં જો મોતી જડે, તોહો જન્મ અક્યત્ય
- (૬) શાસ્ત્ર શસ્ત્ર વાણી તુરી, નર નારી વેણાય,
જ્યારે જોલવાને મિલે, ત્યારે તેહવા થાય ૧-૧૬
- (૭) દીપક જિમ વલી તેઝ વિણુ, સેન વિના જિમ રાય,
પુત્ર વિના ધરિ તે તર્યો, ખીર વિના જિમ ગાય.
મદિર મોટા ધન ધણા, હાથી લક્ષ પ્રમાણુ,
જસ ધરિ બાલક નવિ રમે, તે ધરિ સદા મસાણુ.
મંદિર સુના બાલ વિણુ, સૂતથી વશ ફલતિ,
સુત હીણું ધર જોહનું, તે કુલ સહીજ ગલંતિ. ૧-૮૧
- (૮) કણુ ન શોભે કુંડલે, શોભે સુણુતાં શાન,
કર નવિ શોભે કંકણે, શોભે દેતા દાન.
કાયા ન શોભે ચંદને, શોભે કરણા સાર,
તાસ શરીરે લેખે સહી, કરતા પર ઉપકાર ૧-૮૦
- (૯) પર કાજે તરઅર ફલે, પર કાજે જલધાર,
પર કાજે સુપુરૂષ નરા, કરના પર ઉપગાર.
નરનારી પંખી પશુ, ભાવે સુરપતિ દેવ,
પર ગુણુ કાજે જો હવા, ઋષભ કરે તસ સેવ. ૧-૮૪
- (૧૦) કાયર વિષે કવિ કહે છે.—

રણિ વાગઇ સરણાધ્યામાં, પાખરઇ કેકાણુ,
સૂરા ધરિં વધામણાં, કાયર પડીઆ પ્રાણુ
દેખીતા ડુંગર જસ્યા, કામે કાયર થાય,
પડઇ ડગમણી ખુંખડી, તો આથમણા જાય. ૨-૭

૪ છપ્પયમાં સુભાષિતો.

કવિત એટલે છપ્પામાં કવિએ ઘણા સુભાષિત રચ્યાં છે અને શામળે છપ્પા વાપર્યાં તે પહેલાં તેની થોડી વાનગી લઈએ:

- (૧) માગણ મરણ સમાન, સોય પણિ સુપુરૂષ ફેરે,
તૂળણા કહે જે માગે, લાજ તસ પાછો ફેરે.
ફિરી મંડે પગ પ્રાણુ, નાક મુખ નીચું ધાલે,
હેયું હાથ હડખડે, જીભની યુગતિ ન ચાલે.
શ્રવણ સોય મંશય પડે, કવણ શબ્દ હોસે કહી,
મન ચિત્તું મનમાહિ, દેસે કે દેસે નર્મ ખડ ૨-૧૨૪
- (૨) ચાદે તિથા સાથિ, હાથ મૂરખ ને ઉદ્ધ,
વરસે હુઓ વૃદ્ધ, ખાલનાં ઉલગ દ્રોડધ.
રૂપે હુધ સરૂપ, કરૂપને ખંધે ચઢાવધ,
જેહના કુલ અતિ ઉંચ, નીચને સીસ નમાવે.
પૂજનિક સધલી નારિતો, પાય પડે પાપી તણે,
છે દાસ સહુ લછિ તણા, ધન વિણ સહુએ અવગુણે. ૨-૧૧૦
- (૩) મિલે જે ગંગા નીર, તો અવર નીર કા પીજે,
મિલે મિત્ર અતિ ઉંચ, નીચ સગ કાં કીજે.
મિલે અશ્વ પાખર્યો તો, પાય કુણ પાલો દોડે,
મિલે સાલુ ચીર તો, અગિ કુણ ખામર ગોઢે,
મિલે છાયા કલ્પક્રુમ, લીખ તલે સાહાને જઘધ,
સુકવિ કહે નર કાય, મદિર છોડી દો મદીએ રહધ. ૨-૬૮
- (૪) કર્મે રાવણુરાય, રાહ ધડ સખ ગમાયો,
ઈશ્વર સરિખો દેવ, સોય મિલડા નચાયો.
પાંડુ સુત વનિ પેખ, રામ ધરણિ હુઓ વિયોગ,
મુજ મગાયો ભીખ, ભોજ ભોગવે ભોગ.

દીંદ્ર અણુહયાએ સુરાચિયો, ઝૂલ્યા ધ્યાને ચૂકિયો,
ઞ્ઞુપભ કહે રાય રક, દર્મે કો નવિ મૂકિયો.

(૫) દાન વિલખે ગળે, ગળે શુભ કાળ પ્રમાદે,
મતિ વિના પડિત ગળે, ગળે મુખ લજ્જા વિવાદે.
લોભે ગુણુહ ગળે, ગળે પુણ્ય અસતિએ દાતા,
પંડિત મૂરખમા ગળે, મળે તપ માયા ચિત્તે.
સ્ત્રીલિંગે શિયલજ ગળે, દૂરિ ગયા નેહજ ગળે,
કનિ ઞ્ઞુપભ કહે રે ગુણીઆણો, પુત્ર વિના તિમ કુલ ગળે

(૬) કાયર વળી, સંબધી આ વણિક કવિ કહે છે કે:—

કાયર મલિયા કોડિ, કોડિ ક્ષાણુ આણે,
ખાદને ખાધ વધારતા, વઢયાની વાત ન જાણે.
હગણુ ધરે હથિયાર, વાટમાં વાકા ચાલે,
સ્થામા મલે કો સૂર, વદન તે વાડિમાં ધાલે.
લોહી દોઢે ચઢે ચીતલી, મસ્તગી પુખ્તને દાવો ધરે.
ભડતા ભડે ભંગાણુ, માર્યા પહેલા તે મરે.

દેશીઓનો મોટો ભાગ પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કવિતાઓનો છે, તેમજ સામાન્ય લોક સમાજમાં પ્રચલિત જૈનેતર કવિઓની તેમજ સ્ત્રીગીતોની તેમજ અન્ય પણ દેશીઓ જોવામા આવે છે. [ગિરિજા દેવીને વીનવું. કુ. રા. પૃ. ૧૬૯, ઓલે કાઠે ગંગા ને પેલે કાઠે યમુના—સ્ત્રી ગીત ભરત૦ રાસ પૃ. ૬૦, કાન બળવે વાંસળી એજન પૃ. ૩૧, અને પૃ ૧૫ લોકપ્રચલિત દેશીઓ નામે મન ભમરાની, સાહેલડીની, બટા-ઉની, ઉલાળાની, ત્રિપદીની વગેરે.]

૯૮. દેશીઓ ૨થી પણ કેટલીક હકીકત મળી આવે છે. તે ૫૨થી જણાય છે કે નયસુંદરનો સુરસુંદરી રાસ (છાનો રે છપીને કંતા કયાં રહ્યો રે—એ દેશી. જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૩ મૌકિતિક ૩, સુરસુંદરી કહે શિરનામી. એ દેશી જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૧), સકલચંદ્ર કૃત કૃતિઓ (દેશી—સરસતી ભગવતી ઘો મતિ ચંગ-વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાશો.) ગૌતમરાસ (દેશી—જિમસહકારે કોયલ ટહુકે), રતન સાગરનો પ્રથમ પવાડો (તેની દેશી,) સમયસુંદરના મૃગાવતી રાસ, પ્રત્યેક યુદ્ધ રાસ આદિ (તેની દેશી) હી. રા. પૃ. ૧૫૬ અને ૧૬૭, હવે રાણી પદમાવતી), કમલાવતી (તેની દેશી હી. રા. ૨૪૨), રતનસાર કુ-માર (કુ. રા ખ ૩ ૨ પૃ. ૩૦), મતિસાર કૃત શાલિભદ્ર રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ (એ કર જોડી તામ રે ભદ્રા વીનવે. દેશી હિત૦ પૃ. ૫) વગેરે અનેક કવિઓનું ભાષાસાહિત્ય આ કવિઓ વાંચ્યું હોવું જોઈએ; તેમજ પોતે ઉલ્લેખેલા પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કૃતિઓ જરૂર અભ્યાસી હતી. તે કવિઓ સળધી જુઓ પારા. ૫૮-૫૯

૯૯. જૈન તેમજ જૈનેતર કથા સાહિત્યનો તેમને સારો પરિચય હતો એ તેમણે આપેલાં દૃષ્ટાંતો ૫૨થી જણાય તેમ છે. વળી લોક-કથાઓ જે કંઈ પોતાના સમયમાં પ્રચલિત હતી તેમાં ભરથરી, વિક્રમ મુંજ, ભોજ, ઢાલામારૂણી વગેરેની વાતોનો પોતે ઉલ્લેખ કર્યો છે.

એક દિન રંગિ રમધ ભારથી, એક દિન આશ્યો સહુ પરિહરી.

કુ. રા. ૧-૮૫-૩૪

લિલમરાજ સાહારું જોય, જીભ યહુ દૂખ પામ્યો સોય,
હુનીચર સારિં સાહનઈ લાગ્યો, થઈ અહિરંગ દૂખ કાં ભોગ્યો.

કુ. રા. ૧-૧૬૪-૯૬

હુંજ પડ્યો ગુરુ યહુજી, વારધ પોતઈ રોખ્ય. ૧-૧૮૯-૭૭

હુંજ મગાયો ભીખ, લીજ ભોમવે ભોગ. ૧-૮૦-૮૪

ઢોલા વલ્લહી આરણી, રાધવ વહાલી શ્યામ. ૧-૧૩૬-૨૫

૧૦૦. આમ અનેક જાતનાં વર્ણન અને સુભાષિતો વગેરે મુઠ્ઠી શકારો. હાલ વિસ્તારના ભયથી સાધન સમયના અભાવે જૈનેતર કવિ-ઓના કાવ્ય સાથે ત્રણભદ્રાસનાં કાવ્યોની સરખામણી મુલતવી રાખવી યોગ્ય છે. અત્ર કવિ સખંધી ઉપયુક્ત માહિતીઓ મુખ્ય-ત્વે કરી એકઠી કરી મૂકવામાં આવી છે.

૧૦૧. ભાષા સંબંધમાં આ કવિ તળપદ ખંભાતનો રહીશ. શ્રાવક હોવાથી જૈનમુનિઓમા રહેતા તેમના ભ્રમણકાળથી જન્મેલ ભાષા-ભેદ યાને ભાષાસાકર્યનો દોષ-આક્ષેપ તેના પર મુઠ્ઠી નહિ શકારો કારણ કે તેણે પોતાની સર્વ કૃતિઓ ખંભાતમા જ રહીને કરી છે. આથી તેની ભાષાનો અભ્યાસ, ખંભાતના આસપાસના પ્રદેશમાં અને ગૂજ-રાતમાં ઇ. સ. સત્તરમા સતકના પ્રારંભથી કેવા પ્રકારની ભાષા પ્રચલિત હતી તેનો ધણો સારો અને સત્ય ખ્યાલ, આપી શકે તેમ છે. તે કવિની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ પણ મળી આવે છે. પ્રતિવચાર રાસની તેમજ પાર્શ્વનાથ સ્તવનની એમ બે તેમની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ મારી પાસે છે. કેટલીક તેવી પ્રતો શ્રી વિજયધર્મસૂરિના આગ્રા ભ્રમ-રમાં છે અને મલિનાથ રાસની પ્રત ખંભાત જૈનરાજામાંના મુનિ સાવ-

ફ્યવિજ્ઞયના પુસ્તકસંગ્રહમાં છે. પુણ્યપ્રશંસા રાસની પ્રતિ મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિ પાસે છે. તે પરથી કેવી રીતે જોડણી લખાતી—એક વણિક કવિ કેવી રીતે લખતો તેનો સારો ખ્યાલ આવે તેમ છે. અત્યારે જે રીતે ‘ણ’ લખાય છે તેજ રીતે કવિએ બાળબોધ લિપિ લખતાં લખેલો છે. તેમાં ગુજરાતી અક્ષરો આવે છે.

૧૦૨. રા. બ. હરગોવિન્દદાસ કાંઠાવાળાએ સન ૧૯૨૦ની છઠી ગૂં સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ તરીકે આપેલ ભાષણમાં પૃ. ૩૪ પર ‘જણાવું’ હતું કે:—

૧૦૩. “સંવત્ ૧૬૬૦ના અરસામાં (ખરૂ જોતાં સં. ૧૬૭૦ અને ૧૬૮૦ની વચ્ચે) સંઘવી ઋષભદાસે પુણ્યપ્રશંસા રાસ રચેલો પરમ પૂજ્ય મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિએ કૃપા કરી મને જોવા આવ્યો, તે ઋષભદાસના સ્વહસ્તે લખેલો છે, એટલે તેમાં નકલ કરનારના પ્રમાદને અવકાશ નથી તે બાળબોધ લિપિમાં માથાં બાંધીને લખેલ છે, છતાં તેમાં ગુજરાતી (કુટનોટ-સત્તરમી સદીમાં ગુજરાતી લિપિ ચાલતી હતી તેનો આ એક પુરાવો છે. અકબરના વખતના દસ્તાવેજમાં પણ એ લિપિ વપરાય છે.) અક્ષર ઘણા આવે છે. ત્રણ પાંખડાંવાળો અ, વચમાં પાંખું નહિ, પણ ચ ની પેઠે કરીને નીચે ગાંઠ જેવું જરાક વાળીને તેને કાનો કરેલો એવો સ (એ બંને પૂર્વે પ્રચારમાં હતાં) તેનાં બીજાં ન મળવાથી હાલના જેવા અને ગુજરાતી અક્ષરોને માથા દોર્યા વગર લખીને બાકી સર્વ અસલ પ્રમાણે આપું છું:—

આસો રે મુઘ્ન આજ ફલી મન આસા । સરસતિ ।
ઋષભાદ (પડી માત્રા) વ નમિ કીધો । પુણ્ય પ્રસંસા
રાસોરે । આચલી ॥ મેર મહી । સાચર સસી ઝ્યાંહિ ।
જબલગ સુર પ્રકાસો । જબ લગ સીધ ચલા સુરનાં ઘરા
તબ લગ રદ્દહજ્યો રાસોરે ॥ મુ ॥ સુધી સાંમલી જે નર

ચેત્યા । છુટા થવનો પાસો । રીષભ કહદુ ય રાસ સુળેતા ।
અનત સુષમ્હા વાસો । ર (રે) મુજ પોહોતી મમની આસો ॥

ઈતિ શ્રી પૂજ્ય પ્રસંસા રાસ પૂરણા ગાથા ૩૨૮ ॥
લઘીતં ॥ સંઘવી ॥ શ્રુષભદાસ સાગણ (પિતાદુ નામ).”

૧૯—ઉપસંહાર.

૧૦૪ સને ૧૯૨૫ ની પંચમ ગૂઢ સાહિત્ય પરિષદમાં ‘શ્રાવક કવિ
શ્રુષભદાસ’ નામનો જે નિબંધ મોકલ્યો હતો તેને જરા વિસ્તૃત અને
વિશેષ હકીકતથી યુક્ત કરી અત્રે મૂક્યો છે. ઉક્ત પરિષદના નિબંધમાં
છેવટે એ ‘પારાચાદ’ મૂક્યો હતો કે:—

છેલ્લે જૈન સાહિત્ય હજી અપ્રકટ છે તે બહાર લાવવા વિશેષ
પ્રયત્ન થશે તો સમાજસ્થિતિ, રાજ્યના ઇતિહાસ, દર્શનની તર્કબળ,
ધર્મની ભાવના, અને તત્ત્વજ્ઞાનજન્ય આનંદનાં ચિત્રો પ્રાપ્ત થઈ શકશે
એવું જણાવી નીચેનાં અંગ્રેજી કડીઓમાં કે જેમાં જૈન અને જૈનેતર
એ શબ્દો પૂર્વ અને પશ્ચિમને બદલે મૂકેલા છે તે કહી વિરમું છું:—

“ Time has drawn near

When Jains and Non-Jains, without a breath,
Will mix their dim lights like life and death
To broaden into boundless day !”

૧૦૫. ત્યારપછી તો દાસપ્રવાહે કેટલુએ કાર્ય કર્યું છે. તેજ
પંચમ પરિષદના પ્રમુખ સક્તર શ્રી નરસિંહરાવે જૈન સાહિત્ય સંબંધી
અત્યંત છતાય નીચેનાં કિંચિત્ ઉદ્દેશ્ય કર્યો હતો કે:—

‘આપણા જૈન બંધુઓએ કેટલાંક વર્ષથી પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય
પ્રગટ કરવાનો રત્ન પ્રયાસ ચારમ્કર્યો છે. એ પ્રયાસથી મુજબ

સાહિત્યમાં ભાષાના ઇતિહાસ તેમજ સાહિત્યના ઇતિહાસ બંનેમાં નવો પ્રકાશ મળ્યો છે તેથી એ બન્ધુઓના આપણે ખરેખરા આભારી છીએ. હેમણે પ્રગટ કરેલા ગ્રંથો પ્રાચીન સાહિત્યના છતાં, હેમની પ્રવૃત્તિ આ યુગમાં સૃષ્ટ થઈ છે તેથી આ યુગમાં આટલું એ પ્રવૃત્તિનું દર્શન કર્યું છે.’

૧૦૬. ઉક્ત પરિપદમાં જૈન સાક્ષર શ્રી (હાલ સ્વર્ગસ્થ) ચીમન-લાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. એ ‘પાટણના ભંડારો અને ખાસ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય’ એ નામનો અતિ ઉપયોગી માહિતીવાળો વિદ્વાતાયુક્ત નિબંધ મોકલી જૈનો પાસે શું બયું છે—શું ખજનો છે તેનું જ્ઞાન ગૂજરાતી સાહિત્ય-જગતને કરાવ્યું હતું.

૧૦૭. સાહિત્યસૃષ્ટિવિધાયક શ્રીમાન્ (હાલ રવ) રણજિતરામ વાવાભાઈ મહેતાએ સને ૧૯૧૭માં પોતાના એક લેખમાં લખ્યું હતું:—

‘ગુજરાતના ઇતિહાસ ઉપર અને વર્તમાન જીવન ઉપર જૈન સંસ્કૃતિનો સખળ પ્રભાવ છે ખીજ પ્રાંતોમાં વિદ્યાતુરાગી બ્રાહ્મણોનો જે પ્રભાવ છે તેવો પ્રભાવ ગુજરાતમાં ગુજરાતી બ્રાહ્મણોનો નથી. ખીજ પ્રાંતોમાં બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણેતરો (શુદ્રો) શિવાય ખીજ વર્ણો નથી હોતા. પરંતુ ગુજરાતમાં બ્રાહ્મણો, વૈશ્યો અને શુદ્રો એ ત્રણ વર્ણો છે. બ્રાહ્મણો અને શુદ્રો વચ્ચે જે મોટું અંતર ખીજ પ્રાંતોમાં છે તે આપણા પ્રાંતમાં નથી. બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણેતરો વચ્ચે તીખાશ મહારાષ્ટ્ર કે મદ્રાસ ઇલાકામાં છે તેવી આપણે ત્યાં નથી. ગુજરાતમાં સમાજના થર અન્યોન્ય સાથે ગાઢ સંબંધવાળા છે, તેમની વચ્ચે વિશાળ અવકાશ નથી. એક ધરમાંથી જવાની અસુક રીતે સુગમતા છે. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રીય, શૂદ્ર અનુકૂળતાએ વૈશ્ય થઈ શકે છે અને વૈશ્ય બ્રાહ્મણ અથવા શૂદ્ર થઈ શકે છે. ધર ધર વચ્ચે અણુરાગ, વિરોધ કે

શત્રુતા નથી. આ સર્વ શુભસ્થિતિનું કારણ કેટલેક અંશે જૈન વેપારી કામ (વૈષ્ણવ વેપારી કામોમાંની પણ ઘણી પૂર્વે જૈન હોવાનો સંભવ લાગે છે એટલે તેમની અલાહિદી ગણતરી નથી કરી)નું અસ્તિત્વ છે” (જૈન શ્વે. કા. હેરહડ. આગસ્ટ ૧૯૧૭ પૃ. ૨૫૦)

૧૦૮. સને ૧૯૨૦ની છઠ્ઠી ગૂં સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. રાજરત્ન હરગોવિન્દદાસ કાંટાવાળાએ પોતાના ભાષણમાં જૈન સાહિત્ય સંબંધી ઉચ્ચારેલા વિચારો માટે જીએ તેનો રીપોર્ટ. પૃ. ૪૬ થી ૪૮.

૧૦૯. અને ૧૯૨૪ની પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. કમલાશંકરને કહેવું પડ્યું હતું કે:—નરસિંહ મહેતા પહેલાના—‘પ્રાચીન કાલથી જૈનોએ ગુજરાતી સાહિત્યની સારી સેવા બજાવી છે, અને નરસિંહ તે ગુજરાતી ભાષાના આદ્ય કવિઓમાં આઘ કવિ છે.

૧૧૦. સાક્ષર શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ સન ૧૯૨૫માં જૈનો અને જૈનેતરો વચ્ચે અસ્પર્શ વિચારની આપણે થયેલી અને બંને કામોના આચાર વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન સાહિત્યમાં રસ લેતા અભ્યાસીને મેળવ્યા વગર ચાલે નથી એમ જે કહ્યું છે તે જરા વિસ્તારથી આ ગ્રંથમાળાના મૌકિક ૭ માં આપેલા ઉપોદ્ધાતમાંથી સાંપડશે.

૧૧૧. ઉક્ત સાક્ષરશ્રીએ ૧૯૨૬ની સાહિત્ય પરિષદની સ્વાગત સમિતિના પ્રમુખ તરીકે જે ઉદ્દારો કાઢ્યા છે તે અત્ર અવતારવામાં આવે છે:—

“જૈન બંધુઓની જાગૃતિ—જૈન બંધુઓ પણ જાગૃત થયા છે, અને પોતાના અખૂટ પુસ્તકભંડારોની કીંમત સમજતા થયા છે. જૈન કામના નેતાઓને ખેવડી મુશ્કેલી વચ્ચે કામ લેવું પડે છે. એક તો એ કામના મોટા ભાગે કેળવણીના દ્રવ્ય ચાખ્યા નથી, એટલે તેને સાહિ-

તમનો રસ લાગ્યો નથી. બીજું એ કે એ કોમનો સાક્ષરતા પામેલો વર્ગ, સાધુ, યતિ, મુનિજી વગેરેનો, તે પણ અમુક અપવાદો સિવાય, ભંડારોમાં ભરાઈ રહેલી સામગ્રીને બહાર લાવવાની વિરૂદ્ધ છે. આવી મુશ્કેલીઓ છતાં, અને એ મુશ્કેલીઓ કેટલી ભારે છે તે તો તે દૂર કરનારાજ જાણે છે. ધન્ય છે તેમને કે જેમણે એ ભંડારોમાં અંધકાર સેવતા લાખો ગ્રંથોમાંથી થોડા પણ પ્રસિદ્ધિમાં આણી આપણા જૂના સાહિત્ય પર, આપણી જૂની ભાષારચના પર, આપણાં જૂના કાવ્યોના વસ્તુ પર પ્રકાશ નાખ્યો છે. સ્વર્ગસ્થ ભાઈ ચીમનલાલ દલાલ કે હાલ એવાજ કાર્યમાં ધૂમી રહેલા ભાઈ મોહનલાલ દેશાઈ કે જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધાર વાળી સરસ તરફથી આનંદ કાવ્યમહોદધિની મૌકિતમાળ પંચોત્તર ઝવેરીઓનો જોટલો આભાર માનીએ તેટલો થોડો એવા એવા સાહિત્ય-વિલાસીઓના પ્રયાસથી આપણે જોઈ શક્યા છીએ કે શું નરસિંહ મહેતાના સમયમાં કે શું તેની પૂર્વે પણ જૈન તથા જૈનેતર લેખકો અને કવિઓની ભાષામાં કે કૃતિમાં માત્ર સાંપ્રદાયિક ભેદ બાદ કરતાં બીજી કોઈ રીતની ભિન્નતા જોવામાં આવતી નથી ”

૧૧૨. આ લેખકે જૈન કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો શતક વાર (૧૩માંથી ૨૦માં સુધી) વિસ્તૃત સૂચિરૂપે સંગ્રહ કર્યો છે તેનો પ્રથમ ભાગ ‘જૈન ગૂર્જર કવિઓ’ એ નામથી જૈન શ્રવે. કોન્ફરન્સ તરફથી બહાર પડ્યો છે તેમાં સત્તરમા સૈકા સુધીનાનો સંગ્રહ આવ્યો છે. વળી તેમાં પ્રસ્તાવનામાં “જૂની ગૂજરાતી ભાષાનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ” એ નામનો ત્રણસોથી વધુ પૃષ્ઠોવાળો આ લેખકે લખેલો નિબંધ પ્રકટ થયો છે: તે સર્વ પરથી જણાશે કે જૈનોએ ગૂજરાતી ભાષાના ઉત્કર્ષની ઉત્કટ અભિલાષા યથાશક્તિ પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં પરિપૂર્ણ કરી છે.

૧૧૩. છેવટે ગૂજરાતી સાહિત્યના સર્વ સમારંભમાં-ક્ષેત્રમાં જૈનો હમેશાં સામિલ રહી પોતાના અખૂટ સાહિત્યની પ્રસાદી આપ્યાંજ કરી ‘જૂના સાહિત્ય પર, જૂની ભાષા રચના પર, જૂના કાવ્યોના વસ્તુ પર

પ્રદાશ નાંખ્યાજ કરશે અને પોતાના પૂર્વજોની તેમજ પોતાની ભાષા પ્રત્યેની અપૂર્વ સેવા અને અગાઢ પ્રીતિ વ્યક્ત કરશે; તેમજ જૈનેતર ગૂજરાતી આલ્મ તે પ્રત્યે સમભાવ, ન્યાયશીલતા, અનભિનિવેશ, અને મધુરતા-થી ભરેલી દૃષ્ટિ કરી તેની યોગ્ય કદર કરશે-એજ યાચના.

મુખ્ય, તા. ૧૯-૬-૨૭

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ.

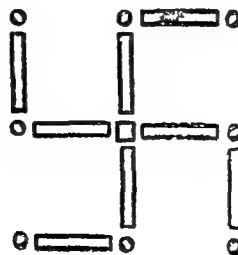
અનુલેખ

૧૧૪. ગત ડીસેમ્બરની ૨૭ મી તારીખે પાલ્હણપુરમાં ત્યાનો ડાયરનો ભંડાર જોવાની તક મુનિ ધીરવિજયની કૃપાથી મળી હતી, તેમાં આ ઋષભદાસ કવિ કૃત ‘જીવંતસ્વામી ના રાસ’ ની પ્રત જોઈ તેની પ્રશસ્તિ પરથી જણાયું કે તે રાસ સં. ૧૬૮૨ ના વૈશાખ વદ ૧૧ ગુરવારે ખંભાતમાં કવિએ રચ્યો હતો.

૧૧૫. વિશેષમાં સાથે સાથે કિંચિત્ શુદ્ધિ ખાસ નજરે પડી તે જણાવી દઉં. ‘પ્રવેશક’ માં પૃ. ૧૭ પંક્તિ ૯ માં ‘ઉતારા’ એ શબ્દને બદલે ‘આદિ અને અંત ભાગો’ જોઈએ, અને તેજ પૃષ્ઠની પુટનોટમાં ઉલ્લેખેલ “જૈનયુગ”ને બદલે “જૈન શ્વે. કોન્ફરન્સ હેરેલ્ડ” હોવું ઘટે! મારા આ કવિસંબંધી નિબંધમાં પૃ. ૩૨, પંક્તિ ૧૧ માં ‘મહન’ને રચાને ‘મનહ’ છાપવું જોઈતું હતું.

મુખ્ય, ૨૭-૧-૨૮.

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ

શાંતિદાતા નમો નમઃ

અવસરણિકા:—

આવા સાહિત્યને અંગે તો ઘણુયે લખવાનું હોય, લખવાની ઇચ્છા પણ હોય, સામગ્રી પણ યથાશક્તિ એકત્ર થઈ હોય, ગાંડીવ પ્રેસના, ગાંડીવની પણ્છમાથી; શત્રુને સાવધાન કરનાર થડકારાના ધ્વનિ તુલ્ય—ટકારૂપ ઠપકાયે સાંભળ્યા હોય, છતાં આખરે “કાંઈ પણ્છ બખ્યા વિનાજ પ્રજા પાસે મૂકવું” એવીજ જાણે કુદરતની પ્રેરણા ન હોય ! તેમ ઘણો સમય વ્યતીત થવા છતાંએ, ફળ સમર્પ્યા વિનાજ પ્રસિદ્ધિમાં આણ્ણવું પડયું છે, જે માટે વાંચકવર્ગની ક્ષમા વિના ખીણું શું માનવાનું હોય ?

સાહિત્યના કાર્યને અંગે તો સંઘવી અપુલકાશ કવિએ શ્રી-હીરવિજયસૂરિ રાસમાં કહ્યું છે તેમ,

૧	૨	૩	૪	૫	૬
“કાજલ	કાગળ	કાંબળાઉં	મળી,	કોડો	કાંખી કાતર વળી,
૭	૮	૯	૧૦	૧૧	
“કોટિ	કહોડિ	કર	કણ્ણનું	કામ,	કોડ ધરી કબ્બુ ગુરનું નામ.
૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭
“કરણુ	કરાનું	કાયવશ	કરી,	કવિતા કાવ્ય	કાવત મનધરી;
“એણીપરેં સાસ્ત્ર તે કળેં થાત, વાંઝિ ન લહે વીયાની વાત”					

[આનંદ કા. મ. મૌ. ૫ મુ પૃષ્ઠ ૩૧૨.

જ્યારે સત્તર કક્કા એકત્ર થાય, અને તે વડે એક તાન એક ધ્યાન બાગી રહે તોજ સાહિત્ય કાર્ય કરી શકાય છે. તેમાંયે વળી ગૃહસ્થીયોને શારીરિક સાંસારિક અનેક ઉપાધિયો લાગેલી હોયજ કે જેમાંથી નિષ્પત્ત ચોરી કાચં કરવા એમહાન ઉદ્દય હોય તોજ ખની શકે.

અને ઋષભાકૃષ્ણીશ્વર જેવા કોઇક ગૃહસ્થજ્ઞ ભાગ્યશાળી હોય કે જે અનેક ઉપાધિયો હોવા છતાં સર્વોત્તમરીત્યા સાહિત્યની સેવા બળવી શકે. ઋષભાકૃષ્ણીશ્વર જેવી સાહિત્ય સેવા બળવવા ગૃહસ્થીઓમાંથી હજી સુધી બીજા કોઇ ઋષભદાસ ઉત્પન્ન થયાજ નથી એ વાત પણ નિર્વિવાદ છે. એજ હીરસુરીશ્વરરાસમાં કવિ ઋષભદાસે પોતાની નિત્ય ચર્ચા લખતાં લખ્યું છે કે:—

“સ્તવન અઠાવન ચોત્રીસ રાસો,

“પુણ્ય પસર્યો દીયે બહુ સુખવાસો. ૩૨

“ગીત થુઇ નમસ્કાર બહુ કીધા,

“પુણ્ય માટે લિખી સાધને દીધા.” ૩૩

[આ. કા. મ. મૌ. ૫ મુ પૃષ્ઠ ૩૨૨]

એ મુજબ ૫૮ સ્તવનો, ગહન વિષયના એક એકથી ચઢિયાતા ૩૪ રાસાઓ અને કેટલાંયે સ્તુતિ નમસ્કારાદિ રચવા, એ બમવતી શારદમાતની પરમ દયા મેળવેલા ઋષભદાસ વિના અન્ય ગૃહસ્થી કોણ કરી શકે ?

આવા પ્રાચીન સુરસકાળ્યોને બહાર આણવામાં સાક્ષર વર્ગની જરૂર હતી, પરંતુ “તે સમય સુધી અટકવું, અને હસ્તગત થયેલ કાળ્યોને હજી પણ દાખી રાખી સંસ્કારી જનોને એનો લાભ પામવા ન દેવો, એ રુચ્યુ નહિ.” તેમજ શ્રીયુત ભચુભાઈ ફતેહચંદ કારભારી વખતો વખત કહેતા કે, “માત્ર સંસ્કૃત પ્રાકૃતજ નહિ । સાથે સાથે બાળોપયોગી રાસાઓતુ કાર્ય પણ કરાવો.” આવા પ્રકારની પ્રેરણાથી પ્રેરાઇને પણ આગાં કાળ્યો વેળાસર બહાર પાડ્યાં છે.

આ ગ્રન્થમા પ્રસિદ્ધ કરવામા આપેલ પ્રાચીન કાવ્ય, એ “ગૂજરાતી જૈન સાહિત્ય” છે અને એ સાહિત્યને—કાવ્યને “રાસ રૂપે આલેખવામા આવે છે. ‘રાસનો’ સામાન્ય અર્થ “ધ્વનિ કરવો, લક્ષ્યકારવું,

રાસ કીડા, અને કથા ” એવો થાય છે. તે ઉપરથી “ પદ્યકાવ્ય કથાઓને રાસ, રાસો અને રાસા ” કહેવાનો પ્રથા પડ્યો હોય અગર લોકોમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃત જ્ઞાનની ખામી થઇ અને ગૂજરાત તેમજ અન્ય પ્રદેસોમાં પ્રચલિત ભાષા તે તે પ્રદેસોમાં ઓળખાતી થઇ ત્યારે, ગૂજરાતી ગદ્ય-અથવા અને સુત્રોના બાળાવખેઘો તથા ટપાઓની અંદર રસની ખામી રહી તેથી શ્રોતાઓને રસોત્પન્ન કરી નીતિને રસને જોડે આનંદ આપનારા, તથા મહાજનોની ખ્યાતિ કાયમ રાખનારા પદ્ય કથા બધ ગૂજરાતી અન્યોને રાસા તરીકે કહ્યા હોય, તેમ અવધોધાય છે.

રાસાઓના પ્રખર અભ્યાસી શ્રીયુત્ત મોહનલાલ દલૈયાઈ દેશાઈએ, શ્રાવક કવિવર ઋષભદાસ નામનો લેખ લખીને કર્તાની જીવની આપી છે જે બદલ તેઓના આભારી છિયે.

રા. રા. બળવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર મહાશયે, અતિ મહેનતે પ્રવેશક યોજી અન્યની શોભામાં વધારો કર્યો છે જે માટે એઓશ્રીનો અતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છિયે.

શ્રાવક કવિ ઋષભદાસના સ્વહસ્તાક્ષરથી લખાયેલ જ્ઞાતવિચાર રાસની આખી પ્રતિ શ્રીયુત્ત મોહનલાલ દ. દેશાઈ પાસે હોવાથી, કર્તાના હસ્તાક્ષરો જાળવવા માટે છેવટના પત્રનો એક ખસોક મૂળ પાતાની જેવડોજ કરાવીને આ સાથે જોડ્યો છે. ખસોક માટે પત્ર આપવા સાર શ્રીયુત્ત મો. દ. દેશાઈના આભારી છિયે.

શ્રીમદ્ સૂરીશ્વર શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરિના શિષ્યરત્ન સુનિરાજ શ્રી રિદ્ધિવિજય, તત્શિષ્ય સુનિરાજ શ્રી સંપતવિજયજીએ આ

૧—છંદ ગ્રંથોમાં રાસક છંદ હોવાથી તે તેની બહુલતા હોવાથી તથા બાઈઓના સમુદાય ગાયનને રાસક નામ આપવામાં આવતું હોવાથી પણ રાસા નામ પાડવાનો સંભવ છે.

કાવ્યની પ્રતો મેળવી હતી અને તેઓશ્રીએ આ મૌકિતકનું સંશોધન કર્યું હતું જે બદલ તેઓશ્રીનો પણ અંતઃકરણથી ઉપકાર માનીએ છિયે.

અમારા તરફથી અત્યાર સૂધીમાં સંસ્કૃત, માગધી, અંગ્રેજી અને આવા કાવ્યોના ગૂજરાતી અન્યે પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયાસ કરવામા આવ્યો છે, કે જે પ્રયાસવડે આ અન્યને અમો તરફથી બહાર પડતા અન્યોમાં “અન્યાંક ૭૭” (જેન ગૂર્જર-માહિત્યોદ્ધારે અન્યાંક ૮ મા) તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવા ભાગ્યશાળી થયા છીએ. ટાઇટલો ઉપર બૂલથી ૬૯ છપાયો છે.

અત્રે ફંડનો હુંક ઇતિહાસ આપવો એ અયોગ્ય લેખાશે નહિ. મહુમ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીએ, કે જેમની સ્મૃતિને અર્થે ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું છે, તેમણે પોતાના વીલમાં રૂ. ૪૫૦૦૦)ની રકમ, ખીછ રૂ. ૫૫૦૦૦)ની અન્ય શુભમાર્ગે ખરચવા કાઢેલી રકમો સાથે કાઢી હતી. આ રકમમાં તેમના સુપુત્ર શ્રી. ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી તરફથી મહુમની યાદગિરી માટે શુભકાર્યમાં ખરચવા કાઢેલા રૂ. ૨૫૦૦૦)ની રકમ ઉમેરાઈ. ૧૦૦૮ શ્રી ચાનંદ-ચાબર સૂરીશ્વરની સલાહ અને ઉપદેશથી તથા શ્રી. ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરીની સમ્મતિથી, આ રકમોને એકઠી કરી મહુમની યાદગિરી માટે આ ટ્રસ્ટ સને ૧૯૦૯ માં સ્થાપ્યું તેમજ યોગ્ય વ્યવસ્થા જળવાઈ રહેવા માટે ટ્રસ્ટીઓ નીમી ટ્રસ્ટીઝ કરાવવામાં પણ આવ્યું. મહુમ શેઠની દીકરી તે મહુમ શ્રી મૂળચંદ નગીનદાસેની વિધવા મહુમ બાઈ વીજકેરની આશરે રૂ. ૨૫૦૦૦)ની રકમ તેમના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી મળવાથી, તથા મહુમ શેઠના ભત્રીજા અને આ ફંડના એક મુખ્ય ટ્રસ્ટી મહુમ શેઠ નગીનલાલ પેલાલાઈ ઝવેરીના વીલની રૂ. ૨૦૦૦)ની રકમ વધવાથી ફંડ રૂ. ૧૦૦૦૦૦)ના આશરેનું થવા ગયું છે ફંડનો આતરિય ભાવ “જેન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ધાર્મિક સાહિત્યની જેવું કે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત,

ગુજરાતી, ઇંગ્લેશ વગેરે ભાષામાં લખાયેલાં વંચાયેલા પ્રાચીન પુસ્તકો, કાવ્યો, નિબંધો, લેખો વગેરેની જાળવણી, ખીલવણી, અને અભિ-
વૃદ્ધિ કરવાનો છે.”

આગમોદ્ધારક, આગમવાચનાદાતા, સાક્ષરશિરોમણિ, આચાર્ય
મહારાજ **શ્રીઆનંદસાગર-સૂરીશ્વરના** ઉપદેશથી આ ફંડની સ્થા-
પના થયેલી હોવાથી તેમનું નામ ચિરંજીવ રહે એવા ઇરાદાસહ આવા
કાવ્યોના સંગ્રહનું નામ “**શ્રી આનંદ કાવ્ય મહોદધિ**” રાખવામાં
આવ્યું છે.

આ પુસ્તક જોડે શ્રીમદસૂરીશ્રી **બુદ્ધિસાગરચૂરણું** નામ જોડ-
વાયા આવ્યું છે. તેઓનો ખ્લોક આપવા બદલ શેઠ **મોહનલાલ**
હિમચંદ પાદરાકર સેક્રેટરી શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળના
આભારી છીએ.

મહંમ **શેઠ નગીનલાલના** સં. ૧૯૭૮ ના કારતક વદ ૫ ને
રવિવાર તારીખ ૨૦ નવેમ્બર સને ૧૯૨૧ ના દિનના ઉ. વર્ષ ૪૫ ના
થયેલા અકાળ મૃત્યુથી આ ફંડના સર્વ કાર્યોનો ભાર અમારા શિરે
પડવાથી જેમથે એટલા પ્રમાણમાં કાર્ય થઇ શકતું નથી. શેઠ નગીન-
લાલ ફંડની ૧૦/૧૧ વર્ષની કારકીર્દીમાં ૫૬ અંકો બહાર પાડવાને
ભાગ્યશાળી નિવડ્યા હતા. જ્યારે અમે તે પછીના છેલ્લા પાંચ છ વર્ષમાં
માત્ર ૧૩ અંકોજ બહાર પાડી શક્યા છીએ. શેઠ નગીનલાલના
આત્માને પરમાત્મા પરમ શાંતિ બક્ષે એવું ઇચ્છીએ છીએ.

શેઠ કેશરીચંદ કૃષ્ણચંદ જેઓ સને ૧૯૧૬ માં ટ્રસ્ટીપણાથી
મુક્ત થયા હતા તેથી અને **શેઠ નગીનલાલ યેજીલાલના** અવ-
સાનથી ખાલી પડેલી બે જગ્યાઓએ **શેઠ અમરચંદ કલ્યાણચંદ**
જવેરી અને **શેઠ નેમચંદ અલ્લેચંદ** જવેરીની નોમણુંક કરવામાં
આવી છે.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીના સ્મરણાર્થે તેમનાં નામથી
ચાલતી સંસ્થાના સંસ્થાપક.

સ્વ. ભાઈ ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી

જન્મતિથિ

સં. ૧૯૪૫ ભાદરવા સુદ ૧૪.

તા. ૭-૯-૧૮૮૯

સ્વર્ગવાસ

સં. ૧૯૮૩ ક્રાગણ સુદ ૧

તા. ૮ માર્ચ ૧૯૨૭.

જેમના સ્વર્ગવાસથી સંસ્થાએ એક સેવાભાવી ટ્રસ્ટી ગુમાવ્યો છે
પ્રભ તેમના આત્માને ચિરઃસ્થાયી શાન્તિ અર્પો !

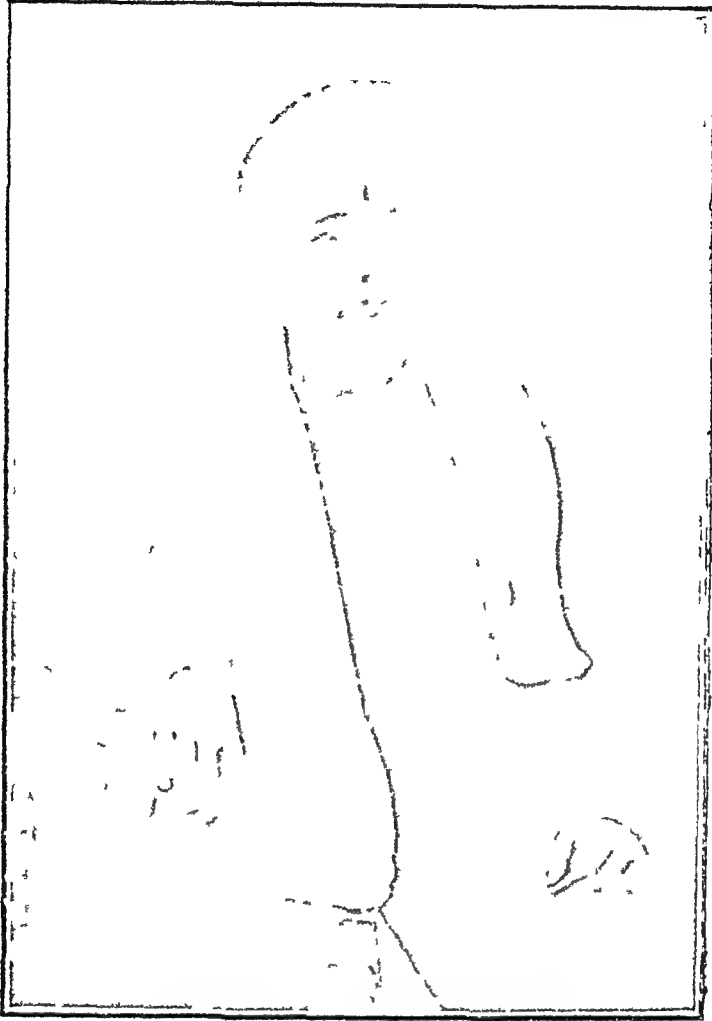
શ્રી આનંદકાવ્ય-મહોદધિ.

ભૌતિક ૮ મું.

The Late Sheth Devchand Lalbhai Javeri

BORN 1853 A D, SURAT

DIED 6th JANUARY 1906 A D, BOMBAY

श्रेष्ठी देवचन्द लालभाई जव्हेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमान्दे
कार्तिकशुक्लैकादश्या, सूर्यपुरे.

निर्याणम् १९६२ वैक्रमान्दे
पौषकृष्णतृतीयायाम्, मुम्बय्याम्.

શ્રી વીતારાગાય નમઃ

શેઠ રવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે,

સંઘવી ઋષભદાસ કવિકૃત,

શ્રી કુમારપાલ રાજનો રાસ.

ખંડ ૧ લો.

દ્વિતીય.

સકલ સિદ્ધ ચરણે નમું, નમું તે શ્રી ભગવંત;	
નમું તે ગણધર કેવલી, નમું તે મુનિવર સંત.	
નમું તે શ્રીજિન યિંબનઘ, નમું તે સૂત્ર સિદ્ધાંત;	
નમું તે ચતુર્વિધ સંઘનંદ, નમું તે નર માહંત.	૨
નમું તે દિરિયા પાત્રનંદ, નમું તે તપિયા પાય;	
નમું તે નર સીસવંતનંદ, જિમ સુખ શાતા થાય.	૩
નમું તે શુરંગચ્છનો ધણી, નિરમલ જસ આચાર;	
મંદુર વચન દિધિ દેસના, વાણી સુધારસ સાર.	૪
વાણીઈ જન રંજવંદ, મહિમાં સરસતિ દેવી;	
તિણિ કારણિ પુઝનંદ નમું, સારદ સાર સેવ.	૫
સમરં સરસતિ ભગવતિ, સમયા ઋદરજે સાર;	
હુ મુરખ મતિ કેલવું, તે તાહરે આધાર.	૬
પિંગલ ભેદ ન ઉલખુ, વ્યકિત નહીં વ્યાકર્ણ;	
મુરખ મંડાણ માંનવી, હુ સેવું પુઝ ચણું.	૭

ચઉપધ.

ચરણ પખાલ કરું સરસ્વતી; પુષ્ક લેઈ પૂજું ભારતી;
 ગુણ ગાઉ માતા સારદા, ત્રિપુરા તું મ વિસાર. ૮
 હંસગામિની હંસધ ચડી, વિદુષામાતા જગમાં વડી;
 દેવી સમરું વાગેસરી, બુદ્ધિ આપધ ચિત્તચોખ્યું કરી. ૯
 અહ્લ સુતા અહ્લાણી સાર, ચરણે ને ઉર * કંઠઈ હાર;
 વાણી ભાષા અહ્લચારિણી, દેવી કુમારી કીરતિ ધણી. ૧૦
 અહ્લવાદિની સરસવતિ દેવી, તૂઠી વચન દિધ તતખેવી;
 હંસવાહિની માતા સાર, તાંહરા ગુણોનો ન લહું પાર. ૧૧
 તુઝવિણ અક્ષર એક નવિ લહું, તુઝવિણ મુરિખ નાંમજ કહું;
 સુરનર કિંતર સખલ નિધાન; તુઝવિણ કોઇ ન પાંમઈ માન. ૧૨
 તુઝ વિણ વાદ કરઈ નર જોહ, માન ભિષ્ટ નર થાઇ તેહ;
 તુઝ વિણ નર પરદેસઈ જાય, જીહાં ઐસઇ તિહાં નર હેલાય. ૧૩
 તુઝ વિણ અધસઈ સભા મઝરિ, † મુહુત ન પામઈ તે નર નારી;
 તુઝ વિણ નર ખોલઈ આરડી, તિહારઈ લોક હસઈ ખડખડી. ૧૪
 જ્ઞાનવત નર જીહાં જીહાં જાય, માન ‡ મુહુત નર બહુ પૂજાય;
 નરનારી તૃપ લાગઈ પાય, જ્ઞાનવંતના સહુ ગુણ ગાય. ૧૫
 જ્ઞાન વિના પદવી નવિ થાય, જ્ઞાન વિના મુગતિ નવિ જાય;
 જ્ઞાન વિના જાણઈ ધર્મ, જ્ઞાન વિના નાવિ સમજઈ મર્મ, ૧૬
 તેણઈ કારણિ હું વંછુજ્ઞાન, હૃદય ધરું માતા તુજ ધ્યાન;
 તું તુઠિ મુખિ કરજે વાસ, ગાસુ કુમારપાળનો રાસ. ૧૭
 મુખ જીહવા મુજ કરો પવિત્ર, કુમારપાલતું કહું ચરિત્ર;
 ઋષભદેવ મહાવીર વિચોલી, અસ્યો નહિ કોઇ ભૂપાલ. ૧૮

રામ કૃષ્ણ ઐશ્વિત મહારાય, નૃપ કોણીની કીરતી થાય;
 પણિ એ નહી કો તેહની બેડિ, કુમારપાલ ગુણ દીસઈ કોડિ. ૧૯
 આગઈ ભરત બાહુબલિ હુઆ, જીવ જંત પણિ તિહારધ મૂઆ;
 કુમારપાલ નૃપ મોટઉ સાર, અઢાર દેશ નિત પાલઈ અમાર. ૨૦
 કુમારપાલ તે કહું કિહાં હવો, કવણુ જાતિ પિતા કોણુ સ્તબ્યો;
 કવણુ માત કુંણુ તેહનો ઠાંમ, કવણુ દેશ કુંણુ તેહનો ગાંમ. ૨૧
 જબ્બૂદીપ અનોપમ કહું, ભરતક્ષેત્ર તે માંહિ લહું;
 ગુજરદેસ વસઈ અભિરામ, તિહાં દેઈથલી સુદર ગાંમ. ૨૨
 ગામ તણો દીસઈ બહુવાસ, ગઢ મઢ મદિર ઉચા આવાસ;
 વસઈ વિવહારી વણું અઢાર, ઋદ્ધિ તણો નવિ લાઘઈ પાર. ૨૩
 શ્રીજીનના પોઢા પ્રાસાદ, ઈંદ્રિયુરીસ્યુ કરતાં વાદ;
 પોષધ સાલા પુણ્યના ઠામ, વસઈ દેઈથલી સુદર ગાંમ. ૨૪
 તેહનો રાજ ત્રિભુવન પાલ, બાર ગામની કરઈ સભાલ;
 કાસમેરી દેવી સુકુમાલ, તસ ઉદરઈ ઉપનાં પચ બાલ. ૨૫
 કુમારપાલબીજે મહીપાલ, કૃત્યપાલ ત્રીજે સુકુમાલ;
 પ્રેમલદેવી હઈ અભિરામ, બીજી દેવલદેવી નાંમ, ૨૬
 તિહુયણુ પાલનો એ પરિવાર, કુમારપાલ નર ઈંજેઠસાર;
 જાતિ ખીત્રી કુલ ચચૂહાણુ, છત્રીસઈ રાજકુલી વહઈ આણુ. ૨૭
 રાજકુલી છત્રીસઈ સોહઈ, નામ કહું સુણુજે સહુ કોઈ
 ગોચર ગોલ અનઈ ગોહલા, કાઠી કિસારા નઈ કુંભલા. ૨૮
 બરબઈતા બાબરીઆ જોહ, માડ મકુઆણા ભલ તેહ;
 જાતિ ઠાહિ માનઈ ડાહાઆ, સુભટ ભલા નર વર ઘોડીઆ. ૨૯

† દેઈથલી-દેથલી ‡ કીર્તિપાલ પાં § મોટો. x ચહુઆણુ.
 જીવડા હીમા.

બાલા વીંઝાં નઈ વાઘેલા, વડી જાતિ કહીઈ વાઢેલ; ૩૦
 યાદવ જેઠુઆ સોઠ સુભટ, જાહિયા નઈ પાસઠ જટ.
 હસોહલંકી સાચા પરમાર, ક્ષત્રી †કખાવહઈ રણીધાર;
 જાતિ ચાવડા ચુડાસમા, ખાપ ગરાસ ન કરઈ તમા. ૩૧
 ખાંટ ખચર અનઠ ‡રાવલી, પતાઈ સરીખા યહાં ભૂખલી;
 મસાણીઆ મોટા રજપૂત, પલાંણીઆ રાખઈ ધરસૂત. ૩૨
 હાલા ઝાલા રણિનવિખસઈ, ધારઠઆ તે ધારઠ વસઈ;
 †ખારહુઠઆ બાંધઈ મહઠવાસ ખડગ તણઈ બલિ ખાધ ગરાસ. ૩૩
 સરવઠઆ ક્ષત્રી તે સાર, પોઢી જાતિ કહીઈ પઢિઆર;
 છત્રીસ રાજકુલીઅ વખાંણી, સઘલામાં મોટા ચૂહાણ. ૩૪
 જીમ તારામાં મોટા ચદ, જીમ સુર માંહિ મોટો ઈંદ્ર;
 જીમ પરવતમાં મેર વખાંણિ, તિમ ક્ષત્રીમાં જાતિ ચૂહાણ. ૩૫
 જેણઈ કુલી હુઆ કુમરનિંદ, જાણે પ્રગટયો ગગનિ દિણંદ;
 માન સરોવર જેહવો હસ, જેણાઈ દીપાબ્યો ચઉલુક વસ. ૩૬
 ઇક્ષવાક વંસ તે જગમાં સાર, સૂર્ય સોમ યાદવ પરિવાર;
 ચાહમાન ચઉલક છંદક, સીન્નાર વસે રાજતિલક. ૩૭
 ચાપોઠટ સિંધવ પ્રતિહાર, ચદુકારા ઠકર જગિ સાર;
 સંકરકંકર નઈ સુરપાલ, ચઉલક વસે બહુ ભૂપાલ. ૩૮
 ચંદેલ વસંનઠ ઓહિલપુત્ર, ચઉલક વંસના રાખઈ સૂત;
 મઝીરીક મકુઆણા અભગ, ધાંત પાલક નર રાખઈ રંગ. ૩૯
 રાજપાલક દધિલખ્યણ જેહ, તર દલીક નટ વંસહ તેહ;
 નિકુંબહુણ બલહરિ અડવસ, માખ પોખર સોઠ સુવંસ, ૪૦

સકલવસ તેમાંહિ સાર, ચક્રવક વંસ તે અતિહિં ઉદાર;
 જ્યેષ્ઠધિવસર્ધ હુઓ કુમરનરિદ, તેહનો ગુરુ મુનિ હેમ સરિંદ. ૪૧
 હેમાચાર્ય કુમર નરિદ, એક દિનકર નર્ધ ખીજો ચંદ;
 બિહુમાં પ્રેમ કેણિ પરિ થયો, કિમ પ્રતિબોધ રાગર્ધ લહો. ૪૨
 કેણુર્ધધિવસર્ધ નૃપ બધડો રાજિ, કિમ વયરીનર્ધ આણ્યા વાજિ;
 કિમ મંત્રી ક્રીધુ સતોપ, કિમ સજનનો કીચો પોષ. ૪૩
 શ્રીજન ભુવન કર્યા કેટલા, કહધસુંખિંબ ભર્યા તેટલાં;
 ખિંબ પ્રતિષ્ઠા કેહીપરિ કરી, કિમ સંધવી થયો તિલક ધરી. ૪૪
 જૈન ધર્મ કિમ પામ્યો રાય, અઢાર દેસ અમારિ કિમ થાય;
 સંધ ભગતિ ભૂપતિ કિમ કરઈ. કેહીપરિઈ રાજરૂપી બિરદ ધરઈ. ૪૫
 કિમ ભૂપતિ પૃથ્વીઈ ભમ્યો, દૂસમ કાલ નૃપ કિમ નિગમ્યો;
 કેહી પરિ વયરીથી ઉગર્યો, કેતો કાલ નૃપ રાજ્યં કર્યો. ૪૬
 કુમારપાલ કિમ પામ્યો રાજ, તિહુ ભુવનઘ કિમ વાંધી લાજ;
 કેમ કીધાં જન શાસન કાજ, સકલચરિત્ર મુખિ કહધસું આજ. ૪૭

ઢાલ

સાસો કીધો સાંમલીઆ એ દેશી.

અથવા હમચીની (રાગ ગોડી)

ચક્રલુક વંશે રાજ ભૂચક, છત્રીસ લાખ જસ ગામ;
 કનિ-કુચ્છજતે દેશનો રાજ, કલ્યાણ કટક પુર ઠાંમ. ૪૮
 ગૂજર દેશ આવી તેણુઈલીધી, માર્યો પૃથ્વી રાય,
 નિજ સેવક નર્ધ દેસ ભલાલી, નૃપ નિજનગરઈ જાય. ૪૯
 ભૂચક રાય નર્ધ પાટિ પનરમઈ, ઉપન્યો કુમર નરિંદ;
 સકલ ચરિત્ર કહધસું તે માંડી, સુણ્યો ધરિ આણુદ. ૫૦

- ભૂચાડ રાયનઈ કુમરી, સુંદર **મીચલદેવી** નાંમ
તસ કંચુક નઈ થાનક આખો, ગૂજર દેસ અભિરામ. ૫૧
- એણુમ અવસરિ હવઇ ગૂજરદેસમાં, દેસ ભલો વઢિયાર;
પંચાસરા તિહાં ગામ વખાણું, વસઈ તે લોક સુસાર. ૫૨
- સીલાંગસૂરિ ત્યાંહા આવી, બહુ આડંબર ત્યાંહ;
એક દિવસ શુભ સુકનહ જોવા, પુહુતા મહાવન માંહિ. ૫૩
- ઝાલી એક દીડી તિહાં ઝાડિં, માંહિતે બાલક એક;
રૂપિં ઈંદ્ર સરીખો દીડો, લખ્યણુ અગિ અનેક. ૫૪
- જેણુઈ વૃક્ષે તે બાલિક પુઢિઓ, ન નમઇ છાયા ત્યાંહ;
ઉત્તમ નર હોસ્યે એ જગમાં, ગુરૂ ચિંતિ મનમાંહિ. ૫૫
- પાસઈ માતા દીડી તેહની, **રૂપસુંદરિ** તસ નાંમ;
પ્રેમ કરી ગુરૂ પુછઈ તેહનઈ, પૂર્વ વાત અભિરામ. ૫૬
- રૂપ સુંદરિ બોલે દૂબ ધરતી, સાંભલી ગુરૂ ગુણવંત;
ગૂજર દેસ ધણી મુજ સ્વામી, વયરી હણીઓ ક ત. ૫૭
- આ બાતક હુ ઉદરિ લેઈ નઈ, નાઠી વનહ મઝારિ;
પૂત્ર જન્મહુઓ એણુઈ થાનકિ, રહું એકલડી નારી. ૫૮
- સીલાંગસૂરિ તિહાંજ્ઞાન વિચારી, નામ ઠબ્યું વનરાજ;
ગૂજર દેસ ધણી એ થાસ્યે, એ કરમ્યઈ શુભ કાજ. ૫૯
- ગુરૂ જાની વલીઆ તવ વેગઈ, આવ્યા નિજપુર ઠામિ;
વિવંહારી તેડયા તવ પાસઈ, કુમર કથાનઈ કામિ. ૬૦
- ગુરૂ જાની કહઇ સુણો આવક, આ વનમાં એક બાલ;
સોઈ કુમર જઈ લાવો ઈહાં, તે થાસ્યઈ ભૂપાલ. ૬૧

૬૬.

રાખ કરસણ સુતાં તુરી, મહિષિ ચંદ સુકીર;
બાલપણથી સેવીઈ, સુખ લહીઈ સરીર. ૬૩
તેણુઈ કારણિ એ બાલનઈ, જઈ લાવો તુમો આંહિ;
સરીર સુશ્રુષા નિતિ કરો, રાખો નિજ ધરમાંહિ. ૬૩

ચાપાઈ.

વિવહારી તવ વનમાં જઈ, માત પુત્ર નંદે લાવ્યા સહી;
રાખ્યાં નિજ ધરિ જહાં આવાસ, ભોજન ભક્તિ કરઈ નિત્ય ખાસ. ૬૪
અનૃકમિં વાધઈ તે બાલ, કીડા સખલ કરઈ ભૂપાલ;
વિવહારીના બાલિક તણુઈ, મારઈ કૂટઈ ઈચ્છુ અવગુણે ૬૫
શ્રાવક કહઈ એ મોટું પાત્ર, ધર સરીખી નવિદીસઈ યાત્ર;
સિંહ તણું બાલિક અતિભલું, પણિ સોભઈ વનમાં એકલું. ૬૬
વિવહારી મિલીયા તેણીવાર, માતા નઈ જઈ કર્યો જૂહાર;
†બહનની તુમ્હ સુત મોટો થયો, વિણસ્યઈઈહિ વણિગમાં રહ્યો. ૬૭
તુલો કરો કો નૃપની સેવ, †તુઠી વચન દીધ તતખેવ;
માતા પુત્ર બેહું ઉલાસ, સોઈ ગયા માહિલાનઈ ખાસ. ૬૮
સૂરપાદ માહિલો જોહ, ગાંમ નગર પુર લૂંટઈ તેહ;
તેહનઈ પાસઈ-વનરાજ ગયો, ચોર શિરોમણી તે પણિ થયો. ૬૯
લૂટી દેશનઈ વાસઈ વંન અન્ય દિવસ નિંપાયાં અત્ર;
ધૃત વિના તે બધસી રહ્યા, ઘણા દોષ લૂખાના કહ્યા. ૭૦
લૂપું જીમતાં ગતિ મતિ નહીં, લૂપું જીમતાં ધૂનઈ ત્રકાય;
લૂપું જીમતાં બલ બુદ્ધિ ગલઈ, મૂઢ સો બાલ્યો નવિ બલઈ. ૭૧

† ગજ ઈ નઈ † હવે † સેવ્યો ફલ આપઈ તતખેવ * પાય.

તેણુ ધરણિ ધૃત ભોજન સાર, જીમ અસ્ત્રી મંડલ સિંહગાર;
 નરનું મંડલ જીમ પાધડી, તિમ ભોજન મંડલ ધૃત ધડી. ૭૨
 જીમ ગજનું મંડલ સિંહર, જીમ રણનું મંડલ નર સર;
 નદી તણુ મંડલ જલપૂર, તિમ ભોજન મંડલ ધૃત ખૂર. ૭૩
 કીધાં ઉડદ તણાં ઢોલકાં, ભાંજ સોઈ ક્યાં મોકલાં;
 ધૃત તપેલા માંહિ ધર્યાં, જીમતાં તપીઆ લોચન ઠર્યાં. ૭૪
 તેણુ તપીઆ ધૃત લાગઈ પાય, જેહથી રત્ન કુંડલ પણિ થાય;
 સાંધઆં ડુંગરી માંહિં ઝોલ, ધૃત મિલ્યું તો થયો કલ્લોલ. ૭૫
 ધૃત ન કહું અમૃત કહધવાય જેહથી વાધિ નરનું આય;
 વૃદ્ધ, બાલ, પસુનઈ ગમઈ, તો વનરાજ કિમ લૂપું જમઈ. ૭૬
 તેણુ ધરણિ નર તેડયા સહિ, આણો ધૃત તુલો કહધનું મહી.
 ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં આલ્યા વહી, ધૃતની ખગરી કિહાં નવિલહી. ૭૭
 ત્રિણિ મિલધ તિહાં ત્રુટધ કાંમ, ત્રિણિ મિલધ તિહાં ન રહધ માંમ;
 ત્રિણિ મિલધ તિહાં વિણસઈ દાંમ, ત્રિણિ મિલધ તિહાં ન વસઈ ગામ. ૭૮
 અતિસાર શીતલ હેડકી, ત્રિણિ મિલઈ તિહાં પ્રાણી ફખી,
 ધણુ ધ્રુષ્ટાંતઈ ત્રિણિ જણુ જહાં, નિશ્ચઈ કામ ન થઈ તિહાં. ૭૯
 ત્રિણિ પુરૂષ ધૃત ધરણિ ગયા, તે પણિ પથઈ બઈસી રહ્યા,
 ચિહું પાસેં નર જૂઈ જસઈ, એક વધીઆયત દીહો તસઈ. ૮૦
 પથી એક આવતો જાણીઓ, સિરિ કુડલી જાતિ વાણીઓ;
 ત્રિણિ પુરૂષ ગયા તિહાં બકી, મુકિ કુડલી મસ્તકિ થકી. ૮૧
 તવ કુંડલીક, સુન્ધો વીર, બિધ ભાજ્યા ત્રિણિ રાખ્યા તીર;
 લેઈ કાંમડુ સાધધ બાણુ, નાહા નર તે લેઈ પ્રાણુ. ૮૨

કાયરનર ઝાલઈ હથીઆર, રણિ સગ્રામઈ કરઈ વિચાર;
 નાસું નાસું સાંતું કિહાં, સંકા હુઇ નિજ ધોતિ માંહિ. ૮૩
 અસા પુરૂષ તે કહ્યા ગમાર,, ફેક ફજેત કરઈ હથીઆર
 એ છઈ સુર પુરૂષનુ કામ, સીમ કસીજો નહી x તિહાં ગાંમ. ૮૪
 જો કાયર તો સ્યા હથીઆર, જીમ ધન, યુદ્ધિ વિના વ્યાપાર;
 સોઇ પુરૂષ દૂખ પાંમઈ હાથ, ખડગ ભલું સૂરાનઈ હાથિ. ૮૫
 સૂર પુરૂષ જાતિ વાંણીઓ, ધીરજ ગુણ અગિઈ આંણીઓ;
 લેઈ ધનુષ નઈ મૂંકાઈ તીર, નાઠા ત્રિણિ રાજના વીર. ૮૬
 આવિ વેગ કહિઉ વનરાય, ધૃત લેઇ ફૂડલીઉ જાઇ;
 પણ બલીઓ નવિ નઈ ગ્રહો, ઓ આવઇ નર સાંહમો વહો, ૮૭
 વનરાજિ બોલાવ્યો હેવ, વિનય કરી નર તેડયો ખેવ;
 જામ્યંબક નાંમઈ જાણીઓ, ધૃત આપી બોલ્યો વાંણીઓ. ૮૮
 સ્વામી તું પૃથ્વી નઈ યોગ, તાહરઇ કર્મિ ઘણો છઇ ભોગ;
 કુણ કારણિ તું વગડે ભમઈ, રાજહંસ છીલર કિમ * ગમઈ ૮૯
 તવ વેગઈ બોલ્યો વનરાય, † ભલઈ પ્રધાન નહીકો આજ;
 જો તું માહરઈ પાસઈ રહઈ, તો હું સોઈ કરું જીમ કહઈ ૯૦
 પાસઈ સોઇ રહો વાંણીઓ, એક અવસર તેણઈ જાણીઓ;
 ભૂઅડરાય તણા નર જોહ, ધન ઉધરાવા આવ્યા તેહ. ૯૧
 ચઉવીસ લાખ સોનઈઆ ભરી. આરસહઈ વાજ કરિ ધરિ;
 આલ્યા તે ધન લેઇ જસઈ સો લૂંટી નર લીધો તસઈ. ૯૨
 સગલ ખજનો આવ્યો હાથિ, શુભટ બહુ મેલ્યા સંઘાતિ;
 થાંણુભાંજઈ વઢઈ વાણીઓ, રાયઇ યુદ્ધિ સાગર જાણીઓ ૯૩

* ત્યાહાં નહિ † રમઈ । ભલ કો પ્રધાન નહિં મુજ આજ.

ધણો દેસ કીધો તેણુધં હાથિ પોતાની વાલી ગુજરાતિ;
 ભૂમડ ભૂપધં જાણુધં જસધ, ફિરી ગુજરાતિ ન આગ્યો તસધ. ૯૪
 હરખી વનરાજ બોલ્યો, તાંમ, ભૂમી ભલી દીસધ કુણ કાંમ;
 નગર અનોપમ વાસુ ગાંમ, જીમ રહધ મુજ પૃથ્વીમાં નાંમ. ૯૫
 એણુધં અવસરિ દીઠો ગોવાલ; ભૂપધં બોલાવ્યો તતકાલ;
 અરે! સુપુરુષ તુલો આરો ગાય, છઠકો પૃથ્વી જીહા ભલકાય. ૯૬
 બોલ્યો અણહલીઓ ગોવાળ, ભૂમી ભલી આપું ભૂપાળ,
 નૃપ હરખી ઉઠિઓ તવ તિહાં, મિહું ચાલ્યા સુંદર વનમાંહિ. ૯૭
 કૈતગ કારણિ આણ્યો સ્વાન, સસા ઉપરિ નવિ માંડધ કાંન;
 નાઠો લુંડી ધાયો સસો, કૈતગ દેખી રાજ હસ્યો. ૯૮
 ફિરીઓ જીહાં સસલો કુતરો, જોણુધ થાંનકિ લુંડી ફર્યો. (કર) ૯૯
 તે પાછેરો મુંડી ઠામ, ભલી ભૂમિ તિહાં વાસુ ગાંમ. ૧૦૦
 આર ગાઉ ફિરતો વિસ્તાર, ગઢ, મઢ, મંદિર, પોલ, પાગાર.
 ચર્કરાસી ચોહુંટા ચઉશાલ, સોના રૂપાની ટંકશાળ. ૧૦૧
 દંતારા દોસીના હાટ, વેચધ સાર પટોલાં પાટ;
 વેચાધ શાલૂ સખરાં ચીર, જોણુધ લખ્યાં છધં આવન વીર. ૧૦૨
 માણિક્યઉકિ મોતી તોલાય, નાણાવટિ નાણાં પરખાય;
 ગાંધીને હાટે ગંધીઆણા, વધદ જીહાં બહુ બધસધ જાંણુ. ૧૦૩
 માલી, તંબોલી, મણીયાર, વેચધ તેલ સુગંધી સાર;
 † વસધ ફાફલીઆ સોનાર, ધીઆ તણો નવિ લાધધ પાર, ૧૦૪
 વિવહારિ બહુ વાસધ વસધ, ફાંદિ મોટિ લધ બધઠા હસધ
 વાહાણુ તણી ‡ વલી કરતા વાત, પણિ કો ન(વિ) કરધ પરની તાતિ. ૧૦૫

- ધણો દેસ કીધો તેણુધં હાથિ પોતાની વાલી ગુજરાતિ;
ભૂઅડ ભૂપધં જાણ્યું જસધ, ફિરી ગુજરાતિ ન આવ્યો તસધ. ૯૪
- હરખી વનરાજ બોલ્યો, તાંમ, ભૂમી ભલી દીસધં કુણ કાંમ;
નગર અનોપમ વાસું ગાંમ, જમ રહધ મુજ પૃથ્વીમાં નાંમ. ૯૫
- એણુધં અવસરિ દીઠો ગોવાલ; ભૂપધં બોલાવ્યો તતકાલ;
અરે! સુપુરૂપ તુલો આરો ગાય, છઠકો પૃથ્વી જહા ભલકાય. ૯૬
- બોલ્યો અણુહલીઓ ગોવાળ, ભૂમી ભલી આપું ભૂપાળ,
નૃપ હરખી ઉઠિઓ તવ તિહાં, મિહું ચાલ્યા સુંદર વનમાંહિ. ૯૭
- કૌતગ કારણિ આણ્યો સ્વાન, સસા ઉપરિ નવિ માંડધ કાંન;
નાઠો લુંડી ધાયો સસો, કૌતગ દેખી રાજ હસ્યો. ૯૮
- ફિરીઓ જહાં સસલો કુતરો, જોણુધ થાંનકિ લુંડી ફર્યો. (કર)
તે પાછરો મુંકી કામ, ભલી ભૂમિ તિહાં વાસુ ગાંમ. ૯૯
- બાર ગાઉ ફિરતો વિસ્તાર, ગઢ, મઢ, મંદિર, પોલ, પાગાર.
ચંદ્રાસી ચોહુંટા ચંદ્રશાલ, સોના રૂપાની ટંકશાળ. ૧૦૦
- દંતારા દોસીના હાટ, વેચધ સાર પટોલાં પાટ;
વેચાઈ શાલૂ સખરાં ચીર, જોણુધ લખ્યાં છધં આવન વીર. ૧૦૧
- માણિક્યઉકિ મોતી તોલાય, નાણાવટિ નાણાં પરખાય;
ગાંધીને હાટે ગંધીઆણા, વખદ જહાં બહુ બધસધ જાણુ. ૧૦૨
- માલી, તખોલી, મણીયાર, વેચધ તેલ સુગંધી સાર;
† વસધ ફોફલીઆ સોનાર, ધીઆ તણો નવિ લાવધ પાર, ૧૦૩
- વિવહારિ બહુ વાસધ વસધ, ફાંદિ મોટિ લધ બધકા હસધ
વાહાણુ તણી ‡ વલી કરતા વાત, પણિ કો ન(વિ) કરધ પરની તાતિ. ૧૦૪

- વેણા, વંસ, વેશ્યાના વાસ, વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણુરાસ,
વહુરા, વાણીઆ વર વખારી, વ્યાપારી વડ ગાંભિ મઝારિ. ૧૫
- વૈદ વાસના વિસ્તવ ધણા, વિશ્રામ ઠામ તે રહધવા તણા;
વર્ણ અઢાર તણો તિહાં વાસ, વૃષભ જૂત અતોપમ ખાસ. ૧૬
- વિસ્તુ મૂરતિ અનઈ વેદીઆ, વેષધારી નઈ બહુ વરતીઆ;
વિચિત્ર લોક વિવહારી વસઈ, વિવહાર ચૂકતે નવિ ચૂકઈ કસઈ. ૧૭
- વચણુ શુદ્ધ નઈ વિધાવંત, વણુકર તણો ન લાભઈ અત;
વસન, દાન, શીલ, તપધણી, વિચિત્રાઈ વરધોડા તણી. ૧૮
- વાજી, વહધલ અનઈ વીજળા, વાંનર, વાધ રાય અગણિ ધણા;
વિદુમ, વૃક્ષ નઈ નિર્મલ ઋવારિ, છાંટઈ રાગને દરખારિ. ૧૯
- વાજંત્ર વાલા લોક બહુ મિલઈ, વ્યાકરણી વચને નવિ ખલઈ;
વધરાગીનુ કરં વખાણુ, વસઈ લોક પરવેદન જાણુ. ૨૦
- વિવિધ વસ્ત ઝાઝા જીહાં મલઈ, નરસમુદ્ર પાટણુ કુણુ કલઈ;
ઉદધી આભ મળ્યા જો જાઈ, તો પાટણુનર સખ્યા થાઈ. ૨૧
- એકવાર એક સ્ત્રી ભરતાર, જોવા પાટણુનો વિસ્તાર;
સાઝઈ સાથઈ ચોહુટઈ ચઢ્યા, કર્મ સંયોગે ભૂલાં પડ્યાં. ૨૨
- રોતી રડવડતી સા નારિ, પુહુતી ભૂપતી ભુવન મઝારી;
વેગઈ તિહાં વિનવિઓ રાય, કામિની ભાંખઈ કર્મ કથાય. ૨૩
- સ્વામી તાહરા નગર મઝારિ, ભૂલાં પડ્યાં અહો નર નારિ;
સોધ્યોસ્વામી પણિ નવિ જડયો, વણિગ રતન જીમ સાયર પડ્યો. ૨૪
- સ્વામી નામિઈ રાણો એહ ડાળી આંખઈ કાંણો તેહ;
એણુઈ ધંધાણું મુઝ ભરતાર, રાય કરો મુજ નરની સાર. ૨૫

દૂહા

લખ્ય દાંણુ લોકજ દીર્ઘ, કર્ઘ સખલ વ્યાપાર;
પુણ્ય ખેત્ર પાટણ તણો, સુણયો સહુ વિસ્તાર. ૫

ચૈત્યર્થ.

વિસ્તાર કહધસિં પાટણ તણો, વ્યાપારી વણુજરો ધણો;
અનેક પુરુષ તિહાં આવઈ જઈ, વિવિધ વસ્ત તિહાં વેચાય. ૬
પુણ્ય તણી *શાલા તિહાં શુદ્ધ, માગઈ જલ નઈ †પાય દૂધ;
દાંન, માંન અનઈ વિસરાંમ, અતિ શોભઈ પાટણ પુર ગાંમ. ૭
શ્રી જનના પોદા પ્રાશાદ, ઇંદ્રપુરીસ્થું કરતા વાદ;
પોષધ સાલા પુણ્યનો કાંમ, વાડી વન દીસઈ અભિરાંમ. ૮
સહસ લિંગની શોભા ધણી, ઉપમા માંનસરોવર તણી;
કમલ બહુ જલ મીઠઉ માંહી, હંસ, મોર, બગ, ઝીલઈ તિહાં. ૯
મચ્છ, કચ્છ, મહુક બહુ તરઈ, ચક્રવાકી જલ ક્રીડા કરઈ;
ફિરતાં વાડી વન †આરામ, નાલિ કેલી આંખા ×અભિરામ. ૧૦
ચંપક, નાગ અનઈ પુત્રાગ, તાલ, તમાલ અનઈ વર શાગ;
જાંબૂ દાડિમ દીસઈ ધણાં, ચંદન વૃક્ષ બહુ રલીઆમણાં ૧૧
કૂપ કુંડ બહુ વાળ્યો ધણી, ઈંદ્રમૃત ખરઈ સ્ત્રી સોહાસણી;
કુશ ક્રીડા કરતા બહુ લોક, ધરિ ધરિ ચંગલ પણિ નહીં શોક. ૧૨
બાવન વવા જસુ ષનગર મઝારિ એક ચિત્તઈ સુણયો નરનારી;
પાટણ નગરી તણી ઉપમા, કવિઈ કેલવી આંખ્યા વવા. ૧૩
વાડી, વન નઈ વાળ્યો ધણી, વાલો વેલી વનિતા સિરિધણી;
વિવેક, વિચાર, વ્યાખ્યાની વસઈ, વાદી, વીર પાછા નવિ ખસઈ. ૧૪

* ત્યાંહા સાલા † આપઘ. † અભિરાંમ × બહુરાંન ઈંદ્રાંબુ ષનગરિ.

- વેણા, વંસ, વેશ્યાના વાસ, વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણુરાસ;
વહુરા, વાણીઆ વર વખારી, વ્યાપારી વડ ગાંમિ મઝારિ. ૧૫
- વૈદ વાસના વિસ્તવ ધણા, વિશ્રામ કામ તે રહધવા તણા;
વર્ણુ અદાર તણો તિહાં વાસ, વૃષભ જૂત અનોપમ ખાસ. ૧૬
- વિસ્તુ મૂરતિ અનઈ વેદીઆ, વેષધારી નઈ બહુ વરતીઆ;
વિચિત્ર લોક વિવહારી વસઈ, વિવહાર ચૂકતે નવિ ચૂકઈ કસઈ. ૧૭
- વયણુ શુદ્ધ નઈ વિધાવંત, વણુકર તણો ન લાભઈ અત;
વસન, દાન, શીલ, તપધણી, વિચિત્રાઈ વરધોડા તણી. ૧૮
- વાળ, વહધલ અનઈ વીજણા, વાંનર, વાધ રાય અગણિ ધણા;
વિદ્રુમ, વૃક્ષ નઈ નિર્મલ ચવારિ, છાંટઈ રાજને દરખારિ. ૧૯
- વાળંત્ર વાલા લોક બહુ મિલઈ, વ્યાકરણી વચને નવિ ખલઈ;
વધરાગીનું કર વખાણુ, વસઈ લોક પરવેદન જાણુ. ૨૦
- વિવિધ વસ્ત ઝાઝા જીહાં મલઈ, નરસમુદ્ર પાટણુ કુણુ કલઈ;
ઉદ્ધવી આભ મળ્યા જો જાઈ, તો પાટણુનર સખ્યા થાઈ. ૨૧
- એકવાર એક સ્ત્રી ભરતાર, જોવા પાટણુનો વિસ્તાર;
સાઝઈ સાથઈ ચોહુટઈ ચઢ્યા, કર્મ સંયોગે ભૂલાં પડ્યાં. ૨૨
- રોતી રડવડતી સા નારિ, પુહુતી ભૂપતી ભુવન મઝારી;
વેગઈ તિહાં વિનવિઓ રાય, કામિની ભાંખઈ કર્મ કથાય. ૨૩
- સ્વામી તાહરા નગર મઝારિ, ભૂલાં પડ્યાં અહો નર નારિ;
સોંચોસ્વામી પણિ નવિ જડયો, વણિગ રતન જીમ સાયર પડ્યો. ૨૪
- સ્વામી નામિઈ રાણો એહ ડાળી આંખઈ કાંણો તેહ;
એણુઈ ધંધાણું મુઝ ભરતાર, રાય કરો મુજ નરની સાર. ૨૫

રાઈ વેગઈ વળવ્યો પડો, રાણા કાણા આવી ચઢો;
સકલ એકઠા થાઓ આજ, નૃપનઈ કાઈ પૂછ્યાનું કાંજ. ૨૬

રાણા કાણા ડાખી આંખી, નવસઈ નવાણું ભાખી;
મિત્યા એકઠા નૃપ દરબારિ, ભૂપઈ તેડાવી સા નારિ, ૨૭

સોધી લીધું તું તાહરો ધણી, તુઝ કારણિ ખપ કીધી ધણી;
નૃપ વચને તે સોધઈ નારિ, પુરૂષ ન દીસઈ તેણુઈ કારિ. ૨૮

સાંખી એહમાં નહી મુઝ કત, રાય વિનોદ તિહાં થયો અત્યંત;
ફિરી પઢો વળવ્યો જસઈ, રાણો કાણો આવ્યો તસઈ. ૨૯

નારિ ઓલખી લિઈ ભરતાર, પંડિત કવિયાણુ - કરઈ વિચાર-
નરસમુદ્ર એ પાટણુ સહી, નરનારી સંખ્યા નવિ લહી. ૩૦

નર સમુદ્ર પાટણુ એ સહી, કવિ કથાએ વિવરિ કહી;
જેણુઈ નગરઈ *છઈ નાટિક નૃત્ય, પંડિતજન પાંમઈ બહુ વૃત્તિ. ૩૧

રાસ રમઈ તિહાં બહુ બાલિકા, સુર મોહિ રહઈ સ્વર્ગે થકા;
પાંન ફુલ તણા ભોગીઆ, જેણુઈ નગરિં કો નહીં રોગીઆ. ૩૨

કામિની ઠંકંતમાં સખસો પ્રેમ, સુરધરિ (ધંદ્ર) ધંદાણી જેમ;
ભ્રમર ભોગ પુરદર ધણા, વાસ બહુ લઘુમાલિણુ નણા. ૩૩

મૃગ નયણી નારી પદમણી, વસઈ હસ્તની નઈ ચિત્રણી;
જ્યાગી જીહાં ગડઈ મનિશાંણુ, ઈવસઈ લોક પરવેદન જાંણુ. ૩૪

મયગલ માતા નઈ મદ ભર્યા, ઘુઘર ઘટ સિણુગાર્યા કર્યા;
અસી નગરની ઉપમ કહુ, ધંદ્રપુરીથી અધિકી લહું. ૩૫

જેહનો સ્વાંખી નૃપ વનરાજ, ત્રિણિભુવન જસ માંનઈ લાજ;
જેહનઈ ગજરથ ઘોડા બહુ, જેહનઈ સીસ નમાવઈ સહુ. ૩૬

જોહનધઝાઝી અંતે ઉરી, જોહનધ ધરિ બહુ લક્ષ્મી ભરી;
 નગર અનોપમ વાસું ગાંમ, ગોવાલીઆનું રાખ્યું નાંમ. ૩૭
 અણહલવાડું પાટણ ગામ, વસઈ લોક વાર અભિરાંમ,
 નગરધણી ચિંતઈ વનરાજ, શ્રી ગુરનઈ સંભાઈ આજ. ૩૮
 સીલંગ સૂરિ નઈ તેડી કરી, રાજ થાયના તિહાં પણિ કરી,
 પચાસરઈ કીધું પ્રાસાદ, સોવન ઘટા વાજઈ નાદ. ૩૯
 પંચાસરો જિન પાર્શ્વનાથ, થાપિ મૂરતિ જગિ વિખ્યાત;
 સંવત આઠ નધ બિલોતરે, થાપી પાટણ નધ રચના કરઈ, ૪૦
 વરસ પચાસઈ પાંચો રાજ, વરસ સાઠિ તખો મહારાજ;
 જૈન ધર્મ આરાધી કરી, વનરાજી † તવ શુભ ગતિ વરિ. ૪૧
 જસ પાટીં હુઓ જોગરાજ, પાંત્રીસ વરસ તખો મહારાજ;
 ખીમરાજ હુઓ તસ બાલ, પચવીસ વર્ષ તખો ભૂપાલ. ૪૨
 તેહનો ભૂઅડ સખલ જગીસ, તખો વર્ષ તે ઓગણત્રીસ;
 વચરસીહ હુઓ ગુણ ખાણી, પચવીસ વર્ષ રહી તસુઆણ. ૪૩
 રત્નાદિત પાટિં પાંચમઈ, પનર વરસતે રંગિઈ રમઈ;
 સામંતસિંહ હુઓ નર જોહ, સાત વર્ષ નર તખીઓ તેહ. ૪૪
 સાત પાટિ (એ) એણિપરિ થાય, વરસ એકસો છનું બનઈ;
 તેણઈ કુલિ કો ન હુઓ પુત્ર, ભાણેજઈ લીધું ઘર સૂત્ર. ૪૫
 તે *અધિકાર કહું તે સુણો, કણુરાય સુત ભૂઅડ નણો;
 તાસ પાટિ ચદ્રાદિત હવો, †સોમાદિત નૃપતે અભિનવો;
 તાસ પાટિ ભવનાદિત સોઈ, ત્રિણિ પુત્ર તેહનઈ પણિહોઈ. ૪૬
 રાજકુંઅર દહડક અભિરાંમ, એત્રિણિ કુંઅરનાં નાંમ;
 રાજપુત્ર જ્યેડો જે ભલો, દેસ વિદેસ ભમઈ એકલો. ૪૭

‡ નરરાજ † ત્યાંહાં * અવદાત. †સોમદત્ત

પાટણુ દેખઈ તે પણુ ગયો, સોમેશ્વર આગલિ તે રહ્યો;
 ઇસ દેવ પૂજ્યો ઉલાસિ, વાંણી તાંમ હુંઈ આકાસિ. ૪૮
 અણહલવાડું પાટણુ જીહાં, રાજકુમર ચાલી ગયો તિહાં;
 સામતસીંહની ભગની જેહ, પ્રેમ ધરી, તુઝ વરસઈ તેહ, ૪૯
 ઇસશબ્દ સાચો મતિ ંહી, રાજકુમર ચાલી ગયો વહી;
 આળ્યો પાટણુ નગર નિવેસ, ચિત્ત વિભાસઈ કવણુ કરેસ. ૫૦
 એણુઈ અવસરી પાટણુનો રાય, † ચઢી અશ્વપર વાડી નાઈ,
 હંસ ગતિ ચાલઈ રેવંત, એણુઈ અવસરિ ચાળક મારંત. ૫૧
 હાય હાય કુંમર ઇંમ કહઈ, વચન સુંણી નૃપ ઉભો રહઈ;
 સામંતસીંહ ઇંમ ઉત્તર કરઈ, હાય હાય મુખિ કાં ઉચરઈ. ૫૨
 દ્વહા.

રાજકુંમર મુખિ ઇંમ * કહઈ, સાંભલિ નૃપ મુજ વાત;
 જીહારઈ જેહવા કરિ ચઢઈ, તિહારઈ તેહવાં સાત. ૫૩
 શાસ્ત્ર, શસ્ત્ર, વાંણી, તુરી, નર, નારી, વેણાય;
 જીહારઈ જેહવાને મિલઈ, તિહારઈ તેહવાં થાય. ૫૪
 તું સુપુરુષ અશ્વઈ ચઢ્યો, હય ચાલઈ શુભ ચાલિ;
 એણુઈ અવસરિ નૃપ રાજ્યા, ચાળક તુરિ મ ધાલિ. ૫૫
 એણુઈ વચને નૃપ હરખીઓ, પરખ્યો હઈડાં માંહિ;
 કુમારકલા નાણી કરી, ભગનિ દીધી તાહિં. ૫૬

ઢાલ ત્રિપદીનો (રાગ કેદારો)

ભગનિ લિલાદેવી સારી, જસ રૂપિ ગઈ રંભા હારી;
 પરણ્યો રાજ વિચારી..... ..હો.

સુખ વિલસધં સુખિં ભૂપાલ, જાતો સોધ ન જાણુધ કાલ;
રાણી ઉદરિધ હુઓ બાલ.....હો.

૫૮

કર્મિં મરણ લહધ તસનારી, ઉદરિ બાલ રહો સુવિચારી;
કાઢ્યો પેટ વિદારી.....હો.

૫૯

કર્મ ઉદય આવધ નર જીહારધ, શુકસસા બસ થાઈ તિહારધ;
જરા કૃષ્ણ નધ મારધ.....હો.

૬૦

કર્મિં નલ નઈ વીતું જોધ, દશરથ રામ વિયોગી હોધ;
રાંમ હરિ દૂખ જોધ.....હો.

૬૧

હરિચંદ દૂખ ધર વહધનીર, કાઢ્યા દુપદી કેરાં ચીર;
દૂખ લહધ વિક્રમવીર.....હો.

૬૨

કર્મિં પાંડવ પૃથવી હારધ, કોણી પુત્ર શ્રેણિક નધ મારધ;
વાધણી પુત્ર વિહારધ.....હો.

૬૩

કુબેરદત્ત નઈ હુઓ કુયોગ, બહધન વરી માતામું ભોગ;
શનતકુમાર સહધ રોગ.....હો.

૬૪

કર્મ તણી ગતિ વિષમ લહેવી, કર્મિં મૂઢી લીલાદેવી;
નૃપનઈ દૂખ દોઢી.....હો.

૬૫

ફહા

કુવેસ ધરિ ભાગુ દહધ, ગરઢપણિ દહધ અનાથિ;
દહધ બાપહડી ભુંહડી, ગર્ધ મીહારધં ક્ષાથિ. ૬૬

ત્રિણુ-ધ દુખ ન વિસરધ, જીમ ધન આવ્યું જાય;
દિવાંગત દેવી હવી, ચિંતાતુર હુઓ રાય.

ઢાલ

ત્રિપદિનો

ચિંતાતુર પૃથવીપતિ થાઈ, આલિક દેખી દુખ પલાય;
જન્મ મહોત્સવ ૧ કરધ રાઈ...હો.

મૂલરાજ દીધુ તસ નામ, વાધઈ કુમર કલા અભિરામ;
યોવનવય હુઓ તાંમ...હો.

મામઈ રાજ દીઉ તસ સાર, વલી પાધું લીધુ તેણીવાર;
ખીજ્યો સોય કુંમાર...હો,

લાગ લહો ભાણેજઈ જહારઈ, મામાનઈ લેઈ માર્યો તિહારઈ;
છત્ર નિજ મસ્તકિ ધારઈ...હો,

ફહા.

છત્ર લેઈનઈ સિરિ ધરઈ, લીધું મામા રાજ,
ગુણ કેડઈ દોપજ હુઓ, મરણ ગયો મહારાજ,

અઉપધ.

જમાતા, વીછી નઈ વાધ, મદિરા પાંતી, મૂરખ અભાગ;
ભગની સુત, પૃથવીનો નાથ, કીધુ ગુણ નવિ જાણઈસાત.

ગુણ કેડિં અવગુણ એ હવો, ભાણેજથી મામો મૂઓ,
રૂગૂજરધણી હુઓ મૂલરાજ, ભાણેજ નઈ લાગી લાજ.

સવત નવ અઠાણું જસઈ મૂળરાજ રાજ થયો તસઈ;
તેહનઈ પુત્ર હુઓ આમુંડ, તેર વરસ નૃપ સોઈઅખડ.

વક્ષભા પુત્ર હુઓ તસ ખાસ, રાજ કરધ ૧નર સોઈ છ માસ;
 દુર્લભરાજ કરધ તિહાં સાર, ખટ મહિનાને વરસ અગ્યાર. ૬૬
 તેહનઈ પુત્ર હુઓ એક ભીમ, તેણુઈ ઉતમ કુલિ રાખી સીમ;
 વરસ બઘતાલીસ પાદ્યું રાજ, દિવગત હુઓ મહારાજ, ૭૭
 ભીમરાય નમ સ્ત્રી બિધ સતી, વિક્રા દેવી નઈ ઉદયમતી;
 વિકલદેવી સુત તે ખીમરાજ, ઉદયમતી સુત સખલી લાજ. ૭૮.
 નામિં કર્ણુનૃપ સખલો જેહ, ખીમરાજથી રલહુડો તેહ,
 ભીમઈ રાખી સ્ત્રીની લાજ, દીધું કર્ણુતણુઈ તવરાજ. ૭૯
 કેસોય કર્ણુ જગિ મોહો હવો, જાણે સૂર ઉગ્યો અભિનવો;
 અધિક પ્રતાપી નહીં અન્યાય, સાત ડાઝ દૂરિં કીચ્યા રાય. ૮૦
 ડંડ, ડંડ નઈ હુખી જેહ, ડાડણિ, ડાકણિઓ કાઢ્યા તેહ;
 ડર છતો દૂરિ કીઉ ડંભ, કાઠી રોખો કીર્તિ થંભ. ૮૧
 વરસ ઓગણત્રીસ ભૂપતિ ભયો, કર્ણુરાય દેવંગત થયો;
 રાયતણી પટરાણી ચંગ, મીણુલસુત હુઓ જેસંગ. ૮૨
 તે જેસંગનો સુણો અદાવત, કર્ણુટીક છધ દેસ વિખ્યાત;
 રાજ કરધ જય=કેસરી તિહાં, મીણુલ તેહની પુત્રી સહી. ૮૩
 યોવનવંતી દીડી જસઈ, વિવાહ કર્ણુસું મેલ્યો તસઈ;
 ભૂપ ન પરણુઈ મીણુલ તણુઈ, રૂપ વિના રાજ અવગુણુઈ. ૮૪
 મીણુલ મનિ ૪તવ કરધ વિચાર, કાષ્ટભક્ષણુ કરસું નિરધાર;
 અષ્ટ કુમરી જે પુઠિઈ હતી, બલવા સજ્જ થઈ તે સતી. ૮૫
 હવી વાત જવ જગિ વિખ્યાત. માર્ઈ વીનવીઓ તવ નરનાથ;
 પુત્ર વચન મુજ માનો આજ, એણી વાતઈ હુધ ક્ષત્રીલાજ. ૮૬

જોહ વસ્ત આપણે આદરી, તે કિમ મુંડી જમ પરિહરી;
 પરણો પુત્રી રાખો તુંહો પરીતિ, મનિમાંનિ પછઈ કરયો પ્રીતિ. ૮૭
 વારવાર જનની કહઈ જામ, કર્ણરાય તે પરણ્યો તામ,
 મીણલ શીલવતી સુકુલીણ, કલા ભલી પણિ રૂપિં હીણ. ૮૮
 તેણુઈ કારણિ નવિ માંનઈ રાય, મીણલ મનિ ચિંતા રૂપ થાય;
 ભોજન ભલ સોલઈ શૃગાર, પુરૂષ વિના રયો ઉમુજ અવતાર. ૮૯
 માત, પિતા, અધવ મુજ બહુ, પુરૂષ વિના તે યથા સહુ;
 કંતઈ માંની જા ધરિ નારી, કોડી સગાં તેહનઈ સસાર. ૯૦
 એકસૂર અજૂઆલઈ જસૂ, તારા કોડિ કરઈ નહી તસુ;
 એક જીવ કાયામાં વસઈ, પાંચ ઇંદ્રી હરખઈ હસઈ. ૯૧
 જીવ સરખો નિજ ભરતાર, ઇંદ્રી સરખો નિજ પરિવાર;
 હસ વિના કાયા સું કરઈ. પુરૂષ વિના સ્ત્રીને કિમ પગમેઈ. ૯૨
 ભૂપઈ તો મુજ છંડી ખરી, જામ પવનં અજના પરિહરી;
 અમર કુમારઈ સુરસુદરી, જનલ ચલ્યો હઈહુ દહ કરી. ૯૩
 તિમ મુઝનઈ ભૂપઈ પરિહરી, રાતિ દિવસ રહુ દૂખઈ ભરી;
 મંત્રી આગલિ કહઈ કથાય, પુણ્યઈ રહું થાસઈ નાય. ૯૪

ઠાલ આખ્યાની.

લાંકામાં આવ્યા શ્રીરામરે-એ દેશી રાગ માણ્ણી.

એણે અવસરિ એક માતંગીરે, તન ચિત્ર લિખી રગરંગીરે;
 આવી રાય તણુઈ તે સંગીરે; કરિ વેણિ વળવઈ ચંગીરે.
 મુખિ પંચમ રાગ આલાયઈરે, તેણુકામીઅડાકામ આપઈરે;
 કિરખી તિહાં બધન બહુ અપાઈરે, ૯૫

૧ લાજ ૨ અતિ ૩ મુજરયો ૪ વૃથાકે ૫ સરે
 ૬ પર ૭ નલ ચલ્યોહઈહ ૮ પર ૯ બહુધન.

તેણુઈ રાગઈ રબ્યો રાયરે, મનિ વ્યાકૂલ રથાયરે;
 મત્રી તેડયો તેણુઈ ઠાયરે, તેહનઈ ભાંખી કામ કથાયરે. ૯૬
 સુણી મત્રી માહરા રભાઈરે, એહને આણિ મંદિરમાં વાહીરે;
 હુ એહનઈ મદિરા પાછરે, રાખું સહી કંઠ વિલાઈરે. ૯૭
 મત્રી મનિ કરધ વિચારરે, પાપી કામ તણુઈ ધિક્કારરે,
 સુર નર કીધા ખોખૂઆરરે, મુનિ મુકાવ્યા ત્રેત સારરે. ૯૮
 કર્મઈ ઈદ્રિતણુઈ ચુકાવ્યોરે, ઇશ્વર નઈ નાચ નચાવ્યોરે;
 અહ્લાનઈ ધ્યાન છડાવ્યોરે(બુ)રે, રાય મુંજ નઈ ભીખ મંગાવ્યોરે ૯૯
 કમિ ચંદ્ર કલકી કીધોરે, મણિરથનઈ અપયસ દીધોરે,
 કલવાલૂઓ ઝડપી લીધોરે, રહનેમિ મુણિ પ્રસિધ્ધોરે. ૧૦૦
 કર્મિ લખણા કીધી મમ્લીરે, ડગોતમની નારી ન મેહલીરે;
 ચૂલણી દીર્ઘસુ ખેલીરે, કૈયકનઈ દીધા ઠેલીરે. ૧૦૧
 અવતીનો કોટ પડાવ્યોરે, ષઅહ્લદત્તનઈ નરગ ચલાવ્યોરે;
 આર્દ્રકૂમારનઈ વણુજ ચલાવ્યોરે, નદિખેણુનઈ મીન પમગોંવ્યોરે. ૧૦૨
 કુંડરિક નઈ ઉડો ધાલ્યોરે, આપાઢો કુમાર-ગિ ચાલ્યોરે,
 અરણુક ઝડપિ પરધરિ મહાલ્યોરે, પાપી કામ ન જાય ઝાલ્યોરે ૧૦૩
 જે ઉત્તમ કુલના રાયરે, તે નીચ નારીસું ખાય(ઈ)રે;
 વંસ વિપુલ દે માયરે, તે નીચા નરધરિ જાયરે. ૧૦૪
 ધિગ્ ધિગ્ કંદર્પએ પાપીરે, સુર, નર, પસુંમાં રહ્યાવ્યાપીરે;
 એકેદ્રીનઈ એ મતિ આપીરે, ત્યાઈ ઇશ્વરઈ મુંક્યો સરાપીરે ૧૦૫

૧ પાછ   ૨ રઈ   ૩ ગઉતમ   ૪ અહ્લાને નરગિ
 ૥ વ્યુરે   ૫ મડાવ્યો.

ફહા.

ધસિંઈ અંતજ આંણીઓ, તુહધ કરધ ઉનમાદ,
 નાટિકણી સ્ત્રી દેખી કરી, ચિત્તચલહુઓ(તે) રાય(નાથ). ૧૦૬
 કર્ણુરાય પરવસિ થયો, મંત્રી કરધ વિચાર;
 નાટિકણી સું ખેલતા, ઉત્તમ નહી આચાર. ૧૦૭

ચઉપધ.

મત્રી ખેસીં ૧ કરધ વિચાર, પહરાધવ્યો મીણુલ સિણુગાર;
 ખોલ સિખવી નઈ મોકલી, નૃપ પાસઈ આવી એકલી. ૧૦૮
 ઉંધ ન માગઈ સિ(સે)યા સાર, અરથિ ન ગણઈ દોષ વિચાર;
 ભૂખ્યો નવિ માગઈ રસાલણું, કાંમી ન પૂછઈ કુલ સ્ત્રી તણું. ૧૦૯
 રાઈ ન પુછી તેહની જાતિ, તેહસૂં ચૂકો તેણી રાતિ;
 મીણુલ મનઈ વિચાર કરી, માગે લીધી કર મુદ્રડી. ૧૧૦
 નિશા ગઈ હુઈ પ્રભાન, મીણુલ તવ મદિર જાત,
 ચિંતાંતૂર નૃપ હુઓ આપ, સહી મુઝ લાગ્યાં પોઢા પાપ. ૧૧૧
 એ વેશ્યા હુ ક્ષત્રી વંસ, કાકસુંચ વિલુધ્યો હસ;
 ભુંડણિ સાથિ મૃગર્પાત રમ્યો, ગધઈડી પગિ આંભણ નમ્યો. ૧૧૨
 ગર્દભ સરિખી વેશ્યા નારી, આલણ સરિખો રાય વિચાર,
 ભૂપિં કામ કરિઉં જો ઇસ્યુ, તો ક્ષત્રીનઈ જીવિત કિસ્યું. ૧૧૩
 વિષખાઉ કંપાવુ ફઈ, મોદું પાપ સહી જાઈ મૂઠ;
 અસું વચનમુખિ ખોલાઈરાય, ન પીછ પાણી અન ન ખાય. ૧૧૪
 તેડયો મંત્રી ખીજ્યો તાંમ, પાપી લુણ કરિઉંજ હરાંમ;
 હું મતિ મૂઠ થયો તાંજન, તુલ મંત્રી કા નકાહી સાંન. ૧૧૫
 તવ પ્રધાન વદઈ ઉદ્ધસી, સ્વામી રીસ મ કરસ્યો દિસી;
 જે છંડી તુલ્હા મીણુલ નારી, તે આવી તુલ મુહુલ મઝારિ. ૧૧૬

ઝોણેઘ વચને નૃપ હરખિયોંબહુ, ભૂષણ વસ્ત્ર અપાવ્યા સહું;
 બહુ પ્રસંગી દિડ નિધાન, ધન્યધન્ય મંત્રી (શ્વર) પ્રધાન. ૧૧૭
 મંત્રી વિણુ તે સુનુ રાજ, મંત્રી વિણુ ન કરઈશુભ કાજ,
 મંત્રી વિણુ નૃપ ન રહઈ લાજ, મંત્રી કાજ કર્યું મુઝ આજ. ૧૧૮
 મંત્રી કટક ચઢ્યાં ફેરવઈ, જીમ કવિતા રાખણચિંત્યુ કવઈ,
 તિમ મંત્રીથી રહઈ ધરસૂત્ર, મંત્રી વિણુ સ્યા બધવ પુત્ર. ૧૧૯
 ઇમ પ્રધાન પ્રશસો ધણુ, રાય નિશાન માગઈ આપણુ;
 આણી મુદ્રિકા દીધી દુહાથિ, ભૂપ ખુસી હુઓ બહુ ભાતિ ૧૨૦
 પુર્વ નીમત નિમતીઈ કહિઉ, સોય વચન ઉસાયું પણિ થયુ;
 રાંણી કુંખ રહિઉં ૪આધાન, દિનદિન વાધઈ મીણુલમાંન ૧૨૧
 જાણી વાત તે સોકિંઈ જસે, કાંમણુ કોટલ કીધાં તસેં,
 બણિ ભોમિ નઈધાલ્યા હેઠિ, જસંગ થંભ્યો માંનઈ પેટિ. ૧૨૨

ઢાલ

કામણુની—રાગ ધન્યાસી.

કાંમણુકું કીધું રાંણી મીણુલ કાજ, સોકડીઈધાલી ધાતમોરા ૧લાલરે;
 રાય જસંગદે પ્રસવ ન થાય, દેસડછ તે વાગિ વાત. મો. કાંએ-આંચલી ૧૨૩
 સેત્ર ચણોડીનઈ માંકડીઆનું હાડરે કુઆરીનું કાત્યું સુંત મો;
 સોય સિદ્ધરૂઈ હાથા જાડિ, કાંમણુધ ખીલ્યો પુત. મો. ૧૨૪
 ભમરાની પાંખનઈ પાઉલીઆના કાંટા, કણુયરાં કેરાં ફૂલ. મો;
 રાખ મસાંણુનઈ વેસનું બલીઆં, તિવટા કેરી ધૂલ ૭. મો, ૧૨૫
 બાર વરસ રાંણી ઝોણી પરિ નાંખઈ, ઉંદરઈ વાધઈબાલ. મો;
 મીણુલતણુધ બહુ વેદન વાધી, રોમિ રોમિ ઉડી જાલ. મો. ૧૨૬

૧ આખ્યા ૨ મનિ ચિતવ્યું કવે ૩ પાણીસાયું ૪ ઉધાન
 ૫ વાંન ૬ માહારાજ ૭ ધૂલિ.

તેણુ દૂષિં રાંણી દારિકાં ચાલી, કાષ્ઠભક્ષણનધં કાન્નિ. મો.
 જહધર હલાહલ ખાવા લાગી, પ્રાણુ કરેવા તાન્નિ. મો. ૧૨૭
 ગણિઆ નધં ગારડી ભલેરા, સાંખ્ય સંન્યાસી જેહ. મો;
 યંત્ર મંત્ર નર તતના જાંણી, ભેદ ન લહધ કો તેહ. મો. ૧૨૮
 રાયવચનેં રાંણી દારિકા ચાલી, ગ્રાવી કારેલી ગાંભિ. મો;
 યોગિ એક મળ્યો યુધિષ્ઠિ સુંદર, ૧ કાગલ લિખી તેણુધ ૨ કાણી. ૧૨૯
 કર્ણતણુધ જધ એણીપરી કહયો, મીણુલ જન્મ્યો પુત્ર;
 કાગલીઉ જધ પાટણુ પોઝાર્યો, રાય રહિઉ ધર સૂત્ર. મો. ૧૩૦
 સોય કાગલ વાંચી નૃપ હરખ્યો, તોરણુ બાંધ્યા ઉબાર. મો.
 વાતસુણી સોકડીઈ સુખણિ, કામણુ જૂઈ ૪ જધ ગરિ. મો. ૧૩૧
 કામણુ ખણી જવ ૧ કાઠ્યાં શોકિં, પ્રસવ થયો તેણિવાર. મો.
 સુધ્ધ વધાંમણીઉ પછઈ આવધ, નૃપ હુઓ જયજયકાર. મો. ૧૩૨
 શ્યામ થયાં મુખ શોકયો કેરાં, જળ જનમ્યો જેસગ. મો.
 કર્ણ તણો તે ૧ સુત વ્યતિ બલિઓ, દૂર્જન કર્યો મુખ ભંગ. મો. ૧૩૩

હાલ. ચઉપદ.

જેણુધ બહુ પૃથવી પોતઈ કરી, ત્રિહુ ભુવને કીરતિ વિસ્તરી;
 ગૂજરદેશ ધણી અભિરાંમ, સિધ્ધરાય ધરાબું નાંમ. ૧૩૪
 એણુધ અવસરિ પાટણુના વિપ્ર, તીર્થ દૂરસી થયા પવિત્ર;
 ચઢીઆ જધ હેમાચલ જીહાં, તીર્થ ભૂમિ દૂરસેવા તિહાં. ૧૩૫
 એક અસંભવ કૌતગવાત, દીકો યોગી અચલાનાથ;
 સિધ્ધ યુધિષ્ઠિ સાથિઈ યોગની, ભાવિ ભગતી કરઈ એકમની. ૧૩૬

૧ સાગર ૨ કામિ ૩ આરિ ૪ તેણે ૫ કાઠી મુક્યાં
 ૬ સુતતે બહુ બલિઓ.

તેણુઘ બોલાવ્યા ભટ ભાવીઆ, કુણુ નગરીથી તુહોં આવીઆ;
 ૧વિપ્ર કહધ સુણિ દેવી માય, પાટણિ સિધજેસંગદે રાય. ૧૩૭
 સિધ નામ સૂણુ જોતલધ, સિધ બુધિ ખીજી તેતલધ;
 એવડું ખીરદ ધરાવાઈ જોહ, જઈ જોહં નર કુણુ છઈ તેહ. ૧૩૮
 કદલી પત્રઈ બધસી કરી, આવી તે પાટણિ પરવરી;
 બધઠોજીહાં સિદ્ધ જોસંગ(દે)રાય, સિધબુધિઆવધ તેણુઈ ૨ઠારિ. ૧૩૯
 બોલાવ્યો પાટણુનો ધણી, રાજા વાત કરધં છધં ધણી;
 સિધ નાંમ તપ તાહર કહધ, અસું બિરદ કુણિ કારણિએવહધં ૧૪૦
 - જે આકાશ ભમધ દિનરાતિ, વિષધર નધ ખેલાવઈ હાથિ;
 અષ્ટ મહા સિધ જાણુધ જોહ, સિધ નાંમ ધરાવઈ તેહ. ૧૪૧
 ચિંતાતૂર હુઓ મહારાજ, કેહી પરિ ઉત્તર આપુ આજ;
 સુભટ બહુ ધન ખાઈ જાઈ, ઉત્તર દેવો મધ પણિ થાઈ. ૧૪૨
 ચઉદ રત્ન કાઢ્યાં ધધિરધં, સુર વહધચી લેધ ગયા ધરિ;
 તાલપુટ વિષ છેહડઈ જડયું, તે ધધિર નઈ ખાવુ પડયું. ૧૪૩
 ૪મંત્રી તિમ ધન માહર બહુ, વિવિધ પ્રકારધ ખાઈ સહુ;
 કામિઈ કો ઉભો નવિ થાઈ, મધુર વચન મુખિ બોલ્યો રાય, ૧૪૪
 અરે ! યગોગની કહુ છું અહો, ધણી ભોમીથી આવ્યા તુહોં;
 હવડા રહોઆણુધં ૧આવાસ, વાંહણુઈ ઉત્તર ૭દિઉં ઉલાસ. ૧૪૫
 ચિંતાતૂર હુઓ તવ રાય, રાતિ દિવસ ખિણુ દોહેલાં જાય.
 સુર સુભટ વિમાસણુ કરધ, તપ ચિંતાથી વૃદ્ધ બહુ ધરઈ. ૧૪૬
 તેણુધ અવસરે એક નર હરપાલ, તેહનો પુત્ર સજન સુકુમાલ;
 તેણુધ પુછી પિતા નધ વાત, ચિતા કિમ ટલસ્યે નર નાથ. ૧૪૭

૧ બ્રાહ્મણ ૨ ઠામિ ૩ લહે ૪ તિમમંત્રી ૫ વચન
 ૬ આવાસિ ૭ દેસુ ૮ બહુ દુખ.

સાકરીઓ બોલ્યો હરપાલ, આગઈ કર્ણ હવો ભૂપાલ;
 તિહારઈ (એહવા) કૌતુગ બહુ, મઈ ઉપજતાં વાર્યાં સહુ. ૧૪૮
 હવડાં નાનો જેસંગરાય, તેહનઈ કો ગરદો ન સુહાય;
 ૧નાનાં ઉપરિ એહનઈ રાગ, ઇહાંબોલ્યાનો નહીં ૨મુજલાગ. ૧૪૯
 વાત કરઈ ઇંમ પુત્ર પિતાય, મંદિર ઇહેઈ મંત્રી જાય;
 અવણિ વાત સુણિ જેતલઈ, નૃપ આગલિજઈકહઈતેતલઈ. ૧૫૦
 કાંમ પડિઈ બોલ્યો ભૂપાલ, જઈ તેડી લાવો હરપાલ;
 મંત્રી સાંતુ ઉભો થયો, હરપાલ તણઈ ધરિ ચાલી ગયો. ૧૫૧
 વેગઈ બોલાવ્યો હરપાલ, તુલ નઈ તેડઈ છઈ ભૂપાલ;
 સો સાકરીઉ બોલ્યો તાંમ, અક્ષ ગરદાનુંસું-છઈ કાંમ. ૧૫૨

ફહા.

કિંસું કામ ગરદા તણું, સું પુછઈ અહારાય;
 ઇંદ્રી પાંચ હીણાં પડ્યાં, વચનઈ વાદ ન થાઈ. ૧૫૩

હાલ

એકવજૂ ઉઘાલતોરે-એ દેશી

મુખ વાંટૂઆની પરિંમલઈએ, નાક ચૂઈ નઈ આંખ્યો ગલઈએ
 કટિ ભાગિનઈ ખેવડવલ્યો એ, પગધૂજે નઈ મસ્તગિ પલોએ. ૧૫૪
 ૪ઝાઝું ખાધું નવિ ૫સહઈએ, પછઈસાતલલાં ગરદપણિ વંધઈએ;
 લોભ લાલિય લવલી લરીએ, લૌલયાદિક લગનીત ખરીએ. ૧૫૫

ફહા.

સાત લલા ગરદ પણિ વંધઈ, ચિંત્યુ કામ ન થાય;
 ધર્મ ધ્યાન ક્રિયા તણી, હુંસિ રહી મનમાંહી. ૧૫૬

૧ નાહનાં ૨ મુજ નહીં ૩ હઠીલા ૪ બહુરૂ ૫ સદઈએ

વલી સાકરીઉ ઈમ કહધ, હુ ગરદો એ ખાલ;
૧અણુગમતી પ્રીતિજ કરઈ, નરના ગુણુ વિસરાલ. ૧૫૭

અઉપધ,

ખાલ પુરૂપ સુ મિત્રી કરઈ, વચન અણુસમન્નિઉં ઉચરઈ;
કારણ વિના હસતો ખડ ખડી, હુંસિ હીંડઈ ગદ્દભચઢી. ૧૫૮
સ્ત્રી વિગ્રહ નીચાની સેવ, આપથુઈ કરવાની ટેવ;
હરપાલ કહઈ તસનહી મહિમાઈ, સાતે બોલે નર હેલાય. ૧૫૯
તેણુધ કારણિ નવિ આવું અહો, જઈ જોસગનઈ કહયો તુહો,
વાદ વિવાદ ન જાણું વાત, ઉત્તર દેસઈ પૃથવી નાથ. ૧૬૦
રાજભુવનિ આવ્યુ નવિ જઈ, ધર્મ ધ્યાન માહરૂં સીદાઈ,
મત્રી કહધ સુણિ સ્વાંમી વાત, નવિ દૂહવીજઈ પૃથવીનાથ. ૧૬૧
રાજ તરકર મૃગપતિ સાપ, સસ્ત્રપાણિ દૂહાવિઈ સંતાપ;
કવિ ખાલક પ્રેમઈ તેડીઈ, પણિ સાતઈ નઈ નવિ છેડીઈ. ૧૬૨
સું સીખાંમણુ દિઉં હું ખાલ, તું બુદ્ધિસાગર નર હરપાલ;
વાંકી વિસમી મુકો વાત, આવો જહાં પથવીનો નાથ. ૧૬૩
અસ્યાં વચન તિહાં મત્રી કહઈ, સાકરીઉ સાચૂં સદહધ;
જનપૂજ સુકૃતઈ ભરી, ભોજન ભક્તિ મધતાની કરી. ૧૬૪
રમદહઈતો સાકરીઉ હરપાલ, આવ્યો જહાં જોસંગ ભૂપાલ;
નૃપનઈ સિસ નમાવેં જસે, કાકો કહી બોલાવ્યો તસે. ૧૬૫
હસી કરી બોલ્યો હરપાલ, કામિધ કાકો (કેહે) ભૂપાલ;
સખલ વધારઈ માહરી મા'મ, કાંઈકે મુઝ એસરખું તુઝ કાંમ. ૧૬૬
જમ સુખીઆનઈ ન ગમધ દૂખી, ન ગમઈ તપીઆનઈ સર્વભખી;
સીહ અંન કિમઈ નવિ જમઈ, તિમ યતુઝ નઈગરદો નવિ ગમઈ. ૧૬૭

તવ બોલ્યો હરખી સિધરાય, ગિહુત્તરિ કલા નરની કહધવાઇ;
 કુણુ દેખાડું વિદ્યા આજ, સભા સુમુખિ બોલ્યો મહારાજ. ૧૭૮
 સાકરિઓ ૧ બોલ્યો મુખિત્રાડિ, લોહ ભક્ષણુ વિદ્યા દેખાડિ;
 તવ વલતું બોલ્યો મુખિ દેવ, વહઈલુ લોહ આણુવો ખેવ. ૧૭૯
 અસું વચન મુખિ બોલધરિટ, કપટ કલા તે વિચમાં થાઈ;
 સુભટ એક આળ્યો તિહાં ધસ્યો, નૃપ આગલિ બોલ્યો ઉલસ્યો. ૧૮૦
 રાજા પરમાડી જસ નાંમ, કલ્યાણુ કટકપુર રજેહનો ઠાંમ;
 અનેક અશ્વ, રથ, હથીઆર, ભેટિ મોકલ્યા નૃપ તુઝ સાર. ૧૮૧
 રાઈ હાથિ ગ્રહી તરૂઆરિ, તે લઈ છોડી સભા મઝારિ;
 ચદ્રહાસ્ય દીઠું હથિયાર, ભૂપ પ્રસસઈ વારોવાર. ૧૮૨
 તવ વેગઈ બોલ્યો હરપાલ, કિસું પ્રસસઈ તું ભૂપાલ;
 અસ્યાંખડગ અહુ મુહુલ મઝારિ, હવડાં કૈતગ કલા સભારિ. ૧૮૩
 તવ વેગઈ બોલ્યો ભૂપાલ, લોહ આણુવો નર હરપાલ;
 સાકરીઓ કહધ મ કરિ વિચાર, ખાઓ તુલ કરિલો હથિઆર. ૧૮૪
 સકલ સભા દેખતાં રાય; ચદ્રહાસ ખડગ તિહા ખાય;
 તવ હરપાલ સભાથી ઉડિ, જઈ ઝાલી ખાંડાની મુંદિ. ૧૮૫

ગાહા.

જીહા જાણુંત હંદો, કુલવધુ જાણેવ વર્ણુવક્તાઓ;
 કવી જણુ એહજ ગાહા, સંત મુનિ જને કદો.

દ્વહા.

એણુધ દ્રષ્ટાંતધ નૃપ મુંણો, તઈ ખાંધી તરૂઆરિ;
 સમુદ્રતરી કમિ ખૂડસ્યધ, સરોવર સોય મઝારિ. ૧૮૬

જેણુધ બહુ વયરી વસિ કીઆ, મેલ્યું બહુજ નિધાન;
 પુનણુ યોગે આવી મિલ્યો, સાજનદે પ્રધાન. ૧૯૮
 ઉદ્યોં ગાંમ તણુધ વિપય, રહ્યું સાજણુદે શેઠ;
 કમિં તે નિર્ધન થયો, દૂખિં ભરખં પેટ. ૧૯૯
 કુલદેવી તસ ઇમ કહ્યું, તુઝનધ સુખ ખભાતિ;
 ઋધિ, સિધિ, સુખ સપદા, વાધધ તાહરી ખાતિ. ૨૦૦
 દેવી વચને વાંણીઓ, ચાલ્યો તેણી વાર,
 શકરપુરમાં જઈ રહ્યો, ૧તિહાં રગઈ ભાવસાર. ૨૦૧

ચઉપધ.

તેણુધ ધરિં સા ભાડઈ રહ્યો, કાલ કેતલો વચિમાં ગયો;
 પૂરવ કર્મ જવ પ્રગટ થયુ, ભોમિથકી ધન તાહરે લહિઉ. ૧
 સાજણુદે સાહનું મન ઠામિ, એ ધન નાવધ માહરઈ કાંમિ;
 કનક કઢા તિહાં લેધ કરી, જઈ રગી મુખિ આગલિ ધરી. ૨
 રગી કહ્યું સુણિ માહરા શેઠ, રતુલ ધન દેવધ કીધું ભેટ;
 માહરૂં ભાગ નહી જગિ સાર, પિતા ભોમિખણીએકવીસવાર. ૩
 કવિચ્છણુ દોઈ પ્રશંસી સહી, ધીરય મન રાખ્યું ધન લહી;
 નિરધન નર પર દ્રવ્ય પરિહાર, જાંણે શુભ ગતિનો ભજનાર. ૪
 યોવનવધ ઇંદ્રીનઈ દમધ, કારણુ પડઈ જૂઠું નવિ ગમેં;
 ધન પામઈજસ નહી અભિમાન, કીત્તિ ન વંચધ દેતો દાન. ૫
 શકિત ધણી પણિ ન કરધ કોપ, પરનાં ગૂઝા કરે જે ગોપ;
 નિરધન પર દ્રવ્યે નવિ ચલઈ, એ સાતે નર સોધ્યા(ન)મિલઈ. ૬
 તેહની પાતિનો સાજણુસાહ, ધન દેખી મન રાખ્યું ઠાહ;
 અનુકમિં સાજણુદે વલી, થયો છતો જેસંગનઈ મલી. ૭

કનક કટા તિહાં આપી સહી, પુર (વ) કથા પચાહુ માંડી કહી;
હું છું વિવહાર મુધિયનો ધણી, નવિ કદમે કચન તે ભણી. ૮
શુણુ સાગર નર જાણ્યો જગે, મંત્રી માજણુ થાપ્યો તમે;
અનુક્રમે કર્યો સોરહનો ધણી, આદ્યો ધન ઉચરાયા ભણી ૯
આર વરસ સોરહ ભોગવી, ધન પ્રાપ્તિ તિહાં સખલી હવી;
સાહિઆર કોડિ સોવન, હાથિ રકરિતું જેસંગનુ ધન. ૯
જે શ્રાવક પુણ્ય અર્થી આપ, ધન પામી તે ન કરઈ પાપ,
સાજણુ શુભ ગતિનો ભજનાર, સાન દેવતી કરતો સાર. ૧૦
જીણુ કીધાં જીનશાસન કાંમ, ગિરિ ઉપરિ ખરચ્યો બહુ દાંમ,
તે અધિકાર કહુ તે સુણો, સખધ ઉસાજન મંત્રી તણો. ૧૧

હાલ.

ભાદ્રવે ભીસમયાણી—એ દેશી, રાગ. સામેરી.

જેસંગ તણો પરધાનરે, તેણુખ ખરચ્યુ બહુ નિધાન (રે)
સાજણુદે મધતો નાંમરે, તે ભોગવઈ રાયનાં ગાંમ (રે) ૧૨
શ્રી સોરહ દેસ રતનરે, કરતો બહુ જતન (રે)
તેણું બહુ ધન ઉપાય રે. ૪ગયો ગિરિ ઉપરિ ઉમાહી (રે) ૧૩
તિહાં જૂહાર્યા નેમજીણુદ રે, ઉપનો મનિ અતિ આણુદ (રે)
વિષવાદ હુઓ મનમાંહિ રે, દેખિચૈલ પપજ્યા બહુ ત્યાંહિ(રે) ૧૪
ધિગ્ધિગ્મુઝસ્યો અવનાર(રે), જે તિથં ન કરં ઉધ્ધાર (રે);
લાભ આઠ ગણો ઇહાં આજરે, ઇમ ભાખેં શ્રી જીનરાજ (રે) ૧૫
એતો દવ્ય તણું જીહ કાંમરે, ગાંઠિ નહિં અહલું દાંમરે (રે);
ધન રાય તણું મુઝ હાથિરે, ખરચુ તે જીહા બહું ભાતિ(રે) ૧૬

૧ સવિ ૨ ક્યું ૩ સાજણુદે.

૪ ગિરિ ઉપરિ ચઢ્યો.

૫ પડતા. ૬ બોહીલા. ૭ અહિ.

પછેં થાનાર તે થાસ્યેરે, પુણ્ય કરતાં વિધન પલાસે(રે)
 પાપાણુ મધં ભુવન કરાવધરે, દંડ કલશ તોરણ બધાવધં(રે). ૧૭
 તેજીં તરણિ નધં હરાવધરે, ધદ્ર ભુવન બિરુદ ધરાવધં(રે);
 ઉંચો જીમ સોવન મેર રે, ટાલધુ^૧નર ચિહુ ગતિ ફેર(રે). ૧૮

ફૂલો.

ચિહું ગતિ ફેરા ટાલતો, અસ્યો ભુમન ઉતંગ;
 બહું લક્ષ સોવન ખરચીઉં, સાજણુ રાખ્યો રંગ. ૧૯

ઢાલ.

તો ચઢીઉધણુ માન ગાજે—એ દેશી.

રગ રાખ્યો મંત્રી તિહાં એ, પ'જધં વિચારધ આપ તો;
 નૃપ મુઝ લેખું પૂછસધ એ, દેસું કસો જવાબ તો નૃ. ૨૦
 અસું વિચારી ઉતર્યો એ, આગ્યો વણુથલી ગાંમ તો;
 તિહાં વડ વિવહારીઆ એ, મેલ્યા પુણ્યને કાંમ તો. ૨૧

(રાજ મુજ લેખુ માગસ્યેએ;)

ચઉપધ

ગાંગોં, ગણપતિ નધ ગોપાલ, સોમો સારણુ નધ શ્રીપાલ;
 તેતો તેયો નધ તેજમાલ, પાગ્યો પેયો મુખિ વાચાલ. ૨૨
 રતનો રાંતો નધ રૂણુમલ, રલીણો લહુઓ માણુસ ભલ;
 ધનો, ધર્મસીને ધનસાર, મિલ્યા પુરુષ નુ ઉલાધધિપાર. ૨૩
 સૂકો, સંધો, સવજશેઠ, મેધો મહાવો મોડુ પેઠ;
 નાના, નારદ નધ નરસિંધ, વીરો, વાધો નધ વરસંધ.

(૧) દૂર ગતિના ફેરરે. (૨) જીવો. (૩) લાંબધ

તેાં વિવહારી કેતા હસઇ, 'સધલું' કામ હવર્ધ તે થસઇ,
 આવ્યો અહઠ દોઢિતો ધણી, સી ચિતા આપણા ધન તણી. ૪૫
 જે ગંભીર અનઇ મતિ સાર, તેણુઇ કીધો ઘણો આવકાર,
 સ્વામી ધન જીન મંદિર કાંમ, દ્રવ્ય મહાવાઈ નિજ નિજ નામિ. ૪૬
 જોઇકાગલ નઇ કર્યો વિચાર, મુઝ મસ્તગિ આવ્યો સહુ ભાર,
 જો હું ઉચ્છલું તો આવાર, ના આપું તો મુઝસ્યો અવતાર ૪૭
 અંચલ લેઈ ખોલઉ પાથરઇ, વિધિ વિનતિ બહુ પરિ કરઇ,
 સ્વામી તુલ્હો વડા મુઝનાથ, તુલ્હ સેવક નઇ કરો સનાથ ૪૮
 જીણુઇ કારણે તુલ્હો મેલ્યો દામ, તે મુઝ સોંપો સધલું કાંમ,
 તુલ્હો અનેક કર્યા બહુ કાજ, મુઝનઈ મોટો કીજઈ આજ. ૪૯

દૂહા.

મુઝનઈ મોટઉ કીજઈ, વચન વદન શુભધ્યાત,
 પ્રાહિ, પુરૂષનઈ ખોલતાં, વિધિ રઝલવી સાત. ૫૦
 મધુરવચન ડાહ્યાપણપણ, થોડઈ કાંમિ ખોલ,
 માંન રહિત ત્યજ તુછ વચન, અનર્થ વચણ મ ડખોલ. ૫૧
 તેણુઇ કારણિ તે વાંણીઓ, વચન વદઇ વલી સાર,
 સ્વામિ મુઝ મોટો કરો, કરતો વિનય અપાર. ૫૨

ચરિત્ર

વિનય કરતો દીકો જામ, તવ વિવહારી જોત્યા તાંમ,
 સ્વામી લક્ષ્મી લાહો લીજઈ, પુણ્યકામ વેગઇ કીજઈ. ૫૩
 જવ આદેશ એણી પરિ લહો, સાજણુદે મહઇતો કરિ ગ્રહો;
 આણિ બઈસાર્યો નિજ ઘરિ, ભોજન ભક્તિ કરી બહુ પરિ. ૫૪

ચૂઆ, ચદન, ફેફલ, પાંન, વિનય કરિ જહુ દેતો માંન;
 સ્વામી સું નાણુ દીર્ઘ, કહો તે આણી ઢગલી કીર્ત્તિ ૫૫
 કહુતો દિવિ સોનઘઆ સાર, કહોતો સુપું હુંન ભંડાર,
 કહોતો અભિરામીજ અસખ્ય, કહોતો આપું લ્યાહારી લક્ષ. ૫૬
 આ સેરી તરટંકી જોહ, ઘોડા મુહી કહીધ ૧જોહ;
 કહોતો આપું રૂપારાલ, કઈ રૂપીઆ ત્રિઓ ડંડાલ. ૫૭
 કમલીઓ વિવિધ રત્નની જાતિ, મણિ માણિક દિવં જહુ ભાતિ;
 અસ્યાં વચન બોલધ મુખિસાર, આણી કીધો રત્ન રચંબાર. ૫૮
 હરખ્યો સાંજણુદે ધમિ ભણુઈ, આ ધન ઢગલો કારણુ કિણુઈ,
 જહારઈ ધન કાંધ માગઈ રાય, રૂનિહારઈહું આવેસ અણુઈઠાય. ૫૯
 મઈ જોહ તાહર પારિખુ, સકલ કામ થાસ્થઈ તુઝ થકું,
 પહધલા મુઝ હુંતી અધીર, મર દેશઈ લલ્લું ગંગા નીર. ૬૦
 જાણ્યા વિન નર અરથ વિચાર, ખીજ બોલઈ સો ગમાર,
 સાથરીઆનઈ સું ધનલખ, જી હુઓ જીનશાસન થંભ. ૬૧
 મત્રી હરખી બોલ્યો તાંમ, તુઝ દનતુ ૫હવડાં નહીં કાંમ,
 જહારઈ ગરજ પડેસઈ મુઝ, તિહારઈ (હું) બોલવિસ તુઝ. ૬૨

ફહા.

અસ્યાં વચન મંત્રી કહધ, હધઈ હર્ષ વિશેષ;
 બેણુઈ અવસરિ હવઈ રાજમાં, ઉઠ્યા યુગલ અનેક. ૬૩
 અવસર ખીજ સદા લગઈ, કો મમ જાણો આજ;
 જહાં પાણી તિહાં કાદવો, નવું લહું કુણુ આજ. ૬૪

૧ એહ. ૨ ભડાર. ૩ તવ ધન લેવા આવિસયહ. ૪ તે.
 ૫ નહીં હમણાં.

ઢાલ.

અઢીઆનો-રાગ-મદહાર.

નવું મ જાણો આજ, નિર્ગુણ ન રાખઈ લાજ;
 યુગલ આડી કરઈ એ, ભૂપ શ્રવણ ભરઈ એ. ૬૫
 દુબ્બલ કના રાય, જીમ રોગિની કાય;
 કૃપી મન જસ્યો એ, ઇમ સ્વરૂપ તસ્યો એ. ૬૬
 ખપ કરી પૂછઈ રાય, યુગલ તે ઉભા થાય;
 ફહઈ રવાંમી સુંણો એ, દ્રવ્ય લિઉં તુલ તણો એ. ૬૭
 એણુઈ માંડયો ઉદમાત, કીધું જીન પ્રાસાદ;
 તુમ ધન વાવર્યું એ, નાંમ પોતઈ ધરિઉં એ. ૬૮
 ખીજ્યો જેસંગરાય, આણો એણુઈ ઠાય;
 મંત્રી નઈ ગ્રહી એ, સુભટ આલ્યા વહીએ. ૬૯
 આવ્યા સાજણુ પાસ, ખોલ્યા મનિ ઉઘાસ;
 નૃપઈ તુઝ તેડીઓએ, દુરિજન છેડીઓ એ. ૭૦

ફૂહા

નૃપ ફૂહવાંણો અતિ ધણો, તુઝેને તેડે તિહાં;
 સોરઠ દેસ ધન તુલ કન્હઈ, તે લેસઈ ખિણ માંહિ. ૭૧
 મંત્રી સાજણુદે ભણુઈ, મધ આવ્યું નવિ જાઈ;
 રાય તણું ધન દહદસઈ, મુઝ વિણ વિણસી જાઈ. ૭૨
 જો તુહારઈ ધન આહીઈ, તો મોકલિ આણુઈ ઠાંમિ;
 દ્રવ્ય સઘલો ખોલઈ ધરં, કોપ કરઈ કુંણ કાંમિ. ૭૩
 અસું સુંણી નર સો વલ્યા, આવ્યો જેસંગ જ્યાંહા;
 સ્વામી ધન લેવા ભણી, તુલનઈ તેડઈ તિહાં. ૭૪

ચુગલ ગાંધઈ ચઢ્યા, ગામ આખઈ ફિર્યા
મઈસ મુખ ચોપડી સીસ પાટા,
બણજ બહુ બાજ તઈ, શબ્દ જે સાંભલ્યા
નગરના ચાડીયા રસર્વ નાહા—

૩

ધમ દૂખ તે ભજઈ, નાતિ તેહનઈ તજઈ
ચાડી કર્યા વિના કહીઈ ન ચાલઈ
સ્વાનની પૂછડી, સદાઈ વાંકી રહઈ
જોહ ખટમાસ નલીધજ ધાલઈ—

૪

ઠાલ.

ફાગનો.

ચાડ શિખામણ દેઘ કરી, વલીઓ જેસગરાય,
એણઈ અવસરિ ભીંમ તાણીઓ, આવ્યો તેણઈ ઠારિ. ૫
બેહુ કરજોડી વિનવઈ, સાજણને તેણઈ ઠાંભિ;
સ્વામિ મુઝ દ્રવ્ય લીજઈ, શ્રી જન મંદીર કાંભિ. ૬
સાજણ કહે સુણિ શેઠીઆ, નહીં મુઝ ધનનું રે કાજ,
તુઝને પુણ્ય હવું સહી, તઈ રાખી મુઝ લાજ. ૭
ભીમ ઉભણઈ મંત્રીશ્વર, દ્રવ્ય ખરચો બહુ ઠાંભિ;
જે ધન પુણ્ય થાનકિં કયું, તે નાવઈ મુઝ કાંભિ. ૮
તવ તે ભીમસા વાંણીઓ, આપઈ રત્ન સો સાર;
સાહ સાજણુ તે લેઈ કરી, કીધુ નેમ ગલઈ હાર ૯

દૂહા.

પાપ ભીર ભીમજ સહી, આખ્યાં રત્ન સુતંત;
દેવ તણું ધન રાખતાં, પાતિગ હુઈ અલત. ૧૦
દેવ તણુ ધન વાવરઈ, કરતો ગુરની ધાત;
કૂડ કલક ચડાવતાં, ભવિભવિદુઈ અનાથ. ૧૧

સોરઠ દેસતું સઘણું ધન, તે ધણાં ખરચ્યું થઇ પ્રસન;
 જો તુલ્કા સ્વામી માંનઈ મન, નહીતર દીજઈ તુલ્કા નઇ ધન. ૮૫
 તવ હરખી બોલ્યો મહારાજ, તઈ કીધું એ પુણ્યતું કાંજ;
 તો મુઝ ધન સાંધિં સ્યુ કાંમ, તેં રાંખ્યું મુઝ જગમાં નાંમ. ૮૬
 હું ખીજ્યો ચુગલનઈ બોલ, ઉચ્ચ નીચું કહિઉં નિટોલ;
 પાપી દૂરિજન જગમાં ધણા, ચાડ જો કહઈ આપણાં. ૮૭
 અસ્યાં કામ તણા કરણહાર, પાપી તિહાં બહુ ધરઈ ખાર;
 ખીજ્યો રાજા તેડયા ચાડ, ગાધઈડઈ લેઈ ^૧નધાડ. ૮૮
 છેદી નાક નઇ કાપ્યા કાંન, સિર ઘોલું મુખ કાલું વાંન;
 પ્રદક્ષિણા હુઇ નગર મઝારિ, રદેખી તે હરખ્યાં નરનારિ. ૮૯
 અસ્યો ડડ દેઇ તિહાં રાય, રાખ્યા નર નહીં નગરિ માંહિ;
 કાઢ્યા બાહિર તે ચાલ્યા વહી, ચાડ વિટંબણુ સખલી થઈ. ૯૦

ઢાલ.

હીચરે હીચર હુઇઆં હીડોલે—એ દેશી.

રાગ—ધન્યાશ્રી.

ચાડ મનિં ચિતવઇ, રાય મનિં રિઝસ્યઇ,
 આપસ્યઇ અસ્વ, તે અત્યત મોટા;
 રાય રાખી ચઢીઓ, ચુગલ મુખ દેખતાં
 નાકનઇ કાંન છેઘાંજ હોડ—આંકણી— ૧
 બુચ કરણા થયા, નાક, છાંડી ગયા;
 અંધર અલગા રહ્યા દાંત દીસઇ;
 પાપ પ્રગટ ભર્યો, ચુગલ જે ચાડનો
 દેખતાં લોક તે દાત પીસઇ— ૨

યુગલ ગાધધ ચઢ્યા, ૧ગામ આખધ ક્રિયા
 મધસ મુખ ચોપડી સીસ પાટા;
 બણુજ બહુ બાજ તધ, શબ્દ જે સાંભલ્યા
 નગરના ચાડીયા રસર્વ નાહા—
 ધમ દૂખ તે ભજઈ, નાતિ તેહનધં તજઈ
 ચાડી કર્યા વિના કહીઈં ન ચાલઈં
 સ્વાંતની પૂછડી, સદાઈ વાકી રહઈં
 જોહ ખટમાસ નલીઈજ ધાલઈ—

૩

૪

ઢાલ.

કાગનો.

ચાડ શિખામણુ દેધ કરી, વલીઓ જોસગરાય;
 એણુધ અવસરિ ભીમ તાણીઓ, આળ્યો તેણુધ ઠારિ. ૫
 ખેહુ કરજોડી વિનવઈ, સાજણુને તેણુધ ઠાંમિ;
 સ્વામિ મુઝ દ્રવ્ય લીજઈ, શ્રી જન મંદીર કાંમિ ૬
 સાજણુ કહે સુણિ શેહીઆ, નહી મુઝ ધનનું રે કાજ,
 તુઝને પુણ્ય હવુ સહી, તઈ રાખી મુઝ લાજ. ૭
 ભીમ ડભણુઈ મત્રીશ્વર, દ્રવ્ય ખરચો બહુ ઠાંમિ;
 જે ધન પુણ્ય થાનકિં કયું, તે નાવઈ મુઝ કાંમિ. ૮
 તવ તે ભીમસા વાંણીઓ, આપઈ રત્ન સો સાર;
 સાહ સાજણુ તે લેઈ કરી, કીધુ નેમ ગલઈ હાર ૯

દૂહા.

પાપ ભીર ભીમજ સહી, આખ્યાં રત્ન સુતંત;
 દેવ તણું ધન રાખતાં, પાતિગ હુઈ અત્યત. ૧૦
 દેવ તણું ધન વાવરઈ, કરતો ગુરની ધાત;
 કૂડ કલક ચડાવતા, ભવિભવિદુષ અનાથ. ૧૧

પૂર્વ પુરુષ ઇમ કહીઉ, ધર્મ વિહુણાં સાત;
નર નારી પંખી પશુ, સુણ્યો સહુ અવદાત. ૧૨

ચઉપધ.

સંયમ મુંકી લહઈ ધરવાસ, રહી પોસાલઈ કરતો આસ;
પૂજા રમજીઆનો પુત્ર, એલો ગુરનઈ આપઈ ઉત્ર. ૧૩
શ્રી દેવ ગુરના અવગુણ ગાય, માત પિતા સરિ મુંકઈ ધાય;
રૂપ કહઈ એ સાતઈ જોઈ, પ્રાંહિ ધર્મ વિહુણા હોય. ૧૪

ફહા.

ધર્મ વિહુણા એ સહી, કરઈ સો નરતાં કાંમ;
પાપ ભીર ભીમો સહી, લીજઈ તેહનું નાંમ. ૧૫
તર્યો તે સાજણદે સહી, તર્યો તે જોસગ રાય;
તર્યો રસો ભીમજ વાંણીઓ, પુણ્ય તણુમજ પસાય. ૧૬
પુણ્ય કાજ સાજણ કરી, આળ્યો પાટણ માંહિં;
રાય તણે ચરણે નમ્યો, ભૂપ પ્રશંસઈ ત્યાંહિં. ૧૭
નૃપ મંત્રી બિદ્ધઈ એકમના, બિહુમાં વાંધ્યો નેહ;
હવઈ ઝહેમ નૃપ ક્રિમ મહ્યા, સુણો આવદાતજ એહ ૧૮

ઠાલ.

ધન્ય ધન્ય સેત્રુંજ ગિરિવર એ-એ હસી-રાગ ધન્યાસી.

કોટિગ ગણ અતિ ગુણનિલો, વયરી શાખા સાર રે;
ચંદ્ર ગછિં દતસૂરિ હવાં, ધન્ય તેહના અવતાર રે.
કોટિક ગણ અતિ ગુણ નીલો, એ આકણી. ૧૯

૧ ધર્મ વિહુણા કરતા સોય. ૨ તે.

યશોભદ્ર સૂરિ રૂચકા, પ્રગટયા તેહનઈ પાટિરે;
 પ્રધૂમ્ન સૂરિ તસ પાટિ હવો, જોણુહ લહી શુભ ગતિ વાટરે. ૨૦
 શ્રી ગુણસેન સોહામણા, દેવચદ્ર સૂરિ સારરે;
 નગર ધંધુકઈ આવીઆ, સાથિ બહુ પરિવારરે. કો. ૨૧
 તિહાં એક સાહ ચાંચો વસઈ, મોઢ વંસ અભિરાંમરે
 નારી ચાહની તેહને, શુપન લહઈ શુભ તાંમરે. કો. ૨૨
 આવી રહઈ તવ ગુરુ તણુઈ, સુપન લહિઉં સ્ત્રી જોહરે;
 રચણ ચિંતામણી પેખીઉ, ગુરુનઈ આપ્યુ તેહરે. કો. ૨૩
 ગુરુ કહધ સાંભલિ શ્રાવિકા, સુત હોસ્યઈ ગુણવંતરે;
 સંયમ લેસઈ શુભપરિ, મહિમા વત અત્યંતરે. કો. ૨૪
 અસ્યું કહી ગુરુ ચાલીઆ, ઉદરઈ વાધઈ ખાલરે,
 પુણ્યવંતો નર પ્રગટીઓ, માત પિતા પ્રતિપાલરે. કો. ૨૫
 સંવત અગ્યાર પસ્તાલંઈ, લગન અનોપમ સારરે;
 કાતી સુદિ પુનિમ દિનઈ, જનમ્યો દેવકુમારરે. કો. ૨૬
 આકાશ વાંણી તવ હવી, સુત હોસ્યે બ્રહ્મચારરે;
 જૈન ધર્મ દીપાવસ્યે, લેસ્યે સંયમ રસારરે. કો. ૨૭
 અતિ ઉત્સવ કરી થાપીઓ, ચંગદેવ તસ્સ નામરે;
 પચ વરસનો સુત થયો, બહુ વાધ્યા ગુણુ આમરે. કો. ૨૮
 એણુઈ અવસરિ તિહાં આવીઆ, દેવચદ્ર સૂરિ રસાયરે;
 સાહમીઉં શ્રાવક કરઈ, આવઈ ગુરુ ગણુધારેરે. કો. ૨૯
 ચંગદેવ તિહાં માયસું, ગુરુનઈ વંદનિ જાયરે;
 જઈ બપોઠો મુનિ બપસણુઈ, હપડઈ હર્ષ ન માયરે. કો. ૩૦

ગુરુ કહ્યું સાંભલિ શ્રાવિકા, ૧ પૂર્વ બોલ સંભારીરે,
 એ સુત આપો અહાનણુઈ, એ નહી રહ્યું સંસારરે. કા. ૩૧
 વલી વિમાસે શ્રાવિકા, સુત દીધો ક્રિમ જાયરે;
 મુઝ ભરતાર મહેસરી, કોપિ સોય ભરાયરે. કા. ૩૨
 સધ અતુર્વિધ વિનવે, સાંભલિ ચાહની વાતરે;
 એ સુત આપો ગુરુ તણુઈ, હુઝ જીનશાસન નાથોરે. કા. ૩૩
 ધન્યવત તે શ્રાવિકા, દીધું પુત્રનું દાનરે.
 કુંભર લેઈ ગુરુ ચાલીઆ, જીમ નિરધન નિધાનરે. કા. ૩૪
 કર્ણ પુરિ ગુરુ આવીઆ, ઉદયન મંત્રી જાંહાઈરે,
 કુંભર ભલાવ્યો તેહને, સુમરિં વાઘઈ ત્યાંહિરે. કા. ૩૫
 એણુઈ અવસરિ ધરિંઆવીઓ, ચગદેવનો આપરે;
 સુત નવિ દેખઈ આંગણુઈ, ચિતાતૂર હુઓ આપરે. કા. ૩૬
 જઈ પુછ્યું ધરિ નારીનઈ, પુત્ર ન દીસઈ કાંઈરે,
 સ્ત્રી કહ્યું સુત ગુરુનઈ દીઓ, ચાંચો કોખો ત્યાંહિરે. કા. ૩૭
 અંનપાંન તેણુઈ પરિહરી, આવ્યો ગુરુ નઈ પાસીરે;
 દેવચંદ દિધું દેસના, સુણતાં સહુ ઉલાસીરે. કા. ૩૮

ફહી.

ઉલાસઈ ચાંચો સુંણુઈ, ગુરુ કહ્યું તત્વ વિચાર;
 આઠ પુરૂષ જગિ દોહલા, જો સોધઈ સસાર ૩૯
 દાતા, તપીઆ, સમતા નરા, ગુણુચી શીલ સુજાણુ;
 વિરલા પર ચિંતા વ્હાલઈ, વિરલા નહી રમનિ માંન. ૪૦

સાતઘ નર સોધ્યા મિલઘ, પણિ વિરલો દાનાય;
દાતામાં દાંનિ વડો, જે દિધિ સુત ભિક્ષાય. ૪૧

તું દાતા જગમાં વડો, તઘં દીધું સુત દાંન,
તાહરી કીરતિ જગિં રહી, જીહાં ચિર અમર વિમાન ૪૨

મહાભારથ માંહિં કહિઉં, જેણુઘ કુલિ યતિ ન યાય,
તસ પૂર્વજ અવગતિ ભમઘ, મુગતિ કિલ્લઘ ન જાઈ. ૪૩

ચાંચો તિહાં સસઈ પડિઓ, બાજી નવિ બોલાય;
ઉઠ્યો ગુરૂવંદન કરઘ, ઉદયનઘ મંત્રી જાઈ. ૪૪

વરતુ.

ધરિ આબ્યો ધરિ આબ્યો સેઠ ચાંચો;
મત્રી મુખિથી ધમિ કહે, સુપુરૂષનર તુસીહ સાચો;
પુત્રદાન જગિતે દિઉ, તે મે નવિ દેવાય;
ત્રણ્ય લાખ્ય સોવન લીજીઘ, સ્વામિ ભગતિ ઉચ્છાય. ૪૫

તેમ સેઠે તેમ સેઠે માંન કીધો;
ત્રણ્ય લાખ ધન નવિ લીઓ, પુણ્ય કાજી મે પુત્ર દીધો,
રાજ હસ કુલમાં રેહે, પુત્ર એ હોસ્યે પ્રસિધો;
તેણે કારણિ મે સુત દીઓ, રાખું ગુરૂની લાજ,
લાજે ધમં કેતા મલે, કરે સો હૂકર કાજ ૪૬

ચઉપઘ.

હુકર કાજ નર લાજી કરઘ, ભાવ દેવ સંયમ આદરઘ;
લાજી મરિઅચી ન ગિર્ઠધરિ, તાપસ વેપ રહ્યો તે પહધરી. ૪૭

ઋષભદેવ સાથિ ઋષિ જોહ, લાજી ધરિ ન આવ્યા તેહ,
 લાજી કુંડરીક દીક્ષા વહધ, લાજી તજી તવ દુર્ગતિ જાય. ૪૮
 લાજી કુંઝઈ રણહ મઝારિ, લાજી શીલ પાલઈ નરનારી,
 લાજી યાચો આપઈ પુત્ર, ન દીઈ ગુર નઈ પાછો ઉત્ર. ૪૯
 લાજી ધર્મ ધણા નર કરઈ, લાજી પુરૂષ કુમારગિં ટલે,
 લાજી દાન દિન કેતલાં, લાજી ભુંડા થાઈ ભલા. ૫૦
 યાચો ગુરનઈ વાંદી વલ્યો, સકલ સંઘ મનોરથ ફલ્યો,
 નવ વરસહનો સુત જવથયો, સંયમ લેઈ ગુર પાસઈ રહ્યો. ૫૧
 સોમદેવ દીધું તસ નાંમ, દિન દિન વાધઈ બહુ ગુણુ આમ;
 એકદિવસ મુનિ ગુરનઈ પાસિ, નાગપુરઈ આવ્યા ૧ પ્રભાતિ ૫૨
 વસઈ વિવહારી તિહાં ધનદ, પુણ્ય પસાઈ કરઈ આનંદ;
 કોયક પૂરવ પાપ પસાય, રતે વિવહારી નિર્ધન થાય. ૫૩
 સાહ ધનદ તવ ચિતઈ હીઈ, ધનનાહું તો કહઈ નઈ કહીઈ,
 જહારઈ ધરિ ધન હુઈ બહુ, પ્રાંહેં કિરપી થાઈ સહુ. ૫૪
 ભોમિરહિઉં ધન વિણસી જઈ, પરધરિ મુક્યા પરના થાઈ;
 હરઈ ચોર નઈ રાજ લીઈ, વિશ્વાનર પરજલઈ દીઈ ૫૫
 ધન હારઈ નર બહુ જૂવટઈ, પુણ્ય વિના વ્યાપારઈ ઘટઈ
 જલ જૂડઈ કુવસનઈ જઈ, પુણ્ય કાજી વિમાંસણુ થાઈ. ૫૬
 જો મઈ પુણ્ય ન કીધું બહુ, તો ધરથી ધન નાહું સહુ;
 શોકાતૂર હુઓ મનમાહિ, ભૂમિ બણેવા બઘઠો તિહાં. ૫૭
 ઉંડી ભોમિ બણિ જેતલઈ, લક્ષ્મી લહાલાલા થઈ તેતલઈ;
 ભરી ટોપલાં નાંખઈ દારિ, એણઈ અવસારિ મુનિ આવ્યા ડેદારિ; ૫૮

ધર્મલાભ દેઢ ઋષિ રહઈ, નરનારી હઠડધ દૂખ વહઈ;
 મહા ૧મૂનિ એ આઘ્યા આજ, રાખ દેઅંતાં ન રહે લાજ. ૫૯
 કૃપણ નહીં આપણુ ધરિ કદા, ધૃત, ખાંડ, ગોલ દેતાં સદા;
 આજ કેહીપરિ આપુ ધસિઈ, સ્ત્રો દૂખ આંણી ઉરમખસઈ. ૬૦
 ગદગદ સ્વરી તવ બોલે નારી, ધર્મસિ નિંપની ધરહ મઝારિ;
 વહધરો સ્વામી રાખો મન, તુલ્લો મુનિવર છો પુરૂષ રતન. ૬૧
 રાખ લેઈ વહરાવઈ જસઈ, ચેલઈ સમસ્યા કીધી તસઈ;
 અંગણિ દીસઈ બહુ નિધાન, રાખ તાણુ કાં દેતાં દાન. ૬૨
 શેઠઈ તિહા સમસ્યા લાહી, ચેલાનઈ ઉપાડયો સહી,
 લિહાલા ઉપરિ મુંઝો જસઈ, રહેમટકા બહુ થયા તસઈ. ૬૩
 દેખી શેઠ હુઓ હર્ષ અપાર, ગુરૂ તઈ કીધી માહરી સાર;
 ગયું નિધાન વલ્યુ તુજ પુણ્ય, કેહીપરી લાજ રહત વિણુ ધન. ૬૪
 ધન વિણુ કોઈ ન માનઈ ગુણુઈ, ધન વિણુ નર સહુઈ અવગુણુઈ;
 ધન વિણુ કોઈ ન આવે કાંમ, ધન વિણુસું કીજઈ શુભ નાંમ. ૬૫
 ધન વિણુ રૂપ રલમ સંસાર, ધન વિણુ નેહ છડઈ નરનાર,
 ધન વિણુ બુદ્ધિ તે બધી રહઈ, ધન વિણુ પુરૂષ મહુત નવિલહઈ. ૬૬
 લૂલો દૂટો નમ પાંગલો, બહધરો, બોખડ નમ આંધલો;
 ઋદ્ધિ પૂજા કોઠિ લહઈ, કદર્ભ કોડિ તે બધો રહઈ. ૬૭
 જો ધનવંત અધિ કેરૂં જમઈ, સકલ લોકનઈ તે પણિ ગમઈ;
 જો નિરધન અધિ કેરૂં ખાય. તો દારિદ્રી નર હેલાય. ૬૮
 ધનવંત બોલમ આલ પપાલ, લોક બણઈ ઉતસ વાયાવ;
 જો નવિ બોલઈ રંક સરીર, તો સહુ બાખઈ ભલા ગંભીર. ૬૯

જો ઉંઘે સુણતોજ વખાણ, તો એ લીનો પડિત જાણ; —
 પથઘ ધનવંત પાલો જાય, તો તે માંન રહિત કહેવાય. ૭૦
 એટલું દ્રવ્યતાણુ બધાણ, સાંભલિ ગુરુ તું ચતુર સુજાણ,
 તે ધન આવ્યુ ધરિ (તુમ)થકી, ગુરુ પસાઈ થયો હુ સુખી ૭૧
 તુલ્ય દર્શણ વાધઈ મુઝ પ્રેમ, ટલી કોયલા થયુ જવ હેમ,
 બહુ ધન ખરચી અતિ ઉઠાય, જીહારઈ એ ગુરુ પદવી થાઈ. ૭૨
 દીધું હેમાચારજ નાંમ, ૧કશ્મેરી ભણી ચાલ્યા તાંમ,
 સાંહમી આવી તિહાં સરસ્વતી, હેમ તણઈ કર્મઈ થઈ છતી. ૭૩
 એક દિવસ ગુરુ ગિરિઓ જોહ, કહઈ સિદ્ધચક્ર મત્ર વલી તેહ,
 હેમાચાર્ય સિખઈ સહી, સાધેવા ઉઠ્યા ગહધ ગહી. ૭૪
 મલયગિરિ, દેવેદ્ર સૂરિ, હેમાચાર્ય પુણ્ય અંકુર;
 એ ત્રિણિ ચાલ્યા રંગહઈગહી, ગ્રામ કુમારઘ આવ્યાં ઉવહી. ૭૫
 પરિચટ વસ્ત્ર પખાવઈ જીહા, દીહુ ચીર ઉગવીઉ તિહાં;
 ભમરા બહુ ગુંજરવ કરઈ, ગધ વિલૂહા મધુકર ફિરધ. ૭૬

ફૂલો.

પ્રેમ વિલૂહા ભમરલા, ગધઈ પદમણી ચીર;
 પ્રમલ સાર સુંગધ બહુ, પદમણી તણુ શરીર. ૭૭
 પદમની નઈ પોહર નિદ્રા, એ પોર નિદ્રા હસ્તની,
 ચિત્રણી નધ ત્રિપહોર નિદ્રા, અધોર નિદ્રા સખણી. ૭૮
 પદમની તે હસનાદિ, હસ્તની ગભીરતા;
 ચિત્રણી તે કાગકંઠી, સંખણી ખરધીરતા. ૭૯
 પદમની તે પુષ્પગંધી, ૪એલગંધી હસ્તની;
 ચિત્રણી તે ચંપગંધી, મચ્છગંધી સંખણી. ૮૦

ઋષિજી ઉતારઈ ઉતારીરે, નવરસ કરઈરે વખાણુરે;
 સહુરસ ભેદ ભલા લહધરે, જે હુઈ જાણુ સુખણુરે. હે ૯૧
 શંગાર, હાસ્ય, રૂદ્ર, ^૧કરુણાભલીએ, વીર, ભયાનક સારરે;
 ખીભત્સ અદ્ભુત, શાંતિ રસારે, આણ્યો ઉતારી પારરે. હે. ૯૨
 આહરસ જેણુઈ જાણીઆરે, ન લહો તેહમાંનો ભેદરે;
 પડિત સોય અધુરડોરે, વિપ્ર જીસો વિણુ વેદરે. હે. ૯૩
 અષ્ટરસ આહઈ અંગમાંરે, નવમો સિરિનઈ કાંભિરે;
 સિર વિણુ સરીર ન શોભીધરે, કર, પાય ન આવઈ કાંભિરે. હે. ૯૪
 શાંતિરસ રૂપણી રસવતીરે, નિંખાવ્યા મુનિ સારરે;
 આહરસ રૂપિઆ તિહાં વલી એ, ધગાવઈ અંગારરે. હે. ૯૫
 સોઈ રસવતી જે જમધરે, નાસઈ તાપ કષાયરે;
 તપ, જપ, કષ્ટ કર્યા વિનારે, તે નર મુગતિ જાયરે. હે. ૯૬
 કૂરગઢુ હુઓ કેવલીરે, ચદ્ર રૂદ્રનો શિષ્ય રતેહરે;
 તપ, જપ, ધ્યાન કર્યા વિનારે, સમતાઈ સિધ્યા તેહરે. હે. ૯૭
 એ રસ શાંતિ સોહામણોરે, પોખઈ દેવ ઈંદ્ર સૂરિરે;
 એણીપરિં દેતાં દેસનારે, હવુ ચઉમાસું પૂરરે. હે. ૯૮
 ગુરુ કહઈ સુંજો અધિકારીઆરે, ચઉમાસું કરિવઈ ધણાં સારરે,
 હવઈ ધંહાંથી અહો આલસ્યુરે, રહઈતાં નહી આચારરે. હે ૯૯
 સ્ત્રી પીહરિ નર સાસરેરે, મુનિવર એકઈ ગામિરઈ;
 એ ત્રણે વણુસે સહીરરે, જે રહે એકે કામિરે. હે. ૧૦૦

ચઉપધ.

વિણુરાંધણિવિણુસઘજીમખીર, વિણુ પહરઈ નારિ વિણુસઘચીર;
 વિણુખેરુ વિણુસઈ જીમજૂત, વિણુ હાથિં વિણુસઈ ધરસૂત. ૧

વિણુસઘં વિણુચઢનારિ તુરી, અતિ લાડઘં વિણુસઘં દીકરી;
 વિણુસઘં ખયરોગઘં જીમ ગાત્ર, વિણુસઘં ભુંડાસાથિં યાત્ર. ૨
 વિણુસઘં દાતા વહુણાં પાત્ર, વિણુસઘં પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર;
 મનમયલઘં વિણુસઘં પરલોક, પુણ્ય કરિઉં તે થાય ફેક. ૩
 વિણુસઘં વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણુસઘં કઠ વિહુણું ગાન;
 વિણુસઘં અતિઆલસ, નિજ કામ, વિણુસઘં અમરબીજથી ગામ. ૪
 વઠો તે વેગઘં વાંણીઓ, રાઉલંરાઘં તે નાંણીઓ;
 વિણુસઘ પુરૂષ કુદેસઘ ગયો, વિણુસઘ ઋષિ થિર વાસો રહ્યો. ૫

ઢાલ-પાછલી.

રાગ-રામગિરિ.

તેણુઘ કારણિં અહો આલસ્યુરે, પૂરવ રાખેવા પંથરે;
 ધમ લાભ હવો તુલ ધણોરે, કર્યો પુણ્ય : પુણ્યવંતરે. ૬
 સુવિહિત સાધુ થિર નવિ રહધરે, રહતાં વિણુસઘે વાતરે;
 પરિચય બહુ નરનારિસ્યુરે, તેણુઘ સયમ વ્યાધાતરે. ૭
 તવ અધિકારી ધમ કહધરે, ઋષિ કહો કાંધ મુઝ કાંમરે;
 ગુણુલસંકલ જીમ થધધરે, તુલો કહો ધર્મ અભિરાંમરે. ૮
 દેવધંદ્ર સુરિ તવ બોલીઆરે, એક અપૂરવ કાજરે;
 રસના ઉંચી ન ઉંપડધરે, કહધતાં આવધં લાજરે. સુ. ૯
 તુલ ધરિ નારિ પદમનીરે, નગનપણુઘં રહધ તેહરે;
 વસ્ત્ર તજી કરૂં સાધનારે, મંત્ર ફલધ મુઝ જેહરે. સુ. ૧૦
 અહો કરૂં રમંત્ર સાધનારે, તું લેધ રહધ તરૂઆરિરે;
 મન, વચન ચિતધ ચૂકીધરે, તો હણુજે તેણુઘ ઠારિરે. સુ. ૧૧

ગુણે રંજીત અધિકારીઓરે, ગુરુનંદ કલ્પ મુખિ હાયરે;
 ત્રિણિ આચાર્ય નારિસુરે, ગઢ ગિરિનારે જાયરે. સુ. ૧૨
 શ્રી જીન પ્રતિમા આગલિરે, નાગી પદમની નારીરે,
 આચાર્ય કર્મ સાધનારે, નર હાથિ તરઆરીરે. સુ. ૧૩
 ન ચલઈ મેરની ચૂલિકારે, ન ચલઈ દુ સર્પ શેષરે;
 ન ચલઈ મુનિ મત્ર સાધતાંરે, જીમસિરિ અક્ષર લેખરે. સુ. ૧૪
 પરગતિ હુઓ તવ દેવતારે, વિમલેશ્વર સુર જોહરે;
 કલ્પ માગો ઋષિ રાજઆરે, તુલ્લ મનિ ભાવઈ તેહરે. સુ. ૧૫
 દેવેશ્વરિ તવ ખોલીયારે, કાંતીથી પ્રાસાદરે;
 શ્રી સેરીસખ આણુવોરે, દિધ વિદ્યા જશ વાદરે. સુ. ૧૬
 મલયગિરિ મુખિ માગીકરે, સિદ્ધાંત વૃત્તિ કર્મ સારરે;
 પરગતિ થયો સુર તે સહીરે, દિધ મુઝ શક્તિ આપારરે. સુ. ૧૭
 હેમ હરખિત તવ ખોલીયારે, દિધ મુઝ વિદ્યા એહરે;
 વચનઅલિ નૃપ ખુઝવુરે, સાસન દીપાવઈ તેહરે. સુ. ૧૮
 હેમ વચને અતિ હરખીકરે, સુર હુઓ સંતુષ્ટરે;
 વિદ્યા ત્રિણિ દેઈ કરીરે, કીધી પુષ્પની વૃષ્ટિરે. સુ. ૧૯

હૃહા.

પુષ્પ વૃષ્ટિ દેવે કરી, વિદ્યા હુઈ પરતખિ;
 ગુરુ ચરણે આવિ નમ્યા, હેમાચારજ શિષ્ય. ૨૦

ચઉપઈ.

હેમાચાર્ય ગુરુનંદ નમઈ, ગુરુનંદ ચેલો દોહો ગમઈ;
 હર્ષ કપનં પાછમે ધ્યાન, આંગિલ તપ આરાધઈ જાન. ૨૧

- ખટ્ મહિના નમ અતિ કરી, આવમ શાસન સુરસુંદરી;
ગુર વાંદિનમં ઉભી રહી, સુત્રલિત વાંણી સુખિથી કહી. ૨૨
- હેમાચાર્ય તાહરો શિષ્ય, તેહનમં પદવી આપો ઋષિ,
તેહથી જનશાસન ગાજસમં, જસ પડહો જગિમાં વાજસમં. ૨૩
- અસુ કહીનમં દેવી ગમ, ગુર ધ્યાનમ (મી)ઉઠિઆ ગહગહી;
મનમાં વાત હતી તે યથમં, આગમ દૂધ નમં શાકર ભલી. ૨૪
- આગમં સિંધ એને પાખર્યો, કનક કક્કશ નમં અમૃત ભર્યો;
આગમં ગુર ચેલામાં નેહ, શાસન દેવીમં દેખાડ્યો તેહ. ૨૫
- હરખ્યો ગુર ઉઠિઉ તેણીવાર, સાથિં સહુ લીધો પરિવાર,
આવ્યા નાગપુરિ મુણીદ, વસમ વિવહારી જહાં ધનદ. ૨૬
- ગુર જ્ઞાની તિહાં કરમ વખાણુ, સંધ ચતુવિધ સુંણમ સુખાણુ;
ધર્મ કથા કહમ ચિહુ પ્રકાર, દાન, શીલ, તપ, ભાવના સાર. ૨૭
- જે હલૂઆ એકા અવતાર, તે આરાધમ સોધ ચ્યાર;
યોવન વયિં ઇંદ્રી વસી કરમ, બાર ભેદ તપ આદરમં; ૨૮
- ભલી ભાવના ચોખુ ધ્યાન, ધન પાંમી દિમ પાત્રમ દાન.
સાતે ક્ષેત્રે વિત વાવરમ, બિંબ પ્રતિષ્ઠા યાત્રા કરમ. ૨૯
- જે ધન ખરચ્યુ જમણમ હાથિં, જહાં જાય તિહાં આવમ સાથિં
ગુર ગિર્યા તિહાં એણીપરિકહમં, અલ્પ સંસારી તે સદહમ. ૩૦
- ગુર ઉપદેશ સુંણી શુભ ધ્યાન, ધનદ ખરચમ બહુ નિધાન,
સંવત અગ્યાર હાસક્યો જસમં, એહ મહોત્સવ કરાવ્યો તસમં. ૩૧
- હેમ સૂરિ નમ થાપી કરી, રઆવ્યા તે પાટણ પરવરી;
પત્તન (નો) રાજા જેસંગ જેહ, રાય રેવાડી, ડચઢીઓ તેહ ૩૨

હેમાચાર્ય દીક્ષા તિહાં, હર્ષ હુઓ તવ હઝડા માંહિ;
 ખેમોટા તે ખોલાવઈ હસી, ધર્મ કથા કાઈ કહું ઉલસી. ૩૩
 હેમ વચન હરખીનઈ કહઈ, દયા, દાનથી નર સુખ લહઈ
 રાય કહઈ તુ ગુરુ અવધારિ, નિત્ય આવેવું મુહુલ મઝારિ. ૩૪
 નૃપ વચને હરખ્યો મુનિરાય, રાજ સભામાં નિતિ જાય,
 ધર્મ સુણાવઈ જેસંગ તણઈ, હેતુ યુગતિ દ્રષ્ટાંતઈ ઘણઈ. ૩૫
 સ્વામી ખટ્ દર્શણ નિરખીઈ, સાચો ખોટો શ્રેય પરખીઈ,
 સુધો વર્ગ આદરીઈ આજ, કૂડો ધર્મ તજો મહારાજ. ૩૬
 કૂડા ગુરુ નઈ કૂડા દેવ, કૂડા શ્રેયની મ કરે સેવ,
 મિથ્યા ધર્મ કરંતા વલી, પુણ્ય સકલ જાયે પરજલી. ૩૭
 ગલીઈ ઘોયો જીમ કાગડો, કિમ ઉજલ હોસી આપડો,
 તિમ જીમ મિથ્યા કરતો ધમ, કહો કિમ હોસઈ આઠઈ કર્મ ૩૮
 તેણિકારણિં શ્રેય પરિખ્યા કરં, સુધો ધર્મ તુહો આદરં,
 જશોમતિ જીમ પરિખ્યા કરી, બધલ પુરુષ જેણઈ કીધુ દિરી. ૩૯
 સંખપુરી સંખ શ્રેષ્ઠિ વિચાર, જશોમતિ તેહનઈ ધરિ નારી;
 સ્ત્રીને નવિ માંને ભરતાર, સાહ પરણ્યો તવ બીજી નારી ૪૦
 નવ યોવન નઈ નાહી નારી, તે આવી ગરહા નઈ ધર્યારિ;
 વૃદ્ધપુરુષ તિહાં હરખઈ હસઈ, રાતિ દિવસ નવિ રૂપાછો ખસઈ. ૪૧
 જીજીકાર કરઈ સ્ત્રી તણઈ, જે બોલે તે પ્રેમઈ સુંણઈ;
 વૃદ્ધ પુરુષ નઈ નાહનારી, દુલ્લહો યોગ મિલઈ સંસાર. ૪૨
 ખિહું નરનારી રંગિં રમઈ, પહલઈ સ્ત્રી નઈ તે નવિ ગમઈ,
 નરચઈતેહનઈતન, ધન, માલ, ખિણુખિણુ ખટકઈસોકણીશાલ ૪૩

૬૯૧.

સા મેરી સુલખણી, ચઢી તે રાવલ ચઉકિ;
 હું તુલ પૂછું રે પડિતા, સૂલી ભલી કંઈ સોકિ.
 સૂલી એકજ કઠડો, સોકિ અનતા કંઈ;
 નિત્ય મરીઘ નિત મારીઘ, હઘડા પગ પગ હડ.
 સૂલી આપઘ એક મરણ, શોકી દિધ સોવાર;
 લોયણ પેઠું તણખલું, ખટકઈ વારોવાર.
 કાંણો કોલો કૂળડો, સોકી વિના પીહહત,
 સોકી સરીખુ કાંમદેવ, દૈવ મ દેધસ કત.
 ધરટી પડાં જીમ દોધ ધરનિ, કણય સરીખું કત;
 કહો કિમ આખો ઉગરઈ, ભરડી આણખ અંત.
 પરવસ પીક પરવસ ધન, પરધરિ લોયણ આસ;
 પર હથિ જે કજડા, એ ચિહુ પડયાં નિરાસ.
 પરહથિ ગઈ જે પ્રમદા, ખિણખિણ સાલે તેહ,
 સાલઈ સાપણિ શોકડી, નરહ નસાડયો તેહ.

અથ કુનિહાં.

ખેર ખેર દહધત, કઈ ઠાકુર લૂસણો;
 દહત નારી કુનારી, (કે) ખેર ખેર રૂસણો.
 ગલીઓ બધલિ દહત કઈ પથઈ બધસણો;
 કુનિ કુનિ હા (હાં) ભાધ દહત શોકડી શાલ કઈ ગુંમડ આસણો.
 સીહન કઈ સરિસલ્લકઈ મેહા ગજણો
 ભૂપતિ કે સરીસલ, રણઈ દલ ભજણો.
 શાલતહી ખિણઅણિ કે તાજો તાંજણો,
 કુનિ હા હા ભાઈ કામની કે સિરિ સલ્લકઈ લુછન લાજણો.

છંદ-અડઅદ્વી.

કુંગર કડણિ કુ કડ જીમ સદ્વધ, ગાજી વિજ કેશરી સરિ સદ્વધ,
ચૂકો બાણ જીમ ક્ષત્રી સદ્વધ, ગયો નાથ સુકુલીની સદ્વધ. ૫૩
માતો ગયંદ વિધ જીમ સલ્લે, બોલ કુબોલ સોહડ જેમ સલ્લે;

ફહા.

નેહ નાહો નર નારિમાં, સંગતિ શોક વિરાંમ;
હમડમ ફૂડી પાપિણી, સુ કીજઈ શુભ નાંમ. ૫૪

કવિત્ત.

ઇંદ્ર વારણી નાંમ, સોઈ પણિ ખાતાં કહુઉં,
મીઠું નામજ સાર, ખાય તો ખાડ જડખું.
શીલી તાપ કરંતિ, ગલી પણુ ભખી નવિ જમઠ,
દેવા માગઠ ભીખ, પગે અણકહાણે જાય;
ભોજ રાજ કરંઈ વઈતરં, શોક બહધન જગમાં લહી.
નામ અનોપમ એહ, પરિણામઈ માઠાં સહી. ૫૫

ફહા.

પરિણામઈ ભુંડી સોકડી, શાલઠ શાલ સમાનં;
યશોમતી દૂખણી થઈ, બધઠી આરતિ ધ્યાન. ૫૬
નક્ષત્ર સહુ નીગમ્યાં, નયણુ ન નમીઆં દોષ;
સૂક સૂઓ પનોતીઓ, જસપીડનાં સુખ હોઈ. ૫૭
'સુંખી તે ક્રિમ વિસરે, જે મનમાંહિ' પછઠ;
હમડાં થકીં જે ઉતરઈ, તો , સુપનાંતર દીઠ. ૫૮

વાહલા તે કિમ	વીસરઈ,	જેસું	ધણો	સનેહ;	
વિસાર્યા	ન	વિસરઈ,	ગરવા	તણા	સનેહ. ૫૯
ક્યાંહાં કોયલ ક્યાંહાં અબવન,		ક્યાહા	મોરા	ક્યાંહાં	મેહ;
રાતિ દિવસ તે સભરઈ,		જેમ	આપીડા	મેહ.	૬૦
સજન થોડા હસ જેમ,		વિરલા	કહી	દિસંત;	
દુર્જન કાલા કાગ જેમ,		મહિયલિ	ધણા	ભમંતિ.	૬૧
તગણુ સરિસો નેહડો,		મકરિસ	હધડા	ગમાર;	
ગાધે નાખી ગુણુ જેમ,		વલતી	ન કરે	સાર.	૬૨
જો આવે દસ ભલા,		જો નાવે	તો	વીસ;	
જેણે ચિત્ત ઉતારીયા,		તે સું	કેહી	રીસ.	૬૩
સનેહ વિણુસીઉં રસાણુ,		ગઢ	વિનાસિ	પોલિ;	
અણુમાનિતો પરોહણો,		આ	વેઢે	અધોલી.	૬૪
પીઉડો મુજ સનેહ તજ્યો,		હુઓ	તે	જાણુ	ગમાર;
જે નર માની વકડા,		તે નર	થયા	ખૂહાર.	૬૫
નદીતે વક વેલા ભણી,		પર્વત	ઉડા	ખોહ;	
વાંકા નર ને વિધન ધણા,		ગેહેલી	મુધિ	મ રોય.	૬૬
એણુધ અવસરિ તિહાં આવીઓ,		મંત્ર	સુવાદી	જેહ;	
જશોમતી પ્રેમઈ કરી,		વેગઈ	તેડયો	તેહ.	૬૭
કર્મ કથા માંડી કહી,		તેહનઈ	થઇ	દયાય;	
મંત્ર મૂલ દીધું અસું,		જેણુધ	નર	પોડી	થાઈ. ૬૮
જશોમતી પ્રેમઈ કરી,		રાંધ્યાં	અંન	અપાર;	
મંત્ર મૂલ માંહિ ધરિઉ,		લુજાવ્યો		ભરતાર.	૬૯
પુરૂપ ટલી પોહી થયો,		નાહાં	ડાઢી	મુંછ;	
લાંખી કોટિ લટકતો,		લાંખા	શિંગ	નઈ	પુછ. ૭૦

ઢાલ.

હમચીની.

પુંછ ૧નચાવધ શિગ હલાવે, દેખઈ નાની નારી;
 તે ગઈ રાજ સભામાં વેગઈ, નૃપ આગલી પોકારીરે. હમચી. ૭૧
 સ્વામી માહરો કંત અનોપમ, સોઝી કીધો પોઠી;
 ભૂપ તેડો તસ સીખ દેધનેઈ, છેદો સિરની ચોટીરે-હ. ૭૨
 જશોમતી તેડી ભૂપાલઈ, પૂછી પૂરવ વાતો;
 તઈ પોઠી કા કીધો ભુડી, જો પોતાનો નાથોરે-હ. ૭૩
 જસોજતીકહઈસુ શિરુસ્વાંભિ, મધ અપારાધ ન ડેકીધુ;
 સોકિં કાંમણુ કીધુ મુઝનઈ, નર તાણી નઈ લીધુરે-હ. ૭૪
 મુઝનઈ નવિ માનઈ બોલાવઈ, તવ હુ રોસિ ભરાંણી;
 કરતા સું મધ કીધો પોઠીઓ, અવર કલા નવિ જાંણીરે-હ. ૭૫

(પાછલી હું પસ્તાણી હો.)

સોકિતણુ પાપિ થયો પોઠી, દદ કરઈ એ ઠાસો;
 એહનું મસ્તગ મુડિ રાજ, ગાધઈડઈ લેઈ ધાસોરે-હ. ૭૬
 ૪નૃપતિ નારિ વિખોડઈ ખેહું, એહું નઈ વઢતિ વારઈ,
 જસોમતિ નઈ અલદ ભલાવો, તે પણિ તેહનઈ ચારઈરે-હ. ૭૭
 જસોમતિ પાલઈનિજ પીઉનઈ, વનચારિ જલ પાઈ;
 એણુ અવસરિ એક નારિસું, વડ ૭વિવહારી જાયરે-હ. ૭૮
 જશોમતી દેખી નઈ પૂછઈ, વિદ્યાધરની નારી;
 કુણુ કારણિએ દીસઈ દૂખિણી, ઝુરઈ વનહ મઝારીરે-હ. ૭૯

૧ હલાવધ. ૨ હો. ૩ કીધો. ૪ નરપતિ. ૫ વનઈ.

૬ અટાલ. ૭ વિદ્યાધર.

- વિદ્યાધરકહધ સુણિ હો, ^૧અબલા, કત પશુ એણિ કીધો;
 ૨અલદ ટલીનધં પુરૂપજ હોવધ, સોય મત્ર નવિ લીધોરે-હ. ૮૦
- અનુક પા આવધ તસ નારી, બોલધ બુદ્ધિ વિચારી,
 પશુ ટલી જીમ પુરૂપજ થાય, સોધ બુદ્ધિ ઉદ્ધિ સારીરે-હ. ૮૧
- વિદ્યાધર કહધ સુણિ અબલા, એહતો એક ઉપાય;
 એ બધડી તિહાં એક મૂલડું, તેહથી માણસ થાધરે-હ. ૮૨
- વિમલ વિમાન, વહી તવ ચાલ્યું. શબ્દ ગ્રહધ તિહા નારી,
 તેણધ ક્ષેત્રધં ઉગ્યાં વન વેલી, લીધાં ચુટી બાહારીરે-હ. ૮૩
- છોડ એકેકો હાથે લધ, પીઉનધં ચારિ ચરાવધ;
 ૪સુદ્ધમૂલઆવ્યુ મુખિ જીહારધ, તવ પોઠી નર થાધરે-હ. ૮૪
- જસોમતી હુધ તવ સુખિણી, પીઉસું પ્રીતિજ વાધી;
 બહુ વન વનરપતિ સોધતાં, સુદ્ધ ઓપધિ લાધીરે-હ. ૮૫
- તિમ તુ ધ્યાન ધરીનધ સ્વામી, પટ દર્શન પરખીજધ,
 સુદ્ધ ધર્મ રાજ આદરીધ, કૂડો શ્રેય તજીજધરે-હ. ૮૬
- સુદ્ધ દેવતી પૂજા કીજધં, સહધં ગુરૂ પાય નમીજધં;
 સુદ્ધ ધર્મ આરાધો રાજ, અનિ અનુક પા કીજધંરે-હ. ૮૭
- સિદ્ધરાય હરખ્યો મનમાંહિં, હેમ વચન ચિત્તિ લાગો;
 સુદ્ધ ધર્મ શ્રવણે સાંભલતાં, કુમતિ કદાગ્રહ ભાગોરે-હ. ૮૮
- એણધઅવસરિનૃપ અશ્વ ચઢીને, સિદ્ધપુરી માંહિ જાય;
 ધસ તણો પ્રાસાદજ ઉચો, રૂપમાલ નીપાયરે-હ. ૮૯
- પાસધ આલુ મંત્રી મોટો, રાજવિહાર કરાવધં;
 મૂરતિ વીર તણી તિહા માડી, શ્રી જીનના ગુણ ગાધરે-હ. ૯૦

- તે દેખી હરખી સિદ્ધ રાજ, આવધ જીહાં ગુર ખાસો;
અરિહતંધસ વચિં સ્યો અતર, સ્વામી સોય પ્રકાસોરે-હ. ૯૧
- હેમ ગુર તિહાં એણીપરિ ખોલધં, અતર કહું સુણિ રાય;
ધસિ તણુધં માથધં હુધંચ દો, સોય નમધ જન પાયરે-હ. ૯૨
- શ્રી ગુર વચન સુણિ જેસંગદે, તેડયા શુભ સુતારો,
વાસ્તુ શાસ્ત્રે વાંચોરે વેગધં, તેહમાં કિસ્યો વિચારોરે-હ. ૯૩
- શાસ્ત્ર અથે સૂતાર પ્રકાસધં, સુણિ જેસંગ નરનાથો;
ધર સામાનિ તણેપંચ શાખા, રાજ ભુવન તે સાતોરે-હ. ૯૪
- ધસ તણુધ દેહરધં નવ શાખા, શ્રી જન ધરિ એકવીસો,
મઢી મહેસ તણી વનમાંહિ, નગર ભુવનિ જગદીસોરે-હ. ૯૫
- શંઠરનધં દેહરધં એક મડપ, જન ધરિ એકસો આઠ,
ત્રિણુ છત્ર સિંધાસણુ શોભધ, પદમાશન ચઉવાટોરે-હ. ૯૬
- જન પ્રતિમાનધં પાય લિખીધં, અહધ નવ નિરધારો;
આદિ શક્તિ રહધ જન પાસેં, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારોરે-હ. ૯૭
- અન્ય દેવનધં એહવી રચના, કીધી કુણુધં ન જય;
કરધં કરાવધં કો હઠી ચઢીઓ, તે મર દૂખીઓ થાયરે-હ. ૯૮
- ચક્ર, આણુ, ગદા નધં ગુખતી, જીણુ વિણુ ઠાંમ અનેરધ;
ઉછંગધે અખલાની મૂરતી, વિજીણુ તણુધ હુધં દેહરેરે-હ. ૯૯
- અનંત જ્ઞાની તણુ પ્રકાસ્યું, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારો;
વિશ્વ ડર્મા કહધં માંતો રાજ, ચઉદ પૂરવનું સારોરે-હ. ૧૦૦
- શાસ્ત્ર સુણિ હરખ્યો જેસંગદે, તત્ત્વજ્ઞાન ચિત્ત ભાવધં,
કનક કલસો કરી રાજધં, શ્રી જન ભુવનિ ચઢાવધંરે-હ. ૧૦૧

દૂહા.

કનક કલસ રચના કરી, ભવિજન હરખ્યા તિહાંધ,
સેન લધ જેસંગ ચઢીઓ, આવ્યો પાટણ માહિ. ૧

ચઉપધ

પાટણમાંહિ આવ્યો જેસંગ, હેમ સૂરિ સ્યુ લાગો રંગ,
એક દિવસ જીન મંદીર જીહા, નેમ ચરિત્ર વચાઈ તિહાં. ૨
હેમ સૂરિ કરતા વ્યાખ્યાન, બહુ જન સું બધઠો રાજન;
એણુધ અવસરિઆવ્યોઅધિકાર, સેત્રુંજય પાંડવ સિધ્યા સાર. ૩
બ્રાહ્મણ ભટ ખમી નવિ શાક્યા, સભા માંહિં તે બાંભણ બચ્યા;
પાંડવ પાંચ પલ્યા કેદાર, હેમ ગલી ગયા મુક્તિ મઝાર. ૪
અસ્યું વચન બોલ્યા ભટરાય, સકલ સભામાંહિં સંદેહ થાય,
નૃપ જેસગદે પૂછધ ધસ્યું, કહુસ્વામિ ભટ કહધ છઈ કિસ્યું. ૫
હેમસૂરિ બોલ્યા તેણીવાર, ભારત શાસ્ત્રઈ ધસ્યો વિચાર;
પાંડવનો કાનો ગાંગેય, કુટબ ખ દીધી તતખેવ. ૬
એક વચન માહર પાલયો, કુમારી ભુમિ જઈ બાલયો,
જીહારઈ મરણુ હુઉ ગાંગેવ, તિહારઈ ઉપાડયો તતખેવ. ૭
લેધ ચાલ્યા પર્વત નઈ શૃગિં, વિશ્વાનર જવ મુકયો અગિ,
શખ્દ હવો બાલો કુંણુ ઝાંભિ, સો ભીખ દહધઆ એણુઈ ઝાંભિં ૮
દાધા પાંડવ ત્રિણિસઈ સાર, બાલ્યા દુર્યોધન હજાર,
કર્ણુ તણી નવિ સખ્યા લહી, અસી ઉકથા ભારથમાં કહી. ૯
હેમસૂરિ કહઈ સુણિ નરનાથ, કુણ પાંડવની ભટ કહધ વાત;
જે પાંડવ પાંડુ સુત કલ્યા, તે સેત્રુંજય (ગિરિ) મુક્તિં ગયા. ૧૦

૧. જેસંદે. ૨ મનિ વિરમે થાય. ૩ સખ્યા.

- શ્રી સેત્રુંજય પાંડવ યિબ, નાશક ત્રયક મૂરતિ અસખ્ય,
ચંદ્ર પ્રભુ સાબણુ પ્રાસાદ, પાંડવ મૂરતિ કરતી વાદ. ૧૧
- એણુઈ વચને હરખ્યો જોસગ, જૈન ધર્મનો લાગો રગ;
રાય કહઈ બભણિ નવિ લહું, હેમ વચન સાચું સદહું. ૧૨
- વિપ્ર કહઈ જોસગદે સુણો, આદિધર્મ નહીં રજૈનજ તણો,
વેદ બાહ્ય અશુચિ મલ ભર્યા, એણુઈ ધર્મિ કોઈ નવિ તર્યા. ૧૩
- બદ્ધ મૂલ નહીં એહનો ધર્મ, જીવ ઉગારધ' એહજ ઉધર્મ,
ઉનાં પાંણી પુણ્યધ' પીધ, વસ્ત્ર ઝલેઈ મુખિ ઉતર દીધ. ૧૪
- માંગી ખાય રોટી ભાત, શાસ્ત્ર તણી રચું જાંણુઈ વાત;
ભણ્યા ગુણ્યા એહનધ' નવિ કહું, હેમ વચન અહો નવિ સદહું. ૧૫
- એણે વચને ખીજ્યો ભૂપાલ, વિપ્ર નહીં તુહો મરિખ બાલ,
નવો ધર્મ ક્રિમ કહોછો મૂઢ, વાસ્તુ શાસ્ત્ર ન માંતો મૂઢ. ૧૬
- તેહમાં જીન મદીરનાં ભેદ, પ્રથમ તાંતે કરો નિષેધ,
પછધ ઉથાપો જીનવરનો ધર્મ, કાં મતિ મૂઢ થયા તુહો દ્વિમ. ૧૭
- જેણુધ' ધર્મિ માગધ અજ અશ્વ, સોય ધર્મ વિખોડઈ વિશ્વ;
જેણુધ' ધર્મિ જનૂપ હલ્યાકન્ધ, તેણુધ' પુ નિ નર કેહી પરિ તરઈ. ૧૮
- કૂર્મ નાગ દાદુર નઠ દમો, યગ્ન કરીનઈ દૂર્ગતિ ભમો,
મંસ ભખો વેષા સંગ કર, તેણુધ' ધર્મિ કેહી પરિ તરં. ૧૯
- ખોટો શ્રેય ન કીજઈ જોય, જીહાં હિંસા તિહાં ધર્મ ન હોય;
દયા ભલી જીનશાસન માહિ, અસ્યો ધર્મ ન દીસધ' કિંહા. ૨૦
- દિવસ આતલા ભુલો ભમ્યો, જે હું વિપ્ર વિરોધી નમ્યો;
હિંસા ધમ પરપધ જેહ, ભૂપ કહધ નવિ માનું તેહ. ૨૧

૧ સું. ૨ જિન. ૩ મર્મ. ૪ દેધ. ૫ પહેલુ તમો કરો નિષેધ. ૬ બ્રહ્મ. ૭ નર.

કનકખીજ ભખઈ નર કોષ, માટી સોનું દેખઈ સોઈ;
 તિમ તુલો જગમ' ભુલા ભમો, દયા વિના ચાલિ ભવ ગમો. ૨૨
 તુલો ન જાણો સાર, અસાર, નવિ સમજો કાંઈ તત્ત્વ વિચાર;
 જૈન ધર્મ નઈ જો અવગુણો, જન વ્યાકર્ણ કિમ માંતો ગુણો ૨૩
 હાથ્યા પડિત લાબ્યા તાંમ, હેમ સુરિ વાધ્યા ગુણગ્રામ,
 જૈન ધર્મ સાંહમો નૃપ થયો, કુમતિ કદાગ્રહ મનથી પગમ્યો. ૨૪
 ભૂપતિ ધર્મ જાણ્યો જસઈ, હેમસુરિ મુખિં બોલ્યાં તસઈ;
 જો રાજા મનિ હુઈ રગ, તો વ્યાકર્ણ કરૂં પચાંગ. ૨૫
 રાય કહઈ સાંભલિ મુનિ હેમ, જીમ તુલનઈ ઉપજઈ બહુ પ્રેમ;
 તિમ કીજઈ ગુરૂ ગચ્છના ધણી, કીસી સીખ માગો મુઝ તણી. ૨૬
 એણે વચને હરખ્યો રમુનિ હેમ, હેમસુરિ બોલ્યા તતખેવ;
 નૃપ જેસંગ કહુ તુઝ સાર, કાશ્મીર શારદ ભંડાર. ૨૭
 આદિ વ્યાકર્ણ અનોપમ કહું, અષ્ટપરતીતેણુ થાંનિકિં લહું;
 વેગઈ સોય અણાવો રાય, જીમ વ્યાકર્ણ કરૂં રચનાય. ૨૮
 તવ ભૂપિં તેડયો પ્રધાન, કાજ કહીઉ દેધ બહુ માંન;
 કાશ્મીર દેસઈ તુલો જઈ, વ્યાકર્ણ પોથી લાવો સહી. ૨૯
 નૃપ વચને તે હરખ્યો સહી, કાશ્મેર ભણી ચાલ્યો વહી;
 આવ્યો જીહાં શારદ ભંડાર, અગર ધૂપ કરી ભકિત અપાર. ૩૦
 તૂહી તવ વેગઈ સરસતી, પોથી આઠ આપઈ ભારંતિ,
 લેધ વેગઈ આવ્યો પરધાંન, રાજા હરખી ઉચ્ચાપઈ માંન. ૩૧
 દીકી પોથી સુંદર ભાતિ, આપી હેમાચારજ હાથિ;
 છોડી પોથી જોધ જસઈ, હેમસુરિ ૪તિહાં હરખ્યાં તસઈ. ૩૨

સેવી શારદ કુરાચણું, વલી પચાંગ કરીકું વ્યાકર્ણું;
 આપ્યું રાગ કુરંઈ હાથિ, નૃપ હહડઈ હરખ્યો બહુ ભાતિ. ૩૩
 તેડયાં પંડિત જોસી જાંણ, ૧જોધવ્યાકર્ણું રકરંઈઅપ્રમાણું;
 પંડિત કહઈ સાચુ તો કહું, જો વ્યાકર્ણું પરિખ્યા લહું. ૩૪
 કાશ્મેર અનોપમ દેસ, મૂરખિપણું જન નહીં લવલેસ;
 ચંદ્ર કાંતિ મૂરતિ સરસ્વતી, તેજ ત્રિણિ ભુવન જીપતી. ૩૫
 તે દેવીનું ભુવન અખંડ, તે આગલિ જલ ભરીક કુંડ;
 શાસ્ત્રતણી નર પરિખ્યા કર, ૩તો પુસ્તક લેઈ જલમાં ધર. ૩૬

દ્વહા.

એણ વચને નૃપ ચિત તો, યુદ્ધિ વિચારઈ તાંમ;
 વચર વિના એતાવલી, દીસઈ મચ્છર ઠાંમ. ૩૭

ચઉપધ.

પાપીનઈ ન ગમઈ પુણ્યવંત, નિર્ધનને ન ગમઈ ધનવત,
 નીચ કુલિનર કહીઈ જોહ, ઉચ કુલીને હેલઈ તેહ. ૩૮
 મુરખિને ન ગમે મહામતિ, ન ગમે ગણિકાને જીમ સતી,
 મયલાને ન ગમઈ આચાર, ન ગમે કીરપી નઈ દાતાર. ૩૯
 ન ગમે રોગીને ભૂખાલ, ૪ન ગમે આલસુ નઈ ઉજમાલ;
 સોભાગી નઈ સહુ દ્રો નમઈ, દોભાગી નઈ તે નવિ-ગમઈ; ૪૦
 મીઠી (સ્વરે) વાણી વિસ્તરઈ, સુર વિહુણો તિહા ધર્ષી કરઈ;
 કપટી કપટ કરિ જગિમાંહિ, નિઃકપટી નઈ હેલઈ ત્યાંહિ. ૪૧
 નિર્લજ હીણઈ લજવત, ૫કાયરનઈ સુરા નવમલંત,
 ન ગમઈ પ્રાણણ મુનિવરનાંમ, વચર વિના એ મચ્છર ઠાંમ. ૪૨

૧ જૈન. ૨ કરી પ્રમાણ. ૩ તે પુસ્તક લેઈ તેહમાં ધરો.

૪ નંદે આપીક સુનર ઉજમાલ ૫ કાયરસૂરાને ન મલત.

ફહા

મચ્છર ભરીઆ બભણા, બોલઈ મુખથી ચંગ;
કાગલ પોથી કિમ્, રહઈ, કરતા પાણી સગ. ૪૩

ચઉપાધ

નૃપ પૂછાઈ આચાર્ય તણે, વાદી વિપ્ર કિસ્યું મુખિ ભણુઈ;
હેમ કહે નૃપ વાર મ લાય, પોથી જલમાં મુંકું રાય. ૪૪
તેડયા પડિત દેઈમાંન, પુસ્તક લેઈ આઠ્યા પરધાન;
આઠ્યા શારદ દેહરં છહાં, પુસ્તક મુંક્યું પાણી માંહિં. ૪૫
છમ હસા સર કીડા કરઈ, તિમ જલ પોથી ઝીલઈ તરઈ;
કાદી પુસ્તગ જોયું જસઈ, ભીતુ કિંહા ન દીસઈ રૂકીસઈ. ૪૬
વિપ્રતણા મુખ ઝખા થાય, આઠ્યા છહાં બઈડો સિદ્ધરાય;
બોઠ્યા પડિતનઈ પ્રધાન, જગમાં સાચું હેમ જ્ઞાન. ૪૭
એહવું વ્યાકર્ણ કુંણુ જગિં કરઈ, જેહની પોથી જલમાં તરઈ;
કલિકાલઈ એ સર્વંજ સહી, અસી વાત તિહાં વિપ્રઈ કહી. ૪૮
એણે વચને નૃપ હર્ષ અપાર, તેડયા શાસ્ત્રતણા લિખનાર;
ત્રિણુસઈ લહીઆ ને સાર, ત્રિણુવરસતે તિહાં લિખઈ અપાર. ૪૯
સોવન અક્ષર પોથી ભલી, અદારદેસ માંહિં મોકલી;
વાચઈ કોપી નાસે રીસ, હરખઈ પુરૂષ હલાવઈ સીસ. ૫૦
સારસ્વત, ઈંદ્રિ અનઈ પાંણિણી, માંન મ વહઈસ્યો તેહનાધણી;
તત્રા શાકટાયન વિખ્યાત, તેહના કર્તા જોડો હાય. ૫૧
અદ્રાનઈ જો કંઠાભણું, સોય કવી મમ નાખો વણું;
સવા લાખ હવે પ્રગટિહ હેમ, તે વાંચીનઈ દુનં જોય ૫૨

શાલી રવાલિ સરહાં પકવાંન, દીઠધં ન ગમધં ખીચડી ધાંન;
 ચીર પટોલાં શાલૂ જોતિ, તિહારધં ન ગમધં ખાસર પોત. ૫૩
 મેર શિખર જે રગિં રમધં, દુળ દુંગર તસ નવિ ગમધં,
 આલધં મણિ મોતી ભંડાર, ન ગમધં તસ દુળે દાતાર. ૫૪
 હંસધં માનસરોવર લહિઉં, ન ગમધં ખીજે થાનકિં રહિઉં;
 નાગેં પાંખ્યો ચદન ઝાડ, તો તસ ન ગમધં ઉચા તાડ. ૫૫
 તિમ એ જગમાં વ્યાકર્ણુ હેમ, દીઠધં ઉપજધં પંડિત પ્રેમ;
 હેમ તણી વાંણી જગિ સાર, અઢાર દેસ હુઉ વિસ્તાર. ૫૬
 હેમ હેમ જંપધં જગિ રનાંમ, સિદ્ધરાય બોલધ ગુણુ આમ;
 હેમ રાય અલગા નહીં અંસ, જેહવી પ્રીતિ અછધ નખમંસ. ૫૭
 હેમ વચન સુણિ તવ રાય, પાપ ભીર જેસંગદે થાય;
 આહેડો વાર્યો વાગરી, સાયર બલ મનધ તિહાં કરી. ૫૮
 વરસધં કોડી સોનધઆ માંન, સિદ્ધરાય કરધં પુણ્યદાંન;
 અકર મુકીઉ મીણુલ નામિ, બહુતરિલાખ હેમબહુલડિગાંમિ. ૫૯
 અકર નવાંતો જે કર થાય, એક સો ઉઘેનુ હણ્યાંનુ પાપ;
 અકર ઉતારધં તે નર ધન્ય, કોડિ ગાય છોડયાનું પુણ્ય. ૬૦
 અસ્યા અકર મુક્યા બહુરાય, હેમાચાર્ય તણુધં પસાય,
 નૂપ સન્મુખ હુઓ જવસાર, હેમસૂરિ તવ કર્યો વિહાર. ૬૧

દૂહા.

વિહાર કરંતો મુનિ તરધ, તારધ નરની કોડિ,
 ચિર રહધતાં કીરતિ ઘટધ, સંયમ લાગધં ખોડિ. ૬૨

ચરિત્ર.

સુપુરુષ સોપારી નધં પાંત, વૃહય વરહાથી નધં વિજ્ઞાન;
વલી શ્રેવડો જગિ વિખ્યાત, દૂરિ ગયાં શોભધં એ સાત. ૬૩

હૃદય.

તેણુધં કારણું મુનિવર વડો, હેમાચારજ નેહ;
મંહિ મડલિ વિચરધં સદા, પુરજન તારધં તેહ. ૬૪

સિંધ સોરઠ નધં માલવો, દક્ષણ વાગડ દેસ;
હેમ સૂરિ તિહાં વિચરીઆ, ભવિજન દિધ ઉપદેશ. ૬૫

એણુધ અવસરિ એક દેવતા, આવી કરધ મધ્ય રાતિ;
અવર દેસ તુહો પરીહરિ, હેમ રહો ગુજરાતિ. ૬૬

તુહનધં લાભ જેતિહાં ધણો, ખૂઝધં બહુ નરનારિ;
સુર વચને ગુરૂ આવીઆ, પાટણુ નગર મઝારિ. ૬૭

જેસંગ જઈ પાએ નમ્યો, પુરજન હુઓ ઉછાય;
હેમ સૂરિ પાટણિ રહ્યા, ઉત્સવ અધિકો થાય. ૬૮

સિદ્ધરાય હરખ્યો ધણું, ધન્ય મુઝ ચલિલક : વંસ;
જેણુધ કુલિ ગુરૂ હેમજ હવો, જસો સરોવર હંસ. ૬૯

વંસ વડો ચલિલક તણો, ભીમદેવ મહારાજ;
દોષ પુત્ર તેહનધં હવા, કૃષ્ણ અનધં ખીમરાજ. ૭૦

કૃષ્ણ તણો જેસંગ હવો, ખીમરાજ સુત સાર;
દેવ પ્રાશાદજ પુત્ર ભલો, બુદ્ધિ તણો મંડાર. ૭૧

હાલ.

ઝોણીપરિં રાજ કરંત દેશી-રાગ-ગાડી.

તેહનો	તિહુયણ	પાલરે.	ત્રિસુત	તેહનધં;	
દોધ	સુતા	શીલઈ	ભલીએ—		૭૨
જયેઠો	કુમરનિરંદરે,	બીજો	મહીપાલ;		
કીર્તિ	પાલ	ત્રિજો	સહીએ—		૭૩
પ્રેમલદેવી	ધેયરે,	જેસગ	સેનાણી;		
કૃષ્ણદેવ	નધં	તે	વરીએ—		૭૪
દેવલદેવી	જેહરે,	નગરી	કાબેરી,		
પૂરણુરાય	નધં	તે	વરીએ—		૭૫
ત્રય	બંધવ	પિ	બહધન્યરે,	દેવી	કાસમેરી,
પંચ	૧ભાંડુ	જનમીઆરે—			૭૬
એક	દિન	કુંમર	નિરંદરે,	અશ્વર્ધ	તે ચઢ્યો,
રાજ	સભામાં	આવીઓ	એ—		૭૭
દીઠો	હેમ	સૂરીંદરે,	હધડધ	હરખીઓ;	
પ્રેમ	કરી	ગુરૂ	નિરખીઓએ—		૭૮
ધન્ય	જૈન	મુણીંદરે,	સમતા	રસ	ભર્યો;
સુમતિ	ગુપ્તિ	ઋષિ	પાલતોએ—		૭૯
દેખી	હેમ	સૂરીંદરે,	રાજ	રજીઓ,	
ગયો	પોસાલઈ	વાંદવાએ—			૮૦
બધો	પિ	કર	જોડીરે,	સુંલુતો	દેસના;
ચિન્ત	ચમકયો	અતિધણુંએ—			૮૧

- વલતું કુંભરનિરદરે, પૂછઈ સાધુ નઈ,
કવણુ ગુણે નર શોભીએએ— ૮૨
- હેમ કહઈ સુણો રાયરે, નર નઈ સત્વગુણ;
પરદારા સંગ નવિ કરઈએ— ૮૩
- તારામાંહિં જીમ ચંદરે, લગ્નિધ ગૌતમ,
અભયકુમર બુધિ વડોએ— ૮૪
- મત્ર માહિ નવકારરે, ઝડકઈ શાલીભદ્ર;
ઈંદ્ર વડો સુરમાં વલીએ— ૮૫
- ભૂપતિમાં જીમ રામરે, સીતા સતીયમાં;
પખીમાં જીમ હસલોએ— ૮૬
- ગઢમાં લક્ષ્મી કોટરે, ગુણમાં સત્વ ગુણ;
હેમ કહઈ તપ જાણીધએ— ૮૭
- બીજો ગુણ નવિ હોયરે, તે એણિનવિ અડઈ;
સત્વગુણે નર શોભીએએ— ૮૮
- જેમ એકલડો સીંહરે, ન સહઈ રનાગનઈ;
સત્વ ગુણઈ વનમાં ફિરઈરે— ૮૯
- જીમ એકલડો સૂરરે, યાલઈ તિમીરનઈ;
ગગનિ મંડલ કરઈ ઉજુરે— ૯૦
- મોટા પર્વત પોહરે, વજ્ર તે નાનકું;
ઉચ્ચયં હુગર ચૂરતોએ— ૯૧

કવિત.

ધણા મ જાણી કામિની, સીહણી સીહ એકજ જાઈ;
આવઈ નહીં કો દૂકડો, પસુ, નર, નાગ, પક્ષાઈ.

હુંડણિ જામ લાખ, તોહઈ પરસેન ન ઠેલઈ;
 જે વનમાં એક સીંહ, તિહાં કો પાય ન મેલહઈ.
 તે માટઈ કહું કામિની, સત્વ સહીત જણિ એક.
 સહસર્યું સાંહમો ભિડમ, કરમ સો કામ અનેક. ૯૨

ઢાલ-પાછલી.

સત્વ હિણા નર જેહરે, લેખઈ નવિ ગુણુ;
 જ્ઞે ગુણુ ખીજ અતિ ઘણા એ— ૯૩
 કાયા વિન જીમ હંસરે, તરૂઅર ફલ વિના;
 વારિ વિના જીમ જનહવીએ— ૯૪
 વર વિહુણી જીમ જનનરે, વેણા તુંબ વિના;
 પુરુષાતન વિણુ નર કિસ્યોએ— ૯૫
 ચદ્ર વિહુણી રાતિરે, હસ્તી વિણુ દંતી;
 યોગ વિના યોગી જસ્યોએ— ૯૬
 હુંણુ વિના જીમ અન્નરે, ૧નૃપ સેન વિના;
 કાજલ વિણુ જીમ આંખડી એ— ૯૭
 દેવલ દેવ વિનાયરે, ગુણુ વિણુ ગચ્છ જસ્યો;
 અવરી ખીર વિના રનસીએ— ૯૮
 તિમ સત્વ હીણો જેહરે, નર નવિ શોભીઈ,
 કાજ ન સીઝઈ તેહથી એ— ૯૯

ફહા.

સૂર મુલટ ભલ પચ જણુ, કાયર સોં પંચાસ;
 નિસત્વ લલ લેખઈ નહી, સૂરો એકજ ખાસ. ૧૦૦

ચઉપધ.

કથા કહું તુલ્લ સૂરા તણી, મુંણ્યો નર પડિત જે ગુણી;
 હસતીનાપુર પાંડવ વસધ, યગ્ન કરેવા મન ઉલ્લસધ.
 પ્રથમ અર્જુન બલીઓ જેહ, રાય યુધિષ્ઠિર તેડ્યો તેહ;
 રે બધવ તુ થધ પ્રસન્ન, આંણિ કુંભારં ઇહાં સોવન્ન.
 બધવ વચને હરખ્યો સહી, ચાલ્યો અર્જુન વેગઈ વહી;
 સેતુબધ રામેસર જીહાં, વેગઈ અર્જુન આવ્યો તિહાં.
 એણઈઅવસરિએક કૌતુગ થાય, અડડ્યો રથ આઘો નવિ જાય;
 ચિહુંદસિ ચતુર નિહાલઈ યોધ, કાષ્ટ પાપાણુ ન દીસધ રોધ.
 સૂક્ષ્મ નજરઈ જોયું જસે, વારતાં તોઉ દીકઉ તસધ,
 ઉંદિર એક દીકો અનુકૂલ, તેહનઈ પૂછધ તાંતુ મૂલ.
 હધઈ વિચારધ અર્જુન વીર, સત્તા તરી જે સાયર નીર;
 તે મહિમા નવિ પાંણીપાહાણુ, સોય શક્તિ નૃપરામ સુખાણુ.
 સોય દ્રષ્ટાંત મિલ્યો તે ખરૂં, નવિ રૂધઈ તાંતુ ઉદરો;
 દેવ, દાનવ, યક્ષ, યોધા જેહ, પ્રતિગ થધ બોલ્યો તેહ.
 ઉદિર ટલી હુઓ હનુમંત, મધુર વચને બોલ્યો ગુણવંત,
 રે અર્જુન તું જઈ કિહાં, નૃપ રામઈ મુઝ મુક્યો રઈહાં.
 જેણઈ રામિં માર્યો રાવણો, લોહ સગ્રામ હવો અતિધણો;
 તેણઈ રામિ ઇહાં બાંધીપાજ, અવર પુરૂષ રૂઢાં જાવું તાજ.
 વેગઈ બોલ્યો અર્જુન ધીર, સાંભલિરે તું હનુમંત વીર;
 મઈજાવુ સફડી એણુધ પથિ, સોવન લેવું સહી એકાંતિ.
 તમ પણિ સેવ્યો ઠાકુર રાય, તો ક્રિમ છડેસ યગ્નહકાંમ;
 પુણ્ય કાજ તુલ્લો પણિ કરો, ક્રોધ કાંલી દૂરિ પરિહરો.

પદમપુદ્ગલુઈકહિઉં છધએમ^૧ કરધ કરાવધ અતુમોદધ^૨જેમ,
 સાહાય્ય દિધ તસ સરિખું પુણ્ય, કૃણુધ મુખિં^૩ ઓસુણિઉં કાંનિ. ૧૨
 તવ બોલ્યો કપિ કેરો નાય, સાંભલિ અન્નુન પાંડવ બ્રાત;
 જો તાહરે કંચનસું કાજ, બીજી વાટધં જા માહારાજ. ૧૩
 અન્નુન કહધ સુણિ પવનપુત્ર, હવધ કહુ તુઝ છેલો ઉત્ર;
 ઋસધ ઇહાંમવું સુણિ કપિરાજ, કહધતો બાંધુ બીજી પાજ. ૧૪
 ઉડીઓ અન્નુન સુભટ સુખાણ, પખીજ કરધ બહુ મુકે બાણ,
 પરિખ્યા કારણિ. તિહાં હનુભૂપ, સાત તાડ તિહાં કરધ સરપ. ૧૫
 પાજ ઉપરિ પડીઉ ઉછલી, બાંણ પાજ વાંકી નવિવલી;
 સકલ કલા સત્વ દીહું જસધ, કરજોડી હતુ બોલ્યો તસધ. ૧૬
 સ્વામી તિહાદધં કનકધ કાંમ, કવણુ કાર્ય કરધ સગ્રામ,
 લિધ સોતું તુઝ આપુ^૪ ભરી, મધં સત્વ જોવા પરિખ્યા કરી. ૧૭
 કંચન લેધ પાછો વલ્યો, આવી રાય યુધિષ્ઠિર મલ્યો,
 સોવન દીધું બંધવ હાથિ, સુભટ પ્રસસધ તે બહુભાતિ. ૧૮
 ધીર્યવંતના સહુ ગુણુ ગાય, એકલધ સત્વધં કાંમ ન થાય;
 વાધ સીંધ ગજ બલીઆ બહુ, પશુઆં નાંમ ધરાવધ સહુ. ૧૯
 એકધં પછડધ રથ નવિ દ્વિરધ, એક કરિં બાટી નવિ કરધ;
 એકહાથિ ક્રિમ ઉલણુવું થાય, એક પગધ ક્રિમ ચાલ્યો જાય. ૨૦
 જો નરનારી મિલધ સુસંગિ, તો સુત સુંદર ઉપજધ અગિ;
 તિણુ સત્વગુણુ પરદારા શીલ, જીહાં જાય તિહા પામધ લીલ. ૨૧

હહા.

પરનારી નર જો તજધ, તસ ધરિ જય જયકાર,
 પરદારા સગ જો કરધ, તે દનર થયા ખુઆર. ૨૨

૧ એદ. ૨ તેહ ૩ મ્હેં સુણયુ એમ. ૪ મેં. ૫ પાજ
 કરધ. ૬ વણુવું. ૭ તો સુત ઉપજો સુંદર. ૮ હુઆ. ૯ પચેતે નર.

હાલ.

આખ્યાનની, રાગ રામગિરિ.

પરદારાસું	પ્રીતિ કરંતા,	કંઠ	છેદન	ધાવ,	
રોર નરગધં	તે પડધં,	ધમ	શાસ્ત્ર બોલાય	ન્યાય.	૨૩
આગધ તો અહિલ્યા સંધાતિ,	છંદ્રિ	પામ્યો	મોદ;		
સહસ ભગ પોતધ હવો,	અમુચી	વહીર્ધ	મોદ.		૨૪
અમર ગુરની અગનારે,	જઈ	રહરિ લાગ્યો	ચંદ;		
દિન દિન કલા તે ખિણુ પામ્યો,	હવહ	પોતધં	મદ.		૨૫
રવિધરણી કહધ રોહિણી,	કુણુ	દખ છધ મનમાંદિ;			
તુઝ પીઉ અમૃત શ્રાવીઓ,	તુ	દુખ્યસ	કાંપ.		૨૬
રોહણી કહધ રવિ ધરણી, સુણો,	મુઝ પીઉ	કલંકી	દોષ;		
એક દિવસ સાળો માસમા,	તેણુધ	કારણુ દુખ્યસિ	જોય;		૨૭
રાંમ ધરણી સાધવી,	દસકધર	લાગ્યો	પાસ;		
સર્વ સેના કુટુબ સાથિં,	તેહિ	પામ્યો	નાસ.		૨૮
સતી શિરોમણિ કુપેદી,	કૈયકંધ	કીધું	જોર;		
સો ભ્રાત અગનિ બાલીઆ,	પામીઆ	વેદન	ધોર.		૨૯
નૃપ મણિરથની મતિ ગધ,	જેણુધં	કર્ચું પાતિગ	કાંમ;		
સ્ત્રી કાળ બંધવ મારીઓ,	તેણુધ	વંસ કીધો	સાંમ.		૩૦
ચંડ પ્રદોતન ચૂકીઓ,	સહુ	મૂઠમાંહિ	મોટ;		
મૃગાવતી નધ કારણિં,	જેણુધ	ચણાગ્યો	કાટ.		૩૧
ષટ ગ્રોધ રમતા વનિ ગયા,	પરદાર	કીધી	પ્રીતિ.		
અનુનંધ આવી તે હણ્યા;	સો નરગ	પાંમ્યા	નીડી.		૩૨

૨ ધમ શાસ્ત્રે બોલાય. ૨ જઈ લાગ્યો હરિચંદ.

દેહા.

છર્ધ પુરુષ નરગઢ ગયા,	લાગુ	પરતગિ	પાપ;	
તેણુધં કારણિ પરસ્ત્રી તજો,	વાર	આતમ	આજ.	૩૩
કાચધં તાંતણે ગાઠી,	તિમ	પરનારી	નેહ;	
સહયુર કહધ નર આપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ.	૩૪
કાચધ કુંભધ વારિ જીમ.	નિમ	પરનારી	નેહ;	
સહયુર કહધ નર આપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ.	૩૫
તડકધ છાધઉ તાડનો,	તિમ	પરનારી	નેહ	
સહધયુર કહધ નર આપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ;	૩૬
તરસ્યાં પાણી ખાર જલ,	સું	સુખ	પાંમધ	દેહ;
ઋષભ કહે નર ચેતજો,	ત્યજ	પરનારી	નેહ.	૩૭

કુનીઆ.

પરનારીસું જીઉકે ચિન્ત ન લાધધ,
જો ચિન્ત લાણુ હોધ તો નચિત ન જાધધ,
જો નિત જાણુ હોધ તો નિદન સોધધ,
કુનિહાહા ભાધ, કબ્હી પડિધ પાસિતો;

મસ્તગ ખોહીધ.

૩૮

ઋષભ કહીધં નવિ કીજીધં,	પરનારીસું	નેહ;	
મુંજ સરીખો રાજીયો,	બહુ દુઃખ	પામ્યો	તેહ. ૩૯
રંભ જસી ધરી અગના,	રકરધં	હાવસુભાવ;	
તુહધ પરસ્ત્રી પેખતો,	નીચો	ઝનતિ	સભાવ. ૪૦
શીતલગુંણુ નવિ શશિ તજધં,	ઉણ્ણતા	ન છડે	ભાણુ;
કવિ કહધ બિ સાથિ જસધં,	એક	પરગતિ	નધં પ્રાણુ. ૪૧

કવિત્વ.

સ્વાંન કરમ લઘુનીતિ, પાય પણિ ઉંચો એકહ,
 વસ્ત્ર ન ભીજમ કેણિ, સોય મણિ પ્રકૃતિ વિશેષમ,
 માખી હાથ ધસંત ઉટ મુખ ઉચુ રાખમ,
 છંડી નાગરવેલી, કટક આઉલડો ભખમ,
 સુધ ચાટમ આંગુલી, કાગ વિટાલઈ કુભ નમ,
 મુનિ હેમ કહમરે ગુણીયણો, શીખ ન લાગમ સહમ જનમ. ૪૨

ફૂલ.

૧ શીખ તણમ સહજ જનહી, જીમ મલ ચરતિ ડુગાય;
 અખા મધ્ય રહઈ ગોટલી, તુહમ કશા ન જાય. ૪૩
 તિમ નીચા નર નમ વલી, દીજમ બહું ઉપદેશ;
 પરસ્ત્રીથી રનવિ વેગલો, છડમ નહીં લવલેશ. ૪૪
 પરદારા જસ વલ્લહી, તે સુખ સેજજ ન હોય;
 પરનારીથી વેગલા, તસ ધરિ લિલા હોય. ૪૫

ચઉપમ.

કલિ કાલિં સોની સંગ્રામ, શીલઈ અંબ ફલ્યો અભિરામ;
 માગ્યો મેહ વૂઠો અતિગણો, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૬
 સતી સુભદ્રાની સુણો વાત, જોહનો જગિ જાણું અવદાત;
 કૂપ આલણિ તાંતણે તોલી, છાંટી નીર ઉઘાડી ડોલી. ૪૭
 નારદ વેઢી લગાવમ ઘણી, એ પરતગિ છમ આતમતણી;
 તોહમ મોક્ષ ગયા તસ ગુણો, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૮

શીલધ રહી અજના સુંદરી, તો વનદેવધ રક્ષા કરી;
 સીહ તાણું સંકટ તસ ટલ્યુ, શિલ શિરોમણિ તે ૧ પ્રેગધ દ્યુ. ૪૯
 કલાવતીનુ સીઅલજ નેધ, ભુજાધં પાંમી જગિ રજેધ;
 નદીપૂર તે પાશ્વ વલ્યુ, શીલ શિરોમણી પ્રગટ દ્યુ. ૫૦
 રામચંદ્ર ધરિ સિતા નેહ, અગનિ કુંડમાં પધડી તેહ;
 વિશ્વાનર દ્વિટી જલ થયું, જનક સુતાનું નામજ રહ્યું. ૫૧
 વકચૂલ વનિ મોટો ચોર, વ્રત ચઉથુ તેણું લીધું ઘોર;
 કારણપણુધ તેણુધ રાખ્યું શીલ, રાજ ઋદ્ધિ બહુ પાંચો લીલ. ૫૨
 શેઠ સુદર્શણ શીલધં રહ્યો, સૂલી દ્વિટી સિંધાસણ થયો;
 કઠીઆર નવિ શીલધ ચલ્યો, રાજ રદ્ધિ તેણુધ પુણ્યધ મિલ્યો. ૫૩
 અસ્થાંવચન ષગુર હેમધં કહ્યા, કુમરનિરદધ તે સદ્રહ્યાં;
 ઉઠી બંધ કરનેડી કરી, પરદારાની અગડજ કરી. ૫૪

દ્વિહા.

પરનારી તેણુધ પરિહરી, છખીઆ ગુરના પાય;
 અતિ આણુદિધ ઉઠીઓ, નૂપ નિજ જનગરધ જાય. ૫૫

ઠાલ

ધમ નગરીકા વણુજારો-એ દેસી-રાગ કેદારો.

એણુધં અવસરિ જેસંગરાય, નૃપ હધડધ ચિંતા થાય;
 ૧ રાતિ દિવસ તે દોહલધ જાય, નૃપ કરતો કોડિ ઉપાય. ૫૬
 નૃપ પુત્ર વિના બહુ ઝૂરધં, ભટકધં ભાજધ અણસૂરધ;
 હોધ પુત્ર પુણ્યધ ૨ તેઅ, નવિ લહીધ શ્રેય અધૂરધ. ૫૭

૧ પ્રગટ. ૨ દોષ. ૩ મુનિ. ૪ મંદિર. ૫ દિન રાતિ
 ઘેહિલધ. ૬ અંકુરધ.

જો કનક તણો આવાસ, માંહિ રત્ન તણા થભ ખાસ;
 પણિ પુત્ર નહી એક સારો, તુહધ તે ધર ઝુપ વિચારો. ૫૮
 ધરિ બધવ બહધની સાર, અતિ પોઢો બહુ પરિવાર;
 એક પુત્ર ન સારો લહીધ, તેહનધં સદા એકલડો કહીધ. ૫૯
 ખરાં દીપ રત્ન અનૂઆલુ, ધરિ દીવા કોડિ નિહાલુ;
 તુહધ પણિ ધરિ અધારં, બાલિક નહી એક સાઈ. ૬૦
 ધરિ રત્ન કનક મણિ મોતી, બહુ લક્ષ્મી લીલા સહોતી,
 તોહધ પણિ નિરધન નાંમ, ધરિ પુત્ર વિના સ્યા દાંમ. ૬૧
 ધમ ચિંતધ મનિ મહારાજ, વિણ પુત્ર કિંચુ મુઝ રાજ;
 હવધ લોપી મનથી લાજ, આવી બધંઠા બ્યાહાં હેમરાજ. ૬૨
 નૃપ પૂછધ ગુરને તહીય, માહરધ પુત્ર અછધ કંઈ નહીય;
 મુઝ રાજધણી કુંણ થાસ્યધ, ગુર બોલ્યા મન ઉલ્હાસધ. ૬૩
 ગુર સમરી અંબા દેવી, તે તો આવી પાય નમેવી,
 ગુર પૂછી વાત કહેવી, વલી અબા ગુર પદ સેવી. ૬૪
 ગુર હધડા માંહિ સુરંગ, તવ તેડયો નૃપ જેસંગ;
 તાહરધ પુત્ર નહી મહારાજ, લેસ્યે કુમરનિરદહ ફૂરાજ. ૬૫
 હુઓ સખલો મનિ વિખવાદ, રાધં વલતો ન કાઢ્યો સાદ;
 ધરિ આવ્યો જેસંગરાય, તેડયા પંડિત બહુ તસ ઠાય. ૬૬
 કહો પંડિત હોસ્યે પુત્ર, કિમ રહધસ્યે મુઝ ધરિ સૂત્ર;
 વેગધં આપો મુઝનધં ઉત્ર, મમ બોલયો કાંધ ઉત્સૂત્ર. ૬૭
 બોલ્યા જેતિષીકરીધ વિચાર, તાહરધ પુત્ર નહી નિરધાર;
 રાજ લેસ્યધ કુમરનિરંદ, મમ કોંપીસ તું નરંધ. ૬૮

નૃપ અતિ શોકાતૂર જાણી, એક પુરોહિત બોલ્યો વાંણી;
 સ્વામી કહણુઆ મહારંકીજી ગંગાથી જલ આણી જઈ. ૬૯
 પગિ અણુંહાણું નઈ પાલાં, લેઈ ગંગા જલ સુકુમાલા;
 જઈ સોમેશ્વર નઈ પૂજો, નવિ દીસઈ ઉપાય દુજો. ૭૦
 અરથી સાંસાં ન કરઈ કામ, જલ પાન બંધાવઈ રામ;
 નાચ્યો ધશ્વર મુકિ માંમ, અરથી જેસંગ આલ્યો તામ. ૭૧
 આળ્યો સોમેશ્વર જીહાં ધસ, પૂજી રાય નમાવઈ સીસ,
 આપો પુત્ર ભલો તજી રીસ, મમ જૂઠ લિખ્યુ જગદીસ. ૭૨
 પદ્મ મહીના પૂજઈ જગદીસ, પછે અતિ બોલ્યા ધસ,
 રાજસુ પડિઓ ભત્રિં સહી, પુત્ર નહી તુઝ કર્મઈ. ૭૩
 વલી શબ્દ કહું તુઝ આજ, લેસે કુંભરનિરંદહ રાજ,
 એણે વચને રાજા રહો, તું ધસ થઈ સુ બધો. ૭૪

કવિત્વ.

વિગતઈ ભૂલ્યો વિશ્વભર, લંક ન દીધુ નારી,
 લક આપ્યો સીહનઈ. વસઈ વગડઈ મંસ આહારી,
 ન ફલી નાગરવેલી, ફલ તાડને દીધાં,
 નયન તુજસુ નારી, લોચન મૃગનઈ દીધાં,
 સ્વર ન દિધો શુક વચન, કંઠ કોકિલા કીધું તુઝ,
 નૃપ જેસંગ એણીપરિ ઉચરઈ, હામિં હામિં ભૂલ્યો અતુર્ભૂજ. ૭૫
 અતુર્ભૂજ (તુ) અતિ ચૂકીઓ, રંગ અતિ ગુંજ દીધુ;
 અબલ ચિહર ધજલા, કેવડઈ કાટો કીધો.
 આપુ (તે) અધ પાંગલા, ભૂપતિ અમરાં થોડો;
 જાસ રજીઈ અસવાર, તાસ લેઈ કીધો ઘોડો.
 સૂપ દીધઈ ઈંદ્ર વારણાં, તો ઉદરઈ કહૂક કંકરિં;
 કહઈ જેસંગ વિસંભરાં, (તે) ગુણવંતાં ગુણ હર્યો. ૭૬

વિસંભરા વેયાં નહી, તો અંતર એવડુ કીધું;
 પ્રેમલ બહુલાં પુષ્પ, તાસ તો ફલહ ન દીધું.
 ફલઈ અબઝકિદા, સદા ફલે નાલીઅરી;
 કોહલામાં કલીયો નહિ, ગોટલઈ ગુંથીજ કેરી.
 કનક દીધું કૃપણાં, દાતા દુબલ સરજીય.
 તૃપ્તજેસંગ એણીપરિઉચરઈ, તાહરી લીલા કુંજુ લહઈ. ૭૭
 સોવન ન કીધુ સુગંધ, વાસના એકજલ આપી;
 અવર વૃક્ષ જીવઈ ધણું, કેલિ તો નાંખે કાપી.
 હરિ વલ્લભ જે ભક્ત, રસના એક તસ આલી;
 શેષનાગ જે સાપ, તાસ મુખિ સહસ લેઈ ધાલી.
 મૂરખ દીધી મુંદરી, ચતુર ધરિ સખની સારઘ સહી;
 નિરધનકું બહુ બાલ, જેસગ ધરિ એકઘ નહી. ૭૮

ઢાલ પાછલી.

એણે વચ્ચે ધશ્વર લાગ્યો, દૂખ તૃપ્તો અંશ ન ભાંજ્યો;
 લિખ્યું મઘ નવિ લોપાય, વિણ અક્ષર દીધું ન જાય. ૭૯
 હુઈ જેહનઈ જેહવુ કર્મ, આપઘ તેહને તેટલો ભ્રમ;
 જગમાં એક સાચો ધર્મ, મૂર્ખ જન લાગો ભ્રમ. ૮૦
 તુલો ધર્મ વિના કિમ પાંમો, જૂઓ નિરધન વિપ્ર સુદામો;
 તેણે વિપ્રે દાનજ દીધું, તેહતું ફલ પરતગિ લીધું. ૮૧
 હરિ વિક્રમ સરિખા જેહ, કરમિં દૂખ પામ્યાં તેહ;
 દેવ, દાનવ નઈ ચક્ષરાય, પુણ્ય ખૂટતઈ દૂખીઆ થાય. ૮૨
 જે સગર સરીખો રાય, સુત સાકિ હજાર કહઈવાય;
 એક વેલા મરણજ થાય. કીધાં પાપ કર્મ નવિ જાય. ૮૩

નૃપ અતિ શોકાતૂર જાણી, એક પુરોહિત બોલ્યો વાંણી;
 સ્વામીકહણઆ મહારંકીજઈ ગંગાથી જલ આંણી જઈ. ૬૯
 પગિ આણુંહાંણું નઈ પાલાં, લેઈ ગંગા જલ મુકુમાલા;
 જઈ સોમેશ્વર નઈ પૂજો, નવિ દીસઈ ઉપાય દુજો. ૭૦
 અરથી સાંસાં ન કરઈ કામ, જલ પાન બંધાવઈ રામ;
 નાચ્યો ધશ્વિર મુકિ માંમ, અરથી જેસંગ આલ્યો તામ. ૭૧
 આલ્યો સોમેશ્વર જીહાં ઇસ, પૂજી રાય નમાવઈ સીસ,
 આપો પુત્ર ભલો તજી સીસ, મમ જૂઠું લિખ્યું જગદીસ. ૭૨
 ષટ મહીના પૂજઈ જગદીસ, પછે અતિ બોલ્યા ઇસ,
 રાજસું પડિઓ ભમ્તિં સહી, પુત્ર નહી તુઝ કર્મઈ. ૭૩
 વલી શબ્દ કહું તુઝ આજ, લેસે કુંભરનિરંદહ રાજ,
 એણે વચ્ચતે રાજ રહો, તું ઇસ થઈ સુ બધો. ૭૪

શૈવ સન્યાસી આંભણા, મત્ર તંત્ર ના જાણુ;
એક પુત્ર જે મુઝ દિધ, આપું રાજસહાણુ. ૮

કોડિ ઉપાય નૃપ કરધ, પણિ નો હુધ એક બાલ;
તાંમ વિચાર વાંકો કરધ, કુ મતિ ભજઈ ભૂપાલ. ૧૦

અકોતરસો બુદ્ધિ વસઈ, રાવણુ તણુઈ કપાલ;
એકઈ બુદ્ધિ ન ઉકલી, ૧૦૮નધ શીટણુ કાલ. ૧૧

ભણ્યો ગુણ્યો જેસંગદે, ઉઘો કરધ વિચાર;
માર કુમરનિરદનઈ, જીમ સૂત દિધ મહારાજ. ૧૨

ચરિત્ર

સ્વારથ ભૂત પાપી સંસાર, લોભીઈ પાતિગ કરઈ અપાર;
લોભઈ ભરત બાહુબલિ ભિડઈ, લોભિં કંસ પિતાનઈ નડઈ. ૧૨

કનકકેતુ મારઈ નિજ પુત્ર, જાણ્યું લેસ્યે મુઝ ધરસૂત્ર,
લોભ લગઈ સુરપુરી કુમાર, ૨૬ણ્યો પિતા તેણે નિરધાર. ૧૪

કોણી રાગ લોભી થયો, પિતા હણી નધ ડનરગિ ગયો;
સૂભૂમરાય ચક્રી નર જેહ, અતિ લોભઈ દૂખ પાંખ્યો તેહ; ૧૫

સ્વારથ ભૂત દીસધ જગસૂત્ર, કાંમે ચુલણી મારઈ પુત્ર;
કાંમિધ લોક હુધ વલી અધ, ભૂપતિ મરાવઈ કુમરનિરદ. ૧૬

કિમ પોયણિ હંગઈ પાષાણિ, કિમ સુપુરુષ વંછધ પરહાણિ;
કિમ સોનધવલી લાગઈ સાંભિં, કિમ રહધ મુનિવર એકઈ કાંભિં. ૧૭

કિમ અમૃત થાય વિષ રૂપ, કિમ દેખતો કંપાવઈ કૂપ;
કિમ અવધૂત વંછધ મનિ લીલ, ચૂલિભદ્ર કિમ છડઈ શીલ. ૧૮

મણિધરનર્ધ માધર્ધ મણી જોહ, શારંગ નાભિ કરતુંરી જોહ;
 નાગદત્ત વાધણી વનિ થાય, શ્રવતાં દોહી ક્રિમ જાય. ૧૯
 ક્રિમ પૃથ્વી હાલઈ જગિ મેર, ક્રિમ ૧દિનકરથી હુમ અધેર;
 ઘણો ઉપાય જેસગદે કરઈ, કુમારપાલ ૨ક્રિમ માર્યો મરઈ. ૨૦
 જેસંગ કોપ કરમ અદભુત, બહુ તેડ્યા પોતાના દૃત;
 જાઓ વેગઈ વીટો દધિલી, કુમારપાલકુલ નાંખો દલી. ૨૧
 ધાયા સુર સુભટ મહામલિ, વેગઈ જમ વીટી દધિલી;
 માર્યો રાજા તિહુયણપાલ, કુમારપાલ નાહો સમકાલિ. ૨૨
 નહોતો આઘો પાટણમાંહિ, ખખર ખોજ લહી તૃપ તિહાં;
 બહુ કોખો જેસંગ નરનાથ, કારણ વિના તૃપ કરતો ધાત. ૨૩

ગાહા.

તનતથી ધર, તનતથી દેવલ, રાયલ પિત નતથી,
 જેણે અકારણિ કુવિયા, ખલા દોતિન્નિન હુતિ. ૨૪

ફહા.

કારણ વિના કોપઈ અસંખ્ય, કારણ કોપ સંખ્યાય,
 કારણિ પડીધ કોપ નહિ, તે ઝવિરલા ઋષિરાય ૨૫
 કારણ વિના કોપે સહિ, હુઓ અસખ્યા પાંતિ;
 તો હુઃખ મનમા સું કર, કાહું મનની બ્રાતિ. ૨૬

ચઉપધ.

મનની બ્રાંતિ કાઢીઈ સુખ લહુ, હવડાં હુ સહી છાનું રહુ;
 શાસ્ત્રિ બોલ કહ્યા છમ જોહ, સહી સંભારઈ રાજા તેહ. ૨૭

ચતુર હુઠ તે ધરું વિવેક, ફૂલ અરથઈ નર હડે દેસ;
 ગામ કાળું ફૂલ તણ અભિરામ, દેસ કાળ તણધ સહી ગાંમ. ૨૮
 આતમ કાળું છાડી જઈ દેસ, ઉમા નવિ રહીઈ લવલેસ,
 અસ્યું વિમાસી કૂંમરનિરદ, આલ્યો હઠડઈ ધરી આણુંદ. ૨૯
 કૃષ્ણ રહેવ બનેવી જીહા, આવી કૂંમરનિરદહ તિહાં;
 ભેટી શીસ નમાવી રહ્યો, વલી વૃતાત માંડી નઈ કહ્યો. ૩૦
 કૃષ્ણ કહઈ સુંણિ કૂંમરનિરદ, સરીખાં દિન નહિ તારા, ચક્ર;
 સરીખા વેલા સરીખુ કાલ, સરીખા વાસર નહિ ભૂપાલ. ૩૧
 સુર, નર, નારી, અરિહા, ઇસિ, તેહનઈ સરીખિ નહિઅ જગીસ;
 વાસુદેવ, બલદેવા જોડિ, કાલીઈ ચક્રી પાંખ્યા ખોડિ. ૩૨
 એક દિન રાજ કરઈ નૃપરામ, એક દિન હડઈ તે પુર ગામ;
 એક દિન રાવણ સખત જગીસ, એકદિન ભૂમિ કુદઈ તસ સીસ. ૩૩
 એક દિન પાડવ રંગી રમઈ, એક દિન તે નર વનમાં ભમઈ;
 એક દિન રંગિ રમઈ ભરથરી, એક દિન આલ્યો સહુ પરિહરી. ૩૪
 જે નૃપમુંજ દિઈ બહુ સીખ, એક દિન તેણુધ માગી ભીખ;
 હરિચંદ સરિખો સાહસ ધીર, એક દિન વહઈ હુ'બધરિ નીર. ૩૫
 જે શ્રેણિક જગિ બલીઓ હુંઓ, એક દિન તે કંઠ પંજરિ મૂઓ;
 જે વિક્રમ જગમાં વિખ્યાત, એક દિન છેદ્યા તસ પગ હાથ. ૩૬
 એણુધ દ્રષ્ટાંતધ રસમજ્યો રાય, સરિખા દિન ન કોઈના જાય;
 આજ લ'પી બધસો એકઠાઈ, એક દિન તુઝ સરિ છત્ર ધરાય. ૩૭
 કાલિં પુણ્ય પ્રગટ જમ થસ્યઈ, સખત આપત એતહારી જસ્યઈ,
 મ કરિસ ચિંતા ઈહા રાય, નગર ભડું જે તાહરા પાય. ૩૮

શુભ થાનક જાણી નૃપ રહ્યો, રાય જેસંગદે તે પણિ લહિઓ;
 છાનું હેર આવ્યું જસઈ, અવધૂત થઈ નૃપ નાડો તસઈ. ૩૯
 આવ્યો નૃપ પુરપાટણ માંહિ, કુણમેર પ્રાસાદહ જીહાં,
 તિહાં ભરડાના ભેલો નૃપ થાય, કાલ કેટલો જ્યયિમાં જાય. ૪૦
 જાણુ હવુ જેસંગદે જસઈ, ભરડા જીમવા તેડયા તસઈ;
 આવ્યા રાવલ ગરહા જાલ, રાય કરઈ તિહાં પાય પખાલ. ૪૧
 ધુઈ ચરણુ જૂઈ આકાર, ભરડા પગિ લખ્યણુ નહિ સાર;
 કુમારપાલ પગિ આવ્યો હાથિ, મયગલ મછ લિખ્યા બહુભાતિ. ૪૨
 સાયર સીહ તણો આકાર, ધજ તોરણુ નઈ ધનુષ અપાર;
 સંખ ચક્ર નઈ ચરમહપાય, ચિતિ ચમડ્યો જેસંગરાય. ૪૩
 આવ્યો રાવત અતિ સાંકડે, વિષધર વાંકો ધાડ્યો ધડે;
 મયગલ પડ્યો અજાડીમાંહિ, જલ પ્રાક્રમ ન રદીસઈ કિહાં. ૪૪
 નૃપ જેસંગદે કરઈ વિજાંન, તેડયા મત્રી નઈ પ્રધાંન,
 આરે સુભટ સુરા થયો; આ ભરડાનઈ ઈહાં રૂધયો. ૪૫
 અસુ કહી નૃપ કાંમીંઈ જાય, ભોજન ભરડા કરઈ તસઠાય;
 કુમારપાલ ચિત્તિ ચમડ્યો તિહાં, યુદ્ધિં વિમાસઈ હમડા માંહિ. ૪૬
 સહી મુઝ ઉપરિ માંડયુ કૂડ, જાણુતો હુઓ અચિતિ મૂઢ;
 આવી પડીલિ સંકટ માંહિ, દાર ન દીસઈ જાવા ઈકિહાં. ૪૭
 જીમ મયગલ ફરસેદ્રીકાય, પડઈ અજાડી આવઈ ઠાય;
 પરિમલ વાહો ભમર જેહ, કમલમાંહિ બંધાણો તેહ. ૪૮
 આંખિઈ વાહો પસુ પતંગ, અગનિમાંહિ પરજાલઈ અંગ;
 કર્ણવસિઈ મૃગ હુઓ અજાણુ, સંકટ પડીઓ ખોઈ પરાંણુ. ૪૯

૧ તેહમાં ૨ નવિ ચાલે તિહા. ૩ મતિ. ૪ ક્યાહિ.

તિમ હુ રસના રસ લોલપી, આવી બધડો જહાં ધરરપી;
 તો હું હુઓ પસુની જોડી, મન થકી બુદ્ધિ નાઠિ કોડિ. ૫૦
 મૂઢ પુરૂષ હું નર નહીં ભૂપ, દેખતો જંપાવ્યો કૂપ,
 હવઈ નીકલવા કરૂં ઉપાય, તો હુ સાચો રાવતરાય. ૫૧
 અસું વિમાસઈ રાગ જમઈ, જમતાં ભોજન પાછુ વમઈ;
 ઉભો થઈ નઈ અતિ ઉમઝઈ, ભરડા સહુ હડસેઝઈ ધકઈ. ૫૨
 ભરડા સભા છાંટીઈ જવભરી, હાડ્યો રાવત ફિટિ ફિટકરી;
 ખરડી ડીઝઈ તે નાહો જય, વલતોં સોય પ્રગટ નવિ થાય. ૫૩
 સિદ્ધરાય આવ્યો તિહાં તસઈ, કુમારપાલ ન દીસઈ કિસઈ;
 મંત્રીને તવ પૂછઈ ભૂપ, કુમારનિરદ કિહા ભરડા રૂપ. ૫૪
 તવ મત્રી કહઈ સુણિ હો રાય, એક ભરડો ઈહા મુંગુ જય,
 તે ઉમઝીઓ સભા મઝારિ, ભરડઈ હાકી કાઢ્યો બારિ. ૫૫
 સિદ્ધરાય ખિજ્યો બહુ તાંમ, મત્રી મૂઢ બિગાડયુ કામ,
 સહી સંકટ છૂટો વનિ ગયો, તે મૃગપતિ કિમ જાઈ ંહો. ૫૬
 ખિજ્યો રાય સેનાપતિ ભણી, મત્રીનઈ નાખ્યાં અવગુણી,
 રે મૂઢો વિણસાડયું કાંમ, હું જેસગ તુલ રટાલીસ કાંમ. ૫૭
 જો જઈ ઝાલો કુમારનિરદ, તો તુલ સિરથી જસઈ ડડ;
 જો જઈ વિણઝાલિ પાછાવલ્યો, તો ધરધરણીનઈ નવિ મલો. ૫૮
 ખિજ્યોનૃપજવ બોલ્યો અસ્યો, સેન લઈ સેનાપતિ ધસ્યો;
 કુમારપાલના જેતો પાય, અલી કુંભાર તણઈ ધરિ જય. ૫૯
 વિઠિઈ ધર પ્રજાપતિ તાણુ, અલી કુંભાર મ બોલેસ ધણુ;
 તુઝ મંદિરમાં કુમારનિરદ, આપિ ઉમુઝનઈ કરિ આનદ. ૬૦

ચલી ભણુઈ ધીરજ આદરી, સહી તુલસરાય તણી મતિ ફિરી;
 જો ડાંડઈ તો ડડિ નિસંક, ફેકટ કુમર મદેસ કંઠક.
 કાયા કીજઈ ખડો ખંડ, ચોર તણી વલી દીજઈ ડડ,
 કહુ પતીજ કર વલી સોય, દૂમારપાત્ર જો ધરમા હોય
 ચોખાં વચન કહઈ કુંભાર, સેનાપતિ મનિ કરઈ વિચાર,
 તેડયા સુભટ સહુ સજ કરી, કુભારતાણું ધર જોયુ ફિરી.
 જોતાં નૃપ નવિ લાઘો તિહાં, ખિણુખેદ હુઓ મન માંહિં,
 નીચું રમુખ કરી તે વલ્યો, પાટણુ રમાહિં પાછો તે વલ્યો.
 ખખરિ કરી નરજેસંગ તણઈ, સુંણી વાત નૃપ બહુ અવગુણઈ
 મુખ લેછ રયું પાછો વલ્યો, કુમારપાત્ર જો તુલ નવિ મલ્યો.
 ખીજ્યો નપતિ જાંણ્યો જસઈ, સેનાની વલીઓ તિહાં તસઈ;
 ખખરિ કરેવા કુમરહ તણી, ચાલ્યો ધરિ પ્રજાપતિ ભણી.
 ઝોણુઈ અવસરિતિહાં ચલી કુંભાર, ભંડ થકી કાઢિઓ કુમાર;
 સ્વામિ તુઝ રાખ્યો નવિ જાય, જો રાખું તો (મુજ) રસધરાય.
 હવડાં તુઝ રડો પરદેસ, ઉભો ઇહાં મ રહઈ લવલેસ;
 કટુક વચન કહું છુ આજ, તું અપરાધ ખમે મહારાજ.
 કુંભર કહઈ સુણિ પરજાપતિ, તુઝ સમ લોકો જગમાં નથી;
 અભયદાનનો તું દાતાર, મુઝ પ્રાંણુ ઉગારણુ હાર.
 અવસરિ કાજ કરઈ તે મિત્ર, અવસર ચૂક્યો સુંત કહું શત્રુ;
 જીમ કો મૂર્છાંગતહ શરીર, નિહારઈ ભહું એક ટીપુ નીર.
 તિમ અવસરનો તું જગિજાણુ, તઈ ઉગાર્યા માહરા પ્રાંણુ;
 જવ ઉસકત ચાઈસ તુઝ, તવ સુખિ નિગ્રા(ભરી) હોસઈ મુઝ.

અસ્ય કહી નઈ ચાલ્યો જાય, વયરી ભાગો નહોલો જાય;
 વેગઈ જાણુ સેનાની થાય, ચઢી કટક તવ કેડિઈ થાય. ૭૨
 કુમારપાલ તવ જૂઈ ફિરી, આવતાં દીકા ગજ તુરી;
 તવ વેગઈ નૃપ સખત પલાય, સેનાની પુ'ઈઈ જાય. ૭૩
 કુમારપાલ ભયકર થયો, ભીમસિંધ હાલી સરણિ ગયો;
 રાખિ રાખિ નર તુંહિ કૃપાલ, આચ્યું સેન જેસંગ ભૂપાલ. ૭૪
 ભીમસિંધ મનિ કરઈ વિચાર, જીવ ઉગાર એ ધર્મ સાર;
 આંણી કરણા રાખ્યો રાય, અંખર ખાડ ઘાલ્યો તસકાય. ૭૫
 વેગઈ સેનાની આવ્યો તિહાં, કુમારપાલ નવિ દીસઈ કિહાં;
 પૂછઈ હાલીનઈ કરિ ગલ્લો, ઘહાં આવ્યો નૃપકહઈ કિહાંગયો. ૭૬
 હાલી ભીમ યોલ્યો મહામતી, ઘહાં નર કોઈ આવ્યો નથી;
 નવિ માંતો તો જીવો જાણુ. જો હુઈ તો જેસંગ આંણુ. ૭૭
 તવ સેનાપતિ ખીજ કરી, ખેત્ર આપુ તેણુઈ જોયું ફિરી;
 ખોર અંખરાં બહુ છઈ જહાં, ભાલે અણી પરાયાં તિહાં. ૭૮
 કટકઈ ચાપી કરી અતિઘણી, કલા કેલવી બહુ આપણી;
 એક ન રવાગુ આયુધ અણી, રાખણ હારો ત્રિભુવન ઘણી. ૭૯

ફૂલો.

જીસકુ રખઈ સાંઈઆં, માર ન સકઈ કોય;
 બાલ ન વંકો ઉતાં નરાં, જો જગ વયરી હોય. ૮૦
 જીસકુ મારઈ સાંઈઆં, રાખ ન સકઈ કોય;
 જમરા ચોટી ન ચૂકસે, જો જગ ઉડણુ હોય. ૮૧

સુર સુભટ રણિ બહુ મલ્યા,	વીંટયો	કુંમરનિરદ;	
નૃપ માર્યો તિહાં કિમ મરઈ,	રાખણુ હાર	જીણુંદ.	૮૨
સેનાની ઝાંખો થયો,	સુભટ હુઆ ખીન	ખેદ;	
મુખ લેઈ પાંછા વધ્યા,	પાંણી ગયા કું	મેદ.	૮૩
કટક ગયું જવ બાણીઉ,	તવ હાલી સજ	થાય;	
ઝાંખર પાછાં તિહાં કરી,	કાઢિઉ ગૂજર	રાય.	૮૪
સ્વામી તું સુપુરૂષ સહી,	મઈ કીધી તુઝ	બાધ;	
૧ઝાંખરમાહિં ધાલીઓ,	ખમજો તે	અપરાધ.	૮૫
કુંભારપાલ ઝેણીપરિ કહઈ,	સાલલિ સુપુરૂષ	વાત;	
તઈ મુઝ રાખ્યો જીવતો,	તુ મઝા બધવ	તાત.	૮૬
નિત ઉઠી દાનહ દીધ,	સોના ખડી	લાખ;	
ઝેક જીવ ઉગારિધ,	તેહતું પુણ્ય	અસંખ.	૮૭
દાન દિધં નઈ તપ તપેં,	જલઈ નાહઈ સો	વાર;	
કુમર કહઈ એ નર બાણુયો,	દયા વિના સહુ	હાર.	૮૮
કર્ણુ ન શોભઈ કુડલઈ,	શોભઈ સુણુતાં	જ્ઞાન;	
કર નવિ શોભઈ કંકણે,	શોભઈ દેતાં	દાન.	૮૯
કાયા ન શોભઈ ચંદનિં,	શોભઈ કરણા	સાર;	
તાસ સરીરે લેખઈ સહી,	કરતા	પરઉપકાર.	૯૦
તઈ રાખ્યો મુઝ રલીમઝા,	ઉઠી આપ	પરાંણુ;	
તું ઉપગારી જગિ થયો વડો,	તુ જગિ સખલો	બાણુ.	૯૦
દેહ ચર્મનિ વાણુહી,	કરી પહઈરાવું	પાય;	
ઉગુણુ ઉસકલ વલી,	તુહઈ થયુ ન	જાય.	૯૧

ભીમસેન સંતોષીઓ નૃપ ચાલ્યો પરદેશ,
જવ હું રાજ લહમસ વલી, તવ તુઝ ભલિત કરેસ. ૯૨

હાલ.

પર્વતમાંહિ વડો મેર હોઈ—એ દેરી—રાગ દેશાખ, રાગ કેદારો.

અસુ' કહીનઈ ચાલ્યો રાય, ગામ નગર પુર જોતો જાય.
કૌતગ એક અનોપમ થાય, ઉદિર એક દીડો તસ કાય. ૯૩
તે દરમાંહિ' પધસીનઈ લાવઈ, લેધ સોનધઆ બાહરિ આવધ;
હેમ ટકા માંડ્યા એકવીસ, નાચિઈ ઉદિર કરઈ જગીસ. ૯૪
કૌતગ જોધ નર ભૂપાલ, લેધ સોનધઆ કરતો આલ;
તવ ઉંદિર ઉદીરઈ હુધ કાલ, વેગઈ મરણુ ૧કરઈ તતકાલ ૯૫
હમહમ નૃપ કરતો મુખિ ત્યાંહિ ખિન ખેદ હુઓ મનમાંહિ;
હું જગિ પાપિ મોટો મૂઠ, ભણ્યો ગણ્યો રહુઓ મતિમૂઠ. ૯૬
મધમિનિ કીધો અસ્યોઅ વિચાર, ઉંદિર નહીં વણુજ વ્યપાર;
નવી કરવી કાંઈ જમણવાર, દાંન દેવું તસ નહિ નિરધાર. ૯૭
તીર્થ નવિ કરવી એહનઈ યાત્ર, નવિ પોખેહવા પૃષ્ઠપહ પાત્ર;
એહનઈ નવિ કરવી ભોગનિ વાત, તો સ્યું કરસ્યે' કનકની ધાત. ૯૮
પણિ પાપી જગિ મોહની જલ, મોહે લખમણુ કીધો કાલ;
બ્રહ્મ પુરોહિત વારઈ નિજઆલ, મોહઈ મુનિસર દેતો આલ. ૯૯
રોતો રાંમ રડાવધ રાંન, મનમાં ચિતધ સીતા ધ્યાન;
બલિભદ્ર મોહઈ વહઈ સરિકાંન્હ, સુરપતિ બોધ દેધ નિદાન ૧૦૦
ઉમયા મોહો ધન્યવર નાચ્યો. નંદિખેણુ કોશા ધરિ ઝરાચ્યો;
લાડુ મોહઈ અખાડો જાચ્યો; અરણુક ઋષિ પરરમણી રાચ્યો. ૧

કૂટુંબી રાચ્યો જે શશીરાય,	મરણ લહી તે દૂરગતિ જાય;	
આર્દ્રકુમાર તાંતણું બધાય,	કત મોહી સ્ત્રી કાઠ ખાય.	૨
એક હસાવધ એક રડાવધ,	એક બોલાવધ મનમાં જે ભાવધ;	
એક ધન મોહ્યા પાપ કરવધ,	એક દેહ મોહ્યા મંસજ ખાવધ.	૩
મોહધ મુંઝી માતા આપ.	સુતનધ કહી બોલાવધ આપ;	
પુત્રીનધ કહધ આપો માય,	મોહધ મુખિ અવલુ બોલાય.	૪
મોહધ મુંઝયા ગરઠા બાલ,	મોહધ ઉંદિર કીધો કાલ;	
પશ્ચાતાપ કરધ ભૂપાલ,	તિહાંથી ચાલ્યો કુમારપાલ,	૫
આવ્યો ઉંદિર ગામ મઝારિ,	જધ રહ્યો દેવશ્રીઆ ધરિઆરિ,	
પ્રાંહિ તે પુણ્યવતી નારી,	તેણુધ કીધી નૂપની મનોહારી.	૬
પંથિ જાણી ભક્તિ કરી સાર,	ભોજન ભૂપતિ સખરો આહાર;	
પ્રીત્યો કર્યો ગંધ અપાર,	હરખ્યો નૃપ બોલ્યો તેણીવાર.	૭
જે નર મુગતિતણા ભજનાર,	તેહનધ અગિ પડધ ગુણસાર;	
તે નર કરતા પર ઉપકાર,	તે ન ગણુધ નર આપ પરાય.	૮
શારદધન લખમી દાતાર,	તે ન જૂધ કુલ ના આચાર;	
દેતાં ન કરધ સોય વિચાર,	જમ જગમાં તરૂંચર સહકાર.	૯
તરૂંચર કલ્પ સરિખી સારી,	દાતા દેવશ્રીઆ જે નારી;	
ભૂખ્યા નવિ જાય ભીખારી,	માનવ પરિખ્યાની કરનારી.	૧૦
દીડો કુંભર નરેશ્વર જાહારધ,	ભોજનભક્તિ કરીઅતિ તિહારધ;	
ખુશી થયો રનૃપ હઠડામાંહિ,	મધુર વચનિ મુખિ બોલ્યો તાંહિ.	૧૧
જે મુઝ રાજ દીઉં જગનાથિ;	તિલક કરાવધ તિહારધ હાથિ;	
અસ્થુ કહીને ચાલ્યો ત્યાહિ,	આવ્યો ગામ તે દધયલીમાંહિ.	૧૨

અઉપધ.

- રાધ દધિલી આલ્યો જસધં, જાણુ હવું જેસગનધં તસધં,
સુભટ મોકલ્યા જે રમહાગલિ, તેણુધં વીટી આવી દધિલી. ૧૩
- આકૂલ વ્યાકૂલ નૃપતિ થાય, સજન તણુધં સરણુધં તવ જાય,
રાખિ રાખિ પ્રજના ધણો, હણવા સુભટ નર આવ્યા ભણો. ૧૪
- તવ રસજનધ આવી દયા, કુમારપાલ પરિ કીધી મયા;
ધંટ માહિ નર ધાલ્યો સોય, તે થાનકિ નવિ જાણુધ કોય. ૧૫
- સુભટ બહુ આવ્યા પુરમાહિ, કુમારપાલ નહી દીસેં ક્યાંહિ,
ગઢ મઢ મદિર જેતા ફિરધ, કુમારપાલ સાહવા પરિ કરધં. ૧૬
- જેતાં કિહા ન દિસધં ઝેજસધં, સજન તણે ધરિ આવ્યાં તસધં;
વેગધં જધ ઝાલ્યો કૂંભાર, કહધં કુમારપાલની ષસાર. ૧૭
- સજન કહધં સેનાપતિ કરો, ધોખીતો ઉખાણો ખરો;
સ્ત્રી સાથિં નવિ ચાલધં જસે, ગાધધંડીને ફૂટધં તસેં. ૧૮
- તિમ તુહો રાય ન ઝાલ્યો જાય, ધર લૂટેવા કરં ઉપાય;
પણુ સરિ ગાજેં જેસંગરાય, તિહાં પ્રજા લૂટી નવી જાય. ૧૯
- સુર થધ ઝાલ્યો કૂંભાર, સેનાપતિ મનિ કરધં વિચાર;
કુમારપાલ સહી નાસી ગયો, ધરિ કુંભાર તણુધં નવિ રહ્યો. ૨૦
- સેનાપતિ સેન લેધ વલ્યો, નૃપ જેસગને આવી મલ્યો;
કરજોડી ચિનવીઓ રાય, કુમારપાલ પદિમ ઝાલ્યો જાય. ૨૧
- ઝેણુધ અવસરિ સજન કૂંભાર, કુમારપાલની કરતો સાર;
ધંટ થકી તવ કાલ્યો રાય, વિપ્ર વોસિર મિલ્યો તસ હાય. ૨૨
- ત્રિણિ મિલી તવ કરધ વિચાર, ખીજ્યો સજન પિતા તેણીવાર,
કિસી વાત કરો મનિ :કોહિ, લાડ દેસ દીસ(જ)ધ ચિત્રોડ. ૨૩

સજ્જન પિતા તવ યોલ્યો અસુ, કુંભારપાલ કહધ કહોછો કિસું;
 એ ઉપગાર તણી છે વાત, ઉપગાર વિના નર પશુ અનાથ ૨૪
 ધિગ્ મુખ જીહાં નહિ તત્વજ્ઞાન, ધિગ્ કર જે નવિ દેતો દાન;
 ધિગ્ ફૂલ જીહાં નહીં પુત્ર સુસાર ધિગ્ નર જીહાં નહીં પરઉપકાર ૨૫

હૃદી.

પરકાળં તરુઅર ફલધં, પરકાળં જલધાર;
 પરકાળં સુપુરુષ નરા, કરતા પરઉપગાર. ૨૬
 નર નારી પંખી પશુ, ભાવિં મુરપતિ દેવ;
 પર ગુણ કાળં જે હવા, ઋષભ કરધ તસ સેવ. ૨૭

કવિત્વ.

માનવના મન હરણ કંઠ, કોકિલા ટહુકધ;
 મોર કલા મંડતો, હસ ગતિ ચાલતો લટકધં. ૨૮
 મૃગ લોચન સીંહ લંક, અળ ફળ અમૃત ભરીઓ;
 કલ્પદ્રુમ જગિ અવતરિ, તેણુધ ઉપગારજ કરીઓ.
 નીલ આસ દરિસણુ ભલો, મયગલ કુંભ મુક્તા વરગો;
 નૃપતિ કહધં નર ગુણીયણોં, નિગુણ પુરુષ જીવ્યો કિરગો. ૨૯
 દાંન, શીલ, તપ ભાવના, કીઓ ન પરઉપગાર,
 જીવ જતન તેણુધં નહુ કીઓ, વચન સોય નહીં સાર.
 જીન ભુવન, જીન ગિય, પૂજા કો પ્રેમ ન કીધી;
 ઉપશમ ધર્યો ન જીવ, તીર્થ કો યાત્ર પ્રસિદ્ધિ.
 જીન વચન ગુણુવત ગુણ, વિવહાર ચિત્ત ન થિર રહ્યા;
 ગુણ હીણો નરહરણુ રતણો, અવતાર તાસ અયલધં ગયો. ૩૦

મૃગસો ભખઈ નઈ મસ, મંસ જન મૃગનું ખાવછ; ૩૧
 નાંદિ ધરજ ચિત્ત, નેત્ર સ્ત્રી ઉપમ કહાવછ.
 તાપસ વાહલો ચર્મ, શ્રૃંગ ગલિ યોગિ બંધછ;
 જીમણો જાઘ મૃગ, મુકન તવ નિધિ સંધઈ.
 કસ્તૂરી નાભિ રહઈ, પ્રેમલ જગિમાં વિસ્તરઈ;
 મુણો ભૂપ મૃગ ઈંમિ કહઈ, નિગુણ જનમ મુઝ કાં કરઈ.

હૃહા.

મૃગ વચન શ્રવણે સુણિ, કરતો રાય વિચાર;
 ગુણ હીણા નર પસું પરિ, ગાઘ ભયસ અવતાર. ૩૨

કવિત્વ.

તરણુ ભખું દેહં ખીર, નિરવહછ તરણી ઉતાર;
 ધૃતજ માઈ સાર, જીવ જગતનાં ઠાર.
 છાંણુ કરજ પવિત્ર, રોગ મુતરઈજ ટાલું;
 દિવસઈ દેખું ગ્રહછ, આંખી સદા અનુઆણુ.
 તેત્રીસ કોડિ મુર પૂછડછ, પંડિત પૂજી ગુણ સ્તવછ;
 મુંણી ભૂપતિ ગવરી રબણુછ, નિગુણ જનમિ કાં મોઢવછ. ૩૩

હૃહા.

અવરી વચન શ્રવણે મુંણી, તપ ઓણ્યો મુખિ વાંણિ;
 ગુણ હીણો નર ને વલી, ગર્દભ સમ કરી જાંણી. ૩૪

કવિત્વ.

ગર્દભ કહઈ હું સાર, ઇઈ રતિ મહારહ સરખી;
 ચંદન કે છંટ છાંહાર, ભાર સિરિ લીટં હરખી.

તરણુ ભખું નિશદ્ધિસ, રીસ નહીં મન માહરધં;
 મુખ ઉજલુ નધં સાંમ, અસી કુલિં ચાલિં અભારધં.
 ગર્દભ કો ગળીઓ નહી, બોલ્યો આપું રિદ્ધિ બહુ;
 નિગુણુ જનમ મમ કો કરો, ભૂપતિ આદિ સુણ્યો સહ. ૩૫

ફહી.

ગર્દભ વચન શ્રવણે સુણી, તૃપ ઉકલધં સોય અભાગ;
 ગુણુ હીણા નર જાણ્યો, જોડવો પંખિ કાગ. ૩૬

કવિત્વ.

ચરતધં ન કંઈ છોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલુ;
 મુઝથી બીહીધ ન કોઈ, ચરમ તો પશમ પટોલુ.
 જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માસ મુખ ત્રિપ્રાં કેરધં;
 લીંડી ઓખધ કાજી, એનધ વલી કાંમ અનેરધ.
 વિષધર વિષ મુઝ નવિ ચઢધ, પવિત્ર ન રહુ આપરો;
 અધમ નરનધં તોલિ, પરાજ મુઝનધં કાં કંઈ. ૩૭

કવિત્વ.

પૂરવિ તાપસકણુ પાત્ર અમ જાણી પૂજો;
 ભોજન પહેલો આહાર, દીઘતો ભખવું સુઝો.
 માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહી છાનો;
 કંઈ કટબનો પોષ ગગનિ ફલ ચર લોભાણો.
 છેતર્યો છપ્યો જાઈ નહી ફરન વર્ણુ કાગા સહી,
 નિગુણુ જનમિ કાં મીઠવો વાયસ વાત વવરીગઈ; ૩૮

ફહી.

વાયસ વચન શ્રવણે સુણી, તૃપ કેહે સોય અભાગ;
 ગુણુ હીણા નર જાણજો, જોડવો મુરખ જાગ, ૩૯

૧ બોલ્યો કરી રાગ. ૨ પડિત તૃપ.

દૂહા.

ળાગ વચન શ્રવણે સુંણી, નૃપ કહઇ મ કરો વાદ; નિર્ગુણ જલમા તુલ્ય કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૪૧
 જગમાં કોઈ અર્યો નહી, તોલુ નિર્ગુણ જોડી; તેણુઈ કારણિં અવગુણુ તજ, આણો ગુણુની કોડિ. ૪૨
 અવતાર ધન્ય સજ્જન તણો, કરતો પરઉપગાર; તુઝ પુત્રઈ મુઝ રાખીઓ, ભલો તું જાતિ કુંભાર. ૪૩
 સજ્જન પિતા સતોખીઓ, ભાખઇ ગૂજર રાય; તું કુંભાર મુઝ દૂકુંબ નઈ, લેઈ ઉજેણી જાય. ૪૪
 સજ્જન ભલાવી સચર્યો, ચાલ્યો કુંભરનિરદ; વિપ્ર મિત્ર સાથિ લીઓ, કરતા બહુ આણુંદ. ૪૫

ઢાલ.

એક વજ્ર ઉઘાલતો-એ દશી.

અતિ આણુદિઈ સચર્યો એ, વિપ્રવોશિરનઈઆગલિ ૧ધર્યોએ; ઇછા રગિઈ તે રમઈ એ, થયો મધ્યાન તિહારઈસુંજમેએ. ૪૬
 ભૂપતિ વિપ્રનઇ કહઇ હસીએ, પરિ ભોજની કરસું કિસીએ; તું વિપ્રનઇ હું નરનાયકો એ, આજ ગાંઠિનહી એક પાયકોએ. ૪૭

દૂહા.

પાયકો (એક) ગાંઠિઈ નહી, લાગી ભૂખ અપાર; ધન વિના સુ (જઈ) વુહુરીઈ, દોકડા તે જગિ સાર. ૪૮

કવિત્વ.

દોકડઈ દીયે તેહ, દોકડછ દૂખ પણિ જાય;
 દોકડછ દૂરિજન દાસ, દોકડછ દેવ વસિ થાઈ. ૪૯
 દોકડછ મહિપતિ મિત્ર, દોકડછ દદ પણિ ભાંગઈ;
 દોકડા દેસ વિદેસ, જગત્ર જન પાએ ૧નમઈ.
 આવો આવો સહુકો કહછ, ઉભા થઇ આદર કરઈ;
 દોકડા વિહુણી હુંસિ જેમ, કુપ હાંચ મનમાંહિ રહઈ. ૫૦

ફહા.

કુઆ તણી જામ હાંહડી, ફિરી ફૂપિંજ સમાય,
 ધન વિન રહુંસી કસી કર, બોલ્યો ગૂજરાય. ૫૧

ઢાલ-પાછલી.

તવ વિપ્ર કહઈ સુંણો વાત એ, મુઝ વિદ્યા જગિ વિખ્યાત એ.
 ભીખ ભીખારીને માત એ, તું ચિતા મ કરસિ નાથ એ; ૫૨
 ભીખ સાધ તણી કલ્પવેલિ એ, કાઢી દૂરગતિ નારી ડેલીએ,
 રાય નમાવઈ સીસ એ, ભીખ આપઈ પરમ જગીસએ. ૫૩
 સુર નર વિદ્યાવંદ એ, ચક્કી હલધર નઈ ઇંદ્ર એ;
 ગજ કેસરી લાગછ પાય એ, તે તો ભીખ તણો મહિમાએ, ૫૪
 વાત કહી વિપ્રઈ ધણી એ, પછઈ ચાલ્યો તે ભીક્ષા ભણી એ,
 જઇ પછો નગરિમાંહિ એ, ભલે કર્યો ડલાવ્યો તિહાંછ એ. ૫૫
 અન્ન ઉદક સહુ લાવીઓ એ, નૃપ આગલિતેપણિ આંણીઓ એ;
 વિપ્ર ભીખારી જીવ એ, તેણુછ ચોલવ્યો કર્યો દિવ્ય એ. ૫૬

રોટી ભાત લેઈ કરી એ, ભરી થાલનઈ નૃપ આગલિધરિએ;
 કાલ નઈ ભાવ જોઈ કરીએ, રાય આહાર લીઈ પેટજ ભરીએ. ૫૭
 રયણી રથઈ રવિ ગપો એ, તવ કપટ નિદ્રાઈ નૃપ થયો એ;
 ભોજન લાલચી ખંભણો એ, તેણે ખાધુ કર્યો અતિ ઘણો એ. ૫૮
 પેટ ભરી પરણ થયો એ, તવ રાય તણુઈ પાસે ગયો એ;
 સ્વામી કર્યો આંણીઉ એ, તુલ્હા ખાઈ સતોખો પ્રાંણીઉ એ. ૫૯
 રાય કહઈ સુણો મિત્ર એ, ન ઘટઈ તુઝ કર્યો અત્રએ;
 ખાધો કર્યો મુઝ તણ એ, હવઈ સ્યુ ખાઈ થઈ લાલચી એ. ૬૦
 જોણુઈ દીધુ તેણુઈ દેવરાય એ, કિરપી દાતાર ન થાય એ;
 પર આગલિ ઉડિઉ હાથ એ, સુ જાંણુઈ દીધાની વાત એ. ૬૧
 રવિમ્ર કહઈ સુણો ઉવાત એ, કહું કરંખા તણો અવદાત એ;
 મુઝ ઉધારો એ દીઉ એ, તેણુઈ કારણિ આહાર પહોલોલીએ. ૬૨
 મુઝનઈ પચીઓ આહાર એ, તવ જાંણ્યો કર્યો સાર એ;
 હવઈલાવ્યો કર્યો તુલ્હ કલ્હરે, મમ કલકો નૃપ મુઝનઈ દીઓએ. ૬૩

હૂહા.

કપકો મુઝનઈ મમ દીઓ, મઈ કીધી તુલ્હ સાર;
 વિખ કર્યો જાણી કરી, કીધો ૪ પ્રથમ આહાર. ૬૪
 ભૂપઈ અવસર ઓલખ્યો, નવિ જોલ્યો મહારાજ;
 વચન વાદ કરતાં, પ્રીતિ ઘટઈ સહી આજ. ૬૫
 વચન વાદ સ્ત્રી એકાંતિઈ, વણુજહ દૂરિ ગયાંઈ;
 અવસર સુકો લોભિ પડિઉ, મિત્રી એમ પલાય. ૬૬

ભોજન કરી કરાવીધ, સુખ દૂખ સુંણી કહંતિ;
 દીજધં દીજધં પ્રેમસ્થું, મિત્રી એમ ૧વધત. ૬૭
 તિણુધ કારણિં તિહાં વિપ્રને, સંતોખ્યા બહુ ભાતિ;
 ખડગ લેધ નૃપ ચાલીઓ, આવ્યો જહાં ખંભાતિ. ૬૮

ઢાલ.

નંદનકું ત્રિસલા હુલરાવધં-એ દેશી-રાગ-આશાઉરી.

ખંભ નયર નૃપ આવ્યો વેગધં, બધઠો પુણ્ય પ્રસાદિધરે;
 દીઠો અહિમસ્તગિ ગંગેટો, નાયતો બહુ નાદિધરે-ખં. ૬૯
 એણુધઅવસરિમુનિહેમાચારજ, અરણુ ભોમિ તિહાં આવધરે,
 અહિમસ્તગિ દીઠો ગંગુટો, સખલ સુકન મનિ ભાવધરે-ખ. ૭૦
 ડાખું જીમણું જ્ઞેતાં દીઠો, કુમરનિરંદ સોભાગિરે,
 તેણુધં પણિ હેમાચાર્ય દીઠા, વિનય કરી પગિ લાગીરે-ખ. ૭૧
 સ્વામી હું પૃથ્વી રડવડીઓ, રાજ કરિં નવિ ચઢીઉરે;
 પુણ્ય હીન દૂખ પાંખ્યો બહુલુ, કર્મિ હું પણિ નડીઉરે-ખ. ૭૨
 હેમ સ્ફરિ તવ હરખી બોલ્યા, નૃપ મનિ ચિંતા ટાલોરે;
 અહિ મસ્તગિ દીઠો ગંગેટો, એણે સુકુને ભૂપાલોરે-ખ. ૭૩
 સંવત એકાદસ નવાંણું, મહાવદિધં તુઝ કાજરે,
 ચઉચિઆદિસનધપુષ્પનક્ષત્રધં, મધ્યાંન માહિ રાજોરે-ખં. ૭૪
 એણેવચને હરખ્યો નૃપ હઠધં, લાગો મુનિવર પાયોરે,
 વચનપ્રમાણુ હ-સધં સહીતાહરે, તુ સાચો ઋષિ રાયોરે-ખં. ૭૫
 એણે અવસરિ તિહાંઉદયમંત્રી, આવ્યો વદન પ્રમિધરે;
 કુંમારપાલ તવ પૂછધંશુરનધં, એ રહધ છે કુંણુ ઠામિરે-ખે. ૭૬

૧ વાધંત.

હેમ કહધં સુણિ કુંભરનિરંદો, એ જીનશાસન ચંદોરે;
 મરદેશધં શ્રીમાલી વંસિં, ઉદુ નામ વણિદોરે-ખં. ૭૭
 ધૂત લેવા ચાલ્યો ચઉમાસધં, ખેત્ર આગલિ આબ્યોરે;
 તિહાંએકંકણખી સુકુનજ ભેદી, તેણે ઉદુ બોલાબ્યોરે-ખં. ૭૮
 વણિગ વાત કહું એક સાચી, ઇહા તુઝ ઋદ્ધિ ન મલસ્યેરે;
 કરણાવતીએ ગૂજર દેસે, તિહાં તુઝ ભાગ્ય ફલસ્યેરે-ખં. ૭૯
 ચ્યાર પુત્રસું તેપણિ આબ્યો, બાહડ, અબડ, સોહલોરે,
 ચઉથઉ પુત્ર ચાહડ કહધં, કપટ રહીત તે ભોલોરે-ખં. ૮૦
 ચ્યાર પુત્ર નહ સાથિ લેધં, આબ્યો ગૂર્જરમાંહિરે;
 મણિધરનધં માથધં એકદેવી, દીડી બમડી લાંહિરે-ખં. ૮૧
 વણિગ વિચાર કરે જવ હમધં, તવ એક સુકની બોલધરે;
 કઈ રાજ કષ્ટ મુદ્રા થાસધં, નર નહી તુઝકો તોલેરે-ખં. ૮૨
 સુકુનનમી નધં તેપણિઆબ્યો, નૃપ જેસગને મિલીઓરે;
 મંત્રી મુદ્રા આપી તેહને, પુણ્યતર તસ ફલીઓરે-ખં. ૮૩
 ઉદયન મંત્રી નામ ધરાવધં, તે વંદન ઇહા આબ્યોરે;
 નૃપ સમઝાવી કુંભરનિરંદને, ઉદયન હાથિ ભલાબ્યોરે-ખં. ૮૪

હહા.

૧ઉદયન હાથિ ભલાવીઓ, કુંભરનિરંદ રાય; ૮૫
 ભોજન ભડિત ભલી કરધં, ૨ભગતિ કરધં તસ ઠાય.

હાલ.

પ્રણમું તુલ્લ સીમંધરજી-એ દેશી.

એણુધં અવસરિ જેસંગનેજી, કીધું દુતેરે જાણુ,
 કુંભરનિરંદ ખંભાયતિમાજી. મત્રી ધરિ રદધં ઠાણુ.

૧ કુંભરનિરંદ ભલાવેયો, સોખ્યો ઉદય હાથિ. ૨ સેવ કરત દિનરાતિ

નરેસર માનો સાચેરી વાત, તિહાં જમ્મ ઝાલો જીવતોજી;
 આલસ તજી નરનાથ—એ અચલી. ૮૬
 કટક ચઢ્યાં જેસંગનાંજી, ચાલઈ તે દિનરતિ,
 કુંભારપાલને ઝાલવાજી, વીંટી નયર ખંભાતિ—ન. ૮૭
 જાણુ હવું મંત્રી તણુછજી, તેડયો કુંભરનિરદ;
 જા તું નાસી જીવતોજી, તુઝ ઝાલેવા ૩૬—ન. ૮૮
 પડિઈ પાંનિ ચુંતો દીઝોજી, નાવ્યો તાહરઈરે કાંમિ,
 ૧કારણિ પડિઘનવિ રાખીઝોજી, તો હું પરુઆ કાંમ—ન. ૮૯
 કુંભર કહઈ મંત્રી સરજી, મ કરો ખોટીરે વાત;
 મુખિ કિરિયાતું તે દીઘજી, જે ર્યોતાનો તાત—ન. ૯૦
 તાત સરીખો તું સહીજી, તિહુયણુપાલ નમ્મ કાંમિ;
 મુઝ નવિ રાખઈ મંદિરઈજી, તે મુઝ હિત નઈ કાંમિ—ન. ૯૧
 તાહરા ગુણુ જગમાં ઘણાંજી, મુઝ હમડઈ ન સમાય;
 ધરતી કાગલ જે કરંજી, તુહમ્મ લખ્યા ન જ્ઞય—ન. ૯૨
 તઈ મુઝ રાખ્યો જીવતોજી, કીધો પરઉપગાર;
 કાજ કરઈ ફૂલઈ નહીજી, નર ઉત્તમ આચાર—ન. ૯૩

કવિત્ત.

સોય પુરૂષ જગિ સાર, જાણુજી વિરલા લધઈ;
 દાન શીલ તપ સૂર, વિવેક વિપ ઇટી વધઈ.
 આપ અવગુણુ આખિ, વિવિધ ગુણુ વિદ્યા કેરા;
 ઋદ્ય ન ધરતો ગેસ, બુદ્ધિકાજ અનેરાં.
 ન ન માંન, ન ન લોભ, અવગુણુ, ગુણુપરદ્રખ્ખજાણુહાર,
 કરી નામ ન ફૂલણા, ને ઉવિરજા સંસાર. ૯૪

૧ વેદા પદ્ય. ૨ યોતાની માત. ૩ નર જગમાં તું સાર.

ફહા.

સાર પુરૂષ જગિ તું સહી, તઇં કીધું શુભ કાંમ;
 નિજ મુખિ તું કિમ ઉચરઇં, પોતાના ગુણ ગ્રામ. ૯૫
 તુ ગુણવંત ગુણે ભર્યો, તાહર વચન પ્રમાણ;
 તુઝ વચને નાસું સહી, નિજ રાખવા પ્રાંણ. ૯૬

ઢાલ-પાછલી.

મરણુતણો ભય મનિ ધરીજી, નાહો કુંમર નિરંદ;
 ગયો પોસાલઇ પાધરોજી, રાખો હેમસૂરીંદ-ન. ૯૭
 નર પૂણ્યાઢ્ય જાણી કરીજી, રાખઇ મૂનિવર ત્યાંહિં;
 કુંમારપાલને ધાલીઓજી, રોમોમી ભુંહરામાંહિ-ન. ૯૮
 પુસ્તગ ખડકયાં પ્યારણેજી, બધઠા હેમસુરિંદ;
 સેનાનિ તિહાં આપીઓજી, પૂછિઉં કુંમરનિરંદ-ન. ૯૯
 હેમસૂરિ તવ ઇંમિ કહઇંજી, દીસેં નહી નર કિહાંઇ;
 જો તુહા સોધ્યો નવિ જડ્યોજી, તે ધાલ્યો આ માંહિ-ન. ૧૦૦
 સોધ્યો કુંમર નરેશ્વરજી, નવિ લાધો નર કિહાંઇ;
 સુર સુભટ ઝાંખા થીઆજી, ખિણુ ખેદ મનમાંહિ-ન. ૧
 સુર સુભટ પાછા વલ્યાજી, કાઢિઓ કુંમર નરેસ;
 તું ઉભો ઇંહિં મમ રહઇંજી, નાસીજા પરદેસ-ન. ૨

ફહા.

પરદેસઈ પંથી ફર, તુંમનિ નહિ સહદેસ;
 સાત ખોલ તજવા સહી, તું સૂણી નૃપ ઉપદેશ. ૩

ચઉપધ

- તજે નગર જીહાં વયરી ઘણાં, તજે વાદ જીહાં નહિ આપણાં;
 તજે મુહુલ તે અતિજનજરાં, તજીધં નેહ વિના દીકરા ૧
- તજે વૃક્ષ થયો જે ખીણુ, તજે ધર્મ દયા જે હિણુ;
 રાય તજે પરનારી ભોગ, એ સાતિ તજવો સયોગ. ૨
- ચ્યાર બોલ નવા સાંભલો, સહસ હાથ ગજથી વેગલો;
 સત હાથિં હય તજવો નાથ, શકટથી રહીધં પંચ હાથ. ૩
- વયરી વિરૂં વિખધર નાગ, તેહથી કીજીધં દેસહ ત્યાગ;
 ઉભા રહી નવિ પિજીધં નીર, તું સુખ લહીધં આપ શરીર. ૬

ઢાલ-પાછિલી.

- એણે વચને નૃપ હરખીઓજી, નમિઓ મુનિવર પાય;
 તંધ મુઝ રાખ્યો જીવતોજી, જૈનયતિ ઋપિરાય.
 મુનિવર માનો સાચીરે વાત. ૭
- રાખધ કીડીં કંથુઓજી, છોડધ કોડિરે પાસ,
 તો કિમ દહવધં નર તણુધજી, એ મુઝ નધં વિશ્વાસ-મુ. ૮
- આગધં તુઝનધં ધુરિ લગધંજી, પૂરવિં મુઝપરિ રંગેમ;
 ગુણુ ઝોસકલ કિમ થમુંજી, એ દુખ સાલેં દેહ-મુ. ૯
- હું રાવત તું મુનિવરજી, ફિરીધ જૂજૂધ દેસ;
 કેહીપરી મલસ્યું એકહાજી, કિમ તુઝ ભક્તિ કરેસ-મુ. ૧૦
- અસ્યુ કીડી નૃપ સંચર્યોજી, આગ્યો વટપદ ગાંભિ;
 તેણુધં થાંનદિ એકવાણુઓજી, કુટક સાચરીઓ નાંમ.
 સૂણો નૃપ કરખી કહીન અપાર-અંચલી. ૧૧

કુમારપાલ નૃપ તિહાં ગયોજી,	પૂછિઉ	ખાજીમ	પાડ;	
ધંમજ ધંમજ મૂળિ તે કહધંજી	ઘૂણાવધં		નિલાડ-સુ.	૧૨
ટોલિ વચન શ્રવણે સુણીજી,	ખીજ્યો	નૃપ	મનમાંહિ;	
ચિણા તોલાવી તિહાં લીધંજી.	બધદો	હુગધ	ત્યાહિં-સુ.	૧૩
ચિણા ભખી પાણી પીઉંજી,	ઉઠિ	ચાલ્યોરે	રાય;	
કિરપી કુટકજ વાંણીઉજી,	નૃપની	કેડિ	ધાય-સુ.	૧૪
પાલવ ગ્રહીનઈ રાખીઓજી,	મુખથી	બોલધરે	ગાલિ,	
ધનવિણુ આવ્યો વુહુરવાજી,	ધિગ્	જીવ્યું	તુઝ બાલિ-સુ.	૧૫
કુમારપાલ નૃપ ઇમ કહધંજી,	મ	કરીશ	શેઠ પુકાર;	
હવડાં નાણુ નવિ મલધંજી,	દેસું	તૂઝ	નિરધાર.	૧૬
સમગ્રાવ્યો સમજીઈ નહિજી,	મેલ્યુ	માણસ	તાંમ;	
ચિણા ૧તોલાવીનઈ ભખ્યાજી,	હવધં	ન દિધ	મુઝ દાંમ-સુ.	૧૭
ભૂપતિ કહધં નર સાભલોજી,	મુઝ	હુઓ	સૂખડી પ્રેમ;	
મધં પૂછી જોયુ એહનધજી,	એ કહધં	ધંમજ	ધમિ-સુ.	૧૮
મધ જાણ્યું ફાસુ દીધંજી,	લીધા	તામ	ચિણાય;	
એ વલતો ખાધા પછીજી,	કીજઈ	કીસો	ઉપાય-સુ.	૧૯
લોકધં વાર્યો વાંણીઓજી,	પણિ	નવિ	માંનધરે બોલ;	
ખીજ્યો કુમર નરેવરજી,	પાપી	પાહણુ	નિટોલ-સુ.	૧૯
વાર્યો ન રહધ વાંણીઓજી,	તવ	હુઉ	નૃપ દૂખ;	
વજ પડોસરિ વાણીઓજી,	જેહમા	એહવા	પુરપ-સુ.	૨૦

ખાઈ કહ્યતાં ન સાડ્યોજી, નવિ મુક્યં નિરધાર,
 ઘોઘા લાગઈ વાંણીઓજી, એહને એ ઉપચાર—સુ. ૨૧
 ગણ્ય અહી તવ નાંખીઓજી, પછઈ રહ્યો મતિમંદ;
 પુરજન લોકનાં દેખતાંજી, ચાલો કૂંમરનિરંદ—સુ. ૨૨

હૃદય.

ચાલ્યો કુંમર નરેસજી, કીધુ આપ વિચાર;
 દેણ સમું ભૂડું નહિંજી, દેણઈ દખ અપાર. ૨૩

કવિત્વ.

દેણ તણો જગ દાસ, વાસ પણિ દેણઈ મુક્યં;
 દેણે દેહજ ખોઈ, દેણથી ભોજન ચૂક્ય.
 દેણે દીન મુખ હોઈ, દેણથી દીસઈ દુખીઓ;
 દેણઈ ઉવટ વાટ, દેણથી મુક્ય ન સુખીઓ,
 દેણથી કાતિ પાગલી, નરગ ગતિ નરપી કહી;
 નીચ ચોની અવતાર, છુટ્ય પશુ પીડ્ય વહી; ૨૪

ધ'મ ચિંતી નૃપ ચડીઓ, કીધો યોગી રૂપ;
ખડગ હાથિ રેઈ કરી, ભર્યોયે આલ્યો ભૂપ. ૨૮

હાલ.

રાંમ ભણુછ દરિ હીંમએ. એ દેસી—રાગ રામગિરી.

ભર્યોયેમાલીરે આવીઓ, મલીકુ સુકુનનો જાંણરે;
વિનય કરી નસ પુછીકે, કહીઈ રાજ મંડાણરે. ભ. ૨૯
શ્રી મુનિમુવત દેહરઈ, ખઈકી તે કાલી દેવિરે;
દોષ સખદ દેવી કરઈ, માલી સારઈ તતખેવરે. ભ. ૩૦
ત્રિણિ સખદ કલસિં કર્યા, દંડ સખદ તે ચ્યારરે;
વચન મુંણિ કહઈમુંણુ દેવી, કહું તુઝ સુકન વિચારરે. ભ. ૩૧
દોષ સખદરે દીવઈ કીચ્યા, તેહનો એહ વિચારરે;
હીંદુઅ સિરિ વહઈ આગન્યા, આંણુ ન ખંડઈ રૂઢૂમારરે. ભ. ૩૨
ત્રિણિ સખદરે કલસી કીચ્યા, તે ત્રિહુ ભુવનમાં નાંમરે;
સ્વર્ગ નઈ મૃત્યુ પાતાલમાં, ગાય તાહરા ગુણુ આમરે. ભ. ૩૩
ચ્યાર સખદરે દંડઈ કીચ્યા, કહું તુઝ અર્થ તે આજરે;
લાખ એદાદસ વાળ ભલા, હોસઈ ચિહુ ખંડિ રાજરે. ભ. ૩૪
સખદ મુંણી નૃપ સંચર્યો, આલ્યો કુમરનિરદરે;
કુલાગ નગરમાં આવીઓ, સર્વાર્થ તિહાં યોગેદરે. ભ. ૩૫
ખિઈ કરજોડીરે નૃપ નમ્યો, યોગી કરઈ તે પાયરે;
હું તુઝ પૂછુરે પડિતા, કહીઈ રાજ તે થાયરે. ભ. ૩૬
યોગી રભણઈ મુંણિ રાજ્યા, માહરઈ મંત્ર છઈ આજરે;
એકદિઈ ઝગહુ માલનઈ, એક દિઈ દિવ્ય રાજરે. ભ. ૩૭

૧ કોય. ૨ કહઈ. ૩ ધન.

કુંભરનિરંદ એણીપરિ કહિય, નહી મુઝ દાંમનું કામરે;
 મુજ દિધિ ગુજર દેસડો, પાટણ કેરં તે રાજરે. ભ. ૩૮
 તવ યોગી તસ સીખવઈ, મત્ર આરાધન ત્યાંહીરે;
 કુંભરનિરંદ સીખી કરી, આળ્યો સમસાંન માંહિરે. ભ. ૩૯
 કાલી ચઉદસી રાતડી, દીધુ મૃતક એકરે;
 અગણિ કુંડ તેહનઈ દિધિ, આયુધ દિધિ અનેક. ભ. ૪૦
 વીર વકાર્યોરે આવીઓ, કોટો ખેતરપાલરે;
 તે છલી નૃપનઈ પાડવા, કરતો રૂપ વિકરાલરે. ભ. ૪૧
 તિહારઈ લખમી લીલાવતી, દેવી પરતગિ થાયરે;
 આજ થકી વર્ષ પાચમઈ, સહી તું ગૂજર રાયરે. ભ. ૪૨
 સોઇ રાખદરે વીરઈ સુણ્યા લાગો, ભૂપતિ પાયરે;
 વિદ્યા સકલ તે સાધી કરી, ખેતલ થાંનક બાધરે. ભ. ૪૩

દ્વિતી.

વીર વલંતઈ ઈમિ કહિઉં, સાંભલિ કુંભર નિરંદ;
 રાજ કરે સપરિવારસુ, જીમ તારામાંહિ ચદ. ૪૪
 રાખદ મુણિ નૃપ નાચીઓ, ઉલટ આંગિ ન માય;
 અર્યો હર્ષ હુઇ અસિપરિં, તો જીવ દુખીઓ ન થાય. ૪૫
 નારી નામિં દરખતો, ઘાય ધનનઈ કામિ;
 આલસ ધણું આંગિ વલી, જીન પુગ્ન નઈ કામિ. ૪૬
 દાસ વિનોદ કરતાં મુંગી, જીવ ધરમ નિદાં કાંત;
 મત્ર મિત્રાન્ત મુંગનાં વલી, ન રદઈ ચોથું ધ્યાન. ૪૭
 રંભાપ દેખી કરી, દારી આખિઈ જ્ઞેય;
 શ્રી નવદર મનુનડાં, નયનું નીત્રા જ્ઞેય. ૪૮

ભારીકરમી જીવડા, જીમ નારીનું ધ્યાન;
 તિમ કરમ પરમેશ્વર તાણુ, પામઈ અમર વિમાન. ૪૯
 પર નિઘા કરતાં વલી, જીભઈ વાઘધા જોર;
 શ્રી જીનવર ગુણ ગાવતાં, આલસ અંગ અધોર. ૫૦

હાલ.

રાગ વસંત—નાહલો નીરગુણરે.

જીન તુઝ નાંમ નિધાંનરે, એ ધન કોઈ ન ખાય;
 દેહડી જલતાં સાથિં આવઈ, વિણુસી કિમઈ ન જાય. જ. ૫૧
 ચોરન ચોરમ અગનિન જલમ ધૂરત કોઈ ન ધૂતારમ;
 વાટિઈ વહઈતાં વિધન નથાય, ધૂતમ કહી ન હારમ. જ. ૫૨
 એ ધન ખાતાં કહીઈ ન ખુટમ, વણુજ કરિ નવિ ્હારમ;
 કૂવસન પડતાં એનવિ વિણુસુમ રૂસી ન લીઈ રાય. જ. ૫૩
 આડતણુ ઇલાં કહિઈન આલમ, યોગી ધાત ન ધાલમ;
 સુરનર કિનર અસુર વિધાધર, એ ધનસું નવિ આલમ. જ. ૫૪
 એ ધનતું હેર નવિ થાય, લુટા સોય ન લૂટાઈ,
 સાયરજલ પ્રભવમ નમ એહને,, અનર્થ કોઈ ન ઉઠમ. જ. ૫૫
 એ ધનથી પેલુ ધન આવમ, રાજ ઋદ્ધિ સૂખ ભોગ;
 કુમારપાત્ર નૃપ મનિ એણીપરિ ચિતઈ, પૂણ્ય સકલ સંયોગ. જ. ૫૬

હૃદી.

મોહ કર્મ મૂર્ખને ઘણુ, જીવ રહઈ નહી ઠામિ;
 તૃણુ વાહો નરપતિ, રહીકુ ગાંભો ગાંભિ. ૫૭
 અસુ કહી નૃપ સચર્યો, લીધું યોગી વેસ;
 કાંતીપુરમાં આબ્યો, કલ્યાણુકારક વલી દેસ. ૫૮

ઢાલ

રાંમ ભણુઈ હરિ ઉઠીધએ—એ દેશી.

ગુર વિના ગચ્છ નવિ જિન કલ્હો, એ દેશી—રાગ આસાઉરી.

કલ્યાણુકારક વલી દેસમાં, આવ્યો કુમર નિરદોરે;
 કૌતગ જૂઈ નૃપ રાજ્યો, ધરતો અતિહી આણુદોરે. કૌ. ૫૯
 સરિ વિણુ પુરૂષ પડ્યો તિહાં, કામિની કરધં (કાને) વિચારોરે;
 એ સિરિ વેણી અતિવડી, કાંતે કુંડલ સારોરે. કૌ. ૬૦
 ડાઢી મોટી અતિધણી, એ છઈ પાંતનો ભોગીરે;
 દંત અછઈ નર સોખલા, સુણીયો કૌતુગ યોગીરે. કૌ. ૬૧
 યોગીધ પૂછિઉ નારનેં, જાણ્યો કિમ વિચારોરે,
 તે પણિ મર્મ પ્રકાસીધ, તે તુલ્ય ધુલ્લિ અપારે કૌ. ૬૨
 પહધલી કહધં સુણો પંથીઆ, વેણી વાંસગ આકારે;
 ખંધિધ ધાસ જ કુડલા, તવ મંઈ જાણ્યો વિચારોરે. કૌ. ૬૩
 ત્રીજ કહધ ઋદય ઉજલુ, ડાઢીનો આકારોરે,
 સુનધ ભર્યોજ અગુડો, જાણ્યો પાનનો ૧ભોગીરે. કૌ. ૬૪
 પાંચમી કહધં સુણો યોગીઆ, કહુ તુઝ વાત એકાતોરે,
 આંગલી ટચી નખ લોહી ભર્યા, તેણે નર સોખલા દતોરે કૌ. ૬૫

દૂહા.

કૌતગ દેખી હરખીઓ. આવ્યો સરોવર પાલી,
 તિહાં એક દેવ ભુવન અછે, મસ્તગ પૂજ નિહાલી ૬૬

ચઉપધ.

મસ્તગ પૂજા દેખી રાય, હૃદયમાંહિં ૧વિમાસણ થાય;
 પૂજારાનધં પૂછધ રજસધં, સિર પૂજા તે કારણ કિસધં. ૬૭
 પૂજાર ખોલ્યા તસ હાય, આગધ એક મકરધ્વજ રાય;
 તેણુધ ખણાવ્યું સરોવર સાર, અમૃત સાગર નામ અપાર. ૬૮
 સરોવર પાંણીધ ભરીયું જસધ, કમલ અનોપમ પ્રગટિતં તસધં;
 તેહમાં મસ્તગ ખોલધં સોય, એકધં ખૂડધ છધં સહુ કોધ. ૬૯
 વાત હવી મકરધ્વજ જીહાં, બહુ પડિત પણ બઠઠા તિહાં,
 ભૂપંધ પૂછીઉ મન સદેહ, કહુ મસ્તગ સું કહધછધ એહ. ૭૦
 તવ પડિત હુઆ અતિ બાલ, ઉત્તર તવિ દીધો ભૂપાલ;
 હુતા પડિત અતિ વાચાલ, તવ મનિમૂઢ હુઆ સમકાલ. ૭૧

દૂહા.

સમકાલિં નવિ ખોલ્યા, ઉત્તર ન થયો ત્યાંહિ.
 અવસર આવ્યો જલવે, તે થોડા જગમાંહિં. ૭૨
 અવસર વાહન વાહીઓ, રોસ ન દીધો ધાઓ;
 રોસ ગયો રસ વિસમ્યો, પછધ ધાઉ ન થાઉ. ૭૩
 કવિતા પંડિત જગિ ધણાં, યુઝવે નારિ બાલ;
 પ્રાંહિ પડિત તે નહિં, સમઝાવધ ભૂપાલ. ૭૪
 ધરિ સૂરા રણિ પંડિતા, ગામ ગેમા ગોઠિ.
 રાજ સભામાં ખોલતાં, થરથર ધૂને હોઠિ. ૭૫
 મુંહડધ માંગ્યું જે દીધં, નાપધ રાખ્યો સરણ,
 પૂછ્યા ઉત્તર જે દીધ, તે જગિ વિરલા ત્રણ. ૭૬
 પૂછ્યો ઉત્તર નવિ થયો, પંડિત પંચ સહાધ;
 સાત ખોલ પ્રાંહિ વલી, ખટકધ હૃદયમાંહિં. ૭૭

ચરિત્ર.

પુછ્યાનો ઉત્તર ૧ન થાય. ભોજન વેલા મૂખ્યો જામ; ૭૮
 વાદ સમય ગાથા વિસરઈ, વ્યાખ્યાનની વ્યાઘાતજ કરઈ.
 ગાન કરતા ગલુ બંધાય, શુદ્ધ અર્થ મરડિઈ દૂખ થાય; ૭૯
 સભામાંહિ ટુંકારો કરે, એ સાતે બોલ હમ્મ જાટકઈ.
 ભૂપઈ પુછિઈ જેહ વિચાર, પડિતનઈ કહઈતાં હુઈ વાર; ૮૦
 સોય બોલ હમ્મ જાટકઈ, પછઈ અવધિ જાટ મહિના કરઈ.
 અવધિ આજા લેઈ રાય, પંડિત ચ્યાર પરદેસઈ જાય; ૮૧
 આવ્યા નવકોટિ મરથલી, તિહાં એક પંડિત દીઠો વલી.
 સુંદર ડાઢી સુંદર વાંન, જાણે નાગરવેલી પાંન; ૮૨
 ચંદ્ર દોહન કરઈ વિજ્ઞાન, નિજ ડાઢીનુ રાખઈ માંન
 મુહુત ન રાખઈ ડાઢી તણું, તે મૂરિખ જગમાંહે ઘણું; ૮૩
 અસત વચન બોલે અજ્ઞાન, ડાઢી નહિ તે કહુ ઉપાન.
 હાસ વિનોદ ફૂલહલ કરે, ભાંડ વચન મુખથી ઉચરે; ૮૪
 સ્ત્રીની કથા કરઈ અતિધણી, ડાઢી તહિ તે કહું પુંજની.
 સંવર નહી જસ ખાધાતણો, ક્રોધ, લોભ, કામ રસ ઘણો; ૮૫
 લંચા ભોજન આસ પરધરાં, ડાઢી નહી તે કહું ઝાખરાં.
 પુણ્ય પાપની ન લહઈ વાત, ન લહઈ શાસ્ત્રતણા અવદાત, ૮૬
 વ્રત પાલઈ જે આઈ મહુ, તે ડાઢી કહીઈ સુપહુ.
 જીવ જતન નદા પરિહરી, જગમાં ડાઢી તેહની ખરી, ૮૭
 કપટ નહી નર પરઉપગાર, તે ડાઢી જગમાંહિ સાર.
 સાર પુરૂષ ડાઢી રૂપણિ સાર, દીઠા પંડિત રૂપ અપાર; ૮૮
 ઉચંદ વદન દેહ કચનવાંન, વિદ્યાતણું તે દેતો દાંન.

અસ્યો પુરુષ તે જાણી ૧સાર, પંડિત ગયા સોય રચિતિધાર; ૮૬
 બાંભણ ચ્યાર નિહા કરે જૂહાર, એકે બુદ્ધિ કહિઓ વિચાર. ૮૭
 તવ તે પંડિત બોલ્યો આપ, હું નવિ જાણુ જાણું આપ; ૮૮
 આપ કનઈ જવ પડિત જાય, પિતા દેખાડ્યો તેણે કાય. ૮૯
 તિહાં પિણુ પડિત આવ્યા ધસી, તેણે પિતા દેખાડ્યો હસી; ૯૦
 તેહને આવી પૂછ્ય વાત, તેણે દેખાડ્યો ગરદો તાત. ૯૧
 તે પૂછિઓ તવ બોલ્યો આપ, ઉ સાંહમો વડવો નઈ આપ; ૯૨
 તે કહનઈ નર ચ્યારે ગયા, પ્રશ્ન કરીનઈ ઉભા રહ્યા. ૯૩
 તે પડિત તવ બોલ્યો અસુ, થોડી વાતનઈ ઉપુછો કિસુ; ૯૪
 હું પણિ ઉત્તર આપું સહી, થોડા દિવસ તુહો રહો ગહમગહી. ૯૫
 તુહો આવ્યા પરદેસજ થકી, ધન વિહુણાં થાઓ છો દૂખી; ૯૬
 દિહું બુદ્ધિ તે કર્યો સહી, સ્વાન ચ્યાર લિઓ હાથિં ગ્રહી. ૯૭
 તે વેચ્યો તુહા નગરી માંહે, બહુ ધન તેહનું આવધ ત્યાહિ; ૯૮
 દયા કાળું મતિ આપુ અસી, લોભી બાંભણ ઉડિઆ ધસી. ૯૯
 તેણે જમ પાલ્યા ચારધ સ્વાન, વેચી કરસું બહુજ નિધાન; ૧૦૦
 કહઈ કુતિરા બાંભણ ચ્યાર, આવ્યા પુછવા અર્થ વિચાર. ૧૦૧
 તે પડિત તવ બોલ્યો હસી, તુહા ચ્યારે બાંભણ મતિ ખસી; ૧૦૨
 અર્થ ભેદ નવિ સમજો અયુ, સહી મૂરખ ૪ તુહાભણીઆ કિસું ૧૦૩
 સાસ્ત્ર અર્થ ૫ સમજો સુકુમાલ, સ્ત્રી રતિવતી નઈ ચંડાલ; ૧૦૪
 ગર્દભ દેવાઅચકે સ્વાન, આભડતા જ ઉપજઈ સ્તાન. ૧૦૫
 તે કુતિરા ફવલી બાંધ્યા પેટિ, એકઈ લોભઈ બુડા નેહિ; ૧૦૬
 માથું અર્થ કહમગમ જેહ, મઈ તુહા મર્મ પ્રકાસ્યો એહ. ૧૦૭

૧ કરિ. ૨. પરવરી. ૩ કહો છો. ૪ બાંભણ નહીં. ૫ સુણુજો.
 ૬ તમ્હે.

જોણુધ વચને નર સમઝયાતિહાં, લોભિ આય ઘટયાં નર સહી;
 તૂણુ રહીત હુઆ નર જોહ, આઉલખી દીસધ સહી તેહ. ૧૦૦
 અર્થ ખરો લાધો (જમ) ત્યાહિ, હરખ્યા પંડિત હધડામાંહિં;
 આવી રાયને કર્યો જૂહાર, ભાખ્યો સખદ તણોજ વિચાર. ૧
 તેણે વચને નૃપ હુઓ ખુશી, ભુવન કરાવ્યુ મન ઉલ્લસી,
 મસ્તગ પાહાણુતાણુ તિહાંધરી, પૂજા તેહની ચાલુ કરી. ૨

ફહા.

કુંમર નિરંદ કથા સુણી, હુઓ તે હધધ પ્રસન્ન;
 સહી લોભધ જગ ખુડીઓ, લોભ તજધ તે ધન્ય. ૩

ચઉપધ.

શાસ્ત્રધ કહ્યાછધ અંધા આઠ, પહધલો રયણી ન લહધં વાટ;
 તેહથી ભારે દિનઆંધલો, ત્રીજો રાત્રી દિવસ પાંગલો. ૪
 ચઉથઉ જનમ જોણુઓ જે અંધ, માની પાંચમો કહુ નિરંધ;
 છઠો કોધી આધો કહીઓ, જીણુધ પથ કુપથ નવિ લહો. ૫
 કામાંધ કહો સાતમો, લોભી લોચણુ વિના આઠમો;
 જોણુધ વચ્ચો સકલ સંસાર, ધિગ્ ધિગ્ લોભીનો અવતાર. ૬
 લોભિં જાય પુર્વ પ્રીતિ, લોભધ નાસધ ગુણુની રીતિ;
 લોભધ ન રહધ નાય નધ નીતિ, લોભધ જાય ફૂલની રીતિ. ૭
 લોભધ નર સધલધ હેલાય, લોભી વંચધ પુત્ર પિતાય;
 ધર્મ દેવ ગુરુ કરધ નિષેધ, ન લહધ તત્ત્વસું ભેદભેદ. ૮

ફહા.

તત્ત્વ રવાત જાણુધ નહીં, લોભી મયલુ મન,
 કુંમારપાલ એણીપરિં કહધ, લોભ તજે તે ધન. ૯

અસું	વિચારી	ચાલીઓ,	આળ્યો	જહાં	મલખાર;	
કોલખ	પાટણનો	રાજીઓ,	ભક્તિ	કરેજ	અપાર.	૧૦
જે	સુપુરપ	ઉત્તમ	નરા,	ચૂકઈ	નહીજ	લગાર;
મૂરખિ	ચણી	નવિ	ઉલખઈ,	જામ	કોયલ	સહકાર. ૧૧
માંત	સરોવર	હસનઈ,	જાણી	૧મન	ગુણવંત;	
એ	બધાં	ગુણ	વાધસ્યઈ,	આદર	કરે	અત્યંત. ૧૨
પુરપ	કુપુરપ	ન	ઉલખઈ,	મૂરખિ	જેહ	ગમાર;
ભમરઈ	જે	ચપો	તળ્યો,	ગુણ	નવિ	રલલા લગાર. ૧૩
શશિ	નવિ	દીકો	અંધલે,	ગુણ	નવિ	ગલીઆ ચંદ;
લૂલઈ	ધનુષ	ન	ખંચીઉ,	જે	પોતઈ	બલમંદ. ૧૪
મૂઠે	નાદ	ન	જાણીઓ,	બહઉંરઈ	ન	દીધો ચિંત;
ભીલી	મુતાહલ	તળઈ,	ગુણવંત	ન	ગયો	વિત્ત. ૧૫
ગુણવત	કુંમારનિરંદ	છે,	દીકઈ	હર્ષ	ન	માય;
પેખી	ભક્તિ	કરે	ધણી,	કોલખ	નગરનો	રાય. ૧૬
કુંમરનિરંદ	એણીપરિ	કહઈ,	મુણિ	પૃથવિના	નાથ;	
તઈ	મુઝ	ભક્તિ	કરિ	ચણી,	જામ	પોતાનો તાત. ૧૭
બાપ	તણો	ગુણ	દીકરો,	કિમ	ઉસંકલ	થાય;
ખંધિ	કરી	તીર્થ	કરઈ,	તો	હું	રણીઉ રાય. ૧૮
તું	મુઝ	તાત	ચકી	વડો,	દુખમાં	દીધુ સુંખ;
ગુણ	ઓસંકલ	કિમ	થસું,	તુઝ	ગુણ	સોય અલખ. ૧૯
અસું	કહી	નૃપ	ચાલીઓ,	આળ્યો	જહાં	ઉન્નેણિ;
તિહાં	મહાકાલ	પ્રસાદ્યજઈ,	જેવા	લાગો	તેણિ	૨૦

ઢાલ

કુંગરીઆની-રાગ રામગિરી.

- રાય પ્રાશાદમાં જોયતાં, દીઠી સાપની ઢિંણુરે;
અક્ષર લેખ પણિ તિહાં લખ્યો, કહિઉં અસ્યું તિહાં કહણુરે-રા. ૨૧
- સંવત અગ્યાર નવાંણુરે, હોરયે કુંમરનિરંદરે;
વિક્રમ નૃપ પરે તે સહી, સકલ લોક આણુદરે-રા. ૨૨
- વાંચી નિરખીઠ આલીઓ, આળ્યો ઉજેણિ માંહિરે;
વોશિર વિપ્ર પણિ તિહાં મલ્યો, મયોરાજસજનનધ્યાંહિરે-રા. ૨૩
- કુટુંબ પરિવાર ત્યાંહા મલી, આલ્યો ગુજ્જર ભૂપરે,
ગામ દેરાસરમાં આવિયો, દીઠું જોગિઅ ડપરે-રા. ૨૪
- કુંમરનિરંદ જઘ તસ નમ્યો, પૂછ્યા ચ્યાર અવદતરે;
સ્નાન નધં દાન જ્ઞાની, કહધ ધ્યાનની વાતરે-રા. ૨૫
- સ્નાનનો અર્થ ઘટ નિર્મલો, દાની જીવકુગારીરે;
જ્ઞાન તે જીવ નિર્લોભતા, ધ્યાન વિષય નિવારરે-રા. ૨૬
- વચન સુણી નૃપ હરખીઓ, ભલા બોલ કહધ ચ્યારરે,
સોય પુરૂષ જગિ આદરધં, જોહનધ અદ્ય સ સારરે-રા. ૨૭
- બહુલ કરમી જગિ જીવડા, હણુધ પરતણા જંતરે;
લોભ વિષય નર રવિધુલા, હધધ કપટ અત્યંતરે-રા. ૨૮
- ચ્યાર લોભઈ ગતિ ચક્ર ભમઈ, નહી મુક્તિનો પંથરે;
નાથ યોગીઅ સહી કહધ ખર, હરખ્યો રાય અત્યંતરે-રા. ૨૯
- અતિહિં પ્રસસી સંચર્યો, આળ્યો ચિત્રોડ માંહિરે;
શાંતિ પ્રશાદમાં જઘ નમ્યો, રામચદ્ર મુનિ ત્યાંહિરે-રા. ૩૦

ખિ કરજોડી પુછીઈ, કહું નગરીની આદિરે;
પુર્વ કથા તે મુનિ કહે, બોલે મધુરડઈ સાદિરે—રા. ૩૧

ફહા.

મધૂર વચન મુનિવર કહઈ, સુણિ ૧ પૃથ્વીના નાથ;
આગધ રધુવસધ હવો, ચિત્રાંગદ નરનાથ, ૩૨
તિહારઈ એક યોગી આવીયો, વાધ વડુઓ તસ હાથિ;
અમૃત ફલ એક લેઇ કરી, દીધું નૃપ નધ હાથિ. ૩૩

ઢાંસ.

મુનિવર મારગિ ચાલતાં—એ દેશી.

નૃપ રજ્યો તવ ઈંમ કહઇ, સુણિ યોગી નાથ;
કવણુ વસ્તુ તુલ્ય આહીધં, કહો તે મુખવાત—નૃ. ૩૪
તવ યોગી મુખે ઈંમ કહઇ, સુણિ પૃથ્વીરાય;
વિદ્યા એક અધૂરડી, (તે) તુઝથી ૨ સંધાય—નૃ. ૩૫
સૂરો રૂપિં રચારો, ગુણુ અતિ અભિરામ,
ખત્રીસ લક્ષણુ નર વલી, થાય તેહથી કાંમ—નૃ. ૩૬

ચઉપધ.

ખત્રીસ લક્ષણુ કહીઇ જોહ, સુંણ્યો સહુ સભાપતિ તેહ;
હીઈં કપોલ નધં ત્રીજું મુખ, એ ત્રિણિ પુહુલા પાંમધ સુખ. ૩૭
નાભિ સત્વનધં ત્રીજો સાદ, ત્રિણિ ગંભીર લહઇ જસવાદ;
કંઠ, પુઠિ, ૩ જંઘાનધ લિંગ, લઘુથી નર પુજનધ અંગ. ૩૮

અંગુલ, દત, નખ, કેસ તળય, પંચ પાતલર્ષિ સુખ બહુ ^૧આય; ૩૯
 તન લોચન કર હીઉ નાક, પાંચે લાંબે લહધ ધન લાખ. ૩૯
 નાસિક અંધનધ નરના નખ, કક્ષા રહીઉં છડું સુખ; ૪૦
 એ પટ ઉચ્છ અતિ સોભાય, દિન દિન ઉન્નતિ ઉચ્ચતિ થાય. ૪૦
 અધર આંખિ જીભા તાલવું, નર ગુન્નની ઉપમ ઠવું, ૪૧
 હાથ, પાય તલિ રાતર્ષિ વર્ણિ, તે સિરિ છત્ર ધરાવધ ત્રિણિ. ૪૧
 હાથ હથેલી રગત અત્યત, તે નર હુધ અતિ ધનવત, ૪૨
 નીલી મધ્ય પીલી અસાર, જહુધ લંપટ કર્ષ મંસ આહાર. ૪૨
 હાથ હથેલી કાલી હોય, વહધલો પોહુચધં દુર્ગતિ સોય; ૪૩
 અંગૂઠા તલિ વાયસ પાય, મૂલ રોગધ તસ મરણુજ થાય. ૪૩
 સંલગન અંગુલી મિલી તે જોય. તે નર પ્રાંહિં કિરપી હોય; ૪૪
 છિદ્ર સહિત નર જો અંગુલી, તે નર દાતા હુધ વલી. ૪૪
 છત્ર દંડ સહિત આકાર, આમર રેખા સોભધ સાર, ૪૫
 તે નર ચક્રિ થાધ સહી, એ વાત સામુદ્રિક કહી. ૪૫
 હય, ગય, રથ, વૃષભ, પાલખી, એણી રેખાધં નર હુધ સુખી; ૪૬
 આયુધ એક તણો આકાર, તે તર નવિ હારધ નિરધાર. ૪૬
 ત્રાપો સાયર પ્રવહણુ હોય, રૂપ, સોવનનો ભોગી સોય; ૪૭
 હલ, ઉખલ, મુખલ આકાર, તે નર કરસણનો વ્યાપાર. ૪૭
 મંદિર પુષ્પ તણી માલાય, એજો આકારિં રાજ થાય; ૪૮
 દંત નર દંત તણો અધિદાર, મુણુયો સામુદ્રિક વિચાર. ૪૮
 દંત સદિત આકાર વનગીઓ, કર્ષ સન મળીનાગા દગીઓ, ૪૯
 તે આકાર કલનો ખય કરે, બિધ વરસધં આચ્યા દખ દરધ. ૪૯

સાત વરસ દશ વરસ મઝારિ, પડી ઉગતઈ ભયું વિચાર; ૫૦
 બ્રતીસ પૂરા ઉગઈ જોય, તો તે નર સહી રાજ હોય.
 જે નરનઈ હુઈ ત્રીસહ દત, તે નરથાઈ લખમી વંત,
 અઠાવીસ દાંતિં હુઈ સુખી, એકવીસ દાંતિ નર હુઈ દૂખી. ૫૧
 એકવીસથી ઉગઈ ઓઝાય, ને તો નર અધમાધમ થાય;
 તિક્ષણ દાઢા હુઈ જેહની, નખર પ્રગતિ હુઈ દેતેહની. ૫૨
 નાના કાલા વિરલા વલી, વિસમા દાત રહ્યા નીકલી;
 અધમ જીવ સાંહાસુ નવિ જોઈ, તે નર ધર્મ વિહુણો હોય. ૫૩
 જેહના દંત અજઈ અતિહિં, અસુલ, ઉપમ તસ મુચકદહ ફૂલ,
 સિન્ધુ સુગંધ ડાઢિહુઈ જેહની, કાર્તિ ધણી હુઈ તેહની. ૫૪
 ખર, હાથીના સરિખાં દંત, તે નર ઉત્તમ નઈ ધનવંત;
 હરિ દૂર્મના સરીખી પુઠિ, લખમિ પાય પડઈ તસ ઉઠિ. ૫૫
 કુંભ કોટિ અને વાટલી, તે રાજ હુઈ મહાજલી,
 સૂક વાયસ બગલો નઈ મોર, અસી કોટિ નર ૧દરિ અધોર. ૫૬
 જસ મુખઅદ ૨સરીખું હોય, તે નર પ્રાહિં ધરમી ઝહોય,
 ઉંદર, મૃગ સરીખું મુખ, તે પાપી નવી પામઈ સુખ. ૫૭
 જીભા કાલી નઈ સાંમલી, તે પાપીથી લખમી ટલી,
 જાડી જીભ અનઈ પાતલી, અસતી ૪ભાળી નઈ અતિમિલી. ૫૮
 રાતી રસના જેહનઈ હોઈ, ભોજન ભોગ લહઈ નર સોય;
 રાતઈ તાલૂંધ રાંણી વરઈ, ૫કાલઈ તાલૂંધ કુલ કાય કરઈ. ૫૯
 પીલી તાલવિ રાય અત્યત, ઘોસઈ તાલૂંધ નર જાવંત,
 કાઝળ પીઠ સરિખા હોઈ નખ, તે નર પામઈ જાડુ મુખ. ૬૦

૧ દંદ-દરિ ૨ સરિખ ૩ જોય. ૪ વાદી ૫ કાલુ
 હોઈ તો કુલ ખપ કરઈ.

સુખા સરિખા જો નખ હોઈ, વાંકા લૂખા ઘોલા સોય;
 ચપટા નખ તે નહી નર ભક્ષા, દૂખીઆ દીન ભમઈ એકલા. ૬૧
 એક ધારિં નર રાજા થાઈ, બિઘ ધારિં ભોગી કહેંવાય,
 લઘુસંકાઈ જસ બહુ ધાર, તે દારીદ્રિ મ કરિ વિચાર. ૬૨
 વીર્ય મીનગંધ તો સુખી, લાખ સરિખઈ ગધઈ દૂખી,
 દુધ તથા મધુ સરીખો ગધ, તેહને સ્ત્રીસુ અતિ પ્રતિબધ. ૬૩
 કંદર્પ કમલ રમદસરીખોહોઈ, પૃથ્વી રાજા થાઈ સોય,
 કંદર્પ હવન સરિખો હવઈ, ચતુરપાદપણું ભોગવઈ. ૬૪
 માંસ ગંધ તો હોઈ ચોર, લોહી ગંધ તો ઉવ્યસન અધોર,
 હસ્તીમદ સરીખો ગંધાઈ, ખારઈ વીર્યઈ દુખીઉ થાય. ૬૫
 દુધ સરીખઈ વણિું રાય, કાલઈ વીર્યઈ યોગી થાય;
 અધમ વીર્ય (તે) કડવુ કહિઉ, સામુદ્રિક શાસ્ત્રઈ એ લહિઉં. ૬૬
 વાધ સિંધ હસ્તીનુ અગ, તેહનઈ આકારિં જોહનું લિંગ;
 તે ભોગી યોગી નહિ કુંદા, પાચન ઇંદ્રીનાં સુખ સદા. ૬૭
 હુંકે લિંગઈ રાજા હોઈ, થૂલ લંબ દારિદ્રી જોય;
 લિંગ પાતલે અતિ સોભાગ, તે નર ઉપરિ નારી રાગ. ૬૮
 અલતા પરવાલ ને રંગિં, રૂધિર હુઈ નર જોહને અગિ;
 રભોગી હુઈ નર તેહ ધનાઢ્ય, સોય પુરુષનુ વડુ નિલાડ. ૬૯
 લોહી કમલ સરીખું હોઈ, બહુ કન્યા નર પરણિું સોય;
 સ્વાન, ઉંટ, પાંડર શીઆલ, એણે રૂધિર નર દૂખ ચિરકાલ. ૭૦
 વાંનર(વાધ) સીંદસરીખીકાઠિ, તેહથી લખમી ચાલી જવલકાઠી;
 નીલ કંઠ, મૃગ, દાદુર પેટ, તે નર ગજન આમ પતેદિ. ૭૧

૧ મધ. ૨ વામના. ૩ તે નર ભોગિને ધનાઢ્ય ૪ વઢ.

૫ નેટી.

ફૂલ.

સામુદ્રિક શાસ્ત્રઈ કલાં, એ લખણુ બત્રીસ;
 વલી લક્ષણુ નીતિ શાસ્ત્રમાં, ભાખ્યા દોદસ વીસ. ૭૨
 અકેકુ સીહ, બગ તણું, ચરણુયુદ્ધના ચ્યાર;
 પંચ લખણુ વાયસ તણાં, સ્વાંન તણાં ખટ્ટ સાર. ૭૩
 ત્રિણિ ગુણુ ગર્દભ તણા, પ્રધાન પુરૂષના ચ્યાર;
 એકેક ગુણુ આડે તણા, લીજઈ નર નિરધાર ૭૪
 હંસ, મોર, મૃગ, મીન, ૧માલી, કોત્ર કોકિલ લોહકાર;
 એકેક ગુણુક એહનો ગ્રહઈ, વાધઈ બુદ્ધિ અપાર. ૭૫

અઉપધ

સાહસીક ગુણુલિધંસીહડા તણો, એક ગુણુહવઈ બગલાંનાં સુણો;
 સંવરઈ ઈંદ્રી રહઈ એક ધ્યાન, એણી બુદ્ધિઈ નર મિલેં નિધાન. ૭૬
 ચર્ણુયુદ્ધના લિધં ગુણુ ચાર, યુદ્ધ કરે નર ચઈ હુંશિચાર;
 નગેં વહધણો પોખઈ સજન, ભોગ કરઈ બલ જેનું તન. ૭૭
 છાનો ભોગ ધીડાઈપણુ, કાલે ધર કરતો આપણું;
 અપરમાદી નવિ છેતરાય, પાંચે ગુણુ વાયસ લેવાય. ૭૮
 ઘણું જમઈ થોડઈ પણિસરઈ, સ્વાંમી ભક્તિ સદા રતે કરઈ;
 સુનિદ્રા સજનને સૂર, સ્વાંન તણાં લખણુ ખટપૂર. ૭૯
 ત્રિણિ ગુણુ ગર્દભના સાર, થાકો વહઈ વાંસઈ ભાર;
 નાકિ તાપ મનમાં નવિ ધરઈ, સદા લગેં સતોપઈ ચરઈ. ૮૦

દૂહા.

ચ્યાર	બુદ્ધિ	પ્રધાનની,	પરપચી	વાચાલ;	
સર્વતણે		સતોષતો,	પરમન	લહધ	તતકાલ. ૮૧
હંસ	દૂધ	જલથી	પીઈ,	જલ નધ	તજધ અપાર;
તિમ	અવગુણથી	ગુણ	લીઈ,	તે નર	ઉત્તમ સાર. ૮૨
મોર	માન	પગ	જોઈ તજધ,	નર દેખી	કરઈ ગ્યાન;
ગુણ	ઢંકઈ	અવગુણ	૧લવઈ,	મુંકી	મનિ અભિમાન, ૮૩
વંનમાં	ચરતો	નાસતો,	ફિરી	જૂઈ	જીમ હણું;
તિમ	નર	પાપ	કરતડાં,	ફિરી	વિચારઈ મર્ણુ. ૮૪
મીન	પરિં	ચંચલ	નરા,	પોતા	તણઈ વલી કાંમિ;
આલસુ	મંદ	તણી	પરિં,	બધસી	ન રહઈ ઠાંમિ. ૮૫
માલી	મધ્ય	રોપઈ	સહી,	ચ પાતું	વનખંડ;
ફરતાં	બાઉલ	પુરપા,	થોહર	નધ	એરંડ. ૮૬
એણુઈ	દૃષ્ટાંતઈ	નર	વલી,	હઈઈ	ધરઈ વિવેક;
હીંદુ	સ્તરક	લુંડા	બલા,	સહુનઈ	ન કરઈ એક. ૮૭
કાલ	તણી	પરિ	સણગીએ,	સંકટ	પડઈ પલાય;
ખિણુમાં	ઉભો	ઈહાં	વલી,	ખિણુ	સો જોયણુ જાય. ૮૮
ક્રોધલ	પરિં	મધુરો	લવઈ,	સકલ	સભા મનિ સુહાય;
વણુ	દીધો	જસ	તેહનો,	દીપનો	કીર્તિ ન માય. ૮૯
ક્રોધલ	ફિર્યો	ધન	સંયજ,	કાજ	કર્યો ધન તેહ;
જીવિરસ	વચને	કરી,	જગ	આપણો	કરેઅ. ૯૦
એક	દિન	જીવિ	દંતમાં,	ખિણુમાં	હુઓ દિલેસ;
દંત	કહઈ	કરસુ	દિમું.	જવ	જમ્મુ પરદેશ. ૯૨

તુઝ વિણ સહી માહરઈ સરખ, તૂઝ વિણ હુ ન મરંત;
 બધી ચાવું લાપસી, તાના લોલ કરંત.
 દો દસ વીસે અગલા, વયરી વયર ધરત;
 જો વસિ ૧પડયો માહરે, કાપી આઘ કરંત.
 અમ્મો ચાવું ચુગલુ અમ્મો, અમ્મો ન કઈ પ્રમાદ;
 તું કવણ બિચારી જીભડી, બધી કરઈ સવાદ.
 કું કું કરતી ફરસતી, ખાખ લાહુ વાલ;
 દંત વિના તાહરા થસ્યે, ગબચી ૨સરીખા ગાલ.
 જીઠા કહધરે દત તું, સીદ ચઢાવઈ રીસ;
 વચન ડઅસું અહો બોલસું, ૪જેણઈ પડસો બત્રીસ.
 આજ ધડી દીન દોયમાં, માહરં કીધુ જોય;
 વચન વિરોધ બોલી કરી, પૂજ કરાવું તોય.
 બોલ્યા બત્રીસે બાપડા, રહ્યા તે ૫દો કરજોડિ;
 માતા એહવૂ બોલજો, દંત ન ૬આવે બોડિ.
 બધ થકિ મુકાવીઈ, અનઈ વલી પાહુ પાસ;
 જો તઈ મીનતિ મુઝ કરી, તો તુઝ પુર આસ.
 આંબા, રાયણ, શેલડી, ડાખ અનઈ, જંખીર;
 જીભઈ પસાંઈ ખીડલાં, બેઠાં ચાવો વીર.
 જીભ પસાંઈ જગ મુખી, જીભઈ જયજયકાર;
 મધૂર વચન કોકિલ લવે, તેણે વાહજો સહકાર.
 તેણે કારણિ ૭નર એક તુ, કોયલના ગુણ આંણિ;
 જગમાં ૮તું થાએસ વલી, ગુણ સઘલાની ખાંણિ.

૧ પડયો અમ તણે. ૨ જેવા. ૩ એક. ૪ પડયો દંત.
 ૫ લાગે. ૭ મુખિ, ૮ તો જગમાં.

ભાગા કટકા લોહના, જીમ સાંધધ લોહકાર;
 ભાગ્યા મન જે મેલવધે, લખ્યાણ એહ અપાર. ૧૦૪
 ખત્રીસ લક્ષણ નરતણાં, વિવરી ભાષા જોય,
 હવઈ લક્ષણ કહું ૧ નારીનાં, સુપુરુષ સુણયો તેહ. ૧૦૫

ચરિત્ર.

લાંબુ પોહોહુ જેહનું નાક, તેહનું પોહુચધ સહુ અભિલાષ;
 નાક અગ્ર જસ ટુંકું હોધ, દાસપણ પામધ સ્ત્રી સોધ. ૧

પીલી આંખિ નારી સદા દાસ, વહમલી રાંડઈ પ્રીતિ નહી પાસિ;
 લંબ નિલાડી સસરો ૧ ખાય, દેવર લાંબઈ પેટિ સમાય. ૨

લાંબી કહઈડી ખાઈ ધણી, ટુ કે લટીએ સ્ત્રી અવગૂણી,
 સ્વેત તાલૂઈ દાસી થાય, રાતઈ તાલૂઈ પરણે રાય. ૩

વદન વિરૂપ ન દીસધ સોમ, જસ જંધાઈ ઝાઝા રોમ;
 કાય કેસ જો વાંકા હોય, નારી નર નધં ખાય સોય. ૪

હરણાંખી હરણાંની જાનું, ઉદર કોટિ મૃગકેરું માન;
 તે રાજની પત્ની થાય, તેહનો કાલ બહુ સુખભરી જાય. ૫

ગરૂ હંસ ચક્રવી કોકિલી, એહવે સાદિ નારી ભલી;
 લખ કર્ણ નધ ભમર સુવક, તે સ્ત્રી પાંમધ સુખ અસખ. ૬

ગાલે ખાડા ઉચા કેસ, રોમ વિના તન નહી લવલેસ;
 ગીધ પંખીયા સરીખી આંખિ, નર સરખધ સાદિ મમ રાખિ. ૭

નિલવટ કાવુ નિલક અપાર, પાંચ પુત્ર જણે તે સાર,
 જીભા રાતી પુણ્યધ ધણુધ, તે ધનવંતિ પુત્રહ જણે. ૮

- જેહની રસના અનિ ઉજલી, સોય સગાનધં નાખ્યદ દલી;
કાલી જીભધ કનક નિષેધ, તે નારી કરધ વસહ છેદ. ૯
- ઉધત પિડ ખર સરિખો નાદ, અથવા ઘોધર જેહનો સાદ,
રોમ કઠિણ હુઈ જસ કાય, રાજ સુતા તો દાસી થાય. ૧૦
- કાગ સરીખી જેહની જાનુ, ડાભેં થણી છે તિલકજ માંનુ,
સુઅર રોમી સ્ત્રી નહી સૂખી, તે રડા નારી હુઈ દૂખી. ૧૧
- જસ હસ્તીના સરીખી જંધ, તે સ્ત્રી પામઈ ભોગ સુરંગ,
કનક રોમ નાભિ ત્રિણિ રેખ, તે રાંણી સૂખ લહધ અનેક. ૧૨
- થૂલ પપોધર કઠ સુકુમાલ, રોમ રહીત અને રૂપાલ;
તે સુખણી હુઈ સસારિ, નાંઈ વિરલધ દૂખણી નાર. ૧૩
- હૃદય તિલક હુઈ પુણ્યધ રતણેં, ત્રિણિ પુત્ર અઉ પુત્રી જણેં;
મેખલા નાભિ હૃધ વાટલી, તે સ્ત્રી નૃપનધ પરણેં વલી. ૧૪
- લાંબુ પેટ નધ જડી જધ, ટુંકે લટીએ ટાલુ સગ;
પદ પપોધર જે ઝાઝા કેસ, તે સ્ત્રી વિધવા બાલિ વેસ. ૧૫
- અતિ ઉંચી અતિ નીચી નારિ, અતિ ગોરી અતિ કાલી વારિ;
અતિ જડી નેં અતિ પાતલી, તે સ્ત્રી સુખ નવિ પાંમે વલિ. ૧૬
- ગધ મીન છધુંદર જસ્યો, ઉચ ગંધ ભૂડો હુઈ જસો;
વેસણ સ્ત્રી સરીખા ગધ, તે નારી સ્યુ કિસ્યો પ્રતિબધ. ૧૭
- ચ પક ડુલ તણો ગધ ધરધં, તે નારી નરનધં વસિ કરધ;
ઉદર પાતલું દુધાંટી દૂર, ઉતસ લખમી રહધ ભરપુર. ૧૮
- પ્રસેવ રહીત તન થોડા વાલ, નેત્ર, ગાત્ર જસ દોઈ વિશાલ;
નિદ્રા ભોજન અલ્પ કપાય, રાતી જીભધ રાંણી થાય. ૧૯

ભૂપતિ આપ વિચારીઉં, ધન અરથી એહ;
 પુરસા કારણ અગણિમાં, સહી મુ બલઈ દેહ-ન. ૨૯
 હું બાલું જો એહનઈ, તો એ પુરસો ૧હોઈ;
 હું અરથી છઉ તુલ તણો, નો હોઈ છલ વિણ સોય-ન. ૩૦
 રત્નપઈ આંખ્યો એલખી, એલઈ કપટઈ રાય;
 કુંડ ઉપાછલિ હું તો ફરું, જો તું આગલિ થાય-ન. ૩૧
 યોગી ફરઈ તવ આગલિ, પાછલિ નર (વર) ભૂપ;
 મહિપતિ યોગી લેઈ કરી, નાંખ્યો અગનિ કૂપ-ન. ૩૨
 યોગી ટલી પુરસો થયો, આખ્યો રાયનઈ હાથિ;
 લખમી કારણિ નર કરઈ, પાતિગ ધન ધાત-ન. ૩૩

ચઉપધ.

લખમી લખણ હીણી ૪જોય, ઉચ નીચ ધરિ પછડી સોય,
 અસતી નારી બહુ ભરતાર, તેણઈ કીધા નર બહુ ૫ખોઆર. ૩૪
 તુઝથી નર પાંમઈ ગલઈપાસ, તઈ કીધા નર ૬પરધર દાસ;
 તેં ફેરવીઆ જન પરદેસ, પુત્ર પિતામાં કરઈ કિલેસ. ૩૫
 મોઠા નાંના તઈ પણિ કર્યા, સુપુરૂષ કુપુરૂષ બેહુ આદર્યા;
 લૂલા દુંટા કોઢી ૭વર્યા, ઘણા પુરૂપના પ્રાણુજ હર્યા. ૩૬
 તુઝ દર્શન થયું ચોરી મન્ન, તઈ રેલવીઆ પુરૂપ રતન;
 જેણઈ તાહર બહુ કરીઉજતન, તે નર જતા ન લલઈ અન્ન. ૩૭
 સાસ્ત્રે તું અનરથનું મૂલ, તઈ નર કેતા મેલ્યા ધૂલિ;
 તુંહઈ વંછઈ લછિ અપાર, નગરી દેવી સરકો પૂનર. ૩૮

૧ ઘાઈ ૨ ભૂપઈ ૩ પાખલિ. ૪ હોઈ. ૫ ખોઆર, ૬ ધરિધ.
 ૭ કર્યા.

દેખામહમ્ અનરથની દેહિ, ધન કારણિ પેદા પામ્યા ખેલિ;
 તુલ્ય નરનહી સાલ્ય થયો, લલિ ન બહુ નર ધર્મિનસી. ૪૭
 શ્રવિ શ્રવિ પરિન દાનાર, પ્રાંદિએ સચિત્ કપરિ ખાર;
 કિરયા કાયર પાવી મૂર્ખ, તે શ્રવિ પદમેય તુલ્ય દુર્ખ. ૪૮

હાલ.

સખમી તુલ્ય મુલ્ય વડી, કિરયા શ્રવિ શ્રાં વાઈ;
 અતુરો દાના મૂર જે, નિહાં તુલ્ય શ્રાં ન મુદાય. ૪૯
 અતુરો શ્રવિ મૂલ્ય ટેમ્પાકિયી, દાના દીધ પર દેહાથિ;
 મૂર શ્રવિ રંગપાવું, નેમ્પાવું હું કરયા પદ્મથિ. ૫૦
 અવડી ગતિ માદરી મડી, હું અનરથનું મૂલ્ય;
 છંડી ને છુટી ગયા, લોખી મસીયા વૃક્ષિ. ૫૧
 લોખીયં યોગી કિમ મુઓ, નદી મુઝમાં કાંઈ સાર;
 પ્રાંદિ લલિ આપ્યા પછી, સાને કપરિ ખાર. ૫૨
 સ્ત્રી શ્રવિ મંત્રી એવડી, વચ્ચ પાત્રને આપાર;
 શ્રવિ કદમ્ ધન આપ્યા પછી, સાને કપરિ ખાર. ૫૩
 એક સરપ લલિ તાવું, મુનિ કદમ્ સત વિચાર;
 કુમારપાત્ર તપ આભસા, આગતિ થયો અધિકાર. ૫૪

હાલ-પાછિલી.

એ અધિકાર આગતિ થયો, લિધ પુરિયા રાય,
 દુગ કરે દુર્ગ ૧૬પરિ, જોધ મુદર દાય. ૫૫

પ્રગટ થયો ફૂટ દેવતા, એહનર્થ કોટનો કાંમ; -
 ગંઠ કરવા તુલ્લ દિઉં, જો રહ્ય માહરં નાંમ. ૪૭
 રાય કરે ગઠ રચ્યડો, ઉચો અભિરામ;
 ભૂપ ધરધં તિહાં તેહનુ, ચિત્રકોટજ નામ. ૪૮
 ચઉદ સહસ ગઠમાં વસધ, કોટીધન સાર;
 લાખેણા રહેં તલહટીધ વસે, તસ અંત ન પાર. ૪૯
 ઉચો ગઠ રલીઆમણો, ૧સુંદર સોભધ કાંમ,
 અવર નગર તિહાં નેસડો, નદી વાટા નર્ધ નાંમ. ૫૦
 અવર ડુંગર રગધ ઉપમાં, જાણે એ દેખાલ;
 ચિત્રોડ ગઠ રલીઆમણો, ચિત્રાંગદ ભૂપાલ. ૫૧

ફહા.

પૂરવ કથા શ્રવણે સુણી, હરખ્યો કુંભરનિરંદ;
 ગઠ ઉપરિ આવી ચઢીઓ, જોતાં અતિ આણુંદ. ૫૨
 સુકોસલ વાધણીતાણું, જીણું ઝઘાંમિ નિર્વાણ;
 જીન મદિર જૂહારી કરી, આલ્યો ચતુર સુજાણ. ૫૩
 આળ્યો નૃપ ઉતાવલો, કનિકુખજ જ્યાહાં દેસ;
 તિહાં તર આંખા તણાં, નગરતણુજન નિવેસ. ૫૪

ઢાલ.

વંછિત પૂરણ મનોહરં—એ દેશી. રાગ સામેરી.

કૌતુગ જોઈ તિહાંથી ગયો, કાશી દેસમાં આવીઓ;
 ખોલાવીઓ નૃપનર્ધ તિહાં એક વાંણીધએ. ૫૫

એક દીઠ મન ઉલસઈ, હમઉ વદન હરખમ હસઈ;
વલી વિકસઈ લોચન દો પ્રેમમ કરીએ. ૫૬

દેખી નર ઉપજમ નેહો, હુમ શીનલ ટાઢી દેહો;
સહી સનેહી જાણો પૂર્વભવ તણોએ. ૫૭

પૂર્વ સનેહ જાણ્યો તસઈ, ૧કુમારપાલ દીઠો જસઈ;
સનેહ રસિ મદનશેઠ રલેમ ધરિ ગયોએ. ૫૮

ભોજન ભગતિ ભલી કરી, કનક ચાલ કરિખિમ ભરી;
આગલિ ધરી વલી વસ્તુ વિવિધ ભાતિનીએ. ૬૦

કુંમર નિરદહ ચિત્ત ઠર્યો, ગૂહા લેઈ નૃપ સંચર્યો;
બહુ ક્યો નગરીમાં નૃપ એકલોએ. ૬૦

કર્મયોગે કૌતવ થયો, મદનશેઠ મરણુઈ ગયો;
દ્રવ્ય ગ્રહો નગરી ભૂપઈ તેહનોએ, ૬૧

રમત ગમત કંથા પહધસિ, કુમારપાત્ર આબ્યો ધરિ;
બહુપરિ તાલાં દીસે આરણ્યએ. ૬૨

પુછઈ કુંમર તિહાં રહ્યો. મદન પુરુષ આ કિહાં ગયો;
જન કહે મરણુ થયો ઉતસ શેઠનોએ. ૬૩

શેઠ તણે સુત નહી જસે, ભૂપઈ ધન લીધુ 'તસે,
કરણા રસિમ રોય ૪કુંમરનરંદ વરૂએ. ૬૪

ધિગૂ ધિગૂ પાપી નૃપ અસ્યા, ફરઈ ભુજગ ભોગી જસ્યા;
૨ કસ્યા પરદખણુ કારણિ સરજ્યાએ. ૬૫

વાઘ સિંધ વિપધર સહુ, તેહના મન મધલા બહુ;
ભખઈ સહુ તદુલ મચ્છ જીમ મનિકરીએ. ૬૬

વધદ મન મયસો યોગ, વંછઈ ધનવંતાં રોગ; ૬૬
 મૃતસોગ વંછે મૂઢ મસાણીઆએ, ૬૭
 નારદ વેદિ વંછે ધણી, દુર્ભિક્ષ વંછઈ કંણુધણી; ૬૮
 જલમણી જોતી ચાલઈ શાકિનીએ. ૬૯
 દોષિ વંછઈ છિદ્રને, અસતી વધ ભરતારને; ૭૦
 તિમ મનિ નૃપ વંછઈ મૃત્યુ નિરવસી એ. ૭૧

ફહા.

વસ નહી જસ પાછલિ, નૃપ વંછઈ તસ મરણ; ૭૨
 ધિગ્ ધિગ્ પાપી તે નરા, કરતા પરધન હરણ. ૭૩
 પુણ્ય યોગ પામું વલી, ગૂજર દેસનું રાજ; ૭૪
 જેહનઈ સુત નહી પાછલિ, તે ધન નહી મુઝ કાજ. ૭૫

ઢાલ.

કસારી મનમોહઈ એ દેસી-હલાલાની.

અસ્થુ કહીઅ ચાલ્યો રાય, પાટલપુરમાંહિં જાય; ૭૬
 નૃપ ન રહઈ થિર ત્યાંહિં, આવ્યો રાજગૃહિમાંહિં ૭૭
 રજોયાં નગરી આરામો, જોયા શાલિભદ્ર ઠાંમે; ૭૮
 જઈ વધભાર ગિરિ ચઢીઓ, જિન (વર) પાએ એ પડીઓ. ૭૯
 તિહાં થકી નૃપ ચાલ્યો, કામરૂ દેસમાં માલ્યો; ૮૦
 રમતો ભમતો એ રાય, નાગપાટણમાંહિં જઈ. ૮૧
 નગર ભમઈ નૃપ આપો, રાજ્ય કરઈ તિહાં સાપો; ૮૨
 કૌતુગ કુમર નિરદો, આવ્યો જહાં ચાલ્ય દો. ૮૩

જાતિં તે ચર્મકારો, બોલ્યો વચન તે સારો;
નહી ધન લીઉં એ રાય, વાણુહી પહધરો એ રૂપાય. ૭૬

દ્વિહા.

એણે વચનેં નૃપ હરખીઓ, મુધા દિધ મુઝ દાન;
મધુર વચન મુખથી રૂકહઈ, અનઈ આદર બહુ માન. ૭૭
દુલહી ગીતવતી સતી, કાંણો અનઇ સુકુમાલ;
દુલહો નાગ સમતા રસિ, માંન રહિત ભૂપાલ. ૭૮
દુલહો નિરધન વિવહાર, સુધતપીઆ થોડા આહાર;
દુલહા તે જગિ જાંણજો, મધુર વચન દાતાર. ૭૯
દાતા ને મધુરો વલી, મધ દીકઓ ચર્મકાર;
ગુણ લેઇ ઉનૃપ ચાલીઓ, આગલિ સુણિ અધિકાર. ૮૦

ચતુષ્પદ

કુંભારપાલ નૃપ ચાલ્યો જસઈ, અતિ અંબાવન દીહુ તસઈ;
લેઈ લુંખ બધહો તેણુઇ કય, કુંભારપાલ તિહાં અંબા ખાય. ૮૧
અહાર ભાર વનસ્પતિ માંહિ, અસ્યો સવાદ ન દીસઇ કિહા;
પંચવરણુ રસ અમૃત જસ્યો, જમતાં રોગ ન થાઇ કિસ્યો. ૮૨
ઘોલી અંબાડાખરીઓ ભરીઓ, અમૃત ધૃત માહિ ભેલ્યો કર્યો;
મેલ્યાં દહધથરાં અર્થ હવઈ સર્થો, રસ જમતાં સહી કોહો ઠર્યો. ૮૩
કરઇ સરડ ચાટઇ આંગુલી, દેખી દાઢ દેવોતી ગલી;
બ તણો રસ ઇચ્છઇ સોઇ, જમતાં દીપ ન આપઇ કોઇ. ૮૪
પુણ્યઈ લહી આંખા કાતલી, પુણ્યઇ પોલી તે પાતલી;
પુણ્યઈ ધાર તે ઋધૃતની મિલી, ભવનો રોગ ગયો નીકલી. ૮૫

અંબતણા ગુણ કેતાં કહુ, ફરસ કરતાં બહુ સુખ લહું,
 સકલ વસ્ત્રમાં આંખો સાર, દેખીતો સુદર આકાર. ૮૬
 પ્રેમલ જોહને પુહુવિ ન માય, તેણુંઈ ગધિઈ સુખ સાતા થાય,
 પુદ્ તણો કોયલ મનિ ધરધ, ખાતી બધડી ટહુકા કરધ. ૮૭
 પત્ર સકોમલ સહી કહધવાય, ધરિ ધરિ તોરણિ તે બધાય,
 છાયા શીતલ સોય નિહારિ, ફલધ અંબ તે ઉજ્જા કાલિ. ૮૮
 પવન લૂ અનધ તડકો તાપ, તેણુંઈ દિવસ મુખ કાઢધ આપ,
 નદી નિવાણ સૂકધ જેણિવાર, અમૃત રસ રતન અખો પાય ૮૯
 જીણુ દિન થાકઈ મહીધી ગાય, તેણુધ દિન રસ એ અખો પાય;
 હસમ કાલિ મોટો દાતાર, વૃક્ષ માંહિ આંખો રસહધકાર. ૯૦
 અંબ તણા ગુણ દીસઈ જસા, નર ઉત્તમ અગિ આંણે તિસ્યા;
 તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરધ, સોય પુરુષ સધલામાં સરઈ. ૯૧
 અંબ જસ્યો શ્રેયાંસ કુમાર, જેણી વેલા કો નહીં દાતાર;
 તેણીવેલા દિધિદ્ધૂરસ આહાર, પ્રતિ લાભ્યો તીર્થકર સાર. ૯૨
 હવડાં એક જગડૂ દાતાર, પડિધ કાલિ થયો સહધકાર;
 ત્રિણુ વરસ કર્યો (અન્ન) સગાલ, મારી ઠેલ્યો હૂત દૂકાલ. ૯૩
 જેણી વેલા હડબડીઆ રાય, અન્ન વરાંસઈ અગુલ ખાય;
 છત્રપતિ નર હુતા જેહ, જગડૂનઈ ધરિ આવ્યા તેહ. ૯૪
 લીજધ ધન નધ દીજધ અંન, વણીગૂ કીજધ જીવ જતન;
 જગડૂ કહે' દિક' અંન અંખાર, ઉ સાહમા કંણુના ડભડાર. ૯૫
 કણુ કોઠાર ઉઘાડયા જસઈ, લીખીતપત્ર તિહાં પગટયાનસઈ,
 એ કણુ સધલો પુણ્યને કાજ, એહનો ધન મુઝ લેવા તાજ. ૯૬

નરપતિ નર તવ કર્યો વિચાર, આઘ્યા જગડૂ કલ્હ ટોણીવાર;
 આપો ૧કણુ મમ કરો વિચાર, ગાઢા રક બલ નહીજ લગાર. ૯૭
 આઠ સહસ મૂઢા ટોણીવાર, લેધ ગયો વિસત્રદે રાય;
 સિંધ દેસનો રાય હમીર, બાર સહસ મૂઢા દિધ વીર. ૯૮
 ગજણુવર્ધ મોટો સુલતાન, એકવીસ સહસા મૂઢા દિધિધાંન,
 માલવપતિ નઈ સહસ અઢાર, સાક પરતાપ બત્રીસ હજાર. ૯૯
 અવર અતેક પૃથવીના નાથ, જગડૂઈ ઉડાવ્યા હાથ;
 સવત અગ્યાર નઈ બારોતર, દિધે દાંન જીહાં પનરોતરો. ૧૦૦
 અન્ન દુકાલ તે અતિ આકલો, ધૂન અજરણુ માંહિં ભલ્યો;
 દૂધ દહીંમાંહિં ડબકાં ખાય, પાણી પૂર તણાયો બય; ૧
 નાહો દુર્ભિક્ષ જાણ્યો જસઈ, સોહલા સુત નર ધાયો તસઈ;
 લેધ લાડુઆ આડો ફિરઈ, રોટી મારિ અવલકચરો કરે. ૨
 કિહાં બય છો નાસી કરી, કરિ પ્રાકમ તું પાછો ફિરી,
 જાવા ન દિઉં તુઝનઈ કિહાં, હુ બાંધી તુઝ રાખું ઇહાં. ૩
 દાંતે તરણું લેધ દુકાલ, છોડિ છોડિ જગડૂ કૃપાલ;
 તેં ઇમુઝંતે લજબ્યો ખરં, હવે નાવુ જીહાં પનરતરો. ૪
 અસ્યો કોલ કરી નઈ ગયો, જગડૂનો જસ મહિમા રહ્યો;
 શ્રીમાલી વંસે સિંણુગાર, જનમ લગે કીધો પરઉપકાર. ૫
 અસ્યા પુરૂષ ૪નર હુઈ જોહ, અબ સરીખાં કહીધ તેહ;
 અબ તણો ગુણુ બહુ લેવાય, ગુણુ લેધ નૃપ આંબા ખાય. ૬
 એતલઈ તિહાંઆબ્યો રખવાલ, ભટક દેધ મુખિ પદીધી ગાલ;
 અરે ! મૂઢ કિમ આંબા ખાય ? બાંધી મસ્તગિ મુકું ધાય. ૭

૧ અન્ન. ૨ અવેર્યો કરઈ. ૩ તે મુજ લજબ્યો હાંક્યો ખરો.

૪ જગમાંહિ. ૫ બોલ્યો.

અણુજાણિઈ જલ ઝીલેજેહ, અણુજાણિઈ ફલ ખાય તેહ;
 અણુમિલતઈ સધાતિ જાય, મુર્ખ દૂહવઈ પૃથવીરાય. ૮
 દૂપ કડિ ઉધઈનેં સૂઈ, હીડતાં સાહમુ નવિ જૂઝ;
 અણુસમઝયો ખોલઈમુખ્યથકી, એ સાતઈ નર થાઈ દૂખી. ૯
 અણુસમજયો ખોલ્યો રખવાલ, કુમારપાલ સિરિ ઉડી ઝાત્ર;
 લેઈ પૂરૂપ હાથિં ઝાલીઓ, અળા થડિ બાંધી ચાલીઓ. ૧૦
 જસ્યો અપરાધ તસ્યો નર દડ, અલ્પ દોષ દુખ દિઈ તે લંડ;
 બહુ અપરાધ દેખી નર સાર, થોડી રીસ ન ધરઈ બહુખાર. ૧૧
 સાર પુરૂષ ૧ગૂજરાત ભૂપાલ, માર્યો કુટિઓ નહી રખવાલ;
 અંબાનઈ થડિ બાંધી કરી, કુમારપાલ ચાલ્યો પરવારિ. ૧૨
 આગલિ પુરૂષમિલ્યો ગહઈગહી, ત્રિયા વિયોગઈ યોગી થયો;
 વિનય કરી ખોલ્યો તેણઈ કાય, સુણિ સ્વામી તુ ૨પૃથવીરાય. ૧૩
 મુઝ ધરનારી પદમની જેહ, નગર ધણીઈ લીધી તેહ;
 તવ મનમાંહિ હુઓ ખિણખેદ, રાતિ દિવસ હું ન લહું ભેદ. ૧૪
 સ્ત્રી સ્ત્રી સરીખી હુતિ વ્રધરિ, ભગતિ કરતી તેં બહુ પરિ,
 મુઝ વીસારી નવિ વીસરઈ, નીર કુભ નિત લોચણ ભરઈ. ૧૫

દૂહા.

નિત જૂઝં દૂખીઓ ફરં, જોઉ તે ગાંમો ગાંમિ;
 ઝસીતાતણુઈ વિયોગડે, કિમ રોયો જગિ રાંમ. ૧૬
 રામ રડતે વનિ રડું, રડયા તેહ મૃગદાય;
 રોયા તે વનનાં પંખિયાં, રોતા રયણિ વિયાય; ૧૭

૧ ગુજ્જર. ૨ પૂરવ કથાય. ૩ સીતા વિછોડયો રાઘવ, કેમ રોયો વનિરાનિ.

રામ રડઇ લખમણુ બુઝવે,	ગેહેના રામ મ રોય;	
ગઇ સીતા અમે લાવસું,	લે લોટો મુખ ધોય	૧૮
રાધવ રૂદન તમે મમ કરો,	વનિ ગેહેલા થાર્યો રામ;	
એ જોહવી લખિ આણસ્યું,	તેહનું સીતા ધરસ્યું નામ.	૧૯
જલ જલ કમલ ન નીપજે,	વનિ વનિ અગર ન હોય;	
ધરિ ધરિ સીત ન સપજે,	વીર વિચારી જોય.	૨૦
આભા મંડણુ વીજલી,	પર્વત મંડણુ મોર;	
ધર મંડણુ સુભારજ,	મુખ મંડણુ તખોલ.	૨૧
જસ ધરિ ઘોડી હાંસલી;	આંખડીઆલી નારી;	
તે ધરિ સદા અજૂ આલડું,	મુરખિ તેલ જ નિવારી.	૨૨
એક નર સુખીઓ તે દુખી,	જોહનધ નહિ ધરિ નારી;	
કરિ દીવો કલસજ કરી,	કુંણુ ઉભી રહઇ ખારી.	૨૩
તેણું કારણુ ૧કરઇ રહૂ,	અંન પાન પ્રીઆ તાણું;	
આગઇ કિમ ઢોલો રડિઓ,	નારી માર કાણું.	૨૪
ઉમયા વાલી ધશને,	સીતા વાલી રામ;	
ઢોલા વલ્લહી મારણી,	રાધવા વાલી સ્યામ.	૨૫
તિમ મુઝ વાહલી પદમની,	ચઢી પીહારઇ હાથિ,	
દિવસ દુખઇ કરી નીગમું,	પણિ નવિ જાય રાતિ.	૨૬
કનક તણી કચોલડી ભાગી	પથર લગ્ગ;	
સગુણુ નિરગુણુ સુંમરઇ,	અમી વટાલુ કગ્ગ.	૨૭
એણે દુખીઇ યોગી થયો,	જીવું તેણું આધાર;	
રકુમરનિરંદ આગલિથસઇ,	તે ગઇ વાલઇ નારી.	૨૮

ચરિત્ર.

કુમારપાલ થોડે દિન હસઠ, તિહારઠ બલ માહારં આલસ્યે,
 હવડાં હું યોગી થઈ રહું, સુપુરૂષ વિણ હું કહનઈ કહું. ૨૨
 સુંણી વાત ભૂપતિ ઉચરઈ, જોહની વાંછા તુપણિ કરઈ;
 તે મુઝ કુમરનિરદહ નામ, પણિ કો પુહુતુ રાજ ન ગામ. ૨૩
 નાગો નાગાનઈ સુ કરઈ, દ્વખીઈ દ્વખીઆ ઝૂરી મરઈ;
 તું યોગી નઈ હુ ભીખાર, કોહીપરિ કરં તાહરી સાર. ૨૪
 સુપુરૂષ જાણી તેં મુઝ કહિહ, મુઝથી કામ પદિસું નવિ થયું,
 તું હું જગમાં પુરૂષ અસાર, યાચના ભંગ તણો કરનાર. ૨૫
 આસ કરી નર આવ્યા જોહ, વલમ નરાસ નર પાછો તેહ;
 સોય લાજ તેહનઈ નવિ કરી, લજ સોય સાંહમાનઈ સહી. ૨૬
 સરોવર જાણી નર બહુ ધસ્યા, નીર ન પામ્યા પાછા ખસ્યા;
 એણી વાતઠ સર સોય ધિ કાર, પુરૂષ તણઈ નહી લાજ લગાર. ૨૭
 જે તરવર સુભ ફૂલ્યાં ફૂલ્યાં, અરથી લોક તિહા ધણા મિલ્યા;
 ડાહિ ગલાવઠ ન દીઈ સોય, લઘુતાપણું તે તરવર હોય. ૨૮
 જે ધનવંત આ લઘ લે માલ, રચાયક મિલમ તિહાં ગરદાપાલ;
 કર ખંચીઈ નહ કિરપી થાય, તો જસ મહિમા તેહનો જાય. ૨૯
 વિકટ કામ સૂરાનઈ કહિહ, આલસપણિ જે તે નવિ થયું;
 સો પુરૂષ કાયરમાં સરઈ, સૂરપણું આલ્યુ તસ વહી. ૩૦
 એણઈ દ્રષ્ટાંતઠ સુંણિ નર ગુણી, તુ દ્વખ રોયો મુઝ વૃષ ભણી;
 મઈ તુઝ કષ્ટ ન ભાંગઈ જોઈ, તો હુ સુપુરૂષ સાનો હોઈ. ૩૧
 શાસ્ત્રીઈ વાત મનઈ છઠ સહી, સોય કથા તઈ મુઝનઈ કહી;
 તે વિવરી ભાખુ ભ્રાત, સુપુરૂષે બોલ તજેવા સાત. ૩૨

ધર ધરણીની મ કરિસ વાત, ધન જોયાની મ કરિસ ^૧વાત;
 ધાત કર્યાની મ કરેસ ગૂજ, કહધતા દૂખ ઉપજસે તુઝ. ૩૩
 માંન બ્રહ્મ કુણુ ઠાંમિ થયો, વાત કરતાં મહિમા ગયો;
 માંન મુહુત ન દીધુ ક્યાહિં, સુપુરૂષ જાંણી રહે મનમાહિં. ૩૪
 દરિદ્રપણાની મ કરીસ કથા, સોય વાત તું કરજો ગતા;
 જોણી વાતઘં અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય. ૩૫
 રકદીયક સુપુરૂષ આગલિ કહેં, નિશ્ચે કાંમ જો થાતું લહેં;
 ઠાંમિ ઠાંમિ જો લવલવ કરે, તો તે નર મૂરખમાં સરે. ૩૬
 તું પડિત નહી મૂર્ખમાહિ, મનની વાત ન ભાખધ કિહાં;
 જોતાં જોતા ભમતાં નેટ, સુપુરૂષ જાંણી પામ્યો પેટ. ૩૭
 જો ભગવતનુ કીધું હસ્યઘં, ગૂજર દેસનું રાજ મુઝ થસ્યઘં;
 તો તુઝ દૂખનો આણું છેહ, જીમ સુખ પમિં તાહરી દેહ. ૩૮
 શુભ વચને સંતોખી તિહાં, જ સુપુરૂષ તુઝ મદિર જીહાં;
 તાહરી વાત મુઝ નવિ વીસરઘં, જીહાં લગઘં જીવ કાયામાં ધરઘં. ૩૯
 અસ્યું કહીને ચાલ્યો જસે, શેઠ ડસરીહો મિલીઓ તસઘં;
 કુંભારપાલ દીઠો તેણુઘં ઠાય, પદ્મ ઝલકઘં જીમણે પાય. ૪૦
 તાંમ સરહીઓ ખોલ્યો ત્યાંહિ, આગઘં સ્વામી દધથલીમાહિ;
 કુંભારપાલ પગિ પદ્મજી હતું, ઘણુઘં કાલે થયુ તવ છતું. ૪૧
 સહી તું કુંભારપાલ મહારાજ, યોડઘં દિવસ તુઝ થાસ્યઘં રાજ;
 પંડિત જોતિધીએ મુખિ વાત, અઢાર દેસનો થાધસ નાથ. ૪૨
 સ્વામી તવ કરજો મુજ સાર, ફેરી કરતાં ગયો અવતાર;
 યોગીનીપરિં ધરિ ધરિ ભમું, ભૂખ્યો તરસ્યો રાતિ જીમુ. ૪૩

વલી વાહણુઈ ઉઠી સચરૂં, ખાંધછ મોટો ક્રોધલ ધરૂં;
 મયલઈ વસ્ત્રઈ પૃથવી ભમું, ઉદર પુરણા એણીપરિ કરૂં. ૪૪
 મધુર વચન મુખથી ખોલતો, આતમ અયખ તિહાં ખોલતો;
 કુમારપાલ તવ કરઈ વિચાર, વિનયવંત એ પુરૂષ સુસાર. ૪૫
 વિનયે દેવ દેવી વસિ થાય, વિનયે નાગતાણુ વિખ જાય;
 વિનયે વાધ ગજ બલીઆજેહ, નીચા નમણા ચાઈ તેહ. ૪૬
 વિનયે કરી ગુરૂ વિદ્યા દિયે, વિવિધ વસ્ત વિનયે પાંમીઈ;
 વિનયે વેઠિ રણિ ન કરઈસૂર, વિનયે ન મરઈ વીંછી અંકૂર. ૪૭
 વિનયવંત સરહીઓ જેહ, વચને ટાઢીક કરતો ૧દેહ;
 સખદ સુણતાં અતિ આણુંદ, હરખી બોલ્યો કુંમરનિરંદ. ૪૮
 અરે! પુરૂષ! ચિતા પરહરિ, રાખે તુ મન નિશ્ચલ કરી;
 વિનય કર્યો તુઝ કલસઈ નેટ, હુ રાજા તું નગરી શેહ. ૪૯
 અસું કહી નછ ચાલ્યો રાય, જાતાં પથઈ ભૂખ્યો થાય;
 ધૂજે કાયા કરતો દૂખ, ત્રિણિ દિવસ નર વેઠઈ ભૂખ. ૫૦
 પેટ પાટો બાંધી કરી, નગરમાંહિ ચાલ્યો પરવરી;
 તિહાં એક કલખણી સાંહમી મલી, કુમારપાલ દેખીનઈ ટલી. ૫૧
 પંડિત ભૂખનછ સરિ નાંમ, લજવી રમુકયા તેહછ કાંમ;
 કુમારપાલ બોલ્યો ઉલસી, દિધ રોટી એક થઈ મનિખુસી. ૫૨
 તવ તે કલખંણુ બોલી ચગ, દીસછ હાલી કોઈ જડંગ;
 ઉભો અંન માગછ એણુછકાંમિ, હુ જાઉં સુત ભોજન કાંમિ. ૫૩
 અવગુણ પુંઠિઈ જે ગુણ કરઈ, પર અરથઈ નર પોતઈ મરઈ;
 અધમજ્જતિ નર અલખ ન ખાય, પાપી કુલનછ નહિ હિસાય. ૫૪

સ્ત્રીધં પ્રાર્થ્યો જે નવિ ચલે, નિરધન પરભોજનથી ટલે;
 ભૂખ્યો રહીનધં આપધ આહાર સાતધં મુક્તિતણા ભજનાર. ૫૫
 અધમપુરુષ મૂરખમાંહિ તે સરે, હુતે હાથ તે નવિ વાવરધ;
 અછતધં શું આપધં આહાર, લીધુ દરિદ્ર કુલધ સંચકાર. ૫૬
 દીધા વિણુ દરિદ્રી હોય, ભૂખધ પાતિગ કરતો સોય;
 પાપ પસાધ નરગધ જાય, મરી જીવ દરિદ્રી અવતરે. ૫૭
 કરી પાપ વલી નરગધ દ્વિરધ, પુનરપિ દરિદ્રી અવતરે;
 દીધાવિણુ નવિ પાંમધ ખરે, જનમ મરણુ નિંચધ કુલિકરે. ૫૮
 દાન વિના નીચધ કુલિગધ, કર્મ સયોગધ કલખણિ થધ;
 આગલિ પણિ દીસધં નિરધન, તે કિમ માગ્યું આપે અન્ન. ૫૯
 હધધં વિચારધં ગુજરરાય, ન દીધ સાચી કરતા માય;
 કાલ, ભાવ તિહાં મન વિશ્વાસ, લીધી રોટી ઝુટી હાસ. ૬૦

દ્વહા.

હાસ લેધનધં ચાલીઓ, કીધો આપ વિચાર;
 ભુખ લેખણુ નધં માગવું, ત્રિણિસરિ ધિકાર. ૬૧

ચરિત્રધં.

માગ્યાં સમુ નહિ માહું કોધ, આતમ હૃદય વિચારી જોધ;
 માન બ્રષ્ટ નર માગીધ થાય, સકલ લોકમાં મહિમા જાય. ૬૨
 જીહાંલગધં તપીઓ તિહાંલગધં ગુણી, માગણુ નવિ જાય પરભણી,
 રૂપવત રાગાંગી જેહ, માગી મુહુત ગુમાવધં તેહ. ૬૩
 ધરમી કરમી લખવત, શીલવંત સત્યવાદી સંત;
 ઉત્તમ કુલ આચારિ તિહાં, પરધરિ હાથ ન નીચો જીહાં. ૬૪

ભણ્યો ગણ્યો વિચક્ષણપણો, માગિઈ મુહુત ગયો કવિતણો;
 વિનય વસ્ત્ર સું કિજે વડધ, જે ન રહઈ પોતાને ધડધ. ૬૫
 માંન મુહુત તસ નાસી ગયુ, વીસ વિસામા કાંધ નવિ રહિઉં;
 નીચા નમણો નેં વાચાત્ર, વિજ્ઞાની સૂરા નધ ગાલિ. ૬૬
 વેચાવચ નઈ પરકાગાર, માંગ્યછ ગુણુ તે કીધા છાહાર;
 થોડા બોલો તિહાં પણિ ગમઈ, જે ભીખે ભોજન નવિ જમધ. ૬૭
 મત્ર યંત્ર તત્ર નધ મૂલ, માગતાં ગુણુ મલીચા ધૂલિ;
 નાના મોટા ને સુરપતી, માગીધ લઘુતા જે નરપતિ. ૬૮
 સુપુરૂપ હુઈ તે સુણ્યો વાત, દીજઈ પણિ નવિ ધરીધ હાથ;
 કુમારપાલ કહે સાચું કવું, ગૃહસ્થતણે ભુકુ માંગવું. ૬૯
 મુકવિ કહધ સુંણિ માહારા ખાત, મગ્યાની તુ મ કરીસ વાત;
 માગિધ માંન રહીત તે હોધ, સજન સગાં નવિ માંનધ કોધ, ૭૦
 નગર નહીં તું વગડઈ રહીઈ, સજન કનઈ માગણુ નવિ જઈઈ;
 મંદિર થી રૂડો ઝુપડો, માગણુ મમ જાઈસિ દૂંકડો. ૭૧
 શાલિ દાલિ સરહા પકવાંન, તેહથી રૂકુ કોહિઉં ધાંન;
 તજે પટોલા ખાસર ખાસ, પણિ મમ કર્યો પરની આસ. ૭૨
 પલંગ, પછોડી પોઢણુ પાટ, તેહથી રૂડી ત્રટી ખાટ;
 અશ્વ તજી પાલા આલવું, પણિ જગમાં ભૂડું માંગવું. ૭૩
 સુખીઆથી દૂખીઓ તે સાર, ચદનથી અગિ સખરો છાર;
 જીવ્યાથી તે મરણુ સનાથ, પણિ રૂક દીજઈ નવિ તે હાથ. ૭૪
 રંગિ રાતો તબોલહવાન, તેહથી રૂડા ગુદી પાંન;
 વિષથી વિરૂદ અમૃત જાણિ, માગી ન કરીસ ગુણુની હાણિ. ૭૫

ગાઘ, ભઘંસ, બહુ માગીજડી, તેહથી ભલી નવિ ખાંડી બોકડી;
 ખણિ પોતાની લગ્ન રાખિ, દીન વચન મુખથી નવિ ભાખિ ૭૬
 કારણુઈ પડઘ જે રાખઈલાજ, તે નર પાંમે પોહું રાજ;
 કવિયણ કહઘ વિમાસિ જોઘ, માગ્યા સમુ ન માહું કાય, ૭૭
 અસ્થું વિમાસી ચાલ્યો વલી, આગલિ જતાં જનનજ મિલી;
 કુંભારપાલ વિમાસઘ લાંહિ, ચાલી આળ્યો જનનજ માંહિં. ૭૮
 કીધુ જનનવટી શેઠ જૂહાર, ઉભો તિહાં રહ્યો તેણીવાર;
 જમવા ઉતરી જીહારે જનન, કુંભારપાલ તિહાં માંડયા કાંન. ૭૯
 કાઢક ભીડી નધ સજ થયો, વાંસો ચોલેં મનિં ગહગહ્યો,
 સકલ પુરૂષ અઘોલેં નાય, કુંભારપાલ તિહાં ધૂધ પાય. ૮૦

દૂહા.

કંબહી માણસ લાખ લહધ, કંખીક લાખ સવાય;
 કંખીક માણસ કોડિ લહધ, જખ વાઓ વાધ ક વાય ૮૧
 દૈવ નચાવે જેણીપરિં, તિમ નાયેં રક રાય;
 કુંભારપાલ નર સારીખા, પરના ધૂઈ પાય. ૮૨

કુંનિઆં.

કિસદિન અગુણા અત કે ભો પરિ સૂઆણા,
 કિસદિન દુર્જન સેતિ ગોઠ કે સજ્જન બટણા;
 કુની હાંહાં ભાઈ દૈવ નચાવે નાચી,
 સોઈ પરી નચણા. ૮૩

અઉપધ.

પાય પખાલઈ મનમાં આસ, મુઝને નહી મુકઈ નિરાસ;
 જનન વિહી તિહાં ભોજન કરઈ, કુંભારપાલ તિહા પાંણી ભરઈ. ૮૪

સકલ પુરુષજમીઆ તેણીવાર, ન કરી કુમારપાલની સાર;
મૂઠ મતિ નર નારી બાલ, ભૂખ્યો રાખ્યો નર ભૂપાલ. ૮૫
આગધ હવો એક^૧ કિરપી ગેઠ, જીહાં જીવ્યો તિહાં કીધી વેઠ;
કિરપી સઘલામાંહિં સરધ, સરોવર પાલ રસોધ કરધં. ૮૬

ઢાલ.

રાગ-ગોડી-રાગ વસત.

એક	પથી	રે, આવી સરોવર પાલિ જમતો;	
તેણું	અવસરિ	રે, લુડી તિહાં આવ્યો સરોવર ભમતો.	૮૭
નર	સાહમુ	રે, પહધલુ કરી વિનય વિવેકધં જૂધ;	
નર	કિરપી	રે, તિહાં અંસ નનીપાધ નિગુણાં સોધ.	૮૮
તવ	બધઠો	રે, લુડી પગ ઉધા ધાલી;	
નર	ભૂડો	રે, તુહધ તસ રાખ (ન) રોટી નાપી.	૮૯
પહધં	જોતો	રે, રોતો તે માગે પુંછ હલાવી,	
પણિ	પાપી	રે, પુરુષા તસ તુહધ મહધર ન આવી.	૯૦
તવ	લુડી	રે, સૂતો તે પડતો પેટ દેખાડી;	
પણિ	રાંકડો	રે, રોટી નવિ નાંખધં કડકો ફાડી.	૯૧
તવ	ઉઠીઆં	રે, આઘો નર સાહમો ચાલી આવે;	
પણિ	તોહે	રે, દુષ્ટ નવિ આપધ બધઠો ખાવધં.	૯૨
પહધં	ફૂતો	રે, ભૂખ્યો પગ કણું હલાવધ;	
તે	બધઠો	રે, ઝાડધ તસ કશણા નહી મનમાંહિં.	૯૩
તવ	લુડી	રે, લાજ્યો મુંકી આસનધ તિહાં સૂતો;	
તવ	વિરૂઓ	રે, ખીજી દેખાલ મારધ વૂતો.	૯૪

તવ હુડી રે, ચાલ્યો તે તિહાં પંથી નહ રોધ;
તિમ જનવી રે, જગમાં તે સરીખા દુષ્ટ જોધ. ૯૫

દૂહા.

દુષ્ટી તે જગિ જાણીધ', મતિ હીણા નર મંદ;
વિવેક હીન જાણી કરી, ખીજો કુંમરનિરંદ. ૯૬
ચીર પીતાંબર પામરી, સાર પટોલા પટ;
સકલ વસ્ત દ્રવિ લહીધ', વિવેક ન લહીધ હટ. ૯૭
વિવેક કિર્યો નરનંદ' હીધ, જે પંડિત દાતાર;
વિવેક રશિખ્યો નર જા' નહી, કિરપી અને ગમાર. ૯૮
ભક્તિ કરી મઠ એહની, એણુધ' મુજ ખખરિ ન લીધ;
વિવેક હીણુ જાણી કરી, કુંમરધ કોધજ કીધ. ૯૯

ચઉપદ.

કુંમારપાલ ખીજ્યો મનમાહિં, પૂછી જાતિ વણિગની ત્યાંહિં;
જાણ્યા પુરૂષ મિલ્યા એ ઘાટ, જાનં વાણીઆ જાતિ લાડ. ૧૦૦
કુમારપાલ તિહાં કરધ વિચાર, કઠિણ કડોર અદાતા અપાર;
સું સીખામણુ દીજધ આજ, કર ભક્તિ જવ લહઈસું રાજ. ૧
અમર્યું વિચારી કુંમરનિરંદ, ભૂખધ કાયા હુધ મદ;
એણે અવસરિનૃપ આવ્યોજાહા, એક ફડલીઓ દીઠો યતિહાં. ૨
તેણુધ પુરૂષે માંડ્યુ રાંધણું, કુંમર વિવેક નરે અતિધણુ,
ધંધણુ પાણી આણી દીધ', નૃપ નહ ભૂખ્યો જાણ્યો પધીધ. ૩

૧ હોધ. ૨ વિવેક ન કર્યો નર જનવી. ૩ હોધ. ૪ આવ્યો,
૫ હીધ.

રાંધ્યાં અંન ધીસું વિવેક, વણિગુ વિવેક ન ચૂકઈ રેખ; ૪
 અંન પાંન ધૃત નહ શાલનું, ભૂપ તણુધ દીધું અતિ ઘણુ. ૪
 જોણે દીધુ તેણુધ દેવાય, નદી ખણિ જલ પ્રગટ થાય; ૫
 મોટા કુંગર મધ્ય મઝારિ, ખણુતાં ટીપ ન લહીધં વારિ. ૫
 કૂડલીઓ જાતિ દાતાર, નદી સરિખો નર મહા સાર; ૬
 શાસ્ત્રસુણ્યાવિણુશુભમતિ જોહ, કર્મ યોગે પડઈ છે તેહ. ૬

હાલ.

વિચરત વિચરત આવીઓ, પ્રણુમુ શ્રી મંધરજી-એ દેશી.

કર્મ યોગઈ સહધજી પડઈ એ, આતમ નહ ગુણુ એહ; ૭
 દાન શીલ તપ ભાવનારે, પરઉપગારી તેહ આતમજી-
 શુભ મતિ આણોરે. ૭
 કાંઈ કરજો તત્ત્વ વિચાર, મમ હારીસ નર અવતાર; ૮
 કાંઈ કરજો પર ઉપકાર, નર ભવતુ એ ફલ સાર-આં ૮
 વિનીતપણું સહધજઈ અછેરે, જીન પૂજની ટેવ; ૯
 પર અવગણુ નવિ ઉચરઈ, સુપુરૂષની કરો સેવ-આ. ૯
 દયા ધણી જસ જીવમારે, દાખિણનું ગુણુ સાર; ૧૦
 અદ્ય કસાઈ ઉપશમઈ રે, સહધજી થોડો આહાર-આં. ૧૦
 શાસ્ત્ર સખ્દ સહધજી રચઈ રે, ઉપજઈ આપ વિવેક; ૧૧
 સહધજી અંમૃત બોલતો રે, કઠિણ વચન નહીં એક-આ. ૧૧
 અદ્ય રાગ નર જોહનઈ રે, સહધજી થોડો દેષ; ૧૨
 પ્રેમ ધરઈ મનમાં ઘણો રે, દેખી મુનિવર વેષ-આ. ૧૨
 હાસ, વિનોદ, કુડા નહી રે, સહધજઈ થોડો ભોગ; ૧૩
 અદ્ય માંન માયા તસી રે, પ્રાંહિં થોડો સોગ-આ. ૧૩

સહધનું જૂઠું નવિ ગમનું રે,	પ્રાંહિં થોડો સોભ;	
ભવ્ય જીવ જગમાં અસ્યાજી,	સહધ જમ તેહની સોભ-આ.	૧૪
ગુરુ ઉપદેસ વિના વલી રે,	કર્મ યોગધ ગુણ હોધ;	
વિવિધ જાતિના પંખીઆ રે,	પંચ વર્ણ તન જોય-આ.	૧૫
નીલકંઠ કુણધું ચીતર્યો રે,	કાગ કીઆ કુણધ શાંભ;	
સુપુરુષને શુક પંખીઆ રે,	સહજેં જપતાં રાંમ-આ.	૧૬
હસ્તી દતુસલ કુણધું ધણા રે,	અધડ હુઆ કિમ ઉંટ;	
દિવ્ય રૂપ નર એકનું રે,	જનમ તણાં એક દુંટ-આ.	૧૭
સીલણી જણિયુ બાચડું રે,	જણતાં દીઠો ૧સાપ;	
તિહાં થકી અતિ ઉછાલ્યો રે,	લીધું મસ્તગિ ભાગ-આ.	૧૮
તેહનધ કહો કુંજ શીખવે રે,	સહધજતણા ગુણ દેહ;	
અમૃત અંબ કડૂ આ કર્યારે,	સહધજી હુઆ એહ-આ.	૧૯
સહધજી સુપુરુષ રચડો રે,	સહધજી નહીં વિજ્ઞાન;	
સહધજી મુખ મધૂર લવે રે,	સહધજી દેતાં દાન-આ.	૨૦
સહધજી દાન સુપુરુષ દીધ રે,	ફૂડલીઓ સીરાજ;	
રાય પ્રશંસી અતિ ઘણું રે,	વણિગ વિવેકી આજ-આ.	૨૧

ચઉપધ.

આજ ફૂડલીઓ વડ દાતાર,	કીધી કુમારપાલની સાર;	
રાય કહધં તઈ દીધુ મુદા,	કહધ ઓસકલ થાસ્યું કદા.	૨૨
જીહારમં થાઉ હું ગૂજરઘણી,	તિહારધ તુ આવે મુઝ ભણી;	
તઈતુ ભક્તિ કરી છો ઘણી,	જાતિ જણાવે સહુ આપણી.	૨૩

દ્વિતીયા

અસ્યું કહી નૃપ સંચર્યો, થોરો દસમ કાલ;
 ઐણુધ અવસરિ જેસંગદે, મરણ કરધ મૂપાલ. ૨૪

ત્રીતીયા

જેસંગ મરણ કરધ જેણીવાર, વેગધં તેજા મંત્રી વ્યાર;
 કૃણુ દેવ કાન્હડદે જેહ, સાંતુ સાજણુ તેજા તેહ. ૨૫
 રાય કહધ સુણિ મંત્રી વાત, મુઝ કંઠિધં તુલો વાહો હાય;
 કુંમારપાલ ન દેવું રાજ, અસ્યું વચન ભાખધ મહારાજ. ૨૬
 રાય વચન રાખેવા કામિ, કંઠિધં કર વાહધ તેણું કામિ;
 તવ હરખ્યો જેસંગદેરાય, મરણ લહી નિજ થાંનકિ જાય. ૨૭
 સગાં સજન મંત્રીજન મલી, મસાણુ ભોમિ લેધ ગયા વલી;
 અગર રકપૂર સુગધી સહધં, આણી વેગ લગાવી ચહધ. ૨૮

હાલ.

રાંમ ભણુધં હરિ ઉઠીધ—એ દેસી-રાગ રામગિરિ.

સોના વરણીરે ચહધં બલધ, રૂપાવરણી તે ધુહ રે;
 કુંકુમ વરણી રે દેહડી, અગનિ પરજ્વલીઅ તેહરે. ૨૯
 માંત મ કરસ્યોરે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે;
 સુરનર કિંનર રાજ્યા, અંતિ મૃતિકા સર્વરે-માં. ૩૦
 જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલૂ સખરા તે પાગરે;
 ને નર પોઢ્યારે પાધરધં, ચાંચ દિધ સરિ કાગરે-માં. ૩૧

જે નર ગંજીરે બોલતા, વાવરતા મુખમાં પાનરે;
 તે નર અગનિરે પોઢીઆ, કાયા કાજલ વાનરે-માં. ૩૨
 ચીર પીતાંબર પહધરણુઈ, કઠિઈ કનકના તે હારરે;
 તે નર અંતિં માટી થયા, જોતાં કાંઈ નવિ સારરે-માં. ૩૩
 જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, ચઢતા ગજવર અધિરે;
 તે નર અંતિરે લેધ ગયા, દેહધ દોરડાં બંધરે-માં. ૩૪
 ચઉસઠિ સહસ અંતે ઉરી, પાયક છતુ તે કાડિરે,
 તે નર અંતિરે એકલા, સૂતા ચીવર આઠિરે-માં. ૩૫
 જે જીહા તે તિહાં રહ્યું, પાતિગ પુણ્ય બે સાથિરે;
 એહ સરૂપજ દેહનું, પુણ્ય કરો નિજ હાથિરે-માં. ૩૬
 જેહસુ હસી હસી બોલતા, કરતા ભોજનસારરે;
 તે નર કાલિ માટી થયા, ધડતા પાત્ર કુભારે-માં. ૩૭
 અંપકવરણીરે દેહડી, કદલી કોમલ જાધરે;
 તે નર સૂતારે કાષ્ટમાં, પડધ ભડોભડી ડાંગરે-માં. ૩૮
 દેહ વિડંબણુ નર સુંણી, મ કરિસ તૃણા તું લાખરે;
 જેસગ સરિખોરે રાજીઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખરે-માં. ૩૯

હાલ.

તે ગિર્યા ભાઈ ગિર્યા-એ દેરી નદનકું ત્રિસલા હુલરાવતી એ દેરી
 રાગ આશાહરી.

માહરં માહરં મ કરીસ કતા! કતા તું શુણવંતારે;
 નાભિરાય કુલ ઋષભ જીણદા, ચાલ્યા તે ભગવંતારે-મા. ૪૦
 એ અંચલી.

હૃદય.

સિદ્ધપુરીથી સચરો, ૧પાટણપુરમાં જાય;
 કુમારપાલ નિરંદ નઈ, સુકન અનોપમ થાય ૫૦
 વેશા વલમલી તે વારિ ઘટ, મદિરા મારી અંત;
 એ પટ જે સાંહમાં મિલમ, તે પામમ બાહુ ધન. ૫૧
 અગન પુષ્પ દીપક દડી, ધૃત શ્રીકૃષ્ણ આરીસ;
 એ સાતમ સાંહમાં મિલમ, તે ત્રિણિ જનક શીય. ૫૨
 જીવ દ્રેવો ચીવગી, વાનર હરણાં રતેહ;
 કવિ આણુ કહમ નૃપનમ વલી, જીમણાં જનક તેહ. ૫૩
 સાંહ સારસ નમ ખર તુરી, લાલી ડાવાં હુંતિ;
 સુકવિ કવિમુખ ઇંમ કહમ, અદલા વૃક્ષ ફલંતિ. ૫૪
 સુકન વિચાર શાસ્ત્રિં ધણા, સુહણુમ સુપન અંતક,
 પરઉપકાર કારણુમ, વિવરી કહું અશેષ. ૫૫

અઉપમ.

સુકવિ વિચાર સુપન તે કહમ, પહમલમપોહોરિ સુપન તર લહમ,
 તેહનું ફલ એક વરસઈ હોય, બીજે પુહુર અઠમાસિ જોય. ૫૬
 ત્રીજઈ પોહોર સુપન નર લહિઉં, તેહનું ફલ ત્રિહું માસે કહિઉં;
 ચોથઈ પોહોરિ સુપન જે થયું, એક માસિં તેહનું ફલ કહિઉં. ૫૭
 સૂર ઉગમતિ વેલા લહું, દસ દિવસેં તેહનું ફલ કહિઉં;
 વાત પિત શ્લેષમજ સહી, સુપન હુમ તે લેખમ નહી. ૫૮
 વૃષભ, ગાય, પરવત નમ કરી, તર પ્રાસાદ ચઢમ પરવરી;
 રૂઢ, મરઢ, વિષ્ટા ચોપડેં, અગમ્ય નિધાન પ્રગટ થમ જડે ૫૯

રાજા, હસ્તી, ઘોડો, ગાય,	વૃષભ કચન જો દેખાય,	
તેહને કુંટળ તણી વૃદ્ધિ થાય,	૧ સુખ ભરી કાલ સદા તસ જાય.	૬૦
દધિ, તખોલને વસ્ત્ર અમુલ,	બદ્ધ, ગાંધ, કદુકનાં ફલ,	
મોતી, કમલ, ચંદન ય સખ,	દીઠઈ લક્ષ્મી લહઈ અસખ્ય	૬૧
ક્ષીર વૃક્ષ ફલીઓ અતિ ભલો,	તે ઉપરિ ચઢીઓ એકલો;	
પછે વલી જાગે નિદ્રા થડી,	ધન પામઈ તે થાઇ સુખી.	૬૨
આંખો, બીલી, કોઠ નિધાન,	ફલ ફલીઓ દેખઇ શુભવાન;	
સોય પુરૂષને વિદ્યા ફલે,	ફલ્યાં દેખિ સકલ સુખ મિલે.	૬૩
પ્રાશાદ વિષય ખાવાનું કરઈ,	પછઈ સમુદ્ર ભુજઈ તરઈ;	
નિદ્રા મધ્ય અસ્થુ દેખાય,	દાસ ટલી તે રાજા થાય.	૬૪
કંન્યા, દીપ, ફલ, છત્ર ફૂલ,	દીઠઈ પાંમઇ મંત્ર અમુલ;	
માનવ પગની માટી ખાય,	સોવન પચસઈ લાભજ થાય.	૬૫
બાહુ મસ ભખે નરકોય,	સોવન સહસ લહઇ નર સોય,	
મસ્તગ તણી જે માટી ખાય,	સોવન લાખ તસ પ્રગટ થાય.	૬૬
છત્ર, ખડગ નઈ વાણુહી જોય,	સુપને લાધાં દેખઈ સોય;	
પંથ કરેવો તેહને થાય,	દેસ વિદેસ તે જોતો જાય.	૬૭
પ્રવહણુ બઘસી સાયર તરઈ,	દેખી સુયન ઉચાલો ભરઈ,	
પાછો વલઇ તવ લાવઈ ધન,	તેહથી સુખ પામઈ નિજ રતન.	૬૮
પજ્યા સજ્યા દેખઇ નિજ દત,	તેહની લખમી સહી નાસંત;	
પીડા ઉપજઈ તેહને સહી,	શાસ્ત્રિ વાત અસી સાંભલી.	૬૯
ભઈસા ઉટડી ઉપરિ ચઢી,	દખણુ દસઈ નર કરતો હડી;	
થોડા કાલમાં વ્યાધી તસ થાય,	મારઈ કરડઇ રસઇ રાય.	૭૦

ખર ઉંટઈ અસવારજ થાય, ચઢી સોય દખણ દસ જાય; •
 અંસ્યું સુપન નર દેખઈ સોય, થોડઈ કાલિ તસ મરણજ હોય. ૭૧

સરસ વસ્ત ને ધૃત તેલ, અગ વિલેપન કરાવઈ છેલ;
 તો તેહનઈ વલી વાંકુ જોય, મરણ લહઈ નર નિશ્ચઈ સોય. ૭૨

શતાં ચીવર પહધરી નારી, રક્ત વિલેપન હાથિ વિચારી;
 કાલાં ચીવર કાલાં વિલેપ, સાંહમુમિલઈ કરઈ જમધરિ ખેપ; ૭૩

ઘોલાં વસ્ત્ર સ્ત્રી પહધરી કરી, શ્વેત વિલેપ હાથિઈ કરી,
 સુપને સુંતાં દેખઈ અંસ્યું, સઘલઈથી ધન આવઈ ધસ્યું. ૭૪

નિદાવસિ નર આખ્યો મિલિ, કોમક પુરૂષનઈ આંધી વલી;
 તેહનઈ પુત્રતાણું ફલ જડઈ, પણિ તેહનઈ ઉચલવુ પડઈ. ૭૫

હાલ.

તે ગિર્યા ભાઈ તે ગિર્યા—એ દેસી—રાગ આશાઉરી.

નંદનકું ત્રિશલા દૂલરાવતી—એ દેસી.

ઘોલો સર્પ નઈ જીમણુઈ હાથિ, સૂપનઈ ડસતો દેખઈરે;
 દસમઈદિવસ તેસહસ સોનૈયા, ગણિ લિઈ પતસ લેખઈરે. ૭૬

સુપન વિચાર સુણો નર સહઈ—આંકણી.

કિંચ પખી નઈ કુરકુટી, સુપનઈ આંધી જગઈરે;
 સોય સુકુલની પાંમઈ કન્યા, કર્મ ભોગલી ભાંગઈરે—સુ. ૭૭

સૂર શશીનું મંડલ દેખઈ, હઠઈ હર્ષ ન ભાયરે;
 વ્યાધિ રોગ તસ દૂરિ પત્તાઈ, દેહ કનકમય થાયરે—સુ. ૭૮

વૃષભ, તુરંગ, ગજ, રથ સુપનઈ, તે ઉપરિ ચઢી રોધરે;
 દેસ દેસની લખમી આવી, સોય પુરૂષ ધરિ જૂઠરે—સુ. ૭૯
 સુપનઈ દધિકો દિઘ આપનઈ, તો ધરિ ઋધિ ભરાધરે;
 ધરિ આવી કો ધૂતઈ નાહધ, તસ ધરિ કદલ થાધરે—સુ. ૮૦
 સુપનઈ દધિ ખાતા જસવાધઈ, જલો તણો ડક વારે;
 વીછી નાગ ડસ્યા તે રૂડા, ધન પામે પુણ્ય સારે—સુ. ૮૧
 સરોવરમાંહિ નર નિદ્રામાંહિ, પદ્મલપતિ ખીર ખાધરે;
 સોય સુપન જગમાંહિ મોટું, પૃથ્વીરાય થાયરે—સુ. ૮૨
 સુપનવિચાર કહિઓમઈ માડી, તેહમાં સુપન જે રવારે,
 સોયસુપન શ્રીકુમરનિરંદનઈ નિદ્રામાંહિ ડસારે—સુ. ૮૩

હૃદય.

શુભ સુકનઈ વૃષ આવીઓ, પછડો પાટણમાંહિ;
 કૃષ્ણ દેવનઈ જઘ મિલ્યો, ભગતી પ્રેમલ ત્યાંહિ. ૮૪

ઠાલ.

ભમરાની—રાગ ગોડી.

પ્રેમલદેવી પ્રેમસું મન ભમરારે, સુંકળ જલ અંધોલ લાલ મન ભમરારે.
 દૂર્ગા દેવી તેહમાં મ. ઝીલઈ કરધ કલોલ લા. ૮૫
 કુમારપાલ જોધ કરી મ. ઝોલ્યો મધૂરી ઝવાણી લા.
 જો મુઝ રાજ ગુજરતાણું મ. ઝો તું મુઝ મસ્તિગિનાય લા. ૮૬
 દૂર્ગા ઉડી પ્રેમસુ મ. જઘઠી ઉત્તમ અગિ લા.
 નાયઘ કૂદધનઈ રમધ મ શબ્દ કરધ મનિ રંગિ લા ૮૭

તિહાં એક સુકુનજ પાકડી મ. બોલ્યા મધુરી વાંણી લા.
 રાજ થાસઈ દિન સાતમઈ મ. તૃપ વહસ્યઈ તૂઝ આંણુ લા. ૮૮
 એણુઘઅવસરિપાટણુવિષય મ. સુભટ મલી કરઈ રાજ લા.
 મંત્રી આપ વિચારતો મ. કોહોનઈ દેસુ રાજ લા. ૮૯
 એક રાવત તિહાં અતિભલો મ. જેસગનઈ કુલિ જેહ લા.
 મંત્રી સહુજ મિલી કરી મ. થાપ્યો રાજ તેહ લા. ૯૦
 સિંધાસણુ બિઘસી કરી મ. બોલ્યો મૂરખ તાંમ લા
 રાજ તુહો મુઝ આપીઉ મ. કહો સુ કીજઈ કાંમ લા. ૯૧
 તવ મંત્રી મુખી બોલિઆ મ. કુટો તુંહો કપાલ લા.
 સીંહ થાનિક બધો સહી મ. ન ટલી જાતિ શિઆલ લા. ૯૨
 તવ તેહનઈ ઉઠાડીઓ મ. બીજો રાવત સાર લા.
 તેહનઈ રાજ બધસારીઓ મ. ભીતિ વિના ર્યો ભાર લા. ૯૩
 ગાત્ર ભંગ તે નર થયો મ. ત્રૂટિ તેહનઈ કહઈડિ લા.
 નીચું જૂઘ મનિ બીહું મ. રાજ થકી ભલી હમડી લા. ૯૪
 નિસત્વ નર જવ જાણીઓ મ. તવ ઉઠાડઈ વીર લા.
 ગંગામાંહિં પખાલીઈ મ. કેશ ન થાય હીર લા. ૯૫
 અન્ય સૂભટ તેડી કરી મ. થાપ્યો ભલ ભૂપાલ લા.
 તિલક વેલા તે બોલીઓ મ. રહો, લઈ આવું કપાલ લા. ૯૬
 ઉઠી નિસત અલગો રહઈ મ. નહી તુઝ રાજ સોભાગ લા.
 માંન સરોવર ઝીલીઓ મ. કાગ ન થાઈ હંસ લા. ૯૭

દૂહા.

કાગ સરીખો નરપતિ, ઉઠાડ્યો તેણીવાર;
 મંત્રી પુરૂષ મિલી તિહાં, કરતા યુદ્ધિ વિચાર.

વિણ નિસરણી કિમ ચઢાય, સુભટ સાહાય્ય વિના રયો રાય;
 બાલ પુરૂષ જન ગરદો થાય, લાઠી સાહાય્ય યાલ્યો જાય. ૧૮
 સાહાય્ય તણી છઈ મોટી વાત, કેસી અહઈ પરદેસી હાથ;
 વાંમ સાહાય્ય સઆમહ રાંમ, તો તેણુ ડીધુ પુણ્યનું કામ. ૧૯
 ચંડ કોસીઓ સુભગતિ વર્યો, જો વીરઘ સરિ હાથજ ધર્યો;
 ગયો દેસ સધલો તો વલ્યો, જો પાંડવનઘ કાલડ મલ્યો. ૨૦
 હનુ ચાલ્યો રામ નઈ કાળ, કુમરનિરંદ બનેવી સાથ;
 કરઈ દેસ અઢારનું રાજ, બધઠો વયરીના મુખ ભાંજ. ૨૧

ફહી.

વયરી મુખ ભંજ કરી, બધઠો નૃપતિ રાજ;
 મંત્રી શેઠ ૧મિલી તિહાં, ચાલ્યા ઉચ્છવ કાજ. ૨૨

ઢાલ.

ભમરાની રાગ ગોડી.

મંત્રી સહુ મિલી કરી મ. પ્રણમઈ કુંભરનિરંદ-લા.
 રાજ તિલક રકાઢઈ સહી મ દીપઈ જીમ દિણંદ-લા. ૨૩
 સેઠ સેનાપતિ તિહાં મલી મ. વિનવીઓ મહારાજ-લા.
 કહો કેહીપરિ પાલસ્યો મ. અઢાર દેસનું રાજ-લા. ૨૪
 ઉંચો સાસ લેધ કરી મ. ઉઠિઓ નૃપ તતકાલ-લા.
 ખડગ બલિ ઉત્પલુ સહી મ. નવિ માનઘ તતકાલ-લા ૨૫
 લખમી ૪કહઈ નવિ લખી મ સર હુઈ તે ખાય-લા.
 વસુધા વસિ છઈ સુભટ નઘ મ. ભૂજ બલિ હુઓ રાય-લા. ૨૬

૧ મલિ કરિ. ૨ કરઈ. ૩ હુ મહિપતિ. ૪ સાધારણ એ છે.

ઢાલ

પ્રણમું તુલ સીમધરજી-એ-દેસી.

પુણ્યધ ગજરથ ઘોડલાંજી,	પુણ્યધ પુત્ર વિનીત;	
પુણ્યધ દીર્ઘ આઉખુંજી,	પુણ્યધ મહીપતિ મિત.	૯
સોભાગી પુણ્ય સમો નહીં કોઈ.		
૧ શત્રુસાહમું નવિજૂઠ (સકે)જી,	પ્રીતિ પુણ્યમું હોય;	
	સોભાગીં આયલી.	૧૦
પુણ્યધ ભોજન દેવનાંજી,	પુણ્યધ સૂશીલી રે નારિ;	
પુણ્યધ સુંખભરી જીવીધજી,	ગજ ગાજધ ધરખારિ-સો.	૧૧
પુણ્યધ મંદિર માલીઆજી,	પુણ્યધ રૂપ ઉદાર;	
પુણ્યધ કમલા ધરિ રમધજી,	પુણ્યધ ભોગ સુસાર-સો.	૧૨
પુણ્યધ ચીવર અતિ ભલા,	સુંખ બહુ સિચ્ચારે સોય;	
પુણ્યધ જી જી સહુ કરધજી,	વચન ન ખંડધ કોય-સો	૧૩
પુણ્યધ બધવ બહધનડીજી,	પુણ્યધ માત પિતાય;	
પુણ્યધ સુર સેવા કરધજી,	પુણ્યધ જસ બોલાય-સો.	૧૪
પુણ્યધ દેસ અઢારનુંજી,	કુમર નરેશ્વર રાજ;	
પુણ્યધ પાટણ બધસિણજી,	પામ્યુ રાજ-સો.	૧૫

અઉપધ

પુણ્ય તે કુમર નરેશ્વર ધણ,	સાહચ તે કૃણુદેવહ તણ;	
નીરભયું નવિજાધ વિણુ ધડધ,	વાડિ વિના વેલો નવિ ચઢધ.	૧૬
ધનુષ વિના નવિ ચાલધ તીર,	તરવર નવિ વાધધ વિણુ નીર,	
પવન વિના નવિ ચાલધ વાંહણ,	કાયા તો જો માહિં પરાંણ.	૧૭

ભૂજી ઝીલ્યો તેહી કરધ મુદ્રા ઉછાલધ;
 ગખૂ જમણુ જૂધ ઝતધન જસ્યો ટાલે.
 રણે નિહાલે નગુણુ પુરુષ, અપવિત જેહનો મસ;
 કાજ ન દોધ સ્વાન મસ્તક કાગ મંસ.

૩૬

હાલ.

સાહેલડીની—રાગ રામગિરિ.

પૂરવમિત્રતિહા તેડીઆ સાહેલડીઆં. પ્રથમ અલી કુમાર-ગુણુવેલડીયા.
 સાત સહ્યાં ગાંમજ ભલાં સા. આપઈ ભૂપ ઉદાર-ગુ. ૩૭
 ભીમ હાલી બોલાવીઓ સા. રાખ્યો પોતધ પાસ-ગુ.
 રક્ષા કરો મુઝ દેહની સા. ભોગવો ભોગ ઉલાસ-ગુ. ૩૮
 જોણી^૧સ્ત્રીઈ કરંઓ દીઓ સા. તાસ પસાય કીધ-ગુ.
 તે પાસે તિલક કરાવ્યો સા. રંગાંમ ધોલકું દીધ-ગુ. ૩૯
 અસ્યાકાજિ નર વલગીયો સા. વણિગ સોય પ્રસિદ્ધ-ગુ.
 કૂટક ઉવણિગ વડોદર સા. રાજ થાપના કીધ-ગુ. ૪૦
 ઉદયનનઈ તેડી કરી સા. થાખ્યો નિજ પ્રધાન-ગુ.
 રાજ ઝહિ સહુ તાહરં સા. મુજ અરથઈ સેર ધાંન-ગુ. ૪૧
 સજન તણુઈસ તોખીઓ સા. આધ્યો ગઢ ચિત્રોડ-ગુ.
 લાડ દેસ ભટ વોશિરિ સા. ૪કીધો મસ્તગિ મોડ-ગુ. ૪૨
 હેમ સુરિ ચરણે નમ્યો સા. લિઓ મુનિ પૃથવિરાજ-ગુ.
 કેહીપરિં તુઝનઈ^૫થસુ સા. ગુણુ ઝોસંકલ આજ-ગુ. ૪૩
 સર્વાર્થ યોગી ભલો સા. તેડયો પાટણુમાંહિ-ગુ.
 સોવન મઢી તેહની કરી સા. રાખ્યો^૬આયસ લ્યાંહિ-ગુ. ૪૪

સંવત અગ્યાર નવાંશુધ મ. માગશિરદં મંડાણ-લા.
કાલીચઉચ્છ થાયના મ રાય અખંડજ આંણ-લા. ૨૭

૬૬૬.

અખડ આગન્યા રાયની, માંનધ તે સહુ ક્રોધ;
ગજ રથ ઘોડાં લેધ કરી, ભૂપ તણું મુખ જોય. ૨૮
મણી મુક્તાદલ થાલ ભરી, વધાવધ નર-નારિ;
પાંચ શબ્દ વાજધ વલી, તોરણ બાંધ્યા બારિ. ૨૯
ધરિ ધરિ ગૂડી ઉછલી, ઉચ્છવ અધિકા થાય;
કુંભરનિરદ કેસરી, લીલ કરઈ મહારાય. ૩૦
રાજ કરતો ચિતધ, હું ભમીઓ બહુ કાંમિ,
ગુણુ તેહના નવિ વિસરઈ, જે આવ્યા મૂઝ કાંમિ, ૩૧
અવગુણુ પુંઠિધ ગુણુ કરધ, તે વિરલા સંસાર;
ગુણુ કેડિધ ગુણુ કીજીધ, અવસરિ સોય સંભાર. ૩૨
ગુણુ કેડિઈ ગુણુ નવિ કરધ, કૃતધન તેહનું નામ;
જે નર હુધ ગુણુ મચ્છરી, તે ન લહધ શુભ કાંમ. ૩૩
દાન દિધ નઈ તપ તપઈ, પૂજધ જીનવર પાય,
કવિયણુ કહઈ ગુણુ મચ્છરી, મુકિત કિમધ ન જાય. ૩૪
કુંભારપાત્ર નૃપ ગુણુ ગ્રહી, જેહનો વંસ પવિત્ર;
ગુણુ ઓસકલ કારણઈ, તેડયા પ્રવ મિત્ર. ૩૫

કવિત્ત

સ્વાન મસ્તગ કાગ મસા, ચહે પાપકો જેહ;
ચાણલ ચાણો ચોહટધ, ભૂજી ઝીણો તેહ.

તેહની વૃત્તિ વધારતો સા રહ્યા મંદિર ખાસ-ગુ.

ગુ. ૫૬

ઉદિર મરણુ જીહાં થયુ સા. એક ભુવન તિહાં સાર-ગુ.

તેહનું નામ તિહાં થાપીઉં સા. ઉદરીઆ વિહાર-ગુ. ૫૭

સુપન પાઠકી તિહાં તેડીઆ સા. જોણુ કરી રાજની વાત-ગુ.

સોવન રનાન કરાવીઉં સા. ગરાસ ગાંમ તસ વાત-ગુ. ૫૮

સિરવિણુ પુરપ તણિ કથા સા. જોણુ કહી પચઈ નારી-ગુ.

ગામ અકેક તેહનઈ દીઉં સા. વાત વિનોદ સંભારિ-ગુ. ૫૯

સોય પન્નર તેડીઓ સા. જોણુ કહી મસ્તગ વાત-ગુ.

સોવન સહસ તેહનઈ દિઈ સા. કચન જીહવા સાત-ગુ. ૬૦

જોણુ કરિઓ ગુણુ જોડો સા. તસ સંભાર્યા ત્યાંહિ-ગુ.

નૃપ સતોષી જીહુપરિ સા. જસ વાધ્યો જગમાંહિ-ગુ. ૬૧

ભૂપલ દેવી, પટરાંણી સા. પરણી પદમની નારિ-ગુ.

પદ્માવતિ સોલ કંન્યાસું સા. સા આણિ ધરિઆરિ-ગુ. ૬૨

અઢાર દેસ પોતઘ ભલા સા. હસ્તિ સહસ ઈઆર-ગુ.

અઆર લાખ વાજી ભલા સા. રથ પચાસ હનર-ગુ. ૬૩

બહુતરિ નર બુદ્ધિ ભલી સા. સુરા સામંતરાય-ગુ.

અઢાર લાખ પાલા ભલા સા. આગલિથીઉં જાય-ગુ. ૬૪

ચરુપદ.

એટલું રાજ કુંભરનિરદ, પ્રગટ ઉદય જીમ ગગનિ દિણુંદ;

સખલ પ્રતાપી મોટો રાય, ચઢી તુરંગમ બાહિર જાય. ૬૫

રગઈ ભગ હુઓ તિહાં રાય, કૃણુદેવ હસ્યો તેણું કાય;

મર્મ વચન મુખિ બોલ્યો આલ, કુંભારપાલ સરિ ઉઠી આલ. ૬૬

ખેત્રપાલ લખમી તણી સા.	મૂરતિ કરાવી	દોય-ગુ.	
કોલંબપાટણનો જે ધણી સા	બહુ સતોખીઓ	સોય-ગુ	૪૫
જેણુંયોગીમુખિભાખિયા સા.	ચતુર બોલ	વિચાર-ગુ.	
ડંડ ખપર દિધ કનકના સા.	કઠિ રચણનો	હાર-ગુ.	૪૬
રામચદ્ર મુનિ તેડીઆ સા.	નૃપ લાગો જઘ	પાય-ગુ.	
સોવન પુષ્પ વધાવીઆ સા	બહુ પ્રસંસો	૧તાય-ગુ	૪૭
કાસી દેસનો વાંણીઓ મા.	જેણું રાખ્યો ધરિ રાય-ગુ.		
સોલગાંમ તસ રસોંપીઆ સા	ગૂણ ઓસકલ	થાય-ગુ.	૪૮
બાલચદ્ર તિહાં નેડીઓ સા	જનનિધ તે ચર્મકાર-ગુ.		
સામંતરાય તસ થાપીઓ સા.	આપ્યા ગાંમ તસ બાર-ગુ.		૪૯
સોય પુરૂષ સભારીઓ સા.	આંખાનો રખવાલ-ગુ.		
નિજ વન તાંમ ભલાવતો સા.	સુખિ રંગમાડઈ કાલ-ગુ.		૫૦
ત્રિયા વિયોગી જે હતો સા.	તે આવ્યો તેણું ઠારિ-ગુ.		
સાસરવાસો બહુ કરી સા.	સુંપી પદમની નારી-ગુ		૫૧
શેઠ સરહીઓ થાપીઓ સા	આપ્યા ગામ તસ બાર-ગુ.		
વલી ત્યાંહાં સભારયુ સા.	થાપી કણબણ	માય-ગુ.	૫૨
વીસગાંમ વેગધ કરી સા.	કીધુ તામ પસાય-ગુ.		
ધૃત કુડલીઓ હડીઓ સા.	સીરાંજ તેહનું નાંમ-ગુ.		૫૩
મુગટ બધ તેહનધ કર્યો સા	સુખ્યા સોરઠ ગાંમ-ગુ.		
કૃષ્ણદેવ નધ પાએ નમ્યો સા	સુખ્યો રાજનો ભાર-ગુ.		૫૪
સકલ દેસ તુલ્હો ભોગવો સા.	મમ પૂછો મૂઝ વિચાર-ગુ.		
પચ સહ્યાં ભરડા મિલ્યા સા.	જેહમા પૂરિઓ વાસ-ગુ.		૫૫

એણુઘ ડટાંતઘ સમઝજે, મમ જો નૃપની આદિ;
 એક સાહ નર્મ બીજો સેવડો, સુ જોઈશ બેની આદિ. ૭૭
 નદી નિરંદ્ર ઋષિ ફૂલ, મુકતાહલ કમલાણુ;
 એતા આદિ ન જોઈઘ, ગુણ લીજઘ ગુરૂઆઈ. ૭૮
 ગૂણ લીજઈએ પચના, સૂણ્યો શાસ્ત્રજ ભાવ;
 જીમ દીવો તિમ નરપતિ, એહુનો એક સ્વભાવ. ૭૯
 જોણુઘ ઉપાયો દીવડો, ન કરઘ તેહની સાર;
 તઈ થાખ્યો નૃપ મુઝ તણુઘ, મ કરીસ મૂઝ પતીઆર. ૮૦
 ડાકણિ પાસા જીમ કહો, લખમી યોવન રૂકાલ;
 શાસ્ત્ર શસ્ત્ર પતીઆર ર્યો, ખિણુમાં વયરી થાય. ૮૧
 નદી નખલો નરપતિ, નારી વચન વિલાસ;
 નિર્ગુણ નીલજ નીચનો, સો કીજઘ વિશ્વાસ. ૮૨
 નૃપ વારઈ બહુ પ્રેમમુ, તુ મમ લોપીસ લાજ;
 ભગની કંત વડ નાતરઘ, મઈ સુખ્યું તુલ રાજ. ૮૩
 દ્વે સિચ્યો લીંમડો, તોહે ન મીડો થાય;
 અહિનઈ અમૃત પાઈઈ, તો સહી વિપ નવી જાય. ૮૪
 વાર્યા ન રહઈ કૃષ્ણદેવ, મુચઘ પૂરવ ભાવ;
 મુકઈ નહી સુર નર પથુ, આપ આપણો સભાવ. ૮૫
 મધુરઘ વચને વારતાં, કરતો રૂઝૈટિલ વાત;
 મુકવિ કહઈ નર સાંભલો, રાખ્યાં ન રહઈ સાત. ૮૬
 કમલા, યોવન, લખાડ, કાલ, અતીસાર, ગજકણું;
 પ્રાણી રાખ્યો નવિ રહઈ, ડજવ આવઘ જન મરણુ. ૮૭

રાખી તાંમ બનેવી લાજ, કિહાં કોયુ દિન પહધલું આજ;
 અલગો તેડી કરસું કાજ, અસ્યો વિચાર કરધ મહારાજ. ૬૭
 રાજસુવન નૃપ આળ્યો જસઈ, વેગ બનેવી તેડ્યો તસઈ;
 વિનય કરી નઈ બોલ્યો રાય, વડો બનેવી આપજ ઠાય. ૬૮
 એણુઈ ઠાંમિ અડબોથઈ મારિ, પણિ મમ હસસો સભા મઝારિ;
 તુલહસંતાં મુઝ વિણુસ્યઈકાજ, સુભટ કોય ન માનઈ લાજ. ૬૯
 કર્મ મર્મ નઈ જન્મજ વાત, નવિ કહીઈ પૂર્વ અવદાત;
 જીવતણી ગતિ નવિ લહધવાય, સરીખા દિન નહીં રંકહ રાય. ૭૦

દહી.

સરિખા દિન સરિખા વહી, નોહધ સુર, નર. ઈંદ્ર;
 જહાં સપદ તિહાં આપદા, ચઢત પઢત રવિચદ. ૭૧
 તરઅર સદા નહીં સરીખડાં, જો નહિ દોલતિ સાર;
 જેહ ચઢઈ નર તે પડઈ, ન પડઈ પીસણહાર. ૭૨
 જેણુઈ પથર સહ્યાં ટાંકણાં, હેમ સયાં લોહ ધાય;
 મુકુટ થઈ મસ્તગિ ચઢ્યા, જીન પ્રતિમા પૂજાય. ૭૩
 જેણુઈ વસ્ત્રિં વેદન પસહી, તે પાંખો નૃપ અગ;
 મુક્તાફલ વીંધાવીઈ, તે પાંખ્યા સ્ત્રી સંગ. ૭૪
 છિદ્ર લહી ચઢિઈ તાવડઈ, વડું ધરિઈ તસ નાંમ;
 જસ તેહનો જગમાં ધણો, સમરઈ આખુ ગાંમ. ૭૫
 જેણુઈ ખાંધઈ ધુસર ખમ્યાં, તો ઘોરી ગુણ ગામ;
 નહીતર પોડી સાંઢીઆ, જસ હીણા નર નામ. ૭૬

જન્મતણી જે પ્રીતડી, એક કુવચનઈ જાઈ;
 સૂવચન સોય ન વિસરઈ, જીમ સુપુરૂપ નિજ માય. ૯૮
 સરગ નરગ મુખ જીભથી, જીભઈ નર મુખ હોય;
 જીભા વસિ નહીં જોહની, તે દૂખીઆ ભવ દોય. ૯૯
 કૃપ્તદેવ દૂખીઉ થયો, ધૂળ વેરી સોય;
 કુમારપાલને સહુ નમઈ, આણુ ન ખંડઈ કોય. ૧૦૦
 લખમી લીલા બહુ ધરી, તપ ન કરઈ અન્યાય;
 અકર નહીં જસ ગાંમમાં, ડડ ન લીધ (ભા) રાય. ૧

ઢાલ.

પ્રણમું તુલ્લ સીમધરજી—એ દેસી.

ડંડ નહીં જસ રાજમાંજી, ડડ તે દેવલિ હોય;
 બધ નહીં જસ ગાંમમાંજી, બધણુ ભૂપણુ સોય;
 સુણો નર ? સાચો કુમરનિરદ, સુ.
 અધિક પ્રતાપી શોભતોજી, જીમ ગગનિઅ દિણુદ-સુ. ૨
 બધન બાલી કુંચુઈજી, બધન મસ્તગિ વેણિ;
 બધન ઘોઠિક પેટનઈજી, પણિ નયિ બંધન કેણિ-સુ. ૩
 વંકાઈ લોકમાં નહીજી, વકા વહઈલી કમાણિ,
 નાના નહિં મુખ લોકમાંજી, ના પર કરવા હાણિ-સુ. ૪
 હરઈ નહીં કો રહઈપુજી, હરઈ ત્રિયાપર ચિત્ત,
 મારિ શબ્દ નહીં ગાંમમાંજી, તે લોહકાર વદનિ-સુ. ૫

રાખ્યો ન રહઈ કૃષ્ણ દેવ, તાંમ વિચારધ રાય;
ભાંડ ભીંસ દૂઝઈ તદા, જન્વ તે પાદુ ખાય. ૮૮

ચરિત્ર.

અસું વિચારી નર ભૂપાલ, તેડયા નર નાવી તતકાલ;
અરે સેવકો કહુ છુ અહો, કૃષ્ણદેવ કહ્યો જાગ્યો તુહો. ૮૯
તેલ અગિ ચોલો જઈ સુર, હાડ સવે કર્યો ચક્રચૂર;
લેધ આસા આવ્યા તિહાં, કૃષ્ણદેવ ખનેવી જીહાં. ૯૦
વિનય કરીનઈ વલગા વાડ, રમરડી ભાંજ્યાં હાડહાડહાડ;
તેહની કાંયા કાંચલ કરધ, જીમ જીવધ નર નવિ અરધ. ૯૧
કૃષ્ણદેવ કરધ મનિ શોક, જોયો જીહાંકેરો દોષ;
જેહની રસનાં લાંબી હસધ, તે નર નારિ દૂખીઆ થસધ. ૯૨
કમલપ્રભ આચાર્ય જોહ, તીર્થકર દલ મેલધ તેહ;
મરણુલહી મુનિ ઝૂગતિ જાધ, તેતો રસનાતણો પસાય. ૯૩
મૂવભવિં શ્રીપદમ જીણુંદ. વૃષભ મુખિ પચિંતવતાં બંધ;
લાગૂં પાપ જો ચોખું મન, વરસ દિવસ નવિ પાંખ્યા અન. ૯૪
અરિઅયિ ભરતતણો સ્તુતજોહ, અસત્ય વચન મુખિ બોલ્યો તેહ;
બહુ સંસાર વધાર્યો તિહાંઈ, જીવ ભમ્યો તસ ચરિતિ માંહિ. ૯૫
વિક્રમ રાજ સાહસું જોય, જીભધ બહું દૂખ પાંખ્યો સોય;
શનીસર સાથિં સાહનઈલાવ્યો, થધ ચરિતિ દૂખકાં ભોગવ્યો. ૯૬

દહા.

જવનમાં દાધાં રૂખડાં, દ્રવ્યા દીસધ કાંહધ;
કુવચન દાધાં ન દ્રાલધ, સાલધ હાંડાંમાંહિ. ૯૭

૧ જ્યાહારે. ૨ ભરડી. ૩ હાડેહાડિ ૪ દુર્ગતિ. ૫ ચિંતવિહં.

૬ સ્યાંતો. ૭ દવના. ૮ પક્ષવધ.

જન્મતણી જે પ્રીતડી, એક કુવચનઈ બાધ;
 સૂવચન સોય ન વિસરધ, જીમ સુપુરુષ નિજ માય. ૯૮
 સરગ નરગ મુખ જીભથી, જીભઈ નર સુખ હોય;
 જીભા વસિ નહી જેહની, તે દૂખીઆ ભવ હોય. ૯૯
 કૃષ્ણદેવ દૂખીઉ થયો, ધૂળ વેરી સોય;
 કુમારપાલને સહુ નમધ, આંણુ ન ખંડ ડોય. ૧૦૦
 લખમી લીલા બહુ ધરી, તપ ન કરધ અન્યાય;
 અકર નહી જસ ગાંમમાં, ડડ ન લીધ (ભા) રાય. ૧

હાલ.

પ્રણમું તુલ સીમધરજી—એ દેસી.

ડડ નહીં જસ રાજમાંજી, ડડ તે દેવલિ હોય;
 બધ નહીં જસ ગાંમમાંજી, બધણુ ભૂષણુ સોય;
 સુણો નર ? સાચો કુમરનિરદ, સુ.
 અધિક પ્રતાપી શોભતોજી, જીમ ગગનિઅ દિણુંદ-સુ. ૨
 બધન બાલી કુંચુધજી, બધન મસ્તગિ વેણિ;
 બધન ઘોટિક પેટનઈજી, પણિ નવિ બંધન કેણિ-સુ. ૩
 વંકાધ લોકમાં નહીજી, વકા વહધલી કમાણિ;
 નાના નહિં મુખ લોકમાંજી, ના પર કરવા હાણિ-સુ. ૪
 હરધ નહી કો રકહધનુજી, હરધ ત્રિયાપર ચિત્ત;
 મારિ શબ્દ નહીં ગામમાંજી, તે લોહકાર વદતિ-સુ. ૫

મારિ શબ્દ ભૂઆ ધરીજી, કંઈ દીસઈ રણમાંહિં;
 કુંભારપાલનાં ગાંભમાંજી, મારિ શબ્દ નહી કીડાંઈ-સુ. ૬
 નગર લોક નપુંસકાજી, પરસ્ત્રી ગમનહ તાજી,
 બહુ બોલા નર બહુ વસઈજી, રપરગૂણ બોલણુ કાજી-સુ. ૭
 મુંગા વસઈ બહુ ગાંભમાંજી, પર અવગુણ નધરે દામિ;
 તસકર બહુ તસ ગાંભમાંજી, ગુણ ચોરેવા ડામિ-સુ. ૮

દ્વહા.

ગુણ બોલેઈ સહુ પરતણા, અવગુણ નહી સસારિ;
 વસઈ લોક પુણ્યવત તિહાં, છિદ્ર રહિત નર નારિ. ૯

ચરિત્ર.

છિદ્ર રહિત વસઈ નર ત્યાંહિ, છિદ્ર અ છઈ માણુ મોતીમાંહિ;
 દમન નહીં જસ નગર મઝારિ, ગજ અરિ દમન લહઈ તસ ઠારિ. ૧૦
 ગ્રહો ન દીસઈ કો નર કિડાંઈ, રાહુ ગલઈ છઈ રવીને ષતિહાંઈ;
 અથવા ચંદ્ર ગ્રહણુ પણિ હોઈ, કંઈ વર વહુકર ગ્રહણુઈ સોય. ૧૧
 અસ્યું નગર રૂતે પાટણુ કહુ, ઈંદ્રપુરીથી અધિકુ લહુ;
 રાજા કુંભરનિરંદહ જીહાં, બાવન હહાજસ પનગરમું તિહાં, ૧૨
 હેમાચારજ સંરિખા જતિ, હેમ વ્યાકર્ણુ ધણા હરી મતિ,
 હેમખિંબ હરિ મૂરતિ ધણી, હા મુખિ દાનહ દેવા ભણી. ૧૩
 હીમધ મુદ્ધિ બહુજન વસઈ, અનઈ હસાવઈ આપણુ હસઈ;
 હરીઆલીના બહુ કહઈ નાર, હરીઆ લોહ પતાણુ વહઈનાર. ૧૪
 હાકયા વટઈ એહવા નર ધણા, હાથી હયવરની નહી મણા,
 હથી યુધી હથીઆરહ ધણી, હીરા વનતિ હુઈ અતિધણી. ૧૫

૧ રાજમાજી. ૨ બોલઈ પરગૂણ. ૩ કાનિ. ૪ સદિ. ૫ સમાદિ.

૬ રણિ.

હેમ અસુ નઇ હંસ નહિ મણા,	હીરા જ્ઞાતિ પટોલા તણા,	
હાથિ મોકલા પુર જન લોક,	હરિ સરિખા નર વસઈ અશોક.	૧૬
હેમાચલની વસ્ત અનેક,	હાસ નરનઈ જીહાં વિશેષ;	
હેમંતિ રિતુના ભોગી સહુ,	હુસિ લોક વસઈ તિહા બહુ.	૧૭
હરી વંસી હરિઅડ બહુ વસઈ,	હાલિ હીંદુ અતિ ઉલસઈ,	
હકુકતણાં જીહા બહુવહઈનાર,	હાટ હેસ્મી હરિ વૃષ સાર.	૧૮
હાલી હલ નવિ લાધઈ પાર,	હડીમાર હડીઆ વરકાર;	
હસા હોલી હોલા હર્ણ,	કો નવિ ઉપાય તસ મરણ	૧૯
હરિ હસ હોલામઆ જીવ,	તે મુખીઆ રવનિ ચરઈ સદૈવ;	
હરખી હરિલંકી નારિ,	હસા ગમની પુરહ મઝારિ.	૨૦
હસ્ત વદન હય ગતિ હસ્તની,	હસહઈઈ હાલઈ ગતિ મનિ;	
એ આવન હહા પુરમાંહિ,	આવન વવા તે દૂરિં ત્યાહિં.	૨૧
વિકલ વિટલ વાંકા નર જીહાં,	વિસન સાત નિવાર્યોં તિહાં;	
વક વિરોધી નહીં પુરમાંહિ,	વિપ્રીત ભાખી કાઢ્યા તિહાંઈ.	૨૨
વયરી વિધન નહી વડઈ વાત,	વચક નર નહીં વિશ્વાસઘાત;	
વહિ પાડા વધના કરનાર,	તે પુરમાંહિ નહિં નિરધાર.	૨૩
વાસી ભોજન કો નવિ કરઈ,	વયર વાણી પુરજન પરિહરઈ,	
વઢા વઢીઆ નરજો પણિ હતા,	ભૂપઈ તે વાર્યા બોલતા.	૨૪
વિદ્યા વિરૂઢના જે ધણી,	ભૂપઈ તે નાખ્યા અવગુણી,	
વચન મુખા નવિબોલઈ કોય,	વાદ દૂવાદ રનવિ બોલઈ કોય.	૨૫
વાસના ભુડી જે નર નારી,	તે નવિ લાભઈ પુરહ મઝારિ;	
વાત નહી જીહાં નંદા તણી,	કાઢીઆ વડી મતિના ધણી	૨૬

- વિનીતા જે શીલઈથી ખસઈ, અસી નારી કો તિહાં નવિ વસઈ;
વલી વિભચારી નર નવિ મિલેં, વરણી વરગ થકો નવિ ટલઈ. ૨૭
- પ્રભવધ નહીં વ્યંતર વ્યંતરી, જેણુધ નગરઈ ન વસઈ વાઘરી;
વિષધર વીછી સરિખા નરા, નગર થકી તે રહી બાહરા. ૨૮
- વાણી પાંત તણા કરણહાર, વાર વાતના ભાંજનહાર;
વૃષ હરી નઈ વાઢિ જેહ, પાટણુમાંહીથી કાઢ્યા તેહ. ૨૯
- વણુજ કુવણુજ તિહાં નવિ હોય વિષ રીસઈ નવિ ખાઈ કોય;
વલી પુરૂષ જીહાં નહીં વિજગણા વિક્રમ નર પ્રાહિં નહી ધણા. ૩૦
- વચન વડાનું ખંડઈ જેહ, પુરથી રૂઢરી કીઆ નર તેહ;
વાધ્યું બોલઈ વાર્યો નવિ રહઈ, અરયા પુરૂષ કાઢ્યા તિહાં સહઈ. ૩૧
- વેર વરાડ નહી ધરિ બારિ, પ્રાહિ થોડી વિધવા નારિ;
મુલિં મુહી જીહાં વાણુહી, સાત રોગ તે પૂરમાં નહી. ૩૨
- વાલો વેદ ન નહીં વલવાય, વર્ણુવરાધ્ય(નહી)વસિ રૂપન થાય,
વિંટ કુંહાડઈ વાય કુવાય, દોય વસ્ત નહી તેણુધ ઠાય. ૩૩
- ઝેહ બાવન વરયા વવા, મુંણુયો બોલ કહું રજે નવા;
કૂંભારપાલઈ વલી પરહર્યા, બાવન લલા પૂર બાહિર કર્યા. ૩૪
- લંકે લખાડી લંબ રહીત, લંચંક લપટ લખણુ સહીત;
લોલુચ લુટિ તણા ખાનાર, પુર બાહિર કાઢ્યા તેણીવાર. ૩૫
- લક્ષણુહીણો લોભી લતખોર, લહેણું નાપઈ કઠિણ કઠોર;
પઈ વચન રાયનું જેહ, પાટણુમા ન વસઈ તેહ; ૩૬
- લુંણ હરામ તણાં કરનાર, લમણુ કંદ તણા ખાનાર;
લધુતાપણું નર પાંખ્યા જેહ, લગ્નગ્યા નવિ લાજઈ તેહ. ૩૭

લપોડસંખ લાસરીઆ હતા, લહણુઈ જૂહું જે બોલતાં,
 લાંબી જીભ અનધ લાંપડા, સભા થકી કાઢ્યા વાપડા. ૩૮
 લોચન લુગડાં મયલુ દોધ, રાય સભામાં નહી નર સોય;
 લત લપડાક અનધ લાકડી, એ ત્રિણિ નઈ વેલા પડી. ૩૯
 લસ્કરપરતી જીહાં નહી બીહીક, લાલી લાવાં ન હણુધ લીખ;
 લેસ્યા ૧ ભુંડીના નર નહી, લોભી લેણીઆ નાઠા તહી. ૪૦
 લિગ ૨ નઠાંકધ લહણુધ જીમધ, તે પાટણુપુરમાંહિ નવિ ભમધ;
 લોઢાનાં નાંણું ૩ નહી તિહા, લૂખા પુરૂષ ન દીસઈ ૪ કિહાં. ૪૧
 લેહનારા થોડા ૫ પુરૂષ જીહા, લૂખસ લિંધાતા તુછ તિહાં;
 લાંધધ લોટધ નધ નર કોઈ, લૂખું ન જમઈ પુર જન સોધ. ૪૨
 લીધો બોલ ન મુંકધ જેહ, ભૂપધ હાકી કાઢ્યા તેહ;
 લાલો શમદ નવિ જાંણુધ કોય લુંડી સરીખા નર નહીં કોય. ૪૩
 લડત ખોર લખ લખતા જેહ, પ્રાંહિ પાટણુમાંહિં ન રહ્યા તેહ;
 લાંકા, લેપડુ લકડકાડ, વાવનમાં તે કહ્યા તિહાં લાડ. ૪૪
 દહા.

લાડ નહી જસ દેસમાં, કાઢ્યાં કઠીણુ કઠોર;
 પાલિ મધ્ય જધ તે વસ્યાં, જીહાં ઝાઝાં રહઈ ચોર. ૪૫

ઢાલ.

ગિરિજા દેવી નઈ વીનવું—એ દેસી—રાગ—ગોડી.

સાંસો કીધો સામલીયા—એ દેસી.

તસ્કરમાંહિ નર તે રહ્યા રધ, પછધ ન ૬ કોખ્યો રાય;
 સુપુરૂષ તે તાકધ જસ્યો રધ, તસ્યોન મુંકધ ધાય. ૪૬
 ભાખઈ કૂમર નરેશ્વરે—એ આંકણી.

૧ નર નારિ. ૨ દેખાડુ ૩ નવિસહિ. ૪ કહી. ૫ નર લાહાં
૬ કીધ્યો.

બાહુબલિ તે તાકયો ધણુરઘ, પણિ નવિ હણીઉ બ્રાત;
 નિજ કુલ સાંહમું જોઇ કરીરઘ, દિઘ સિરિ પોતઘ હાથ-ભાં.
 ઉદાઘ રાય આગઈ હવોરે, સખલો સોય સુખાણુ;
 ચંડપ્રદોતન ઝાંભીઉરઘ, પણિ હણીઆ નવિ પ્રાણુ-ભાં.
 અષ્ટાપદ ગિરિ ઉપરિરે, વાલિ ચાંખ્યો પાય;
 રાવણુ રાય અકલાવીઉરે, પણિ નવિ રાખ્યો ૧તાહ-ભાં.
 તિમ ઉત્તમ નર નરપતિરે. ઋદ્ય વિચારઈ આપ.
 ઉંદિર કુલનું સું મારવુરે, કોખ્યો ફણિધન સાપ-ભાં.
 ૨કદલીદલ વનનું બલ કિસુરે, કોખ્યો જીહાં કોઠાર;
 ન ખમઈ નાલ તે કમલનુંરઘ; હસ્તી સુંઠિ પ્રહાર-ભાં.
 ફોફલ ઉપરિ સુ કફરે, ગાદા ધણુ નો ધાય;
 સરોવર પાંણીઆ રેલતાંરે, કીટક કુલ રોલાય-ભા.
 છાગ, શશા કુલ નવિ ખમઈરે, પચાયણુની ફાલ;
 પરાલ પૂલ તે નવિ સહધરે, દાવાનલની ઝાલ-ભા.
 કણુની જાતિમાં આકરોરે, કઠિણુ કઠોર ચુઆર;
 પણિ ઘંટા મનિ તે કિસ્યોરે, દલત ન લાગધ વાર-ભા.
 નર મૂરિખ નખલા સરિરે, મુંકઈ સખલો ધાય;
 કુંભ પ્રહાર તે વજ્રનોરે, કરતાં ન રહે લાય-ભા.

ફહા.

સુખુદ્ધિ વિચારઘ નરપતિ, તેડયા નર નઈ નારિ;
 મારિ ડડ નઈ લાડનઈ, કાઢયા દેસજ આહરિ.
 દુરિજન તે ઝફખીઆ કીઆ, સજન ૪કીધું સંતોપ;
 રાજ નિંકટક પાલતો, આણુ ન ખંડઈ કોઈ.

ઢાલ.

લાલની-રાગ મલ્હાર-ઉલાલાનો.

આણુ ન ખડધ નૃપની કોઈ,	પાલઈ નિર્મલ રાજ લાલરે;	
એણુઅવસરિએકગાત્રવ્યાન્યો,	જહા અઠડો મહારાજ-લા.	૫૮
તેણુધગધર્વએકરાગઆલાખ્યો,	સાચો મેઘ મલ્હાર-લા.	
ચિહું દસિથીતવ વીજ ચમકઈ,	વૂડો મેઘ અપાર-લા.	૫૯
વાન સુણી તવ હેમાચારજ,	આવ્યા નૃપ નઈ સંગિ-લા.	
સત્તમ મુરલ આલાખ્યોઅંગિ,	કાળ કલઈ મનિ રગિ-લા.	૬૦
સ્વરનાભેદ કહઈ નૃપ આગલિ,	ઉપજવાના હામ-લા.	
પડગ રાગ પટ થાનકિં થાય,	નામ કલઈ અભિરામ-લા.	૬૧
કંઠ ઉદર રસના નઈ તાલુ,	મસ્તગ છુ નાક-લા.	
સ્પડજનાદ ખટ થાનકિઉપજે,	હેમ સુરિ મુખિ વાક-લા.	૬૨
ઋપલ રાગ રિદયથી ઉપજઈ,	નાક થકી ગધાર-લા.	
મધ્યમનાંલિપચમ ત્રિહુ ઠામિ,	કંઠ હૃદય સરિ સાર-લા.	૬૩
સિધુ સોય નિલાડધ નિરખો,	સઘલઈથીઅ નિપાદ-લા.	
પડજ સ્વરઈ ખોલઈમુખિ મોરો,	ઋપલ તે કુટ કુટ નાદ-લા.	૬૪
રાજહસ લવઈ ગધાર,	ઉગવાલકા મધ્યમ સાદ-લા.	
પચમ કોકિલ સારસ ઝઘૈવત,	કીર નિપાદહ નાદ-લા.	૬૫
પડગ સ્વરઈખોલઈમુખિ માદલ,	ગોમહીપ ઋપલજ નાદ-લા.	
સંખ થકી ગધાર ભલે રો,	મધ્યમ ઝલરી સાદ-લા.	૬૬
પંચમ ગોહીઅસિં ડગર,	મહાભેરીય નિપાદ-લા.	
વાજસ્ર જાતિ કહીઈએ સાતઈ,	ઉપજઈ સુદર નાદ-લા.	૬૭

નાદિં મોહી રહ્યા નર નારી, પસુઆ પંખી જોહ;
 જતો કાલ ન જાણુ છ દેવા, નાદિં લીણા તેહ-લા. ૬૮
 સુખીઆનઈ હુછ નાદ વિનોદી, દૂખીઆનુ દૂખ જાય-લા.
 સકલ પ્રાણીનઈ તે મનોહારી, કદર્ય દૂત કહાય-લા. ૬૯
 નવ નવ રસ ઉપાયો નાદ, રાજવલ્લભ જસ નામ-લા.
 પંચમ વેદ કહું પણિ એહનઈ, પંથીનો વિસરામ-લા. ૭૦

ફહા.

હુછ હુછ નાદ અપરમપાર, સુંણતાં રીઝછ લાલ;
 સરોવર મોહ્યા હંસલા, મૃગહ ચરંતા ભાલિ. ૭૧
 નાદ પીઅંતો જે મરછ, તેહની કાં રૂંછ માય;
 વિસહર વેઠછ કરડનછ, મૃગહ મેરવા જાય. ૭૨
 અસ્યો નાદ શ્રવણે સુણી, હરખ્યો કુમરનિરંદ;
 એહુ કરજોડી નૃપ વિનવે, ધન્ય તું હેમસુરિંદ. ૭૩
 હેમ સુરિ નૃપ આગલિં, વાંચછ શાસ્ત્ર અનેક;
 એણુછ અવસરિ પ્રદેશથી, આબ્યો નર તિહાં એક. ૭૪

ઢાલ.

સિંહતણી પરિ એકલો-એ દેશી, રાગ ગોડી તથા ધોરણી.

એક પુરૂષ તિહાં આવીઓએ, નામ્યું નૃપનઈ સીસ.
 દેહર પાટણુ દેવકધરે, તિહાં સોમેશ્વર ધસોરે, ૭૫
 નૃપ અવધારિછ, કીજઈ દેવલ સારોરે, આતમ તારીઈ-આંચલી.
 ધસ ભૂવન અતિ ખલભલ્યુરે, કહું તુંઝ ગૂજર રાય;
 જો ચિત્તિઆવછ તુલ તણુધરે, તે ખિણુમાહિ તે થાયોરે-નૃ. ૭૬
 રાય લીઈ તવ આખડીરે, વારી રાખ્યોરે હંસ,
 જવ એ દેહર નીપજધરે, તવ મુઝ ખાવુ મસોરે-નૃ. ૭૭

નૃપ વચને દેહરં થયુ'રે, ખાવા લાગેરે મસ;
 હેમ સુરિ તવ જોલીઆરે, સાંભલિ રાય સુવસોરે-નૃ. ૭૮
 જઘ જોઘઘ તે ભૂવન નંદરે, જહાં સોમેશ્વર ધસ;
 તિહાં લગઘ મસ ન ખાઈરે, નૃપ મમ કર્યો કાંઈ રીસોરે-નૃ. ૭૯
 એણે વચને નૃપ હરખીઓરે, ચઢીઉ કુંભરનિરંદ;
 વિનય કરી તવ નેડીઆરે, સાથિ હેમ સુરિ-નૃ. ૮૦
 લિઉ સુખાસણ પાત્રખીરે, બધસો મુનિવરરાય;
 હેમ કહઈ નૃપ જે જતીરે, તે ચાલિ નિજ પાયરે-નૃ. ૮૧
 તુલ્લો આગલિથી સંચરે, અલ્લો જાસુ ગિરિનાર;
 શ્રી સેત્રુજય આવસુરે, ધસ તણુધ દરખારોરે-નૃ. ૮૨
 નૃપ ચાલ્યો પાટણુ ભણીરે, મુનિ સેત્રુજય જાયરે;
 જહાં સોમેશ્વર દેહરંરે, તિહાં બિધ એકઠા ચાથોરે-નૃ. ૮૩
 એણુધ અવસરિ દ્વેષી ધણુરધ, બોલ્યા બ્રાહ્મણુ એમ,
 તુલ્લ નમી નૃપ ધશ્વર તણુધરે, નવિ નમઈ મુનિ હેમોરે-નૃ. ૮૪
 ભૂપરભણુધ સુણો મુનિવરરધ, તુલ્લ નવિ માતોરે ધસ;
 એ જગિ મોટો દેવતારે, સઈ નવિ નાંમો (તલ્લો) સીસોરે-નૃ. ૮૫
 હેમ સુરિ મુખિ ધમ કહધરે, હરિ, બ્રહ્મા, જીન, ધસ;
 જે સેવ્યો શિવપદ દિધરે, તાસ નમાવું હું સીસોરે-નૃ. ૮૬

હાલ.

પાંડવ પાય પ્રગટ થયા=એ દેશી-રાગ વિરાટ.

મુનિ વચને નૃપ હરખીઉ, બોલ્યો મુખિ તત્તખેવરે;
 હેમ સુરિંદ સરીખો ગુર, ધસ સરીખો મુઝ દેવરધ-મુ. ૮૭

એક ધૂઈ તસ નીરમાં, એક રાખઘ અગિ મયલરઘ;
 એક ઢાંકઘ તન વસ્ત્ર સુ, એક ઉધાડા બપલરે-મુ. ૮૮
 એક ચરચઘ તન કેશ નઈ, એક અગિઈ બહુ ઊરરે;
 નૃપ પૂછઈ હેમ સૂરિદનઈ, કહુ કહુ ધર્મ સારોરે-મુ. ૮૯
 હેમ કહઈ સુણો નરપતી, જે તુલ કહે મુખિ ઇસરે,
 સોય ધર્મ તુંહો આદર, જીમ તુલ હોઈ જગીસોરે-મુ. ૯૦

ઢાલ.

ભાવી પટોધર વીરનો-એ દેશી-રાગ ગોડી.

નૃપ પુછઘ સોમેશ્વર તણુઘ, કુણુ સાચો જગિ ધર્મ;
 ફાટું લિંગ શકર તણું, પ્રગટયો ઇશ પરમ-નૃ. ૯૧
 શ્રી શકર તિહાં બોલીઉ, સાબલી કુંમરનરંદ,
 ધર્મ ભલો નૃપ આદર, જે કહઈ હેમસૂરિદ-નૃ. ૯૨
 એ યોગી જગમાં ખર, જેહનુ સાચું શીલ;
 શુદ્ધ ગુર ચરણ પસાઉલઘ, લહી લખમી લીલ-નૃ. ૯૩
 એણે વચને નૃપ હરખીઓ, લાગો ગૂરનઘ પાય;
 જઈન ધર્મ નૃપ ઓલખઘ, સમકિત સાહમો થાય-નૃ. ૯૪
 લીધી ગુર કન્હઘ આખડી, પરદારા નહી નેહ,
 મંસ ભખું નહીં હુ વત્રી, જીહા લગઘ ધરીઘ દેહ-નૃ. ૯૫

ફહા.

દેહ ધરં હું જીહાં લગઘ, મંસ ન ખાવું લાંહ;
 હેમસૂરિ સું નરપતી, આવ્યો પાટણ માંહિ. ૯૬

ઢાલ.

એમ વિપરીતિં પશ્પતા-એ દેસી.

નરપતિ નર તેડાવીઆ, ખટ દર્શણ ના નાથોરે;
વાતોરે પૂછઠ નૃપ તસ દેવનીએ. ૯૭

એક કહે દેવ નારાયણ, ધસિ બ્રહ્મા નઘ નમીધરે;
ભમીધરે જીમ ચ્યારઘ નવિ ખાંણિમાંએ. ૯૮

એક કહય સસિ સૂર નઘ, નિત ઉડી નઘ પૂજેરે;
દુજેરે દેવ ન નમીધ કો વલી એ. ૯૯

હેમસરિ નઘ પૂછીઓ, કહુ મુનિવર તુલ સાચુ રઘ,
રાચુરે કુણ મૂરતિ દેખી કરીએ. ૧૦૦

હેમ કહય સુણો નરપતી, સોય દેવ નઘ પૂજેરે;
બુઝો રે દોષ અઢાર જસ વેગલાએ. ૧

કોધ, માન, માયા, નહી, મૂરખપણું નહી જેહમાં રઘ;
તેહમાં રે મદ આઠઘ જે વેગલાએ. ૨

જોલ નહી જસ દેવમાં, નહીં શોક નહી પ્રેમ રઘ;
તેમ રે રતિ અરતિ નિશ્રા નહીએ. ૩

મિથ્યા મુખિ નવિ જોલવું, નવિ પ્રાણીનો દાતો રઘ,
વાતોરે ન કરઘ જે ચોરી તણી એ. ૪

હાસ વિનોદ કીડા નહી, ભય મચ્છર ને ટાલે રઘ;
ગાલેરે દોષ અઢાર જે દેવના એ. ૫

દેવ અરથો આરાધીધ, ગુર નિચથ સાચોરે;
રાચો રે ધર્મ કહીઓ જે કેવલી એ. ૬

જીવ દયા જસ ધર્મમાં, નહીં પ્રાણીનો ધાતોરે;
નાથો રે સોય ધર્મ તુલો આદરો એ. ૭

હૂહા.

વિપ્રધં ગ્રેયોં નરપતી, નવિ માંનધ મુનિ આંણુ;
ડાકમડોલા બહુ કરધ, જીમ જલ થોડધ વાહાંણુ. ૮

હાલ

પાટ કુસુમની પૂજ પડપધ-એ-દેસી-રાગ-આસાઉરી.

ભૂપવચન નવિ માને જીહારધં, તવ કહધ મુનિ દ્રષ્ટાંતો;
ચ્યાર મિત્ર વસઈ કોશલાધ, સુણિ તેહનો અવદાત. ૯
હો રાજ કુમતિ કદાગ્રહ છાંડો, દીધ દ્રષ્ટ કરી નૃપ જૂઉ;
પુરવ રાગ મનિ ખડો હો રાજ-એ આંચલી.

ચ્યાર મિત્ર ચાલ્યા ધન કારિણુ, દીઠી લોહની ખાંણિ;
પ્રબલ પોટલા તિહાંપણિખાંધ્યા, ૧ જાણી વસ્ત સફારહો-હો રા. ૧૦
અનુક્રમિ ચાલ્યા તે આધા, દીઠી રૂપા (ની) ખાણી;
લોહ નાખી તેણુઈ રૂપ લીધુ, એક કરધ તિહાં કાણિ-હો રા. ૧૧
અનુક્રમિ ચાલ્યા નર તિહાંથી, દીઠુ કચન સારો;
રૂપ તજ તેણુઈ સોવન લીધું; લોહન તજધ લોહકારોરે-હો રા. ૧૨
તિહાં થકી નર ચાલ્યા ચ્યારધ, દીઠી રરયણુની રસો;
કનક તજ તિણિઈ રતનજ લીધાં, લોહ કારધ લોહ પાસહો-હો રા. ૧૩
ત્રિણુ મિત્ર નમ્યા તસ ઓપાએ, નાખી લોહ લે રતન,
કુમતિ કદાગ્રહ રતન ન લીધાં, લોહતાણું કરધ જતનહો-હો રા. ૧૪
અનુક્રમિ ધરિ આવ્યા ચ્યારધ, રતન ધણી હુઆ સુખીઆ;
લોહકાર હુઓ દારિદ્રી, કુમતિ કદાગ્રહ દુખીઆહો-હો રા. ૧૫

ફૂલો.

કુંભતિ કદાચહ જોહનઇ, તે સુખીઆ કિમ થાય;
૧મદ મચ્છર મુંડી કરી, ૨મુમતી ભજો મહારાય. ૧૬

હાલ.

રાગ ધન્યાશ્રી. આવે આવે રિપભનો પુત્ર-એ દેશી.

એણે વયને નૃપ હરખીઓ એ, લાગો મુનિવર પાય;
કુંભર નૃપ ગાઇઇ.
ખિંબ ભરાવે કનકમઇ એ, શાન્તિનાથ જનરાય-કું. ૧૭
નિજ દેહરાસરિ તેહ ઠવઇ એ, નૃપ પુંજઇ ત્રિણ કાલ-કું.
વાત સુંણિ તવ ખાંભણઇ એ, ઉંઠી મસ્તગ ઝાલ-કું. ૧૮
દેવખોધ તેણુઇ તેડીઉ એ, આળ્યો પાટણમાંહિ-કું.
ખહુ ખોલઇ ખિરદાઉલી એ, છાત્ર મિલ્યા ઝખહુ ત્યાંહ-કું. ૧૯
ખહુ આડખર આવીઉ એ, કમલ નાલનો ડડ-કું.
કેલી ૪પાંનની પાલખીઇ એ, તાંતણુઇ બધ અખંડ-કું. ૨૦
આઠ વરસના છોકરા એ, ખાંધિ લિઇ ચકડોલ-કું.
આળ્યો રાજ સભા વચિં એ, ખોલઇ વચન કલ્સોલ-કું. ૨૧
એક ભણુઇ એ સુરપતિ એ, એક ભણુઈ ગોવિંદ-કું.
એક ભણુઇ વિદ્યાધર એ, એક ભણુઈ રવિ ચંદ-કું. ૨૨
પવન સાધના તે લહઇરે, ગાર્ગિક મંત્ર અનેક-કું.
પિંગલ યોતિક તે ભણ્યો એ, વ્યાકર્ણ વલી વિશેષ-કું. ૨૩
સોવન સિદ્ધ વિદ્યા કનઇ એ, સિદ્ધ સાર જસ મંત્ર-કું.
સેવ કરઇ જસ નરપતી એ, પાય નમઇ સુ પવિત-કું. ૨૪

અઉપધ

સુર નર નાયક પાય પડધ, દેવબોધિ અભિમાનિઈ અડધ,
 પંચસહઈ પુસ્તક પોઠી ભરી, નગર સકલ ૧જેણુધ જ્ઞેયું ફિરી. ૨૫
 ઉદરિ પાટો બાંધી ફરી, એક કરિ ફૂદાલો ધરી;
 નિસરણી લીધી એક હાથિ, બિરદાઉલી બોલધ બહુ ભાતિ ૨૬
 પેટ પાટાનું કારણ કહધ, મુઝ વિધા ઉદરિ નવિ રહધ,
 રખે પેટ એ ફાટી જાધ, ઈમ મુખિ બોલધ પંડિત રાય. ૨૭
 કુદાલો રજાલ્યો તે માટિ. જાનો પંડિત પર્વત ધાટિ;
 'સ્વર્ગ' મૃત્યુ જાધ પાતાલિ, કુદાલધ કાહું તતકાલ. ૨૮
 નિસરણીનો મહિમા અસ્યો, કો પંડિત આકાસઈ વસ્યો;
 તેહને ઝાલી આંણી ઈહાં, ભૂચર લોક વસઈ જીજીહાં. ૨૯
 ને ચાલ્યો પંડિત ડોઝતો, મુખિ વાંણી એહવી બોલતો;
 ઉપધડો પંડિત નગર મઝારિ, પંડિત ધરિ મુકધ જલ ચારિ. ૩૦
 ખડ ખાઉ ને પાણી પીઉ, નહી કરિ આવી ઉત્તર દીઉ;
 એમ કરતો આવ્યો દરબારિ, રાજધ કીધી મનોહારિ. ૩૧
 પંડિત કહધ રે રાજ સુણો, તુઝ નગરીમાં વાદી ધંણો;
 મુઝ સાથિ બોલધ જી કાય, તુ પંડિત ૪સોધી નધ જ્ઞેય. ૩૨
 હું ૫હાર તો પોઠી જાય, તે હારિ તો લાગધ પાય,
 એણે વચને બહુ હરખ્યો રાય, હેમસરિ તેડયા ૬તસ ઠાય. ૩૩
 ચાલ્યો મુનિવર નૃપ દરબારિ, આવી બેઠો સભાહ મઝારિ,
 કહું ? રાજ વાદી કુણ નાંમ, તે સાથિં બોલુ ગુણગ્રામ. ૩૪

૧ તેણુધ. ૨ કરિ. ૩ ફરતો. ૪ સાંજીને લેય. ૫ હાર્યો.
 ૬ તેણુધ.

રાય કહ્યું ઝાઝા તે ભગ્ના, તુલો મુનિવર દીસો એકલા;
 એકલોસાયર હાર્યો સહી, સોય કથા તિહાં વીવરી કહી. ૩૫
 એક દીટ્ટી સાયર સગિ, ઈંડાં પ્રસવધ મન નધ રંગિ;
 સહુદ્ર વેલી આવી તિહાં જસઈ, પખી ઈંડાં તાંણ્યા તસઈ. ૩૬
 ૧અભિચિ નક્ષત્ર દીટ્ટી જણી, તેણુ યલ પ્રાક્રમ બહુ પખિણી;
 ધરધ રેણુકા સાયર મઝારિ, સમુદ્ર જલ લેધ નાખે બાહરિ. ૩૭
 ચંચ દિધ સાગર જલમાંહિ, પગના પ્રહાર કરઈ બહુ તિહાં;
 કરી પોકાર મેલ્યા પંખીઆ, સારસ હસ ટોલધ તિહાં કીઆ, ૩૮
 બગલા વાયસનધ કોકિલ મોર, ચડી ચાસ નધ જીવ ચક્રોર;
 લાવાં તીતરનઈ ચીબરી, ગીધ પખિણી રોસઈ ભરી. ૩૯
 આવ્યો ગુરૂ તિહાં ધરી વિવેક, છયાસી જોયણુ પાંખ અનેક;
 તિણું પંખીઈ બહુ પર્વત ધરી, સાયર જલ નાંખ્યા તે ફિરી. ૪૦
 અકલાંણુ ઉદ્ધવી તિહાં જસઈ, વિપ્રરૂપ ધરિઉં તિહાં નસઈ;
 આવી નમીઉ પખી પાય, ફૂણ કારિણ દિઓ સાયર ધાય. ૪૧
 ગુરૂ પંખીઉ બોલ્યો તિહાં, અલ્લ પંખીના ઈંડાં દિહાં.
 આપો કદા કરસું સંત્રામ, તુલ સાયરનો ટાલું ઠામ. ૪૨
 ધુન્યો સાયર જે ધનવત, લાવ્યો ઈંડા પુરાં તંત;
 આપી પાછો વલ્યો જસે, પુરૂષ સોય પચાર્યો તસે. ૪૩

દ્વિતી.

પુરૂષ સોય પચારીઓ, સાયર તું ધનવંત;
 પંખી આગલિ હારતાં, લજ્જા હુઈ અત્યંત. ૪૪
 ન પંખીઉ સાયર ભણઈ, ડુંગર તો ગરબેણુ;
 ધનહીણ પંખી આગલા, ફૂંણુ ન ગંજ્યા કણી. ૪૫

૧. તવ આવી તેહની માજણી.

ધણહીણા એ ૧૫ ખીઆ, પણિ બહુલો પરિવાર;
 તું સમુદ્ર એકલો વહી, નવિ જીત્યો નિરધાર. ૪૬
 એહ વચન સાયરતાણું, ભાખ્યું કુંભરનિરંદહ;
 એ સંન્યાસી બહુ મિત્યા તુલ્ય એક હેમસૂરિદ. ૪૭
 હેમ કહઈ સાચું કહું; ૨ બહુસું હારઈ એક;
 પણિ હું નહીં નૃપએકલો મુઝ પરિવાર અનેક. ૪૮
 અરિહંતસિદ્ધમુનિકેવલી ગણધર, સંધ સુખાણ;
 ૩ તે પરિવાર સહુ મુઝતણો, જેહની જગિવહઈઆણ. ૪૯
 તું પણિ ધર્મરાજઅછઈ, તત્વતણો ૪ તું જાણ;
 સાચ પખ્યંતુ નરપતી, તુઝથી વચન પ્રમાણ. ૫૦

ચઉપઈ.

વચન પ્રમાણ નૃપ તુઝથી થાય, દે ૫ આદેશ પૃથવીના રાય;
 તવ રાજ મુખિ બોલ્યો નાદ, બિંહું પડિતમાં લાગો વાદ. ૫૧
 કવિત કાવ્ય મુખિ બોલઈછદ, ગાહા ગીત નઈ ગુણપદ બંધ;
 સિલોક સુભાષિત સમસ્યા વાદ, બિહુમાં કહઈના ન ઘટઈ સાદ. ૫૨
 પિંગલ વિદ્યા નઈ વ્યાકર્ણ, ચોતિષ કેરા બોલઈ ચર્ણ;
 હરિઆલી મુખિ કહઈ ગાજતા, બિહુ નવિ દીસઈ કેા ભાજતા. ૫૩
 વેદ તણી કાંડી તે ભણ્ય, રાજસંભા તે સઘલી સુણઈ;
 તર્ક શાસ્ત્રની કરતા વાત, પણિ નવિકો ભાગી નઈ જાત. ૫૪
 બોલઈ પંડિત જીમ સરસ્વતી, એક સંન્યાસી નઈ એક યતી;
 વચનવાદ બેહુ નવિ હારીઆ, કુંભરનિરંદહ તવ વારીઆ. ૫૫

૧ જે. ૨ બહુ આગલિ. ૩ તે પરિવાર સર્વ માહરો. ૪ જગિ
 ૫ આગન્યા.

વચનવાદ ન કરસ્યો સહી, સમસ્યા અર્થ પૂછો ગહગહી,
પૂછ્યાનો પડ ઉત્તર હોય, સહી પડિત નર સાચો હોય. પા

ફહી.

સંન્યાસી ઉવાચ—

તૂરીઆં તેજ નધ નદીઅ જલ, પુરૂષ હી વાચા સાર;
સ્ત્રીનું મંડળ આભરણ, ગલધં સકલ્યોજ હાર. પા

હેમ ૧કવિત્ત

કિસો ગલ સંકલહાર, નારી જે હોય નીલજ;
કિસ્યો તુરિકો તેજ, રહે ચામડી વજ,
કિસ્યો નદીકો નીર વલી ઉન્હાલે સુકે,
કિસ્યો પુરૂષ કો ઓલ ઓલ્યા નહી ચૂકધ;

નધતુરીઅ તેજ નિત્રી અસજ, સલિલ !વાહો સૂકણો;
હેમ ન માનધ તેહ નર, જે પુરૂષહી વાચા ચૂકણો. પા

ફહી.

રયોગી ઉવાચ—

મુનિઆ મંડળ કૂડો, પૃથવી મંડળ પુરૂષ,
પુરૂષા મંડળ લક્ષ્મી, વચન સોય સહ હર્ષ. પા

કવિત્ત.

હેમવાણી —

કિસ્યો હર્ષ નર ઉર, જે હુ આતમ નહુ રજ્યો;
કિસ્યો કાયાકો કુષ્ટ, ક્રોધ તન ચિતધિ મંજ્યો.

કિસ્યો પૃથવીધં પુરૂષ, કુંભતિય નધ વિજ્ઞાની;
 કિસ્યો નર મંડણુ દ્રવ્ય, કૃપણુ ગુણુ નહીય નર દાંની.
 ન ન કાયા કષ્ટ ન ન નર મંડણુ, કરપી ધરિ ઇસો ધન;
 હેમ કહઇ સ્યો વચન સાર, જોહું ન રંજ્યો મન. ૬૦

હૃદી.

સંન્યાસી ઉવાચ.—

ધર પુત્રે રણુ બધવે, કરનું મંડણુ દાંન;
 દેવબોધિ પંડિત ભણુઇ, સુકૃત સાર સ્નાન. ૬૧

કવિત્ત.

હેમવાચ—

કિસું સાર સનાંન, હીઉં જો મયલ ન છંડઇ;
 કિસ્યો તે પુત્ર કપુત્ર, કીર્તિં જો કુલની રખડઇ.
 કિસ્યો રણુમાંહિ ભ્રાત, જોહું ઠીલો બલગાત્ર;
 કિસ્યો કર મંડણુ દાન, પોખઇ જોહું કુપાત્ર.
 ન ન સ્નાન ન ન બધવ, પુત્ર કપુત્ર નહિ ધરિ ભલો;
 કરિ કુપાત્રહ દાંનથી, દૂરગતિ રખેલઇ એકલો. ૬૨

ચઉપધ.

પંડિતઉવાચ:—

ગિરધુ પુત્ર કહીજઇ જોહ, તા વાહન ભક્ષ કહીઇ તેહ;
 તાસ ભક્ષણુ નામ જો કહઇ, તેહનુ વાહન જો જગિ લહઈ. ૬૩
 તેહનું વાહનું સું વલી હોય, ઉત્પત્તિ તાસ વિચારી જોય;
 તા વાહન ભક્ષ કેરો તાત, તાસ બધન રિપુ જગિ વિખ્યાત. ૬૪

તેહના આંધ્યા જે જગિ લહધ, તાસ તણો સ્વાંમી કૂંણુ કહધ,
 તેહનું વાહન અતિ અલવત, તેણુ આણ્યો જગિજેહનો અંત ૬૫
 તેહનધ આંધ્યા જે વસિ કરધ, તે વહધણો મુગતિ સચરધ;
 જન્મ મરણુ જરા નહી છાં, કવિ કહધ તે સુખ પાંમધ કિહાં. ૬૬
 એહનો અર્થ—કર્પ.

અઉપધ.

હેમવાણી.—

શલીમુખ વાહન વાહન જેહ, તેહનું વાહન કહીધ તેહ;
 તેહનો ખેટો તેહનું પુત્ર, કંવણુ સોય દીઉ મૂઝ ઉત્ર. ૬૭
 તેહનું ભખણુ તાસ સુતાય, રતેહનો પુત્ર અલીઉ કહધવાય,
 કહુ કવિ તે સાથિ ઉપજધ, સો વસિ કીધધ શુભ ગતિભજધ. ૬૮
 અર્થ—ઉમન વસિ કરવું.

અઉપધ

૪યોગી ઉવાચ.—

સુરપતિ વાહન કેરો સૂત, તાસ ૫સામિની કેરો પુત્ર;
 તાસ પિતા મસ્તગિ જે રહધ, દ્રણથી સોય કલકજ લહધ. ૬૯
 તાસ રિપુનો ઠામજ લહધ, તાસ ધરીનધ કણુ જગિ રહધ,
 તેહનો કુંણુ અલધ જગિ ભાર, તાસ રિપુ ઠાકુર કિરતાર; ૭૦
 તેહની નારી સાથિં નેહ, અઝુ દૂખ પામે નર તેહ.
 જે નર તેહથી અલગો રહધ, કોણથી સોય કલકિજ કેહ; ૭૧
 દેવ બોધિ કહધ તે સુખ લહધ, લખમીછડે તે સુખીયો હોધ.
 એહનો અર્થ—દ્રવ્ય છાંડવું.

૧ વાહન ૨ તાસ ૩ મનિ વસિ કરધ તે સુખી થાધ.
 ૪ પડિતોવાચ. ૫ સામાનિક. ૬ કેહે.

ચતુષ્ઠ.

હેમવાણી:—

વારિ પુત્ર તેહનું સુત જેહ, તાસ પુત્ર અતિ બલીઉ તેહ,
 તેહનું ભખણુ તાસ બાલિકા, તરીઈ તેહના કતજ થકા. ૭૨
 તેહનો પુત્ર તે રૂપ સુસાર, તેહના અંત તણો કરનાર;
 તેહના આભરણુતણું બુખિ જોઈ, તેહનો પુત્ર અતિ બલિયો હોઈ. ૭૩
 તેહનો સ્વાંમી તસ રિપુ કહો, કવણ બોલ કલંકજ લહો;
 સોય વસ્ત નર જો આદરઈ, ધન છાંડઈ તુહઈ નવિ તરઈ. ૭૪
 અર્થ—પરસ્ત્રીગમન કરતો ન તરઈ.

ફહા.

૧યોગી:—

રૂપ, શાસ્ત્ર, સાહસીક પણું, એ ત્રિણિ રતન અપાર;
 દેવબોધિ રઘોણીપરિ ભણુઈ, ચઉથઉ મંત્રી સાર. ૭૫

કવિત્ત.

હેમવાણી:—

કિસો નર મંત્રી સાર, કારણિ જે કાંમિ નાબ્યો;
 કિસ્યો રૂપ ગુણ હીણ, વદઈ કુવચન બોલાબ્યો. ૭૬
 કિસ્યું તે શાસ્ત્ર વખાણ, ચઢિઉં તે સુરખિ હાથઈ;
 કિસ્યો સાહસીક નર, ચોર દિધ ખાતર જઈ રાતિ:
 ન ન રૂપ ન ન શાસ્ત્ર, ન ન સાહસિક મંઈ નમનજો;
 હેમ કહેં સ્યો મિત્ર, પડિઈ કામ અવલગો રહો. ૭૭

હૃદય.

પંડિત ઉવાચ:—

પાલી, ખયડું, પરોણો, ચઉથઉ વનનો મોર;
 અર્થ કરઈ તે પંડિઆ, નહીં તરિ ભાખ્યો ઢોર. ૭૮
 પાલી કાં ચાલઇ પદમની, ખેડુ બહધત્રિ સુપુરિ;
 ૧પ્રાણી પ્રીતિ ન કીજઇ, મોરો ચિત્ત વિલુધ્યો ધરિ. ૭૯

હૃદય.

પંડિત ઉવાચ —

સરોવર સાંહમિ સચરી, નીર ભર્યું જોણીવાર;
 વેણી દંડ આગલિ કીઉ, પુઠિઈ નાખ્યો હાર. ૮૦

હૃદય.

હેમવાણી:—

સરોવર બધઠા હસલા, મુત્તાહલ તસ આહાર;
 મોતી માલ ચિંણા ભણી, પુંઠઈ નાંખ્યો હાર. ૮૧
 ભુજગ વરાંસઈ પખિણી, રખિઈ લિધ મુખિ વેણી;
 પડવા રનાગી પદમની, આગલિ આંણી તેણિ. ૮૨

હૃદય.

પંડિત ઉવાચ:—

૪ એ તાંધં ગર્ભ છિન્ન.

હેમવાણી:—

આલપણઈ જે આપડા, યોવનનંધ ધનહીણ;
 પીઆરઈ સાસઈ જે સસઈ, એ તાંધં ગર્ભ છિન્ન. ૮

પંડિત ઉવાચ:—

તે મેં કહિ ન દીઠ;

હૃહા.

હેમવાણી:—

ચારે દસ્યે જોઇ સહી, જોયું જળુ પીઠ;
પર નધા જે પરહરે, તે મેં કહી ન દીઠ. ૮૪

હૃહા.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

તેણુધં તું કાહુ કરેસ,

હૃહા.

હેમવાણી.—

સાઠે વરસે ૧આલિકો, ૨આલી કિમ પરણેસ,
તે તરણી ૩ઉંઆહુઉ, તેણુધં તું કાહુ કરેસ. ૮૫

હૃહા.

સંન્યાસી ઉવાચ.—

વાયસરાહવા જુજગમ હરી, નિશિદ્ધિ લખઇ એક બાલ;
લિખી લિખ મિટઇ વિરહિણી, કારણ કહઇ સુકુમાલ. ૮૬

હૃહા.

હેમવાણી:—

કાગલ લિખ્યો એણુધં કારણુધં, પીઉની શુદ્ધ કહંત;
કોયલ કઠ ઝડપ્યા ભણી, લિખી લિખી સોચ મિટંત. ૮૭

ચંદ ગણે વા રાહ લખ્યો, કાંમ વધતો જાણી,
 નિજમુખ ગલતો પચિતકરી, રાય લુસો નિજ પાણિ. ૮૮
 પવન ભખેવા અહિ લખ્યો, વાઈ તે કામ વિકાર;
 વેણી લુજગમ ભર્યા ભણી, અહી ફેર્યો તેણીવાર. ૮૯
 સીંહ લખ્યો એણુધ કારણુધ, નિજ વસ કરેવા કાંમ.
 કટિ સીહધ સાથિં ભર્યા ભણી, લિખી મિટયો હરિ કામ. ૯૦

પહિત કવિત.

હાલ.

મનોહર હીરજીનો, રાગ પરજીઓ; હરિયાલી.

એક નર નારી નતી નીપાધ, રગે રાધ ધરિ જાધ;
 તે નારીનો સગ કરવાને, ભોગીને સુહાય;
 નર સહુ સાંભલોરે, જસમતિ હોય અતિ સારિ;
 જલ થલી ઉપની જાણી, જગ વિખ્યાતા નારી-નર. ૯૦
 સગા સગામાં જે નર વઢતા, જસ એગઠા નવિ બાઝે;
 તે નારી તસ મદિર આવે, તેહનો ઝગડો ભાંજે-નર. ૯૧
 ઈંદ્રો એક અછે તસ પોતે, પીડ કરધ પર જાંતો;
 સકલ સભાનર સૂણુજે સદ્ધ, પાપી તેહનો કંતો-નર. ૯૨
 દેવબોધ કહે તે સુણુયો, નાણા વણી નવિ આલે;
 મુનિવરે તે મારી કાઢી, ગેહી મંદિર જધ મહાલે-નર. ૯૩

ચક્રપર્થ.

આદિઅખ્યર વણિ કચન પરિખ, મધ્ય વિના ભૂઆ ધરિ નિરખ્ય;
 અત અખ્યર વણિ રાખે ભૂર, તે અખલા મુનિવરથી દરિ;
 અરથ—કાકરી (કાંસકી).

પંતિ ઉવાચ.

હરિયાલી કવિત્ત.

૧૫.—કવિત્ત:—

આઠ ચરણુ આલંત, ચિહ્નું ખટ લો (સ્વા)ન ખટકણુ;
ત્રિણિ નાક નિર્ધાર, ત્રિમુખ જૂજૂઘ વર્ણી;
ચાર લૂજ એક પૂછ, નખ દશ, વીસઘ આર;
યુગમ ઉપરિ જણિ, અધિક નહીં નિર્ધાર;
દંત રચિહ્નું ઉપરિ ચિંતવ્યો, અર્થ અસ્થો તે કૂણુ ઉકલધ;
દેવખોધ કલધ ખોલયો, પંડિત અર્થ ગિરદ પોહુ વહધ. ૯૪

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

કંન્યા કારણુ જોધધ જેહ, એક રથધ જોતરીધ તેહ.
ખિહ્નું નામ હરીઆલી હોધ, અવર અર્થ ન(હિ) દૂજો કોધ. ૯૫
વરધોડો.

હરિઆલી કવિત્ત.

૪થોળી:—

એક અચેતન પુરૂષ, નામ દો અક્ષર કહીધ;
કાયા તુ તસ એક, સીસ કધ કોડે લહીધ;
ખાયો ગયો પાતાલ, ઉંચ ગગનિં જઈ અડયઉં;
પર ઉપગારાં કાજ, સર ગજ સાથિં ભડીઉં;
હારધ નહી જો સરિ ધણી, વદન જહાં વિકસધ નહીં,
કવિ દેવખોધ કલધ ગુણીઅણો, એહનો અર્થ લાલધ કહીં. ૯૬

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

હાર સંક્રાંતિ પલ્લવરુદ્ધ જોડ, સુપુરુષનર્ધ નામિ જન્ય તેહ;
 સકલ ક્રાયાનું અંધારુ, તેણુદ નામિ એ અર્થ સુખાંશુ. ૯૭
 અર્થ—કોટ.

૧૫ ઠિલ કવિત્ત.

ચાર પુરુષ બિધ નારિ, યુગ્મ વહંદલાં જાણો,
 આઠ મિલધ એક પુરુષ, માંનધ રક તસ સંજો;
 વિષુ પરણુદ તસ નારી; નારિ સુ નેહ ન મંડધ;
 પુત્રી નહી તસ પુત્ર, વિષય તો વેગથી છાંડધ;
 સીસ ચાર સોહાંમણાં, ઉત્પતિ થલ નર્ધ નીરથી,
 દેવખોધ ઈમિ ઉચરધ, પડિત અર્થ કહુ કથી. ૯૮

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિપ્રયરવિષુ ચડીમુખિ રહોધ, મધ્ય પ્રયરવિષુ ઘોડારિં ઝળેય;
 અંત વિના મંડપ તલિ સહી, એણેં અરથિ હરીઆલી કહી, ૯૯
 અરથ—મચક. (ચકલી)

ચઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ.—

ચૈત્ર માસિ હીંડઈ ચમકતી, નવિ અડકધ તસ યોગી જતી,
 ગાજઈ અંબર વરસધ મેહ, તેહ નારીસુ ઉપજધ સનેહ. ૧૦૦

અઉપધ.

હેમવાણી—

આદિપ્યર વિણ સહુકો જમઈ, મધ્ય પ્યર વિણ ઝાઝી ગમઈ,
અંત અપ્યરવિણ કો મમ કરો, તે અપ્પા ધર્મિ પરિહરો. ૧
અર્થ—પાવડી.

અઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ—

સિરિ ઉપનિ કરી જઈ વસી, કૃણ જલઈ ઝીલઈ ઉલસી;
મૂખવિણ જીભા દીસઈ દોય, તેહનુ કરિઉં ન લોપઈ કોય. ૨
પડિતજન નઈ આવિઈ કાંમી, તેહના માર્યા નાવઈ કાંમિ,
નપુંસકની નારી થઈ, ઉતપતિ તેહની લોઢઈ સહી. ૩

અઉપધ.

હેમવાણી—

આદિપ્યર વિણ હરિની કથા, મધ્ય પ્યર વિણ લેવુ મિથ્યા;
અંતપ્યર વિણ મસ્તિગ જોઈ, તુઝ હરીઆલી એહજ જોય ૪
અર્થ—લેખણ.

અઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ—

કૂણ સુખીઉ કૂણ દુખીઉ દીણ. કૂણ ઉત્તમ કુણ જાતિ હીણ;
દેવપ્રોત્ત કહઈ જો તુલ લહુ, પૂછીઆનું પડુતર કહો. ૫

ચરિત્ર.

હેમવાણી:—

- સુખીકે તે જે સમતાવંત, દુખીકે તે જે દીણ કરંત;
ઉત્તમ તે જે સાચુ ગમઈ, હીણ જાતિ તે જે પરનધ દમઈ. ૬
- પૂછ્યાનો પડુતર કરઈ, હેમ વચન ૧સહુકો સદહઈ;
દેવબોધ તિહા ઝાખો થાય, એણુધ અવસરિતિહાં બોલ્યો રાય ૭
- કાંઈક વિદ્યા ખીજી રમું, દેવબોધ ઉડિઉ અભિનવો;
સ્વાંમી ગારડ વિદ્યા રમો, જે હારં તો પોઠી ગમું; ૮
- નિર્ણય તિહા વિદ્યા કીધી અસી, ઉઝિર મોટા આવ્યા ધસી;
હેમઈ ઉઠાડ્યા તિહાં સાપ, મત્ર તણો તિહાં કીધું જાપ. ૯
- તવ પડિત તેડ્યા વિનોલ, રાજ સભામાં થયો કલ્લોલ,
હેમઈ તેડાવ્યા માગર, નાહા નોલ નવિ કરિઓ પ્રહાર. ૧૦
- પડિતલું મુખ ઝાંખું થયું, ફેકટ માન સભામાં લલું;
લવઈમુનિવરનઈ કિમ જાપસુ, દેવબોધ : વિમાસઈ અસુ. ૧૧
- વિગર ચિત નર હુઓ જાંમ, કંમારપાલ નૃપ બોલ્યો તાંમ;
સ્વાંમી તુ વાલણે આવ્યો, રાજ સભામાં પ્રગટ થયો. ૧૨

દ્વિતી.

- એણે વચને પડિત વલ્યો, આવ્યો જવ પરભાતિ;
ધર્મ કથા કહઈ નૃપનણુધ, રંજ્યો પૃથ્વીનાથ. ૧૩
- સૈવ ધર્મ વખાણ્યો, દેવ વખાણ્યો ઈસિ;
ગુરુ સંસારી બંભણા, તીર્થ ગંગા નીર. ૧૪

ગંગા ઝીલું હરિ નમું, જપું તો બ્રહ્મા નાંમ;
અસ્યા વચન પંડિત કહઈ, સભા વિસરજી તાંમ.

ઢાલ.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુણ્ય પ્રકાશ્યો-એ-દેસી-રાગ-આશાહરી.

સભાવિસરજી સહુ કો વલીઆ, નૃપ તેડધ દેવબોધો,
વાત વિનોદ કરતાં આવ્યા, દેહરાસરિ બહુ બોધો.

કુંભારપાલ શુભ સ્નાન કરી નઈ, પૂજધ હરિ પ્રતિભાંધ,
શાંતીનાથની પ્રતિમા પાસઈ, પ્રણુમી લાગો પાય.

દેવ બોધ સંન્યાસી તિહારઈ, ખીજી બોલ્યો તાંમ;
ચપાવન વચ્ચે ર્યો ધતુરો, જીન પ્રતિમા કુણ કામિ.

આદિ ધરમ સૈવ એ તાહર, ઇશ્વર તાહરો દેવ;
શાલિ દાલિ ધૃત જાંડી રાજ, ધઈસ તણી સી ટેવ.

માતાનું થન પાન તજી નઈ, વિરહી નઈ કુણ ધાવધ,
મણિ મુક્તાફલ હાર તજીકો, કાકરડા ૧કો ધાલધ.

ગંગા નીર તજી કો રાજ, વહું નીર કાં ખીજધ;
ઉંચ પુરૂષની સંગતિ મુકી, નીચ તણી કાં કીજધ.

તરુચર અબ તણાં ફલ મુકી, આક તણાં કુણ લાવધ;
શીલવતીનું સગ તજીકો, ગણિકા નઈ ધરિ જાવધ.

અસ્વ અનોપમ આધો ઠેલી, રાસલ કોધ પદહાંણુધ;
સૈવ રધર્મ તજી કો રાજ, જૈન ઝધર્મ કો આણુઈ

દ્વિતી.

જૈન ધર્મ છન ગિળ નઈ, બિહુંકરિ આધા ઠેલિ;
હરિહર વિપ્રા ગંગાજલ, શૈવ ધર્મ મ મેહેલિ. ૨૪

હાલ.

રાગ-ધન્યારસી-દેખો પુણ્ય પ્રધાન-એ-દેસી.

કંહિઉં ન માનઈ રાય, તવ દેવા પ્રતગિ થાય;
હરિ, હર, અહા જેહ, ત્રોહે મુખિ તે બોલીઆએ. ૨૫

સાંભલિ કુંભરનિરંદ, પૂરવ ધર્મ ન છંડીએ;
જગમાં તત્વ વિચાર, હરિ હર અહા જાહવીએ. ૨૬

પ્રીત બાંધધ જવ દેવ, પિતરીઆ સાતધ આવીઆએ;
મુખિ કહઈ કુંભરનિરંદ, અવર ધર્મ તું મમ કરઈ એ. ૨૭

દુર્ગતિથી ઉધાર, એણુધ ધર્મ અહનધ થયોએ;
મ કરિસ ખીજો એય, જો હુધ અહ કુણુ તણો એ. ૨૮

અસુ કહી કુલ સાત, દેવ સધાતિ ઉત્પત્યા એ;
ભૂપ તણુઈ ચિંતાય, તેડયો ઉદ્યન વાંણીઓ એ. ૨૯

દ્વિતી.

તેડયો ઉદ્યન વાંણીઓ, કહી તસ પૂર્વ કથાય;
મત્રી કહધ ચિતા કરી, જો સિરિ મુનિવર રાય. ૩૦

જધ જણાવ્યું સુરિનઈ, ભાખ્યો સહુ અવદાત
મુનિવર કહધ ઈહાં આણ્યો, જવ હુધ પ્રભાત. ૩૧

ઠાંલ.

રાગ મેલ્હાર. ચતુર ચપ્રોનની ઓ દેસી.

હંગીઓ સુર સોહામણો, હુલે ૧તવ પ્રભાતરે;
 ઉદયન કુંભરનિરંદસું, નિજ ગુર કન્હલ મતરે. ૩૨
 કુંભરનિરંદહ કેસરી, જોહવો ગગનિ દિણુંદરે;
 બહુ પરિવારસું પરિવર્યો, રજાણે પુનિમ ચંદરે-કું. ૩૩
 ગુર લંદન કરી નૃપ ઠવઈ સુણુધ ધર્મ કથાયરે;
 મુનિ કરઈ પવનની સાધના, રિઝવવા નિજ રાયરે-કૂ. ૩૪
 ગાદી સાત આસણુ તણઈ, બઘદો તિહાં ઋપિરાયરે;
 ગુર થયા અંતરીક આસણુઈ, નૃપનઈ કૌતુગ થાયરે-કું. ૩૫
 મધૂર વચન દીઈ દેસના, કરજો જીવ દયાયરે;
 જંતુ હરે નૃપ પરતાણા, સુખી તે નવિ થાયરે-કું, ૩૬
 દેવ અસ્યોઅ આશીધી, નહીં કાંમ કષાયરે;
 ગુર નિઝથ નઈ સેવીએ, જીમ ભવનાં દૂખ જાયરે-કું. ૩૭
 કુગુર, કુદેવ, કુધમનો, નવિ કીજઈ સગરે;
 મુરખિ માંનીએ કિમ તરઈ, જોહનઈ એહસું રગરે-કું. ૩૮

કવિત્ત.

દેખ્યા દેવ અનેક, સોય પણિ લંપટ લોભી;
 હાથિ કરઈ હથિઆર, સુભટનઈ હણુધ સુખોભી;
 રંગત મસનો આહાર, ભોગ ભઈસાનો માગઈ;
 દેખીયેખી કૂપિ પડઈ, પુરૂષ જે પાએ લાગઈ;

તવ વાત ખુઝાઈ નહીં, દેવ સહુકો કહીં;
 હેમ કહધરે મુરખિ ધણા, દેવ ના કો સાચો કહધ. ૩૯
 આક, ધતૂરીઓ, અગથીઓ, પૂજે પાતરી ચઢાવધ;
 રૂંડમાલા, ગલમાહિં, ઇસ તવ ખુસીઉ આવધ;
 નકહિ પોટલા રાખ, અમલ એક ખાંડો ખાંડક;
 ધરિ ધરિ માંગે ભીખ, કહુ દેવ કહ માંગે ?;
 ભોલો ભોલો સહુકો કહધ, ભોલો તે સાચો સહી;
 હેમ કહધ નઈ દેવ, દેવપણું ચાલ્યું વહી. ૪૦

વ્યાધયર્મ પાથરધ, હાથિં ડમર વખવધ;
 આગઈ રૂપ અપાર, ઉર ભભૂત લગાવધ;
 પૂરધ સીંગી નાદ, સીસ અહુ જટા વધારધ;
 મસ્તકિ રાખે ગંગ, ધ્યાત્ત ચિત્ત ઉત્તમ લાવે;
 નામ ધરાવે દેવતા, કરણિતા એહવિ કરધ;
 હેમ કહધ એ દેવ નઈ, પૂજત હી કહો કિમ તરધ. ૪૧

ઇસ ન પૂજ્યો દેવ, ભીખ રૂઝેણુધ ધરિ ધરિ માંગી;
 નેર આગઈ નાચિ, હુઆ સો અડા અભાગી;
 અશીમ આર વછનાગ, ભંગ અહુ ખાવધ ભંગી;
 નેગી કહાવધ આપ, પૂજવધ લોક કુલિંગી;
 કાંમ જલાયા ભાગી કહધ, ત્રિયા વિના નહી એકલો;
 હેમ કહધ રે તૃપતિ, ઇશ્વર દેવ તે નહી ભલો. ૪૨

હૃદા.

ભલો નહીં એ દેવતા, તારધ નહીં તૃપ તોય;
 અગનિ હરિજઈ અલિકા, જગમાં જૂઠું જોય. ૪૩

હાલ.

પ્રીણું તુલ સીમંધરુ ઝો દેશી.

પદ્મહિં વ્રત ઇમિ પાલીછળ, તસનો ન કીજધરે ધાત;
 આરંભઇ જયણા કવીછ, ઇમિ ઝોલ્યા જગનાય. ૫૮
 સુંણો નૃપ ધર્મ દયાઈરે હોય, આંકણી;
 દયા વિના ન વલીછ, મૃગતિ પહોતા ન કોય-સું. ૫૯
 કૃમીવાલાદિક કીડલાંછ, કાયા છવ અનેક;
 અનુકપાઈ કાઢતાંછ, દોષ ન લાગઇ રેખ-સું. ૬૦
 છવ દયા જેજગિ પાલતાંછ, છુટો ગજ અવતાર;
 પર ભવિ નરભવરાછઝોછ, થયો તે મેઘકુંભાર. ૬૧
 પરદેહી નઈ પીડતાંછ, આપ મુખી ક્રિમ થાય;
 છવ કાલકસર મારતાંછ, સતતમ નરગિ જાય-સું. ૬૨
 ટિંબું વ્રત ઇમ પાલીછળ, મૃપા મ ઝોલેરે વાય;
 નારદ સંરગિ સંચર્યોછ, જે મુખિ ઝોલ્યો સાય-સું. ૬૩
 કુંભરનિરંદલ સાંભલોછ, મૃપા સમું નહી પાપ;
 ઝપેજો પર્વતરાય વસુછ, પાંખો સોય સંતાપ-સું. ૬૪
 શેઠ પુત્ર નઈ કારણિંછ, ભાળી કૂડીરે સાખ;
 પતિ ઝોઈ પાણી ગયુંરે, જે ઉપરાજ્યું લાંખ-સું. ૬૫
 ત્રિબું વ્રત ઇમ પાલછળ, છમ આવક છનદાસ;
 સોવન કદા સદ્મછ લાલીછ, તસ્કર ભયા નિરાસ-સું. ૬૬
 અથવા વચક શેઠનઈછ, સુંણ્યો સોય કથાય;
 જસ અપજસ તે પાંખીઉછ, સુંણિ પૃથ્વીના રાય-સું. ૬૭

ઇહ લોકઈં દુખ પાંમસઈછ, જે પેદરસ્યઈ પર ધન;
 લોકઅર નગિ ચોરોછ, કિમ દુખ પાંમ્યો તત-સુ. ૬૮
 ચક્રિયું તત ઈમ પાલીઈછ, છમ ક્યાડીરે પુરપ;
 ચંદ જોઈ ચિત્ત વાલીકઈછ, પાંમ્યો મુખ અતિ સરસ-સુ. ૬૯
 હેમ કહઈં સુખ તે લહઈછ, જે જગિ પાલઈરે શીલ;
 વંકચૂલ તણીપરિછ; તે જરે પાનઈ લીલ-સુ. ૭૦
 વિપય વિડખ્યો રાવણોછ, ખોયા વસા નરવીસ;
 ખોયું રાજ લક્ષ્મણોછ, ખોયાં સધલાં સીસ-સુ. ૭૧
 પંચમ તત ઈમ પાલતાંછ, છમ પેથડદેરે શાહ;
 માલવ દેસ મંત્રી થયોછ, લોભિ ન પડ્યો ત્યાંડ-સુ. ૭૨
 હેમ કહઈં નૃપ સાંભલોછ, ધન સંચિઈ દુખ હોઈ;
 મમ્મણુ નદિ નઈ સાગરાછ, કિમ દુખ પાંમ્યો સોય-સુ. ૭૩
 છકું તત ઈમ પાલીઈછ, દસિનું કીજઈરે માંત;
 કાકજંધ રાજ મિલ્યોછ, રાખ્યું ચોખું ધ્યાન-સુ. ૭૪
 માંત વડે દુખ પાંમીઓછ, દેખો કોણીરે રથિ;
 ગુફા આરણ્ય તે બલ્યોછ, છડી નરગિ નીચ-સુ. ૭૫
 સત્તમ તત ઈમ પાલીઈછ, છમ જોગિ રાગરે ધમે;
 પુરવભવિ રોગી હતોછ, અગડ લેઈં હહઈ કર્મ-સુ. ૭૬
 યુગલ હુઆં જો નારકીછ, કરતા બાખ્ય અવિખ્ય;
 મુંજ પડ્યો ઝુરઈ બહુછ, વારઈ પોતઈ રોય-સુ. ૭૭
 અનરથડડ તે યાલીઈછ, રાખો રસનારે રસાહ;
 મૂરસેન મહાસેનછ, સણયો પુવ કયાય-સુ. ૭૮

- કઠિણવચન મુખિં બોલતાંજ, મહસેન જીભધરે રોગ;
મધુરવચન મુખિ ભાષતાંજ, સૂરસેન શુભ ભોગ-સુ. ૭૯
- નુમું વ્રત ઇંમ પાલતાંજ, સામાયક વ્રત સાર;
પરભવિ દૂષણી ડોકરીજ, વૃષ કુંભર નિરધાર-સુ. ૮૦
- સામાયક વ્રત બીજથીજ, પસર્યું પુણ્ય અપાર;
સયમ લેઈ મુગતિં ગઈજ, છુટી સ્ત્રી અવતાર-સુ. ૮૧
- સામાયક વ્રત નંદતાંજ, પાંમ્યો ગજ અવતાર;
સુધનશેઠ વિવહારીઓજ, મિથ્યા ધર્મ અસાર-સુ. ૮૨
- દેસાવગાસિં વ્રત બહુજ, પાલધ તે જગિ સાર;
સુમિત્ર રહ્યો જગિ જીવતોજ, ફલીડું વ્રત અપાર-સુ. ૮૩
- પ્રતિહારઈ દૂષ પાંમીડુંજ, જો નહી વ્રત પચખાણ;
સુમિત્ર કામિ તે મુઓજ, ખિણમાં ખોયા પ્રાણ-સુ. ૮૪
- પૈષધવ્રત અગ્યારમુજ, પાલધ સાગરચંદ;
નભસેન સરિ બાંલતાજ, હમડધ અતિ આણુદ-સુ. ૮૫
- આવકચૂલણી પિતા કહિઓજ, પૌષધ વ્રત નો ધાર;
અલ્પ દોષ જાણી કહીજ, લિઈ આલોચણુ સાર-સુ. ૮૬
- વ્રત વિના દુષ પાંમીડીજ, શ્રેણિક નહીં પચખાણ;
પૌષધ એક અગિં નહીજ, તેણુધ સુખ ન લહધ પ્રાણ-સુ. ૮૭
- બારમું વ્રત ઇંમ પાલીધજ, કીજધ અતિથિ સંવિભાગ;
ધનશેઠ સુખીઓ થયોજ, મુગતિં પાંમ્યો માગ-સુ. ૮૮
- નર સંગમ ગોવાલીઓજ, દીધુ મુનિવર દાન;
શાલિભદ્ર નર તે થયોજ, પાંમ્યો બહુજ નિધાન-સુ. ૮૯

દાન તણે ગુણે ઓલીજી, સુખ પાંખો નયસાર;
 પરભવિ અરિહાં તે થયોજી, પાંખો ભવ જલ પાર-સુ ૯૦
 પ્રેમઘં ધૂત વિહરાવીઉંજી, ધન ધન તે દતાર;
 ઋષભતણો જીવ તે હવોજી, મિથ્યાત્વી ધનસાર-સુ. ૯૧
 દિધા વિના નવિ પામીઉજી, જીમ દુમક અવતાર,
 વાસી રાજગૃહી તણોજી, ભમતાં ન લહો આહાર-સુ. ૯૨

ફહા

એણુઘ દ્રષ્ટાંતઘં જાણુયો, ધન સંચીઘં દુખ હોય,
 દીધા વિન નવિ પામીઘ, હૃદય વિચારી જોય. ૯૩

ચક્રિપદ.

પુણ્ય વિના નવિ પામઘ કોઘ, નર ! દીધાનુ ફલ તું જોય;
 એક નર બધ સઘ પાલખી, એક ઉપાડી થાઘ ફૂખી. ૯૪
 એકનઘ હાથી હયવર હારિ, એકનઘ એક એક છાલું ખારિ;
 એક નરનઘ મદિર માલીઆ, એક ઝુપડીઘ સો જાલીઆં. ૯૫
 એકનઘ નારી દીસઘ ઘણી, એક નર નારી વિના રેવણી;
 એક નર ભોજન અમૃત આહાર, એકનઘ ઘઈસ તણો વિચાર. ૯૬
 એકનઘ પલંગ પછેડી પાટ, એકનઘ ન મલઘ તુટી ખાટ;
 એકનઘ પહધરણિ પટોલા, એક નરનઘ ન મલઘ કાંમલા. ૯૭
 એક નારી ગલિ મોતી હાર, એકનઘ ચીડીયા નહીં નિરધાર;
 દીધાના ફલ જોયો વલી, મૂલદેવ ધરિ સંપદ મિલી. ૯૮
 એક રાજ એક મૂલી વહઈ, દત્ત વિહુણાં ઈમ(સુખ)દુખ સહઈ;
 પગિ દાઝઈનઈ માંથઈબલઘ, રાતિ દિવસ પર મદિર રલઘ. ૯૯

ફહા.

- પુણ્ય પના પર ધરિ રલે, દત્ત વિના દુખ હોય,
તેણું કારણિ નર સાબલો, કૃપી મ થાસ્યો કોય. ૧૦૦
- કૃપી તો ધન મેલીધ, જો કલિ મરણુ ન હોય;
લખમી ખાંધી પોટલધ, સરગે ન પુહુતો કોય. ૧
- કાર્યર ખાંડું કૃપણુ ધન, કડુઆંધં લીંબ ફલાધ;
વાંઝિ અસ્ત્રી નધ રાંન ફૂઓ, એ પંચ જૂરી મૂઆંધ. ૨
- કૃપી ધરિ માંગણુ ગયો, જાંણું આવી ધાડિ;
ખીહકધ નિર્ગુણુ નાસંતા, મુઉ તે માંથું ફાડી. ૩
- યાચક જન કીર્તિ કરધ, કિરપી વાગધં બાંણુ,
હાકધ તિહાં હેમતિ હુધ, આસણુ ગયા પરાંણુ. ૪
- વાંઝણી પુત્ર પ્રસવધ નહી, સાંઠ સરધં નહીં નાથ;
તિમ કિરપી અવતારમાં, ઉચો ન કરધ હાથ. ૫
- કરપી કાં તું જનમીઓ, જણ્યો તો જીવ્યો કાંય;
કુલ કીરતિ કડકા કરી, મુઓ સો જીવંતાય. ૬
- તુરી પલાણુતાં પરખીધ, અસ્ત્રી પરખીધ અનાથી;
જનતિ જીભ પરખીધ, કૃપી બોલ સુ સાત. ૭

ચઉપધ.

- ધરિ આવધકો રભખ્યત ભાટ, તવ તેહનધં દેખાડધ હાટ;
હાટિધં આવધ ઓભખ્યત ભાટ, તવ તસ ધરિ દેખાડધ સોય. ૮
- પર ધરિ પ્રીસણુ ધૂજે હાથ, પુણ્યતણી તે ભાંજધ વાત;
ભોગલ ભીડી દિધ બારણુ, ધરિ લાવધ ભુડું સાલણુ. ૯

બધો વાત કરઇ દુલહી, સઘલામાં ગુલધાણી ગુલી;
સાત બોલઈ કૃપણ ઉવખાય, કવિઆણ કહઇ મમ દરિસણ થાય. ૧૦

ફહા.

દરિસણ લુડુ કૃપણ, લુડુ તે કિરપી ધાંમ,
લુડુ તે કિરપી આગણ, જહા પુણ્યતું નહી નાંમ. ૧૧

ચઉપધ.

પુણ્યતું નામ ન દીસઇ કિહા, કરપી નરના પગલાં જહા;
પેટ ભરી નવિ ખાઇ પ્રાહિં, દુબલ માણસ તસ ધરિમાંહિં. ૧૨

કિરપીધરિ નિજ નારી ખડી, જાણે બલ વિહુણી બોકડી;
અન્ન તે^૧ લુડણિ સરીખીહોઇ, લુડણિ રૂપ બિલાડી જોય. ૧૩

માંજરી મૂષક પ્રમાણ, ઉદિર કાય ગરોલી જાણી;
કિરપી ધરિ ગરોલી અસી, ભૂખી ભમરી હુઇ જસી. ૧૪

ભમરી માખી નઈ અતુસારિ, માખી માંકણ જસી વિચાર;
માંકણ જુઅ સરીખો હોઇ, જપગી લીખ સરીખી રજોઇ. ૧૫

એ કિરપી ધરિ ચરિત્ર વિચાર, ઠકૃપણપણું મુકો નરનારિ;
દાતા ગુણ આણો ભલ સહુ, દાનિઈ પદવી પાંમ્યાં બહુ. ૧૬

હાલ.

આવઈ આવઇ ઋપભનો પુત્ર-એ દેસી.

દાનિંઇ નવ નિધિ પાંમઇએ, રાજ ઋધિ સુખભોગ તો;

દાન વખાણીઇએ-

દાનિં રૂપ સોહાંમણો એ, દાનિ સકલ સંયોગતો-દાં. ૧૭

દાંનિ રંજધ દેવતા એ, દાંનિં સુરતર આર તો-દાં.
 દાંનિધ પૂજા પાંખીધ એ, દાંન વડુ સસારિ તો-દાં. ૧૮
 દાનઈ હયવર હાથીઆ એ, મુખિજોધ મુનિવર કાડિતો-દાં.
 ઉઠી ઉલગ કેધ કરધ એ, ઉભા બિધ કરજોડિ તો-દાં. ૧૯
 અભયદાંન સુપાત્રથી એ, નિશ્ચય મોક્ષ વહંત તો-દાં.
 ઉચિત અનુકંપા કીર્તિ થકીએ, જન કહઈ ભોગ લહંત તો-દાં. ૨૦
 અનંત તીર્થકર જે હુવા એ, તેણુધ મુખિ ભાખ્યું દાંન તો-દાં.
 જેણુધ ધરમિ દાંન વારીઉએ, ત્યાહાં નહી તેજને વાન તો-દા. ૨૧

દ્વિતી.

દાંન દેધ અજૂઆલીધં, એ વ્રત છેહલુ સાર;
 કુંસારપાલ નૃપ સાંભલોએ, શ્રાવકનાં વ્રત આર. ૨૨

હાલ.

છોડી સીમંધરસામીયા-એ દેરી રાગ પ્રભાત.

શ્રેણિક પરિ જન પુજધ, ભગતિ ચરિતણીરે નૃપ કૃણુની પરિતુ
 ધર્મ વિષય જીમ કામદેવ, શ્રેયાંસની પરિં દાંન દીજીધ ધરિતો. ૨૩
 જુઝિ તું કુંમર નરેવર, તુઝ સમો નૃપ છધ કુંણુ આજતો
 લીલા લક્ષ્મી લહી કરી, કરો ધર્મનુરે વલી અદ્ભુત કાજતો-પુ. ૨૪
 શેઠ સૂદર્શણ તણી પરિં, પાલો નિર્મલુરે તુહો સાચલું શીલતો;
 તપ આરાધો ધનાપરિંધ, જીમ આભવિરે પરભવલહો બહુ લીલતો-પુ. ૨૫
 ભરતતણી પરિં ભાવના; લૂખાધરે જીમ પુંડરીક રાયતો,
 દૂરગદ્ધ પરિં આણીંધ, સમતારસરે અતિ અગિ ઉઠાહ તો-પુ. ૨૬

ધર્મ એ યુગલ જે જીન કહ્યા, મુનિવર તણોરે વધી દસ પ્રકાર તો;
શ્રાવક ધર્મ પ્રકાશીઉ, અગિ ધરોરે નૃપ વ્રત જે આરતો-પુ. ૨૭

ફહા.

ગૂરૂ વચને નૃપ હરખીઉ, અંગિષ ધરધ વ્રત આર;
સમકિત રચુ આરાધતું ચૂકઈ નહીં નીરધાર. ૨૮

શ્રી મુનિ હેમસુરિંદ મુખિ, નૃપ કીધું પચ્ચખાણુ;
ટીપ પરમાણિઈ જે લિખ્યાં, તે સધલુ પરમાણુ. ૨૯

ત્રિણિ તત્વ આરાહીધ. શ્રીદેવ ગુરૂ નધ ધર્મ;
સમકિત સુધું રાખીધ, જીમલહીધ શિવસમ્ભ. ૩૦

દેવ શ્રી અરિહંત જીધ, દોષ અદારધ ફરિ;
ચિહુ પ્રકારધ સદહધતા, અષ્ટ ક્રમે કરઈ ચૂર. ૩૧

નાંમિધ જિન પહધંલુ નમુ, ભાવ જિના ભગવત;
દ્રવ્ય જિન ચક્રથી થાપના, સહુ સેવું એક ચિત. ૩૨

લખધિ અઠ્યાવિસનો ધણી, વાણી ગુણ પાંત્રિસ;
સમોસરણિ બધઠા પ્રભુ, જગત નમાવધ સીસ. ૩૩

અતિશય ચક્રતીસ જીન તણાં, રગિ દિધ ઉપદેશ;
વચર વિરોધ સમાવતા, ટાલધ રસયલ કિલેશ. ૩૪

દેવ અરિહંત અસ્થો નમું, ગુરૂ વંદુ નિગ્રથ,
ગુણ જત્રીસઈ શોભતા, મુનિવર ઉઠે માહંત. ૩૫

પાય ધત્રી વસિ કરધ, નવ વિધ બબ સાર;
ચ્યાર કપાય પરિહરધ, મહાવ્રત પંચ ધાર. ૩૬

રાય કહઇ ગુર માહર,	શ્રી મુનિ હેમસરિંદ;	૩૭
કુમત નિસિર નઇ ટાલવા,	ઉદયો પુનિમ ચંદ્ર	૩૭
શૈવ સન્યાસી બંભણા,	ભટ પડિતની જોડિ;	૩૮
હેમ સૂરિ મુનિ આગલિ,	રહ્યા સુ શિકરજોડિ.	૩૮
મયગલનો મદ તિહાં ગલઇ,	જીહાં નવિ જગયો સીંહ;	૩૯
અંધકાર બલ તિહાં લગઇ,	જીહાં નવિ ઉગયો દીહ.	૩૯
ભટ બંભણા મદ તિહાં લગઇ,	ન મલ્યો જૈન સુલતાન;	૪૦
હેમ તણુ મુખ દેખતાં,	વાદી મેહલ્યું માંણુ.	૪૦
રાય કહઇ ગુર માહરો,	સકલ લોક સિણુગાર;	૪૧
હેમ સૂરિ મુઝ મસ્તગિં,	અવર નહીં નિરધાર.	૪૧
ધર્મ કહિઓ જે કેવલી,	તે મોરધ મનિ સતિ;	૪૨
દયા મૂલ આજા ભલી,	હુ સેવું એક ચિતિ.	૪૨
તત્વ ત્રિણિ આરાહીઇ,	શ્રી દેવ ગુર નઇ ધર્મ;	૪૩
અતત્વ ત્રિણિ પરિહરે,	સમજો શ્રાવક મર્મ.	૪૩

ચઉપધ

કુગુર કુદેવ કુધર્મ વિચાર,	એ ત્રિણિ જગમાંહિ અસાર;	૪૪
હરિ હર વિપ્રા મિથ્યા ધર્મ,	એ મર્મ છાંડ્યા સમજી મર્મ.	૪૪
ધર્મ કર્મ હેતિં પરિહરે,	મુગતિ કાજ તસ નવિ આદર;	૪૫
મિથ્યાત મનથી દુરિ કરે,	ચિહું ભેદે કરી તે પરિહરે.	૪૫
લોકીક ગુર નઇ લોકીક દેવ,	માંનીનઇ નવિ કીજઈ સેવ;	૪૬
શ્રી દેવ ગુર લોકીક તે કહીઈ,	માંન ઇચ્છીતિહાં નવિ જઇઇ.	૪૬

એ ચ્યારમ્ મિથ્યાતજ હોમ, મિથ્યા ધર્મ મ કર્યો કોમ, ૨
 મિથ્યા ધર્મ કરતાં વલી, મુગિત નારી ન લહમ્ નિર્મલી. ૪૭
 એણે ભેદે સમકિત ઉચરી, બાર વ્રતની ટીપજ કરી, -
 વ્રત બાર કહુ તુલ્લ દિરી, સુંદર્યો સહુ ચિત્ત ચોખુ કરી. ૪૮
 પહમજુ વ્રત તે પ્રાણાતિપાત, ત્રસ જીવની ન કરં ધાત; -
 આરંભઈ તો જયણા કહી, પ્રથમ વ્રત ઈમ પાલુ સહી. ૪૯
 કૃમીવાલાદિક ક્રીડા જેહ, શરીરમાથી કાઢમ તેહ; -
 આપમ અર્થ અનુકંપા જેહ. કરં ઉપગાર મનિ રંગણીતેહ. ૫૦
 પાંચ અતિ ચાર દુરિ ઝકરીહ, ૪ને ચાલમતો સહી પરિહર; -
 વાટ વસઈ રીસઈ ધા કર્યો, ગાઢઈ બંધનઈ પસુ આદર્યો. ૫૧
 અતિધણો જે ભારજ ભર્યો, કર્યું કળલ જે છેદન કર્યો; -
 ભાત પાંણીનો કહીહ વિછેદ, ૫તેહનઈ ઉપજમ અધિકો છેદ ૫૨

દૂહા.

ખેદ ન ઉપાધ વલી, જીમ કહમ્ શ્રી જીનરાજ;
 જીવ દયાનઈ કારણિ, ગુર કહમ્ એક કથાય. ૫૩

અઉપમ.

ગુર માડી કહમ્ એક કથાય, અમરપુરિ સુગ્રીવહ રાય;
 વિમલા તસ પટરાણી સાર, અમરસિધ કુંખિ અવતાર. ૫૪
 શુભ લગનિ તે જાયો પુત્ર, વાધ્યુ પિતાતણુ ધરસૂત્ર,
 અનુકમિં ચોવન વય હુઓ, રમતા રાય રેવાડી ગયો. ૫૫

૧ આપ અર્થે અનુકંપા કાજે. ૨ દાઝે. ૩ પરિહર. ૪ એ નિશ્ચયે મનમાંહિ કરે. ૫ તેહને ઉપાયો અહુ ખેદ. ૬ ભાષે.

દીકો છાગ એક ખાંભણ હાથિ, તે ત્રાડી બોલ્યો બહુભાતિ;
 ૧અમરસિંધઈ તેડ્યો તેહ, કુણુ અરથઈ લેધ જાઈ એહ. ૫૬
 તવ બોલ્યો ખાંભણ કોકરો, મઈંતા યગન આરંભ્યો ખરો,
 તેણુઈ કારણિ મારી બોકડો, અમરપુરી સુર થાસ્યઈ વડો. ૫૭
 મુઝનઇ પુણ્યથાસ્યઈ અતિધણુ, કહિઉ ન જાઇ રપુણ્ય તસતાણું;
 તેણુઈ કારણિ મઇ માંડ્યો યાગ, એ પણિ સુખીઓ થાસઈ છાગ. ૫૮
 અમરસિંહ કહી મ કરિ કુકર્મ, જીવ હણુતાં નો હોઇ ધર્મ;
 અગનિમાંહિ કો નાંખઈ ત્રિણુ, વિશ્વાનર વાઘઈ બહુ વર્ણુ. ૫૯
 લોહીઈ ખરડયા જીમ કર પાય, તે રગતી ઉજલ કિમ થાય;
 સમુદ્ર મધ્ય કો નાંખઈ ખાર, સહી નવિ મીઠો હુઈ લગાર. ૬૦
 પાપિં જીવ સંસારઈ ફિરઈ, પાપ કરઈ જીવ કેદીપરિ તરઈ;
 જીવ હણુતાં જો હુઇ ધર્મ, તો પાતકનું કેહું કર્મ. ૬૧
 જૂઠું બોલઈ જો જ્યકાર, તો કુંણુ પાપિં હુઇ અસાર;
 ચોરી કરતો સુખીઓ થાય, તો કુંણુ પાપિંઈ દુખ સહઇ કાય. ૬૨
 પરસ્ત્રી ગમનિંઈ કીર્તિ ફિરઈ, કુંણુ પાપિં અપજસ વિસ્તરઈ;
 જીવ હણુતાં જો સુખ હોઈ, તો દુખીઉ નવિ દીસઈ કોઈ ૬૩
 ઇંમ ઉપદેશ દિધ નપ જસઈ, એક મુનિવર તિહાંઆળ્યો તસઈ;
 નપ પૂછઈ કહો તુલ ઋષિરાય, જીવ હણિઇ કો સુખીઓ થાય. ૬૪
 તવ ઉપદેશ દિધ ઋષિરાય, જહધરિ ભખતો ન માતો થાય;
 કાલ્વઈ પછડો જો નવિ કલઇ, અગનિકૂંડમાંહિ નવિ બલઇ. ૬૫
 નીલ કુંડમાં કીજઈ વાસ, જો નવિ લાગઈ કાલો પાસ;
 બાલઈ આંખિ ખણીઅતિધણુ, તે જનન ત્રુટઈ લોચનતાણું ૬૬

સીંહ સાથિં ઝુઝાઈ મૃગલો, સાપણિ સરિ નાયઘ સૂડલો;
 કંટક સેજે જો ઉંધાય, તો જીવ હણુતો સુખીઓ થાય. ૬૭
 મ હંણીસ પ્રાણી મ કરીસ પાપ, આગમ એ તુઝ બોકડ બાપ;
 પૂર્વિ યગન કર્યા એણે બહુ, તે અવદત કહું તૂઝ સહુ. ૬૮
 સાહમું લલિત સરોવર જેહ, તુઝ તાતેં ખણાબું તેહ;
 કુંડ ખણી વૃક્ષ રોખો તાય, છાગતણાં તિહાં બાંધ્યા પાય. ૬૯
 તેણુધ પાપિં થયો એ છાગ, તમં મહી આણ્યો કરવા યાગ;
 પુર્વ કથા મુનિ ભાખમ જસમ, નાતિ સ્મરણુ લહધમ્મિજ તસમં. ૭૦
 વાત ન માંનધ બાંભણ અજાંણુ, તવ મુનિવર ભાખમ ધંધાણુ;
 તુઝ ધરમાં ધન ડાટિઉં જેહ, જ દેખાડમિ બોકડ એહ. ૭૧
 લોભી બંભ રહીઆત થયો, છાગ તણુધ ધરિ લમ ગયો;
 જ્ઞાનિ બોકડો ખુદ્ધિ અપાર, સોવન કદા દેખાડી સાર. ૭૨
 બાંભણુ સાચી માંની વત, એહહી માહરો પુરવ તાત;
 આવી મુનિનમ્ર લાગો પાય, સંયમ લેધનમ મુગતિં જાય. ૭૩
 અણુસણુ તાંમ કરે બોકડો, દેવલોકિ હુઓ સુર વડો;
 અમરસિંહ પુણ્ય પોતમ ગ્રહી, આલ્યો તે પ્રદેશે વહી. ૭૪
 જોગી એક મિલ્યો સિદ્ધનાથ, કુમરતાણો તેણેધ ઝાલ્યો હાથ;
 કાઢી ખડગ મારેવા રહ્યો, છાગદેવ તવ પ્રગટ થયો. ૭૫
 તેણે યોગીનું કીધું કામ, કુમરતાણુધ રાખ્યો અભિરામ;
 અનુક્રમિ તે પામ્યો રાજ, જીવદયા રૂકર્યો મહારાજ. ૭૬
 મેરૂપ્રભ હાથી અવતાર, શશો એક રાખ્યો નિરધાર;
 પુણ્ય રૂપ કલ્યો સહકાર, શ્રેણિક ધરિ થયો મેધ કુંમાર. ૭૭

- આગમ હુઓ એક મેધરથ રાય, તેણુમ રાખી પારેવા કાય;
દેવતાઈ તસ સાચો કહિઓ, થમ તીર્થ કર મુગતિ ગયો. ૭૮
- મુનિવર મેતારથ મોટો કહો, પરકાળું તેણુમ પરિસો સહો;
દયાવંત ૧જન તેમકુંભાર, પ્રાંણિ કાળ તજ્યો સંસાર. ૭૯
- તેણુમ કારણિ નૃપ કીજમ મયા, જૈન ધર્મમાં સાચી દયા;
એણે વચને નૃપ હરખ્યો બહુ, પાપી જન વાર્યા તિહા સહુ. ૮૦
- આહેડી, માછી, ખાટકી, પાપ થતાં જોહના ધર થકી;
તેડી તે રાખ્યા ચાકરી, જીવદયા તેણુમ આદરી. ૮૧
- નદી કૂપ સરોવર વાવ, તિહાં મેહલ્યાં ગલણાં બંધાય,
અણુગલ પાંણીનાં બહુ પાપ, સાગિ શાસ્ત્રમ કહિઓ રવિચાર. ૮૨
- સાત ગાંમ બાલિય સતાપ, વરસ દિવસ માછીનુ પાપ,
અણુગલ પાંણી એક દિન પીધ, એટલુ પાતિગ અગિં લીધ. ૮૩
- તેણે કારણુ નૃપ વારે બહુ, પુરજન લોક તિહાં તેડયા સહુ;
નૃપ કહે જન વછઈ સુખ સોય, જીવ ધાત મમ કરજો કોય. ૮૪
- જીવદયા તે સાચો ધર્મ, કોય ન કરસ્યો પાતિગ કર્મ;
રાખો જીવ પાલોજ અમારિ, પડો ફિરઈ નીત દેશ મઝારિ. ૮૫
- વાજી સુંદર લાખ અગ્યાર, ગાય ભેંસ અસીહઅ હજાર;
એક સહનમ એકસો કરી, ગલ્યાં વારિ પીધ તે ફિરી. ૮૬
- અસી દયા વેરતમ જગમાંહિં, જીવ ન મારઈ કો નર કિહાંમ;
રાય તણા નર નિતિ ફિરમ, જીવ તણી તે રખ્યા કરમ. ૮૭
- એણુમ અવસરિ મેવાડહ દેશ, તિહાં એક નગરતણુમન નિવેસ;
વસમ વિવહારી ગાંમ મઝારિ, માથું જૂધ ધરની નારિ. ૮૮

નારિં કીધી કૂડી વાત, કાઢી જૂ મારી તિહાં ધાત; ૮૫
 ઢાંક્યું ન રહ્યું પાતિંગ કર્મ, ઢાંક્યું ન રહ્યું વલી અધર્મ. ૮૬
 ઢાંક્યો ન રહ્યો કોઠ કપાય, લસણ ભખ્યું તે સહી ગંધાય; ૮૭
 ઢાંક્યું ન રહ્યું મદિરાપાન, ઢાંક્યું ન રહ્યું વલી વિજ્ઞાન. ૮૮
 અતીસાર વ્યસની નર્મ ચાડ, ઢાંક્યો ન રહ્યું વલી લખાડ; ૮૯
 ઢાંક્યું ખય રહ્યું ન વિસર્ય, ખુણ્યું એકો ખુખુ કર્ય. ૯૦
 અગિ અજરણ નાહનું ખાલ, છાંતો નહીં બોલ્યું તતકાલ; ૯૧
 ઢાંક્યું ન રહ્યું પાતિક મદ, વાત ગયું જીહાં કુંભરનિરંદ. ૯૨
 કુમારપાલ કોપિ ધડધડ્યો, જાણે અગનિ જ્યહુ ધૂત પડ્યો; ૯૩
 કુંણ પાપી જૂ માર્યું જેહ, બાંધી વેગઈ આણો તેહ. ૯૪
 ખીજી રાય દોડાવ્યા દાસ, બાંધી શાહ આણ્યો નૃપ પાસ; ૯૫
 કુમારપાલઈ દીઠો રજસઈ, ધિગધિગ રાય કર્ય તિહાં તસઈ. ૯૬
 રે ? પાપી ? કિમ માર્યો જંત, વણિગ તવ બોલ્યો દુર દાંત. ૯૭
 ફેકટ કોધ કરંસું રાય ? હણ્યું સોય મુઝ કરડ્ય ખાય. ૯૮
 રાય કહઈ તુ કરડેં હણ્યું, હું મારે અન્યા અવગુણહિ; ૯૯
 તો તુઝ મુઝ કેરો નહી દોષ, પ્રાણી ઉતજી તુંમ કરિસ રોષ. ૧૦૦
 તેડયા વેગઈ તિહાં તલાર, ઉતાવળા મ લાયો વાર; ૧૦૧
 આ વણિગ ના હણ્યો પ્રાણ, જીમ કો અવર ન ખંડ્ય આણ. ૧૦૨
 બાંધી શેઠ નઈ ચાલ્યા જસઈ, મંત્રી મહંતા બોલ્યા તસઈ; ૧૦૩
 સ્વામી તુ કીડી નવિ હણ્યું, નર મારેવું કિ મુખિ ભણ્યું. ૧૦૪
 ભોમિપડિઉ ધન કરનવિ કર્ય, તે નર ચોરી કેહીપરિ કર્ય; ૧૦૫
 નવ ચોવન પરણી પરિહર્ય, તે નર પર મંદિર કિમ ફર્ય. ૧૦૬

લવણ શાકથી અલગો ૧૨૬૪, કંદ મૂલ તે કેહીપરિ ૨૪૨૪;
 જે નવિ દૂધવધ કીડી જત, તે કિમ માનવનઈ મારંત. ૧૦૦
 કૃપાવંત થાજે દીપતો, શેઠ તણુષ તે રાખ્યો જીવતો;
 બહુવિવહારી કહઈ મુખિજસઈ, કુંભારપાલ નૃપ બોલ્યો તસઈ. ૧
 મારંતો તો પાછો ફિરઈ, જે જીન મદિર મોકુ કરઈ;
 વિવહારી નઈ જઈ તિહાં કહ્યું, રાય વચન તેણુષ સદહ્યુ. ૨
 મુકયો વિવહારી ગયો ગાંમિ, ભુવન કરાવ્યું તેણુષ ઠાંમિ;
 જીન મૂરતિ માંડી અભિરામ, જૂઝ વિહાર ધરાવ્યું નામ. ૩

ફહા.

શ્રીજીનભુવન કરાવીઉં, છૂટો હલ્યા આપ;
 કુંભારપાલનાં રાજમાં, કો ન કરઈ વલી પાપ. ૪

હાલ.

અરણિ મુનિવર રાજાઓ-એ દેસી-રાગ-ધવરાડી.

પાપ ન કરઈ કો નગરમાં, ન કરઈ જીવની ધાતરે;
 અનુકમિ તિહાં આવીઆ, પાપ દિવસ ન રાતરે.

ત્રુક.

નવરાતિ પર્વહ પ્રમલ જાણી, પૂજારા આવ્યા સહી;
 નર હાથ જોડી, માંન મોડી, અર્યક બોલઈ ગહગહી;
 સ્વાંમી દેવ્યા ભોગ માંગઈ, કટેશ્વરી નાંમિ લહું;
 મહીષ બોકડ જેહ સખ્યા, તેહ તુલ માંડી કહુ. ૫

ઢાલ.

સાત સહાઈ દિન સાતમે, આઠમઠ આઠ સહાઈરે;
નવમઠ દિન નવસઠ લંહુ, રાય વિમાસઈ (તું) કાંઈરે;

ત્રુટક.

કાંઈ વિમાસઈ કૂમર ભૂપતિ, મહિષ મોટા આપીઈ;
દેવી ભોજન ભોગ દેઈ, રાજ અવિચલ થાપીઈ;
અસ્યું અરચકહિ તિહાં બોલ્યા, ભૂપ મનિ ભાવઈ નહી,
રાય ઉત્તર દિઈ પાછો, ભરડકનઈ પોને તહિ. ૬

ઢાલ.

કુમરનિરંદહ બોલીઓ, સુંણી ભરડા મુઝ વાતરે;
જેન ધર્મ મુજ ચિત્ત વસ્યો, ન કરં કીટક વાતરે,

ત્રુટક.

વાત ન કરં જો કીટક, મહિષ મોટા કિમ દિહિ,
કાંઈ ભરડા ! ભરમ ભૂલો, સમજવી પોતઈ હીઉં,
જો ચાહમ અજ પાડા, જીવતાં તુલ દીજમ,
સમજાવિ અરચક દેવી તાહરી. પ્રાણવાત નવિ કીજમ. ૭

જોડ્ય ખીજસ તુહ્ય દેધસ, માહરા મહીપ રહ્ય કંઠી;
અનેક રાજ ઇહાં હુઆ, પૂજા કો ભાંજ્ય નહીં

હાલ.

વિનય કરી નૃપ બોલીઓ, સાંભલિ નગરીની દેવીરે;
બોજન ભકિત તુઝ બહુ કરે, લાહુ સાકર સેવરે,

ત્રુટક.

સેવ સાકર તુહો લીજ્ય, પ્રાંબુધાત ન કીજ્ય;
ધર્મ જાણી પશુઅ પાડા, મારેવા ક્રિમ દીજ્ય;
જીવતા જો તુહો રાખો, મહીષ તુહા આપું સહી;
મારવા મુઝનીમ દેવ્યા, જીવ જાંત કશા કહીં,

હાલ.

કોપી તાંમ દેવાંગના, પરિસો કીધો પ્રતિફૂલરે;
નયન કરી તિહાં રાતડા, મસ્તગ માર્યું ત્રિશૂલરે,

ત્રુટક.

ત્રિશૂલ માર્યું જામ મસ્તગ, તાંમ નૃપ કોઢી થયો;
અંગિ વેદન વેગ વાધી, દેહ વાંન સધસો ગયો;
નૃપ મનિ થયો જાખો; દેહચિતા નવિ કર્ય;
જૈન ધર્મ હું નવો પામ્યો, રખે અપજસ વિસ્તર્ય. ૧૦

હાલ.

ચિંતાતુર નૃપ તિહાં થઈ, ઉદયન તેડીઉ તાંમરે;
ભૂપ કહ્ય સુણો અધવા, જો હુ દેવીનુ કાંમ;

ત્રુટક.

કામ જો તુ દેવી કેરં, ત્રિશૂલ તાકી મારીઠં,
અગિ વેદન કાય કોઢી, અનઘ શીશ વડારીઠં;
તેહ ચિંતા નહી મંત્રી, ચિતા મુઝ ધમેજ તણી;
રખે દેશે વાત વાગઠ, પતિ જાઠ સો આપણી. ૧૧

ઢાલ.

મંત્રી તાંમ રવિચારીઠં, આલ્યા શ્રી ગુર પાસરે,
વાત સકલરે માંડી કહી, ગુર બોલ્યા ઉલામરે,

ત્રુટક.

ઉલાસ આંણી ગુર બોલ્યા, ચિતા મંત્રી મમ કરો,
મન જલ આ તુલો લેઈ, તૃપ તણાં મુખમાં ધરો;
સકલ અગિ નીર છાટો, પાસ નામ મનમા જપો,
કષ્ટ કોઢ જોણેં દૂરિ રનાસેં, પૂર્વ કર્મ તિહા ખપો ૧૨.

ઢાલ.

મંત્રી જલ લેઈ કરી, છાટયું રાયતું અગરે;
વેદન રોગ દૂરિ ગયો, દેહ થઈ કુકુમ રંગરે;

ત્રુટક.

દેહ કુકુમ રંગ જોહનો, ભૂષ મનિ ઉલટ થયો;
બહુ સેન લેઈ રાય ચટીઓ, ગુર તણેં પામેં ગયો;
રત્નો વાટી જસિં ઉત્તો, નાગિ એક ગતી સંગઠિ
અતિ મધુર વચને રાય પગઠ, તેમ મરિ મુનિવર નાયુઠં. ૧૩

ઢાલ.

ગુરૂ જ્ઞાની તિહાં બોલીઆ, સાંભલિ ચૈાલુક રાયરે;
જે તુલ રાતિ દેવાંગના, માર્યો મસ્તગ ધાયરે;

ત્રુટક.

ધાય મસ્તગિ સગલ માર્યો, વેદન અંગિ વાધી ઘણું;
તેહ દેવી . ઇહાં બાંધી, પાપ ભોગવે આપણું;
નૃપ કહધ ગુરૂ તુલો મુનિવર, દયા આંણી છોડીઈ;
દેવાંગના દૂખ કાય દીજધ, તરણ કાટ ન મોડીઈ. ૧૪

ઢાલ.

ગુરૂ કહધ નૃપ સુણિ રાજીઆ, મુકંધ મસનો આહારરે;
હક ન કરધ મુઝસું વલી, કરધ વલી જીવની સારરે;

ત્રુટક.

સાર કરધ જે જીવ કરી, દેસ અદારમાંહિં ફરધ;
જેહ છાંનો જીવ મારધ, તેહનધ પ્રગટ કરધ;
તોહ દેવી એહ છૂટધ, તિહાં લગી બાંધી રહધ;
કુમારપાલ તિહાં વેગ ઉઠી, દેવી નઈ સુપરિં કહધ. ૧૫

ઢાલ.

દેવી કહધ સુણિ નરપતી, હું કહું મુખિ મારિરધ;
દેશ અદારમાંહિં ફિરધ, વરતાવું અમારિરધ;

ત્રુટક.

અમારિ વરતી દેસમાંહિં, જીવ કો મરધ નહીં;
જેહ પ્રાણી હણુધ છાંનો, સીખ હું દેઉં તહીં;

ર્યો રાજ તસી પ્રજા, દેવી પણિ તેહવી થઇ;
હેમ વચને ૧ દેવી છુટી, ફિરધ મહિઅલિ ગહગહી. ૧૬

હહા

મહિઅલિ દેવિ નિત ફિરધ, કરતી જીવજ સાર;
શ્રી ગુર ચરણ પસાઉલે, વરત્યો જેજેકાર ૧૭

તેજસો વાચાલડો, જેણુધ કુલિ એક ન હોય;
કંટા હીણી વાડિ જીમ, રપગ ચપઈ ઝસહુ કોય. ૧૮

એકજ સૂરજ ઉગીઓ, સુપુરૂષ હેમસુરિંદ;
કુંભતિ તિમિરનઈ ટાલવા, ૪ઉઘ્યો પુનિમચંદ. ૧૯

ઋષભ કહે જન સો જસ્યો, સરગ મૃત્ય પાતાલિ;
હેમસુરિંદહ સારિખા, ફલહા દૂસમ કાલ. ૨૦

કલિકાલઈ નર બિ હવા, એકતો હેમસુરિંદ;
બીજો ઋષિરાજ કહો, મોટો કુંભરનિરદ. ૨૧

કુંભારપાલથી ગુર વડો, જેણુધ પ્રતિબોધ્યો રાય;
માછી મેહલ્યા વાગરી, કો જગિ જીવ ન સાહધ. ૨૨

આહેડી વનિ નવિ ફિરધ, સુખે ચરઈ મૃગ, ગાય;
માછી મીન ન પરભવધ, સુગુર હેમ પસાય. ૨૩

અજ મહીવી મહીષ ધાણા, વૃષભ તુરંગમ ગાય;
પખી કહધ પચિરજીવ્યો, હેમસુરિ (મુનિ) રામ. ૨૪

સસલા સહેલા સૂકરા, હેમતાણા ગુણ ગાય;
જલચર થલચર પખીઆ, પ્રણમધ ૭જગગુર પાય. ૨૫

૧ તેહ ૨ જેમ ૩ જણ. ૪ ઉઘ્યો. ૫ સુરિંદહ
૬ મુનિવર

થલચર પસુઆં જન નામઈ, પંખી મુનિવર આણુ,
 નીરજીવ નૃપનઈ નમઈ, એણુધ રાખ્યા અહ ૧પરાણ. ૨૬
 ઋષભદેવ આગઈ હવા, તિહાં તે કીઉ ઉપકાર;
 ગૂરૂ ઉપદેશ દેઈ રહ્યા, રાય કરી અહ સાર. ૨૭
 અનેક પુરૂષ આગઈ હવા, અભયદાન દાતાર,
 તે નર અહો દીઠા નહી, દીઠો નૃપ નિરધાર. ૨૮
 કરુણાસાગર બહુ હવા, અરયો નહીં એણુધ ઠાંમિ;
 પરતગિ દિધ તે દેવતા, નૃપ આબો અહ કાંમિ. ૨૯
 મેઘકુંભર આગે હવો, જતુ ઉગાર્યો એક;
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, કરાખ્યા જતુ અનેક. ૩૦
 વીર જિણુદ જહાં વિચરતો, જીવ ન મરે તેણે કામિ;
 કુંભરનરંદ ઉગારતો, રાખ્યા જીવ અનરધ ગામિ. ૩૧
 એક દિવસ નેમઈ વહી, મુંકાવ્યા મૃગ બાલ;
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, સદા કરધ સંભાલ. ૩૨
 મેઘરથ રાઈ રાખીઓ, એક પારેવો જંત;
 કુંભરનિરંદ સરીખા કિહાં, રાખ્યા જીવ અનત. ૩૩
 અમરસિંધ આગઈ હવો, અજ એક ઉગારેસ;
 કુંભરનિરંદ જીવજ પડો, ફરઈ અહારજ દેસ.
 હરિબલ માછી ઝમીનની, કરતો સાર સંભાલ,
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, સકલ જતુ પ્રતિપાલ.
 તેણે કરણિ જલ જીવ કહધ, આધિકો કુંભરનિરંદ;
 વનિ જાણુઈ મુનિહેમનઈ, ન લહું ઋષભજીણુંદ.

થયયર કહે જનવર વડો, જોણે કહિઓ કરુણા ધર્મ,
 પખી કહધ મુઝ ગુર વડો, જોણે સમઝાવ્યો મર્મ. ૩૭
 પખી વાદજ ટાલવા, તિહાં બોલ્યો કવિરાજ;
 કરઈ કરાવઈ અનુમોદતા, લાભ સરીખો થાય ૩૮
 આખો રોખો તે ભલો, સીચો તે ગુણવત;
 ફલહ ચખાવધ તેહ ગુણી, ત્રિણ નર માહન ૩૯
 એણે વચને પખી હસ્યા, લાગા કવિઆણુ પાય;
 શ્રી જન હેમ નરપતિતણા, નિત્ય પસુઆ ગુણુ ગાય. ૪૦
 કીર્તિ જગમાં વિસ્તરી, કુમારપાલ ગુણુવત;
 અઢાર દેસમાહિ વલી. ન હણુધ પ્રાણી જત. ૪૧

ઢાલ.

પદ્મરથ રાય વીત શોકાપુરી રાજીઓ-એ દેશી-રાગ-મારણી.

જીવ ન મારે કોઇ વલી દેશ અઢારમારે;
 વાધી પુણ્ય દયાય,
 જીવ જત હણુધ કો પરદેશમારે;
 તે દૂખ સખલુ રાય-રૂપડો નરપતીરે-આંકણી.
 કાસી દેસમા વાણારસી નગરી બલીરે;
 નૃપ પુગલ જયચદ;
 જોયણ સાતસઈ રાજ્ય કરઈ નર ચિહુ પાંસેરે,
 જોહવો ગગનિ દિણુંદ. ૩. ૪૨
 ચ્યાર સહઈ ગયવર ગાજધ બ્યારણુધરે;
 સાહિ લાખ રસહાંણુ,

- ૧૩૧૩ લાખ જસ પાલા આગલિ ઉલગૂરે,
ખાર રસત નિસાંણુ—૩. ૪૩
- ગંગ જમુના (૩પિ) જોડને લાકડીરે;
તેણે પુગલ નાંમ,
નીર વિના નૃપતિ નવિ ચાલી શક્યરે;
સેન સખલ અભિરામ—૩. ૪૪
- તેણુમ રાજી નિત્ય પાપ હુમ તિહા અતિધણુરે;
જીવ ઘાત નહીં પાર,
વાત સુણી તિહાં કુમરનિરંદહ તેહનીરે;
કરતો હીમ વીચાર—૩. ૪૫
- ચતુર ચીતારો તેડી પટ લખાવીઓરે,
સરગ નરગ આલેખ.
પુણ્ય કરમ (તે) નર દીસમ સરગિ સચર્યોરે,
પાપી નરગ વિશેષ—૩. ૪૬
- ૩૫ લખાવ્યું માંહિ જયચંદ રાયતુરે,
આગલિ કુમરનિરંદ,
બધકર જોડી લાખમ જયચંદ ભૂપનંદરે,
રાખિ જીવ ગોવિંદ—૩. ૪૭
- મુગલ કોડિ સોનમ્યા સાંહિ ભરી ધર્યોરે;
નાજ દોય હજાર;
રત્ન અમૂલિક કીધું રાય ભેટણુરે;
મુપરિ લખ્યો જૂહાર—૩. ૪૮

ફહા.

જૂહાર લખ્યો જયચક્રનંદ, ભેટિ કરિઉં બહુ ધન,
વિનય વચન સુંણી રાયના, ભૂપતિ હુઓ પ્રસન્ન; ૪૯

ઢાલ.

રાગ કેદારો-અતિ દૂખ દેખી-એ દેશી.

પ્રસન્ન થઈ નૃપ બોલીઓ, સાંભલો મત્રી વાત;
હું મુરખિ રાજા લોલપી, તેણુધ કર્યો પ્રાણીનો ધાત. ૫૦
મંત્રિને કહ્યું સાચો કુમરનિરદ, જાણે ઉગ્યો પુનિમચંદ;
જેણુધ કીધું જતુ આણુદ, જેણુધ ટાલ્યો મૃગ, મચ્છ કંદ-મ. ૫૧
કુમર નૃપનંદ દરિસણુધ, હુ તર્યો જયચક્ર આપ;
પ્રતિબોધ ૧હુ પામીસ વલી, નવિ કરે જગમાંહિ પાપ-મં. ૫૨
તેડીઆ માછી વાધરી, ખાટકી પાપી બેહ;
પરજંતુ નંદ જે પીડતાં, નૃપંદ વાર્યો રે દેસમાં તેહ-મં. ૫૩
મજ જલ પાસા બાલીઆરે, બાલીઆ પાતિગ ઠાંમ;
જીવ જંત કો મારધ નહી, પઢોવજાવધરેજીહાં નૃપ રંઠાંમ-મં. ૫૪

ફહા.

અમાર પઢો વાગઈ નિતિ, નવિ મોડધ તરડાલી;
કુમારપાલ પ્રતિબોધથી, જયચક્ર થયો કૃપાલ. ૫૫
કૃપા રપિણી સ્ત્રી વર્યો, જ્ઞાન તુરંગ પલ્લાણુ;
આચાર રૂપ છત્ર ધરી, વરતાવઈ નૃપ આંણુ. ૫૬

પંચ પ્રકાર સઝાય રૂપ, વાગઈ નિત વાજીવ;
ચઉદ રાજમાં જીવ જો, તે નૃપ નઈ સહુ મિત્ર;
જીવ જત પંખી પસુ, ન હણુઈ સોય સુગણુ;
તે રવલ્લ કુંમરનરિદનઈ, જીમ પોતાના પ્રાણુ.

અત્રિપદ

પ્રાણુ ન હણુઈ કો કહમતણો, દયા ધર્મ દીખ્યો અતિધણો;
કુંમારપાલ મોટો માહત, અઢાર દેશ ઉગાર્યા જત.
કર્ણાટક ગૂજર માલવો, માઈ દેસ જસ પોતઈ હવો,
સોરઠ સિધુ કુંકણ કરી, સપાદલક્ષ વસઈ પરવરી,
રાઈ લાટ અનઈ ભભેર, સકલ દેશ જોણુઈ કીધુ જેર;
કચ્છ જલધર નઈ મેવાડ, જોણુઈ થાંનિકે ઉનહી પાપ ધાડ.
દીપક દેશ ઈવસઈ અભીર, સકલ લોક ગલી પીઈ નીર;
અઢાર દેશ એ પોતાતણઈ, જીવ જત કો તિહાં નવિ હણુઈ;
ચઉદ દેસ અનેરા પજીહાં, જીવ જત કો ન હણુઈ તિહાં.
ધન આપી મત્રી બલ કરી, જીવ ધાત કથા પગિહરી;
એમ વિસ્તરી દેસદયાય, મારિ શબ્દ જો મુખિં કહમવાય
તો ઉપવાસ રાજ આદરઈ, જુહુ બોલે આંગિત કરઈ,
એક દિવસ નૃપ કુમરહ જોહ, કાઉસગે ધ્યાનઈ ઉમે તોહ.
મંકોડો વલંગો નિજ પાય, ઉમેડયો અલગો નવિ થાય,
કર્ણાસાગર કુંમરનરદ, સમતારસ સીતલ જીમચદ;
અતિ અનુકંપા આણિય દયા રમે દખ પામઈ પરકાય.

અસ્યું વિમામધ આતમ સાખિ, જીમતિમ પર પ્રાંણિનધ રાખિ; ૬૭
 તન ધન પ્રાણુ તેહ શુભ ખાજી, જે આવ્યુ નૃપતિનધ કાજી. ૬૭
 પરકાજિ હુમો વર્ધમાન, ભૂજંગ ડસંતાં ચોખું ધ્યાન, ૬૮
 સુકોસલ નિજ તાતહ કાજી, ૧તેણુઈ નિજ પ્રાંણુ કર્યા તાજી. ૬૮
 મુનિ મેતારજ આગે હવો, પરકાજો તે મુનિવર મુઝો; ૬૯
 મેઘરથ રાજપગતનિ જોય, પર અરથે કાયા દે સોય. ૬૯
 સંઘ કુમાર આવ્યા પગ્રામિ, ગજ ત્રોહોપાએ રહ્યો કામ; ૭૦
 વિક્રમ પરદુખ ભજણુ કહ્યો, તો તસ જગમાં નામજ રહ્યો. ૭૦
 વાંમણુ મિત્ર પહુપરિં થયો, મુનિસુવ્રત પરકાજીં ગયો. ૭૧
 હું પરકાજિં આવુ આજ, આપુ મ કોડાનઈ ખાજ. ૭૧
 દેહધર્મ તો એહવો અછઈ, અતિંધ કાયા વિણસઈ પડઈ; ૭૨
 સડણુ પડણુ વિક્રસણુ પાણું, જરા રોગતણું દુખ ધણું. ૭૨
 સનતકુમાર સરીખા જેહ, રસાત રોગ ખિણુ પગટયા તેહ, ૭૩
 ચપા નગરી નૃપ શ્રીપાલ, કોઢી દેહ થયો તતકાલ. ૭૩
 ઉદાઘ રાજઋપિનઈ જોધ, સગલ રોગ તસ અંગિ હોઈ; ૭૪
 પુંડરીક રાજા જે કહ્યો, ખિણુમાં દેહ તસ વિણસી ગયો. ૭૪
 અસ્યું વિમાસી પૃથ્વીરાય, શસ્ત્રે તિહા છેદો નિજ પાય; ૭૫
 ચમ મસ મકોડા મુખિ. ભૂપદ અલગો મુકયો સુખિ. ૭૫
 અસી દયા નર કુમરનિરદ, કિસુ વખાણુઈ કવિ મતિમંદ; ૭૬
 એક જીભાગુણુ કહ્યો ન જાય, દયારૂપ ધડયો એ રાય. ૭૬

ફહા.

દયા રૂપે રાજા ઉઘડયો, મુખિ ન કહઈતો મારિ;
 પહધડુ વ્રત ધમ પાલતો, ખીજઈ મૃષા નિવારી. ૭૭

ચઉપધ.

ખીજઘ વ્રત જુહુ પરિહરઘ, પંચ મૃષાની અગડજ કરઘ,
 કન્યાલી ભોમાલી ગાય, કુહુ કિમઘ ન બોલઘ રાય. ૭૮
 ફૂડી સાખી ન દેઉ ખરી, ધર્મ કાળ મઘ જયણા કરી;
 ચાપણુમોસો સોય નિષેધ, તે નવિ રાખઈ જાણું વેદ. ૭૯
 પંચ અતિચાર તજી ભૂપાલ, સહસાકાર ન દીજઘ આલ;
 પરના મર્મ પ્રકાસી દીધ, સ્વદારામત્ર ભેદ ન કીધ. ૮૦
 અહથઘ જુહુકે રતે ઉપદેસ, ફૂડી લેખ લખ્યા પરદેસ;
 એ અતિચાર ટાલઘ સહી, ન ટલઘ તો તસ જયણા કહી. ૮૧

ફહી.

શ્રીજીનવર મુખિ ઇંમ કહઈ. મૃષા સમું નહીં પાપ;
 વ્રત ત્રિજઘ ચોરી તજો, વાર આતમ આપ. ૮૨

ચઉપધ.

ત્રીજઘ થૂલ અદત્તાદાન, તેણઘ થાનક નૃપ ચોખું ધ્યાન;
 વાટપાહું નવિ ખાતર દીઉં, ગાંઠિ છોડી નઘ નવિ લીઉં. ૮૩
 ઘાંણુ તણું નવિ માંનજ કહિઉં, સોય વચન રતે મીઠઘ રહું;
 પથઘ ભોમિ પડયુ લાભીઘ, નિશ્ચઈ તે ઉઘન નવિ રાખીઘ. ૮૪
 મંદિર હાટ અનઈ મહીમાંહિ, બહુ લખમી જો દીસઘ તિહાં;
 સોય ધન પુણ્ય થાનક કર, પરતી લક્ષ્મી હુ નવિ હરં. ૮૫
 પાંચ અતિ ચાર એહના કહું, ચોર તણુ આણ્યું નવિ ગ્રહું;
 ન દીઉ સંબલ ચોરહ તણુઘ, વસ્તુ ભેલ નહી લાભજ ઘણુઘ. ૮૬

લોક વિરૂદ્ધ તે ન કરું પાપ, ફૂડાં તોલ, નઇ ફૂડાં માપ;
પાંચ અતિચાર એ ટાલીઈ, જો ચાલઇ તો શુદ્ધ પાલીઈ. ૮૭

ફૂડાં.

શુદ્ધ વ્રત નૃપ પાલતો, ન લિઈ પરનું ધન;
કારણ પડિઇ જેણુઇ રાખીઉં, ચિર પોતાનું મન. ૮૮

ચઉપધ.

કિમ મન રાખઇ નર મહારાજ, સકલચરિત્ર મુખિકહધસું આજ;
સુંણુગો સહુ નર પુરૂષ રતન, કુમારપાલ કિમ રાખઈ મત. ૮૯
પાટણમાંહિં વસઇ નર એક, બાર વ્રત તસ બલ વિવેક,
કુબેરદત્ત વિવહારી નામ, જેહના જગિ બોલઇ ગુણગ્રામ. ૯૦
લોભઈ સોય ગયો પરગાંભિ, વાંહણુ પચ સઈ ભરીઆ દામ;
રત્ન દ્વિપ ભણી તે પલ્યો, ચઉદ કોડિ ધન લેઇ વલ્યો. ૯૧
સાયર વચિ એક કુંગર દીડ, તે વચિં વાટઈ વાહાણુ પધક;
આગલિ પથ ન દીસે ક્યાહાં, ચિંતાતુર હુઓ માલમ ત્યાહાં. ૯૨
માલમ શેઠ નર સહુઇ મિલઈ, વાલ્યાં વાહણુ પાછાં નવિ વલઇ;
કુબેરદત્ત તિહાં એણીપરિંકહઇ, કોઇક ભેદ કિસો ઇહાં લહઇ. ૯૩
એણુઇઅવસરિએક હોડીમાંહિ, બધસી પુરૂષ નઇ આબ્યોતાંહ;
કાધુ શેઠ તણુઇજ જૂહાર, મનરગિ બોલ્યા તેણીવાર. ૯૪
પંચશૃંગ નામા એક દ્વીપ, તિહાં સતસાગર રાય અજીપ;
તેણુઇ સગર્ભા મૃગલી હણી, લાણું બાંણુ મૃગબાલિક ભણી. ૯૫
દીઠા પ્રાણુ મૃગલીના ગયા, સતસાગર નૃપ આવી દયા;
ધિગ્ ધિગ્ રાખનો અવતાર, પાપ કર્મ નિત કરઇ અપાર. ૯૬

નૃપનર્થ નરગ કહિઉં તે સહી, અસ્યા પાપ છુટય કહુ કંહી;
 બીહનો નૃપ પરલોકહ ભણી, અગડ કરી જીવ હણવા તણી. ૯૭
 નગરીમાંહિ વળ્લવો પદો, જીવ મ હંણુસ્યો નાનો વડો;
 દયા કાજી પરચિંતા કરમ, નૃપ શુક ^૧ પરદીપમ ફેરવમ. ૯૮
 જાંડયા પંચસદ્ય જોભ્યાંવાહણ, સતસાગર નૃપ કીધું જાણુ,
 તેણુઈ ભૂપઈ મુઝનઈ મોકલ્યો, વાહણુવટી આવી તુલ્લ મિલ્યો. ૯૯
 વાંહણુ પંચસદ્ય પહમલાં જોહ, તુલ્લો નવા નવિ દીસ્યો તેહ;
 મિલ્યા વાહણુ ઇહાં એકહજાર, કાઢેવા હવઈ કહુ ઉપચાર. ૧૦૦
 સોય પુરૂષ જોલ્યો મનરંગિ, કો એક ચઢઈઆ ડૂંગર શૃંગિ;
 દેવ ભુવન એક મોટું તિહાં, જોડિ દનામાં છધ તે માંહિં. ૧૦૧
 સોય જગવય ગાઢઈ ધાય, ભારંડ પંખી તેણુઈ ઠાય;
 તે ઉડમ ભયંકર થમ, તેણુઈ પવનઈ રતે ચાલમ વહી, ૧૦૨
 પણિ ડહાં વાતપડિજ વિરાંમ, જોહ ચડમ તેરહમ એણુઈ ઠાંમિ;
 તુલ્લો શેક મુખિ ભાખો જોહ, એણુઈ થાનક નર જામ તેહ. ૧૦૩
 કહઈ નર સુંણજો તુલ્લો, મુખિ આદેશ ન દેસું અલ્લો;
 ઈ ઉચરીઆં છઈ વ્રત આર, કિમ જોલુ મુખિ વચન અસાર. ૧૦૪
 કીડી કંથુઓ ન કહું હણો, સરખો જીવઅજમ સર્વજ તુલ્લતણો;
 કહઈનઈ કહુંહું કૂણુછાંજય, મિલવા અલ્લજો પુત્ર પિતાય. ૧૦૫
 કુંણુનઈ ચાલમ એણુઈ ઠામિ, હુ પોતે જાગસ એણુઈ ઠામિ;
 ના ના કહઈતાં ચાલ્યો શેક, અછંઠો તિહાં જીન પ્રતિમા ભેટિ. ૧૦૬
 સાગારી અણુસણુ ઉચરી, ચ્યાર સરણુ મનમાંહિ ધરી;
 ગાઢઈ વાણાં ત્રંચ નિશાણુ, ભારંડ પંખી પડયુ ભંગાણુ. ૧૦૭

ઉડ્યા ભારડ પખી સહુ, તેણી પખઈ પહુંઓ પવનજ બહું.
 તેણુમ રપવ નઈનઉ પાછા વલ્યા, અણહલવાડમ પાટણુ પ્રલ્યા. ૯
 આગ્યાં વાહણુ ભરઅચિભણી, નાલિ ભરીં તિહાં મુકી ગણી;
 ધાયા લોક નગરના ઝઘણા, વાહણુવટી ઈતહા મલીઆ ઘણા. ૯
 દીકા મલિતા દીકા લેકા, દીકા ખલાસીઓના યોક;
 દીકાં કરિઆણા બહુમાંહિ, પણિ એક શેક ન દીસમ ક્યાંહિ. ૧૦
 પૂછમ લોક મહમતા સરિનાંમિ, શેક તુહાર કહુ કુંણ કાંમ;
 એક કહમ શેક આગલિ હસમ, એક કહમ પાછલિ આવસમ. ૧૧
 એક કહમ ન લહુ અવદાત, જાણું પેટ ભર્યાંની વાત.
 એકકહમસાહી વચલમ વાહાણિ, એક કહમ ધૂય મુખ પાંણિ; ૧૨
 કહમનું વચન મિલમનહી જમ, વામનદેવ મંત્રી કહમ તાંમ;
 શેક તણી ગતિ નવિ સમઝાય, તો અવસ્યમ જે હોસમ આય. ૧૩
 ચાલી વાત ગમ પાટણુમાંહિ, ચિતાતુર પહુંડ સહુકો ત્યાંહ;
 મિલ્યા પુરૂષ જે વડવા ચાલ, નૃપ નઈ વિનવીઉ તતકાલ. ૧૪
 સ્વાંમી તુહો આવો તસ ઘમરિ, દ્રવ્ય તણી કાંઈ કીજમ મહરિ;
 પછમ સહુ આરણુ કારણુ ભણી, કુમારપાલ વલતું ઉચરઈ. ૧૫
 અસ્યુ વચન નૃપ બોલ્યો તહી, પરનું ધન મુઝ કલ્પમ નહી;
 એહની લખમી તે પણિ ખાય, જે નર એહનો પુત્ર પિતાય. ૧૬
 દુર્જન બોલ્યા નર તેણુમ કાય, તેણુમ તિહાં ભલેયો રાય;
 વીસ કોડિ સોનમઆ જેહ, કુણુ કારણિ નૃપ મુંકો તેહ, ૧૭
 નૃપ એ મોટો કુબેરદત્ત, જેહનઈ પોતઈ ઝાઝું ચિત્ત;
 વાહણુ પચસઈ આવ્યા ધહાં, પુઠિ ન દીસમ કિહાં. ૧૮

- હયવર હાથી હીરા બહુ, ભૂપતિ ધન લીજંઘ તે સહુ;
રાજા મનસું કર્યો વિચાર, વિવહારી ધન લેતાં સી વાર ૧૯
- જેહનઈ પાછલિ નહીં કો પુત્ર, તેહનું રા લીધ ધરસુત્ર,
આગઈ સિદ્ધરાજ જેસંગ જેહ, અપુત્રીઆ ધન લેતો તેહ. ૨૦
- કુમારપાલ(તવ)ખોલ્યો ૧હલસી, અરે! રમુખાં! તુમ મતિકાં ખસી,
પાપિં લોયણુ ગયા પિતાય, તો સુત સું તસ સરીખો થાય. ૨૧
- કર્મિં તાત હવો કોઢિઓ, તો સું વંછઈ તસ લોઢીઓ;
જેહ પિતા હત્યારો હોઈ, પુત્ર પંથ આદરસ્યઈ સોય? ૨૨
- કાલગસૂરિઓ કહીધ જેહ, મલિષ પંચસઈ હણુતો તેહ;
સોય મરિનઈ નરગિ ગયો; સુત તેહનો તે શ્રાવક થયો ૨૩
- જૂઠા ખોલો જેહનો બાપ, સુત સાચો તે કેહું પાપ;
લોહ ખરો તસ્કરમાં શરે, રોહણીઓ ચોરી પરિહરઈ. ૨૪
- રાવણુ લંપટ સુત કિમ ભલો, નમિ રાય રહ્યો એકલો;
ચંદ્રચંદ્ર હું તો રીસાલ, તેહનો સુત, જે અતિ સુકુમાલ. ૨૫
- તીર્થંકર ચક્રી નૃપ જેહ, ઋદ્ધિ રમણી ભુક્તા હુઆ તેહ;
નેમિં કામ હણ્યો મનિ હકી, કહુ કીર્તિ વાધી કઈ ધટી ૨૬
- એણું દ્રષ્ટાંતઈ સમઝ્યો નરા, આદરો ખોલ હુઈ તે ખરા,
પરધન લેવાની તજી વાત, બાંહ પ્રાણુ કરઈ કુણુ ધાત. ૨૭
- જે નર હજઈ અભિંતર પ્રાણુ, તે તો પાપી મૂઢ અજાણુ,
સોય થકી ભારે નર તેહ, બાંહ પ્રાણુ હરઈ નર જેહ ૨૮
- અભિંતરપ્રાણુહણીનઈતેમૂઓ, અવરાં દૂખ તેહનઈ નઈ જૂઓ,
બાંહ પ્રાણુ પાપી તે હરઈ, સકલ કુટુંબનઈ દુખીઓ કરઈ ૨૯

તેણુન કારણિ નવિ લીડિં ધન,	ત્રીગ્ગ વ્રતનું કર જતન;	
અસ્યુ વચનનૃપભાખદ જસઈ,	મત્રી મહઈના ૧અધકા તસઈ	૩૦
સ્નામી તુહો મ લેસ્યો વધરિ,	પણિ આવો નૃપ તેહનન ધધરિ.	
તસ મદિર દેહરાસર સાર,	જૂહારી સફલ કુરો અવતાર.	૩૧
એણે વચને ચઢીઓ નૃપ તિહા,	આબ્યો વિવહારી ઘર જીહાં;	
પધકો નપ મંદિરમા ધસી,	ગુણુશ્રી દેખી બોલ્યો હસી.	૩૨
બહધની મુઝ તુ માતા હામિ,	તાહર ધન રનૃપ નાવધ કામિ,	
તું મનિ ચિંતા કરજો તાજી,	પરનું ધન મુઝ નાવધ કાજી.	૩૩
એણે વચને ગુણુશ્રી તે ઠરી,	વિવિધ વસ્ત લેધ આગસિ ધરી;	
રાય કહધ મુઝ નહીં કો કામ,	દેખાડો દેહરાસર હામ.	૩૪
ગુણુશ્રી માતા આગસિ થધ,	દેહરાસર દેખાડયું સહી;	
જેતા નૃપતિ હર્ષ અપાર,	દીકો ઈંદ્રલુવન આકાર	૩૫
રતન જડિત સોવનમય થભ,	પાંચિદ્રાર તિહાં મણિમય બિંબ;	
મોતી માલા ડાહ્યુ ઝુમખા.	જાણે આંખ્યા સરગહ થકાં.	૩૬
દેખી તે હરખ્યો મનિરાય,	જ્યેષ્ઠવંદન કીધુ તેણુધ હાય,	
મનમા ચિત્યુ એણુધ સંસાર,	ધન વિવહારી એ નરનાર.	૩૭
કાંઈક જીવ્યું માહર ધન્ય,	જે મુઝ નગરઈ અસ્યાં રતન,	
એ વિવહારી પુણ્યધ કરી,	પાટણિ કીર્તિ બહુ વિસ્તરી.	૩૮
જેહનધધરિ જિનપ્રતિમાઅસી,	દેહરાસર હરખઈ રહો હસી;	
સોવન ધરિ મણિમય માલીઆ,	ભમરી ગોખ જડિન જાલીઆ	૩૯
નાગ તણી શાલા તિહા સહી,	અસ્વ તણી પાયગ પણિ કહી,	
રથશાલા રમવાના હામ,	પોષધશાલા અતિ અભિરામ	૪૦

હયવર હાથી હીરા બહુ, ભૂપતિ ધન લીજંઘ તે સહુ;
 રાજા મનસું કર્યો વિચાર, વિવહારી ધન લેતાં સી વાર ૧૯
 જોહનઈ પાછલિ નહીં કો પુત્ર, તેહનું રા લીધ ધરસુત્ર;
 આગઈ સિદ્ધરાજ જેમંગ જોહ, અપુત્રીઆ ધન લેતો તેહ. ૨૦
 કુંભારપાલ(તવ)ખોલ્યો ૧ઉગ્રસી, અરે! ૨મુખાં! તુમ મતિકાં ખસી,
 પાપિં લોયણુ ગયા પિતાય, તો સુત મું તસ સરીખો થાય. ૨૧
 કર્મિં તાત હવો કોઢિઓ, તો મું વંછઈ તસ લોઢીઓ;
 જોહ પિતા હત્યારો હોઈ, પુત્ર પંથ આદરરસ્યઈ સોય? ૨૨
 કાલગસૂરિઓ કહીઈ જોહ, મલિષ પંચસઈ હણુતો તેહ;
 સોય મરિનઈ નરગિં ગયો; સુત તેહનો તે શ્રાવક થયો ૨૩
 જૂઠા ખોલો જોહનો બાપ, સુત સાચો તે કેહું પાપ;
 લોહ ખરો તસ્કરમાં શરે, રોહણીઓ ચોરી પરિહરઈ. ૨૪
 રાવણુ લ'પટ સુત કિમ ભલો, નમિ રાય રથો એકલો;
 ચંદ્રકૂં તો રીસાલ, તેહનો સુત, જે અતિ સુકુમાલ. ૨૫
 તીર્થંકર ચક્રી નૃપ જોહ, ઋદ્ધિ રમણી ભુક્તા હુઆ તેહ;
 નેમિં કામ હણ્યો મનિ હકી, કહુ કીર્તિ વાધી કઈ ઘટી ૨૬
 એણું દ્રષ્ટાંતઈ સમઝ્યો નરા, આદરો ખોલ હુઈ તે ખરા,
 પરધન લેવાની તથા વાત, બાંહ પ્રાણુ કરઈ કુણુ ધાત. ૨૭
 જે નર હઝઈ અભિંતર પ્રાણુ, તે તો પાપી મૂઢ અજાણુ,
 સોય ચક્રી ભારે નર તેહ, બાંહ પ્રાણુ હરઈ નર જોહ. ૨૮
 અભિંતર પ્રાણુ હણી નઈતેમૂઓ, અવરાં દૂખ તેહનઈ નઈ જૂઓ,
 બાંહ પ્રાણુ પાપી તે હરઈ, સકલ કૃદુંબનઈ દુખીઓ કરઈ ૨૯

સ્વાંમી એ દુષ્પ એણુઘ સસાર, ખિણુખિણુસાવધ હધઆ મઝારિ
 ગુણુશ્રીકહધ તે મુઝ દુષ્પ આજ, પુત્ર સનેહ સાવધ મહારાજ. ૫૨
 રાય કહધ સુંણિ ગુણુશ્રીમાત, તુઝનધ એ કૂણુધ ભાખી વાત;
 તેહને તેડયો આણે ઠામિ, વિણુ સમઝે રૂધ કુણુ કાંમિ. ૫૩
 વામદેવ તેડી તેણીવાર, ભૂપઈ પુછિઉ સકલ વિચાર,
 તેણુઈ વાત તિહાં માંડી કરી, કૂમારપાલ નૃપ સુણુયો સહી. ૫૪
 રત્નદ્રીપથી વડીઆ જસઈ, વાહણુ ડુગર ખોલ્યા નસઈ;
 નવાં પંચસઈ પહધત્રાં તિહાં, અનપાંન ખૂટાં તે માંહિં. ૫૫
 તે દુખીઆ નર દીઠા જસઈ, કુએરદત્ત ખોલ્યો તિહાં તસઈ,
 આપણુ ખાજીમ નીર અપાર, એ ભૂખ્યાં કિમ લીજધ આહાર. ૫૬
 પર ભૂખ્યાં બે જમીધ આપ, એ જગમાહિ મોટું પાપ,
 આપો અંન અનધ સુખડી, પ્રથમ બાધો પુણ્યની પુડી. ૫૭
 આપ્યુ અન સુખી સહુ થાય, પુણ્યઈ તિહાં એક લલ્લુ ઉપાય;
 નૌ નવિ ચાત્રઈઆદ્રાં જસઈ, શેઠધ ડુગર રદીકો તસઈ. ૫૮
 વાણા ત્રય ઢોલ વાગ્યાલ, ભારડ પંખી હિડયા સમકાત;
 તેણુઈ પવનઈ નૌ ચાલ્યા વહી, સહુકો ખેમઈ આવ્યા સહી. ૫૯
 અનપાંન વિના તિહાં શેઠ, ફેલીપરિંધ તે જીવસ્યઈનેઈ;
 અસી વાત જવ મત્રી કહી, કુમારપાલ ખોલ્યો ગહધગહી. ૬૦
 જસપુણ્યઈ તર્યાં વાહણુ હજાર, તેણુધ પ્રીધી બહુ માનવ
 ઝતેહનુ દુષ્પ મમ કરો લગાર, તે જીવધ છધ સહી નિર

હૃહા.

તે જીવધ છધ શુભપરિ, તેહનઈ ન
 પ્રાંહિ તે જનગિ સાતનુ, વચન તે

તે દેખી નૃપ હરખંધ જસઈ, લિખીત દીપ તિહાં દીઠી તસઈ; ૪૧
 વાંચઈ કુંભારપાલ ઉલસી, નિરખી દીપ હુઓ નર ખુસી
 ષટ કોટિ સોવન નિધાન, આઠ સહસ તુલ રૂપા માન; ૪
 હશ હજાર મણિરતનની જાતિ, બિ સહસ કૂંભ ઘૃતતિલ ભાતિ
 કુંભી મૌસઠિ મણુનુ માન, ઘિઈ સહસ ખાંડી રાખઈ ધાન; ૪૩
 સોલે કુંભે ખારી એક, માન થકી નવિ ચૂકઈ રેખ
 વાળ સુંદર સહસ પચાસ, કરી હજાર તિહાં બાંચા ખાસ; ૪૪
 અસી સહસ જસ પોતે ગાય, મદિર મોટા પચ સહાંચ
 પંચસઈ હલ નઈ પચસઈ હાટ, વાહણુ પચસઈ વહઈ જલવાટ; ૪૫
 શકટ પાંચસઈ ચાલઈ વહી, એ ધન સહુ પોતાનુ સહી
 વાંચી દીપનઈ ઉઠિઓ જસઈ, ગુણુશ્રી રોતી દીઠી તસઈ, ૪૬
 તસ બોલાવઈ પાટણુનો રાય, કૂણુ કારાણુ તુ ખૂરઈ માંચ.
 સ્વાંમી પુત્ર તણી ગતિ એહ, ખિણુખિણુ સાવઈ મુત સસનેહ, ૪૭
 તેણુઈ મરણુ લથું જો આજ, તો મુઝ જીવ્યાનું સુ કાજ.
 આપઘાત કરસું હવઈ રાય, પુત્ર તણો વિરહ ખમ્યો ન જાય; ૪૮
 અનપાન ન રચઈ આજ, મોટાં દૂખં એ જગમાં સાત.
 પહધલા દુખતણી સુણિ વાત, ઉદરિં ઉપનો ચાલ્યો તાત, ૪૯
 જણુતાં મુઈ જેહેની માય, એ દુખ બીણું સહી કહઈવાય.
 ત્રિણુ દૂખ જે નિર્ધનપણું, ચઉથું દુખ જે પરવસિપણું; ૫૦
 પાંચમું છઈ જગિ મોટું દૂખ; નર નરધન નઈ ઝાઝી ભુખ;
 છઠું દુખ જે મુણુયો સરઈ, નર પદામીનઈ મહિલા મરઈ, ૫૧
 સાતમું દૂખ મુણુયો સહુકોચ, અંતિ પુત્ર મરણુ જસ હોય.

૧ સ્વાંમી સુણિ અવદત, પર્વ કથા તુમને કહું એ;
 એક દિવસ એક જીવ, આણ્યો નૃપ આગલિ હહું એ. ૭૩
 મંસ ભખેવા કાજી, રાધણીઆ કરિ તે દીઉં એ;
 પુછઈ વારેવાર, મારિ મંસ નીપાછઉં એ. ૭૪
 કર્મયોગ તે જીવ, માંજરી લેછ ગઈ એ;
 જોયો ન દીસછ જત, રસોછદાર ચિતા થઈ એ. ૭૫
 તેણુઈ ભય નૃપનો આણિ, મૃત બાલિક લેછ આવીઓ એ;
 અગનિ યોગ તે માંસ, વિવિધપરિ નીપાછઉં એ. ૭૬
 ભૂપતિ ભોજન કાજી, આવી બધો તિહાં જસઈ એ;
 પ્રથમ આણ્યુ માંસ, થાલીમાંહિં મુકયું તસઈ એ. ૭૭
 ખાવા લાગ્યો જનમ, સ્વાદ હવો તવ અતિધણો એ;
 પ્રસસીઉ અ મુપકાર, પુછછ વૃતાંત તેહ તણોએ એ. ૭૮
 માંડી કહીજ કથાય, સ્વાદ લપટી તે થયો એ;
 આણિ એકેકું બાલ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૯

દ્વિહા.

દયા ધર્મ નહીં તેહમાં, રસના લપટ જેહ;
 જહા કારણિ નર રહ્યા, સુણ્યો નર કહું તેહ. ૮૦

ચરિત્ર.

કુડરીક સયમનો ધણી. જીભછ ઠેલ્યો દુર્ગંતિ ભણી;
 મંગાચાર્ય ગચ્છનો ધણી, તેણુછ ગતિ પાંમી વ્યતર તણી. ૮૧
 માસ ખમણ મુનિ જીભઈદમ્યો લાડૂ લાડૂ કરતો ભમ્યો;
 આષાઢભૂત રસનાઈ કરી, ધરી રૂપ નાટકિણી વરી. ૮૨
 તિમ જીભ પરવસિ હુઓ રાય, માગી મારી માણસ ખાય;
 પુરજન લોક ગયા ઉચ્ચી, હુ પુત્રી છુ તેહની વલી. ૮૩

રાજ તપીઓ ગુરુ સતી, દેવ સુપુરપહ બાલ;
 કવિઆણુ કહધ એ સાતનું, વચન ફલધ તતકાલ. ૬૩
 રાય વચન સાચું થયું, આવ્યું એક વિમાન;
 ૫કુબેરદત્ત નધ સ્ત્રી તિહાં, માંહિ તે બહુજ નિધાન. ૬૪
 આવી મિલીઓ રાય નધ, હરખ્યો પુરજન લોક;
 ગુણશ્રી કમલાવહુઅસું, નાડો સજન શોક. ૬૫
 ઋહિ દેખી નૃપ હરખીઓ, બહુ પ્રસંસઈ રાય;
 એણુઈ અવસરિ હવઈ શેકનઈ, પૂછઈ પૂર્વ કથાય. ૬૬

હાલ.

આજ હવે સુવિહાણુ—એ દેશી.

શેક કહધ સુણિ રાય !, પૂજા શ્રી જીનની કરીએ;
 નાંમ :જપું અરિહંત, પવતે વન જોયુ ફરીએ. ૬૭
 એણુઈ અવસરિ એક કુંડ, દીઠો તવ નીરધ ભર્યો એ;
 કૌતભ કારણિ માંહિં, જવ જોવા નઈ ઉતર્યો એ. ૬૮
 દીઠી બારી એક, કિઘાડી માંહિ પલો એ;
 દીસધ નગર નિવેસ, પુરૂષ તિહાં નવિ મલ્યો એ. ૬૯
 ચાલ્યો રાજદુઆર, સપ્તમ ભુમિં જવ ગયો એ;
 દીઠી કન્યા એક, બોલાવી ઉભો રહ્યો એ. ૭૦
 કુંમર કહધ સુણો સ્વામી, તિલકાપુરનો રાજીઓ એ;
 પાતાલકેતુ નૃપ નાંમ, જસ મહિમા જગિ ગાજીઓ એ. ૭૧
 કરમિં હુઓ મતિહીણુ, મંસં લોલથી તે થયો એ;
 માણસ મારધ તાંમ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૨

સ્વાંમી સુણિ અવનત, પૂર્વ કથા તુમને કહું એ;
 એક દિવસ એક જીવ, આણ્યો નૃપ આગલિ હહુ એ. ૭૩
 મંસ ભખેવા કાજી, રાંધણીઆ કરિ તે દીઉં એ;
 પુછઈ વારોવાર, મારિ મંસ નીપાછઉં એ. ૭૪
 કર્મયોગ તે જીવ, માંજરી લેધ ગઈ એ;
 જોયો ન દીસઈ જંત, રસોઈદાર ચિતા થઈ એ. ૭૫
 તેણુઈ ભય નૃપનો આંણિ, મૃત બાલિક લેધ આવીઓ એ;
 અગનિ યોગ તે માંસ, વિવિધપરિ નીપાછઉં એ. ૭૬
 ભૂપતિ ભોજન કાજી, આવી બધઠો તિહાં જસઈ એ;
 પ્રથમ આણ્યુ માંસ, થાલીમાંહિં મુક્યું તસઈ એ. ૭૭
 ખાવા લાગ્યો જાંમ, સ્વાદ હવો તવ અતિધણો એ;
 પ્રસસીઉ અ સુપકાર, પુછઈ વૃતાંત તેહ તણોએ એ. ૭૮
 માંડી કહીજ કથાય, સ્વાદ લપટી તે થયો એ;
 આંણિ એકેકું બાલ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૯

હહા.

દયા ધર્મ નહીં તેહમાં, રસના લપટ જેહ;
 જહા કારણિ નર રૂપા, સુણ્યો નર કહુ તેહ. ૮૦

ચહિપઈ.

કુડરીક સયમનો ધણી. જીભઈ ઠેલ્યો દુર્ગતિ ભણી;
 મંગાચાર્ય ગચ્છનો ધણી, તેણુઈ ગતિ પાંમી વ્યતર તણી. ૮૧
 માસ ખમણ મુનિ જીભઈદમ્યો લાડૂ લાડૂ કરતો ભમ્યો;
 આષાઢભૂત રસનાઈ કરી, ધરી રૂપ નાટકિણી વરી. ૮૨
 તિમ જીભ પરવસિ હુઓ રાય, માગી મારી માણસ ખાય;
 પુરજન લોક ગયા ઉચ્ચલી, હુ પુત્રી છુ તેહની વલી. ૮૩

રાજ તપીઓ ગુરુ સી, દેવ સુપુરપહ બાલ;
 કવિઅણુ કહધ એ સાતનું, વચન ફલંધ તતકાલ.
 રાય વચન સાચું થયું, આગ્યું એક વિમાન;
 પુત્રમેરદત્ત નધ સ્ત્રી તિહાં, માંહિ તે બહુજ નિધાન.
 આવી મિલીઓ રાય નધ, હરખ્યો પુરજન લોક;
 ગુણશ્રી કમલાવહુઅસું, નાડો સજન શોક.
 ઋદ્ધિ દેખી નૃપ હરખીઓ, બહુ પ્રસંસઈ રાય,
 એણુઈ અવસરિ હવઈ શેડનઈ, પૂછઈ પૂર્વ કથાય.

હાલ.

આજ હવે સુવિહાણ—એ દેશી.

શેક કહધ સુણિ રાય !, પૂજા શ્રી જીનની કરીએ;
 નાંમ :જપુ" અરિહંત, પવતે વન જોયું ફરીએ.
 એણુઈ અવસરિ એક કુંડ, દીડો તવ નીરધ ભર્યો એ;
 કૌતભ કારણિ માંહિ, જવ જોવા નઈ ઉતર્યો એ.
 દીડી બારી એક, ઉઘાડી માંહિ પલો એ;
 દીસધ નગર નિવેસ, પુરુષ તિહાં નવિ મલ્યો એ.
 આલ્યો રાજદુઆર, સપ્તમ ભુમિં જવ ગયો એ,
 દીડી કન્યા એક, બોલાવી ઉભો રહ્યો એ.
 કુંમર કહધ સુણો સ્વાંમી, તિલકાપુરનો રાજાઓ એ;
 પાતાલકેતુ નૃપ નાંમ, જસ મહિમા જગિ ગાજીઓ એ.
 કરમિં હુઓ મતિહીણ, મંસ લોલથી તે થયો એ;
 માણસ મારધ તાંમ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ.

- સ્વાંમી મુણિ અવનત, પૂર્વ કથા તુમને કહું એ;
એક દિવસ એક જીવ, આણ્યો નૃપ આગલિ હહું એ. ૭૩
- મંસ ભખેવા કાજી, રાધણીઆ કરિ તે દીઉં એ;
પુછઈ વારેવાર, મારિ મંસ નીપાછઉં એ. ૭૪
- કર્મયોગ તે જીવ, માંજરી લેધ ગઈ એ;
જોયો ન દીસઈ જત, રસોઈદાર ચિતા થઈ એ. ૭૫
- તેણુઈ ભય નૃપનો આણિ, મૃત બાલિક લેધ આવીઓ એ;
અગનિ યોગ તે માંસ, વિવિધપરિ નીપાછઉં એ. ૭૬
- ભૂપતિ ભોજન કાજી, આવી બધઠો તિહાં જસઈ એ;
પ્રથમ આણ્યુ માંસ, થાલીમાંહિં મુક્યું તસઈ એ. ૭૭
- ખાવા લાગ્યો જાંમ, સ્વાદ હવો તવ અતિધણો એ;
પ્રસસીઉ અ સુપકાર, પુછઈ વૃતાંત તેહ તણોએ એ. ૭૮
- માંડી કહીજ કથાય, સ્વાદ લપટી તે થયો એ;
આણિ એકેકું બાલ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૯

ફહા.

દયા ધર્મ નહીં તેહમાં, રસના લપટ જેહ;
જહા કારણિ નર રૂપ્યા, સુણ્યો નર કહુ તેહ. ૮૦

અહિપઈ.

- કુડરીક સયમનો ધણી જીભઈ ઠેલ્યો દુર્ગતિ ભણી;
મંગાચાર્ય ગચ્છનો ધણી, તેણુઈ ગતિ પાંખી વ્યતર તણી. ૮૧
- માસ ખમણ મુનિ જીભઈદમ્યો લાડૂ લાડૂ કરતો ભમ્યો;
આષાઢભૂત રસનાઈ કરી, ધરી રૂપ નાટકિણી વરી. ૮૨
- તિમ જીભ પરવસિ હુઓ રાય, માગી મારી માણસ ખાય;
પુરજન લોક ગયા ઉચરી, હુ પુત્રી છુ તેહની વલી.

હવડાં તે ઇહાં આવસ્યધ, નાસી જા તુઝનઈ મારસ્યધ;
 જો મૂઝ પરણુધ રાખુ સહી, કૂમારપાલ ! મઈ હા મુખિ કહી
 સાંત્યો પુષ્ક ઢેરમાં જસઈ, આગ્યો રાખસ રાજ તસઈ,
 પુત્રીનઈ કહઈ આણુઈ ઠાય, ક્રોધક નર કાયા ગધાય.
 પુત્રીકહઈ સુણિ મુઝ પિતાય, તુઝઆગલિ કુણુરહઈ એણુધઠાય;
 એક કુમર વર જોધધ તેહ, ખાવા ભણી નર ન મલધ તેહ
 રાય કહઈ સુણિ પુત્રી કહુ, સોધ્યો વર હુ કિહાં નવિ લહુ;
 તઈ કુંણુ જાણ્યો આણુ તેહ, પુત્રી વર તસ ન ભખુ દેહ.
 સમ ખાતો નર દીઠો જસઈ, મુઝ નઈ પ્રગટ કીધો તસઈ;
 પુત્રી પરણાવઈ નરનાથ, કુબેરદત્ત ન મુકું હાથ.
 'તો ભૂજ મુકું એહનો આજ, મસ નીમ કરો મહારાજ,
 પુત્રીકહઈ સુંણિ મુઝ પિતાય, ખાધઈ જીવ તૃપતો નવિ થાય.

ફહા.

ખાધઈ જીવ તૃપતો નહી, રાય વિચારી જોય;
 મેરૂ સરીખા અનંત ઢગ, અન રખવરાવ્યા સોય.
 ભમતાં જીવ અનંત ભવ, સ્તન્ય પાંત કીઆ માય;
 અસંખ્ય સાયન જલ થકી, તે પણિ અધિકું થાય.
 એમ ગતિ ચાર ભમંતડા, જીવે કીધો આહાર;
 'તોહે ભુખ્યો પ્રાણિયો, સમતા નહીં લગાર.
 શ્રવણુ નેત્ર મુખ નાસિકા, કટિ કાયા નધ હાથ;
 પુત્રી કહઈ પિતા સુંણો, એ નિર્લજ જગિ સાત.

ચરિત્ર

સાતઘ નીલજ સરીખા સદા, પોખે તૃપતિ ન પામઘ કદા;
 મુંકઘ માંન ખિણુ ભૂખ્યાં યન, કાયા પ્રેમ ધરઘ નૃપ મુઘા.
 આગઘ પાપ કર્યા તુલ્હો બહુ, કરો અગડ જીમ છૂટો સહુ;
 પુત્રી વચને વલીઓ રાય, મસ અગડ કીધિ તેણુઘ ઠાય
 પુરજનલોક ૧સહુ આવી વસ્યો, રાજ રાજ કરઘ હૈલસ્યો,
 પુત્રીવર નઘ તેડી કરી, વિમલ વિમાન દીધુ ધન ભરી.
 સોય વિમાનઘ બઢસી કરી, તુઝ પુણ્યઘ આબ્યો પરવરી,
 રાય કહઘ વિવહારી ભલો, તુ સાંહસીક અનઘ ગુણનિલો
 તુઝ આવિઘ હુઓ જ્યજ્યકાર, કરો સકલ કુટબની સાર,
 હુ આબ્યો જૂહારવા દેવ, તુઝ રવિવહારી વડો વિવેક
 બહુ પ્રસસી તેણુઘ ઠાય, કુમારપાલ નિજ મદિર જાય;
 કારણુઅણુઘનૃપમનિનવિચલ્યો, વ્રત લેઘ નૃપ સાચો પલ્યો.

દૂહા.

શુદ્ધ વ્રત નૃપ પાલતુ, ન લિધ પરતુ ધન,
 વ્રત ચોથું ૩નૃપ પાલતો, કરતો શીલ જતન.

ચરિત્ર.

મહાવ્રત કેરો ટાલઘ દોષ, પરદારાનો ૪નૃપ સંતોષ;
 વિધવા નારીતું ૫અચ્ચાણુ, પશુઆં ભોગ ન વછઘ જાણિ.
 વિનીતા જેહ કૂમારી હોય, ભોગ ન વછઘ ૬નૃપતિ સોય;
 વિનીતા પરણી આકંજ સહી, અવર દોષ તે ૭લાગઘ નહીં.

૧ ત્યાહાં ૨ દીકરો હુ હરખ્યો હેવ ૩ અગિ આદરે
 ૪ મુજ ૫ નરપતિ ૬ લગડી.

રૂપાણવા કહીય ૧તેહ, કુમારપાલ ૭ડી તેહ;
 આરુ માસ નૃપ શીલજ ધરય, અબ્રહ્મ પર્વ તિથિ પરિહરય. ૩
 મનિ, ચૂકય આવય ઉપવાસ, વચનિ ચૂકય આંગલિ તાસ;
 કાયા ચૂકય નીવી કરય, દિવસઈ બ્રહ્મચર્ય મનિ ધરય ૪
 પાંચ અતિચાર એહના ધારિ, વિધવા વેશ્યા કુત્સાંગના નારિ;
 હાસ વિનોદ ક્રીડા નવિ કરય, કુમારપાલ નૃપતિ પરિહરય. ૫
 એણીપરિ પાત્રય રઝોખું શીલ જેહવું નિર્મલ ગંગ સલીલ;
 મન વચન કાયા જસ સાર; કારણ પડિય ન ભજ્યો વિકાર. ૬
 જે પટરાણી આઠઈ કહી, કર્મે તે દેવાંગત થઈ;
 મંત્રી સહુ બોલ્યા ગહધગહી, કુમારપાલ નૃપ પરણો સહી. ૭
 સ્ત્રીવિણ રાજનહય નર નાથ, તેણય કારણિ ગ્રહો કન્યા હાથ,
 કુમારપાલ કહય રહું એકલો, વ્રત ખંડ્યાથી વિખ તે ભલો. ૮

દ્વહા.

કુમારપાલ નૃપ ઈમ કહય સાંભલિ મંત્રી વાત;
 શીલ ન ખંડું હું સહી, મુઝ સિરિ ગુરનો હાથ ૯
 અગડ ગ્રહી જે ગુર કંહય, તે હું પાલું સાર,
 વ્રત લેધનય ખંડતો, નરગ લહું અવતાર. ૧૦
 સુપુરુષ વચન સાચું સહી, જૂઠું કહઈ ન હોય;
 મઈ વ્રત અંગિ આદ્યુ, સહી ન છંડું સોય. ૧૧

ચઉપય.

સોય વચન નવિ ચુકું સહી, જે વ્રત લીધુ સરિ ગહધગહી;
 કિમઈ ન ખંડું તે નિરધાર, રાખું ઉત્તમ ફૂલ આચાર. ૧૨

સુપુરુષ નરની સાચી ધાત, તો હમ જુડી હુઈ સાચ, .
 ભાતિ પટોલમ જોહોહમ લીહ, વચન થકી નવિ ચૂકમ સહી. ૧૩
 શેષનાગ સરિ લીધુ ભાર, તે નવિ છંડમ સહી નિરધાર;
 સૂર્ય ઉસહુ અનૂઆલુ કરમ, કુલ લગમ પૃથવી ફિરમ. ૧૪
 ઇસઈ નાગ ગલમ જો ધરિઓ, તોતેહનઈ અલગો નવિ કરિઓ .
 સુપુરુષ નર સાચુ આદરમ, તેણી વાઠઈ નવિ ખાછો ફિરમ. ૧૫
 દિસાનમદ રાગ જગિ જોહ, વચન પ્રમાણુ કરમ નર તેહ;
 શાસિભદ્ર ધનઈ આદ્યુ, વિષમ ઈકાજ તે સધલુ કર્યુ. ૧૬
 શિવકુમાર નવિ શીલઈ રહ્યો, કાઢિઓ બોલ તેણુમ નિર્વહ્યો;
 જ'પુસ્વામિ'સાહમુ' નવિ જોય, વચન નકી નવિ ચૂકમ સોય ૧૭
 કાંઈક હુ' તેહની પાંતિનો, પણિ કો નહી કાયર સાથનો,
 સીહડો તે નવિ થાઈ શીઆલ, મંત્રી મુખિ મમ બોલો આલ. ૧૮

હૃદી.

અસ્યા વચન ભૂપતિ કહમ, ન ચલ્યો પનૃપતિ આપ;
 શીલવત અંગિ ધરી, ટાલુ પૂરવ પાપ. ૧૯
 સોવન તણી કરી પૂતલી, પટરાંણી તસ નામ;
 થાપી રાજભુવન જસઈ, વ્રત રાખુ અભિરામ. ૨૦
 પાંચઈ ધ્રી વસી કર, આરાધઈ જન આણુ;
 અંગિ ધરમ વ્રત પાંચમુ, જો પરિગ્રહ પરિમાણુ. ૨૧

ચઉપમ

પાંચમમ વ્રત ચોખુ ધ્યાન, સકલ વસ્તુ કીજમ માન,
 નવ વિવ પરિગ્રહનું પરમાણુ, અગડ ન ખંઠ તે જગિ જાણુ ૨૨

૧ લોહઈ. ૨ ચૂક ૩ સહે ૪ કામ તેણે. ૫ નરપતિ.

હવઈ કહું નપ ઋદ્ધિતું માંન,	૫૮ કોટી સોવન નિધાન;	
અળ કોડિ રૂપીઆ લહુ,	અવર ઋદ્ધિ પશિ પોતઈ કહું.	૨૩
મણિ દશ સહસ તુલા તે માંન,	ખીજા કોડિ બદ્ધ નિધાન;	
પાંચ લાખ વાળ જસ ભલા,	એક સહસ હાથી ગુણુ નિલા.	૨૪
રથ રૂડા જસ સોલ હજાર,	ગિસહસ કુંભ ધત તેલહ સાર;	
ગિધ સહસ ખાંડી પોતઘ ધાન,	હલ હજાર સખ્યા તસ માંન.	૨૫
મંદિર પાંસમેં પાયસઈ હાટ,	સકટ પચસઘ સુંદર ઘાટ;	
સભા પચસઈ વાહન સાર,	સખ્યા તેહની પાંચ હજાર.	૨૬
રસી હજાર દૂઝય જસ ગાય,	સકલ સેનની કહું સખ્યાય;	
અગ્યાર સહસ હાથી ગાજતાં,	પચાસ સહસ તિહાં રથ વાજતાં	૨૭
અગ્યાર લાખ વાળ વિસ્તાર,	પાલા પુરૂપ તિહાં લાખ અદાર;	
સહસ હિંટની સખ્યા જોય,	દૂંમારપાલનઘ પોતઘ હોય.	૨૮
ઈમ નીજ ધનની સખ્યા કરી,	પાતક દ્રવ્ય મુંકયો પરિહરી;	
ઈમ રાજા બહું ધરઘ વિવેક,	શ્રીગુરૂ કહઘ કથા તિહાં એક	૨૯
૯૫ સસારી જે નર હોય,	ભવ્ય જીવનુ લક્ષણુ જોય;	
મુગતિતણી અભિલાષા કરઈ,	તે નર લોભ તણુઘ પરિહરઈ	૩૦
લોભઈ લાગા લક્ષણુ જાઈ,	અતિ લોભઘ નર દુખીઓ થાઈ;	
ચાર પુરૂપની સુણુયો વાન,	અતિ લોભનો કહું અવદાત.	૩૧
તેચ્ચારઘ ધન કારણિ ગયા,	કર્મયોગ તે તરસ્યા થયા;	
વહ્મીક એક દેખઈ તસ કામ,	સહી સરાડઈ ચઢસ્યઘ કામ.	૩૨
શિખર ચાર વહ્મીકનઘ પાસ	તે દીકાં જવ મન ઉલાસ;	
એક કહઘ એ ભાંજો વલી,	પીઉ નીર રનર નિર્મલ ગલી	૩૩

- શિખર એક ભાંજ્યું જોટલઈ, જલ મીઠું પ્રગટિઉં તેતલઈ,
પીધું નીર પોટલીઆ ભર્યા, બીજા શિખર ઉપરિ ૧તવ કર્યા. ૩૪
- યુંગલશિખર તિહા ભાંજ્યું રંગણ, કનકતણી તિહા પ્રગટિ ખાણ,
તૃણ્યા તવ વાધિ અતિ ઘણી, ત્રીણું શિખર જોયું ઉતેણુધ ખણી. ૩૫
- દીડી રતન નણી જવ રાસિ, ચાર પુરૂષ હરખ્યા ઉલાસ,
ચઉથું શિખર હવે ભાંજો સહી, અસુ વચન મુખિ બોલ્યા ૪તહી ૩૬
- ચઉથો કંઠધ મુઝ સુણ્યો વાત, અતિ તૃણ્યા કીજધ નવિ ભ્રાત,
પુણ્યઈ પાંખ્યા છો અનિધાણ, તો મન થીર રાખો આપણ ૩૭
- ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં બોલ્યા અસુ, ચઉથા તુ નવિ જાણુધ કિસુ,
જો તુઝનઈ ધન વાહલુ નહી, તો પસુ કાળ રહ્યો ૬તુ આંહિ. ૩૮
- ચઉથો તવ ધન હીંડ્યો ગહી, સોય ઉચન વન દેવધ લહી,
તેહનઈ ઉપાડી મુકીઓ, પોતાનઈ મદિર દૂકીઓ. ૩૯
- ત્રિણિ પુરૂષ ૯તે વનમાં રહ્યા, મહા લોભી તે સંઘલા ૧૦કલા;
તેણુધ ત્રિણે તિહા કીધુ એહ, ચઉથૂ શિખર ભાંજધ ૧૧તિહા તેહ ૪૦
- શિખર વેદ ભાંજધ જોટલઈ, વિખધર પ્રગટ થયો તેટલઈ,
આત્રિ ભરમ કર્યા તેણુઈ ઠામિ, ત્રિણિ પુહતા જમનધ ૧૨કામિ. ૪૧
- લોભ રહિત નર હુતો જોહ, દોઈ ભવિ સુખ પાંખ્યો તેહ,
તે પણિ દીસઈ તે સાચનો, અર્યો પરણામ નુહઈ નાચનો. ૪૨
- સંહી તુ સુ ભગતિનો ભજનાર, તેણુધ તુઝનઈ નહી લોભ લગારિ,
અસ્યાં વચન ગુરનાં સાંભલી, બહું પરિચહ નૃપ મુકધ વલી. ૪૩

૧ જઈ ૨ જામ ૩ તિહાં. ૪ રહી ૫ ર્યે ૬ છે.

૭ વાત ૮ દેવ્ય. ૯ જો. ૧૦ થયા ૧૧ તક. ૧૨ ગામિ

પંચ અતિસાર છંડઈ '૧તેહ, ધન ધાન નછ રમંદિર જોહ;
સોનું રૂપું સાતે ધાત, દુપદ ચઉપદની જે જાતિ. ૪૪

ફહા.

પંચ અતિયાર પરિહરછ, આરાધછ વ્રત સાર;
છહું વ્રત ઉચ ગિ ધરઈ, જીમ પાંનઈ ભવપાર, ૪૫

ચઉપદ

છહું વ્રત નૃપ પાલછ આજ, ચિહુંદસિ માંન કરછ મહારાજ,
પાંચ અતિયાર ટાલછ જોહ, ઉચા નીચાં ત્રીચજા તેહ, ૪૬

હવઈ સાતમું વ્રત વિચાર, ભોગ પ્રભોગ નાંમઈ સંભારિ,
કુંભારપાલ પાલઈ ગદમગદી, ચઉઃ નીમ સંભારઈ સહી. ૪૭

સચિત એક જે નીલાં પાંન, બીડા આડતાણું તે માંન;
દ્રવ્ય આઠ લિછ ધરી વિવેક, ચાતુરમાસ વિગય ધૃત એક. ૪૮

સદા લિઈ એકાસણુ આહાર, નિશા સમય કરવો ચઉનિહાર;
નીલાં પાંન ચઉમાસછ નદી, અભક્ષ દોષ ન લાગઈ કહી, ૪૯

એક દિવસ નૃપ કુમરનિરદ, ભોજન ભુંજઈ નરનો ઈંદ્ર,
ઘેબર મીઠાં કરતો આતાર, મમ સાંભર્યું તેણીવાર. ૫૦

પશ્ચાતાપ કરછ નરનાથ ચિત, જાણઈ પાડુ મુખના દંત,
અર્યો અવિચાર અવલોકીકરી, ગુરૂ પાસઈ આવ્યો પરવરી. ૫૧

નિજ ગુરૂ આગલિ કહી કથાય, હેમસૂરિ કહછ સાંભલિ રાય,
દંત ઉપરિ તે કરછ ક્રોધ, ન સંણ્યો જેણિ ગુરૂનો બોધ. ૫૨

નંદિખેણુ નમ્ર ધમિલ જોહ, દદ પ્રદારી નર કહીછ તેહ;
આરામ નંદન સાંહમું જોહ, યદાપ્ટ જક્ષણ ન કરતા સોય. ૫૩

૧ ધીર. ૨ ખેમસો ચીર. ૩ અંગઈ. ૪ આપધાત ન કરતા સોય.

તેહનઈ મુગુર મિલ્યા જોઅંતિ, તેતો બધણિ ઉંચી પંતિ;
 તું પ્રતિબોધ સુંણો નૃપ આપ, જીન પ્રાસાદ કરે જાય પાપ. ૫૪
 હજ મુખમાં બત્રીસહ દત, તેતાં ભુવન કરઈ જ અત્યંત;
 શ્રીજીન પ્રતિમા માંડી કરી, ધૂઓ પાપ આલસ પરિહરી. ૫૫
 બત્રીસ થડો બાંધઈ પ્રાસાદ, ધજ તોરણ તિહાં ઘટા નાદ;
 સાત હાથ પ્રવાણ તણી, કીધી પ્રતિમા ત્રિભુવન ધણી. ૫૬
 દોય ઘોણા દોય કાણા રગિ, બિ રાતા બિધ નીલઈ અગિ;
 કંચણ વરણ મોલ જીણુદ, કરઈ બિબ તિહાં કુંભરનિરદ. ૫૭
 પાપબીર એહવો નિરીસ, અનતકાય મુક્યાં બત્રીસ;
 સદોપ વસ્ત વણી બીજી જોહ, કુંભારપાલ ૧ મુકી તેહ. ૫૮

હાલ.

પર્વતમાહિ વડો મેર હોઈ-એ દેશી.

રાગ દેશાખ.

પાંચ અનીચાર એહના ટાલઈ. અચિત હામ તે સચિત નિહાલઈ;
 અચિત વસ્ત સચિત પ્રતિબદ્ધ, એ ટાલઈ નૃપ જાણી અશુદ્ધ. ૫૯
 ઉપક દુપક તુજ ઓપધી કહીઈ, બક્ષ કરતાં મુખ કિમ લહીઈ;
 ઓણા ઉખી પુખ ન ખાય, પાપડીઉ પરિ પ્રેમ ન રલાઈ, ૬૦
 વ્યાલૂ અસૂરિઉ તેનવિકીજઈ, ઉદય વિના મુખિ અન્ન ન દીજઈ;
 એણીપરિ નૃપ રાખઈ આચાર, રાજી કરતાં પ્રતિ સસાર. ૬૧

હૃદા.

રૂપ્રતિ સસારી નૃપ કહિઓ, પાલઈ પ્રત સુસાર;
 કર્મોદાન પનર તજઈ, ધન ધન નૃપ અવતાર.

ચતુષ્પદ

- કર્માદાન તણો વિસ્તાર, અગડ અનોપમ રાખઈ સાર;
વનપાટા તે નૃપ નવિ કરઈ, પાતિગ ધન સઘલું પરિહરઈ. ૬૩
- લોહુ દ્યાલા છંટો જોહ, અગનિ કર્મ નવિ કરતો તેહ,
સાડી કર્મનો જે વ્યાપાર, વહઈલિ ગાડલાં નહી નિરધાર. ૬૪
- ભાડી કર્મ ગાડલાં વહઈલી, ભાડા હેતુ ન જેવુ વહઈલ;
દોડી કર્મ કહીઈ જોહ, સરોવર કુઆ ન ખણાવઈ તેહ. ૬૫
- પુણ્ય કાળ તો જયણા કહી, દત વાણિજ તે છડું સહી;
દંત ચરમ નઈ નખલા જોહ, કસ્તુરી મણિ કહીઈ તેહ. ૬૬
- મોતી પોઈ સાઆગરિ જઈ, ચરમ ન લિઈ નૃપ નિશ્ચઈ સહી,
લાખ વાણિજ્ય તે કીઓ નિષેધ, લાખ ધાવડી મહુડાં છેદ. ૬૭
- સાળ સાખૂ સોમલખાર, વલી વછનાગ નહીં વ્યાપાર;
'હુ તેલ અરણેટો ગલી, તેહના દાણુ નૃપ મુંકઈ વલી. ૬૮
- સ વાણિજ્ય તે કહું અસૂદ્ધ, માખણ ચીડ ને ત્રીજો મધ,
કેસ વાણિજ્યનુ ન કરઈ કર્મ, નૃપ પાલઈ શુદ્ધ આચક ધર્મ. ૬૯
- દુપદ ચઉપદ લાભજ કાળ, સોય કર્મ નૃપ કરતો તાળ;
વિસ વાણિજ્યનો નહી વ્યાપાર, લોટાના ન કરઈ હથીઆર ૭૦
- યંત્ર પીલણુ ધરડી ઉખલા, ધાણી કોહલૂ નઈ મુંસલા;
એ ન કરઈ નૃપ પુણ્યનઈકામિ, શાસ્ત્ર ભાવ રાખઈ સહુ ઠાંમિ. ૭૧
- નાલ છેદતું ન કરઈ કર્મ, જો મનિ જાણઈ સુધો ધર્મ;
દવ દેવાનું નૃપ પચ્યખાણુ, જીમતિમ રાખઈ પરનાં પ્રાણુ. ૭૨
- કુઆ, તલાવ, ડહ વાળો જોહ, તે ન ગલાવઈ ઉત્તમ દેહ;
અસતી પોખ તજઈ નિરધાર, સુક સ્વાંત તજઈ મહારાજ. ૭૩

ફહા.

કર્મ પનર નૃપ પરિહરધ, ધરધ સુધર્મ વિચાર;

અષ્ટમ વ્રત અંગિ ધરધ, સદ્ગલ કરધ અવતાર. ૭૪

ઢાલ

તુ° ચઢીઓ ધણુ માન ગજે-એ દેસી-રાગ ધનાશ્રી.

વ્રત આઠમુ ઈમ પાલતો એ, ટાલધ અનર્થડંડ તો; ૭૫
 ખેલા નાટિક પેખણુ એ, નવિ જૂધી પાખંડ તો.
 વાધ છાલી નવિ ખેલતો એ, નૃપ મન વારધ આપ તો;
 સેત્રુંજ બાજી સોગઠાં એ, નહીં નૃપ તેહનું પાપ તો. ૭૬
 નૃપ નવિ ખેલધ જૂવડું એ, ન કરધ ગુણુની હાણિતો તો;
 નૃપ નલ દવદતી પાંડવા એ, દૂતધ દૂખીઆ જાણુ તો. ૭૭
 રાજકથા નધ સ્ત્રી કથા એ, ભક્ત કથાતો ત્યાગ તો;
 દેસ કથા નૃપ જો કરધ એ ૭૮
 હીચોલે નવિ હીચતો એ, જલધ ઝીલધ સું હોય તો;
 પાપ કરતાં પ્રાણીઓ એ, મોક્ષ ન પહોતો કાય તો. ૭૯
 ભીંસા થેટા બોકડા એ, કુકટ નધ માંજર તો;
 મલ્લ વઢતા નવિ જોવતો એ; એ પેખે સુર સાર તો. ૮૦
 ચોર સતી નધ બાલતા એ, નૃપ નવિ જોવા જાય તો;
 મન મયત્રું એણુધ થાંનકધ એ, અશુભ કર્મ બંધાય તો. ૮૧
 ચિહું ભેદે અનર્થડંડ, ટાલધ જાણી અસાર તો;
 આર્ત ધ્યાન નધ રૂઢ ધ્યાન, પાપોપદેસ હથીયાર તો. ૮૨
 માટી કણુહ કપાસીઆ એ, નીલ પુલિ જલ જેહ તો;
 કાજ વિના નવિ ચાંપતો એ, કુંભરનિરદહ તેહ તો. ૮૩

ચરિત્ર

- કર્માદાન તણો વિસ્તાર, અગડ અનોપમ રાખઈ સાર;
વનપાટા તે નૃપ નવિ કરઈ, પાતિગ ધન સઘલું પરિહરઈ. ૬૩
- લોહુ લ્યાલા ઈંટો જેહ, અગનિ કર્મ નવિ કરતો તેહ,
સાડી કર્મનો જે વ્યાપાર, વહઈલિ ગાડલાં નહીં નિરધાર. ૬૪
- ભાડી કર્મ ગાડલાં વહઈલી, ભાડા હેતુ ન ^૧લેવુ વહઈલ,
ફેડી કર્મ કહીઈ જેહ, સરોવર કુઆ ન ખણાવઈ તેહ. ૬૫
- પુણ્ય કાજી તો જયણા કહી, દત વાણિજ તે છડુ સહી,
દંત ચરમ નઈ નખલા જેહ, કસ્તુરી મણિ કહીઈ તેહ. ૬૬
- મોતી પોષ સાઆગરિ જઈ, ચરમ ન લિઈ નૃપ નિચઈ સહી,
લાખ વાણિજ્ય તે કીઓ નિષેધ, લાખ ધાવડી મહુડાં છેદ. ૬૭
- સાજી સાખૂ ^૨સોમલખાર, વલી વછનાગ નહીં વ્યાપાર;
હુ તેહ અરણેટો ગલી, તેહના દાણુ નૃપ મુંઝઈ વલી. ૬૮
- સ વાણિજ્ય તે કહું અસૂદ, માખણ ચીડ તે ત્રીજે મધ,
કેસ વાણિજ્યનુ ન કરઈ કર્મ, નૃપ પાલઈ શુદ્ધ યાવક ધર્મ. ૬૯
- દુપદ ચઉપદ લાભજ કાજી, સોય કર્મ નૃપ કરતો તાજી;
વિસ વાણિજ્યનો નહીં વ્યાપાર, લોહાનાં ન કરઈ હથીઆર. ૭૦
- યત્ર પીલણુ ધરટી ઈખલા, ઘાણી કોહલૂ નઈ સુંસલા;
એ ન કરઈ નૃપ પુણ્યનઈકામિ, શાસ્ત્ર ભાવ રાખઈ સહુ ઠાંમિ. ૭૧
- નાલ છેદનું ન કરઈ કર્મ, જે મનિ જાણઈ સુધો ધર્મ;
દવ દેવાનું નૃપ પરચખાણુ, જીમતિમ રાખઈ પરનાં પ્રાણુ. ૭૨
- ફૂઆ, તલાવ, દ્રહ વાગ્યો જેહ, તે ન ગલાવઈ ઉત્તમ દેહ;
અસતી પોખ તજઈ નિરધાર, ^૨સુક સ્વાંત તજઈ મહાગજ. ૭૩

તે બધો નિજ નારી સંગિ, સારિ પાસા રમતો મન રગિ;
 લેધ સોગથી દેતો દાય, કહધ મુડસરિ ખારો ધાય. ૯૩
 ત્રિણિવાર શયદ ઇમ કહો, નિજ નારીઈ નવિ સાસલો;
 નારિ વાર્યો નિજ ભરતાર, કઠિણ વચન મમ બોલ્ય અસાર. ૯૪
 માહરી લાજ ન રાખધતોય, કુમારપાલ સાંહમુ તું જોય;
 મારિ નિવારી તેણુધ રાય, તુ કિમ મુનિવર સરિ દિધ ધાય. ૯૫
 કહધવું હુધ તે મુઝનધ કહો, પણિ લાંખી જીભધ મમ વહો;
 શ્રી ગુરુદેવ નધ ત્રીજો ધર્મ, નદા કરતાં પાતગ કર્મ. ૯૬
 નારી વચને ખીજ્યો રાય, પાટૂ પ્રાહાર કર્યો તેણુધ ઠાય;
 જા ! તુઝ બધવ નઈ કહધ નારિ, હુસિ મ રાખીસ હધઆ મઝારિ. ૯૭

ફૂલ

હુસિ મ રાખીસ કામની, કહધ જધ બધવ વાત,
 વેગ ચઢાવી લાવજો, દેખાડુ મુઝ હાય. ૯૮
 નારી કહધ સુણિ કત તું, ત્રિણધ અવગુણ ઠામ;
 સોજધ જાડો કીટ પંખ, ત્રીજું તુંઝ અભિમાન, ૯૯
 શકિત વિના નર કેટલા, માન કરધ બહુ પધરિ;
 રણ પંડિત દીસધ ઘણા, સુરપણુ નિજ ધધરિ. ૧૦૦

કવિત.

તારા તુહ બલ તિહાં લગધ, જીહાં નવિ ઉગ્યો ચંદ;
 મયગલ મદ્યલ તિહાં લગધ, જાં સીહ કરધ ગતિ મંદ.
 અગનિજાલ બલ તિહાં લગધ, ધનધ જીહાં નીર ન નાંખ્યો;
 મુઠમતિ બલ તિહાં લગધ, મુગુર ચરણ ન પાખ્યો.

જલ તકર ધી તેલના એ, ભાજન ભાવિં દફિ તો;
 ઉઘાડા નવિ મુંકતો એ, જીવ પડધ અસંખ્ય તો. ૮૪
 સૂડા સાલહી પોપટા એ, પજર ન રાખધ રાય તો;
 બધન સહુનઈ દોહેલુ એ, સુખ સહુ નઈ જ સુહાય તો, ૮૫
 પાંચ અતીચાર ટાલતો એ, કંદર્પ રાગ કુંભાખિ તો.
 કાય કુચિષ્ટ પાપોપગરણુ, ભોગધ બહુ અભિલાખ તો; ૮૬

હહા.

એં વ્રત ભાંખ્યું આઠમુ, તુંમું સોય નિધાન;
 સામાયિક વ્રત પાલીધ, રાખી ચોખું ધ્યાન. ૮૭

હાલ.

કાજ સીધાં સકલ હવધ સાર-એ દેસી-રાગ-સામેરી.
 સામાયક વ્રત નૃપ પાલધ, કીધા કઠિણુ કર્મ ૧તિહાંગાલધ;
 નિત્ય સામાયક યિ કરતો, મુખ્ય નીમ વ્રત ૨નૃપ ધરતો. ૮૮
 એહના પાચ અતીચાર આખધ, મન વચન કાયા થિર રાખધ;
 જેણુધ આરત રૂદ્ર ધ્યાન ધ્યાયો, તેણુધ મુગતિ નહુ પાયો. ૮૯
 અણુ પૂજઈ આઘો ચાલધ, મુખિ ઉઘાડધ ખોલ ચાલધ;
 એમ અંગી અતીચાર આવધ, પરભવિ જતાં નવિ કાવધ. ૯૦

હહા.

પરભવિ જતા તે મુખી, જે વ્રત પાલધ સાંર;
 કારણુ પણુધ નૃપ નવિ ચલ્યો, સુંણ્યો તે અધિદાર. ૯૧

ચઉપધ.

૪એક દિવસ સાકંભરી રાય, પ્રણ નામિ તે કલધવાય;
 કુંભારપાલ ભગનિ ભરતાર, તેહનધ ગજરથ અશ્વ અપાર. ૯૨

એણે વચને રાણી તપી, ચાલી પીહરિ ઉડી;
ભૂપતણઈ મુખિ ઇંમ કહ્યું, જીભ કઢાવું પુઠિ. ૧૧

ચઉપધ.

અસ્યું કહીનધ ચાલી જસઈ, આહ્વાણ એક બોલાવ્યો તસઈ,
રે ! જોસી ! પાટણમા જધ, જાંણ કરો ગજનઈ સહી ૨૧
લેધ આજ્ઞા રાણી તણી, ચાલ્યો આહ્વાણ પાટણ ભણી,
દીઠા લોક તિહા અદ્ભૂત, પાટણિ આવ્યો આહ્વાણ દૂત. ૫૧
મોટી ડાઠી મુઠિ હીણ, કાલા રંગઈ કાયા ખીણ;
મોડુ માથુ હીણ નિલાડ, વંક વદન નંધ ગાત્રે ખાડ. ૩૧
રાસભ દત અનંધ હોઠાલ, આંખિ ગલઈ મુખિ ચૂધ લાલ;
સેદર નાક જાણે ડેડકું, અશુભ ગલઈ તે માહિં થકુ. ૫૧
ડુંકી કોટિ લાખો નલો, જાણે પરખતનો વાદલો;
હાથ પાયની સોભા ઘણી, જાંણે ગાડાની પીજણી. ૨
કહધડિ કોઠિ સરીખો લાક, વાંસો જાણે વાહણી વાંક,
પહધરી જૂલડું નઈ સચર્યો, જાંણે ધૂલિ કોથલ ભર્યો. ૩
કટિ ચુથો બાધી હીડીઓ, જીભ કોઠી ચાપડ ભીડીઓ;
રૂપહીણ દીસધ વિકરાલ, એકવડો જે ગુણ મુખિ વાચાલ. ૪
ફાંડુ ધોતીઉ સાંધ્યુ બહુ ભાતિ, જાણું કરવતું લીધુ હાથિ;
મસ્તગ ફાલ ફરકધ ચોટલી, પાછલિ આટાની પોટલી. ૫
એ આહ્વાણનું અસ્યુ સ્વરૂપ, પોલિ પછો દરિર રૂપ;
હધધ વિચારધ ઉભો રહી, કોઠક પુરૂષ નઈ પૂછુ સહી.
અસ્યું કહી ભટ ચાલ્યો નીમ, બાંભણ એક મલ્યો નર તાંમ;
પૂછી વાત તેહનઈ સરિ નામિ, કુમારપાલ મલસ્યધ કુંણ ઠામિ. ૧
કુમારપાલ આહ્વાણ નંધ વચર, બોલતો નવિ આંણધ મહર્ષર,
તિહુયણપાલ સુત જીવત મૂઓ, જે બાભણતો વચરી હુઓ. ૮

મણિધર મદ્યલ તિહાં લગધ, ગુરુ-ન ઉડિઓ જીહાં લવી,
ભરતાર નૃપ બલ તિહાં લગધ, જીહાં કુમર ભેટિ તુઝ ન હવી. ૨

ફહા.

કુંભારપાલ બલીઓ બહુ, તઈ નવિ ચાલધ ત્યાંહિ;
વચન વાદ સાનઈ કરઈ, માંન તજો મન માહિ. ૩

ઢાલ.

મનોહર હીરજીરે-એ દેસી-રાગ પરજીઓ.

મૂર્ખ માંન ન કરસ્યો કોઈ, એ દ્રષ્ટાંતજ જોઈ;
ગવણ સરીખો સીસ ગમાવઈ, લંકા નગરી ખોઈ. ૪

નર સહુ સાંભલોરે—

માંન મ કરસ્યો ભાઈ, શ્રેણિક માન કીઉં મૃગ હણતા,
તો લહી દુરગતિ ખાઈ. નર૦ આંચલી.

ભીમસેનભડ બલીઓ જગમાં, ખાત યુધિષ્ઠિર જોહો;
કુંભ કર્ણ સરિ તું બલમાંહિ, બુડણ લાગો તેહો-નર. ૫
કોણી રાજા અતિ અભિમાની, માંન થટી નવિ ખસીઓ;
ગૂંઝા ખારણુધ તે નર બલીઓ, જઈ નરગાહિક વસીઓ-ન. ૬
જરાસિંધુ પણિ કૃષ્ણુઈ માર્યો, ચમરેદો ૧સુર હાર્યો;
શનતકુંભારનઈ રોગધ પીડયો, કત રહધ તું વીર્યો-ન. ૭

ફહા.

એણે વચને નૃપ ખીજીયો, ચઢીઓ સખલ કષાય;
નારી પગની વાણહી, સીખ કસી દિઈ રાય. ૮
જસ ધરિ એટી લાડકી, ધરિ કામિનીકેરી સીખ;
આવણુ વિતઈ હલ કરધ, એ ત્રિણુધ માગધ ભીખ. ૯
ધિગ્ મારિના વચનઈ. ધિગ્ તે કુમરનિરંદ;
ધિગ્ તે શ્રી જીનધર્મનઈ, ધિગ્ તે હેમસરિંદ. ૧૦

હૂત કહધ કેણે કારણ વઢધ,	રખે ગણે કો માહરઈ પડધ;	
વિનય કરંતાં વાકો નમધ,	યાચક યાચક નઈ નવિ ગમધ.	૨૦
પાડો પંડિત લુડી જોહ,	હાટ પડોસી કહીધ તેહ;	
મીઢો મલ્લ અનધ માંગણાં,	સાત અદેખા કાને સુણ્યા	૨૧
અસુ' કહી આલ્યો વાચાલ,	આગલિ એક મલ્યો નર બાલ;	
પૂછિઉં કિહાં મલસ્યધ ભૂપાલ,	તે નર બોલ્યો આલ પંપાલ	૨૨
ઝાંખો હૂત હુઓ મનમાંહિ,	નિર્મલ બુદ્ધિ વિચારે તિહાં,	
હું ન લહુ સહિ ખેતર કાલ,	પરવેદન સું જાણુધ બાલ	૨૩
રાગ બાલિક વિપ્રા ચોર,	જમરો જગમા પાડધ સોર;	
અગનિ પારધી કવિયણ કહઈ,	પરવેદન સાતધ નવિ લહધ	૨૪
અસુ' કહી નર આલ્યો જસઈ,	સૂતો નર એક દીઠો તસઈ,	
જઈ જગાડ્યો લાગી પાય,	કહધ કિહા મલસ્યઈ પાટણરાય	૨૫
તે દારિદ્રી જાતિ ક્યાડ,	લેઈ કુદાલો ઉઠિઉ ધાડ;	
આવિ દેખાડું પાટણ ધણી,	રાય ગયો છધ ઇંધણ ભણી	૨૬
બાંભણ કહઈ મુઝ લાગુ પાપ,	ઉદિર બીલથી પ્રગટિઓ સાપ,	
સૂ સૂરે નર સહી એકલો,	તુ ક્યાડી સુતો બલો.	૨૭
વાધ સિંધ ચિતર કુતિરા,	માર્ગરીનઈ પાપી નરા;	
બૂજ'ગ ભખધ ઉદિર એકલા,	એ સાતધ નર સૂતા ભલા	૨૮
અસુ' કહી નર આલ્યો જાય,	અમલી એક મિલ્યો તસ ડાય;	
પૂછી ખખરી રાજની જસઈ,	નાખી ચરમનધ બોલ્યો તસઈ.	૨૯
રે! બાભણ! મુઝ દીધી ગાલિ,	આકાહણું તુજનધ દેખાલ,	
મારધ પણિ માર્યું નવિ જાય,	બાભણ તવ બોલ્યો તસ ડાય.	૩૦
શક્તિ વિના બહુ કરતો રીસ,	ગુપ્તપનઈ નવિ નાંમઈ સીસ;	
દાંન વિહુણો વછધ માંન,	તિથા વિણુ કરતો અભિમાંન.	૩૧

કઠિણુવચન મુખિ બોલ્યોજસઈ, દૂતઈ દુખ વીસાર્યો તસઈ,
રે! બાંભણું! કહું સાંભલિવાત, પૂરા કહીંઈ ન થાય સાત. ૯

ફહા.

સાગર વિપ્રા ડાકિણિ બુઆ, અગનિ જમ (જગિ) રાય,
કવિ કહઈ સાત અધૂરડાં, પૂરા કિમઈ ન થાય. ૧૦

અઉપઈ.

અસું કહી ચાલ્યો બાંભણો, હડી માર દીઠો અણુમણો;
જઈ પૂછઈ બાંભણુ તસ વાત, કિહાં મિલસ્યઈ પાટણનો નાથ. ૧૧
ખીજી બોલ્યો તે નર તાંમ, કુંમારપાત્ર તુઝ કિસું કાંમ;
તું ભીખારી હેર જસ્યો, રાય સરીખો સંબંધ કિસ્યો. ૧૨
ઉઘડતો નર બોલ્યો બોલ, પંડિઈ પરખ્યો ખરો નિટોલ,
પરીઉકૂંલુ પૂછું હું કુંણુભાતિ, જીમ જણાવઈ એહની જાતિ. ૧૩
હડી માર ફડીઓ બિલાડ, જગનઈ ભુડું વછઈ ચાડ;
વેદ મસાણી બંદીવાન, એ સાતછતુ મયલું ધ્યાન- ૧૪
અસ્યુ કહી નર આઘો પલ્યો, એક નરઆગલિ અચંક મિલ્યો;
રાય ખખરિ પૂછી નર જસઈ, આઘો આભડીસ બોલ્યો તસઈ. ૧૫
ખીજી દૂત કહઈ રે!, દુષ્ટ!, ખાય અસું બોલે પાપિષ્ટ;
ખાંભણુ નઈ નંદઈ કુણુ કામિ, આભડ છેડિના કહું તુઝ કાંમ. ૧૬
પુત્રી વિકરો પરસ્ત્રી રંગ, પરભાતિ પાપીનો સંગ;
મૂરખ દેવ તણું ધન ખાય, જીવ હણી નઈ ઉદરિ ભરાય. ૧૭
પર નિંદા કરતો નર જેહ, પર ભોજનઈ તૃપ્તા તેહ,
કવિ કહઈ સો કુંભઈ નાહઈ, સાત આભડછેટિ કહી ન જાય. ૧૮
અસ્યુ કહી ભટ ચાલ્યો જાય, પંડિત ભેટિ હુઈ તસ ઠાય;
પૂછી વાત તસ રાજા તણી, તેણુઈ નાખ્યો બાભણુ અવગુણી. ૧૯

અણુતેડયો નઘ આઘો જય, ઘણા પુરૂષના અવગુણ ગાય;
 પાપ તણુધ કામિં જે કટા, ^૧ઋષભ કહધ તસ સાતધ જટા. ૩૨
 તે પુરૂષનઘં નિબ્રછિ કરી, ચાલ્યો બાંભણ તે પરવરી,
 અઘો નર દીડો એકલો, જાતિ શૂદ્ધ વિવહારી ભલો. ૩૩
 ગયો દુત વિવહારી પાસ, બોલાવ્યો મનનઘ ઉલાસ;
 પુછું વાત તુલ સુપુરૂષ ભણી, કિહાં મિલસ્યઘ મુઝ પાટણુધણી. ૩૪
 વિવહારી બોલ્યો ગુણવંત, સાંહમો રાજભુવનનો પંથ,
 એણીવાટઘં મિલસ્યઘ તુઝ રાય તુલ દેખી મુઝ કૌતગ થાય ૩૫
 તું વાચાલ અનઘં વિકરાલ, અર્થ ભેદ જાણઘં સુકુમાલ;
 બોડિ નહીં જસ જોતાં રૂપ, એક અણુંણુ ઓછુ રૂપ ૩૬
 સેઠ વચન સુણી ભટ ત્યાંહિં, ખીજ્યો નહિં નર હમડામાંહિં;
 ભણું કહું વિવહારી પુત્ર. રહવઘં કહુ તુઝ છેહલ્યો ઉત્ર. ૩૭
 રૂપ, રંગ નઘ કવિયણુપણુ, નવિ પાંમઘ ધન ખરસ્યઘ ધણું;
 સુર મીડો મુરો કિમ થાય, નિચપણુ નર ઋદ્ધિ ન જય. ૩૮
 દ્રવિં ન મલઘં ચોવન જાણુ, નવિ દીસઘ કિહાં બલની ખાણિ;
 અમરપણાની મોટી વાત ધનઘ ન લહધ એ વિખ્યાત. ૩૯
 અસું કહી ભટ ચાલ્યો જય, ચાવ્યો ઘર છલા કુમરહ રાય;
 દરબારી બોલાવ્યો તિલા, કુમારપાલ મિલસ્યઘ મુઝ કિહાં, ૪૦
 દરબારી બોલ્યો તિલા હસી, વૃપસુ વાત કરસો કરી,
 રૂપ રહીત નઘ કાયા ખીણુ, કિમ મલસ્યો તુલો રૂપિહીણ ૪૧
 વૈશ વેદ નઘ માગણુ જોડ કારકુન કરાંણી તેહ,
 દલાલ લસકરી દત અગુલ, વસ્ત્ર વિના નવિ પાંમઘ મૂલ. ૪૨

કુમારપાલ ર જાના રાસના પ્રથમ ખંડ સ પૃષ્ઠમ્

૧ કવિયણુ. ૨ મુંણિ તુલ ભાણું ઓડતુઉત્ર

શ્રી વીતારાગાય નમઃ

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે,

સંઘવી ઋષભદાસ કવિકૃત,

શ્રી કુમારપાલ રાજનો રાસ.

ખંડ ૨ જો.

દુહા

પહોળું માણસ દીસણુ, બીજું માણસ વુંણુ
ત્રીજું માણસ બોલકું, ૧અવર પોસાઈ કુંણુ ૪૩
બાંભણુ કહ્યું પ્રતિહાર નંધ, રૂપિ કાહુ કરેસ
મેલવિ કુંભરનિરદ નંધ, પૂછિઉ ઉત્તર દેસ. ૩૫

અઉપધ

આહણુ ભાટ પંડિત પ્રધાન, વીણાથી ઉપજધ અતિગાન;
હૂત કાર મુખ તિખાં હોય, વસ્ત્ર વિના ઋદ્ધિ પાંમધ સોય ૩૬
અસ્યાં વચન ભાંખધ ભટરાય, દરબારી રલીઆયત થાય;
બેટાડયો આહણુ નરરાય, ભાખી હૂતધ પૂર્વ કથાય ૩૭
સ્વાંભી સાંહમો પૂરણરાય, બોલ્યાં વચન કહ્યાં નવિ જાય
શ્રી દેવશુર નર્મ ત્રીજો ધર્મ, નંધા કરતો નાણુધ સરમ ૩૮
દેવલદેવી ભગની જસધ, વિનય કરી નૃપ વાર્યો તસધ
આટૂ પ્રહાર કરધ તેણુધ ઠાય, પડી ભોમી હુધ મૂર્છાય ૩૯
તે રીસાવી આવધ ધહાં, કુંભારપાલ તુલ બધકા જહાં
ઉઠો ચઢો મમ કરો વિચાર, સૂર છતધ એ સો અંધકાર

મિત્ર તણું હું ચદ સગાણો, શત્રુનંદ સર સરીખોરે;
 માહર બલ દેખાડું તુલનઈ, સુમતિ કરી તુલે નિરખો રે અ. પર
 કુમારપાલ તિહાં દેખાડય, સાત કઠા આણવય રે;
 સાગિતણુ પ્રહારઈ પરોય, ગગનિ સોય ભગવન રે અ. પર

હુહા.

ચમત્કાર તે પાંખીઆ, વલ્યા તે પાછા દૂત;
 પૂરણરાયનઈ જઈ કહ્યું, વયરી દલ અદ્ભુત; ૫૪

અઉપય.

વાત સુણી તેડયા વડવીર, કાળ કરેવા કુણુ છપ ધીર,
 લાખ સોવન તસ કરે પસાય, જે જઈ મારય પાટણરાય. ૫૫
 એણાઈ અવસરિ નૃપ માલી જેહ, પૂજણરાય સું બોલ્યો તેહ;
 સ્વામી એ છઈ થોડું કાળ, મારું કુંભરનિરદહ આજ. ૫૬
 કરી જૂહાર નર ચલ્યો સહી, છુરિકા એક છાની પાણિ ગ્રહી
 આલી આબ્યો કટક મઝારિ, છલવા છલ જૂઈ તેણુ ઠારિ. ૫૭
 આણુઈ અવસરિ નૃપ કુમર જેહ, અગડ અસી નર રાખઈ તેહ;
 જાતા જનમંદિર જેણુ ગામિ, પૂજા ભગતિ કરઈ તેણે ઠમિ ૫૮
 આવ્યુ દેવલ ઋક્ષપ જણાદ, પૂજણુ આલ્યો કુમરનિરદહ;
 જન મંદિર જઈ બધડો જસઈ, ધાયક માલી પધડો તસઈ. ૫૯
 કુમારપાલ પૂજનઈ કમી, પૂજક લિધ નૃપ તેણુ ઠમિ;
 પૂજઈ જન પ્રતિમા મનિરગિ, આણી ઉલટ અધિકુ અગિ. ૬૦
 એણુઈ અવસરિ નૃપમાલી જેહ, જઈ ગભારઈ પધડો તેહ;
 નૃપ મારેવા કરઈ ઉપાય, પણિ નવિ દિધુ જાય ધાય. ૬૧
 બાંભણુ બગતી ન લહઈ વાત, કૃપી ન સમઝઈ ઉચો હાથ;
 અંધ નજાણુઈ ગર્દભ ગાય, માલી ન સમઝઈ દેવો ધાય ૬૨

સીદ્ધ છતઇ મૃગ-સસા સીઆલ, બોલઇ બરકઠ મુંકઇ ફાલ
એણી વાતઇ હુઇ સીદ્ધનઇલાજ, કુમર નિરંદ ચઢો મહારાજ ૪૨
ભગતી વાત સુણી ભૂપાલ, કુંમરનિરંદ ચઢિ સમકાલ;
હય ગય રથ પાયક પરવર્યો, ભેટયો ભગતી પ્રેમઇ ભર્યો. ૪૩

ઢાઢ

રાગ-મારણી-મુકાવોરે મુજ ધરનારિ એ દેશી.

કુમારપાલ તણી તે ભગતી, આવી પાટણ મા'હિં રે;
ભૂપતિ આગત્રિ નિજ દુખ રોઇ, રોતી ન રહઇ ત્યાંહિં રે ૪૩
અવધારો રે બધવ વાત, એણુઇ મુજ નીર ઉતાર્યું રે;
જો ઝાલી આ'ણું તો જીત્યું, નહીં તરિ આપણુ હાર્યું રે અ. ૪૪
ગુરનઇ ગાલિ સુણી નૃપ ખીજ્યો, પ્રયાણુ ભંભા વજડાવી રે;
અગ્યાર લાખ લેઇ દલ રાજ, વીંટી સાકંબરી આવી રે અ ૪૫
અગ્યાર સહઇ સાથિ' ગજ ધુમઇ, રથ પાલા નહીં પારોરે;
ત્રિ ગોલા ઢીકલીઉ લેઇ, કરતા માર અપારો રે અ. ૪૬
કુ હવુ રાગનઇ જીહારઇ, સજ કર્યા રજપૂતો રે;
કટક જોવા કારણિ તેડયા, મોકલીઆ નિહાં દૂતો રે અ ૪૭
દૂતઇ કટક નિહાલ્યુ ત્યાંહિં, પુજણીઉ પલાણુઇ રે,
નીર ગલી વાવરઇ વિવેકઇ, જીવ જતન નિસાંણુઇ રે અ. ૪૮
દૂતઇ સીસ ધુંણાવ્યુ ત્યાંહિં, કુમર નિરંદહ નિરખઇ રે;
તેડી રાય પૂછઇ તસ પ્રેમઇ, હાસ કરઇ કિમ હરખઇ રે અ. ૪૯
દૂતઇ વાત કહી મુખિં માંડી, સાંભલિ કુંમર નિરદો રે;
પુંજ પાય પદ્માંણુઇ ઠવતો, કિમ હણુસ્યઇ અગિ ઇદો રે. અ. ૫૦
કુંમરપાલ નૃપ એણીપરિ બોલઇ, ન હણું વિણુ અપરાધી રે;
જીવજંત કીટક જે કંથુ, નિણુઇ નવિ આંશુ વિરાધી રે અ. ૫૧

નાલિ^૧ હવાઇ મુંઝ ધાઇ, ચંદ્ર બાણની બેડયો
 કાયર કંપઇ કામિની જંપઇ, કહઇ મુઝ સકટ છોડો ૭૪
 ગુરજહ ગુપતી મારઇ છપતી, નાંખઇ તોખર વીરો
 બાણ વિદૂરઇ આંગા તૂટઇ, વેઢિ કરઇ વડવીરો ૭૫
 રિનજ જીવરખી ટોપી તીખી, હસીઇ મલઇ રણિ બાલઇ;
 સાંહમા ચાત્રઇ ધા બહુ ધાત્રઇ, લીચી ભોમી ન હાલઇ ૭૬
 સલઇ સળાઇ પઇસઇ ધાઇ મનમુઝી રણુ ખૂઝઇ;
 બેહુનર મલીઆ બેહુલ મલીઆ. રમેહઇ ઝાણુ ન સૂઝઇ; ૭૭
 અર્જુનદે ઉઠિઓ મેહલઇ મુંઠિઓ, હાથે લાલ કમણ્યો;
 રણુથી ટલવા પાછા વલવા, પૂરણુરાયની આંણ્યો ૭૮
 વીરમદે વઢનો અગિ અડતો, કહઇ રણિ રાખું નાંભો;
 લખદલ લાંબું લુંણુજ ખાંધુ, તે કિમ કરું હરામો ૭૯
 વેળે વાંચેલો હાથે ભાંચો, ધાણુહાણુકે જાય;
 સ્વામી કારણિ ચડિઓ આરણુ, ન ગણુઇ રંક નઇ રાય ૮૦
 ઇસરદે આવઇ રણુ અંપાવઇ, ન કરઇ આતમ સારો;
 રણિ નવિ ટલીઇ કહો કિમ વલીઇ, મરવું એકજ વારો ૮૧
 રણુમાં વઢનો અતિ આરડતો, નાંમિઇ દુટો દુણો
 પુંઠિ ન દીજઇ હરાંમ ન કીજઇ, કુમારપાલવુ લુંણો ૮૨
 જીમ ન ભાંજઇ રણુમાં ગાજઇ, ન ધરઇ નારી નેહો
 બહુપરિ વઢીઇ રણુમાં પડીઈ, કુકુમવરણુી દેડો ૮૩
 ખિત્રી પાત્રા અતિ વિકરાલા, કો નવિ જાઇ ભાગી,
 કુંમરનિરંદહ પૂરણુગયંદહ, લોહ કડાકડી લાગી ૮૪
 પાત્રઈ પાત્રા ખૂઝઈ ગાયા, અસ્તઈ અસ્ત અતેક
 ગયવરઇ ગયવર રથઈ રથ ભડતા, અપતય યુદ્ધ નહિ રેખો. ૮૫

શાંધાં મુંધાં માર્ધ જસઠ, મત્રીધ નર દીઠો તસઠ;
 બોલાવ્યો માલી તેણુધ ઠામિં, અડકી ઉભો તું કુંણુ કાંમિ. ૬૩
 હાક્યો માલી તવ લહધ ભયો, ઉદયન તવ તસ હાથિં ગ્રહો;
 બોલી નર તિહાં જોયું જસઠ, પાલી પ્રગટ હુધ તે તસઠ. ૬૪
 થપ્પિ મુષ્ટિ માર્યો સિરિ ખાધિ, તાંણી ખાધ્યો અવલયખધિ;
 ઉદયન ભણુધ નર સાચું કહધ, કદાચિ જીમ જીતો રહધ. ૬૫
 તવ માલી બોલ્યો સરિનાંમ, આવ્યો નૃપ મારેવા કાંમિ;
 પૂરણુરાય મોકલીઓ સહી, પાપ કરેવા આવ્યો વહી. ૬૬
 બાખધ માલી સાચી વાત, અનુકંપા આવી નરનાથ;
 છોડાવીઓ નર માલી તણુધ, એ કાયર મુઝનંધ શું હણુધ. ૬૭
 જવલગધ પુણ્ય પ્રતાપજ હોધ, તવલગધ સાંહમું ન જૂઠું કોધ;
 પૂર્વ પુણ્ય જીહારધ ખૂટસ્યધ, તિહારધ બેટા વયરી થસધ. ૬૮
 તેણુધ કારણિ નર કહું છું અહો, માલીનધ જવાઘો તુહો;
 સીહડો સોય સુભટ નધ હણુધ; નવિ કરડધ લોહ લાકડ તણુધ. ૬૯
 સાગર કુમરનિરદ, છોડી મૂક્યો માલી મંદ;
 દમામ ચઢિઓ રાય, સાકજરીધ છુટયા જાય. ૭૦

હુહા

જધ સાકજરી દૂકીઓ, પાકવીઓ નિજ દૂત
 નૃપ પૂરણુ રણિ આવ્યો, કરસુ યુદ્ધ અદ્ભુત ૭૧

હાલ

રાગ આસાઉરી સિંધુઓ

અદ્ભુત જાંણી ખીલક ન આણી, ચઢીઓ પૂરણુ રાય
 જાજાં વાજધ અંજર ગાજધ, બેહુ દલ બેલાં થાય ૭૨
 જાભા ભેરી વંક નફેરી, વાજધ ત્રંજ નિસાણો,
 જોજધ કાહલી અતિ વિકરાલી, કાયર પડીઆ પ્રાણો ૭૩

વાજાં વાગો જણ મિલો, જણાવો અપાણુ; ૯૮
 મુઝ દીઠ ઝો ડગ ભરઈ, તો જણણી અપ્રમાણુ
 સીહ કહઈ હું વનિ વસું, મુઝ છોડીઉ પરિમાણુ; ૯૯
 અવરિં ભગ્ગા હું ધણી, મુઝ ભગ્ગાં નહીં ઠાણુ. ૧૦૦
 સિહડા મોટિ આખડી, પર માર્યો ન ખાય;
 પેહેલિ ત્રપે ન ચૂકિયે, ભાગ્યા કેડિ ન થાય ૧૦૦
 એહ સભાવ સીહડા તણો, સુરતણો ગુણ એહ;
 દિલગીર દલ દેખી કરી, હિંચઈ સુહરખઈ તોહ ૧
 ચંદ તણુ મુખ દેખતાં, વાધે ઉદધિ નીર,
 સખલ સેન નર દેખતા, બહુ વાધે બલ્લવીર; ૨

શ્લોક.

વિદેસે વિદ્યા મત્રો, ધરે મત્રો સુમારયા, ૩
 સત્રામે ભુજા મત્રો, અત કાલે જિનનામ.
 અંત સમય અરિહત સરણુ, રણનઘ સમઘ ભૂખય;
 દોલ દમાંમાં વાગતઈ, સૂર હુઈ ઉચ્છાહ. ૪
 રણિ વાગઈ સરણાઈઆં, પાખરઈ કેકાણુ;
 સૂરા ધરિ વન્નામણાં, કાયર પડીઆ પ્રાણુ ૫
 દેખીતા ડુગર જસ્યા, કામિ કાયર થાય,
 પડઈ ઉગમણી બુબડી, તો આથમણા જાય. ૬
 કાયર મલિયા કેડિ, કેડિ ખત્રિ આણો
 ખાઈ નઘ ખાધ વધારતા, વઢયાની વાન ન જાણે
 હગણુ ધરે હથિયાર, વાટમા વાકા ચ
 રહામા મલે કો સૂર, વદન તે વાડિમા ધા
 સોહી દીઠે ચઢે ચીતલી, મસ્તગી પુજનો દાવો ધ
 ભડતા ભડે ભગાણુ, માર્યા પહેલા તે મ

દૂહા.

અપત્ય યુદ્ધ નવિ દો કરઠ, બિહુ રણિ જૂઝઠ રાય;
 એણઠ અવસરિ નૃપ પૂરણે. ચિતમાં ચિંતા થાય.
 અપત્ય યુદ્ધ કર્યા વિના, કિન્ન વસિ આસ્થઠ રાય;
 બુદ્ધિ અસી પરિ^૧ કેલવું, જમ નૃપ નાડો જાય.
 જમ છલ બોલ્યું જૂવટઠ, નિત પચિ રણિ સગ્રામ;
 કાંચક કપટ કર્યા વિના, નવિ જીવુ એણુઠ દામિ.
 પૂરણુ વિચારી આન મન, લીધાં કનક રતન;
 કુંભારપાતના સુભટ નઈ, વહઈચી આપે ધન.
 કાંમણુ મોહણુ વસિકરણુ, સેફે કાજ સમરથ;
 જોણે દીકે મુનિવર ચલે, તરણી પસારે હતથ.
 સોનન ધન સુમઃઈ લીઆ, ન કરઠ કચો હાથ;
 સેન નિઈ ચિત્યું દેખિ કરે, ચિંતા થઈ નરનાથ.
 નૃપ દુખિઓ દેખી કરી, બોલ્યો સામલ માહાન;
 સુર નિઈ ચિત્યુ દેખિ કરી, ચિંતા સી નરનાથ.
 જહાં લગઈ તું ઉજો આહી, જહાં લગઈ કલિપંચાયણુ;
 જહાં લગાઈ હું સેનક અધુ તિહાં લગઈ ચિતા મ આણિ.
 ત્રિણુ ત્રિણુન નઈ ત્રિણિ જણુ, જીપીસુ એક એક;
 સુર થઈ સહમો થયો, ચિતા મ કરો રેખ.
 અમો થોડા રિપુ ધણા, કાયર ઇમ ચિતેય,
 એકહ સૂર્ય ઉગતાં, તારા દોડિ છયેય.
 સુર સુભટ નર પત્ય જણુ, કાયર સો પંચાસ;
 આવી પડ્યું સરિ આપણુઠ, મુકિ પીઆરી આસ.
 સિહ ન જીમ ચંદ બલ, ન જીમ ધરની રિદ્ધ,
 એકલો લાખામજે, જ્યાં સોડસ તિહાં સિદ્ધ.

સુમટ ખોલ દેખઇ તસ દાય, તુહઇ ધ્યાન ન ચૂકઈ રાય;
 મૂરતિ તણીપરી હઇ થિર થઇ, કિમ મુકઇ વત અંગિ ગ્રહી. ૨૦
 કિમ સુપુરપ જીવઇ હેલીઓ, કિમ સાકર થાઈ એલીઓ;
 કિમ મૃગપતિ રણિ નાહો જાય, કિમ લીધું વન મુકઇ રાય. ૨૧
 કિમ પૃથવિ હાલઇ જગિ મેર, કિમ દીપકથી હુઇ અધેર
 કિમ સોનુ અગનિથી બલઇ, કુંમારપાત્ર વતઇ કિમ ચલઇ ૨૨

હુહા

લીધું વન નવિ મુદ્રીઉં, નિજ મન રાખ્યું હામિ
 પરિકમણું પુરું કરી, ઉઠિઓ યુદ્ધ કામિ ૨૩

અઉપઇ

જઇ વકાર્યો નૃપ પુરણુ, સજ થાજે તુજ આગ્યું મરણુ
 મુકે પહઇસો મુઝ સિરિ ધાય, પાઝવિ ચોટી કરું હું રાય ૨૪
 મુઝ તુઝ વયર અછઇ એણુઇ હામિ, સુમટમરાવઇ કેહઇ કામિ;
 ઉતરી હેઠો થાએ સર્જ, અવર પુરપ સું નહી મુઝ કજી ૨૫
 એક ચિતઇ દીઠો જવ રાય, પુરણુ વિમાસઇ તેણુઇ ઠારિ;
 તેજ્યો દૂત જે સખસો સાદ, તેણુઇ તિહાં મુકયો સિહનાદ ૨૬
 તેણુઇ નાદિ ગજ ભાગો જસઇ, બુદ્ધિ વિમાસઇ ભૂપતિ તસઇ
 કમરઅધ તિહાં છોડી કરી, કાંને ધાડ્યો લોચો કરી ૨૭
 તવ હાથી હુઓ હુંશીઆર, મારઇ દાંને સુદિ પ્રહાર;
 આલ્યો ગજવર આગ્યો ત્યાહિં, પૂરણુગયતો મયગલ જહાં ૨૮
 ભૂપઇ ભૂપ મિલ્યા જેટલઇ, કુમર સજ થયો તેટલઇ
 હાથી ઉપરથી ઉદકંત, પૂરણુરાય સોર પપડીઓ દુરદાંત ૨૯
 કુંમરનરિદઇ ૨ ગર્યો પૂરણુ, જમ સીહઇ સખલઇ દુખમલ હણું;
 તેણીપરી ઝાલ્યો રાખ નિહાં, બાધી ધાડ્યો પાંજરમાંહિ ૩૦

માર્યા પહેલા તે મરે, ખોડે વડાનું નામ;
 પડે કામિ કાચર થિયો, વદન ઉગ્યો તેણે શ્યામ. ૮
 એક પતિ નધ બીજું પ્રાણુમું, રાખ સકધ તિહાં રાખિ;
 જે ઉતયાં અધપાયકધ, વલતું ન ચઢધ લાખિ. ૯
 તેણુધ કારણિ સામલ કહધ, સાંભલિ કુંમરનિરંદ;
 તાહરો જસ જગિમાં ધણો, તું મમ પાડેસ મંદ. ૧૦
 સુર ચજે તું સિંહચરિ, હીઉં તે કરજે હાથિ;
 આપણુનંધ નહી ભાજવુ, રાજ દીઉં જગનાથ ૧૧
 કુમારપાલ મમ ચિંતિ કરી, ચિંત્યું કિંપિ ન હાય;
 જેણુધ તુઝ રાજ સમર્પિયું, ચિતા કરસ્યધ સોય. ૧૨

અઉપધ

એવે વચને ભૂપતિ ચિતિ ઠર્યો, સાહસીક ગુણ અગિ આદ્યો;
 આગેધ સીહ અનધ પાખર્યો, મયગલ માતો નધ મદ્દ ભર્યો. ૧૩
 તીખું ખડગ અનધ વિખધાર, અગનિ યોગ મદ્યું ધૂત સાર.
 આગધ સુર કુંમરનરનાથ, વલી વકારત સામલ માહાત. ૧૪
 કુમારપાલ સુરાનનિ ચઢ્યો, કલિ પચાયણુ નધં ચામડ્યો;
 સામલ માહાત પ્રસસી કરી, નાગ ચલાવ્યો જહાં નૃપ અરી ૧૫
 નૃપધ આવતો દીઠો જસધં, પૂરણુ પાછો ખસીઓ તસધં
 કુંમારપાલ જૂધ ચિહું પામધ, પૂરણુરાય ન દીસધં અસિધં. ૧૬
 એણુધ અવસરે થયો સંધ્યાકાલ, પડિકમાણું માંડધ ભૂપાલ;
 મન વચન કાયા થીર કરી, મુકધ સયલ કસાય પરિહરી. ૧૭
 સુભ ધ્યાનધં નર ચઢિઓ જસધં પૂરણુરાય રણિ ધસિઓ તસધં;
 સખલો તિહાં માંડ્યો સંગ્રામ, કુંમારપાલ મુકાવા માંમ. ૧૮
 રમ સોર નધં રણમાં ફિરધ, કુંમારપાલના નર ઉસરધ;
 ૧૫ વિના દલ ઝાંખું થાય, ચિંતાતુર હુઆ માંહોમાંહિ. ૧૯

સુમત યોભ દેખઇ તસ દાય, તુલક ધ્યાન ન ચૂકઈ રાય;
 મૂરતિ તણીપરી હમ ચિર થઇ, કિમ મુંકઇ વ્રત અંગિ ગ્રહી. ૨૦
 કિમ સુપુરૂષ જીવઇ હેલીઓ, કિમ સાકર થાઈ એલીઓ;
 કિમ મૃગપતિ રણિ નાડો જાય, કિમ લીધું વ્રત મુંકઇ રાય. ૨૧
 કિમ પૃથવિ હાલઇ જગિ મેર, કિમ દીપકથી હુઇ અધેર
 કિમ સોનું અગનિથી બલઇ, કુંમારપાત્ર વ્રતઇ કિમ ચલઇ ૨૨

હુલ

લીધું વ્રત નવિ મુદ્રીઉં, નિજ મન રાખ્યું ઠામિ
 પડિકમાણું પુરું કરી, ઉઠિઓ યુદ્ધ કામિ ૨૩

ચઉપઇ

જઇ વકાર્યો નૃપ પુરણ, સજ થાજે તુજ આગ્યું મરણ
 મુકે પહાઇલો મુઝ સિરિ ધાય, પાઝલિ ચોડી કરું હું રાય ૨૪
 મુઝ તુઝ વયર અછઇ એણુઇ ઠામિ, સુમતમરાવઇ કેલઇ કામિ;
 ઉતરી હેઠો થાએ સર્જ, અવર પુરૂષ મું નહી મુઝ કર્જ ૨૫
 એક ચિતઇ દીઠો જવ રાય, પુરણ વિમાસઇ તેણુઇ ઠારિ;
 તેણ્યો દૂત જે સખલો સાદ, તેણુઇ તિહાં મુક્યો સિહનાદ ૨૬
 તેણુઇ નાદિ ગજ ભાગો જસઇ, બુદ્ધિ વિમાસઇ ભૂપતિ તસઇ
 કમરખધ તિહાં છોડી કરી, કાંતે ઘાલ્યો લોચો કરી ૨૭
 તવ હાથી હુઓ હુંશીઆર, મારઇ દાંતે સુંદિ પ્રહાર;
 ચાલ્યો ગજવર આગ્યો ત્યાહિં, પૂરણગયનો મયગલ જીહાં ૨૮
 ભૂપઇ ભૂપ મિલ્યા જેટલઇ, કુંમર સજ થયો તેટલઇ
 હાથી ઉપરથી ઉદકંત, પૂરણરાય સોર પડીઓ દુરદાંત ૨૯
 કુંમરનરિદઇ ૨ ગર્યો પૂરણ, જીમ સીહઇ સખલઇ દુખમલ હર્થ;
 તેણીપરી ઝાલ્યો રાગ નિહાં, બાંધી ઘાલ્યો પાંજરમાંહિ ૩૦

ધૃત વિહુણા લાહુ જોવો, વેણિ વિના સણુગારોજ;
 તિમ મન વિહુણુ કરણી તેહવું, કરતો ન લહું પારોજ. ૫૨
 પુરુષાતન વિણુ પુરુષ ન શોભઈ, તિમ મન વિહુણો ધર્મજ;
 મૂરખ મન વિણુ કાયા કષ્ટઈ, તે નવિ સમઝઈ મર્મજ. ૫૩
 દાન, શીલ, તપ, ભાવન, પૂજ, મુન શુદ્ધિ જો કીજઈજ;
 પરમ પુરુષ કહઈ સુંણ્યો લોગા, મુગતિપુરી ગઢ લીજઈજ. ૫૪

હુહા

મુગતિપુરી ગઢ લીજઈ, કીજઈ ધર્મ સુસાર;
 પરવસિ પીડયા દુઃખ ખમઈ, લેખઈ નહીંજ લગાર. ૫૫
 પરવસિ પણઈ વેદન ખમઈ, તેહનો સોમો ભાગ;
 આતમ સાખિ જો ખમઈ, લહઉ મુગતિ માગ. ૫૬
 પ્રાંહિ કુલ જગિ જીવડા, સહઈજ ન કરઈ ધર્મ;
 પરવસિ પીડયો દુઃખ ખમઈ, આવઈ ઉદય જગ કર્મ. ૫૭
 પરવસિ પીડયો નરપતી, નવિ ચાલઈ કાંઈ પરાણ;
 કુમારપાલ નૃપનાં ખમઈ, વચન રુપિઆં બાણ. ૫૮
 બોલાવ્યો બોલઈ નહી, લાજ્યો હમડા માંહિં;
 ગતિ, મતિ, બવ, પ્રાક્રમ ગયું, નાહી બુદ્ધિ સુ ત્યાંહિં ૫૯

દાલ

રાગ આશાઉરી સિંધુઓ—રણિ અગણિમો, એ દેશી
 બુદ્ધિ ગઈ પરહતિ ચઢ્યો, કિમ છૂટઈ રાય;
 જીમ પુંડિલી કાઢવા, સ્ત્રી કરઈ ઉપાય. પુ. ૬૦
 જાણી વત ભૂપઈ જસઈ, બોલ્યો તતકાલ;
 જીમ ધણીની કાઢના, ચારથઈ દેશમાં ગાસિ. મુ. ૬૧
 પુત્ર કપુત્ર જો હુંઈ, તો ખમવું માય,
 પીપલથી નર જો પડઈ, નવિ દીજઈ ધાય. પુ. ૬૨

અવરી રત્ન ગલુઅ જો, તો કા પેટ ન ફાડે. પુ. ૬૩
 કંચન દુહવ્યો કસ ચઢે, ખંડી જીમ ચોલ;
 અગર દહતો ગુણુ કરે, જીમ પાંત તખોલ. પુ. ૬૪
 છોલી છુંદી છુંખરી, કીધી કટકા કોડી;
 તુહધ મીઠી સેલડી, જેહની નહીં જોડી. પુ. ૬૫
 ચંદન ઘાઠો પરિમલધ, દુર્ગધ ન ખોલધ;
 એહુ પરિ વેધ્યો વંસનઈ, તુહધ મધુરં ખોલધ. પુ. ૬૬
 એહ સભાવ ઉત્તમ તણો, સુણિ બહધની ખાય;
 અન્યાઈ તો તુહધ આપણો, કીજધ કિમ પેટ ધાય. પુ. ૬૭
 અંધવ વચન સુંણી બહધનિ, થધ શાંતિ સુગણુ;
 બોલ્યુ વચનજ પાલવા, કરં કાંઈ ઇંધાણુ. પુ. ૬૮
 ડગલાં પુઠિં જીભી કરી, જાણે જીભ કાઢી;
 રાજ્ય તે પાધુ આપીઉં, ચઢિઓ સરહ નમાડી. પુ. ૬૯

દુહા.

સરિહ નમાડી સો ગયો, ન કરધ ફિરી જવાખ;
 પૂરણુરાઈ નિવારીઉં, દેસ સકલમાં પાપ.
 શ્રીજીનની આજ્ઞા વહધ, નાંમધ મુનિવર સીસ;
 જૈનધર્મ દેખી કરી, ન કરધ રાગ^૧ રીસ.

એમ દેશે આજ્ઞા ફરધ, ધન્ય તું કુંભરનિરંદ;
 સામાયકવ્રત પાલતાં, ન થયો રાજ મદ.
 આર સામાયક ચિતવ્યો, સમકિત શુદ્ધ વધી જેહ,
 દેસવ્રત ત્રીજો કહું, સર્વ વિરતિ જાગિ જેહ.

ત્રિણિ સામાયક નૃપ ધરઇ, પહધલુ સમકિન સાર;
 જીન ગુરૂ ધર્મહ કારણિં, મરણ કીઓ ખુઆર. ૭૪
 શ્રુત સામાયિક સાચવઇ, ગુણ ખત્રીસ પ્રકાશ;
 સોવન અક્ષર ગુરૂ તણા, ગ્રન્થ લિખાવઇ ખાસ. ૭૫
 દેસ વૃત્તિ ત્રીજી કહું, સામાયક શુભ જાણી;
 વ્રત ખાર અગિ ધરઇ, સરિ વહઇ જીનવર આંણુ. ૭૬
 આંણુ વહઇ અરિહંતની, કારણુ પણુઇ ન ચલતિ;
 રણિપડિકમણું તે નૃપ કરઇ, નવિ મનિ તેઅ ખલત. ૭૭
 ત્રિણિ સામાયક નૃપ ધરઇ, ચક્રધર ભાવન ભાવિ;
 નુંમું વ્રત નૃપ ઇમ વહઇ, લિધ દશમાંતો લાભ. ૭૮
 અઉપઇ.

દેશાવગાસિક દશમુ વ્રત, પાલધરાય દેહ કરઇ પવિત્ર;
 લેઇ વ્રત નૃપ નવિ ખંડતો, તિહાં અતિયાર પચ છડતો. ૧
 ઉત્તમ કુવતો! એ આચાર, નીમી ભૂમિકા નર નિરધાર;
 તિહાંથી વસ્ત અણુવાઇ નહીં, ઇહાંથી નવિ મોકલતો નહીં. ૨
 રૂપ દેખાડી પોતાતણું, સાદ કરઇ અતિ ત્રાડઇ ધણું;
 નાખી કાકર થાઇ જતો, તે નર દૂપિ પડતો દેખતો. ૩

હુહા.

ઉડઇ દૂપિ તે પડઇ, જે કરતાં વૃત ભગ;
 ભવિ ભવિ દુખીયા તે ભમઇ, દુલહો સુર ગુરૂ સંત. ૧
 દોપ સકલ વર્જિત ભલું, વ્રત દશમુ જે સાર;
 કારણુ પડિઇ નૃપ નવિ ચલ્યો, મુણ્યો તે અધિકાર. ૨

અઉપઇ.

અગડ અસી ગુરૂનઈ ઉચરઇ, ચક્રમાસઇ નવિ ઠટકઇ કરઇ;
 વાતે દુઈ પરદેસઈ જસઇ, મુગલ ગર્જની આવ્યો તસઇ. ૧

- સખલ સેન લેખ નિજ હાથિ, ગજ, રથ, થોડા બહુ સંધાતિ;
આંકસ બાજી લેખ કરી, વીંટી મુગલ પાટણ પુરી. ૨
- આબ્યા મુગલ બાણ્યા જસઈ, દરવાજા લેખ બીડ્યા તસઈ.
ચિંતાતુર હુઆ જન લોક, પાટણમાહિ રહ્યા સહી ફેક. ૩
- એક કહધ નર છાંડી જમધ, એક કહધ નર માંડી રહીમ;
એક કહધ કાંધ ચામસ્યધ, એક કહધ ભાગી જામસ્યપધ. ૪
- એક કહધ એનિસ્તરાય, એક કહધ નૃપ ચઢીસ ન જમધ;
એક કહધ નૃપ નાસધ આજ, એક કહધ નૃપ ખિત્રીસી લાજ. ૫
- આગધ નાસ રાવતણુ જેહ, રણ સગ્રામિ ભાગો તેહ;
પથી લોક તસ પૂછધ તિહાં, લેખ ડહી નર ૧ નાસઝ કિહાં. ૬
- બહુ જીવ્યા હવધ સુ જીવસ્યો, કુલની રીતિ ૨ તે કિમ ખંડસ્યો,
સોય કહધ સુણ્યો નર સાર, નાસંતાં મુઝ ગયો અવતાર. ૭
- જનમ લગધ નાઠાની ટેવ, તુ આ ડાહી પામ્યો દેવ;
કાલી ટલી એ ધોળી થધ, સોય ડપસાય નાઠાનો સહી. ૮
- અમ્યાં વચન ભાખધ પુર લોક, ન મલધ ધધણુ પાણી ખોક;
શોક.તુર હુઆ નર જસધ, કુંમારપાલ વીનવીઉ તસધ. ૯
- ભૂપતિ કહધ વિવહારી સુણો, નીમ ગણો સગ્રામહ તણો
લીધુ વ્રત નવિ કર અસુદ્ધ, ચ્યાર માસ નવિ કીજધ યુદ્ધ. ૧૦
- અસ્યું વચન નરનાથઈ કહ્યું, મહાજન તિહાં ચિંતાતુર થયું;
જમ વીનવીઉ ઉદયન તણુધ, કસું કરેવું અમ આપણુધ. ૧૧
- ઉદયન કહધ મન નિશ્ચલ કરો, ચિંતા દુખ મનથી પરિહરો;
જેણુધ દીધું છધ પાટણરાજ, તે ચિતા કરસ્યધ સહી આજ. ૧૨
- અસુ કહી ચાલ્યો વાણીઓ, ખુદી ખોલ હીઈ આણીઉ;
ઉદયન મંત્રી મનિ ઉલાસિ, પુહુતા હેમાચારય ૪ પાસ. ૧૩

ગુરુ વંદી બધો તસઠાય, સ્વામી કરવો કિસ્યો ઉપાય;
 પાટણુ વીટિકં મુંગલ ફિરી, ભૂપઈ વઢવા અડગજ કરી ૧૪
 ધીરજ લોકતાણું નવિ રહઈ, જમ તે કુંભરનિરંદહ કહઈ;
 નૃપતિ તો અગડનો ધણી, ન વઢઈ તે સંગ્રામહ ભણી ૧૫
 તે માટઈ મયા કર આજ, જમ રહઈ કુંભારપાલની લાજ;
 તુલસી સરિખો ગુરુ માથઈ છતાં, હીણુપણુ ^૧ હોસ્વઈ ગંજતા ૧૬
 અરયાં વચન સુણીઆં મુનિ હેમ, કુમારપાલ પરિ સખલો પ્રેમ;
 જનશાસન સોભા નઈ કાજ, તેડી દેવી તિહાં ગુરુરાજ ૧૭
 અકેસરી આવી તેણી ઠાર, પ્રેમઈ ગુરુનઈ લાગઈપાય;
 દેવી કહઈ તેડી કુંણુ કામિ, હેમસરિ બોલ્યા તેણુઈ કામિ ૧૮
 વારવાર કહું તુજ ધાણું, સંકટ ટાલો પાટણુતાણું;
 સુદ્ધ અગડ છઈ નર મહારાજ, રાખો જનશાસનની લાજ ૧૯
 ગુરુ વચને દેવી સજ્જ થઈ, નિસિમર મુંગલ દલમાં ગઈ;
 આવી જહાં બધો સુલતાન, નિદ્રા દેઈ દીધું વિજ્ઞાન. ૨૦
 સોવન ઢોલીઓ લેઈ કરી, મુંગલનઈ ચ્યાલ્યો ઉપહારી;
 જઈ મુક્યો ગજણુવઈ તિહાં, કુમારપાલ નર સુતો જહાં. ૨૧
 ગ્રહ ઉગમતે સ જગ્યો જસઈ, પાસઈ કોય ન દીઠો તસઈ;
 ચેબઈ ખિત્રિનો પરિવાર, અસુર હીઈ તવ કરઈ વિચાર. ૨૨
 બડા બખત ભૂપતિકા સહી, ઉનકી ખાત ન જાઈ કહી;
 કે એક દેવ ફરિસ્તા એહ, એ કોઈનો હઈ આદમ દેહ. ૨૩
 અજબ ખાત હુઈ દુની માંહિં, અસી ઠોરિ હું આયા ક્યાંહિં;
 અબ મઈ જાણ્યા પાઉં કિહાં, જનકા કબજ ગયા મઈ સહી. ૨૪
 છોડઈગા નહીં મુજકું આજ, વચર પાતશાહ હોંદુરાજ;
 ભીંમઈ જનકુ છોડ્યા બહુત, એ મુઝકું દિધગા સહી મોહોત. ૨૫

અસું વિચાર કરઇ નર જસઇ, કુમારપાલ બોલાવઇ તસઇ;
 સાંભલિ રે મુંગલ સુલતાન, હઇ મ કરિ તુ અયલુ ધ્યાન ૨૬
 તે તું હઇ મુઝ ચલિલક વસ, બાંધ્યાને હાલું નહી જે હંસ;
 જો મુઝ સરણુ આબ્યો મીર, તુ તુ માહરો સહી વડવીર ૨૭
 અસ્યાં વચન નૃપ બાંખઇ ત્યાંહ, ખુસી હુઓ મુગલ મનમાંહિ;
 હું આબ્યો વઢવા નૃપ ભણી, એણુમ્ મુઝ કરમતિ રાખી ધણી ૨૮
 સહી એ નામ જાતિ સુખતિ, પોન વિના નવિ દીપઇ ભાતિ;
 અવંગુણુ પુરિઇં તો ગુણુ કરઇ, જે સુપુરૂષ નર હુઇ સરઇ ૨૯
 અસ્યું વચન મુંગલ ઉચ્ચરઇ, કુમારપાલસુ મૈત્રી કરઇ;
 કટક લેઇ નર પાઝો ફિરઇ, પોતઇ દેશ ભણી સંચરઇ ૩૦
 કુમારપાલનો ગુણુ ચિતિ ધરી, દેસમાંહિ અમારિજ કરી;
 જીવદયા જગમા વિસ્તરિ, ગર્જનીખાંન થયો સવરી; ૩૧
 અનેક જીવ ઉગરીઆ જેહ, કુમારપાલનો મહિમા તેહ;
 એમ વ્રત દશમું અગિ ધરઇ, કારણુ પડિઈ નવિ ભગજ કરઇ ૩૨
 અગ્યારમા વ્રત અગિં ધરઇ, પર્વ તિથિ નૃપ પોસો કરઇ;
 ચાર આહાર પચ્યમે નિરધાર, રાત્રે નિદ્રા નહિં લગાર ૩૩
 નિજ ગુરૂનઇ વિસામણુ કરઇ, મુનિવ્રત નૃપ મુખિ આદરઇ,
 કામિં ગુરૂસુ બોલઇ રાય, ભણુઈં ગુણુઈં કે કરઇ સઝાય ૩૪
 પાંચ અતિચાર અગિ ટાલી, સંચારાની ભોમી સભાલી;
 કંડિલ પડિલેહી વાવરઇ, નૃપ હુંતો બહુવિધિ આદરઇ ૩૫
 પરઠવતો નૃપ જીહાં માતરૂં, પ્રથમ દ્રષ્ટિઈં જોઇ ખરૂં;
 અણુજાણુહ જસગો કહી, પરઠવતો જયણાઈં સહી ૩૫
 વાર ત્રિણુ કહેતો વોસરે, નિસહિ આવસહિ ઉચરે;
 કાલવેલા નૃપ વાંદઈ દેવ, પોસાની નૃપ કરતો સેવ ૩૬
 પૃથવી પાણી તેહ વાય, વનસ્પતિ છહી ત્રસ કાય;

સંઘટ તેહનું ટાલધ રાય, પાલધ પોસો નિજ મન હાય ૩૭
 દિવસધ નિદ્રા નહીં નૃપ તણુધ, સંચારા પોરિસિ નિતિ^૧ બણુધ;
 અવધિઈ સચારધ નહિ જોહ, મિચ્છાદુક્રંડ નાવધ તેહ ૩૮
 પોષધ રાય સચારો કરધ, પારિ વહિસો નવિ સાંચરધ;
 ભોજનની નવિ ચિંતા કરધ, નૃપ હુંનો ઋષિનિ પરિ કરધ ૩૯
 પારી નૃપ જીહારઈ સચરધ, વ્રતી આવકનઈ ચિતિ ધરધ;
 ઘણા પુરુષસુ નૃપ પારણુ, એહજ ન્યાય અંતરવારણુ. ૪૦

હુહો.

એણીપરિ નૃપ પોપધ ધરધ, વ્રત સંવત્સમાં સાર
 હવધ વ્રત બોધુ^૨ ખારમુ, ઉત્તમનો આચાર—૧

હાલ

રાંમ લણુધ હરિઉઠીઈએ—દેશી રાગ રામત્રી.

ખારમું વ્રત ઈંમ પાલનો, દેતો મુનિવર દાન રે;
 ૧૧૧ પોખીરે ભોજન કરધ, હંધડધ બોખુ ધ્યાન રે. બા. ૧
 અતિથિ સંવિભાગ સુચાયવધ, દેતો જે મુનિ હાથ રે;
 તે પણિ અહાર પોતઈ લીધ, પુણ્ય કરધ બહુ ભાતિ રે બા. ૨
 સાધુ ભલો અનઈ સાધવી, આવક આવિકા સોય રે;
 સધ સકલનઈ રે પોપનાં, પદવી તીર્થ^૩ કર હોધ રે. બા. ૩
 એક દિન કુમર નરેન્દ્ર, આગ્યો વંદન કામિ રે;
 ગુરુ સિરિ ખાસર ગોદીક, નૃપ^૩ લાગ્યો તેણુધ કામિ રે. બા. ૪
 વિનય કરિ નૃપ બોલીઓ, સાંભલો હેમસૂરિંદ રે;
 જે તુમ ખાસર ગોદીક, લગ્ન કુમરનિરંદ રે બા. ૫

હેમ કહય સુણો નરપતિ, હું ગયો ગાયરી કાંમિ રે;
 દુખમલ આવક સુમમતિ, પાય નમય તેણુ ઠામિ રે. બા. ૬
 ભાવ સહિત નર ખોડીઓ, આગ્યો મદિરમાહિ રે;
 લાજધરિ મુઝ આપીકે, ચીવર ખાસર ત્યાંહિં રે બા. ૭
 મુનિવર સોય મમતા નહીં, કુણુ ખાસર કુણુ ચીર રે;
 ભાવ વડો જગમા વડવીર, ભાવિ રામડી ખીર રે બા. ૮
 તેહના હરખનય કારણે, ઓહું ખાસર નિત્ય રે;
 તે ધન્ય આવક જીવીકે, અછતઈ વિક્રમાદિત્ય રે બા. ૯
 જે નર બહુ ધન પાંખીઆ, સમઝ્યાં શાસ્ત્રનો સર્મ રે;
 તે નવિ લખમીય વ્યય કરઈ, તો સુ સમઝીઆ ધર્મ રે બા. ૧૦
 આજ વડા તુલો નરપતિ, ન કરો સામીની સાર રે;
 દિનકર તિમિર ન નિગમઈ, કુણુ ટાતઈ અધકાર રે બા. ૧૧
 ખાસર દેખીય લાજીઆ, તો મુન માનો વચન રે;
 જે કુલ નિરધન આવકા. તેહ ધરિ થાપીઈ ધન રે. બા. ૧૨
 એણે વચને તૃપ હરખિઓ, લાગો મુનિવર પાયરે,
 ચૂક પડી તુલ દાસનઈ, તે ખમજો ઋષિરાયરે. બા. ૧૩
 શ્રીગુરુ વંદીય તૃપ વળ્યો, આગ્યો આપણુ ધધરીરે;
 બહુ ધન આવક આપીઆ, વણુજ કરો બહુ પધરીરે. બા. ૧૪
 અહિહુતરિ લાખ સોવન ટકા, મેલ્યા આવક ડડરે;
 પોષ કરઈ બહુ પુરૂષનો, પાત્રઈ વન અખડરે બા. ૧૫
 એહવા જે^૧ સાહમી આપણાં, સીદાના વધી હોઈરે;
 સહસ દીનાર દેઈ કરી, તૃપ તેહનુ મુખ જોયરે બા. ૧૬
 કોડિ સોવન ધન વ્યય કરઈ, આવક ભકિત નય કાંમિરે;
 સાતઈ ખેત્ર સંતોષતો, ધન વાગ્યાં શુભ ઠાંમિરે બા. ૧૭

ઢાલ.

શુર ગીતારથ મારગ જોતાં એક મુનિવેશિ દીઠો એ દેશી રાગ-આશાવરી

સિંધુઉ રાગ વરાડી

પાંચ અતિયાર એહના ભાખ્યા, તે ટાલો નરનારિ;
 આહાર અસુઝતો દેતાં મુનિવર, દોષ કહ્યું સુવિચાર^૧;
 હો ભાવિકા પાંચ અતિયાર ટાલો-આંચલી
 અણુદેવા ખુદ્ધિ કારણિ કિરપી, આહાર અસુઝતુ કીધું;
 ભવિ ભવિ દુષ્પિએ તે નર શાષ કર નવિ ઉચો કીધુ હો.
 આહાર અસુઝતું છછપણિ આગમ્, તે મમ સુઝતું સારો
 અંગિ અતિયાર આવમ્ ભાષ, પંડિત આપ વિચારો હો.
 વસ્ત હુંતી નર પોતા કેરી, તે કિમ પારકી કીધી;
 પારકી દેડી આપણી આખી, ભાખી મુનિવર દીધી હો.
 મધુકરી કાલ થયો નર શહાં. તવ જમ્ ખુણુમ્ પમડો;
 અંગિ અતિયાર તેહનમ્ આવમ્, પ્રગટ થમ્ નમ્^૨ અમ્ડો હો.
 અમુર કરી આગો મુનિ તેડણ, જવ ગયો આહારનો કાલ;
 જે નર કરમ્ ચરિત્ર નિતું એહવા, એહનમ્ પાપ વિશાલ હો.
 સાધમિક સીદાતા જાણી, ન કરી તેહની સાર,
 રી લખમી તસ મંદીર માહિ, ન કરમ્ તત્તવ વિચાર હો.
 દીન ઉધાર ન કીધું જેણમ્, તે ચુકા સંસાર;
 અતિ ઉંડા ધન ધરણો^૩ ધરતાં જામસ નરગ મઝાર હો.

હુહા.

પંચ અતિયાર એ કલા, ટાલમ્ તે નરનાય;
 દ્રત પારમ્ અંગિ ધરમ્, ન કરમ્ પાતગ વાત.

હાલ.

મંગલાવતી વિજય વિરાજીત એ દેશી રાગ માલવ ગાડી.

ખારવત આદરધ અંગિ, ઉચ્છવ મહોચ્છવ અતિહિં મંડાણુ;
 સમક્રિત શુદ્ધ ઉચરીક વચને, કુંમર નિરંદરહ ચતુર સુગ્મણુ. બા-૧
 મણિમુકતાફલ ચાલ ભરીનધ, વધાવ્યો (મુનિ) હેમસૂરીદ;
 સંધ ભકિત કીધી મનિ રગિ, દાનિધ વરસધ કુંમરનિરદ. બા-૨
 જયજયકાર હુચ્યો જગમાંહિ, ઉદ્યોતતણો સુખિ વલી જેમ;
 શૈવતણાં મુખમદ ધણેરાં, અમાવાશ્યા રચણી જેમ. બા-૩
 ધરિ ધરિ તોરણિ મગલમાલા, જૈન ધર્મ દીપધ અભિરામ;
 ચક્રક વસે કુંમરનિરંદહ, રાજઋષિ ધરાવધ અભિરામ. ૧ બા-૪

હુહા.

રાજ ઋષિ નાંમજ હવું, હરખ હુચ્યા નરરાય;
 જૈન ધર્મ દીપાવવા, કરધ સો કોડિ ઉપાય. ૧
 કુંમરનિરંદ મુખિધંમ કહધ, જૈન ધર્મ જગિ સાર;
 જે જીનધર્મ નધા કરધ, તજધ તે પરિવાર. ૨

ચઉપધ.

તજધ માતા મુકી મહધરિ, જેહનધ જીનવચનસું વચર;
 તજધ તાત ન લાધવાર, જૈન ધર્મ જે કરધ અસાર. ૧
 તજધ બધવ જે પણિ સગ્ગો, જૈન ધર્મથી જે ઉભગ્ગો;
 તજધ ભગિની મુકી માંમ, જેહનધ ન રચધ જીનવર નામ. ૨
 તજધ પુત્ર પોતાનો બાણિ, જૈન ધર્મની કરતો હાણિ;
 તજધ પાપી પુત્ર વર્ગ, રાય કહધ જીમ લહધ સર્ગ. ૩

હુહા.

સરગ લહીઈ શુભ પરિં, ન કરઈ મિથ્યા સંગ;
 જૈન યતી શ્રાવક તણુઈ, દેખી ઉપજઈ રંગ. ૪
 સેવ કરઈ શ્રાવક તણી, શ્રાવક પણિ ધરી દાસ;
 સજન તે શ્રાવક ભલો, જીહા શ્રાવક તિહાં વાસ. ૫
 સારથી પણિ શ્રાવક ભલો, શ્રાવક ભલો અપાર;
 પંચિ પણિ શ્રાવક ભલો, ખોલઈ તત્ત્વ વિચાર. ૬
 કુમરનિરદઃ ઝેણીપરિ ભણુઈ, શ્રાવક સમો ન કોઈ;
 તેણુઈ કારણેં નિજ રાજમા, જૈન કીઆ નર સોઈ. ૭
 જૈન જૈન સહુકો જપઈ, ન હણુઈ જંતુપરાંણુ;
 રાજ નિઃકટક પાસતો, કોઈ ન ખંડઈ આંણુ. ૮
 ઝેણુઈ અવસર સોરઠ મધ્યે, રાય સમર દૂરદાંત,
 આણુ ન માનઈ ભૂપતી,^૧ ખીજ્યો નૃપ ઝેકાંતિ. ૯
 ઉદયનનઈ તેડી કરી, નૃપતિ દ્વિધ આદેસ;
 સોરઠ દેસ ચાલો તુહો, જીપો સમર નરેશ. ૧૦

હાલ.

ઘોડીની મુખ ખોલ્યો મુનિવર, ઝો દેશી રાગ ધન્યાશ્રી.

જીપેવા કાજી સમર નરેશ્વર રાય
 ચઢી ઉદયન સોરઠ દેશમાં જાય
 બહુ સેના સધાનિઈ હયગયરથ નહીં પારો
 ગડઈ ત્રંબ નિશાણુ, ચઢીઆ બહુ અસવારો; ૧
 દલ પાલીતાણુઈ, કટક કરઈ મેલ્હાણુ;
 તિહાં ઉદયન ચઢીઓ, સેંત્રુજ સોય સુગણુ;

જન દેખી દરખો, તે મસ્તગિ નાંમિ
 દેઈ પ્રદક્ષણા ચેઈ,^૧ વદન તસ દાર ૨
 ચઢીઓ જવ ધ્યાનીં, નયણે નિરખ્યઘ ત્યાહિ;
 ઉદિર એક દીવો, ચાલ્યો લેઈ ખીન્ન માંહિ;
 તે ભરડઘ દીડો, જઈ મુકાવઘ તેહ;
 તવ ઉદયન ચિતઘ, અનરથ સખલો એહો. ૩
 જો અર્યક ના આવનો, હુ ચૂકતો ધ્યાન;
 જો ધ્યાન ન છડુ^૨ તો, લાગઘ દેવ વિમાન,
 જો ધિગ ધિગ મુઝનઘ, મુઝીં તીર્થ સારો.
 સી લખમી તેહની, જોણઘ^૩ ન કીધું ઉધારો; ૪
 શ્રી જનવર ભાખ્યું, ન કરઘ તેહ વિચારો,
 પુણ્ય અપુણ્ય જો કરતા જરણ ઉધારો
 ધમ આતમ નિદિ અગડ કરઘ તિહાં ચારો
 અલ્પત એકાશણ શિયા પાન પરિહારો. ૫
 જહાં લગિ ભુવન કરાવુ તિહાં લગઈ એ મુઝનીમો
 ઇંમ કહી નઘ ઉદયન ચાપઈ સમરજ સીમો
 રણતૂર બળવઘ ઢમકઘ ઢોલ ઢમાંમો
 નૃપ સમર સંઘાતિ લાગો લોહ સગ્રામો. ૬
 તિહાં ગૂર્જર ગુપતિ છુટઘ તોઅર^૪ તીરો
 બિહુ દન્ન ઝૂઝઘ ભાજઈ નહીં વડવિરો
 કાયર તિહાં કપઘ પાછે પગલે ચાલઈ
 સૂર રણુમાં ધસીધસી સામા ધા ધાલઈ ૭
 જાલ્યો ઉદયન સમરરાય તિહાં હાર્યો

તેડી તસ બેટો તેહનઘ રાજી બિસાર્યો
 આંણુ કુંમરનિર દો કરધ^૧ તે સોરઠ માંહિં
 જીવજ ત વલી કર્યો, કોઇ ન મારઇ ત્યાંહિં ૮
 ઈંમ મત્રી મોટું કીધું રાયતું કામ
 જસ પડે વજાવ્યો રણુમાં રાખ્યું નાંમો
 વલી ઉદયન પાછો અગિં અછે બહુ ધાય
 તેણુધ ચિંતાતુર મંત્રી થયો મનમાંહિં ૯
 મુંકમ્ નિસાસો ઉદયન મત્રી ત્યાંહિં
 પૂઞિઉ તસ સુમટે કૂણ ચિંતા મનમાંહિં
 જૂઝયા નઇ જુઝયા તુમો કર્યા બહુ કાંમો
 મરવું સહી સહુકે શોક તણો કુણ ઠાંમો ૧૦
 તવ ઉદયન બોલ્યા મર્ણુ ખીહક નહીં વીરો
 મુઝ મનિ એ દુઃખ છઇ ચ્યાર સદય સરીરો
 ઉધાર અપૂરવ ગિરિ ગિરનારિ પાળે
 અંબડ ડંડ નાયક મુનિ નીઝાંમણાં કાળ્યો ૧૧

દુહા

મુનિ દર્શન મુઝનઇ નહી તેણુધ કારણિ દુઃખ થાય
 નિમુ'ણી મુનિ આરાધના સો સુભગતિ કિમજાય ૧
 બાંધમરણ આગઇ કીઆ જીવ અનતી વાર
 મુનિદર્શણ વિણુ નવિતર્યો ન લલો એ ભવ પાર ૨
 તેણુધ કારણિ ચિતા બહુ ઝુરં હમઆ મઝારિ
 અંત કાલિ મુનિવર નહી જીવ રલઇ સંસારિ

ચઉપધ

અસીવાત ઉદયન જવ કહી, સુમત સહુ ખોલ્યા ગહગહી;
 સ્વામી ચિંતા મધર કાદય, સુર સકલ સુણી એણીપરિ વદધ. ૧
 સ્વામી શ્રીસેત્રુંજ ઉદ્ધાર, પાજ બધાવું ગિરિ ગિરનારિ;
 ડંડ નાયક અબડ ત્રિખ્યાત, ત્રિણિ ખોલ બાહદો હાથિ. ૨
 આરધના ઋષિ ચાહો તુહો, તે મુનિવર નધંઆણું અહો.
 જોતો ઋષિ નવિજ્ઞા ભધ જસધં, વઠ પુરૂષ એક આણ્યો તસધં. ૩
 તેહનધ પહિરાવ્યો મુનિ વેશ, ધર્મકથા તેણુધ કહી અનેક;
 ધર્યા ભાષા સુમિતિજ સાર, જાણે મુનિવર શુદ્ધ આચાર. ૪
 સોય પુરૂષ નધં આણ્યો તિહાં, ઉદયન મંત્રી મધકા જીહાં;
 મુનિ દર્શણ દીકું જસધં, મંત્રી ઉદયન હરખ્યો તસધં. ૫
 એ કરજોડી લાગ્યો પાય, તુહો ભલે આવ્યા^૧ ઋષિરાય;
 પાપતાપ દૂખ નાહા આજ, તધં સાર્યું^૨ દૂખ^૨ માહરં કાજ ૬
 એમ ઉદયન સુખશાતા લહધ, મુનિવર ધર્મકથા તિહાં કહધ;
 ઉદયન આલોધ નિજ પાપ, ખમત ખામણા કરનો આપ ૭
 લાખ ચૌરાશી ચોનિં જેહ, ભમતાં પાતગ લાગાં તેહ;
 ક્રોધક જીવ ઉપરિ કીધી રિસ, તાસ ખમાવું નામી સીસ. ૮
 રાજકાજ પણિ મયલાં હોય, લોભિં પાપ કર્યાં જે ક્રોય;
 સકલ જીવસું મુજ ખામણ, પાપ આલોધ તિહાં આપણું. ૯
 ગજ રથ ઘોડા વાડી વત્ત, ગામ નગર પુર પાટણુ ધન્ય,
 ચ્યાર આહાર મુખિ છંડધ અન્ન, વોસરાવધ પોતાનું તન્ન. ૧૦
 દાદસ વ્રત આલોધ કરી, ચ્યાર સરણા મનમાંહે ધરી;
 સમકિત શુદ્ધ કર્યું^૩ તિહાં શીરી, મત્રી પુહુનો દેવની પુરી. ૧૧

મંત્રી સ્વર્ગ પુહુતો જસઈ, લાંઠ પુરૂષ વિમાસઈ તસઈ;
 દેખો વેશ તણો મહિમાય, ઉદ્ધયન સરીખો નમીઉ પાય. ૧૨
 જોણુઈ વેષઈ પૂજાણો બહુ, જોણુઈ વેષઈ મુઝ નમીઉ સહુ;
 સોય વેષ જો મુકું જોય, તો મુઝ સરિખો મૂઢ ન કોય. ૧૩
 ગર્દભ પાંખો જો જવ હરી, નવિ ખાઈતો મૂર્ખસિરી;
 દારિદ્રી કરિ ચઢિયું રતન, મહા મૂર્ખ જો ન કરઈ જતન. ૧૪
 મરદેસઈ લલું ગગાનીર, નવિ પીધું નવિ ધોયું શરીર;
 સોય પુરૂષ મૂર્ખમાં કહો, જલ પાંખી જો તરસ્યો રહો. ૧૫
 જોણુઈ દ્રષ્ટાંતઈ સમજો સહુ, વઠગ પુરૂષ લખાડી બહુ;
 હીણુજાતિ શુભ નહીં આચાર, કરમિ પાંખો ચારિત્ર^૧ સાર. ૧૬
 જો રાખું તો પડિતપણું, નાખ્યો ખુંધો કરમિં ધણું;
 અસ્યો વેષ પાંખો નહીં કદા, ભાવ વિના લીધું તે મુદા. ૧૭
 મન વિહુણો મઈ એહ સ્યો વેષ, હવે હું આણું હઠઈ વિવેક
 તો હું જોડિ એલાચી વલી, વસ ફરસત હુઉ કેવલી ૧૮
 અષાઢ ભૂત વધારઈ વાન, નાટિક કરતાં પાંચુ^૨ જ્ઞાન;
 પુરૂષ કેસરી પ્રભવો સ્વામિ, ચોરી કરત રહ્યું મન ઠામિ. ૧૯
 તરીઆ સંસારહ થકા, હું તેહના પગની રેણુકા;
 તેહના નામ મહિમા થકી, રાખું ચારિત્ર થાડું સુખી. ૨૦
 તેણુઈ તિહાં ચારિત્ર રાખ્યું ઠાય, તે તો વેષ તણો^૩ મહિમાય;
 સમજો ઉપદેશ માલા મર્મ, વેષ વિવેકી રાખઈ ધર્મ. ૨૧
 વેષ વડો જગમાં કહ્યવાય, પાપ કરતો નર શંકાય;
 કુમારગિ પડતુ રાખઈ વલી, વેષ વડો નર કહઈ કેવલી. ૨૨
 સોય વેષ આખ્યો બહુ કામિ, લઠગ નરનઈ રાખિઉ ઠામિ;
 જન રજવાનઈ પહધ્યો વેષ, વેસ ઉપાય વડો વિવેક. ૨૩

એણુઘ વેપઈ આગઈ બહુ તર્યા, ધહ લોકઈ જસ કીરતિ વર્યા;
 પરલોકઈ સુખ પાંખ્યા બહુ, રાય સપતિ નઈ જોયો સહુ. ૨૪
 પૂર્વ ભવિ ભીખારી જીવ, માંગી ખાય સોય સદીવ;
 દુર્ભિક્ષકાલ હુઉ તિહા તસઈ, ભમતા આહાર નવિપામઈ જસઈ ૨૫
 એણુઈ અવસરિ દીઠા બહુ જતી, વણિગ આહાર આપઈ તસ ચાતી;
 ભીખારી નઈ ઠેલઈ પરા, જીમ હાકાજઈ કલિ કુતિરાં ૨૬
 એક દિવસ મુનિ વહધરી કરી, પોશાલઈ^૧ ચાલ્યા પરવરી;
 સંપ્રતિરાય તણો જે જીવ, મુનિ આગલિ જઈ કરતો રીવ ૨૭
 સ્વાંભી ભૂખ ખમી નવિ જાય, દો કટકો જીમ આહાર થાય,
 મુનિવર કહઈ અહો આપુ નહીં, શ્રી જીનવર અહો વાર્યા અહીં. ૨૮
 દેતાં લોક ધણા મુઝ મિલઈ, લેવા તણી તસ સખ્યા ટલઈ,
 સગ્રહ પાણિ અહો કરવો થાય, જતો મુનિ આચારહ જાય. ૨૯
 તેણુઘ કારણિ નવિ દેસ્યુ અહો, ગૃહરથ ધરિ માગી ખાઉ દુહો;
 અસ્યુ^૨ કહીનઈ મુનિવર જાય, જીવ ભીખારી કેડિ થાય ૩૦
 મુનિ પોશાલઈ પછડો જસઈ. દુમક બારણિ બદ્ધો તસઈ;
 ઋષિ આલોઈ તિહા ગાયરી, વિધિ વિનતી બહુ^૩ પરિ કરી. ૩૧
 સ્વાંભી બાહિર ભીખારી એક, માગઈ અન્ન બહુ ધરી વિવેક;
 આજ્ઞાવિણુ દીધુ નવિ જાય, પાણિ કર્ણા અહ સખલી થાય. ૩૨
 શિષ્ય સાથિ ગુરુ બોલ્યો ત્યાંહ, દુમક તણુઈ તુહો તેડો અહી;
 ભીખારીનઈ તેડી કરી, ગુરૂ પૂછઈ મન કર્ણાધરી. ૩૩
 કહઈ ભીખારી તુજ સુ કાજ, દુમક કહઈ સાભલિ ઋષિરાય;
 હુ ભુખ્યો તું દીઈ મુઝ અન્ન, ભૂખી ધુજઈ પ્રાંણી તન્ન. ૩૪
 સુંણિ વચન બોલ્યા ઋષિરાય, જે અહ સરીખું તુ પાણિ થાય;
 તુ તુઝનઈ અહમો આપુ આહાર, શાલિ દાલિ રોટી ધૂત સાર. ૩૫

૧-પોસાલ ભણિ ૨ ગુરૂનઈ ૩ બહુ.

કહઈ ભીખારી કિસ્યો વિચાર, થાક વેગ મ લાક વાર;
 કરવું હુઈ તે મુઝનઈ કરો, પણિ એક દાંતનઈ કાંસિ ભરો. ૩૬
 અસ્યું વચન નર ખોલ્યો જસઈ, વેગઈ લોચ કર્યો તિહાં તસઈ;
 શાલિ દાલિ સરહાં પકવાંન, આપઈ આહાર દેઈ બહુમાન. ૩૭
 સરસ આહાર લીધું શુભપરિ, વેદનતાંમ હુઈ ઉદરિ;
 મિલ્યા યતી વિવહારી સહુ, ઓષધ વેષધ કીજઈ સહુ ૩૮
 કટુક વચન મુખિ જે ભાખતા, ગલઈ ગ્રહીનઈ નર નાખતા;
 તે વિવહારી આવી ત્યાંહ, ચોલઈ પાય હરખઈ મનમાંહિં. ૩૯

હુહા

મનમાંહિ બહુ હરખાતા, નવ દીક્ષિત મુનિરાય;
 ભગતિ ઘણી તસ દેખતાં, મુનિ ખોલ્યો તસ ઠામ. ૧

ઢાલ

રાગ રામગિરિ-વીરમધુરી વાંણી બોલઈ, એ દેશી.

દુમક મધુરં વચન ભાખઈ, નર ભક્તિ નિહાલી;
 સ્યું ચરિત્ર સુકૃત પાખઈ, કિમ સકું પાલી. દુ. ૧
 ઈઈ હરખ્યો દુમક મુનિવર, વેષ સહીઅ વાર;
 ઇહ લોક ફલ જેહના અનંતા, પરભવિ સોય તાર. દુ. ૨
 પ્રબલ પુણ્ય જો નહીં પોતઈ, ઉદય વેષ કિહાંથી;
 અસ્યઈ ધ્યાનઈ ધર્મધ્યાનો, કાલ કરઈ તિહાંથી દુ. ૩
 ચાલીકિ એઅ વિગતિ પાલી, યયો કુણાલ પુતો;
 અશોકશ્રી નૃપ સોય વડુકિ, સોંપ્યુ રાજ સંતો દુ. ૪
 રાય સંપ્રતિ નાંમ ધરીઉં. જનમ જાત રાજ;
 સવા કોડી જન બિંબ ભરિયા, સવા લાખ પ્રાસાદ તાજ દુ. ૫

એહ ચારિત્ર વેષ મહિમા, લઠ પુરુષ ભાખઈઃ
લાજ આંણી વેષ વખાણી, ચારિત્ર સોય રાખઈ. ૬

હુહા.

તેણુછ તિહાં વેષજ રાખીકે પાવો શુદ્ધ આચાર,
ગુર હાથિં દીક્ષા ગ્રહી ? સફલ કર્યો અવતાર^૧. ૧
ઉદયનથી નર તે તર્યો, તેણુછ કરી ઉદયન સાર,
જનશાસન ગભીર હઇ, અનેક નય વિચાર. ૨

અઉપઈ

અનેક નય જન શાસનમાંહિં, ઉદયન મંત્રી તરીકે ત્યાહ,
સુભગતિ મત્રી પામ્યો જસઈ, કાયા દહન કરી તિહાં તસઈ ૧
અગ્નિ દેહ સસ્કારી કરી, સુભટ સહુ ચાલ્યા પરવરી;
આવ્યા તે નર પાટણુમાંહિં, કુમારપાલ નર બપડો જીહા. ૨
આવી નૃપનઈ નાંમ્યુ સીસ, કાજ તુહાર કીધુ ધસ;
સમરરાય અહો માર્યો સહી, તુહાનામિં અહા શોભા થઈ. ૩
પણિ એક શોક હુહ મન માહિ, ઉદયન મરણુ લલુ જે ત્યાહિ;
ભૂપ કહઈ તેહનો સ્યો સોગ, જે આરાધિ^૨ ગયો પરલોક. ૪

હુહા.

ઉદયન આરાધી ગયો ? કીધુ સરગઈ વાસ;
'જેહની કીરતિ જગિ રહી, પુખ્ત ગયું રહ્યો વાસ. ૧
જીવ્યા તે જગિ જાંણીઈ, જેણુઈ જાણ્યા^૩ પરલોક.
તેણુછ કારણિં મંત્રીતણો, કોઈ મ કરસ્યો સોગ. ૨

ઢાલ.

રાગ-કેદારી-આશાઘરી રતનસાર કુમારનો ઓ દેશી.

સુલટ સહુ સમઝીનઢ વલીઆ, આઁવ્યા આહડ પસિરે;
 પૂર્વ કથા તેણુઢ કહી માંડીનઢ, મનહ તપઢ ઉલાસીરે, ૧
 ચ્યાર અગડ હુતિ ઇદ્યનનઢ, તે તુલો અગિઢ લીજઢરે;
 ઓ સેતરજ્ય ઉદાર કરાની, આખડી સોય કીજઢરે ૨
 ગિરિ ગિરિનારિ પાજ બધાવો, ડંડ નાયક નિજ બ્રાતોરે;
 તાત વચન તુમ વેગ કરીનઢ, હોયો આપ સનાથોરે. ૩
 જે હુઢ પુત્ર સપુત્ર સુકુતનો. તાત વચન તે પાલઢરે;
 જનમ્યા સોય ગુણિજન લેખઢ,^૧ વસતણુઢ અન્નુઆલઢરે. ૪
 ઋષમનઢ^૨ કુલિ ભરત ભેષેરો, દસરથ નઈ કુલિ રાંભોરે,
 પાહુનઈ કુલિ પાડવ સરિખા, જેણુઢ કુલિ રાખ્યુ નાંભોરે. ૫
 કીરતિધર નઢ કુલિ સુકોશઢ, સિદ્ધાર્થ કુલિ વીરો રે;
 વસુરાજ કુલિ કૃણુ સરિખા, તસ કુલિ ઢંઢણુ ધીરો રે. ૬
 ત્રેભુવન પાલ તણુઈ કુલિ દીવો, જીવો કુંભર નિરદો રે,
 ચાચા શેઠ તણુઈ કુલિ દિનકર, નામિં હેમસૂરીદો રે. ૭
 શ્રેણિકની આજ્ઞા સરિ વહતો, બેટા અભય કુંભારો રે;
 પદમરાય તણી મતિ રાખી, શિવકુંભાર નર સારો રે. ૮
 કુણાલ તણુઈ કુલિ સંપ્રતિ રાજ, સમુદ્ર વિજય કુલિ નીમો રે;
 અશ્વસેન કુલિ પાસકુંભારહ, વસ દીપાવ્યો કેમો રે. ૯
 ગોભદ્રનઢ કુલિ શાલિભદ્ર સરિખા, જેણુઢ અન્નૂઆલ્યો વંસો રે;
 સોય સરીખા થાજો આહડ, ઉદ્યનનઢ કુલિ હંસો રે. ૧૦

હુહા.

હસ સારખા થઇ કરી, રાખો ઉદયન નાંમ;
શ્રી સેત્રુજય તીથર^૧ જઈ, ભુવન કરાવો^૨ તામ. ૧

ઢાલ

રાગ કેદાર ગોડી પારધિયાનો એદેશી

એણે વચને નર હરખીઓરે, બાહડ મત્રી જેહ
લેઈ તૃપની^૩ આગતારે, સેત્રુજ આલ્યા તેહ
મત્રીસ્વર સહી કરતો કામ ઉદાર, જેણુછ કીધુ ગિરિ ઉદાર આંચકી.
તે તો જૈન શિરોમણિ સાર, મત્રીસ્વર સહી કરતો કામ ઉદાર
શ્રી સેત્રુજય ઉપરિ ચઢીરે, તિહા પૂજ્યા આદિનાથ,
પ્રાસાદ પાયો મહાવીરે, વાન હવી વિખ્યાત મં. ૧
દેસ દેસના વિવહારીઆરે, પોહોતા સેત્રુજય શુંગિ;
અબડ આગલિ આવીઆરે, તે બોલ્યા મનરંગિ મં. ૧
મત્રી જગમા તુ તર્યોરે, નિજ સ્વામીનંદ તારિ;
પુણ્ય કામિ^૪ ધન અલ્લ લીઉરે, શ્રમ નિમ અલ્લનંદ તરિ મ. ૩

ચઉપઈ

અસ્યા વચન વિવહારી કહઇ, વાગમટ હમડઈ ગદગડી;
કાગલ વેગ અણાવઈ તિહાં, નામ વિખઇ મત્રી તેમાંહિ ૧
એણુછ અવસરિ ટીંમાણા તણો, ભીમ કુડેલીઓ આવક મુણો;
તે આવ્યો પૂજનઈ કામિ, પમસીન સકઇ તેણુછ કામિ ૨

ચંપાતો નર દીઠો જસમ્, વાગમટમં બોલાવ્યો તસમં
 સુભટમં તિહાં તેડી આણીડ, પાસમ્ બમ્સાર્યો વાણીઓ ૩
 મંત્રી પૂછી માંડી નામ, પુણ્ય કાળ નર આપમ્ દામ;
 એણમ્ અવસરિ ભીમા મનિ થાય, બોલમ્ પાણિ બોલ્યુ નવ જાય; ૪
 વાગમટ બુદ્ધિસાગર કહ્યા, તેણમ્ ભીમનો ભાવજ લહો;
 બોલાવ્યો તવ^૧ પ્રેમમ્ કરી, કુડલીક બોલ્યો તિહાં શીરી ૫
 સ્વાંમી મુઝ સુણિં કર્મ કથાય, પુણ્ય વિના ભવ માહર જાય
 વસું ટીમાણુ જહાં છમ્ ત્રામ, ભીમ કુડલીક માહર^૨ નામ ૬
 દ્રવ્ય હિણુ પોતમ્ નહીં કર્મ, માયા માહારમ્ છમ્ પદ્મ દ્રુમ;
 ઘૃત વેચું પરદેસમ્ ફરં, ઉદર પૂરણા એણિપરિ કરં ૭
 મવી તુણિ માગ્યો સિંહુગાર, હીડવુ^૨ પાલું નમ્ માથમ્ ભાર;
 ભુમ્ સુવુ નમ્ ધરમાં સાપ, એ સહી^૩ પેલા ભવનું પાપ ૮
 એ સાતમ્ દૂખ ભીમા તણમ્, સેત્રજો પામ્યો પુણ્ય ધણમ્,
 ઘૃત વેચતાં વાભજ હુડિ, જડયા દ્રુમ અનમ્ એક રૂડિ ૯
 એક રૂઓ માલીકરિ ધરિ, પૂણ્ય લેમ્ મમ્ પૂજા કરી;
 વલી મુઝ હર્ષ^૪ હુડિ એણમ્ કામિ, સાત રૂઆલીજમ્ પુણ્ય કામિ ૧૦
 તવ મંત્રી મનિ હરખ્યો ધણું, દેખી ધૈર્ય વાણિગ તણું;
 એહનમ્ જન ઉપરિ બહુ પ્રેમ, કામ ન કરતો રીસમ્ એમ ૧૧
 મારો તો પદ્મ દ્રુમહ તણી, પુણ્ય કાજમ્ આપમ્ આપણો
 એહવો શ્રાવક જગમાં જેહ, દૈવમ્ નિર્ધન કીયું તેહ ૧૨
 દૈવ અટારં અવલું કરમ્, નદી નીર સાયરમાં ધરમ્;
 સરોવર સુકાં દીસમ્ ધણું, અવલ^૫ લક્ષણુ દીસમ્ ધણું ૧૩

(૧) તેણે (૨) પગઆણુબાણે પાલો સિરસાર (૩) એ સાતે પૂર-
 નના પાપ (૪) લાવ (૫) અવલા લેખ તે દેવહ તણા.

જે પુણ્યવત અનર્થ દાતાર, શ્રાવક ભીમો જગમા સાર;
 અસ્યુ પુરુષ નધ નિર્ધનપણુ, દેખી મંત્રીનર્થ દૂષ ધણું ૧૪
 સહી ભગવતનું કાધું હસઈ, થોડેદિવસે ભીમ સુખીક થસઈ;
 નિર્લોભી પુણ્ય ઉપરિ રાગ, પ્રાહિં તે ન હુધ ^૧નિર્ભાગ. ૧૫
 નમી વિનમી વિદ્યાધર જોય, એક ચિતઈહુઆ નર દોષ;
 પૂજઈ ઋષભદેવના પાય, દેહી ઋદ્ધિ બોલઈ તસ ઠાય. ૧૬
 કાષભ સુખી સંક્રમિ કરી, ધરણેન્દ્ર દેવ બોલ્યો પરવરી;
 સહસ અડતાલીસ વિદ્યાદીધ, નમી વિનમી હરખીનઈ લીધ. ૧૭
 ભગતિ કરી તો નિષ્ફલ નહોઈ, પુણ્યતણું ફલ પ્રગટ જોઈ,
 ભીમો ભગતિ કરઈ જીન તણી, એ ધરિ લક્ષ્મી દીસઈ ધણી ૧૮
 અસ્યું વિમાસઈ મત્રી જામ, ભીમ વાણીઓ બોલ્યો તામ,
 પુણ્ય કાજઈ લીઉ સાતઈ દ્રામ, હુ જાઈસ હવઈ જીહાર આમ ૧૯
 એક ચિંત નર દીઠો જસઈ, શિરનામુ માડયું તિહા તસઈ
 અવર પુરુષ પૂછઈ તસ ઠામિ, સિરનામુ માડયું કુણ કમિ ૨૦
 મંત્રી કહઈ વિવહારી સુણો, એ સામી સખરો આપણો;
 પુણ્યકાળ ધરસૂતર દીઉ, તેણુધ દારણિ સરિનામું કીઉ ૨૧
 એણે વચ્ચે નર હરખ્યા સહુ. સ્વામી ભીમ પ્રસંસો બહુ
 વિનય ધણો બાહડદે કરઈ, સોવનપચસહઈ આગલિધરઈ; ૨૨
 કાલ ભાવ જૂઠ તહાં ભીમ, સોવન લેવા ખાધી નામ;
 ભીમ પ્રસસો^૩ પાછો વલ્યો, સજન કુટુંબનઈ આવી મળ્યો ૨૩
 પણિ હઠડામાં ચિતા ધણી, નારિ અછઈ ધરમાં વઢકણી;
 તેહથી ભીમો ખીહઈ બહુ, તે આગલિ હારઈ નર સહુ ૨૪
 અતિ ઋકાલી અનઈ વાચાલ, ફિરી જવાખ દીઈ તતકાલ;
 પ્રાહિં રહઈ તે રીસંઈ ભરી, ખડકયામાંહિ થી બોલઈ ફિરી. ૨૫

દુહા.

અણુબોલવી બોલતી, વચિમા કરરતી વાત;

પ્રાહિં બહુ બોલાવતી, જગમાં ભૂંડા^૧ સાત ૧

ચરણ.

નારી શિષ્ય સેવક દીકરો, ઋષિ બોલ્યાનો લીધ અભિચ્છોડો;
છિદ્રસહિત નિર્ધન સાતમઠ બહુ બોલે કહધનઈ નવિ ગમમઠ. ૧

બહુ બોલી ભીમાની નારી, ભીમો બીહમ હમઆ મઝારિ;
પુણ્યકાળં ધનખરચ્યા મઈ દ્રામ, નારીનહીં રાખઈ મુઝ માંમ. ૨

અસું વિમાસમ બોલમ બીહમ, વિનવી વાત ધાલઈ સ્ત્રી હમમ;
મઈ જમ જૂહાર્યો સેત્રુંજ સ્વાંમી, ઘૃતમાયા દીધુ પુણ્યકામિ. ૩

બાગી ચિતા મનમાં હતી, નારી કુલંઠ થમ^૩ ગુણુવતી;
તેણી પ્રસસો નિજ ભરતાર, બલું કરિઉ પુણ્ય કીધું સાર. ૪

સખલું પુણ્ય નંધ સખલુ પાપ, પરતગિ ફલ પામમ નર આપ;
સાતમ દ્રામ પૂજા ફલ જેહ, પરગતિ પુણ્ય ફલ્યુ નર તેહ. ૫

તુઆતણો ખીસો જાજરો. લગી નીસરીઉ બાહિરો
ભોમિ અણી બમસાર્યો ફિરી, પુણ્યઈ લખમી પ્રગટ કરી ૬

કલસ એક પ્રગટયો તિંહાસાર, માંહિ સોવન ચ્યાર હજાર;
ભીમો તે ધન હાથિ ન સાહિ. સોવન લઈ નમ સેત્રુંજ જામ, ૭

ગયો ભીમ બાહડેદે જહાં, સોવન કલસ ધર્યો તિંહાં
સ્વાંમી એ ધન નાવમ કાંમિ, એ ધન ખરચો પુણ્યનઈ કામિ ૮

તવ બાહડ મનિ કરમ વિચાર, એહનઈ અલપ અછમ સંસાર
લાધું ધન ધરમાં નવિ ધરમ, કો ઉત્તમ નર દીસમ સરમ ૯

કુહો.

ઉત્તમ નર જગિ એ સહી, રાખઇ વિવહારી વટ
મંત્રી કહઇ નર સાંભણે, જગમાં અચરિજ અઠ ૧

ચઉપઈ

સરપિ સમતા સત્ય જૂવાર, મઘપાંની^૧ નઇ તત્ત્વવિચાર
વિષય સમતા સ્ત્રીનઇ વિષય, દયા ધર્મ નઈ મંસહ ભખઈ ૧
સૂરપણું નપુંશક તણુઇ, અસંભમ કાગ પવિત્રહ પણુઇ
વિવહાર શુદ્ધિ નિર્ધન ધરિઆરિ, એ અચરિજ જગિ આઠ વિચાર ૨
અચરિજ વાત ભીમાની ઘણી, જેણુઇલખમીનરણુ સરિખીગણી
બહુ પ્રસસી ભીમા તણુઇ, મધુરે વચને મંત્રી ભણુઇ ૩
સુંણો ભીમ ભાખઇ પ્રધાંન, કિમ લીજઇ નહીં તમહ નિધાંન
જો તુલ્લ હાથિ ચઢીઉ એહ, કરો સોય સુખ પાંમઈ દેહ ૪
વલી મત્રી બેંદ્યો કર જોડિ, એ ધન લેતાં નહીં તલ્લ ખોડિ
બાહડનઇ મનિ એ ઇછાય, જીમતિમ ભીમો સુખિઉ થાય ૫
તેણુઇ કારણિ દૂહવી નઇ કહઇ, ભીમા લવલવ કરનો રહઇ
લીઉ નિધાંન જાઉ તલ્લ ધધરિ, ખાઉ પુણ્ય કર બહુપધરિ ૬

કુહો.

ચાંપી વચન મત્રી કહઇ, હિતયુદ્ધિ હઇઇ અપાર
કડવું બોલી કારણિં, ઉત્તમ કરઇ ઉપકાર ૧
પર ઉપગારી વૈદ જો, દિધ મુખિ ઉપડ બલ
રોગ દોષ દૂરિં કરઇ, કરઇ દેહ નિસલ્લ ૨
તિમ કડવું નર કારણિં, બોલી કામ કરેહ;
ઉત્તમ નર કવિચણુ કહઈ, લીંબ સરિખા તેહ. ૩

કવિત્ત

મુખિ કડવા ગુણુવંત, તાસતા લીંબ પટંતરિ;
 શીતલ ગુણુ સહધ મન્ય, પત્ર દિનં નહીં અંતર;
 દ્રામતણો મુલતાન, લખણુ અંગ ^૧ છત્રીસહ;
 લીંબ વડો લધુરાય, તાસતુ ^૨ હોય બત્રીસહ;
 અગનિ દાઝિ ના ^૩ ચિંવરઘ, ફલપુલ છાયા સહધ ગુણુ પેરધ
 કવિ ચણુ ^૪ કહધજે સર્પસેષ તાસ વિષ નિર્ણય કરધ ^૫

હુહા

નરણુ કરધ તે વિષતણી, દુખ દેધ નિજ પ્રાણુ
 પર ઉપગારી તું સહી, સખલો લીંબ સુમણુ ^૧
 લીંબ સરિખો વાગમટ, કરતો પર ઉપગાર
 ભીમતણુધ મુખિ ઇમ કહધ, લિધ ધન મકરિ વિચાર ^૨

અઉપધ.

મ કરિ વિચાર ભીમા વાણીઆ, પુણ્યધં સોનધઆ આંણીઆ.
 માનિ વચન મુઝ સ્વામીતાણું, વારવાર શુ કહીધ ઘણું ^૧
 ભીમ ન લિધ ^૨ નવિ બોલધત્યાંહ, આપ વિચારધ હંધડા માંહિ;
 અદત્તાન તું મુજ પચ્ચખાણુ, વ્રત ન ખડું જીહાં ઘટિપરાંણુ ^૨
 અસું વિચાર કરધ મનમાંહિં, પ્રગટ થયો કવડયક્ષ તાંહિ;
 ભીમા એ ધન તાંહરં સહી, ખાઉ ખરયો મન ગહધંગહી ^૩
 સુરવચને ભીમો હુઉ ખુસી, વાત હંધધ બાહડનધ વસી;
 મંત્રી નંધં પ્રસંસી કરી, જીનપૂજ ધરિ આવ્યો ફિરી ^૪
 સુખી હુઉ નર શ્રાવક ભીમ, પાલધ વ્રત નવિ ખંડધનીમ;
 ધન ખાય ખરયધ પુણ્ય કરધ, સેત્રુંજ નામ ઋદ્યમાં ધરધ ^૫

(૧) ભીમસ (૨) ગુણુ (૩) તોથિર ઠરે (૪) રૂપલ (૫) તલ

કુહા.

મનિ શુદ્ધિ સેત્રુજ ચઢઈ, જન પૂજઈ ત્રિણિ કાલ;
 ભીમતણી પરિ તે સુખી, સુણયો સહુ વૃદ્ધ બાલ ૧
 સુકવિ કહઈ જગિ તે ભલા, જેણુ જગિ પોખ્યાં પાત્ર;
 ધન્ય જીવ્યું નર તેહનું, કીધું સેત્રુંજ યા
 શ્રીજન કહઈ તીરથ વડુ, શ્રી સેત્રુજો સાર;
 ગણધર મુનિવર પડવા, એણુમ ગિરિ પાંખ્યા પાર ૩
 સૂર્યકુંડ જઈ ભીમમાં, જે નવિ નાહ્યા નીર;
 શ્રીજન કહઈ નર જાણ્યો, મયલાં તાસ સરીર ૪
 ગૌતમ સરિખો ગુરૂ વલી, ઋષભ સરિખો દેવ;
 સેત્રુંજ સરિખો ગિરિવલી, પુણ્યઈ લહઈ સેવ; ૪
 પુણ્યઈ બહુ ધન પાંખીઉં, નવિ કીધુ ઉદ્ધાર
 સેત્રુંજ ગિરિ નવિ ફરસીઉ, તેણુમ હાર્યો મનુ અવતાર ૫
 પુણ્ય જાણી મત્રી તિહાં, બાહડદે ગુણવંત
 ભુવન નીપાયું જન તણું, ઉચુ સોય અત્યંત ૬

ચઉપઈ

દેહરઈ કામ ચલાવી કરી, મંત્રી આવ્યો પાટણુ ભણી;
 ભુવન નીપાયુ પુરૂ જસઈ, વધામણી લેઈ આવ્યા તસઈ ૧
 હરખ્યો મંત્રી મનહ જગીસ, સોવન જીભ આપી બત્રીસ;
 બીજઈ દિવસ વધાંમણી વલી, પડિ પ્રાસાદ તે ભૂમિ ઢલી ૨
 મનિ વિખવાદ અનઈ વલી હર્ષ, વધાંમણી પહઈરાવ્યો પુરૂષ,
 ચૌસઈ જીભ તે સોના તણી, આપઈ નર તિહાં વધાંમણિ ૩
 કીધું ભુવન પડયું તે દુખ, જીવંતાં પડયું તે સુખ;
 હવઈ પ્રુદ્ધિ હુ કહું વિશ્વાલ જીભ જનમંદિર રહઈ ચિરકાલ ૪

કવિત્ત

મુખિ કડવા ગુણુવંત, તાસતા લીંબ પટંતરિ;
 શીતલ ગુણુ સહધ મન્ય, પત્ર દિન્નં નહીં અંતર;
 પ્રામતણેા સુલતાન, લખણુ અંગ ^૧ છત્રીસહ;
 લીંબ વડો લઘુરાય, તાસતુ ^૨ હોય બત્રીસહ;
 અગનિ દાઝિ ના ^૩ ચિંવરધ, ફલકુલ છાયા સહધ ગુણુ પેરધ
 કવિ ચણુ ^૪ કહધજે સર્પસેષ તાસ વિષ નિર્ણય કરધ ^૫

હુહા

નરણુ કરધ તે વિષતણેા, દુખ દેધ નિજ પ્રાંણુ
 પર ઉપગારી તું સહી, સખલો લીંબ સુખણુ ^૧
 લીંબ સરિખો વાગભટ્ટ, કરતો પર ઉપગાર
 ભીમતણુધ મુખિ ઇમ કહધ, લિધ ધન મકરિ વિચાર ^૨

અઉપધ.

મ કરિ વિચાર ભીમા વાણીઆ, પુણ્યધં સોનધઆ આંણીઆ.
 માનિ વચન મુઝ સ્વામીતણું, વારવાર શુ કહીધ ધણું ^૧
 ભીમ ન લિધ ^૫ નવિ ખોલધત્યાંહ, આપ વિચારધ હધડા માંહિ;
 અદત્તદાન તું મુજ પચ્ચખાણુ, વ્રત ન ખડું જીહાં ધટિપરાંણુ ^૨
 અસું વિચાર કરધ મનમાંહિં, પ્રગટ થયો કવડયક્ષ તાંહિ;
 ભીમા એ ધન તોહરં સહી, ખાઉ ખરયો મન ગહધગહી ^૩
 સુરવચને ભીમેા હુહા ખુસી, વાત હધધ ખાહડનધ વસી;
 મંત્રી નંધં પ્રસંસી કરી, જનપૂજી ધરિ આવ્યો ફિરી ^૪
 સુખી હુહા નર આવકે ભીમ, પાલધ વ્રત નવિ અંડધનીમ;
 ધન ખાય ખરયધ પુણ્ય કરધ, સેત્રુંજ નામ ઝદ્યમાં ધરધ ^૫

ચઉવીસ વાડી ચઉવીસ ગાંમ, પૂજા કાજી ખરચછ દાંમ;
 સંલહટીઈ જીહા સુલ ઠાંમ, ગામ વસાવ્યું બાહડપુર નાંમ. ૧૭
 તિહાં એક ત્રિભુવનપાલ વિહાર, પાર્શ્વનાથ આપ્યા તિહાં સાર;
 જગમાં વર્ત્યો જયજયકાર, ધન ધન બાહડદે અવતાર; ૧૮
 પુણ્યકાજ કરી તેણુછ ઠારિ, મંત્રી ચાલ્યો ગઢ ગિરિનારિ.
 ત્રિભુ ઉપવાસ આરાધી દેવ, અંબાઇ આવી તતખેવ. ૧૯
 બોલ્યો મંત્રી લાગી પાય, પાજ કરેવા છછ ઇચ્છાય,
 દેવી કહછ ચિંતા કરિ તાજિ, નાખું ચોખા તિહા કફંપાજ. ૨૦
 દેવી વચન હવું જેતલઈ, શાલવૃષ્ટ હુઈ તેતલઈ;
 મંત્રી મૂહુર્ત લેઈ સાર, પાજ કરાવછ અતિહિ ઉદાર. ૨૧
 દોષ કોડિ સતાણું લાખ, સોવનટંકા ખરચ્યા હર્ષ;
 ધન ધન બાહડદે અવતાર, ઉતાર્યો ઉદયન સિર બાર, ૨૨
 પુત્ર જણ્યાનું એ પરિમાણુ, જેણુછવહી તાતની સરિઆણુ;
 પિતા તણુછ ઉસકલ થછ, પાટણિ આવ્યો તે ગહછ ગહી. ૨૩

ઢાલ

પાટણિ મંત્રી આવીઉ, કીધો રાય જૂહારં

ડંડ નાયક અબડ કીડે, હુઉ તે જયજયકાર.

ઢાલ

ચુનડીની ધનધન સેત્રુંજ જિરિવર, એ દેશી

રાગ-ગાડી—રાગ-ધનાશ્રી.

જયજયકાર હુઉ સહી, ત્યાંહા અબડવિચારઈઆપ હો;

તાત ઉસંકલ થછ કરી, ઘોયુ પૂરવ પાપ હો, ૧

એહવું આપ વિમાસી કરી, મત્રી તિહાં ચાલ્યો પરવરી;
 આવ્યા શ્રી સેત્રુંજે જીહાં, સુભ સિલાટ તેડાવ્યા તિહાં; ૫
 પૂછ્ય મત્રી સુંણિ સિલાટ, એ પ્રાશાદ પડ્યો રયા માટિ;
 કારીગર કહ્ય સુંણિ પ્રધાન. પવનઘં પડીકં દેવ વિમાન ૬
 હવઘ ચઉઆરો કરો પ્રાશાદ, ઈંદ્ર પુરી સું કરતો વાદ;
 પણિ એક દોષ અછઘ પ્રધાન, પાછલિ જનમ નહીં સંતાન ૭
 મત્રી કહ્ય સાંભલી સિલાટ, કરિ પ્રાસાદ^૨ સુંદર શુભ ધાટ;
 કરિ ચઉઆરો ચઉ વટવાટ, જે દેખાડ્ય શિવપુર વાટ ૮
 પુત્રી પુત્ર કહ્યાં તિં જેહ, સાથિ' કાય ન આવઘ તેહ;
 કર્મ પોતિ જે ભુંડા હોય, તો તે નાંમ પિતાનું ખોય ૯
 સરિધયો પુત્ર જે સું કીધ, પિતા તણે મસ્તગિ ધા દીધ;
 ચરિત્ર જીઓ સુરીપુર કુમાર, તેણે તાત માર્યો નિરધાર ૧૦
 હદે સલાટ વિચારો આપ, કંસે દુખિયો કીધો આપ;
 કોણિ રાજ સામુ જોય, જીવિત સોય પિતાનું ખોય ૧૧
 કો કહ્યનો નહીં સંસારિ, પરદેસી નઘં મારઘ નારિ;
 કેતા તુઝ બાપું અવદાત, મણિરથ રાઘં માર્યો બ્રાત ૧૨
 કનકકેતુ મારઘ નિજ બાલ, સુલદ્રાનઘ દિધ સાસુ આલ;
 રાજ સંખ પૃથિવિનો નાથ, કલાવતીના કાખ્યા હાથ ૧૩
 તેણુઘ કારણિ કારીગર જોય, કવિમાં કોકહ્યનું નવિ હોય;
 કહ્યના ખેટા કહ્યની વહુ, આપ સવારથ મિલીકં સહુ ૧૪
 પુત્ર કુટુંબ સહુ મિથ્યાવાદ, કીજઘ ચઉઆરો પ્રાસાદ;
 વેગઈ ભુવન કરાવ્યુ ત્યાંહ, ઋષભદેવ ખેસાયાં માંહિ. ૧૫
 સંવત બાર અનઘ અગ્યાર, શનિવારઈ કીધું વિસ્તાર;
 દંડ કલસ ધજ તોરણ જેહ, હેમ સુરિ પ્રતિષ્ઠેય તેહ. ૧૬

કુમરનિરંદહ આવીડ, આળ્યા હેમ સ્મરિંદ હો
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા તિહાં કરી, થાંપી મૂરતિ ચંદ હો ધ. ૧૪
 અંબડ કરતો આરતી, ઉતરાવધ કુમરનિરંદ હો;
 બિહુતરિ નૃપ ચામર ધરધ, જીમ જીન આગલિ ધંદ્ર હો ધ. ૧૫
 અંબડ દાનિ વરસતો, આપધ અસ્વ રતન હો
 આરતી વેશ્યા આપીઆં, બત્રીસ લાખ સોવન હો ધ. ૧૬
 અંબડ હર્ષ હર્ષ ધણો, ચઢીડ દેવલ શ્રુગ હો;
 ડડ ધજ તલિ આવીડ, નાચ્યો મનનધ રગિ હો ધ. ૧૭
 શિર ઉધાડધ નાચતાં, છલીડ અંબડ ત્યાંહ હો
 કાપી દેવી સિધવા, જે થિર ભરઅયિ માંહિ હો ધ. ૧૮
 જાણ્યું હેમાચારજીં ચ્યાલ્યો અત્રીક જાય હો
 આળ્યા દેવી દેહરધ, કાઉસગ્ગ રહધતસ ઠાય હો ધ. ૧૯
 નવિ માંની દેવી સિધવા, ઉઠ્યો ચેલો તામ હો;
 ઉખલિ ચાવલ ખાંડતો, ધૂજધ દેવલ ઠામ હો. ધ. ૨૦
 તોહધ ન માનધ સિંધવા, માર્યો ખીજી ધાય હો,
 દેવી મૂરતિ થર થરી, તોહધ ન વારી જધ હો. ધ. ૨૧
 મત્રી જાપ જપાવીડં, માર્યો ત્રીજો ધાય હો;
 આવી ચઉસઠિ યોગની, લાગી મુનિવર પાય હો. ધ. ૨૨

ચઉપધ.

પાય નમી મુનિવર નધ દેવિ, ચઉસઠિ યોગની આવી ખેવ
 વિકટ નામ હું તેહનાં લહુ, તે સધલાં તુલ્ય વિવરી કહું ૧
 તારા ત્રિપુરા નધ તોતલા, તુલજ તારણુ નધ મહધખલા
 હીગોલી દેવી હરિસિદ્ધ, એકલવિરા તે પ્રસિદ્ધ ૨
 ચાંમુંડી ચડી^૧ ચડિકા, ખપરીઈ ખાધા સાટિકા

ધન ધન પુત્ર સુપુત્ર^૧હો, રાખ્યું ઉદયન નાંમ હો;
 તાત કલ્યાણક કારણે, ભુવન કયું અમિરામ હો. ધ. ૨
 અંબડ ભૂપનઈ કહી કરી, ભરઅયિમાંહિં જાય હો;
 શ્રીમુનિ સુવ્રત દેહરઈ, આળ્યો અતિ ઉચ્છાય હો. ધ. ૩
 શ્રીજીન મંદિર દીપતું, સમલીઆ વિહાર હો;
 નાંમ અસ્યું કુણુ કારણિ, સુણુયો સહુ વિચાર હો. ધ. ૪
 સમલી એણુઈ ચાંનક બધી તરૂં અર ડાલી હો;
 બાણુ આહેડી સાંધિડું, પંખ હણી તતકાલ હો. ધ. ૫
 સુપુરૂષ શ્રાવક(મુનિ)તિહાં મિલ્યો, દીધુ તવ નવકાર હો;
 સોય મરિ થઈ બાલિકા, સિહલ નૃપ ધરિ અવતાર હો. ધ. ૬
 શ્રીનવકાર સુણી લહી, જાતિ સમરણુ સારહો
 તેણુઈ પ્રાસાદ કરાવીઉ, સંમલીઆ વિહાર હો. ધ. ૭
 તે જીનમંદિર જળરૂં, દેખી અંબડ ત્યાંદિ હો
 પાયો વેગ મંડાવીઉ, ઇચ્છા અતિ મનમાંહિ હો. ધ. ૮
 ક્રાપી દેવી નર્મદા મેલી પાયા સાંધિ હો
 પુરૂષ પછઆં લઈ ચાંપીઆ, બોલ્યા બાકરી બાંધિ હો. ધ. ૯
 ત્રી મનિ બીહનો નહી, કામ ચલાવ્યું તાંમ હો,
 ગટ થઈ દેવાંગના, નર બોલઈ ગુણુ આમ હો. ધ. ૧૦
 સાહસીક તું શીલઈ ભલો, અંબડ તું ગુણુવંત હો
 કરિ પ્રાસાદ સુહામણો, મન સુદ્ધ અત્યત હો. ધ. ૧૧
 બલિ બાકુલ ઉછાલીઆ, લગન ભલું શુભ વાર હો
 શ્રીજીન ભુવન કરાવીઉ, ઉંચું હાય અઢાર હો. ધ. ૧૨
 સવત બાર વીસો તરઈ, સંમલીઆ વિહાર હો;
 શ્રી મુનિ સુવ્રત ચાપીઆ^૨ આવઈ સંધ ઉઠાર હો. ધ. ૧૩

કુમરનિરંદહ આવીડિ, આવ્યા હેમ સુરિંદ હો
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા તિહાં કરી, થાંપી મૂરતિ ચંદ હો ધ. ૧૪
 અંબડ કરતો આરતી, ઉતરાવધ કુંમરનિરંદ હો;
 બિહુતરિ નૃપ ચામર ધરધ, જીમ જીન આગલિ ધંદ્ર હો ધ. ૧૫
 અંબડ દાનિ વરસતો, આપધ અસ્વ રતન હો
 આરતી વેત્રા આપીઆં, બત્રીસ લાખ સોવન હો ધ. ૧૬
 અંબડ હર્ષ હ્રધ ધણો, ચઢીડ દેવલ શ્રુગ હો;
 ડંડ ધજ તલિ આવીડિ, નાચ્યો મનનધ રગિ હો ધ. ૧૭
 શિર ઉઘાડધ નાયતાં, છલીડ અંબડ ત્યાંહ હો
 કોપી દેવી સિધવા, જે ઘિર ભરઅયિ માંહિ હો ધ. ૧૮
 જાણ્યું હેમાચારજીં ચ્યાલ્યો અત્રીક જાય હો
 આવ્યા દેવી દેહરધ, કાઉસગ્ગ રહધતસ ઠાય હો ધ. ૧૯
 નવિ માંતી દેવી સિધવા, ઉઠ્યો ચેલો તામ હો;
 ઉખલિ આવલ ખાંડતો, ધૂજધ દેવલ ઠામ હો. ધ. ૨૦
 તોહધ ન માનધ સિંધવા, માર્યો ખીજ ધાય હો,
 દેવી મૂરતિ ચર થરી, તોહધ ન વારી જામ હો. ધ. ૨૧
 મત્રી જાપ જપાવીડં, માર્યો ત્રીજો ધાય હો;
 આવી ચઉસઠિ યોગની, લાગી મુનિવર પાચ હો. ધ. ૨૨

ચઉપધ.

પાય નમી મુનિવર નધ દેવિ, ચઉસઠિ યોગની આવી ખેવ
 વિકટ નામ હું તેહનાં લહુ, તે સધલાં તુલ વિવરી કહું ૧
 તારા ત્રિપુરા નધ તોતલા, તુલજ તારણુ નધ મહધખના
 હીગોલી દેવી હરિસિદ્ધ, એકલવિરા તે પ્રસિદ્ધ ૨
 ચાંમુંડી ચડી^૧ ચડિકા, ખપરીઈ ખાધા સાટિકા

દૈત સંધારણુ	દુર્ગા	જેહ,	સિંધવાહની	આવી	તેહ	૩
ખોળાઈ	દેવી	ખોડીઆર,	તેડી	આવી	તેણુછ દારિ	
વહધરાઈ	નછ	વાઘેરવરી,	માહોંમાંહિ	તે	રોસઈમરી	૪
અંખે	અગાધ	આકલી,	કાલી	મહાકાલી	સાંકલી	
સિધવા	નછ	આવી સચિ આવી,	માતર	માતંગી	નઈં લાવી	૫
કમખાદેવી	નછ	કામરા,	હાથ દેખાડયા	હેમઈં ખરા		
જગદંબા	નછ	જવાલા મુખી,	ધનુષધરી	દેવી	સરવલખી	૬
દેવી	ભવાંની	નછ ભદ્રિકા,	ગોરી	માતા	નછ અંખિકા	
માતીદેવી	અનછ	મદમરી,	વલી	વડુંચી	ઉભી કરી	૭
ગહધલી	બહધચરી	પદમાવતી,	આવી	તિહાં	મુનિહેમહ જતી	
આસાપુરી	આવી	કાલિકા,	મોટાખોલ	ખોલછ	મુખિ થકા	૮
રહાપુરી	દેવી	દુબલી,	આવી	ટાલામાંહિ	ભલી	
ગિરજાદેવી	નછ	ચોરવાડિ,	તિલાવની	કહધ પુંબ મ	પાડિ	૯
ખાલા	ભયરવી	નઈં ઉરવસી,	કાલાંત્રી	આવી	તિહાં ધસી	
ચોરસિદ્ધ	અનઈં	વીરસિદ્ધિ,	ગોધઆસધજ	જગમાં	પ્રસિદ્ધ	૧૦
ચારણુ	સુધિ	નછ ઉમયા જેહ,	નર્મદા	નાગિલ	દેવી તેહ	
સરવાંણી	મહાદેવી	સાર,	ખાંધી ચહસઈં	કરછ	પોકાર	૧૧

દુહા

ખાંધિ ચહસઈં યોગની, મોડી માગછ મીન
છોડી છોડી હેમ સૂરિંદ, વચન વદઈં મુખિ દીન ૧૨

ઢાલ.

ધનધન સેત્રુંજ ગિરિધર એહેસી ચુનડીનો-રાગ-ગોડી-રાગ-ધનાશ્રી

દીન મુખી દિધ આંચુલી, લાગી મુનિનછ પાય હો
કહણુ કરં હું વૃક્ષતાણું, છોડો અલ્લ ઋષિરાય હો; દી ૧
હેમ કહઈં મુણિ સિધવા, છલીઉ અંબડ કાંઈ હો;

સુકૃત વિધન કિરંતડાં, તાહરો નહીં મેહેમાય હો દી ૨
 બોલી તાંય દેવાંગના, એ માહરો અપરાધ હો
 હું અખડ નીંકી કરીં, ન કરં તુલસું વાદ હો દી ૩
 છોડી તામ દેવાંગના, લાગી મુનીવર પાય હો
 હેમ પ્રસર્યો અતિ ધણું, તું સાચો ઋષિરાય હો દી ૪
 મુનિવર નામ=હિમાયકી, દેવી હુધ સંતુષ્ટ હો
 અંખડ વિધન નિવારીઉં. કાધી પુષ્પની વૃષ્ટિ હો દી ૫

હુહા.

પુષ્પ વૃષ્ટિ પ્રેમઇ કરી, નમી સુદેવી ત્યાંહ;
 અંખડ હેમ સૂરિંદ ગુર, આવ્યા પાટણમાંહી ૧
 શ્રીગુરુ પાટણમાં રહઇ, લાખઇ ધર્મ કથાય
 વલી વ્યાખ્યાન સુણાઇ સદા, ચઉલક વંસી રાય ૨

અઉપઇ

એક દિવસ કહઇ હેમ સૂરિંદ, પ્રેમઇ સુણાયો^૧ કુંભરનિરદ;
 સોલ સસા ધરિ લહઇ તોય, જો પૂરવ^૨ સચિત પુણ્યહોય ૧
 સુદ્ધગુરુ સેવા સુકલે જન્મ, સધની ભગતિ સદહણુધર્મ,
 સુદ્રવ્ય સેતુજ કરી યાત્ર, પુણ્યઇ લહીઇ મુનિ સુપાત્ર ૨
 સાત ખેત્ર તણું પોખવું, સત્ય વચન મુખથી લાખવું;
 સમતા કુડમાં હિ ઝિલવુ, તેહનઇં સુભગતિ વહઇલાં જવુ ૩
 સમાધિ સરીર સુંણવું સિદ્ધાંત, સમકિત શીલ રાખઇ એકાંતિ
 સાસિક^૩ ગુણુ તે પુણ્યઇ ગય, પુણ્યઇ સંધપતિ તિલક ધરાય ૪
 સોલ સસા ઈમિ વિવરી કલ્લા, પૂર્વ પુણ્ય નર તેણુઇ લલ્લા;
 સોલ સસામાં સંધવી સરઇ, તિલક ધરી સિર યાત્રા ધરઇ ૫

શ્રાવકમાંહિં વ્રતધર વડધ, તે મુંનિવર નધ પાએ પડધ;
 મુનિ નમધ આચાર્ય પાય, આચારજ અરિહંતનધ ધ્યાય ૬
 અરિહંત સિંદ્ધતણુધ નિત્ય નમધ, સંધનધંસંધવીના ગુણુ ગમધ
 તે સંધ તિલક સહી પુણ્યધ થાય, પુણ્યધં શ્રી સેત્રુંજ્ય જાય ૭
 અન્ય તીરથ સેવધ ખટમાસ, જેતું પુણ્ય નોહધ નર તાસ;
 શ્રી સેત્રુંજ્ય એક ખિણુ રહધ, તેહથડી પુણ્ય અધિકું લહધ ૮
 નંદીસરવર યાત્રા જાય, તેહતું પુણ્ય મધં કહ્યું નજાય;
 તેહથી યુગમ ગણુ પુણ્ય હોય, કુંડલ દ્વીપ જન નયણે જોય ૯
 ત્રિ ગુણુ પુણ્ય હુઈ તતખેવ, રચક દ્વીપના જૂહારધં દેવ;
 ગજદંતી જે યાત્રા જાય, પુણ્ય ચઉ ગુણુ તેહનધં થાય ૧૦
 તેહથી યુગમ ગણુ પુણ્ય થસધ, જંબુ વૃક્ષધં યાત્રા જસધં;
 તેહથી છગણુ સુકૃત મંડ, દેવ જૂહારધ ધાતકીખંડ ૧૧
 ખાવીસગણુ પુણ્ય તેહનધં સહી, પૂખરદ્વીપ પ્રણામધ ગહધગહી;
 તેહથી સાત ગણુ પુણ્ય સોય, મેરૂ શિખર જન જુહારધ સોય; ૧૨
 સમેત શિખર નર જે પણિ જાય, સહસ ગણુ પુણ્ય તેહનધં થાય;
 અંજન દ્વીપ જુહારધ જેહ, લાખગણુ પુણ્ય લહસ્યધ તેહ ૧૩
 દશ લાખ તિહાંથી ગુણુ વિસ્તાર, જૂહારધ અષ્ટાપદ ગિરિનારિ;
 તિહાંથી કોડિગણુ પુણ્ય માંન, સેત્રુંજ નાંમ સુણુતાં કાંનિ ૧૪

હુહા

સેત્રુંજ નામ સુણાંતડાં, હમહધ હર્ષ અપાર;
 સકલ તીર્થ માંહિ વહી, શ્રી સિદ્ધાચલ સાર ૧

હાલ

રાગ—રામગિરિ રામભણુધ હરિ ઉઠીધ—એ દેશી.

જગમાં તીર્થ છધ ધણાં, તેમાં સેત્રુંજો સાર રે
 પાંખ્યા ભાવિજન પારરે, નિવારી તિહાં ગતિ ચારરે;

પુહુતો મોક્ષ દુવારે, સેત્રુંજ સેવોરે ભાવિજના એ આંચલી ૧
 જે જન છહરી પાલતા, સેતરુંજ વદન જાયરે;
 નદી સેતરુંજમાં નાહધરે, પોઠાં પાપ ધોવાયરે,
 એમ ઘટ નિર્મલ થાય રે સે. ૨

સમકિત શીશરે રાખતો, પગિ ચાલતાં તે જાય રે,
 એકલ આહાર કહાયરે, ભોમિ સથારી તે થાય રે.
 સચિત્ત પરિહારિ થાય રે. સે. ૩

સેતરુંજ વધાવો રે કારણિ, હોયો અતિ ઉજમાલરે.
 દેધ પ્રદક્ષિણા માલ રે, કર્મ ખપમ્મ તતકાલરે,
 પોતમ્મ પુણ્ય વિશાલરે. સે. ૪

સૂર્ય કુંડ જધ ભીમમા, નાહધ નિર્મલ નીરરે.
 નહીં તસ રોગ સરીરે, જસ ગુણ અતિહિં ગંભીરરે,
 ભાખમ્મ આદિલ વીરરે. સે. ૫

પસુ પ્રમુખ જે પખીઆ, જલચર જીવડા જેહરે;
 સેવમ્મ સેત્રુંજે તેહરે, દુખીઆ નહીં તસુ દેહરે
 ત્રીજમ્મ ભવિસિદ્ધ તેહરે. સે. ૬

સાત છઠ્ઠ ઘિમ્મ અકૂમમ્મ, ગણમ્મ વલી લાખ નોકરરે,
 સેવમ્મ સેત્રુંજે સાર રે, તેહનમ્મ દોય અવતારરે;
 તે નિશ્ચમ્મ નિર્દારરે. સે. ૭.

આંચ ભારત મહાવિદેહમાં, ઐરવત પચમ્મ તુ જોયરે,
 તીર્થ અસ્થોઅ ન કોયરે, લરતમ્મ પેખી સોયરે;
 દીઠમ્મ ત્રિભુવન મોહધરે. સે. ૮

હુહા.

ભવિજન વદો ભાવચ્યું, જપો તે ગિરિવર નામ;

આગમ સંધપતિ બહુ હવા, સુણિ તેહના ગુણ આમ. ૧

ઋષભ વચન ભરતઠે સુંણિ, કાઈ તે ઉત્તમ કામ;
 સોવન પ્રાસાદ કરાવીઉ, રાખ્યું જગમાં નામ. ૨
 નાંમતે જગમાં રાખીઉં, પુહુતી મનની આસ;
 ભરત ગયો કીર્તિ રહી, પુષ્ક ગયા જીમ વાસ. ૩
 સેત્રુંજય સધવી જવ હવઘે. ભૂપતિ ભરતનિરંદ;
 તાસ કીર્તિ જગમાં રહી, જીહાં રવિ તારાયંદ. ૪

ઢાલ.

રાગ—આશાઉરી. ગુરૂગીતા રથ મારગ નેતા.—એ દેશી.

ભરત સમય સધ આવે સારો, કોડી નવાંજી નિરખો;
 લાખ ન્યવાસી સહસ ચઉરાસી, નરપતિ દેખી નિરખો.
 હો ભવિકા સેતરંજ, ગિરિવર સારો;
 નદી સેતરંજ સૂરજ કડધ, નાહી ઋષભ જુહારો. ભ૦ ૧
 આદિતજસા તે ભરતહ પાટિં, મહાજસા તે ખીજધ;
 અતિ બલીઉ નરખો લોગા, અતિબલ પાટિં ત્રિજધહો. ભ૦ ૨
 બલિભદ્ર ચઉધધં પાટિ પેખો, પચમ તે બલિવીર્ય;
 કીર્તિવીર્ય અનધ જલવીર્ય, જેહનું સખલુ ધીર્યહો ભ૦ ૩
 એ સાતધ નર નરપતિ સરીખા, સુર સરીખી જોડી;
 ભરત અનધ એ સાતધ વચિમાં; પૂર્વ ગયા છર્ધ કોડી, ભ૦ ૪
 દંડવીર્ય હવો અઠૂમેપાટિ, તેણુધ ઉદારજ કીધું;
 ભરત તણી પરિ સધવી સાચો, જગમાં બહુજસ લોધોહો. ભ૦ ૫
 ધંદ્રધ સોય પ્રસંરખો જગમાં, ઋષભ વંસ અનૂ આલ્યો;
 પાપ તિમર તે તેહનાં નાદાં, સેત્રુંજ નયણે નિહાલ્યો ભ. ૬
 ઋષભપુત્ર તણુધ એ પાટિં, સિર સેત્રુંજય નાંમધ;
 જીવન આરિસા માહિ કેવલ, ભરત તણી પરિ પાંમધ ભ. ૭

હુહા.

ભરતતણી પરિ પાંખીઉ, ઉજલ કેવલ ગ્યાન
યુગ્મ ઉદ્ધાર કરાવીઉં, ખરચ્યું બહુજ નિધાન ૧

અઉપધં

તિહાર પછી ત્રિજો ઉદ્ધાર, ઇસાનેંદ્ર કરમ અપાર
મહેંદ્ર દેવધં જગિ જસ લીઉ. ઉધાર ચઉથઉ તે ૧ પણિ કાઉ ૧
અક્ષેંદ્ર હુઉ જગિ જેહ, ઉદ્ધાર પંચમો કરતો તેહ
ચમરેંદે છટ્ટો ઇદ્ધાર, સગર ચક્રવર્તિ સતમસાર ૨
પચાસ કોડિ પચાણુ લાખ, સહસ પચોતરિ ઉપરિ ભાખ
એતલા ભૂપતિ સંધવી થયા, સગર ચક્રવર્તિ વારધ કલા ૩
ત્રીમ લાખ દશ લાખહ કોડિ, કીઆ ઉદ્ધાર સગરની જોડી
રત્ન કનકમય કીધાં બિખ, રોપી ૨ રાય કીરતિનો થલ ૪
પછધ ૩ ઈંદ્ર વ્યંતરનો જેહ, ભુવન આઠમુ કરતો તેહ;
ચદ્રજસા જગિ મોટો રાય, તુંમો ઉધાર કર્યો તેણે કાય ૫
ચક્રધર રાજધં કીધ, ઉધાર દશમો તિહાં પ્રસિદ્ધ;
અગ્યારમો ઉધારહ રામ, યાવચદ્ર તેણુધં રાખ્યું નામ ૬

હુહા

નામ તે જગમાં રાખીઉ, રાય યુધિષ્ઠિર જેહ
ભીમ અર્જુન નકુલ સહદેવ, સેતરંજ પોહોતા તેહ ૧
ભુવન નીંધાયું તેણુધ કાષ્ઠમધ, લેપમધ ઉધાર ૪ ત્યાંહ;
કૃદાદસ ઉદ્ધાર કરાવીઉ, જસ રહો જગમાંહિં ૨
દીક્ષા ગ્રહી સેતરંજ ચઢયા, લલ્લું તે નિર્મલ ગ્યાન
પાંડવ પાંચ મુગતિં ગયા, કરતા સેતરંજ ધ્યાન ૩

(૧) તેણે તિહાં કર્યા (૨) થાપી ગયા (૩) હવે (૪) પ્રતિમા.

ચઉપધ

પાંડવ વીર વચિ વરસ ગયા, સંખ્યા સહસ ચઉરાસી રહ્યા;
 વર્ષ ચારસઘ સિતારિ જાય, વીર પછી હુડ વિક્રમ રાય
 એકસો આઠે વરસ ઠેઠિ, વિક્રમીથી હુડ જાવડ સેઠ;
 ઉધાર તેરમે તેણુધ તિહાં કર્યો, જીન થાપી (જમ) ભવસાયર તર્યો
 જાવડ પાંડવ વચિમાં કહ્યા, પંચવીસ કોડિતિહાં નરપતિ લહ્યા;
 લાંખ પંચાણુ ઉપરિ ભયા, સહસ પંચોત્તરિ સધવી થયા.
 સંવત ખારનઘ ચઉદોતરઘ, મત્રી બાહડદે તિહાં કરઘ;
 ઉદ્ધાર ચઉદસમે અતિહિં વિશાલ, બહુ નીંપાપાં તીર્થમાલ.
 ખાર ખ્યાસીઘ સધપતિ કહ્યો, જીનમંદિર કરસથઘ ગહ ગહ્યો;
 અઢાર લાખ કોડિ ઓગણુચ્યાલ, હેમટંકા ખરચઈ વસ્તપાલ
 એકત્રીસ કોડિનઘ છત્રીસ લાખ, અર્ધુદાયલ ગિરિનારિ ભાખ;
 વસ્તપાલનાં કરણી લંખ, સવાલાખ ભરાવ્યાં ખિખ.
 સવંત તેરનઘ એકોતરઘ, સા સમરો લખમી વ્યયં કરઘ;
 ઉદ્ધાર પતરમે પરચંડ, કરિ કલસ ધજા ૧ ઇંડડ

કુહા.

કલસ ધજા ડડા ભલો, કરસથઘ અતિ ઉછાય;

જાવડ સમરા વચિ વલી, કહુ સંધપતિ સખ્યાય.

ઢાલ.

રાગ-સારંગ-મગધ દેસકો રાજરાજેશ્વર એ દેશી.

સાહ જાવડ નંધે સંધવી સમરો, એણુધ કીધું ઉદ્ધાર;
 તે વચિ સધવિ સહસ ચઉરાસી, ત્રિણિ લાખ સમકિત ધાર હો.
 નૃપતિ સેત્રુંજય સંધવિ સાર, શ્રી સિદ્ધાયલ નયણે નિરખ્યો;
 નહિં પસુઆં અવતાર હો, એ અંચલી.

સતર સહસ સધવી ભાવસાર, ખત્રી શોભ હજાર;
 પન્નર સહસ વિપ્ર વખાણુ, એણુધ ગિરિ પામ્યા પાર હો. ન. ૩
 આર સહસ કુંટળિક સંધવી, નેઉ સહસ લેડયા કણુખી;
 પાંચસઠ પીસનાલીસ સધવી, નાતિ કસાર ગણાવી હો. ન. ૪
 ભરત સમરાવચિ સધવિ અસખ્યા, તે કેવલી સહુ જાણુધ
 એ તીર્થ મહિમા અતિ મોટો, કિમ છમ્મસ્થ વખાણુધ હો. ન. ૫
 પનર સત્યાસી પાત સાહ આધર,^૧ દેસઠ નર વણિગ બહુમાંન
 સાહ કરમો ઉદ્ધાર કરાવઠ, ખરચઠ બહુઅ નિધાંન હો. ન. ૬
 જે પુણ્યવતા વલી નર હોસ્યઠ, તે સેત્રુજ ગિરિ જાવઠ
 પુણ્ય કામિ ધન ખરચ્યુ જેણુધ, સોય સંધાતિ આવઠ હો. ન. ૭
 દાન ન દીધું શીલ ન પાલ્યું, નવિ પોખ્યા વલી પાત્ર
 તે નર રાનિ રોયા તુલો જાણો, કીધી ન સેત્રુજ્ય યાત્ર હો. ન. ૮
 જીન પ્રસાદ ન કીધુ, પૂજ્યા નહોં જગનાથ
 સેત્રુગિરિ જેણુધ નયણુ નનિરખ્યો, દીધી આવલ આથ હો ન. ૯
 દીન ઉધાર ન કીધું જેણુધ, ન લલો શાસ્ત્ર વિચાર,
 ગિરિ સેત્રુજ્ય જે નવિ ચઢીઆ, આલિંગ્યો અવતાર હો ન ૧૦
 જનમ સફલ કીધુ નર જેણુધ, લખમી મારગ થાપી
 સેત્રુજ્ય જધ પ્રાસાદ કરાવ્યો, તસ કીર્તિ જગિ વ્યાપી હો ન. ૧૧
 કીરતિ કરણિ તેહની સાચી, જે ભવદુખથી તરીઆ
 સેત્રુજ નાંમિં બહુ નર સિદ્ધા, મુગતિ મારગ સચરીઆ હો ન. ૧૨

હુહા.

મુગતિ તણુધ પંચઠી લલ્લા, પાંચું કેવલ ગ્યાન;
 સિદ્ધ અનંત આગઠ હવા, કરતા સેત્રુજ ધ્યાન ૧

ઢાલ

રાગ-ધન્યાસી સુનિવર મારગ ચાલતા એ દેશી.

શ્રી સેત્રુંજ ગુણુ ગાઇઘ, ગાતાં હર્ષ અપાર
 સિદ્ધ અનંતા ઇહાં હવા, પામ્યા ભવ પાર ૧
 ધન ધન સેત્રુંજ ગિરવર, ધન ધન ઋષભ જીજ્ઞાંસ
 પુડરીક ગિરિવર રાજીઉ, દીઠ યતિ આશંક ધ. ૨
 ચૈત્રિ પુનિમ દિન વલી, ઋષભ ગણધાર
 મુગતિ ગયા પાંચ કોડિસું, ટાલી કર્મ વિકાર ધ. ૩
 કાતી પુનિમ દિન વલી, દ્રાવીડ નર્મ વાલીખીલ
 મુગતિ ગયા દસ કોડિસું, જોહના નિર્મલ શીલ ધ. ૪
 કાગુણુ સુદિ દસમી દિનઈ, પુહુતી મનની આસ
 નમી વિનમી દોય કોડિસું, કીધું મુગતિમાં વાસ ધ. ૫
 ઋષભથકી જે કેવલી, અસખ્યાતા પાટ
 મુગતિ સવાઈ સિદ્ધિ ગયા, દુજી નહીં વાટ ધ. ૬
 ઋષભ વસિ બહુ નરપતી, ઘણે ચારિત્ર લીધા;
 શ્રી સેત્રુંજ આવી કરી, તિહા^૧ અચુસણુ કીધા ધ. ૭
 રામ ભરત બેહુ બધવા, લીધું સંયમ ભાર
 મુગતિ ગયા ત્રિણિ કોડિસું, તસ નહીં અવતાર ધ. ૮
 નારદ એકાણું લાખસુ, શ્રી સેત્રુંજ શ્રંગિ
 મુગતિ ગયા સુનિવર નમું, મનનઈ વલી રગિ ધ. ૯

સાંમ પ્રદુન્ન સુત કૃણુના, બેહુ સંયમધારી.
 આઠ કોડિ સાઠી સાધસું, હુઆ મુગતિ દૂઆરી. ધ૦ ૧૦
 પાંચઘ પાંડવ નર ભવા, ઇદ્રી દમ કીધુ
 ઋષિ વીસ કોડિસું સંચર્યા, મુગતિ ગઢ લીધું. ધ૦ ૧૧

ઋષિ યાવચ્ચો મુનિપતિ, સંયમ સુખ લીધું
 સહસ મુનિ પરિવારસુ, સેતુજ ગિરિ સીધો. ધ૦ ૧૨
 સૂક તાપસ સયમ લીધ, સહસ મુનિવર સાથિ
 શ્રી સેતુજય મુગતિ ગયા, વદુ પ્રભાતિ. ધ૦ ૧૩
 ચેલગ સૂરિ રૂઝડો, સેતુજ ગિરિ ચઢીહ
 પંચસય સું પરિવર્યો, મુગતિ જઈ અડીક. ધ૦ ૧૪
 એ મુનિવર મુગતિ ગયા, કુંજ કહધ તસપાર
 વલી જસ્યધ એણુધ તિરથિં. સેતુજ ગિરિ સાર ધ૦ ૧૫

દુહા.

સાર તીર્થ જગમાં ધણા, તેહમાં સેતુજ સાર
 હેમ કહધ નૃપતિ સુંજો, પૂન્યધ લહીધ ભવપાર. ૧
 ગુરૂ વચને નૃપ હરખીક, જીમ જગિ ભરત નરેસ;
 તિમ ભૂપતિ આણુદીક, સેતુજ યાત્રા કરેસ. ૨
 તન ધન યોવન કારિમું, જાતા ન લાગઈ વાર
 તેણુઈ કારણિ સેતુજ જઈ, સફલ કરું અવતાર. ૩

ઢાલ.

લમરાની રાગ-ગોડી.

કુમારપાલ નર કેસરી-મન ભમરારે, સેતુજય સધવી થાય. લાલ ભમરારે.
 બહુ ઋષિ પરિવા સું, મ. શ્રી સિદ્ધાયત્ર જાય લા. ૧
 નાગ પીઠ દેવલ ઠગ્યા, મ. માંહિં જીન પ્રતિમા. લા.
 કેસર ચદન લેઈ કરી, મ. પૂજઈ ચડલક રાય. લા. ૨
 વાગ ભટાદિક સારિખા, મ. માંહિં મંત્રી ચઢવીસ લા.
 દેહરાસર દેવ પૂજતા, મ. નાંમઈ જીનનઈ સીસ લા. ૩

અઢાર સહસ વિવહારિઆ મ.	શ્રી જીન દેવલ સાથિ લા.	
ચંદન પુષ્ક લેઇ કરી મ.	જીન પૂજઇ નિજ હાથિ લા.	૪
નગરશેઠનો દીકરો મ.	આબડદે સંધમાંહિ લા.	
સોવનટંકા લહઇણું કરઇ મ.	ગાંમ શ્રાવક ધરિ જહાં લા.	૫
ખટ ભાષા ચક્રી કહ્યા મ.	નામિં નરેદેપાલ લા.	
વસ્તપાલ સુત સધમાં મ.	કવિ દાતા કૃપાલ લા.	૬
કપરદિનાંમ ભડારીયા મ.	સંધ ભગતિ કરઇ સોય લા.	
અન્ય દૂબલ તસ આગલિં મ.	ભૂખ્યો ન જાય કોય લા.	૭
પ્રહિલાદ લાંણો નરપતી મ.	માંહિ છાડો સેઠ લા.	
સોય લાડૂ નિજ કરિ ધરી મ.	કરતો સાંમિ ભેટિ લા.	૮
પ્રતાપ મલ્લ પુંડિય લીઉ મ.	કુંભારપાલ ઘે પુત્ર લા.	
ચઢવા હય ગિરિ રથ દીધ મ.	કુંણુ વયરિ કુંણુ મિત્ર લા.	૯
નગરલોક સાથિં જહુ મ.	ષટ દર્શણુ વેષધાર લા.	
કુંભારપાલ નિત તેહની મ.	જહુ પરિ કરનો સાર લા.	૧૦
સોલસ સહસ જોડી ગડઇ મ.	ભુંગલ ભેરી અનેક લા.	
પચ શબ્દ વેણુ જહુ મ.	તતી તાલ વિશેષ લા.	૧૧
અગ્યાર સહસ હાથી ભલા મ.	અજન ગિરિની જોડી લા.	
રતન જડિત અબાડીઆં મ.	મોતી માલા કોડિ લા.	૧૨
અગ્યારે લાખ હય રેષતા મ.	હંસ પરિ ઠવતા પાય લા.	
પંચ વર્ણુ વાજી સહી મ.	ધૃત ગોલ દલીદો ખાય લા.	૧૩
અઢાર લાખ પાલા સહી મ.	રથ પંચાસ હજાર લા.	
વૃષભ સોવન મધ સીંગડા મ.	નેવરનો ઝમકાર લા.	૧૪
વાંકી વચ્છની પુંછડી મ.	વાંકી વહઇલી વિશેષ લા.	
ખાંકા રથના વાવટા મ.	ધજી ગુડીઅ અનેક લા.	૧૫
વાંકી પુરખની પાધડી મા.	વાંકી સીંગણિ હાથિ લા.	
ચાંકી સુંછના માનવી મ.	કુંભારપાલ નઇ સાથિ લા.	૧૬

વલી વાંકાજ નિફેરીઉ મ. ઠાંક દમામાં ડંડ લા.
 વાંકી વલીઅ વર્ગવતા મ. ઉઠધ શબ્દ અખંડ લા. ૧૭
 વાંકે નયણેં નર બહ મ. વાંકા ખપૂઆ અંગિ લા.
 વાંકી પાલખીમાં વલી મ. બધદા મનનધ રંગિ લા. ૧૮
 અબર ધન નૃપ આગતિ મ. અષ્ટ સહસ તસ માંનિ લા.
 હીરસોવન મણિ રૂપમધ મ. સુદર સોભિતવાન લા. ૧૯

હુહા.

વાંત બલો નૃપસધનો, મિત્રીઆ પુરુષ અનેક;
 બહુ વ્યાપારી સંધમાં, દગો નહીં તિહાં રેખ. ૧
 ..... દીપે જેમ દીણુદ;
 પટરાણી પુકે સહી, દીઠે અતિ આણુંદ. ૨

હાલ.

ત્રિપદીનો.

જવહરરી શોની વાણિગમિલીઆ, નાણાવટી દોસી ફોફલીઆ;
 વલી વણઝારા પલીઆહો, ભવિકા. ૧
 ફડીઆ સાથરીઆ પસ્તાગી, ભક્ષ ધણા તે ખાય માગી;
 મેહર વણુગ દિધ જાગીહો. ભ. ૨
 ગાંધી વૈદ ધણા સુગંધી, અનેક નરનઈ લિઈ ખંધી,
 એક વેચઈ અનધ રંધી હો. ભ. ૩
 સધમાં સાથ સખત પણિ થાય, અશ્વ અનેક ગજરથ ચોરાઈ;
 બહુ વ્યાપારજ થાય હો, ભ. ૪
 અયજાં જાનધ હથીઆર, શાલૂ ચીર પટોલાં સાર;
 વણિગ કરધ વ્યાપાર હો. ભ. ૫

માલી તંબોલી મણીહાર, કંસારા જડીઆ સોનાર;
 સંઘમાં બહુ સુતાર હો. બ. ૬
 કદોધ કણુખી કુંભાર, નાટકીઆ નાટકીણી સાર;
 મોચી તણો નહીં પાર હો. બ. ૭

હુહા

અનેક નર નૃપ સંઘમાં, કહધ તો ન લહુ પાર;
 પટરાંણી પુકિંઈ સહી, જેહના રૂપ અપાર. ૧

ઢાલ

રાગ—હુંસેની.

ભૂપલદેવી નૃપ ત્રીયા, અંગ વિભૂષણ સોલ;
 પહધરણી ચંપા ચુંનડી, કાયા કુંકુમ રોલરે.
 નૃપ આવ્યો કુમર નિરદ, જેણઘટાલ્યો મૃગમચ્છદંદબે;
 કીધુ સકલ લોક આણુંદ બે, નિવાર્યો દેશ સકલમાંહિ દંદબે ન. ૧
 ચંદ મુખી મૃગ લોચણી, નિજ નવલા સિણુંગાર
 ઉરિ ઘણી કટિ પાતલી, લાવણ્યનો નહીં પાર બે ન. ૨
 દેણી વાસગ છપીક, હસ દરાવ્યો ચાલિ
 નાગ નગોદર ખીંટલધ, કાનિ જખૂંઈ ઝાલિ બે ન. ૩
 ભમર ભમધ છમ મધુકરા, અધર પ્રવાલા રગરે
 દંત જર્યા દાડિમ કુલિ, અલવિ મોહધ અગ બે ન. ૪
 નાશક મૃગ ચચડી, કનક કચોલા ગાલિ રે
 નિલક કૂરી મુખ શોભતું, અર્ધ ચંદ જસ ભાલ બે ન. ૫
 ગેવન અખો મોરીક, કંઠ કોચલ ટહુધાર રે
 વમંત માસ કીડા કરધ, કંઠિ કૃશમના દાર બે ન. ૬

કમલ નાલ જસી આંહુડી, કરિ કંકણુની માલરે
 કરતલ જસૂ કૂલડાં, અંગુલ નખ સુકુમાલ યે ત. ૭
 કનક કુંભ પયોધરા, રૂમિં શોભધ રંભરે
 ઉપમ જંધા તુઝ કહું, જાણો કદલી થંભ યે ત. ૮
 ચિત્રાલંકી કામિની, નાભિ કમલ ગભીર રે
 કચુક ૧ ચુરણી ચુનડી, શીલધ ગંગનીર યે ત. ૯
 પદ પકજનુ જોડલુ, ઉઢણિ આછા ઘાટરે
 હાસ વિનોદ કીડા કરધ, કામિની આંખિ વાટ યે ત. ૧૦
 ચરણે નેઉર વાજતાં, કટિમેખલ ખલકતી રે
 ચાલી રે ગિરિવર રભેટવા, જહાંહુવાસિદ્ધ અનત યે ત. ૧૧
 બિહુતરિ સાંમન રાયની, પુંઠિ સુંદર નારિરે
 અધિક રૂપ રંભા થકી, અસી નહી સુરઆર યે ત. ૧૨

દુહા.

સુરધરિ નારિ અસી નહીં, ઇહાંનાં રૂપ અપાર
 વેષ બનાવધ જૂજૂઆ, પંચવર્ણ સિણુગાર ૧
 નીલ પીલા ઉજલા, રાતા વેષ અત્યત
 પંચ વર્ણ કા પહધરતી, ગોરી સાંમ શોભત ૨

ચરણ.

ગોરી નારિનધ સાંમ ચુનડી, કાલી કસ્તુરી તનિ અડિ;
 કાલી ભમર ભમરાનધવાંનિ, દત અરિષ્ટદ રતન સમાંનિ ૧
 દીકી કાજલ વેણી શાંમ, શાંમ ગોફણો અતિ અભિરાંમ;
 જાલા કંચુક ચૂડા સ્યાંમ, ગજ બધી ઉલાલધ દામ. ૨

કેતી વેષ પીલો આદરઘ, ફેસરતિલક નિજ ભાલઈ કરઈ,
 પીલા પિતાંબર પહધરણિ સાર, કંઠે બનાવઘ ચંપકહાર. ૩
 પીલાં નેવર પીલી ઝાલી, બળ્યું સૂરજ ઉગ્યો ગાલિ;
 પીલા ચૂડા કંચન તણાં, પીલા કંચુક રલીઆમણા. ૪
 કેતી રાતો વેષ અપાર, તારા રતનતણા ગલિ હાર;
 રાતું તિલક રાતો તંબોલ, રાતી દેહ જીમ કુંકુમ રોલ. ૫
 રાતી જીભા રાતા દંત, રાતા અધર શોભઘજ અત્યંત;
 રાતા નખનઘ રાતા પાય, રાતા મનિ સેત્રુંજય જાય. ૬
 રાતા કંચુક રાતાં ચીર, રાતા ચણી સોહધ સરીર;
 રાતા કમલ કરમાહિધરી, જીન પૂજવા ચાલી સુદરી. ૭
 નીલવરણ કરતી સિંજુગાર, દમણા મર્યાના તાલહાર;
 નીલાં વદની વડાંગરપાન, નીલા કંચુકના વલી વાંન. ૮
 નીલા ચણી નીલાં ચીર, હાથિ ચુડલા વદનિઈ વીર;
 નીલીપાગિનણા ગલિ હાર, હઈંડઈ સેત્રુંજય ગિરિનાર. ૯
 કેતી નારિ ઉજલ સિંજુગાર, ઉજલ ફૂલ નઈ ચંકાંહિહાર;
 ઉજલ કચુક ઉજલ ચીર, પંચવરણ તિહાં ભરીઆં હીર. ૧૦
 ઉજલ મોતિ કેરા હાર, ઉજલ નેવરના ઝમકાર;
 ઉજલ ચંદન ચરચઘ અંગિ, ચાલી અમલા સેત્રુંજ શૃંગિ. ૧૧
 સુંદરનારિ સરિખા સિંજુગાર, રૂપતણા મદ કરઘ અપાર;
 ગોરી ન ગમઘ સાંમલી, હાસ વિનોદ કરઘ તિહાંવલી. ૧૨
 ગોરી કહધ સુંણિ કાલી નારિ, તું બધી રહધ તાહરાધ ઠામિ;
 કરમિં કાયા કાલી કરી, તું સું બોલઈ સાંકમી ફિરી. ૧૩
 કાલી કહધ સુંણિ ગોરી સહી, કાલા ગજ ગાજઘ ગહધ ગહી;
 કાલા ધન ગાજઘ સદુ સરિં, લોચન સોભા કાજલિ કરીં.

કાલા કાન નઈ કાલા નેમ, કાલા પાસ પરિ સહુને પ્રેમ;
 શ્રી મુનિસુવ્રત નઈ મદિવનાથ, સામલવર્ણુ સખલા પૂજત. ૧૫
 કીકી નયણાં વેણી જેહ, કાવધ વરણિં સોભધ તેહ;
 અરિષ્ટ રતન બહુ કાલાં હોય, કાલાં જલ યમુનાનાં જોય. ૧૬
 કાલી કરતૂરી અગિ ઠવધ, કાલી કોયલ મધુરં લવધ;
 કાલાં મરી જગિ કહીધ જેહ, ધોલા કપૂર નઈ રાખધ તેહ. ૧૭
 ધુલા બગલા બગલી ભમધ, ધુલા ભૂતીઆ નર નવિ ગમધ;
 ધુલાં માણસ રોગઈ થાય, ગોરપણાનો રથો મહિમાય. ૧૮
 એણે વચને ગોરી કલકલી, બધી રહધ ભુંડી સાંમલી;
 લિહાલા સરિખુ તાહરં રૂપ, સરસુ વાદ કરધ સું દૂપ. ૧૯
 રૂપ વિના કરતી અભિમાન, કાલા કાગ નઈ કુણુ દિધ માન;
 બધી રહધ તું તાહરધ કાય, તુ ગોરીનો નખ ન પોસાય. ૨૦
 ગોર અછધ ગંગાનુ નીર, ગોર સુવિધિનાથ સરીર;
 શ્રીચંદ્રપ્રભુ ગોરા સહી, જેહની કીરતી જગમાં^૧ રહી ૨૧
 ગોરા હંસ નઈ ગોરા ચંદ, ગોરા ગજ રાજ્ય ગયંદ;
 ગોરાં મૃગ જીમણાં ઉતર્યા, સુકન ભલા નર^૨ આવધ ભર્યા. ૨૨
 ઉજલ અમર કમલ ગજ દત. ઉજલ મોતિ અતિ સોભંત;
 પુષ્ક કપૂર દક્ષણાવર્ત સખ, જે લખમી આપધજ અસંખ. ૨૩
 રૂપું ચદન ચીવર જેહ, ઉજલ ચુંનો દિધ રંગ તેહ;
 દુધ દહી ઘૃત ઉજલ સાર, જીમતા દેહ દીપધ નિરધાર. ૨૪

કવિત્ત

ધીઈ વાધધ વાન. કાનપણિ સરઆ થાય;
 આખિ વાધધ તેજ, ખરજને ખોડો જાધ;
 જરા ન વ્યાપધ અગ, ટંગ તન ધાત ન ધૂજધ;

કાયા નહીં કટિ ભંગ, અર્થ આગલિથી સૂઝઃ;
 ભુખનું મંડણુ ધૃત સહી, હાકયો હીંડધ દેતો હડી;
 ધૃત વિહુણા નર જોહ, જાંણો સૂકા લાકડી. ૧

હુહા.

લકડ સરિખા તે નરા, જે નવિ પાંમધ ધીઅ;
 ધૃત જીમતાં બલીઆ બહુ; જસા પંચાયણ સીહ. ૧
 એક અક્ષર પણિ બલ બહુ, જો છધ ઉજલ વાંત;
 તેણુધ કારણિ ગોરી કહધ, કાલી તજો ગુંમાંન. ૨
 કાલી ગોરી નારિમાં, હોય તે વાદ વિવાદ;
 વારધ ગરદી શ્રાવિકા, કાલી મધુરો સાદ. ૩

અઉપધ

મધુરો સાદ રૂપદે તણો, વારધ વાદ મ કરસ્યો ધણો;
 સી કાલી નધ સી ગોરડી, પુણ્ય કરધ તે જગમાં વડી. ૧
 સખલ સરૂપ સખલો સિંણુગાર, દાન તપ શીલ પાખધ છાહાર;
 તેહનુ રૂપ જગમાંહિ સાર, જે સ્ત્રી કરતી પર ઉપગાર. ૨
 કાંન કોટી સિંણુગાર્યા સહુ, અગિ આભણું પહધર્યા બહુ;
 દાંન પુણ્ય નવિ કરધ લગાર, ભારભૂત તેહનો સિંણુગાર. ૩
 સો સિંણુગાર પ્રસંસા કરી, તેહનું રૂપ જગમાંહિ ખરુ;
 સાત દદા જેહના ધટમાંહિ, શ્રાવિકા કહધ સિરિ નામું ત્યાંહિ. ૪
 દયા દાન દમ દેહનો દોષ, દોલતિ જાતિ ન કરધ પ્રશોક;
 દૂખ ભંજધ પ્રેમધ પારકુ, દીવ્ય વચન બોલધ મુખિ ધકું. ૫
 દુર્જન ઉપરિ ન કરધ રીસ, તે સ્ત્રી પાંમધ સખલ જગીસ;
 એ અંગિધ ધરતી સાત દદા, રૂપવતી તસ ભાખું સદા. ૬

૩૫ ભલું તુલો નર નારિ, ચાલી શ્રીસેત્રુંજ ગિરિનારિ;
 અતિ પુણ્યવતી સખલી^૧ તુલો, તુલનથી સીખ દઉં છું અલો. ૭
 એણે વેચને હરખઈ સહુ નારિ, ખમઈ ખમાવઈ તેણઈ દારિ;
 ખાઈ પ્રીતિ કરઈ અતિ ધણી, અખલા ચાલી સેત્રુંજ ભણી.

હુહા

સેત્રુંજ ગિરિ ભણી સચરી, હઈડઈ હર્ષ અપાર;
 ગજ રથ ઘોડા પાલખી, વાહણ સોય સુસાર.

હાલ

પ્રણમું શ્રીમંદગ્ન એ દેશી.

ચતુરા બહુ ચક્રોલમાળ, બહુ સેનવાલીરે નારિ;
 રથિ બધી બહુ પ્રેમદાળ, શોભઈ હયવર હારિ. ૧
 સધવિ સાચો કુમર નિરંદ. આંકણી.
 પાલખીઈ બહુ પ્રેમદાળ, મુખ તખોત્ર પાન;
 બધી નારિ અખાડીઈળ, હઈડઈ સેત્રુંજ ધ્યાંત. સં. ૨
 કરહા ઝીકાવઈ કામિનીળ, હઈડઈ હર્ષ ન માય;
 સધ અનોપમ^૨ રાયનોળ, શ્રીસેત્રુંજય જય સ. ૩
 બિરદાવલી બોલે બહુજ, યાચક બહુ^૩ હજાર;
 વૈદ વિવેકી તિહા ધણાળ, બુદ્ધિતણાં ભંડાર. સં. ૪
 રાંધણિઆ બહુ સધમાળ, રસોઈ નીપાયરે સાર;
 ભોજન શાક ભલાં કરઈળ, જીમતા સ્વાદ અપાર સ. ૫

હુહા

સાચો કુમર નરેસ્વર, જોડમાં સખલ વિવેક;
 ભોજન કરઈ બહુ પુરૂષ સું, પ્રીસઈ વસ્ત અનેક ૧

ઢાલ.

લાલની રાગ સામેરી રાગ મલહાર.

કુંમારપાન ભોજન તિહાં કરતો, બહુ પુરૂષ સધાતિ લાલરે;
 ખાન્ન લાડૂ મરકી માંડી, ભોજનની બહુ ભાતિ લાલરે. ૧
 આવો શ્રી સેત્રુંજ ગિરિવર વંદન જઈએ, જીહાં શ્રીઋષભ જીણુંદલાલરે
 પૂજી પ્રણમી પાય પખાલો, ભાષઈ કુમર નિરદ લાલરે ૨
 પયડાં ઘેઅર અનઇ પતાસાં, સેવ સુંદાલી ખાસ લાલરે;
 ખાંડદમીદો સકરપાર, જમતા અતિ ઉલાસ લાલરે. ૩
 દ્રાખ બદામ અનઇ ચારોલી, શ્રીફલસાર અપોડ લાલરે;
 નિમજી પરતા અનઇ ખલઇલાં, ખાતાં પુહુચઈ કોડ લાલરે. ૪
 તનમની કોલાપાક જલેખી, ખીર ખાંડ ધૂત સાર લાલરે
 કેલાંતણી કાતલીડી પ્રીસઇ, જમતાં હર્ષ અપાર લાલરે. ૫
 અંબતણા રસ ઘોલી મુકઇ, ઘલ ઘલ ધીની ધાર લાલરે;
 ઉપરિ પાતલિ પોલી પ્રીસઇ, ભોજન ભગતિ અપાર લાલરે ૬
 શાલિ દાલિ નઇ ફૂરકપૂર, શાક સુગંધી બ્યાંહ લાલરે;
 ખડખૂજ નઇ બહુ ત્રોસડીઆં, ફલહ મતીરાં ત્યાંહ લાલરે ૭
 ભોજનની તે સખ સજઇ, ઉપરિ ફેફલપાન લાલરે;
 કુંમારપાલતુ ભોજન કરતા, વાધ્યા દેહના વાન લાલરે. ૮

હુહા

વાન વધ્યા નિજ દેહના, ભોજન ભક્તિ અપાર;
 સખજ સજઇ સંધમાં, કહઈ તો ન લહું પાર. ૧

ઢાલ

આખ્યાનની દેશી રાગ-ધનાસી રાગ વિરાહી તથા આશાઉરી

બહુ દીવટીઆ દીવી ધરતા, ટાલઇ તિમિર અધારો;
 ગગન ભોમ કરતા અબૂઆલુ, જગમાં જોતી અપાર. ૧

બહુ વણિક વ્યપારી સાંથિં, વેચ્ય વસ્ત અનેકો;
 વસ્ત વિવિધનધ ધી ગુલ આપય, દગાનો નહીં તિહાં રેખો. ૨
 શેઠ સાર્થવાહ પંડિત પોઢા, પુરૂષ તણો નહીં પાર,
 માગણુજન મિલીઆ તિહાં બહુલા, બોલ્ય નય નય કારો. ૩
 સગા સજન બહુ મંત્રી મિલીઆ, પુત્રી^૧ સુત પરિવારો,
 કુંભર નરિંદ તે પુઠિ લીધુ, ચિત^૨ કાઉ અતિ ઉદારો. ૪

હુહા.

બહુ ઋદ્ધિ લેઈ સંચર્યો, બહુ વિવહારી ભાતિ;
 કુબેરદત્ત સરિખા વલી, કુમારપાલ નઈ સાથિ. ૧

અઉપય.

સાથિં ધવલ ધનો ધરમસી, પાચો પેચો નઈ પદમસી;
 સૂરો સવળ નઈ સધરાજ, કરે પુણ્યતણાં તે કાજ. ૧
 સંધ સદૃઢ વચ્છસાહ શ્રીમદ્ધ, ભોળો ભાખર ભીમો ભદ્ધ;
 હીરો હરખો નઈ હરપાલ, તેણુધ પહધરાગ્યા ગરદા બાલ. ૨
 દેવો દુદો નઈ બધવ જેહ, શાકરપર્વ મડાવધ તેહ;
 અબળ આખો બધવ હોય,^૩ મોદક હાટ મડાવધ તેહ. ૩
 ખોખો ખેતો નઈ ખીમસી, હાથ વાવરઈ હધડધ હસી;
 ભાદો ભૂપતિ નઈ ભીમસી, જલપોટલીઆ આપધ ધસી. ૪
 સારિંગ સવસી નઈ શ્રીપાલ, જન પ્રતિમા પૂજઈ ત્રિણકાલ;
 સાહ ભાણો લખમો લાહ લીધ, કેલાં સેવડી વહંધચિ દીધ. ૫
 ચાવર થેરો થોભણુ સાર, પાત્ર મુનિ નઈ આપધ આહાર;
 જાવડ ભાવડ ખેહુ વડા, દુધ^૪ દહીના રેડઈ ઘડા. ૬
 ઘણા પુરૂષ સંધમાંહિં અસ્યા, પુણ્ય કાઝં સેતરંજય ધસ્યા;
 છહરી પાલધ નર દાતાય, વણુ દીધઈ કટકો નવિ ખાય. ૭

૧ પુત્ર સુતા, ૨ સજન સહુ પરિવારો, ૩ દોઈ. ૪ આપે દુધ દહિંના ઘડા.

ખાધઈ પેટ ભરાંસું હોય, સુપુરૂષ અસું : વિચારમ જ્ઞેય;
 સિદ્ધખેત્ર આ વાટજ ભણું, થોડું દીધું હોય પુણ્ય ધણું. ૮
 અનેક પુરૂષ એહવા દાતાર, પુણ્યકાળું મઈ કહ્યા વિચાર;
 ધણી શ્રાવિકા સધમાં સહી, નામ નિધ ચ્યાર કહું ગહમ ગહી. ૯
 પુહુતી પુચીઆમ પાંખડી, નીલા દાતણની આખડી;
 ચાંપકદે ચતુરાઈ ભલી, ન કરમ ભોજન તે એકલી. ૧૦
 વીરમતી વિમલાદે સતી, જનઈ યોગ પાલઈ ચાલતી;
 ગુણશ્રી બહુ કમલાશ્રી જેહ, રસચિત વસ્ત ન ખાધ તેહ. ૧૧
 કાડમદે કનકાદે જ્ઞેય, ચક્રે નીમ સભરાઈ સોય;

૧૨

દમ સ્ત્રીપુરૂષ ધણા સધમાંહિં, હયવર હાથી બોલ્યાં જ્યાંહ;
 અર્યો સધ તે ચાલ્યો સહી, ગાઉ પાંચ તે હોંડમ વહી. ૧૩
 રતિઈ સધ ન ચાલમ કદા, જીવ જતન તૃપ કરતો સદા;
 પથી ફલ ચુટી નવિખાય, જયણા કરતા જત્રા જાય. ૧૪
 જયણા વિણુ જન નકહમ ધર્મ, જયણા કરતો ધોમ કર્મ;
 જહાં જયણા તિહાં ધર્મ વિશેષ, અસંયમ કરતા ફલ નહીં રેખ. ૧૫
 દાંત શીલ તપ ભાવનમાહિ, જનવર જયણા લાખી ત્યાંહ;
 પોમો પડિકમાણુ રસજ્ઞાય, જયણામ કરતા ફલ થાય. ૧૬
 જતિ ધરમમાં જયણા કહી, જીવજંત ઉગારે સહી;
 પદ્દેતાં ભણતાં સદ્દે, રખે જીવ દુખ મુજથી લહે. ૧૭
 ઉદંતાં બધસતાં વહી, મુનિવર રાખમ મતિ નિર્મલી;
 સથારમ જયણાંઈ સોય, ધુંસર પ્રમાણિમ પંથમ જ્ઞેય. ૧૮
 ઉભો રહમ ઋપિ જયણા કરમ, મધુર વચન મુખથી ઉચરમ
 ભુજંતાં નવિ બોલમ જેહ, ઋષભ કહે ઋપિ સાચો તેહ ૧૯
 એણીપરિ જયણા કરતો યતી, તેહ નમ પાપ ન લાગમ રતી;
 તિમ શ્રાવક જયણામ ધર્મ, જયણા કરતો શ્રાવક પરમ ૨૦

(૧) સોવન ધને વરસે તેહ (૨) પૂજય.

પરમ પુરુષ નર મલીઆ જીહાં, અસયમપણું ન કરતા તિહાં;
 જીવ જ ત જોઈ પગ ભરઈ, સેતરંજય સંધાતિ સંચરઈ ૨૦
 જે નર સાહસુ આવઈ સોય, વિવિધ વસ્ત નર દીજઈ સોય;
 વેઠ મુદ્રિકા રૂપે સફાર, ભૂપતિ ભગતિ કરઈ અપાર ૨૧
 બિહુપરિ દાંત દિધ નર ત્યાહ, સંધ આવ્યો ધધૂકા માહિ;
 નગર આખઈ લહઈણું કરઈ, ચાલમાંહિ સોનઈઈ ધરઈ ૨૨
 ઝાલકા વિહાર કર્યું છઈ જીહાં, વલિય અમારડી આવ્યા તિહાં;
 તિહાં મિધ પર્વત મોટા સહી, દોઈ પ્રાસાદ કર્યા ગહઈગહી ૨૩
 ઋષભ ભુવન તે સોહામાણુ, બીજી પાસ જીજેસર તણુ;
 અસ્યાં ભુવન કીધાં તિહાં દોઈ, સેતરંજ ચાલી આવ્યાં સોઈ ૨૪
 ભરત તણીપરિ બહુઋદ્ધિ જોઈ, કહઈંતા પાર ન પામઈ કોઈ;
 મંઈંતા મંત્રી બહુ પરિવાર, ધન ધન રાયતણો અવતાર ૨૫
 સંધપતિ તિલક કરાવ્યુ^૨ ભાત્રિ, ઉત્તમ કુન્નની રાખી ચાલી;
 બહુ પુણ્ય જાણી સધવી થયો, શ્રીસેતુજય ચાલી ગયો ૨૬
 દીઠો સેતુજો જવ દૃષ્ટિ, સોવન પુરપ કર્યા તિહા વૃષ્ટિ,
 નરપતિ મનિ તિહાં હરખો ધણુ, દીઠુ રૂપ જવ^૩ સ્વામિતણુ. ૨૭
 મણિ મોતિ ભરિઆ બહુ થાલ, સેતરંજ વધાવઈ નર ભૂપાલ;
 ત્રિણુ પ્રદક્ષિણા દઈ તિહા રાય, હઈઝઈ હર્ષ ધણેરો થાય. ૨૮

દુહા.

હર્ષ ધણો હઈઝઈ ધરી, નાહો નદી સુ નીર;
 સૂર્યકુંડ અ ધોલીઉ, નિર્મલ તાસ શરીર. ૧
 નદી સેતરંજ તિહા ભત્રી, તેણુધ નીરઈ જે નાહ;
 સકલ રોગનઈ ખય કરઈ, દેહ કનકમય થાય. ૨
 ગુણ અનંત ગિરિવરતણા, કહઈ તે^૪ રૂપમ જીણુંદ;
 હેમવચન શ્રવણે સુંણી, હરખો કુંભર નિરંદ. ૩

ખાધઈ પેટ ભરાંસું હોય, સુપુરુષ અસું વિચારઈ જોય;
 સિદ્ધમેત્ર આ વાટજ ભણું, ચોકું દીકું હોઈ પુણ્ય ધણું. ૮
 અનેક પુરુષ એહવા દાતાર, પુણ્યકાળું મઈ કહ્યા વિચાર;
 ધણી શ્રાવિકા સધમાં સહી, નામ નિધ ચ્યાર કહું ગહધ ગહી. ૯
 પુહુતી પુચ્ચીઆઈ પાંખડી, નીલા દાતણની આખડી;
 ચાંપનદે ચતુરાઈ ભલી, ન કરઈ ભોજન તે એકલી. ૧૦
 વીરમતી વિમલાદે સતી, છનઈ યોગ પાલઈ ચાલતી;
 ગુણુશ્રી બહુ કમલાશ્રી જેહ, રસચિત વસ્ત ન ખાઈ તેહ. ૧૧
 કોડમદે કનકાદે જોય, ચઉદ નીમ સભરાઈ સોય;

૧૨

ઈમ સ્ત્રીપુરુષ ધણા સધમાંહિં, હયવર હાથી ખોલ્યાં જ્યાંહ;
 અર્યો સંધ તે ચાલ્યો સહી, ગાઉ પાંચ તે હોંડઈ વહી. ૧૩
 રાતિઈ સધ ન ચાલઈ કદા, જીવ જતન તપ કરતો સદા;
 પથી ફલ ચુટી નવિખાય, જયણા કરતા જાત્રા જાય. ૧૪
 જયણા વિણુ જીન નકહઈ ધર્મ, જયણા કરતો ધોઈ કર્મ;
 જહાં જયણા તિહાં ધર્મ વિશેષ, અસંયમ કરતા ફલ નહીં રેખ. ૧૫
 દાંત શીલ તપ ભાવનમાંહિ, જીનવર જયણા ભાખી ત્યાંહ;
 પોમો પડિકમણુ રસજ્ઞાય, જયણાઈ કરતા ફલ થાય. ૧૬
 જતિ ધરમમાં જયણા કહી, જીવજંત ઉગારે સહી;
 પદ્દેતાં ભણતાં સદેહે, રખે જીવ દુખ મુજથી લહે. ૧૭
 ઉદંતાં બધસતાં વલી, મુનિવર રાખઈ મતિ નિર્મલી;
 સથારઈ જયણાંઈ સોય, ઘુસર પ્રમાણિઈ પંથઈ જોય. ૧૮
 ઉભો રહઈ ઋષિ જયણા કરઈ, મધુર વચન મુખથી ઉચરઈ
 ભુજતાં નવિ ખોલઈ જેહ, ઋષભ કહે ઋષિ સાચો તેહ ૧૯
 એણીપરિ જયણા કરતો યતી, તેહ નઈ પાપ ન લાગઈ રતી;
 તિમ આવક જયણાઈ ધર્મ, જયણા કરતો આવક પરમ ૧૯

(૧) સોવન ઘને વરસે તેહ (૨) પૂજય.

- કિહાં પીતલ નઘ કહુ કિહાં હેમ, કિહાં હરિહર નઈ જનવર દેવ;
કિહાં મુનિહેમ કિહાં ધનપાલ, તેહની બુદ્ધિ જગિ અતિ વિશાલ. ૧૬
- એહનઈ જન ઉપરિ બહુરાગ, જમ જ જૂનઈ મુગતિજ માંગ;
જમ ગૌતમ નઈ વાહલો વીર, જમ હંસ નઈ મોતિ હંસા ખીર. ૧૭
- જમ કોયલ વાહલો સહધકાર, જમ ચાતુક વાહલો જલધાર;
હેમ કહઈ સુંણિ કુમરનિરદ, તિમધનપાલ નઈ અપભ જીલુદ. ૧૮
- તેણુઈ કારણિ સુંણિ પૃથવીરાય, બરાબરી એહની નવિ માય;
ભગતિરાગ એહનઈજ વિશાલ, કવિ મોટો જગમાં ધનપાલ. ૧૯
- કુમારપાલકહઈ જસગુણધણા તે ગુણ બોલધ અવરાં તણા;
જે ગુણુડીણુ પ્રાંહિ હોય, પર કીરતિ ન કરધ સોય. ૨૦
- પરના ગુણુ અહી હેમસરિંદ, પોતાના ગુણુ પાકધ મંદ;
સાકર કહધ હું મીઠી નહીં, પણિ તે છાની ન રહધ કહીં. ૨૧
- મંદન ઉણુપણું જો ભજઈ, તોહઈ લોક તેહનઈ નવિ તબધ;
અમૃત કહધ મુઝમાં કડુઆસ, તોહધ લોક ન હંઈ તાસ. ૨૨
- તિમ.મુનિ હેમ સરિંદહ જતી, મુખ કહધ મુજમાં ગુણુ નથી;
ગિરઆ એહના એહ સભાવ, વરસઈ જલ નિચો થધ આલ. ૨૩
- એણે વચને જણ્યો મહામતિ, હેમ સમો નહિં દુજો જતિ;
ચરતગિ જ્યું માલી સરસતિ, જેહમાં દોષ ન દેખધ રતિ. ૨૪

૩૬૧.

દોષ ન દેખું જસ રતી, હું ગાઈ નર સોય;
હેમસરિ સરિષો જતી, જગિ ન દીસઈ કોય. ૨૫

આણુદો નૃપ અતિધણું ગિરિવર કેરધ નાંભિ;
 પાય નમી જીવર તણા, પૂજ કરધ તસ ઠાંભિ. ૪
 કેસર ચંદન લેધ કરી, અગર ધૂપ કપૂર;
 દીપક સુંદર સાથીઓ, કરતા પાતક ચૂર. ૫
 કમલો દમણો મરવો કેતકી, કમલ સુગંધી પુલ;
 ચંપક જાઘ મોગર, પૂજ કરધ જહુ મૂલ. ૬
 કુંભર નિરદ હરખ્યો ધણું, સેતરંજય કેરધ નાંભિ;
 સતર બેદ પૂજ કરી, ચેષવંદન તસ ઠાંભિ. ૭

ચઉપધ

ચેષવંદન તસ^૧ રાજ કરધ રસના હેમ પવિત્રહ કરધ;
 ધનપાલ પચાસિકા તિહાં ગુણુઈ કુંભારપાલ નૃપ શ્રવણે સુણુધ. ૮
 બિઈકરજોડી પૃથવીરાય હેમસુરિનધ લાગઈ પાય;
 કવિ ધનપાલ પડિત ખરં પણિ કાંધક પોતધ સ્તુતિ કરં. ૯
 હેમ કહધ સુણો કુમરનિરદ એહનધ ઉપનો અતિ આણુદ
 ભગતિરાગ પોષઈ એણુધ અર્યો મઈ પોષ્યોનવિ જાયધ તર્યો ૧૦
 ટીખા તણુધ સી પર્વત તોડિ કિહાં, કુડી કિહાં કનકહ ચકાડિ
 કિહાં આખો કિહાં તરવર આકડો મૃતિકા કુભ કિહાંકનકહ ઘડો ૧૧
 કિહાં ચદન કિંહા સુકો ઘાસ નૃપની હોડિ કરધ નહિ દાસ
 કિહાં ખાસર કિહાં ચપક ચીર જીમ પાંણી નઈ નગમધખીર ૧૨
 જીમ મચગલ નઈ ન મલધ મૃગો ન મલધ મૃગપતિનધ જીમસસો
 ન મલધ કીડી પર્વતકાચ નમલધ રંક અનધ વલીધ રાય. ૧૩
 ન મલધ ખજૂર નઈ વલી સૂર ન મલધ વાહો ગંગાપૂર
 ન મલધ નિર્ધન નઈ ધનવંત ન મલધ નિગુણુ નધ ગુણુવત ૧૪
 ન મલધ શશિહર નધ સીપ, ન મલધ જીમ દિનકર નધ દીપ
 ન મલધ કિરપી નઈ દાતાર, ન મલધ મણિજો મોતીહાર ૧૫

હાલ.

રાગ ચંદ્રાવળીનો—રાગ આસાહરી—કેદાર ગોડી—સિધુઓ.

સો સુત ત્રીસલાદેવી સતીનો—એ દેસી.

શ્રી સત્ગુરુ સમો તીર્થ નકોઈ ઈંદ્ર સમો સુર કો નવિ હોઈ;
ભોગિમાં ચક્રવૃતિ જગિ જોઈ, ઔરાવલુ હાથી જગિ જોઈ. ૨૬

ખીર સમુદ્ર સાગરમાંહિ સારો, ઉત્તમ જગિ એ રામજ વારો;
મુસમ મુસમાં સખરો આરો, સીલવતી જગિ સીત સંભારો. ૨૭

અગ્નિનસમ જગિકો નહીં ખાણી, ગંગાજલ સમ કો નહીં પાણી;
સ્ત્રી કુલમાં મરદેવ્યા રાંણી, પથરમાંહિં જીમ હીરા ખાંણી. ૨૮

અશ્વ અનોપમ રવિના જાણુ, રૂપસુઆમાંહિં જીમસિંહ વખાણુ;
મહિપીસમકો નહીં દુઝાણુ, હેમ ટંકાસમ કો નહિ નાણુ. ૨૯

દિશાનભદ્રસમ કો નહીં માંની, શાંતિનાથ સમ કો નહીં દાંની;
આગ્નિભદ્રસમ કો નહીં ભોગી, હેમસુરિંદસમ કો નહીં ચોગી. ૩૦

દૂહા.

હેમ સમો મુનિવર નહી, બાખઈ કુંભરનિરંદ;
હેમ કહધ હુ નહીં બલો, બલો તે રૂપભજિણુંદ ૩૧

જસ પદ પૂજ્ય પસાઉવઈ, સેત્રુંજગિરિ હુકસાર;
રાયણુ રૂપતણઈ સમોસર્યા, પુરવ નવાણું વાર. ૩૨

અઉપમ.

તેણુક દારણિ એ રાયણુ માંન, અદૃમ એક કરઈ શુભ ધ્યાન;
ક્ષીર વૃક્ષ નઈ પુજઈ જોઈ, રસની કુંપી પામઈ તેહ. ૩૩

તે રાયણુની પુજા કરી, ગિરિ દૂરસો ચિહ્ન પાસ ફિરી,
આવી જુદાયાં ઋષભ જીણુંદ, જન પુજઈ નિહાં કુંભરનિરંદ. ૩૪

ફહા.

ફરે પુરૂષ પર મદિરે, જૂવ ન બેટયો જ્યાહા;
કુમરનિરંદ બેટયા પછી. હસ્ત ન ઓડયો ક્યાહા પર

અઉપધ.

અરયા વચન મુખિ સોલમજસાધ, નવ લખ ટંકા દીધા તસાધ,
ચારણુદરખીકહધ સુચિનરનાય, મધ આપ્યો તુઝ જમણો હાથ. ૫૩
અસુ કહીનધ ચારણુ જાય, માલા ઉગટણુ અવસરિ થાય;
વિધવિધ પુરૂષમલીઆ તેણીવાર, પવાગભટ ઓડ્યો જયકાર ૫૪
ચાર લાખ સોવન દીક સહી, અઘલખ ગગ્ગ રહો કહી,
વાગભટ આપુ કહધ હું સોલ, સુરનર કરતા કીર્તિ કલ્પાલ. ૫૫
બિધ કરજોડિ ઓલધ ઇસ, સોવન લાખ દીક ખગીસ;
આવક એક બાખે કર જોડિ, ત્રિક સોવન હુ સવાકોડિ. ૫૬
રાજધી ને તેડયો સહી, મુખ જોડિ હહધધ ગહધગહી,
મહુઆનો વાસી કહધવાય, હાસ પિતા ધાર માતાય. ૫૭
તેહનો પુત્ર જગડશા એહ, જોહને ધર્મ ઉપરિ બહુ નેહ,
તેહનધ માલા દીધી ત્યાંહ, તેણે ધાલિ માતા ગલિ માંહિ. ૫૮
જનની સમ નહિ તીરથકોધ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલધ જોધ;
જેણુઈ માંતી પોતાનધ માય, સકલ તીર્થ ધગિ બધીયા થાય. ૫૯
જેણી માતાધ ઉદરિ ધર્યો, મલમૂત્ર ઘોઘ યોખો કર્યો,
તે માતાના પૂજધ પાય, ગુણ ઉસકલ કિમધ ન થાય. ૬૦
સોવન બરાબરિ તોલધ જોય, બધિ ધરી કરધ તીરથ સોય;
ઈંદ્રમાલ પલધરાવધ માય, ગુણ ઉસકલ કિમધ ન થાય. ૬૧

જગતીયોતિ નર કુંભારભૂપાલની, દાનઝૂઝધખિધ પખ્ય પરખ્યો;
 કરતઆસાન બહુ ચાલ જગિ ચાલતાં, નગરસહુદેશનોલોકહરખ્યો-પે. ૪૫
 મુકવિ સહુ બહુધ દેવમુનિ પશુગણુધ, અવરનરજ્ઞેયતાં નજરિનાવધ;
 ગ્રીક્ષીઆ ગગજળ વાવિ સર દેષતાં, તેણીઆહતતે કિમઆવધ-પે. ૪૬
 હંસમનિહરખીઆ માનમુખદેખતધ, સૂર સંગ્રામિ દેખિ રાગધ;
 મુકવિદ્વિહરખિઉ કુમરનૃપ ભેટતધ, અવરપુરપાજધકુંચુચાચધ-પે. ૪૭

૩૬૧.

કુમરનિરંદ છ કેસરી, જાણી યાચ્યો દેવ;
 સોમવદન દેખિ કરી, વદન નિહાલ્યું હેવ. ૪૮
 તું દીપક તું દિનમણી, તુ સાયર તું વીર;
 કલ્પદ્રુમ જાણી કરી, કિમ જાચુંજ કરીર. ૪૯

કવિત્ત.

મિલધ જ્ઞે ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજધ;
 મિલધ મિત્ર અતિ ઉચ, નીચ સંગ કાં કીજધ;
 મિલધ અશ્વ પાખર્યો, તો પાય કુણુ પાલો દોડધ;
 મિલધ સાલૂચીર, તો અગિ કુંણુ ખાસર ઉઢધ;
 મિલધ છાયા કલ્પદ્રુમ, લીંચ તલધ સાહાનર્ધ જધધ;
 સુ કવિ કહધ નર કોય, મદીર છોડી કો મદીઈ રહધ. ૫૦

મલ્લે સરોવર નીરનો કૂપ, ખરણ કોણુ જધ;
 જ્ઞે મલ્લે સાસિહ દાસિ તો, કુણુ કોદરા ખાધ.
 જ્ઞે મલ્લે કુમરનરિદ તો, અવરકોણુ જધ મગ્ગધ,
 જ્ઞે મલ્લે જિન અરિહંત તો, કોણુ અવર પાય લગ્ગધ.
 જ્ઞે મલ્લે પંડિત જાણુ તો, મૂરખકી સંગ કો કરધ;
 ભેટા કુમરનરિદ તો, મૂરખ તે મગ્ગણુ કરધ. ૫૧

અઉપધ.

અસ્યાં વચન રાજના સુણી, બોલ્યો સકલ મુનિનો ધણી,
 ધન ધન રે તું કુમરનિરંદ, ભાવિં પૂજ્ય ઋષભ જીવંદ. ૭૨
 ધન્ય કુલ તિહુયણપાલદનાણું, જો તું પાંચો જૈનહ પણું;
 એમ પ્રસંસી પ્રણેમેં ગુર નરનાથ, કુમારપાલ સિરે દીધો હાથ. ૭૩
 પ્રેમઈ કરી કર કવીઉ જસઈ, ચારણ એક નિહાં બોલ્યો તસઈ;
 સાંભલિ ? કહું પૃથવીના નાથ, જગમાં એ અસભવ વાત ૭૪

ફહા.

મેઘ રૂપ કાલું ધરી, દીધતો ઉજલ નીર,
 પસુ ગાય તૃણા ચરઈ, આપઈ અમૃત ખીર. ૭૫
 કસ્તુરી કાલી હસી, ઊપની માઠઈ ઠાંમિ,
 અસંભવ એહેપરિમલખહુ, આવઈ રૂચણાને કામિ. ૭૬
 મુત્તાહલ જો જઈ વસ્યું, કુંજર તણે કપાલિ;
 નર નારી નરપતિ ખુસી, તેહતુ રૂપ નિહાલિ ૭૭
 જલ ઉપજો રજલ તાંતૂઓ, વલગઈ કુંજર પાય,
 વારણુવહી તિહા નવિ સકઈ, એહ અસભવ થાય. ૭૮
 તિમ મુનિહેમસૂરિંદ ગુર, જેહ નમાવ્યા પાય;
 એહ અસંભવ મુઝ સહી, તિહાં ગતિ ઉચી થાય. ૭૯
 હેમ ? તુલારા કર નમુ, જીહાં અનંતિ ઋદ્ધિ;
 જેહ અપ્યા હેઠઈ મુહિ, તિહાં ઉપરે સિદ્ધિ. ૮૦
 ગુણ અનંત ગુર હેમ તણા, મુઝ મુખિ રસના એક;
 વિવિધ વસ્ત પ્રીત્યા વિના, શોભઈ નહીં વિવેક. ૮૧

પગ ઘોષને પાંજી પીઈ, અમૃત કવલમાતાના મુખિં દીઈ,
 દેવ ચીવર પહધરાવધ જોય, ગુણ ઉસંકત તુહે ન હોધ. ૬૨
 તેણુધ કારણિ સા જગડૂ જોહ, માત્રા હાથ કરધ નર તેહ;
 મોટુ તીરથ જાણી ત્યાહ, માલાધરી માતા ગલામાંહિ. ૬૩
 રત એક દીધું ગહધગહી, સવાકોડિ તસ મૂલજ સહી,
 તે દેખી નૃપ હરખો બહુ, એ પુણ્ય હેમસૂરિદજ સહુ. ૬૪
 અમ્મું કહી નૃપ લાગો પાય, તુ ગુર પામ્યો પુણ્ય પસાય;
 શ્રીસેત્રંજો સુધો શ્રેય, શ્રીગુર પુણ્યધ પામ્યો એહ. ૬૫
 જૈનધર્મ વિણુ પૃથ્વીરાય, તેહથી ન સરઈ એકુ કાજ;
 અરિહંત વિના અલુણું ધણું, સું કીજધ ચકવૃત્તિપણું. ૬૬

હાલ.

દેખો સુહડા પુણ્ય વિચારી-એ દેશી-રાગ શ્રીરાગ.

ચક્રીકુલ નહિઅ, અભોગ, સરજી સીદ સુર સયોગ;
 શેઠ સેનાપતિ સચી અતુમાન, જૈનધર્મ વિણુન ભજતાં ભોગ-અ. ૬૭
 ન ભજનં ભોગ ભૂપતિ કુલ કેરો, ખિત્રી કુલ તણી નહી ખાંતી;
 દાસપણું દેજો ધર જૈનાં, વરિ બધસારી નીચેરી પાંતી-અ. ૬૮
 દેવ તણું કુલ ન ગમધ દીકુંધ, ચતુરપણુ તે કિસુંઅ કરેવ;
 દરિદ્રપણુધનવિ દેખઈ દુખીઆ, જે જન પામ્યો જીનવર દેવ-અ. ૬૯
 ઈંદ્રતણી કો આપઈ પદવી, ૧ મણિમયલા ૨ પાંમઈ ધનકોડિ;
 રાય કહઈ કો ઋદ્ધિ મ રાચો, જૈન ધર્મ વિણુ મોટિ ખોડિ-અ. ૭૦

હહા.

અભોગ નહી ચક્રી તણો, પાંમ્યો અનંતી વાર;
 જૈન ધર્મ પામ્યા વતી, ધન તે સહુ અવતાર. ૭૧

ખાહુઅલી વિટયો વેલડી, ક્યવનો રહ્યો પરધરિ પડી,
 ઢંઢણુ નલહઇ વહિઓ આહાર, ગયસુકુમાર સિરિ અગાર. ૯૩
 સુરમુખ ઉતો આલઇ સહુ, નલરાજ કુવસની અહુ;
 ભીમ બલો રસોઇ કરી, હરિયદઈ જલગાગરી ભરી. ૯૪
 મજહઈ નવિ આગ્યો મસિ, જે નિજ મસ્તગિ ધાલઈધૃક્ષિ;
 ચમરેદો ભાજો તે કર, હેમ સમોવડિ કેહીપરિ કર. ૯૫

ફહી.

હેમ સમો મુનિવર નહી, જેણુઇ પ્રતિ બોધ્યો રાય;
 જલચર ચલચર જીવના, તઈ કીધી રક્ષાય ૯૬
 પખી નઈ પ્રભવઇ નહી, જેહનઇ મસ્તગિ હેમ;
 ચારણુ કહઈ તુલ દર્શાણુઈ, મુઝનેં હુઓ પ્રેમ. ૯૭
 દરિદ્ર દાસ ભાગી ગયા, વલી ઉચ્છ દેહી વાંત;
 હેમ સૂરિ મુખ દેખતાં, પામ્યો નવઈ નિધાન. ૯૮
 ચારણુ વચન નૃપ સાંભલી, હરખ્યો હઇગામાંહિં;
 હેમસૂરિ કરી હુછણુ, નવ લખ દીધા ત્યાંહિ ૯૯

રાસ ચંદ્રાઉલાની

નવ લક્ષ આપી રોકડારે, વલીઓ કૂંમરનિરંદો;
 તરચર ચીર પહરારાવીઆરે, હઇડઇ અતિ આણુદો;
 હઇડઇ અતિ આણુદો મુળજી, ઠામિ ઠામિ મુકઈ સોવન નાણું,
 પુખ્ત ઉછાલેં ભાવના ભાવેં, સુદ્રવ્ય ધન સુખેત્રઈ વાનઇ,
 જી ઋપમજીજરે. ૧૦૦

ગિરિ ઉપરિ સંધવી ચઢ્યોરે, હાડ્યો પર્વત ત્યાંહેં;
 હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પાંમવા ઇયાં હો.

સર્ગ મૃત્યુ પાતાલમા, દેસ વિદેસહ માંહિં;
 હેમ સૂરિ સરિખા જગતિ, જગહ નહી દીસછ ક્યાંહિં. ૮૨
 ને નિકલક શીલઈ ભસો, ગુણ આંગિ કંઈ કોડિ;
 અવર પુરુષ જોયા ધણા, દીસે અકેકિ ખોડિ. ૮૩
 ખોડિ વિના નર કો નહી, આણું તુલ્લ ધુરાય;
 પૂર્વ પુરુષ દેખ્યા બહુ, દોષ અછે તે માંહિં. ૮૪

અઉપધ

સુકરાચાર્ય સુરગુર જોહ, પશિ આંખિ નર કાંણો તેહ;
 જાનુ ધસાણો ગદ્યો મયંક, હેમ તુલાઈ કિમ હુઈ રંક. ૮૫
 બલ અપૂજ બધ્યો બલિરાજ, અનુન વહદલ રૂપિં થાય;
 મેરઅદાતા ઈંદ્ર અજનાંણુ, અરણુક વાગા કંદર્પ બાણુ. ૮૬
 સાયર મથાણો કાલો હરિ, મસ્તગિ ક્ષાંડિ મરછ કેશરી;
 રાવણુ બલીહ ન રલો ધડઈ, સેપ સુવિષ તું વિહુનઈ નડછ. ૮૭
 અધડ રાહ વલી વિકલ ઇસ, ચદ્રચંદ્રનઈ જાગી રીસ;
 બ્રહ્મકુમાર તે જાનછ વડછ, તે ન કરં મુનિ હેમજ ધડછ. ૮૮
 હનેમછે કરી કૂડી વાત, લોભી ભરતે ન લલો બ્રાત;
 જાભી રૂપટ આપાઠ આહાર, આદ્રકુમાર માંડિં વ્યાપાર. ૮૯
 કાલીનાગણિ નમાણું સહી, પાંડવ પ્રગટ્યા છાના સહી;
 દિસાનભદ્રને સખલુ માંન, પ્રસનચદ્ર કીડિ મયલુ ધ્યાન. ૯૦
 નદિખેણુ નિઆણું કરછ, કુંડરીક સંયમથી દિરછ,
 ખનો પચાર્યો સંયમ વરછ, તહારી તોડિતો કો નવિ કરછ. ૯૧
 સનતકુમારને અગિ રોગ, સેલગ સૂરિ મુનિ મુંડ્યો યોગ;
 નદિખેણુ નહી તાહરી જોડિ, વ્રન ખડ્યો એ મોટી ખોડિ. ૯૨

બાહુબલી વિટયો વેલડી, ક્યવનો રહ્યો પરધરિ પડી;
 ઢંઢણુ નલહધ વહિઓ આહાર, ગયસુકુમાલ સિરિં અંગાર. ૯૩
 સુરમુખ ઉતો આલધ સહુ, નલરાજ કુવસની બહુ;
 ભીમ બલો રસોધ કરી, હરિચંદ્ર જલગાગરી ભરી. ૯૪
 ગજહર્ષ નવિ આગ્યો મૂલિ, જે નિજ મસ્તગિ ધાલધધૂલિ,
 ચમરેદો ભાજો તે ફર, હેમ સુસમોવડિ કેહીપરિ કર. ૯૫

૬૬૧.

હેમ સમો મુનિવર નહી, જેણુધ પ્રતિ બોધ્યો રાય,
 જલચર ચલચર જીવના, તર્ધ કીધી રક્ષાય. ૯૬
 પખી નર્ધ પ્રભવધ નહી, જેહનધ મસ્તગિ હેમ;
 ચારણુ કહર્ધે તુલ દર્શણુધ, મુઝનેં હુઓ પ્રેમ. ૯૭
 દરિદ્ર દાસ ભાગી ગયા, વલી ઉચ્છ દેહી વાંન;
 હેમ સૂરિ મુખ દેખતાં, પાંખ્યો નવર્ધ નિધાન. ૯૮
 ચારણુ વચન નૃપ સાંભલી, હરખ્યો હધગામાંહિં;
 હેમસૂરિ કરી છુછણુ, નવ લખ દીધા ત્યાંહિ. ૯૯

૬૬૨ અંદાઉલાની

નવ લક્ષ આપી રોકડારે, વલીઓ કુંભરનિરંદો,
 તરચર ચીર પહધરાવીચારે, હધહધ અતિ આણુ દો;
 હધહધ અતિ આણુ દો સુખણુ, કાંમિ કાંમિ મુકર્ષ સોવન નાણુ,
 પુષ્પ ઉછાલે ભાવના ભાવેં, સુદ્રવ્ય ધન સુખેત્રર્ધ વાનર્ધ,
 જી ઋપમજીજરે. ૧૦૦

ગિરિ ઉપરિ સંધવી ચઢ્યોરે, હાધ્યો પર્વત ત્યાંહે;
 હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પાંખવા ક્યાં હો.

એ પદ પાંમવા કિહાં કહુ સાચું, તેણે હરખઈ હુ હુંગર નમ્યુ,
તીર્થ ગામ નગર તે સારો, જહાં(મહા) પુરૂષતણો વિવહારો,
જ ઋષભ જીજરે. ૧

શેત્રુંજનું ટુંક પાંચમુરે, નામિ ગઢ ગિરનારો;
કુમારપાલ સંઘ સંચર્યોરે, સાથિં બહુ દુનર નારો;
સાથિ બહુ નર નારિસુ કહીછ, ગામિ ગામિજન પૂજતાંજામછ;
શ્રી ગિરિનારિ સૃંગિ આવછ, ચાલ ભરીજ મોતી વધાવછ;
જ ઋષભ જીજરે. ૨

ગિરિ ઉપરિ સંઘવી ચઢ્યોરે, હાલ્યો પર્વત ત્યાહો;
હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પાંમવા ક્યાંહો;
એ પદ પાંમવા કિહાં કહુ સાચું, તેણુછ હરખછ હુંગર નાચું;
તીર્થ ગામ નગર તે સારો, જહાં મહા પુરૂષ તણો વિવહારો;
જ ઋષભ જીજરે. ૩

અસું વચન ગુરુનું સુંણીરે, ચઢીઓ કુંભરનરિ દો,
ત્રિણિ પ્રદક્ષિણા દેઈ કરીરે, જૂહાર્યા નેમ જીણુંદો,
જૂહાર્યા નેમજીણુંદ સુસિધો, ચઢન પુષ્પ લેછ પૂજ કાધો,
અગરુંધૂપ નછ આરતી સારી, જન પૂજ કરે નર (ને) નારી,
જ ઋષભ જીજરે. ૪

દ્વહા.

નરનારી પૂજ કરછ, હરખે કુંભરનરિંદ;
નૃપ ઉલટ દેખી કરી, ભાખછ હેમસુરિંદ. ૫

ચઉપછ.

શ્રીગુરુવચન અસુ તિહા બક્યું, તેણુછ મયંકસિરિ નામજ લખ્યું;
તેણુછ પૃથવી પવિત્રજ કરી, તેહનઈ પાપ નમછ તે હરિ. ૬

વસુધાનું મંડળ તે સહી, ખરી સપદા તેહની કહી;
 જગમાં જીવ્યા તે પરિમાણ, સંધપતિ તિલક ધરાવે જાણ. ૭
 શ્રી સેત્રુજ્ય જૂહારે નૃણ્ય, તે તુ શ્રીગિરિનારઈ માનિ;
 પંચમ કુંક સેત્રુંજનું સાર, પંચમ ગતિ આપછ ગિરિનારિ. ૮
 પેહુલે આરે ગિરિ કૈલાસ, બીજા ઉજ્જયંત નામ પ્રકાસ;
 ત્રીજે રૈવત નામ વિચાર, ચોથે સરણ પંચમ ગિરનાર. ૯
 છઠ્ઠ આરઈ સુણિ અભિરામ, નદભદ્ર ગિરિ હોસ્યે નામ,
 એ ગિરિ વર્ણવહિવ કેતો કહ, કેહીપરિ સાયર ભૂજઈ તર; ૧૦
 અસ્યાંવચન નિજગુરનાં સુણિ, બોલ્યો તવ પૃથવીનો ધણી;
 સ્વામી પ્રતિમા વજ્રહ દેહ, ૧૬વણ પુરૂષઈ ભરાવી એહ. ૧૧
 ગુરૂકહધઅતીત ચઉવીસીજસેં, સાગર ત્રીથંકર ત્રીજો તસેં;
 ઉજેણી નરવાહન રાય, સમોસર્યા સાગર તેણઈ ઠાય. ૧૨
 રાજ વદન આબ્યો જસેં, બાર પરખદા બેઠી તસેં;
 સભા કેવલી રંગણી જામ, કરજોડી નૃપ બોલ્યો તામ. ૧૩
 સ્વામી કેવલ કહીધ હસઈ, સાગર ઝેજીસર બોલ્યા તસેં;
 બાવીસમો શ્રીજીનવર નેમ, તુઝ પંચમગતિ હોસઈ ખેમ. ૧૪
 શખરદેશના જીનની સુણી, લહી વેદના ચિહ્નગતિ તણી;
 અતિવચરાગઈ પૂર્યો રાય, સંયમ લેધ સુરલોકિં જાય. ૧૫
 અલ્લદેવલોકિ ઇંદ્રજ થયો, જહા સાગરદસ આઉખો;
 પૂરવ પુણ્ય સભારી કરી, શ્રીજીન વચન હમઆમાંહિ ધરી. ૧૬
 વજ્ર રત્ન તિહાં આણી કરી, નેમનાથની પ્રતિમા ભરી;
 નિજ દેહરાસર તે પણિ ધરી, નિત પૂજધ આલસ પરિહરી. ૧૭
 ઘણોકાલતિહા એણીપરિજાય, ઇંદ્ર આઉખુ પૂરં થાય;
 તિહારઈ નિજમનિર્કર્યો વિચાર, જગમા મોટા ગિરિ ગિરિનારિ ૧૮

ત્રિણિ કલ્યાણક જીનના હસઈ, દીક્ષા કેવલ મુગતિ જસઈ;
 એહવું દેવ વિચારી કરી, ગિરિ ઉપરિ આવ્યો પરવરી. ૧૯
 ભોમિ માંહિ પ્રાસાદ અપાર, ત્રિણિ ગભારા કીધા સાર;
 રૂપાતણુ તે દેહર કરઈ, ત્રિણિ પ્રતિમા તેણુછાંનકિ ધરઈ. ૨૦
 એક બિંબ રતનમય કર્યું, બીજું બિંબ તિહાં મણિમય ધર્યું;
 ત્રીજું બિંબ સોવનમય સાર, કરઈ થાપના સુર તેણીવાર. ૨૧
 એક તિહાં કંચણુ મલાંણું કરે, વજ્ર બિંબ તે માંહિં ધરઈ;
 પૂજ પ્રણુમી વૃક્ષીઉ હવઈ, આયુ પુહુચઈ સુર તિહાં ચવઈ. ૨૨
 બહુ સંસારમાંહિં તે ભમ્યો, સુખભરિ કાલ ઘણો નીગમ્યો;
 નેમ તીર્થ કર પ્રગટ થાય, તિહારઈ તે હુઉ પૃથવીરાય. ૨૩
 પક્ષી મહાપક્ષી જે દેસ, સીતસાર નગરીજ નિવેસ;
 પુણ્યસાર નૃપ એહવેં નામિ, નેમનાથ આવ્યા તેણુછ હાંમિ. ૨૪
 પુણ્યસાર નૃપ વંદન ગયો, બિ કરજેડી ઉભો રહ્યો;
 સુદેશના જીનની સુણી, શ્રાવક થયો મિથ્યા અવગુણી. ૨૫
 નેમઈ તિહાં પૂર્વભવ કહ્યો, તવ રાજ ગિરિનારિં ગયો;
 બહુપરિ જીનની પૂજ કરી, નૃપ આવ્યો નગરીમાં ફિરી. ૨૬
 પૂર્વ ભવ દુષ્ક કાંને સુણી, સુતનઈ કીધો નગરી ધણી;
 દીક્ષા બહુ મંડાણુઈ વરી, મુગતિ ગયો મલ ખેર કરી. ૨૭
 પુણ્યસાર નૃપ મુગતિ જાય, લેપ બિંબ એક તિહાં મંડાઈ,
 નેમતણું નિર્વાણજ થાય, નવસેંનવ વરસ ઉપરિં જાય. ૨૮
 તિહારઈ કારમેર દેસહ થકો, રતન નાંમ શ્રાવક ઉલખ્યો;
 યાત્રા કરવા આવ્યો ત્યાંહ, નેમનાથ જીન બધા જ્યાંહ. ૨૯
 હરખી બહુજલ કરઈ પખાલ, લેપ બિંબ તિહાં રચ્યું વિસરાલ;
 બિણુ ખેદ હુજો મનમાંહિં. સાઠ ઉપવાસ કરે તેણુછ હાહિ. ૩૦

પ્રતિગ અબિકા તિહારઘ થઈ, ગુણ વાત શ્રાવકનઈ કહી,
કંચન મલાંણમાહિં પ્રતિમાય, તે બધસારઘ તેણુઈ ઠાય ૩૧
દેવી વચતે શ્રાવક રત્ન, વજ્ર બિબ માંડયું કરી જાત;
એ પ્રતિમાનો મહિમા બહુ, તે ત્રિહુ ભુવને જાણુઈ સહુ. ૩૨

ફહા.

ત્રિહુભુવને ગુણ વિસ્તર્યા, નેમનાથ ગુણુવત,
પૂજઘ શિવસુખ પાંતીઈ, જેખ્યઈ સુખ અનંત. ૩૩
શાસનમાંહિં એ કહુ, અન્ય શાસ્ત્રઘ એ વાત;
કૃષ્ણ બલિ તો જીવીઈ, આરાધી નેમનાથ. ૩૪

ઠાણ.

રીષીનું વૈયાવચ કરે એ-દેસી-રાગ ધનાશ્રી.

અસુંચ સુણી નૃપ હરખીઉએ, પૂજ્યા નેમ જીણુંદ તો;
રગિ હું બાણુંએ.

ઈંદ્રમાલા લેઈ ઉગટઘ એ, મનિધરિ અતિહિઆણુંદ તો-રં
જગડૂસાહ તે માલા લીધએ, દેઈ નૃપ કોડિ સવાય તો-રં.
કુમરનરિદ ધમ કહધ એ, ધન ધન હો તુઝ માય તો-ર ૩૫
આમર છત્ર ધજ તોરણુ એ, કમકમય કરઈ નૃપ આપતો-ર.
શ્રીજન ભગતિ ભાવિ કરીએ, ધોધઆ પૂરવ પાપ તો-રં. ૩૬
ગજરથ અશ્વ આપ્યા ઘણાએ, બીજી કનકની કોડિ તો-રં.
સકલ પાજ ભાગા ભણી એ, કરે ત્યાહા પત્થર જોડિ તો-ર ૩૭
શ્રી સધ ભગતિ કીધી ઘણીએ, આપીઆ ભૂપણુ ચીગ તો-રં
શ્રીગુરૂ પાઉલઈ જઈ નમ્યોએ, નિર્મલ કીધ સરીર તો-ર. ૩૮
માત્રા કરી નૃપ સંચર્યો એ, ચાલીઉ ચઉલક રાય તો-રં.
પાટણુ દેવકઘ આવીઉ એ, શ્રીચદ્ર પ્રભુ તસ ઠાય તો-રં. ૩૯

- પૂજી પ્રણુમી નૃપ લીધ એ, હાથમાં તે ઇંદ્રમાલ તો-રં.
 રત્ન દીધું સવાકોડિતુ એ, જગડુલીધ(માલ) તતકાલ તો-રં. ૪૦
 અચરિત પેખિ નૃપ તિહાં એ, પૂછીઉં જગડૂ તાંમ તો-રં.
 સાંમાન વાંણીઓ તું સહી એ, તુઝ કિમ એવડા દામ તો-રં. ૪૧
 જગડૂ કહઈ સુણી રાજ્યા એ, પ્રાગવંસી હંસરાજ તો-રં.
 રત્ન પાંચ હતાં તે કહ્ય એ, ત્રિણુ તે પુણ્યનઘ કાજ તો-રં. ૪૨
 સંધતો સંયતસ નવિ મહ્યોએ, રત્ન દીઘ્યાં મુઝ તાત તો-રં.
 ત્રિણિખરચ્યાં પુણ્ય કારણિએ, યુગલ રહ્યા મુઝ હાથ તો-રં. ૪૩
 રત્ન અમૂલક યિં ભલાંએ, જે મુઝ વિણુજનઘ કાજ તો-રં.
 તે લીઉં હું તુલ રીપીઉ એ, નવનિધિ તાહરઘ નાંમ તો-રં. ૪૪
 જગત્ર ભૂષણુ નૃપ લહી એ, મુકિઆ રત્ન યિ હાથિ તો-રં.
 કુંભરનિરંદહ ત્યાહાં નમીએ, અઢી કોડિ આપી હાથ તો-રં. ૪૫

ફૂહા.

- અઢી કોડિ આપી રોકડા, બહુજ પ્રસરંચો ત્યાંહ;
 તીરથયાત્રા સુપરિં કરી, આવ્યા પાટણુ માંહિં. ૪૬

ચઉપધ.

- પાટણુમાંહિં નૃપઆચ્યો જસઈ, નગર ભલું સિણુગાર્યું તસઈ;
 રચના ગઢ દરવાજઈ ઘણી, ઉપમ નગરી લંકા તણી. ૪૭
 ધન તોરણુ બાંધ્યા વિશાલ, બાંધ્યા કનક તણાં બહુ થાલ;
 ઉપરિ વાળે લુંગલ ભેર, સિણુગારી સુંદર હટસેણ. ૪૮
 ગાજઘ ગયવર બહુચ સહાંણુ, વાળેં ઢોલ ગડગડમચ નિશાણુ;
 બહુ આડઅર આવઈ રાય, મંત્રી મહમતા સાહમા જાય ૪૯
 મુંકી ભેટિ નમાવઘ રીસ, પુરજન લોક દિધ આસીસ;
 ધન ઉગલધ આવઈરાય, નારી જોના આવિ થાય. ૫૦

ધસી નારી ચૂકધ સિંચુગાર, કાંને કાગલ પાએ હાર;
 ગલઈ ઝાલી કંચૂક કરિ ગ્રહો, કેતી હાથ આરિસો ૧ ગ્રહો. ૫૧
 કેતી કટિથી રંગયો સાડલો, નાક ઉપરિ શીથો ચાંદલો;
 કેતી બાલ ત્રણોડધ ધસેં, નૃપ નમ જોવા રમન ઉલસઈ. ૫૨
 કેતી કંચૂક પહરિ સરીર, પણિ નહીં હેડે ચરણાચીર;
 કેતી કરિ ઝાલ્યું પહરિણું, કેતી મુકઈ તિહાં રાંધણું. ૫૩
 એક નારિ ઉડી સમકાલિ, કહધડિ ઘાલ્યું પરનું બાલ;
 એક નારી નરનમ પ્રીસતી, દોડી તે અધવચિં મુકતિ. ૫૪
 ઇંમ નારી નૃપ જોવા કામિ, મિલી પ્રમદા ઠામો ઠામિ;
 અનેક પુરુષ મિથ્યા વૃદ્ધ બાલ, આવ્યા કુંભરનરિંદ ભૂપાલ. ૫૫
 પછઠો સ્વામિ નગર મઝારિ, મોતિ વધાવઈ નરનઈ નારી;
 નૃપ જૂઈ ચિહ્ન પાસે ફિરી, સતોષે શુભ વચને કરી. ૫૬
 મહોત દીધ બહુ પ્રજા તણઈ, બધસો બધસો નૃપ મુખિ ભણઈ,
 એણીપરિ કુંભરનરિંદહ જીહાં, આવી અધઠો પાટણમાહિ. ૫૭

હુહા.

પાટણમાહિ નપ આવીયો, હુઓ તે જ્યજ્યકાર,
 અનુક્રમિં તિહા આવીઆં, અષ્ટાન્હિક દિનસાર. ૫૮

ચઉપઈ

સાર દિવસ તિહાં આવ્યા જસે, અઠાઈ મહોત્સવ કરતા તસેં;
 ઉત્તરાધ્યનની વૃત્તિ કહઈ, યિ યાત્રા તે શાસ્વત લલઈ ૫૯
 ચૈત્ર માસ અષ્ટમ દિન પ્રહ્લા, આઠ દિવસ અસોમાં લહ્યા,
 એણે દિવસે સૂરશ્રેય આદરઈ, નદીસર સુર મહોત્સવ કરઈ. ૬૦

કુંભારપાલ નિહુયણપ્રાસાદ,	આવ્યો ત્રબગડતે નાદિ;	
બિહુંતરિ સામંત પુડિ સહી,	સઘ સહિત નૃપ આવ્યો વહિ	૬૧
જન પુજા આલસ પરીહરઈ,	સતર ભેદ જન પુજા કરઈ,	
અગર ધૂપ ચદન આભણું,	પુષ્પ ચદાવ્યાં પચઈ વણું.	૬૨
નાચઈ વાઈ ગાઈ ગીત,	શ્રાવક કુલની રાખઈ રીત,	
હિતસવ મહોતસવ કરતો રાય,	એણિપરિ આઠ દિવસને જાય	૬૩
જન પુજા નૃપ સુકૃત ભરઈ,	કનકતણો રથ મોટો કરઈ,	
ધન તોરણ નેં ચામર છત્ર,	કનક કલસ તિહાં કર્યાં પવિત્ર.	૬૪
ત્રેવિસમો જન ત્રિભુવનધણી,	પ્રતિમા થાપિ પાસહતણી;	
ચેત્ર સદિ અષ્ટમદિન જસઈ,	પુહુર પાછિસો થાઈ તસઈ	૬૫
વાજા કોડિ સધાતિં વહી,	સઘ સકલ નૃપ મત્રી મિલી;	
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરતા નરનારિ,	ગજરથ આવઈ નૃપ દરબારિ	૬૬
નૃપ પુજા હાઈ હરખ ધરે,	શ્રીજન આગલિં નાટિક કરે;	
વાંહણુઈ સીંહ દૂઆરઈ જાય,	મંડપતલિ ગજરથ થિર થાય	૬૭
તિહાં નૃપ પુજા પાસ જીણુદ,	આરતી ઉતારઈ કુંભરનિરદ,	
તિહાંથી રથ તે ચાલ્યો જાય,	નાચઈ નારી ગધર્વ ગાય	૬૮
ચોહોટઈ ચોહોટઈ મડપજાહા,	રથ ઉભો ગખઈ ખાણુ તિહા,	
કોડિ પુરખસુ રથ પરવર્ગો,	નગર ચક્રાસી ચોહોટઈ દિયો	૬૯
ચોહોટઈ ભૂમિ કરિજ પવિત્ર,	હોટઈ લિખીઆં સુદર ચિત્ર,	
ધન તોરણ તિહાં આવ્યા સહી,	ઈંદ્રપુરીની ઉપમ કહી	૭૦
અસુ નગર સિણુગાયું જીકા,	ગજરથ યાત્રા થાઈ તિહાં;	
ઈમ જન મહોતસવ કરતા રાય,	પૂણ્ય કરનાં દાડા જાય	૭૧
ત્રિણિ યાત્રા શાસ્ત્રની કહી,	અગ્રાહિક રથયાત્રા સહી,	
તીર્થયાત્રા (ત્રીજી) કહીઈ જોહ,	કુંભારપાલ કીધી તેહ.	૭૨

ફહા.

સકલ કામ કુમાર કર્યા, રાખ્યું જગમાં નામ
 નીત સેવા કરધ ગુરતણી, મુખિ બોલધ^૧ ગુણગ્રામ. ૭૩
 ગુણ ગાય નિજ ગુરતણા સુણધ વખાણજ સાર;
 વીરચરિત્ર તિહાં વાંચતાં આલ્યો એધ અધિકાર. ૭૪

હાલ.

રાગ આશાઉરી—રાગ સિંધવો

અધિકાર એધતણોઅ જ્યે, તિહાં બોલધ જનવર વીર સોય;
 તિહાં^૨ પુછધ અભયકુમારસાર, સ્વાંમીકહોપ્રતિભાતણોઅ વિચાર. ૭૫
 શ્રીજીવીત સ્વાંમીનું બિંબ જેહ, કેતોક કાલ પૂજાસધ તેહ;
 જનવીર કહધ સુણિ કહુઅ જેહ, ઘણો કાલવલી પૂજાંપાંમધતેહ. ૭૬
 આગલિં હોસધ કુમારપાલ, તે પ્રતિમા પૂજસ્યધ ત્રિણ કાલ;
 અસુ^૩ વચન કહેં મુનિહેમરાય, નૃપ કુંભરનરિદહ ખુસીઅ થાય. ૭૭

ફહા.

ખુશી થયો બહુ નરપતિ, વીરધ કીધી સાર;
 નિજ^૩ જીવૈધ હુ ચઢયો, સકલ થયો અવતાર. ૭૮

ચઉપધ.

સકલ થયો માહરો અવતાર, વીરધ કીધી માહરી સાર;
 રસનાઈ ચઢીઓ મુઝ નાંમ, તો સહી સઘલાં સીધાં કાંમ. ૭૯
 તવ હરખી બોલ્યો નૃપ તિહાં, સ્વામી કહું જન પ્રતિમા કીહાં;
 ગુર કહધ વીલાપાટણ જસધ, જીવીત સ્વાંમીની મરતિ તસધ. ૮૦

૧ મુનિવર ૨ નર ૩ શ્રીજનજીવૈધ.

- ગાંમ ઠાંમિ થિતિ પૂછી કરી, ભૂપદં તિહાં પ્રતિમા ઉદ્ધરી,
 બહુપરિ પૂજા કીધી ઘણી, આવ્યા સ્વાંમી પાટણુ ભણી. ૮૧
- વાજ્ર કોડિ વળડયાં ત્યાંહ, આંણી પ્રતિમા પાટણુ માંહિ;
 નિજધરિ રત્ન દેહરાસર કરી, જીવીત સ્વાંમીપ્રતિમાતિહાં ધરી. ૮૨
- ખાર હજાર ભલાં જે ગામ, તેહનો જે વલી આવધ દાંમ,
 તે જનપૂજા કામિં સહી, તે ધન ખીજઈ આનકિં નહી. ૮૩
- ચીવર ચોખાં અંગિધ ધરી, ભૂપણુ ફૂલઈ શોભા કરી;
 કેસર ચંદન અગર સુધૂપ, શ્રેણિકપરિં જન પૂજઈ ભૂપ. ૮૪
- જન દેખી હરખઈ બહુભાતિં, રત્ન ચઢીઉં દારિદ્રી હાથિ;
 યુડતાં જમ જડીઉં વહાણુ, કિમ આનંદ લહઈ તસ પ્રાણુ. ૮૫
- જમ લંકયો લહઈ અમૃતકુડ, ભૂખ્યાં ભોજન ખીરહ ખંડ,
 તિમ પ્રતિમા દેખી ઉલસઈ, જનમૂરતિજન સરીખી વસઈ. ૮૬
- નિત ઉઠી નૃપ પૂજા કરઈ, શ્રીજન ધ્યાન હઈઆમાં ધરઈ,
 પાંચ નમુદ્યાણુ નરપ્રતિ^૧ કહી, દિનપ્રતિ જન વંદઈ સહી. ૮૭
- ખિહુતરિ સામંત રાજા વલી, વડ વિવહારી સાથિં મિલી;
 હસ્તી ખંધિઈ બધસી રાય, નિતિ ત્રિહુયણુ પ્રાસાદિં જાય. ૮૮
- ધરિ આવી જનપૂજા કરઈ, નિવેદ્યાલ લેઈ આગલિ ધરઈ,
 સાંજ સમય જન પૂજઈ સહી, દીપધૂપ કરતો ગહઈ ગહી. ૮૯
- એક દિવસ નૃપ કુંભર નરિંદ, પૂજેવા શ્રીવીરજીણુદ;
 વણુ વાયરું પટોણુ જેહ, કુંભારપાલખ માગ્યું તેહ. ૯૦
- વેગઈ સેવક બોલ્યો તહી, પટફૂલરઆદિં અંગોગતનહીં,
 બંભેરા નગરીનો રાય, પાલકરીપટફૂલ ચિહુદસિં જાય. ૯૧
- કુંભારપાલ પૂજનંઈ કામિ, ફત મોકલ્યો તેણું ગામિ;
 ભલી ભેટિ દીધી તસ હાથિં, કાગલ લેખ લીખ્યો બહુ ભાંતિ. ૯૨

દૂતર્થ જઇ વિનવીઓ રાય, બિઘ કરજોડિ લાગો પાય;
 કુમારપાલ મોટો અદ્ભુત, સ્વામી હું તસકેરો દૂત. ૯૩
 તેણુઈ ઇહા જનપૂજને કામિ, મુઝ મોકલીઓ એણુઈ કામિ;
 આલો પટોલું અણુવાવર્યું, વિવિધ ભાતિ નઇ હીરઈ ભર્યું. ૯૪
 તવ નરપતિ નર જોલ્યો તાંહ, જે અરથી તે આવે આંહ;
 તર્થ ફેરવીઉ કવણુ વિશેષ, તુઝ પટફૂલ ન આપું એક. ૯૫
 જા તું મારગિ તાહરઇ વહો, મુખ લેઇ શું ઉભો રહો;
 માનબ્રજ કરી કાઢિઉ જસઇ, હીતકારણિં કવિ જોલ્યો તસઈ. ૯૬
 દાંણી ડાંગીઓ માગણુ આડ, સારથી નઇ દૂલવઇ તે ધાડ;
 દરવાની રાજનો દાસ, દૂલવી ગુણુ નવિ કહીઉ તાસ. ૯૭
 હાકયો હડસેલ્યો જે દૂત, વલ્યો દૂત^૧ થયો ભયરવ ભૂત;
 આવ્યો કુમરનિરંદહ જહાં, અતિ કકલતો જોલ્યો તિહાં. ૯૮
 સ્વામી એ રાજા દુરદાંત, તુલનઇ જલ ટીપું નવિ પાંતિ;
 ફેકટ શોભા ખોવા કાજું, મુઝ મોકલીઉ એહનઇ રાજ. ૯૯
 સુણિ વચન ખીજ્યો તિહારાય, બાહડદે તેડયો તસ કાય;
 લેઇ કટક જાઉં તેણુઇ કામિ, કર રાય વસઇ જેણુઈ ગામિ. ૧૦૦
 એક હજારનઈ સહઈ ચ્યાર, રેડંઈ પુરૂષ ચઢ્યા તેણીવાર;
 હય ગય રથ સુર અનેરા બહુ, યુધ કારણુ નર ચાલ્યા સહુ. ૧
 વીટિઉ બખેરાનો કોટ, કરગય પરિં દેવા દોટ;
 પડયું કટક તિહાં છાનું ઝસાહી, વલ્યું સેન રાજનઇ થહી. ૨
 સોવન કોડિ તિહાં લાગુ હાથિ, અગ્યાર સહાં વાજ બહુભાતિ;
 ભલા સાલવી સાત હજાર, કબજ કરઈ મંત્રી તેણીવાર. ૩
 બાહડદે તિહાં ચઢીઉ ગયંદ, ફેરી આગન્યા કુમરનિરંદ;
 પાડયો કોટનઇ ઘટિં દલ્યો, હલ ગાધઈઉઘ ધાલી વલ્યો. ૪

આળ્યો કુમરનિરંદહ જીહાં,	ચરણે શિષ નમાવેં તિહોં;	
કરરાય નધ ધાલ્યો પાય,	કુમારપાલ હરખ્યો તેણુધ કાય.	૫
રાજધંટે દીધું તસ ^૧ નાંમ,	મંત્રીની વાંધી બહુ માંન ^૨ ;	
નૃપનર્ધ નાવિ દૂહલ્યો લવલેશ,	આખ્યો સવાલાખ તસ દેશ.	૬
કુમારપાલ કહેં સાંભલિ રાય,	જીવતણી કરજે રક્ષાય;	
ટાલેઅ કર અનર્ધ અન્યાય,	છોરપરિ પાલે પ્રજાય.	૭
મુઝ અપરાધ ખમે નરનાથ;	તુઝનર્ધન ઘટે એવડી વાત;	
શ્રીજીનપૂજા કરઈ કાજ,	હત મોકલ્યો તાહરઈ રાજ.	૮
તઈ હેલ્યો મુઝ સખલો દૂત,	તુઝનર્ધ ન ઘટે ખત્રિપુત;	
પુણ્યનણી એ હુંતિ વાત,	હરખઈ કાજ કરી જધ નાથ.	૯
એણે વચને નૃપ લાજ્યો ધણ,	અતિ ઓછું ભાવઈ આપણું;	
હું મૂરખિ નર્ધ હું અજ્ઞાન,	પુણ્ય ઠામિં કીધુ અભિમાન.	૧૦
જસ્યું ક્યું હું પાંખ્યો તસ્યું,	મુખ લેધ હુંઝ બોલું કીસું;	
માહરા કરણી સારં વલી,	તુઝવિણ બીજો નાંખધ દલી.	૧૧
તાહરા ગુણનો પાર નવિ લહું	તાહરં વચન સરિ ઉપરિ વહું;	
તો અવગુણ પુઠિં ગુણ હોય,	અવર પુરખ ડંસ સહુ કોય.	૧૨
જહિધધ ન જંડધ પૂરવ વાત,	હુંસા ઉપરિ મારધ લાત;	
વરરચિ વિપ્રઈ જો શુ ક્યું,	માર્યો મંત્રી તો ચિત્ત ઠ્યું.	૧૩
સરીધ સમતા નાંણી માંહિ,	વરરચિને મરાખ્યો ત્યાંહિં;	
અસ્યો ન દીસઈ જગમાં તેહ,	પાછું વચરં ન લાવધ જેહ.	૧૪
દ્વીપાંચન તાપસ દગ્યો એક,	તેણે નરનારી દલાં અનેક;	
નારદ મુહુત તણો વલી કામિ,	દુપદીને મુંડી પરગામિ.	૧૫
કોણીધ કુવચન બોલ્યું ક્યાંહિં	ખિણખિણ સાલઈ હઠડામાંહિં;	
વાસુદેવ ત્રિપૃષ્ઠ ચઢીઉં માન,	સીસું ઢોલ્યું સેવક કાંનિ.	૧૬

માગી વસ્ત જો ન દીર્ઘ કોઇ, તિહાં વિખવાદ ધણેઈ હોઇ;
 કોણીનઈ ન દીડે ગજહાર, હલ્લ વિહલ્લનો ટોલ્યો કાર. ૧૭
 ઈંમ અનેરા દ્રષ્ટાંત જોય, કલિમાં સાંખી ન રહે કોય;
 સમરથ હુઈ તો વાલઇ તદા, શક્તિ વિના કર્મ બાંધઇ તદા. ૧૮
 પડિપાંન ચૂનો સહુ દીઇ, જીભ સ્વાદ તે સહુકો લીઇ,
 ખંચઇ હાથ પડંતઇ દાય, તે નર નહી જે ન દીર્ઘ ધાય. ૧૯
 તવલગઈ મુનિવર તવ વધરાગ, જીહાં લગઇછલવા નપડઇ લાગ;
 તવલગઈ સતાનઇ તવલગઈ સતી, એકકમિં મિલ્યાં જીહાં નથી. ૨૦
 સમતાશીલ નીરહી દાતાર, માયા લોભ જસ નહી લગાર;
 માંન રહીત નર જે કહધવાય, કામ પડઇ સહુ જાણ્યા જાય. ૨૧

દુહા.

કામ પડિ જે કેસરી, ફૂડ નહીં મનમાંહિં;
 શક્તિ છતીઈ જે ખમઇ, સીસ નમાવું ત્યાંહ. ૨૨

ઢાલ.

રાગ—મલહાર

(વીરમાતા પ્રતિ કારણિ એદેશી તથા કાયા વાડી કારમી એ દેશી)

સીસ નમાવું તેહનઈ, ગુણ તેહના ગાસું;
 શક્તિ છતી નર જે ખમ્યા, નિજકર્મ અહીઆસું—સી. ૨૩

નમું રધુવસી રામનઈ, માની કેકઇ માત;
 દેશવટો મનિ નવિ ધરીએ, ગુણ એહ વિખ્યાત—સી. ૨૪

ત્રેવીસમે તીર્થકર, સમતારસ [મરીઓ;
 કમઠ જીવપર સો (દયા) કરઇ, રોષ તિહાં નવિ ધરીઓ—સી. ૨૫

બ્રાતઈ બ્રાત કઢાવીડિ, જૂવિ રાય સુમિત્રો;
 તેણુઈ નિજ અંધવ રાખીઆ, જે જન્મના શત્રુ.
 શ્રવણે ખીલા જીન અમઈ, જેણુધ મેર નચાવ્યો;
 શકતી છતા નવિ ફેરવી, સમતારસ (જો) નાવ્યો^૧-સી.
 ચક્રીચક્રી બલ બહુગુણું, બાહુબલિ^૨ માંહિ;
 ભરત સરિ મુંઠિ મુંકતાં, આંણુધ સમતા રમાંહિં.
 પગ પૂંજુ પુંડરીકનાં, કહણુ બ્રાત કીધું;
 ચારિત્ર લેધ રાજ તિહાં, કંડરીક નઈ દીધું-સી.
 શનત કુમારનઈ નિત નમું, તપ કરી તન ગાવ્યો;
 શકતી છતી નર તેહમાં, પણિ રોગ ન ટાલ્યાં-સી.
 અલક્ષ્મી ચક્રીનઈ નમું, જેણુધ વિપ્ર વધાર્યો;
 પંથિ ન આપ્યો સાથુઓ, અવગુણુ તે નવિ ધાર્યો-સી.
 તેહની પાંતિનો તું સહી, નૃપ ચલિલક વસી;
 દેસ દેઈ મુઝ તું માહરો, મુખિ ધણુંજ પ્રસસી-સી.

ફહા.

સીસ પંનમાવું તુઝ સહી, સમર^૩ તાહર^૩ નાંમ;
 હું સેવક તું ઠાકુરો, જીમ હનુમાન નઈ રાંમ.
 પદ્મોત્તર ને વિમલબોધ, બિહુંવચિ વાધિ પ્રીતિ;
 તેણુઈ ન્યાયી તુમસું વલી, રાખું નરની રીતિ.
 મુઝનઈ બોલ તુહો કહ્યા, તે રાખું મનમાંહિં;
 આણુ ફિરધ તુહા દ્વાસની, જીવ ઉગારું લાંહ.
 અવર અન્યા ટાલુ સહી, છોર પરિ પાલુ પ્રમય;
 તે પુણ્ય સધલું તુહા તણુઈ, કુંભરનિરંદહ રાય.

અસું કહી નૃપ સંચર્યો,	આવ્યો જીહાં	બંધેર,	
જીવજંત	ઉગારવા,	ફેરવ્યો દેશ	ઢંઢેર, ૩૭
અન્યાય અકર ટાલ્યો સહી,	દેસ નગર નિજ	નામ;	
જગત્ર જન સુખીઆ કીઆ,	કુમારપાલ નર્થ	નામ.	૩૮
કુમારપાલ નિરંદ્રો,	મત્રી બાહડ	જેહ;	
પૂરવિ બંધેરા થકી,	લાવ્યો સાલવી	તેહ.	૩૯

ચઉપધ.

હવઘ સાલવી સાત હજારિ, પાટણ વાસ્યા તેણીવાર;
 વણઘ પટોલા તિહા તતખેવ, તે પહરિઈ પૂજઈ નૃપ દેવ. ૪૦

એમ જીનવરની પૂજા કરઈ, અરિહત નાંમ ઋદ્યમાં ધરઈ;
 નિત રાખે નિજ ગુરનું ધ્યાન, વિધિ કરી સુણતો બાપ્યાન. ૪૧

એક દિવસ નૃપ સભા મઝાર, પંડિત નર બાધા તસ ૧ઠાય;
 પૂજઈ ગુર નર્થ થઈ પ્રસન્ન, કહુ સ્વાંમી આજકુણુ તિથિ દિન. ૪૨

સહસાકાર ગુર બોલ્યા સહી, અજઘ ૨અમાંસનઈ પુનિમકહી;
 તવ બ્રાહ્મણ બોલ્યા તિહા હસી, કહોનઘ બુદ્ધિ નહી ગુર જસી. ૪૩

જગ જાંણે જે આજ અંભાસ, હેમઘ ભાખીઈ પુનિમ તાસ;
 કાલા કાગને ઉજલ કહઈ, મૂરખ તે સાચું સદહઈ. ૪૪

ફિકર હુઉ તવ કુમરનિરંદ, હાકી બોલ્યો હેમ સરિંદ;
 પંડિત વાદ કરોછો કાંઈ, અમાંસ પુનિમ રાતિ જણાઈ. ૪૫

હવઈ વચન વિચારી તહીં, બાંભણુ તો મુઝ હેલઘ સહી;
 જીનશાસન નઈએ હેલસ્યઈ, તવ જગમાંહિં ઉડાહ થસઈ. ૪૬

તેણે કારણુ મુનિ કરઈ ઉપાપ, તેડી દેવી તેણઈ ઠાય;
 વાત સકલ તસ માંડી કહી, તવ બોલી દેવી ગહધગિહી. ૪૭

મ કરીસ ચિંતા તું ઋષિરાય, પુનિમ થાપવા કરું ઉપાય;
 આહણુ ભટની પતિ. જમનય, જ્યજ્યકાર જનશાસન થાય. ૪૮
 અમું કહીને આવી રાતિ, ઉગ્યો ચંદ તારા બહુભાતિ;
 દેવી કુંડલણુધ પસાય, બાર જોયણુ અજૂઆણું થાય. ૪૯
 પેખી તારા ઉજલ ચંદ, હમડમ હરખ્યો કુંમરનિરંદ;
 બાંભણીઆ મુખ કરતા મંદ, સકલ લોક હુઓ આણુંદ. ૫૦
 જસ વાધ્યો જનશાસન તણો, મહિમા સખલ હુઓ ગુરૂ તણો;
 ધણા લોક કહમ જૂઠા બ્રહ્મ, સાચો તે જનશાસન ધર્મ. ૫૧
 જત્યો વાદ હુઓ પ્રભાત, હેમાચાર્ય જોડમ હાથ;
 શ્રીસંઘ સાચિં ખમાવે સહી, મૃષા આજ મઈ પૂનિમે કહી. ૫૨
 જનશાસન રાખેવા લાજ, જૂઠું હું મુખિ બોલ્યો આજ;
 તે તુલ ખામું સંઘ સુજાણુ, જિમરહમ(થિર)જનવરનીઆણુ. ૫૩

ફહા.

આણુ ન ખંડમ જનતણી, પાપભીર મુનિ હેમ,
 દયા ધર્મ દીપાવતો, જનશાસન પરિં પ્રેમ ૫૪
 શાસન દયા નમ કારણિં, કબહીક કહમ અસત્ય;
 મનમાંહિં સાચુ સદ્દહમ, નિર્મલ રાખમ મતિ. ૫૫

હાલ.

રાગ—માલવ ગોટો.

નરા તંસ નમો, સરલ મનિ સાગ સોટો,
 ન બોલમ મુખિ ખોટો,
 જીવ એહવા જોકો, સુગતિ ગામિં તિકો,
 તેહનઈ નહી જગિ પાપ મોટો, તેહના પાપની રજહ લોટો—ન. ૫૬

સુપુરુષ તે સહી, ન સુગ મનમાં નહી;
 પાપ કરતો મનમાં સંકાય;
 સંસાર ખીહતો રહ્ય, દોષ નિજ મુખિ કહ્ય,
 તે નર મુગતિમાં કાં ન જાય-ન. ૫૭
 નારિસું નિત રમ્ય, કામ વિરસ્યો ગમ્ય,
 જીવ હણુંતો સખલ ધૂન્ય,
 પાપ પરિગ્રહ ધણો, મેલતાં નવિ ખીહ્ય,
 સોય ભવિગણ્ય ખૂઝ્ય, તેહનય મુગતિનો સેર સૂઝ્ય-ન. ૫૮
 કાંમ પુણ્યતું કર્ય, નિધંસપણું આદર્ય,
 જતનસું ઉપગરણું ન રાખિ,
 વરત મયલાં કર્ય, સંકે મનિ નવિ ધર્ય,
 સોય(કેમ)મુગતિનોમાગયાખ્ય, જાતા રહ્યા જીવ પાખ્ય-ન. ૫૯

દ્વિતી.

સાગપરિં મન સરલ બહુ, સ્વાંમી હેમ સૂરિંદ;
 પુનિમ થાપી કારણિ, મનિધરી આણુંદ. ૬૦
 મિછા દુકકડ દેધ કરી, હુમ્મલ મુનિવર નિકલંક;
 સોય પુરુષ હલૂઓ સહી, દોષ ઠામ ધર્ય સંક. ૬૧
 સુપુરુષ જાણી નૃપ ભણું, સુણિં તું મુનિવર હેમ;
 જૈન (ધર્મ) ઉપરિ શૈવને, દ્વેષ ધણો તે કેમ. ૬૨

હાલ.

રાગ-આશાઉરી-પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા એ-દેશી.

રાગ-વિરાડી તથા રા-સામેરી.

હેમ કહ્યું નૃપ સાંભણોએ, એક દિન ઋષભજીણુંદ રે;
 નયરી અગોધ્યા નઈ વનિ, સમોસર્યા ગુણવંત રે-હે.

વનપાલર્થ જઈ વિનવ્યો, સ્વાંભી ભરત નિરંદ રે;
 સાઢિયાર કોડિ ધનન, દેતો અતિહી આણુંદ રે-હે. ૬૪
 પંચસહ્યાં શુભ સકટમાં, મોઢક ભરી સાર રે;
 બહુ પરિવારસું પરિવર્યો, વદન તેણી વાર રે-હે. ૬૫
 વિધિય વંદણ કરઈ રાગીઓ, અભિગમણ દસહ પ્રકાર રે;
 ભરત નરેન્દ્ર સાયવઈ, ચૂકઈ નહીઅ લગાર રે-હે. ૬૬

ચઉપધ

આચાર રાખઈ મનિ ઉલ્લાસ, સચિત વસ્ત ન રાખઈ પાસ;
 અચિત આભણું નઈ શુભ વસ્ત્ર, તે નૃપ રાખે અતિહી પવિત્ર. ૬૭
 મન એકાંત અલગું નહી કીહાં, એક સાટિક ઉત્રાસણ તિહાં;
 કર જોડઈ જીન દેખઈ જસઈ, છત્ર ખડગવાણહી નહીતસઈ. ૬૮
 મુકુટ ચામર મુકંઈ સહી રોઈ, ત્રિણિ પ્રદક્ષિણ દિધ તેણેં ઠાય;
 શ્રીજીનવરના વંદઈ પાય, ઈંદ્ર પાસઈ જઈ બધસઈ રાય. ૬૯
 સ્વામી ધર્મ કહઈ એકમના, દાંન શિલ તપ નઈ ભાવના;
 એ ચિહુ બોલિ તરઈ નરનારિ, દાન વડુ એણઈ સસારિ. ૭૦
 દાંનિં મુનિવરનો ધર્મ રહઈ, દાનિં તપીઆ બહુ સુખ લહઈ;
 દાંનિ સાસન દીપઈ સહી, ઘણા પુણ્ય કરઈ ગહધગહી. ૭૧
 દાંનિ જ્ઞાનતણી વૃદ્ધિ હોય, દાતાસુખ સાંહસુ સહુ જોય;
 મુનિ મુખની કુંચી દાતાર, દાતા વિણ પડઈ ચ્યાર હજાર. ૭૨
 પંચ સહ્યાં તાપસ જે કહ્યાં, દાતા વિણ તે તરસ્યા રહ્યા;
 વરસ૧ એક કર્યા આદિનાથ, જો ન કર્યો કુંણઈ ઉંચો હાથ. ૭૩
 ઋષભ કહઈ સુંણિભરતવિચાર, વસુધાતુ આભણું નર સાર;
 નરતુ આભણું જેહ નિધાન, ધનતુ આભણું જે જગિ દાન. ૭૪

દાનતણું આભણું સુપાત્ર, સાલિભદ્ર સુકોમલ ગાત્ર,
 મૂલદેવ ધનો ધનસાર, દાનિં તે સુખ પામ્યાં સાર. ૭૫
 જો સાગર જગિ કૃપી થયો, તે સુખ લેધ નીચો ગયો,
 જો જલધર વરસીદિ તતખેવ, તો સહુ મસ્તગિ ગાજો તેહ. ૭૬
 તેણુઈ કારણું પુણ્યસાલા સાર, દાન દીઉ નર જીમ જલધાર;
 દાનિંઈ લજ્યા દાનિં માંન, દાન વિના^૧ પસુઆં અજ્ઞાંન. ૭૭
 વસ્ત્ર અનોપમ પહધરઈ સાર, હાથિ મુદિકા વેષ સદાર,
 અતિઆહારનિતિ મેવા ખાય, દાન વિહુણી કીર્તિ જાય. ૭૮

ફહા.

દાન વિના કીરતિ નહીં, વેલિ વિના જીમ પાંન;
 તે મૂરખ ફેકધ કરધ, દીધા વિણ અભિમાંન. ૭૯

કવિત.

સીહ મોટીમનુ ન્યાય, અનેકનઈ એકલો ગંજધ,
 ઉદ્ધધિ મોટીમ ન્યાય, દરિદ્ર દેશના ભજધ;
 મેર મોટીમનુ ન્યાય, જહાં જીન ઉત્સવ થાય;
 મહિપતિ મોટીમ ન્યાય, જગત્ર જન લાગધ પાય;
 પાછકો કોઈ ખરચઈ નહી, લહધણુધ થાલી કેમોટિ ધરઈ;
 કવિ ઋષભ એણીપરિં ઉચરઈ, તે નર મોટીમ કાં કરઈ. ૮૦
 હરિ મોટમ તો ન્યાય, દીર્ઘ જોણે દૈત્ય વિડાર્યો;
 રાધવ મોટમ ન્યાય, સાયર જોણે પથર તાર્યો;
 પાંડવ મોટમન્યાય, ચલ્ય ન દૂતે હાર્યો;
 પ્રેમે આધા ઠેલતા, દાનકાજિ નાઠા કરધ;
 ગુણ અગે નહીં એ, તે નર મોટમ કાં કરઈ. ૮૧

દૂહા.

મોટિમ ખરી નર તેહની, વણ દીધછ નવિ ખાય;
 યાયક જન પંખી પથુ, ભૂખ્યો કોઇ ન જાય. ૮૨
 પાત્ર મુનિનઈ પોખીઇ, સુખ દીજઈ પરદેહ,
 ઋષભદેવ કહઇ નૃપ સુણો, જીવ્યાનું ફલ એહ. ૮૩

ચરિત્ર.

એણે વચને હરખ્યો ભરતરાય, કરજોડિ બોલ્યો તસ ઠાય;
 સ્વાંમી પધારો માહરધ ધધરિ, અનપાંન દીઉં બહુ પયરિ. ૮૪
 ઋષભ કહઈ સુણિ ચક્રીભરત, તાહારા આહારતણો નહી અર્થ;
 રાજપિંડ મુઝ નાવધ કામિં, નૃપ ધન ખરચો ખીજઈ કામિ. ૮૫
 એણે વચને હુઉ ખિણુ ખેદ, વેગેં બોલ્યો છંદ્ર સુદેવ;
 ભરત? ભગતિ સ્વાંમીની કરો, સુકૃત તણો ભંડારહ ભરો. ૮૬
 હરિ વચને નૃપ હરખ્યો બહુ, શ્રાવકજન મેલ્યા નર સહુ;
 ભાવ ભગતિ કરઈ રૂઝમોઠામિં, ગયાં નુહૃતરાં ગાંમો ગાંમિ. ૮૭
 કોડિબદ્ધ શ્રાવક તિહાં મીલ્યા, અનેક પુરૂષ ઉતિહાં ખીજભલ્યા;
 રાંધણીઆ થાકાં રાંધતાં, પુહુંચી ન સકે ૪નર પ્રીસતા. ૮૮
 ભોજન લાલચી જગમાં બહુ, વૃદ્ધબાલ નર ધાધ સહુ;
 ઠેલા ઠેલી કરઇ અતિ ઘણી, વઢઇ થાલ ડાખરીઆ ભણી. ૮૯
 ખૂટી લિઈ આખલ પાટલો, મનિ લાજઇ શ્રાવક જે ભલો;
 ઈંહાં જમવાનો નહી આચાર, એ ભોજનથી ખીચ સુસાર. ૯૦
 એમ જમતાં નર લજ્જ જાય, ઈમ જમતાં લાલચીઉં થાય;
 એમ જમતાં હુઇ લોલપીપણુ, ઈમ જમતાં હેલાઇ ધણુ. ૯૧
 ઈમ જમતાં પંતુ રહઈ ધર્મ, ઈમ જમતાં નર ભાંજે ભર્મ;
 ઈમ જમતાં અંગિઆલસ થાય, નર રલવાની કઆહઈ જાય ૯૨

સુપુરૂપ અસું વિમાસઈ ત્યાંહ, જીમતા લાજધ હધડામાંહ;
 ભોજન લાલચી થાધ ખુશી, માંગઈ જૂંટી ઉડી લીધ ધસી. ૯૩
 દિહાડી દિહાડી નર બહુ ધણા, જીમવા પુરૂષમિલ્યા બહુગુણા;
 લોક લાલચી ભોજન સાર, જીમવા લખકધ ડાઢ અપાર. ૯૪
 રસ લોલપી ધાધ નીતિ ઉડી, જીમ માંખી મધપૂડા પુઠિ;
 વનકેડિ જીમ બહુ વાંતરાં, જીમ સુંતધ ખેતઈ ઉદિરા. ૯૫
 જાણુ' જાણુધ વલગા કીડ, જીમ હરિત ખેતધ વલગા તીડ;
 ખાતા કો પાછું નવિ જૂધ, ભરિ પેટ ધરિ આવી સૂધ. ૯૬
 ઈંમ અણુતેડયા જીમવા ધસઈ, દાન કાજી નર પાછા ખસઈ;
 મોટાખોલ ખોલધ મોહીઆ, સોય મરી હોસઈ પોહીઆ. ૯૭
 ગુણુ વિણુ ગર્વ ધરઈ મનમાંહિં, કોડી એક ન ખરચે ક્યાંહિં;
 પ્રગટ દીસધ પેટભરા, સોય મરી થાસઈ કૂતિરા. ૯૮
 દાંન શીલ તપ નધ ઉપગાર, ન લહધ શાસ્ત્રતણોજ વિચાર;
 આપ પ્રસસી જીમવા જાય, મરી પુરૂષ રનધ ભઈસા થાય. ૯૯
 પરધર ભોજન કાંનિ સુંણી, અગિ સાતા ઉપજઈ ધણી,
 જાંડધ જમધ કરઈ અન્યાય, મરી પુરૂષ તે ગર્હભ થાય. ૧૦૦
 જે લૂખાં ઈંદ્રી વસી કરેં, હરખેં તિહા આવેનહિં તુહુતરે;
 લોભ રહિત નર લાગો પાય, તેહનો જસજગતમાડેકહઈવાય. ૧
 કાયા કરણુ લોચન નધ નાક, એહના જીતણુ હારા લાખ;
 જે નર જીહ્યાનધ વસિ કરઈ, સોય પુરૂષ સધલામાં સિરઈ ૨
 સસ્કૃતરસ તવ લગઈ ભાવિં, જવલગઈ મીઠાં નિસુંણ્યાં કાચ્ય;
 કાવ્યતણો રસ તિહારઈ ગયો, ગીત નાચ રસ પ્રગટ થયો. ૩
 યગીત નાચ રસ તિહારઈ ભંગ, જવ ન દીહું નારીતું અગ,
 ઋપભ કહઈ રંભા રસ ગલ્યો, લૂખ્યાં ભોજન જીહારધ મિથ્યો. ૪

૧ એ હરખે ૨ તે ૩ ખોલાય. ૪ તાન માન રસ તિહાર ઈન્દ્રિય.

જેહનઘ દોઘ વિષય અતિ વડૂઆ, બોલે ખાધ ધૂત લાડૂઆ,
અનંતમેર થકી બહુ ધાન, ખાવે નવિ લહે ન સાન; ૫
તેણુઈ કારણિં નર પડિત તેહ, રસના વસિં રાખઈ નર જેહ,
ખાટઈ ખારઘ ન ધરઘ ખેદ, વલી સુંણ્યો ભોજનના ભેદ. ૬

ફહા.

મનમાં ઇચ્છા નવિ ધરઘ, મહોતે પરિ ધરિ જાય,
લોક વિવહાર રાખી જમઈ, ખાવિં નિર્મલ થાય. ૭
જસ તેહનો જગમાં વાઘઘ, તે નરને નહી દોષ;
જમતાં હર્ષ ધરી નહીં, નહી મનિ ઇન્દી પોષ. ૮
એ વિધિ શ્રાવક નઘ રસહી, પાલઘ તે નર સાર;
શાસ્ત્ર અનુસારિ વલી કહુ, સુપુરુષ બોલ વિચાર ૯

અઉપધ.

ત્રીજઘ તેડઘ જીમવા જાય, પેટભરી તિહા અંન ન ખાય;
સઘલી વસ્ત સખર નવિ લીધ, નવિ છાંડઘ નવિ પાછી દીધ. ૧૦
સાદ કરઘ નવિ ત્રાડઘ તાહી, ભોજન ભગતિ વખોડઘ નહી;
ઋષભ કહઘ વ્રત અગિ ધરઈ, તે નર જીમતાં તારઘ તરઘ ૧૧

ફહા.

એણીવિધ શ્રાવક જે જમઈ, તે ડનર મોટુ પાત્ર;
તપ જપ કિરીઆ આદરઈ, ભણઘ ભણાવઘ શાસ્ત્ર. ૧૨
પ્રાંહિ પુરુષ અરમાં વત્રી, જગમાંહી થોડી જાણ
શ્રાવક સહુ સરિ ડેખર, ગુણ સઘવાની ખાણ ૧૩
આગમ અર્થ ઉડા લહી, ન કહઘ પરના દોષ
ધન્ય જીવ્યું જગિ તેહનુ, કરઘ અસ્યાનો પોષ ૧૪

૧ તો ઘટ નિર્મલ થાય. ૨ કહી. ૩ તે પણ શ્રવને ચિ-તે ગમે.

તેણુઈ કારણિ ભરતેસર, મેલિં પાત્ર અનેક,
 મેધનણિ પરિ વરસતો, કર નવિ ખંચે રેખ; ૧૫
 વૃક્ષ ફલઈ જીમ પંખીઆ, આવી મિલઈ બહુ ભાતિ,
 તિમ ભરતેસર આંગણુછ, ભોજન હુછ પરભાતિ ૧૬
 જીમતાં આલસ નવિ કરઈ, દેતો ન ખંચઈ હાથ.
 રાંધણીઆ થાકા સહી, તેણુછ વિનવીઉ નાથ ૧૭

ચઉપધ.

નાથ તેણે વીનવીઉ જસઈ, સ્વામી પુરૂષ મિલ્યા બહુ અહિ,
 શ્રાવક ભેલા લોક અનેક, એમ જમતા ન રહછ વિવેક ૧૮
 વિવેક વિના નવિ શોભછ પુણ્ય, વિવેક વિના નવિ શોભછ ગુણ
 વિવેક વિના તપ કિરીઆ કસી, વિવેક વિના વિણુ સાડઈ સહી ૧૯
 વિવેક વિના નવિ શોભછ ધ્યાન, વિવેક વિના નવિ શોભછ જ્ઞાન,
 વિવેક વિના ભણું નહી દાંત, વિવેક વિના નવિ શોભછ ગાંન ૨૦
 તેણુઈ કારણિ નૃપ કરી વિવેક, જીમ કો નિતી ન લોપછ રેખ,
 નીતિ વિના નવિ શોભછ રાજ, નિતિ વિના મુંધર્મહ કાજ ૨૧
 નિતી વિના ઘર શોભા કમી, નિતી વિના પતિ બાઈખસી,
 નિતી વિના કસુ નહી સાર, નિતી વિના સી જીમણુવાર ૨૨
 તેણુછ ભરતેસર કરે ઉપાય, જીમ શ્રાવક અલગા ઉલખાય,
 સુણિ વચન ભરતેસર રાય, ધસી નીતિ કરછ તેણુઈ ઠાય ૨૩
 શ્રાવક સમકિત ધારી જેહ, વલો વતધર કહોછ તેહ,
 ભોજન કારણુ રાખ્યા સોય, તે ભેલા દુગ્ધ નહી કોય ૨૪
 ઉલખ્યા કારણિ તસઠાય, રત્ન કાંગણી કર લીછ રાય,
 રેખા ત્રિણિ નર હધઈ કરછ, સમકિત દ્રષ્ટિ સો પણિસિરિ ૨૫
 જે વ્રત અંગે જેતાં ધરછ, તેહ નઈ તેતી રેખા કરછ,
 મુપરિ ભગતિ કરછ નરનારિ, ચીવર ભુપણુ દીછ તસઠાય ૨૬

કાલઘ ભરત ગયો પરલોક, આદિજસા હુઓ પુણ્ય યોગ;
 તેપણિ ભગતિ કરઘ નર સાર, કંઠે ઠળ્યા સોનાના તાર
 આઠપાટ અનુક્રમઈ ગયા, તવ દોરા સુતરના થયા;
 કાલે તિર્થંકર વિરહ થાય, જીનનવદશ વચિ મુનિવર ગયા.
 કાલે આવક સધલાજ થયા, વ્રત છંડી ધરમાંડી રહ્યા;
 કંન્યાદાન પ્રકાશ્યઈ સહી, નિશિ ભોજન કરતા ગહગહી.
 સનાંન શ્રાદ્ધ સંવત્સરી જેહ, ઉખલ મુખલ ૧કહીધ તેહ;
 અનરથ ધણા પ્રકાશ્યધ બહુ, કાલે આવક વડા સહુ.
 ૨શ્રી શ્રેયાંસજીન પ્રકટયાં જસઈ, સુધો ધર્મ પ્રકાશ્યો તસઈ;
 મિથ્યા શ્રેય તેણુધ કર્યો નિષેધ, તેણે આલણુ મુનિ ઉપરિ ખેધ,
 જે જે પૂછઈ કુંભરનિરંદ, પડઉત્તર દીઈ હેમસૂરિંદ;
 શુદ્ધ વાત ગુરુમુખથી સુંણી, અતિ હરખ્યો પાટણુનો ધણી.

ફહા.

કુંભર નરેશ્વર ધમ કહઈ, તું ગુરુ અતિગુણવંત;
 તસું વચન મુખથી કહઈ, જેહવું જીન ભગવંત.
 એમ ગુરુ ઉપરિ આસતા, ગુરુતું વચન પ્રમાણુ;
 જે પુછે મુનિ ને જસ્યું, (ઉત્તર દીધ તેહને તસ્યું.)
 એક દિન એકે પુછીઉં, બેઠા મુનિવર જ્યાંહ;
 કોહો ગુરુ જ્ઞાનિ છે કસ્યું, મુજ કર મુકિ માંહિ.
 હેમ કહે તુજ હાથમાં, હરડે છે નિરધાર;
 સોય કહધ કો કારણઈ, મુનિ બોલ્યો તેણીવાર.
 હય આળ્યો છે હેમાધને, તેણે એ રાતો સાધ;
 સોય કહે હરખિઓ, નામ તમારે આદિ.

એક સમય વ્યાખ્યાનમાં, ગુર કહંધ મુખિ હાય;
 દેવલોધ કર તિહાં ધસે, નૃપ ભાખ્ય મુનિ કાંધ. ૩૮
 ગુર કહંધ પાટણિ દેવકંધ, શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વાંભી,
 દીપક વાટિ ઉંદરી ગ્રહી, ચાલ્યો કૌતગ કાંભિ. ૩૯
 તેણીયોતિં બહુ પરજાણ્યો, ચદરઉ તે ત્યાંહ,
 તેણુધ કરણિ નૃપ જાણ્યો, મુખિ ભાખુ હાય હાય. ૪૦
 સોય ચંદરઉ ઉલબ્યો, દેવખોધ નિજ હાથિ;
 તેણુધ કરણિં ધહાં કર ધસ્યા, સુણિ ચઉલક નરનાથ. ૪૧
 જ્ઞાનવંત ગુર જાણિ કરી, હરખ્યો કુમર નરિંદ
 સત્યવચન મુનિ તું કહે, જસું નર વીરજાણુદ. ૪૨
 કૌતગ કરણિ નૃપ તિહાં, જોવરાવ્યું નિજ ધધરિ;
 શુદ્ધવાત જાણી કરી, નૃપ હરખ્યો બહુપયરિ. ૪૩

ચઉપધ.

જ્ઞાનવંત ગુર જાણ્યા જસર્ધ, મનિ અનુકંપા આવી તસેં;
 રણુરહીત સહુ કોને કરે, સોવનસિદ્ધ વિદ્યા કરિ ધરે, ૪૪
 અસુ વિમાસી આવ્યો તિહાં, હેમાચાર્ય બધકા જીહાં;
 સોવન સિદ્ધિ પૂછી વિદાય, હેમ કહિ સુંણિં પૃથવીરાય. ૪૫
 દેવચંદ ગુર માહરો જોહ, તુઝનધ વિદ્યા દેસર્ધ તેહ;
 મુનિવચને ગુર તેડ્યા ત્યાંહ, વેગે આવ્યા પાટણુ માંહિં. ૪૬
 નૃપ સાંહમધે જાય જસર્ધ, ગુર પોશાલધ આવ્યા તસર્ધ;
 કુંમારપાલ તિહાં વદન ગયો, સુવિધિ શ્લોક સાંભલવા રહ્યો. ૪૭
 સભા સકલ વિસરજી જસે, કુંમારપાલ નૃપ બોલ્યો તસેં;
 સ્વાંભી સોવન વિદ્યા દીઓ, જાલરધટ સરીખો કલો. ૪૮

અસુ વચન નૃપ બોલ્યો જસઠી, હેમસૂરિ મુખિ ૧ બોલ્યા તસઠી;
 સ્વાંમી વિદ્યા છઈ તુલ્ય સાર, આપો સોય કરો ઉપગાર. ૪૯
 પૂરવે વેલિ કયાડી આસિ, તે તુલ્યો નિરખો મન ઉત્તાસ;
 ગુરૂ પરીક્ષા નઈ કાણ ત્યાહ. લેવરાવી આવક કર માંહ. ૫૦
 ત્રણા સાથિં વેલો ધર્યો, સોવન ૨ હુઓ તે સોલો જસ્યો;
 સોય ઓષધિ નૃપ નહ કહુ, એથી અનરથ કાંઈ મમ લહુ. ૫૧
 અસુ વચન ગુરૂ સુંણીઈં જસેં, દેવચંદ મુનિ ખીજ્યા તસેં;
 ગુરૂ વાત મુનિ ભાખી રહ્યો, કાયા કુ મ બરાગારિ થયો. ૫૨
 હેમ સગીમો મુનિવર જોહ, ગંભીરપણુ નવિ આંણુહ તેહ;
 તો કુણ ખીજો નર સોભાગ, એ વિદ્યાનો નહી કુંણુ લાગ. ૫૩
 એ વિદ્યા અનરથનુ મૂલ, એહથી સંયમ થાઇ ધૂલ;
 જો ચરિત્રનો અરથિ હોય, સાવધ વચન ન ભાખઇ ઉકોય. ૫૪

હાલ.

રામ ભણુહ ઉડીહ એ દેશી રાગ રામગીરી

સાવધ વચન મુનિ નવી કહીહ, નવિ કહઈ મંત્ર નહ મૂલરે;
 ઓષધ વેપચ ભાખઇ નહ, તો ૪ રહઇ સંયમ મૂલરે. સાં ૫૫
 જીવ છકાયરે રાખતો, ન કરઇ હિ સાની વાતરે,
 મત્ર તંત્ર મુનિ નવી કહઈ, તસમુનિ કહઇ જગનાથરે. સાં ૫૬
 નવવિધ પરિગ્રહ પરિગ્રહ, કારણુ પણુઈ પરિહાર રે,
 પંથ અર્યોનર પડિવજે, ને કહ્યા સંયમ ધારરે. સાં ૫૭
 જોણુઈ પનિજવર પરિહર્યા, ન કરઇ પરવર સાર રે;
 યોતિષ નિમિત્ત તે નવિ કરઈ, ૧ જો સુંધો અણુગાર રે. સાં ૫૮

૧ ભાખે. ૨ થયો. ૩ સોય. ૪ હોઇ. ૫ મદિર. ૬ તસ
 મુનિ કહીહજ સારરે.

સરીર શોભા મુનિ નવિ કરઈ, નવિ વંછઈ શુભ આહાર રે;
 સાનાગારવ તે પરિહરઈ, છડઈ કામવિકાર રે. સાં ૫૯
 પ્રમાદ પાંગરે પરિહરે, રાખે કરિઆમું રગરે,
 વધી વયાવય ખપકરઈ, કરતો રેહે ગુરૂ સંગરે સાં ૬૦
 જે સમુદાણી રે ભિક્ષા કરઈ, દોષ ખમતાકીસ દૂરિરે,
 જે તપ સંયમ ઉપશમી, ન પડ્યા સસાર પૂરિ રે સાં ૬૧
 જે ખડ્ગસરે ભિક્ષાવીઈ, છમ વિગય તણો આહાર રે;
 નહી તપ સંયમ ઉજમી, દુરગતિ ભજન હાર રે. સાં ૬૨
 મૃષા મુખથી ખોલઈ નહી, અદત્તતણું પચ્યખાણુરે;
 શીલ ધરઈ નવ વાડિસુ, નવિ ખડે જીન આંણુરે. સાં ૬૩
 જે અભિલાષીરે મોક્ષનો, તેણીઈ સંયમ ધ્યાન રે;
 મંત્ર સુકન મુનિ જે કહે, તે ખોઈ નિજ માન રે. સાં ૬૪
 માસ ખમણુને રે પારણું. મુનિ આવે ધરિઆરિ રે,
 નિમિત્ત કહે નર દયાભણી, હરખી ભીમની નારિ રે. સાં ૬૫

હૃદા.

ભીમનારિ હરખી ધણું, અનર્થ હુઓ તસ ધધરિ;
 પંચ જણા મરણિં ગયા, મુંણયો સોય સુપધરિ. સાં ૬૬

ઢાલ.

ગુરૂઆગુણ વીરજી ગાઇસું ત્રિભોવનનાથ, એદેશી રાગ વિરાડી તથા
 ધન્યાશ્રી

નગર રાજગ્રહી કેરો વાસી, ભીમ ભલો નરસાર;
 તવ તે ક્ષત્રિરાય સધાતિ, કટકઈ ગયો વરસ પ્યાર. ૬૭
 મુગતિ પંથનહી પામો નિશ્ચે, શુચિ દેસ્યે સૂરલાત;

મોટામુનિ મુકો મૂલમંત્રની વાત-એ-આં. ૧-

ભીમ સુભટ નવિ આવઈ પાછો, ધરિ જોઈઈ અનપાંન;
 સ્ત્રી કુલવંતી બહુ રીદાય, પશ્ચિ નવિ મુંકઈ માંન-મો. ૬૮
 એણુઈ અવસરિ મુનિ આબ્યો આગણિ, મુખિદીઈ ધર્મ લાભ
 ઉઠી અબલા મુખિ દૂખ ભાંખે, નયન ચૂઈ જીમ આભ-મો. ૬૯
 સ્વાંમી તુ સુપુરૂષમાં સારો, કહો કિમ મિલસ્યઈ કત;
 વરસ બાર ગયા વહી વચિમા, સાલઈ દૂખ અત્યંત-મો. ૭૦
 અતિ કશ્ચારસ દરિઓ મુનિવર, દૂખ ભંજે તસ ત્યાંય;
 વાંહણુઈ કંત મિલકયસહી તાહરો, મધરીસ દૂખ મનમાંહિ-મો. ૭૧
 એણે વચને બોલી તિહાં અબલા, તું જગિ પુરૂષ રતન;
 તુઝ વચને મિલસ્યઈ મુઝસ્વામી, તુઝ દેઈ લેઉં અન-મો. ૭૨
 હરખી અબલા બેઠી ઉતરઈ જપઈ મુનિવરતણું નાંમ;
 વાહણુઈ કંત મિલ્યો નિજનારી ઉતસવ હુઆ અતિ તાંમ મો. ૭૩
 ઉણુ કાલિ દાવાનલ દાધો ૧ જગિપાઈ ધનધાર;
 તિમ અગત્રા હઈઆમાં હરખી આલીંગ્યો ભરતાર-મો. ૭૪
 અન્ન ઉદક નિપાયાં સખરાં ફિરી ફિરી જૂઈ ભીમનારિ;
 એણુઈ અવસર દીઠો મુનિ તપીઓ તેડી આવી ધરિઆરિ-મો. ૭૫
 અનઉદક દીધાં મુનિ હરખિ ઉલટ અગિ ન માય;
 વિપરિત વાત વસિ ભીમામનિ, ચઢિઉ સખલ કષાય-મો. ૭૬
 કહઈ સાચુ કહઈ માઈં તુઝનઈ, તુઝ મુનિવર સી પ્રીતિ,
 નારી કહઈ તુઝ નિમિત્ત પ્રકાશ્યું, તેણે કંત રાખી રીતિ-મો. ૭૭
 ભીમ કહઈ તો માનુ અબલા, મુનિવર કેરૂ જ્ઞાન;
 કહઈ ઘોડી પ્રસવઈ સું બાલિક, ભાખઈ નિલકતું માંન-મો. ૭૮
 મુનિ કહે એ જણુઈ વછેરો, તિલક ભલાં તસ પાંચ,
 ઉઠી ભીમ વિડારઈ ઘોડી, નવિ આંણુઈ ખલખંચ-મો. ૭૯

- મિલ્યું વચન મુનિવરનુ જીહારે, ખત્રીઅ લાજ્યો તામ,
ધિગધિગ મુઝ જીવ્યા મસ્તગ કીધું કસાઇનું કાંમ; -મો. ૮૦
- દેખી તે મનિ અબલા લાજી, ધિગ્ ધિગ્ મુઝ અવતાર,
મુઝ માટઈ યિં હત્યા હુઈ દૂખ ધરિ ગયે વાહઇ ધાર-મો. ૮૧
- સોય સરપ દેખી અબલાનુ ભીમ હુઈ દૂખ ધાત;
હત્યા દોય હુઈ મુઝ મસ્તગિ, વક્ષી ધર ધરણીનો ધાત-મો. ૮૨
- ધરણિ વિણુ ધર સૂત્ર નસોભઈ ધરતાણુ મડણુ નારિ;
ધરણી વિણુ કોઇ પરહુણો આવી ન ચઢઇ ખારિ-મો. ૮૩
- ધરલજા વાધઇ ધરણીથી ધરણી ધર સિણુગાર,
ધરણી વિણુ નર લહઇ કોડી ગૃહી ધર્મ ન રહઇઆચાર-મો. ૮૪
- તેણુઈ કારણિ ભડભીમ વીચારઈ ગૃહી ધર્મ મડણુ નારિ;
તે અબલા પરલોકિ પુહુતી, ધિગ્ નર જીવ્યું સંસાર-મો. ૮૫
- ખાલપણુઇ જસ માતા મરણું, યોવન કાઝિં નિજનારી;
અંતે પુત્ર મરણુ હુઈ જોહને, ત્રિણિ દૂખવડાઅ વિચારી-મો. ૮૬
- એહવાં દૂખ દેખી કુણુ જીવઇ, જીવ્યા મસ્તગ લાત;
અતિવધરાગ ભીમ ભરાયું, કરઈ નિજ પ્રાણુનો ધાત-મો. ૮૭
- એમઅનરથ દેખઇમુનિ તપીઓ, મરણુ ગયા જણુ ચ્યાર;
ઋપિ ધિકાર કરઈ નિજ જીવિત, પયખ્યા વેદ આહાર-મો. ૮૮
- પંચ જીવ પરલોકિ પુંહુત. ભાખઇ સૂરિ દેવચંદ
તેણુહુ સાવધ (નિમિત્ત) નભાખુ સાંભણિ કુ મરનિરંદ-મો. ૮૯
- શુદ્ધ શ્રી, ન કરઇ ગૃહચ્ચતો સંગ;
જીહાં ' ચ્યાય વક્ષી સયમ ભંગ-મો. ૯૦

ફૂલો.

થોડો પરિચો વલી, ગ્રહસ્થ તણો તુ વારિ;
 ચંડપ્રદોતન ક્રિમ ઠગ્યો, વાર્તિંગ ઋષિ સંભારિ ૯૧
 અસુ વિચારી આપ તિહાં, સૂરિ શ્રીદેવચંદ,
 મધુર વચન મુખથી કહઈ, મુણિ તુ કુંભરનિરંદ, ૯૨
 સકલ ઋદ્ધિ પુણ્યઈ લહી, નહી તુઝ ઉણિમ રાય;
 સોવન સિદ્ધ બધી સહી, છહા પુણ્યરૂપીયા ૧માય, ૯૩
 એણે વચને નૃપ હરખીઓ, વંદા મુનિવર પાય;
 હવઈ સબધ લૂતાતણો, મુણ્યો સહુ સમુદાય, ૯૪

ચઉપધ

એણે અવસરિ રચણીય ઇજસઈ, લૂતાદેવી આવી તસઈ,
 રોગતણી અદ્રષ્ટા જોહ, નૃપ આગલિંમુણિ બોલી તેહ ૯૫
 હું પયસીસ તાહરા તનમાંહિ, તુઝ કુલિ રાગ્ન હુઆ મહાંઈ
 તેહને પૂર્વિ અરચો સરાપ, લૂતાદેવી કરઈ ઉપધાત ૯૬
 અસુ કહી નઈ દેવી જાય, કુંભારપાલ ચિતાતુર થાય;
 તેડયાં હેમસૂરીશ્વર તણઈ આપદ કથા તિહાં રાગ્ન ભણઈ ૯૭
 હેમ કહઈ નૃપ કીજઈ ધર્મ, જીમ દૂરઈ હુમ વેદની કર્મ,
 જીન પૂજે ઘો રસુપાત્રઈ દાંન મનમાં રાખો અરિહંત ધ્યાન ૯૮
 અસુ વચન ભાંખે ગુરુપાય વાહણે લૂતા પ્રગટ થાય;
 ગર્મ જોવડો ફોડો અગિ. નૃપ વેદન વાંધી બહુ ભંગિ ૯૯
 ઔષધ વેળવ બહુ તિહાકરઈ, ફો વેદન નૃપની નવિ હરઈ,
 તવ તેડગ્યા ગુરુ ગુણવત, વેગઈ આવ્યા મુનિ મહંત ૧૦૦

- ગુર કહઈ કોઈક કરો ઉપાય, જીમ રાગનો રોગ પલાય; ૧
 મંત્રી કહઈ સુંણિ મોટા જતી, તુલ ટાલી કો બીજો નથી. ૧
 નાંમ તુમારઘ વાર થસઈ, સકલ આપદા નાસી જસઈ; ૨
 તું ગુર ગાજો મુનિવર જીહા, ભૂત ભૈરવ દૂષ નાવઈ નિહા, ૨
 હેમ કહઈ સુંણિ મંત્રિ આજ, પાટંણિ જે જમગઘ મહારાજ, ૩
 તેહનઘ આપ દગધઘઈ એક, એહ રોગઈ નર વણુસયઈ દેહ. ૩
 તેણુઘ કારણિ નરપતિનુ રાજ, હેમ કહઈ મુઝ આપો આજ; ૪
 જીમ રાગનુ વિધન પલાય, સકલ લોક સહુ સુખીઉ થાય. ૪
 ભૂપ કહઈ સુંણિ મુનિવર રાય, તુઝ નવિ મારં માહરઈ કાય, ૫
 જો મુઝ કરમિં આજ્યુ દુષ, તો તુઝ પુણ્યઈ થાસઘ સુખ. ૫
 આસાતના ગુરની નવિ કરં, અવજા કાંધી ચિદુગનિ રમમ, ૬
 અસું વચન નૃપ ભાંખે ત્યાંહ, ચિતાતુર હુઉ મનમાંહિં. ૬
 વિગર ચિંત હુઉ નર જસે, નૃપ થાંતિક સુનિ જમડો તસે; ૭
 રાય તણી વ્યથા જે હતી, તે લાગી મુનિ હંમજ જતિ. ૭
 નૃપ ચિતાતુર હુઉ જસે, ગુર કહં કહોણું આણો નમં; ૮
 ફલ એક મોટું આણ્યું ત્યાદ, મંત્રં બલિ મુનિ પછડો માહિં. ૮
 રોગ તણી અદ્રષ્ટા જેહ, કોહલામાંદિં થાલી તેદ; ૯
 તે રહી માહિ મુનિ નીસરે, કાટું કહોણું કૃપિ ધરઈ. ૯
 નાદી દેવી ગઈ પૂર બહારઘ, દરખ્યા સહુ રુપુરજન નરનારિ; ૧૦
 કુમારપાલ તિહા બધડો રાજ, રોગ અદ્રષ્ટા ગઈ રૂંત આજ. ૧૦

પ્રેમ ધણો જનધર્મ પરધં, તેણુઈ બધંઠો નૃપ ઠાંભિ;
 અદ્ય દોષ પુણ્યજ ધણુ, જનશાસનનઈ ઠાંભિં. ૧૨
 તુંઆ તનમાં સંચર્યો, મુનિવર શાસન ઠાંભિં,
 ઉઠી ગાય આવી પડી, સંકર દેહરધ ઠાંભિં, ૧૩
 અપરા આચાર્ય હવો, આળ્યો શૈવહ રાય,
 વિપ્ર હણી જવાડીઆ, જનશાસનનઈ કાંજી. ૧૪
 અનેક પુરૂષ આગેં હવા, જનશાસનનઈ ઠાંભિ;
 ૧જીમ મુનિવર હેમેં વલી, શાસન રાખ્યું ઠાંભિ, ૧૫
 કુંભારપાલ ઉગારીઓ, જૈન શિરોમણિ રાય;
 શાસન દીપે એહથી, તેણુધ મુનિ કરધ ઉપાય. ૧૬
 મંત્રબલેં દેવી ગઈ, રાજ કરધ નૃપ સાર;
 યોગ શાસ્ત્ર તિહા વાંચતાં, આળ્યો સ્ત્રી અધિકાર. ૧૭

અઉપધ.

એક દિન મુનિ હેમ સૂરિંદ, આગલિં બધંઠો કુંભરનિરંદ;
 યોગ શાસ્ત્ર વાંચેં તેણીવાર, માંહિં આળ્યો અર્યો અધિકાર.
 સાયરનીર મધ્યાં પણિ જાય, નદી વેલૂકા સખ્યા થાય;
 મેરૂ પર્વત ત્રાજૂધ તોલાય, નારિ ચરિત્ર તે નવિ સમજાય.
 હેમ કહધ સ્ત્રીચરિત્ર કથાય, સાભલિ કુંભરનિરંદહ રાય,
 સીંહપુરી નગરી સીધરવસઈ, નારિ નાગિલા ધરણી તસઈ.
 ધરણુ પુત્ર તેહનઈ અભિનવો, તેહજ નગરિ તસ વિવાહ હવો;
 પ્રીય કરનારી શીલવતી, પુત્રી શ્રીદેવી તસ સતી.
 તે સુંદર સુધી આવિઠા, શ્રો જનધર્મ તણી ભાવિકા;
 ધરણુ વર્યો ધન ખરચી બહુ, પણિ નવિ બાઝઉ સાસુ વહુ.

સાસુ ભુડી જે નાગિલા, કલિ કંદલ કરતી બહુલા,
 ટુ ટુંકાર કરી નઈ ધાય, સાંપણિની પરિં સખલ કપાય. ૨૩
 હુંડણિની પરિ લખલખ કરઈ, સકરી દ્રષ્ટઈ સધલેં ફેરવે;
 કુહી ઘસિઈ પરિં બડબડઈ, વહુચરને સિરિ ટાકર ધડે. ૨૪
 સીરાંમણુ નવિ પ્રીસઈ સરઈ, ધૂત વાહડી નીચી નવિ કરઈ;
 માગ્યું પાણી તે નવિ પાય, કરપી સધલાની તે માય. ૨૫
 સાઠ સતી સુધી રાખસી; શક્તિ વ્યંતર હુધ જીસી,
 લક્ષ્મીની તે લહુડી બહેણુ, તે નવિ ચાલે કહોને કહણુ. ૨૬
 એક દિવસ પોતાનો ધણી. પાડિ મુદ્રિકા તેહજ ભણી;
 લાંધી વહુને તેણુછ ત્યાંહ, લેઈ મુંઢી એક તાકામાંહિં. ૨૭
 સસરા તવ સોધઈ મુદ્રિકા, બાહિરથી બોલી બાલીકા;
 સ્વાંમી મુદ્રા લાંધી અહો, સસરા વીંટી લીજે તુહો ૨૮
 આપેં મુદ્રિકા વહુ જેણીવાર, ઉઠી સાસુ કરઈ પોકાર;
 અહ્લ ધરના માણસ ધન ગ્રહેં, ચોરતા ધરમાંસુ રહે. ૨૯
 સાસુ ઈંમ બોલી સંખણી, સુતને રીસ ચઢાવી ધણી;
 તેણુછ મારી નિજ નારી ત્યાંહ, વાગી ભોગલ માંચા માંહિ, ૩૦
 ભોમિ પડીતિહાં ધરણુજ નારિ, ઉપાડી ગયા પીહરિ મઝારિ,
 પુત્રી વારઈ માત પિતાય, મમ કરજો તુહો કલેશ કપાય. ૩૧
 સાસુ ઉપરિ મ કરો શેષ, એ મુઝ કર્મ તણો છઈ દોષ;
 પૂરવિ એહ વિરાધી ધણુ, કીધું કર્મ ભોગવું આપણુ. ૩૨
 કીધાં કર્મ ન છૂટઈ કોઈ, કર્મિ નલનઈ વીતું જોય;
 હરિચઈ મુકી નિજ પુરી, તારા લોચન સાથિ ધરી. ૩૩
 મૃગાવતી નઈ ગરૂઈ હરી, ચદન બાલા સાથિ ધરી,
 અચ્છકારી કરમિ નડી, ઐણિક નઈ સરિ નાડી પડી, ૩૪

કરમિં અરણ્ય હુકિ પાંગત્રો, પ્રહલદત્ત ૧રાજા આંધલો,
 ખધક તણી ઉતારઇ ખાલ, હરિ ખોઇ ઋદ્ધિ રમણી માલ. ૩૫
 કરમિ ખાલ ગજસુકુમાલ, સિરિ વાધણિ સુકોમલિ કાલ;
 કર્મ ભોગવે સહુકો આપ, પુત્રીઈ સમજાવે આપ. ૩૬
 માત પિતા મનિ બહુદૂખ ધરે, પુત્રી ઉપરિ રબહુ મોહ કરે;
 રૂદન કરઇ વિલપઈ બહુ ભાતિ, દૂખીઆં તે ઝૂરઇ દિન રાતિ. ૩૭
 ઈંદ્ર ચંદ્ર અનઈ નાગેંદ્ર, પર્વત તરૂંચર મોટા મદ્ર;
 આયુ તૂટતઈ તે પણિ ગયા, તે કહઇના રાખ્યા નવિ રહ્યા ૩૮
 આયુ ખૂટતઇ પુત્રી જોહ, મરણ લહઈ આરાધી તેહ,
 શુભગતિની ભજનારી થઇ, પણિસાસુની ઉપતિ તિહાં ગઇ. ૩૯
 ફટ ફટ લોક કરઇ જગમહિં, ખેટો પણિ હેલાણો ત્યાંહ;
 પુત્રી તાસ ન દીઇ કોઇ, પરણાવ્યો પરદેસઇ સોય. ૪૦
 ગજપુર નયર અનોપમ વરઇ, વિપુલ યોતિ કરે પણુ તસઇ;
 ગવરી નારી ઉમયા દીકરી, તે કન્યા ધરણે વરી. ૪૧
 ધરિ લાવ્યો તે પોતા તણે, તે કેહેને નવિ માને ગણે;
 સાસુ સાહમી બોલઈ ગાલિ, ટાકર મારે સિરહ કપાલિ ૪૨
 સાસુ કહઇ વહુ ખાંડો દહો, વાસીદું નઈ પાંણી ગણો;
 વલતી વહુચર બોલઇ આપ, સકલ કામ કરઈ તુલ્ય આપ. ૪૩
 બોલંતી મૂઠઈ વાચાલ, વાધણિની પરિ દેતી કાલ,
 અણુદીઠાં વલી બોલઇ આલ, સાપણિ સાસુ કરી સીઆલ. ૪૪
 ગાઢી સાસુ અતિ વઢકણી, પણિ તે બીહઇ વહુચર ભણી;
 ઉંમયાઈ નાગિલિને દમી, વિણહ પધોરી કીધી સમી. ૪૫
 ઈમિ કરતઇ દિન કેતા જાય, સાસુ સસરો પાછાં થાય;
 ઉંમયા ધરિ રમઇ એકલી, ભગતિ કરઇ ભરતારહ ભત્રી. ૪૬

મન રંજઇ ભરતારરહ તાણું, પણિશીયલ્લનરાખઈ (તે)આપણું;
 અવર પુરૂષસુ રગિઇ રમઇ, જીમ પોતાના મનમાં ગમઈ. ૪૭
 એઃ દિવસ ઉમયા ભરતાર, સોમદેવ શ્રાવક નરસાર;
 તેહ સું મિત્રી રાખઈ ઘણી, સકલ વાત કહઇ પોતાતણી. ૪૮
 સ્વામી મુઝઘરિ નારિ એક, સખલભગતિ મુઝ કરઈ ૧ વિવેક,
 મુઝસું રાખઈ સખલો પ્રેમ, ચકવો ચકવી પંખી જેમ. ૪૯

દૂહા.

ચકવીપરિ મુઝ કામની, મુઝસું રાખઈ નેહ;
 શીલવતી સુંદરી ભલી, બહું ગુણવંતી તેહ. ૫૦
 સોમદેવ શ્રાવક ભણઈ, મિત્ર સુંણો મુઝવાત
 રામા રંગિઈ જે રાયસ્યે, તે નર ધસસે હાથ ૫૧
 સીહણી નાગણી ડાકણી, અગન નીર વિષ ખાસ;
 સોમદેવ કહઇ નારિનો, નવિ કીજઇ વિસવાસ. ૫૨
 નવિ માંતઇ તો આજતું જઈ કિહજે નારિ;
 હું રચાલેસ કાંમિ કહી, તું ૨ રહે મુહુલ મઝારિ. ૫૩
 સોય વચન શ્રવણે સુંણી, કીધી તેહવી પધરિ;
 હું ચાલું પરદેસડઇ, તુ રહઈજે નિજ ધધરિ. ૫૪
 કાંમિની કહઇ કંત સુંણો, તુઝ વિણ મુઝ ન સુહાય;
 નીર વિના જીમ પોયણી, ખિણ કરમાઈ જય. ૫૫
 નાંહણ ધોયણ વિલેવણ, પાંન ફૂલ નઈ હાર;
 તુ ચાલઇ પરદેસડઇ, હું ન કરું સિણગાર. ૫૬
 ગીતગાન કરવું નહીં, કાજલ મોય નિવારિ;
 મધુરમીઠૂ નવિ જમુ, ન જાઉ વનહુ મઝારિ. ૫૭

પરધરિ ફરવું મુજ નહી, નહી લિંગીનો સંગ;
 ચિત્ર ન જોવું મેં સહી, ફેાફલ નહીંજ લવિગ. ૫
 ચંદ્રકાંતિ અગિં નહીં, નહી ચંદન નહી વાય;
 તપ જપ કિરીયા પુણ્ય કરે, બધહી રહું એક હામ. ૫
 માયાવચન મયલી કહઈ, સાંચૂ માંતે કંત;
 પ્રીઉ પરખ્યાનઈ કારણિં, મિત્રી ધરિ આવંત. ૬
 નિશાસમય નર દો તિહાં, આવ્યા છલ જોવાય;
 બાંહિર ૧આવઈ કાંમિની, નર પછદો ધરમાંહિ. ૬
 છાંતો સોય છપી રહ્યો, નવિ જાણુઈ ધરનારિ;
 રણુધીર સુત કોટવાલ નો, આવ્યો રમોહુલ મઝારિ. ૬

ઢાલ.

રાગ ગોડી—આસાઉરી સિધવો—સાંસો કીધો સામઝીયા—એ દેશી—

વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાસો એ દેસી

ભુવન મઝારિ આવ્યો ખત્રિ, કરતી સખલ સગમ, ૧
 સોલસિંહુગારકરઘડનિજઅગિ, નિર્મલ નીરે નાહી ભુ.એઆંચલી ૬૩
 ભોજન ભગતિ કરે નર કેરી, વિવિધ સૂઅડી પ્રીસધ;
 શાલિ દાલિ બહુ શાક નીપાઈ, જીમતાં હઘડું હીસધ—ભુ. ૬૪
 અનુકમિ તે જડિત્ર ઢોલીઓ, ભરીઓ રેશમ દોરી;
 મસર લાલ તણીજ તલાધ, સેજ્ય સમારઘ ગોરી—ભુ. ૬૫
 વિવિધ વર્ણુ તણાં ઉસીસાં, ચદરવા બહુ ભાતિ,
 પંચવર્ણુ તણાં ગાલમસૂરાં, જાતી ન જાણુઈ રાતિ—ભુ. ૬૬
 વિવિધ પુષ્ક ઠવ્યાં તિહાં સેજ્યધ, અગર મુગધી ધૂપ;
 કાંમિનર ૪ કામી એ કીધું, જાણુ પડવા કૂપ—ભુ. ૬૭

૧ નિકળી. ૨ ભુવન ૩ સર્વ ૪ કાજ્યેએ.

યત્રીસા સો દીપક ક્રીધા, ચિત્ર તણી શોભાએ,
 થાલ કલશ આરીસા ફિરતા, જાણું હરિસિયાય-ભુ ૬૮
 જનર પુરપુરું ઉમયા લુખધી, કરતી ભોગ વિલાસ;
 નિજ મરતારતે નયણેનિરખઈ, કહઈ એ ધિગ ધરવાસ-ભુ. ૬૯
 અસ્યૂ વિમાસીનઈ તિહાં કોખ્યો, કરે નરનારિ પ્રહાર,
 નારી હયા કરતા નહી રહઈ, ઉત્તમ કુલ આચાર-ભુ ૭૦
 અસ્યૂ વિમાસી નઈ સજ્જથાય, જવ ઉઘ્યો તે જનર;
 ગલકદલ ધા મુંક્યો તેહને, મરણ લહ્યો તેણી વાર-ભુ. ૭૧
 પરનારીસ્યૂં પ્રીતિ નિવારો, જે સુખ વછો દેહ
 એણે વસને દૂખ પામ્યાદેવા, ગિરદ વહંતા જેહ-ભુ. ૭૨

ફહી.

ગિરદ વહઈ વસતી બહુ, ખિત્રી જે રણિધીર;
 બહુ દુખ પાંખ્યો તે વલી, ખોયુ સીસ સરીર ૭૩
 એણુઈ અવસરિ ઉમયા તિહા, જાગી સહસાકાર,
 પુરપ ન દીસઈ પાસકો, માર્યો દીસે જનર, ૭૪
 તવ ઉપાડી નીકડી, નાખ્યો દૂખ મઝારિ,
 હેમ કહે નારીતણા, અકલ ચરિત્ર સસાર ૭૫
 રવિ શશિ તારાહનો લહીઈ તેહ વિચાર;
 પણિ અસ્ત્રીના ચરિત્રનો, કો નવિ ર પાંમઈ પાર, ૭૬
 ઉંમયા નારી ચરિત્ર જુઉ, સ્યો સ્યો કરે ઉપાય
 ખીરખાંડ (ઘત) ભરી લાડલા, થાલ ભરી ઉ જાય, ૭૭

અઉપધ.

ઉઝાણી ઉંમયા તિહા જાય, કેડિં ધરણ નિજ માંટિ થાય;
 તે ચાલી સમસાન મઝારિ, ભૂત પ્રેત તિહા શાકિની મઝારિ ૭૮

દેવ દાનવને બહુ વ્યતરા, ઝોટોંગ વીર વેતાલજ નરા,
 કહોથી ન બીધ ઉંમયા નારી, પુહુતી હુંગર ગદ્દા મઝારિ,
 માંહી બેડી ચડસડી યોગિની, કીડા કરધં બહધન્યો ઐકમનિ;
 ડંડ પ્રણામ ઉમયા તિહાં કરધં, થાવ ભર્યું લેધ આગલિ ધરધં,
 હરખી બહધન્યો બોલીતાંમ, ઉમયા તાહરે સીધું કામ,
 ઉંમયા કહધ મુઝ કાંમ નવિથયો, જર પુરૂષ મુઝ મરણિં ગયો,
 તેણું કારિણે મુઝ કૃપા કરો, ચડસડી યોગની દૂખ મુઝહરો,
 તર ઉતપન દીધ વિદ્યા માય, જોહથી વનવૃક્ષ ચાલ્યો જાય,
 તેણું તરઅર હુ બધસી કરે, વિવિધ પુરૂષસું કીડા કરે,
 હું કહધની મારી નવિ મરે, વિદ્યા બલે નરના મદહરે,
 બોલી વિકટ ખપરા જોહ, મહાબલિ મુઝનમ માંગ્યું દેહ,
 તવ ઉંમયા બોલી તેણી વાર, જા બલિ દેસુ મુઝ ભરતાર,
 પણિ એક અંજન આપો માય, જામ માહરો માંટિ વસિ થાય;
 તુઝનઈ બલિ હું આણી દેસ, બોલ્યું વચન તે કિમ ચૂકેસ,
 આપ્યું, અંજન વિદ્યાવલી, તરઅર ઉપરિ બધસી પલી;
 નિજ ભરતાર પણિ પાછો વલ્યો, દેખી ચરિત્ર મનમાં પરજલ્યો,
 પાછાં ધરિ આવ્યા નરનારિ, ધરણુ વિચારધ મનહ મઝારિ,
 ગયો મિત્ર સોમનઈ પાસ, પૂરવ વાત કહી મનિ ઉલાસ,
 સોમમિત્ર નઈ કહઈ હું તુઝકહું, એણઈ ધરિ વાસ સહી નવિરહું
 જો વિશ્વાસ કરે એ તણો, તો મસ્તગ બોડિં આપણો,
 સોમ કહધ તુઝ કહુ ઉપાય, ધરમાં ધન મુંડી મમ જાય;
 ચંચલ નારિ ધરિ એકલી, ઋદ્ધિપૂરણુ રહે કિમ ભલી.
 ડાકણો નઈજામ રાવલી ચઢી, કરેલી નઈ લીબઈ અડી;
 જામવિષનઈસાપણિ મુખપડયો, કોહી ઘષસ ને કીડો ચડયો.

જેમ કર્યો નીલીનો પાસ, ધુરંત થયો જેમ તરકરદાસ;
 તિમ એ આગઈ ચ ચલ નારિ, તુ (મુકી) જાઈધન મુહુલ મઝારિ; ૯૧
 એણી વાતઈ અનરથ ગહુ કરઈ, તાહરઈ પણિધન વિણનવિશરઈ;
 ... ... ૯૩

ફહા.

ધન વિણ તાહરઈ નવિ સરઈ, પડિત આપ વિમાંસ;
 ચક્રે વિદ્યાનો ધણી, માગઈ મૂરખ પાસ, ૯૪

કવિતા

ચક્રે વિદ્યા સાથિ હાથ મૂરખ નઈ ઉદઈ,
 વરસઈ હુઓ વૃદ્ધ, બાલની ઉલગ દ્રોડઈ,
 રૂપે હુમ સરૂપ, કરપને ખધે ચઢાવઈ,
 જેહના કુલ અતિ ઉંચ, નિચ નઈ સીસ નમાવઈ;
 પૂજનિક સઘલી નાતિનો, પાય પડઈ પાપી તણે,
 છઈ દાસ સહુ લછિ તણા, ધન વિણ સહુઈ અવગુણે. ૯૫

ચઉપઈ.

એહવું દ્રવ્ય તણુ અંધાણુ. સાંભલિ મિત્ર ધરણુ : સુગ્મણુ;
 તેણુઈ કારણુ ધન લીકિવરથનો, મિત્ર તુલો જીમ થાઉ સુખી. ૯૬
 સોમ તણી બુદ્ધિ હઠડઈ ધરઈ, ધન લીધું ધરથી બુદ્ધિ કરી;
 ચાલ્યો ધરણુ પંથિ તે પડ્યો, મિદ્ધ પુરૂષ એક વાટિ મિલ્યો ૯૭
 વેગઈ ધરણુ પલાગ્યો તસપાય, બાખી સરલી પૂર્વ કથાય,
 સ્વાંમી કર્મ કીચાં મેં કોડિ, બિહત્યાનાં પાતગ છોડિ. ૯૮
 સિદ્ધ પુરૂષ બોલ્યો તવ ત્યાંહ, હુ ચિંતાતુર છુ મનમાંહિં,
 સોવન સિદ્ધ મત્ર ઉપાય, ધન વિણ તે રન ફલઈ વિદાય. ૯૯

ધરણુ કહધ સ્વાંમી ધન લીકિ, વલી મુઝ કાંમ અનેશં દીકિ,
 સિદ્ધ પુરુષ હરખ્યો અતિધાણું, ધૈર્ય ભત્રું એ ધરણુહ તણું ૧૦૦
 ધન નવિ લીધું ધરણુ લગાર, દીધી વિદ્યા એક અપાર;
 અતીત અનાગત નર્મ વર્તમાન, આયુ ત્રિણ કાલતું જ્ઞાન.
 ચરણે ધરણુ નમી સંચરધ, મદાવનમાં એકલડો ફિરધ,
 કલ્પદ્રુમ તલધ મુનિવર એક, બધડો દીડો યતિ વિશેષ.
 આવર્ધ વેગર્ધ નમી તતકાલ, સ્વામી હું મૂરખમતિ બાલ,
 ખિં હત્યા માયધ બલવતી, તે પાતગ છોડવો જતિ.
 મુનિવર કહધ જપો શ્રીનવકાર, જૈન ધર્મ આરાધો સાર;
 શ્રીસેત્રુંજય તીર્થ જધ, પાપ ધૂલિ જન આગલિ રહી.
 વચન અતોપમ કાનિં સુણી, ચાલ્યો નર સેત્રુંજા ભણી,
 ફરખ્યો ગિરિવર જૂહાર્યા દેવ, ખિ હત્યાના પાતગ છોડ.
 શ્રીજીનધર્મ આરાધધ સાર, વદનિં જપધ શ્રીનવકાર;
 વિદ્યા શક્તિ અજધ તસ ધણી, પણિ નવિ જધ નિજ ધરભણી.
 ઉંમયાથી ખીહું નર ધણુ નારીથી બહુ પામ્યા મરણુ;
 મુજ રાય પરદેશી જેહ, નારિ માર્યા નર વલી તેહ.
 રાય ભરતરીને ભોલબ્યો, જન્મદગન તાપસ રોલબ્યો;
 સ્ત્રીની વાત નંજધ કહી, ચંડ પ્રલોતન ડાંબ્યો સહી.
 અસું વિચારી ધરણુધ તિહાં, ન ગયો નિજ ધરિ નારી જહા;
 સ્ત્રી ચરિત્રનો ન લહે પાર, હેમ કહધ સુણિ રાય વિચાર.
 અસું વચન ભાખધ મુનિરાય, કુમારપાલ મનિ સંકા થાય;
 ગુરુ નધ પૂછધ એકિમ મિલધ, કીડી કુંજર કેહીપરિં ગલધ.
 નૃપ નધ સમજાવ્યો તેણીવાર, ચક્રેસરી તેડી તેણીવાર;
 ગુરુ કહધ દેવી પધરી કરી ભલ્લ, કાહું કુંમારપાલતું સલ્લ.

- દેવી કલ્પ સુણિ હેમસરિદ, વિધન કાંમ હમ કુમરનિરંદ;
 સુર કલ્પ કાંમકિ કરવુ સોય, સંકા રહીત જીમ રાગ હોઈ. ૧૨
 ચક્રેશ્વરી બોલી તવ ત્યાંક, આજ થકી અઠ્ઠાડામાહિં;
 પાટણ નયર વિવહારી એક, મરણ થસઈ તસ એહવો લેખ. ૧૩
 નિહાં પ્રતિબોધસ્યઈ એ રાય, અવર નહી ખીજો કીસ્યો ઉપાય;
 અસ્યું કહીને દેવી જાય, આઠ દિવસ અનુક્રમિં થાય. ૧૪
 પાટણનયર વિવહારી જેહ, કરમિ મરણ લહઈ નર તેહ;
 પૂડી નારી થાઈ સતી, વેગઈ વિનવીહ નરપતિ. ૧૫
 રાય કલ્પ થયો સંધ્યાકાલ, મમ બાલયો અબલા બાલ;
 વાહણઈ હું આવેસસહીત્યાહ, સતી નારી હસઈ વસી જીહાં. ૧૬
 અસ્યુ કહી ગાવ્યા નર તેહ, કલ્પવા આવ્યા હુતા જેહ;
 નિશા મંથ્ય સમઈ જવ થાય, લેઈ ખડગ નઈ રાગ જાઈ. ૧૭
 આવ્યો વેગઈ રાગ તિહાં, સતી બલેવા બઘડી જીહાં;
 એણઈઅવસરિંતિહાંસુણીઓનાદ. જાણે કો સુર કિન્નર સાદ. ૧૮
 નાદિં મોહ્યા નરનઈ નારિ, નાદ વડો એણઈ સંસાર;
 નાદિં દૂખીઆ દૂખ નિગમઈ, નાદિં નાગણી કીડારમઈ. ૧૯
 નાદમ સુર બહુ થલ્યા રહઈ, નાદિં લીણા મૃગ દૂખ વહઈ;
 આસ્યો નાદ સુણ્યો જવ કાંનિ, હડી સતી વિદૂલ હુમ ગાંનિ. ૨૦
 ચાલી સોય સુણી નમ નાદ, આગલિ ધર્મિવરનો પ્રાસાદ;
 તેહમાં પંગુલ બઘડો ગાય, તેણઈ નાદિં ડોલે બ્રહ્માય. ૨૧
 સતી જમ એડી તસ પાસ, નાદ સુણુમ મનનમ ઉલ્લાસ;
 રાગઈ મોહી વિદૂલ થમ, પંગુલ નમ પ્રારથ્યો સહી. ૨૨
 તેણે કારણિ નર વરજો નાદ, સહજ ઋષિ નવિ કાલક સાદ;
 શીલવંત નરનારી જેહ, ઘણો આલાપ કરમ ન તેહ. ૨૩

શાસ્ત્ર માંહિં કથું છે જોગ, કોઈક ટાલીઓ નિર્ધન હોય,
 કોઈક મૂરખિ નર દતાલ, કોઈક કાંણો નર સુકુમાલ ૨૪
 કોઈક ગીતવતી હુઈ સતી, તેણુઈ નાદિ ન ખેદઈ જતી,
 બ્રહ્મચારી નર સ્ત્રી અવગુણુઈ, ન કરઈ રાગ નઈ કાંતે મુણુઈ ૨૫
 ૧૫ંગુલ જો સતીઈ સુણીક નાદ, તો કામિં કીધું ઉન્માદ,
 ૫ગુલ નઈ પ્રાર્થના કરી, સ્વામી રહઈ મુઝ અગિધરી ૨૬
 ૫ંગુલ કહઈ સાંભલી સુકુલીણ, ૩૫ હીણને કાયા ખીણ,
 મુઝ સાથિં તુઝં કિઓ સનેહ, માહર કામ નહી સહી એહ. ૨૭
 દીન વચન ભાખ્ય સ્ત્રી ત્યાંહ, દસ અંગુલી દીધ મુખમાંહં;
 સ્વામી સતી વચન મમ ઠેલી, કઠણપણુ હઈઆનુ મેલિહ. ૮
 રણુ સંઆમિં પાલા ધસઈ, સીહ દેખી નવિ પાછા ખસઈ;
 પણિ તેણે કામ નવિજીત્યોજનય, સ્ત્રી આગલિ તે છાલી થાય ૨૯
 પંચ અગનિ નર સાધઈ જોહ, કરવતિ કાયા કષ્ટઈ દેહ,
 મસ્તગ પૂજ કરઈ નર વલી, સ્ત્રી સંગિઈ તે જાઈ ગલી. ૩૦
 આતાપના લીધ આરઈ માસ, જે નરનો વનમાહિ વામ;
 માહાતપીઓ ખટમહિનેજમઈ, તે પણિ નારી વચને રંગમઈ. ૩૧
 નારી વચને ચૂકો પગુ, સતીઈ આપ વિટાલ્યુ અંગ,
 કરી કરમ નઈ આવી તિહાં, નિજ ભરતારનું સખ જીહા ૩૨
 સતી ચરિત્ર સધલું જે થયું, સોય સકલ રાખઈ લલ્યુ,
 એણુઈ અવસરિ દહિ પ્રભાન, સમસાનઈ આવ્યો નરનાથ. ૩૩
 બિધ કરજોડિ વારઈ નારી, કાતુ પદસઈ અગનિ મજારિ,
 મમખલિં આઈ રહઈ જીવતી, તુઝ ચગણે હુ લાગુ સતી. ૩૪
 કુંભારપાલ વૃષ વારઈ આપ, નિજ હત્યાનું મોટુ પાપ,
 પાંપિ જીવ ન હોઈ સુખી, ચિહુ ગતિ માંહિ તેદિરઉ દૂખી ૩૫

સતી કદઈ સાંભલી નરસાર, મુઝનઈ પ્રેમ ઘણો ભરતાર,
માદરઈ મિલવું તેદનઈ સહી, સું કંદું હું ઈંહાં રહી. ૩૬

રાય કદઈ સાંભલિરે મતી, તુઝનઈ કિમ મિલસયે તે પતી,
આગરણુ તાદગ તેદમા ફેર, તો કિમ જાસયો એકઈ સેર. ૩૭

જીવ કર્મ જીમ જૂવનુ કરઈ, લાખ ચહરાસી થોનિ ફરઈ,
કુંગુ કેદને મિલમ જીવે ત્યાહ, સતી વિચારે હદહામાંહ. ૩૮

સતી કદઈ આમલિ નરનાથ, ન અપ્યાંની તુ મકરિસ વાત;
સહી ખયેનુ સતીઈ આજ, દીધ આદેશ મુઝનઈ માહારાજ. ૩૯

કલું ન માનઈ અગલા જસઈ, નૃપ એકાંતે તેડી તસઈ,
કાં ચક્ર જઈ આ ભવલીલ, હું જાણું છું તાહરું શીલ. ૪૦

ચાણી વાન ગમ વિસરી, નિજ નરનઈ મુંઝી નીસરી;
જમ કીધો ગયુનો સંગ, સતી શીલ કરેહું તિહાં ભંગ. ૪૧

અમયું વગન બાખઈનર જસેં, સતી પોકારી ઉઠી તસેં;
અરે કોઈ જૂઓ સસારિ, ચંદન ચકી વરસેં અંગાર. ૪૨

સાયરમાલિથી ઉઠી જાલ, સીરણી નાઈ ભુંડણુ બાલ;
પંદનથી ઉઠઈ દુર્ગધી, દેખતાં હુધ નર અંધ. ૪૩

સાર મુગધ હુધ જમ હીંગ, સસલાનઈ સિરિ દીસઈ સીંગ;
સોના ઉપરિ લાગમ શામ, જહયર પ્રગટિહું અમૃત ઠાંમિ. ૪૪

જે કહધવાય પૃથવી(નો) નાથ, સોય કરઈ પાતગની વાત;
મુઝને કહધ ધરનારિ થાય, કિસ્યુ કઈં જો રૂપથીરાય. ૪૫

નીમ કીઉ નૃપ અણુહ વિચારી, કર્મ મૂઝ આઠેં નારી,
પટરાંણી વિણુ કિમ રહધવાય, તેણે કારણિ પ્રાર્થના રાય. ૪૬

ઈમ રાજ નઈ હેલી ત્યાહ, સતી અંપાંવઈ અગનિ માંહિં,
રાયતાણું મુખ જાંણુ થયું, લોક માંહિં નૃપ પાંણી ગયું. ૪૭

વાત હુઘ નર કારેકારિ, લાજ્યો ભૂપતિ નાવધ આર;
 હુઘધિ વિચાર્યું હેમસૂરિદ, હુઘ્યો કલંકી કુંભરનિરંદ. ૪૮
 સકલ લોક દેખતાં આજ, કલક રહીત કરવો મહારાજ;
 જીમ એ ધર્મ થકી નવિજામ, કીર્તિકલા જીમ વાવધ રાય ૪૯
 હેમધં તેડ્યો કુંભરનિરંદ, વેગધં ગયો જીહાં હેમસૂરિંદ,
 બિઠ કરનેડિ લાગો પાય, વેગધં તિહાં બોલ્યા ઋષિરાય. ૫૦
 કાં રાજા મનિ શંકા ગા, હેમ વચન જૂઠું કંઈ સહી,
 રાય કહ્યો હુ મરિણ મંદ, ક્ષુ ન માન્યુ હેમસૂરિંદ. ૫૧
 ધણા ટિવસની મેલી લાજ, તે મધં બોધ સઘલી આજ;
 ચઢિલ નીર પાણુ ઉતર્યું, જે તુઝ વચન હંધં નવિ ધર્યું. ૫૨
 તે બાળ્યુ તે સાચું સોય, સ્ત્રી ચરિત્ર ન જૂઠું કોય;
 જે જૂઠું તો યોગી હોધ, કંઈ માહરીપરિ મહિમા બોધ. ૫૩
 એહ વચન ભૂપતિનાં સુણી, પ્રજા ઉતેડી પાટણુનણી;
 અસ્યું વચન કહ્યો હેમસૂરિંદ, દોષ રહીત જી કુંભરનિરંદ ૫૪
 જેહ સતી અગનિમાં બલી, તે પંગુલસુ ચૂકી વલી
 સોય સરપ રાજધં લલ્યુ, દ્યા કાજું તસ જાનુ કલ્યુ
 બલુ કલ્યું રાજધ જસધં, નારી પોકારી ઉડી તસધં, ૫૫
 કૂડ કલક દીધું પાપણી, દોસ રહીત જી પાટણુ ધણી.
 પુરજન લોકા માંતો નહી, તો પગુલ નધં તેડો ચાહીં, ૫૬
 એણે વચને હરખ્યા નરનારિ, પગુલ આંણ્યો તેણે કારિ. ૫૭
 સકલ લોક દેખતા અસધં, હેમાચાર્ય બોલ્યા તસધં,
 તુઝ પૂર્વ પાતગ નવિ છેહ, તો આણુંધંભવિ પંગુલ દેહ. ૫૮
 આ ભવિ જૂઠું બોલીસજોય, તો આગલિં દૂખ તુઝનેં હોય;
 તેણુધ કારણિ સત્ય બોલે આપ, મૃષા કહ્યો તું પૃથ્વી પાપ. ૫૯

પૂછી વાત તવ પંગુલ કહી, પરાણી પાતગ લાગુ સહી,
 સતી તણો મધં કીધો સગ, પરવસિ પણુઈ વિગ્રહ્યુ અગ. ૬૦
 પંગુલવચન સુણ્યા તિહાં ભલા, નીકલી તયા હમઆના સહ,
 રાય પ્રસર્યો લોકે ત્યાંહ, કીર્તિ પસરી ત્રિભુવન માહ ૬૧
 જ્ઞાનવંત ગુરુ બનણી કરી, અંગ તણું આજસ પરહરિ,
 પ્રેમઘં પૂછઘ ગુરુને વાત, કહો સ્વામી પૂરવ અનગન. ૬૨
 પૂરવભવિ કહો હું ર્યો હતો, કુંભકુલઘ આગલિ થાઈસિ છતો;
 કુંભ કારણિ જેસગમું વયર, ઉદયન હેમ ઘરે કિમ મહેર ૬૩
 પાંચ બોલ એ પૂછ્યાં જસેં, હેમાચાર્ય બોલ્યા તસે,
 વીરથી ચઠસઠિ વરસે કહો, જગુસ્વામી તવ મુગતિ ગયો. ૬૪
 દસ વાનાં તે સાથિં ગયા, હેમસૂરિ તે વિવરી કહ્યા,
 પહંઈનુ મનપર્યયજ્ઞાન, બીજુ પરમ જે અવધિ જ્ઞાન. ૬૫
 ત્રીજુ પુલાક લગિધ જે ગઘ, ચક્રિયું આહારક સરીર તે સહી,
 પાચમી ક્ષપકચેણી તે ગઘ, છડી ઉપશમચેણી તે નહી. ૬૬
 સાતમો જે જનકલ્પ નિપેધ, આઠમો કહુ સયમનો ભેદ,
 પરિહાર વિશુદ્ધ શુદ્ધ સપરાય, યથાખ્યાન ચારિત્ર કહું વિધાય. ૬૭
 નુમું નર નહી કેવલજ્ઞાન, દશમઈ વારી મોક્ષ પ્રધાન,
 એ દશ જગ્યુ જનતઈ ગયા, અલ્પ જ્ઞાન તે હવડા રહ્યા. ૬૮
 પણિ મઘં કરવુ તાહરું કાંમ, આવ્યો સિદ્ધપુરી જીહા ગાંમ,
 નદી સરસ્વતી તીરઈ રહી, સૂરિમત્ર આરાધઘ સહી ૬૯
 આઠમ તપ કીધો તિહા જસઈ, ત્રિભુવનસ્વામીની આવે તસઈ,
 દેવ અદ્રષ્ટીભવ તિહાં કહઈ, તેણઈ વચને રતવ મુનિવરસહઈ. ૭૦
 દૂહા.

તેણઈ વચને મુનિવર કહે, ભાખઘ પૂરવ ભવ વાત,
 દેશ મેવાડમાહિં હવો, સુણી પૃથવીના નાથ. ૭૧

ઢાલ.

રામ ભણેં હરિ ઉઠીધ-એ દેસી- રાગ રામગીરી.

દેશ મેવાડ માંહિં વસેં, જયપુર નગર સુસાર રે;
 જય કેસી નૃપ તિહા ભયો, અન્યાનહિં અલગારે-દે-એઆંચલી ૭૨
 નૃપ જયકેશી તણે કુલિ, હુઉ એક ને નરવીર ખાત્ર રે;
 સાતઠં વ્યસન સેવતો, તેહને કાઢ્ય ભૂપાલ રે-દે ૭૩
 આલ્યો નરવીર એક્યો, આલ્યો મેવાડ સંધિ રે;
 થાધ પલિપતિ પાદર્યાહ, લૂટઈ ઝગડઈ કરઈ બધરે-દે. ૭૪
 એક દિન માલવ દેશનો, જાતો સારથ વાહરે,
 બહુ ઋદ્ધિ લેઈરે આવીયો, લૂટિ નરવીર જાય રે-દે. ૭૫
 દૂહવ્યોખીજવ્યોરે દૂખઈભિર્યો, આલ્યો માત્રવ માંહિં રે;
 નૃપ સતોપીરે રબહુપરિ, ધાયો નરવીર જ્યાંહ રે-દે. ૭૬
 પદ્મી વીંટયોરે વાંણીઈ, ડનાસી નરવીર રાય રે;
 નારિ સગભારે હાથિં ચઢી, માર્યો તેહને ધાય રે-દે. ૭૭

કાલે મરણ સારથપતિ થાય, તપબલિ હુક જેસગ રાન,
 હયા માટઇ નર વાંઝીઓ, જેસંગદે હુક બ્યતીક ૮૨
 પચુઆં પખી માંણસ ત'ગુમ, જે નર બાલિક તેહના હણઈ,
 વક્ષી વિયોગ કરઈ નરનારિ, નુ હઇ છોર તે ધરિઆરિ. ૮૩
 જે હુઈ તો જીવઈ નહી, પાપઈ સાતા નો હઇ કહી,
 તેણુઈ કારણિ'નર ૧યેતોઆપ, જેસગ વાઝીક પર્વ પાપ ૮૪
 હવઈ કહુ નરવીર કયાય, વાટિ' મુનિ મેલાપક થાય.
 યશોભદ્ર સૂરિ કહઇ કયાય, ધર્મ વિના ભવ આલિ જનય ૮૫
 દયા દાન દમ પરઉપગાર, મીલ વિના નર રથો અવહાર,
 પૂજા પરમપુરુષનુ નામ, નિગુણ્યા ધસતાણા ગુણુઆમ ૮૬
 વચનસાર વિનય નહી જીહા, ઉપશમ નહી આપ્યા ભવમાહિં,
 રશુદ્ધગુરુ સંગ કિમઇનવિથયો, અયલપરિ તેહનો ભવ ગયો. ૮૭

હૃહા.

અયલ કહઈ મુણો મુનિવર, મુઝમાં ગુણ ગિમ આર,
 નિર્ગુણ જમસો મમ કરો, તાણુ' વિપમ ગુમાર. ૮૮

કવિત

વિપમ ભાર જેતરી, સઝલ પૃથવી પણિ ખેડુ;
 શાલિ દાલિ જવ બ્યારી, નીપાઇ અન્ન ધરિ રેડુ,
 રાજ ઉઝદિ સિણગાર, ધેરી ઉપમાજ અગિમ,
 ઈસ ચઢઇ મુઝ પીક, જગત જસ ખાયે લાગઇ,
 વિવાહ વાણન જનન જતા, મુઝ વિણ કિદા આસે નદી,
 નિયાનરનઇ તોલિ, યશોભદ્ર આણો ૪નદી. ૮૯

હૃહા.

વૃષભ વચન અવણે સુખી, ગુરુ કહઈ વચન કહુ ખર,
 ગુણ અગિઈ નહી એક, તે નર ૫ નગે કિતિગે. ૯૦

કવિત્ત.

સ્વાંન કહધ હું સાર, પડત પાંતડધ જાગું,
 કરું વકાર્યો વેદી, પાછો કિમધ ન ભાગું
 મળુ માઠેરો આહાર, કમીઅક કુલીધ સાર,
 ન કરું લુણુ હરામ, બોલતો કિમધ ન હાર,
 વિષય વિકલ નીતિ નહીં, બિહું નહી નિગ્ન એકલો;
 સ્મરિ સુંણો નર નિગુણથી, સ્વાંન કહધ જગિ હુ ભલો. ૯૧

દૂહા.

સ્વાંન વચન શ્રવણે સુંણી, ગુરુ કહધ વચન સુધક;
 ગુણ હીણા નર તે તસ્યા, જેવા મૂરખ મહિષ. ૯૨

કવિત્ત.

જલપાઈ જગમાંહિં, ત્રીઆસરિ ભાર ઉતાર;
 ગજ સાથિ કરું વેદી, દૈત કુલ કહીધ અહાર;
 સુર પાહન હું સાર, સુગતો ધાટ ધડાધ;
 કૂપ કુંપલિ સાર, ચૂઆ તિહાં અખર ભરાધ;
 જલથી બિહું નહીં કદા, જેણુધ કારણિ મહીષજ ભણુધ;
 સ્મરિ સુંણો ભીસો ભણુધ, ફાગટ કા મુઝ અવગુણુધ, ૯૩

દૂહા.

મહિષ વચન શ્રવણે સુંણી, ગુરુ કહધ બોલ કહું ખરા;
 ગુણ હીણા નર જેહ, તે નર જાણે વાંતરાં. ૯૪

કવિત્ત.

વાનર કહધ હું વીર, કાલ (ફલ) કિમલધ ન ચૂકું,
 હામ ન પાંચ હારિ, નિષમ ઉવદવાદિ દૂકું.

૧ હણે. ૨ મહિષ કહે મુનિવર સુંણો. ૩ વડ દામ જધ.

જનની સું નહી સગ, સનેહ ઘણા સગાંસુ સાહિં;
 નર આકાર ઓલખુ, લક ગઢ લીઓ સુખાહિં;
 રામદાસ જગમાં જતી, પૂજતો પરતગિ ઘણી;
 સુણો ૧ગુરુ વાંતર ભણઈ, મરિ જોડિ નિર્ગુણ તણી ૯૫

દ્વિતી.

વાંતર વચન શ્રવણે સુણી, ૨ગુર કહ્ય મ કરો વાદ
 નિર્ગુણ જમલા મુઝ કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૯૬
 જગમાં કો અસ્યો નહીં, તોહું નિર્ગુણ જોડિ;
 તેણહ કારણિ અવગુણ તજી, આણો ગુણની કોડિ. ૯૭
 નરવીર કહ્ય ગુર સાભલો, હું ગુણહીણ અસાર;
 દાંત સીલ તપ ભાવના, નિફલ ગયો અવતાર. ૯૮
 જીવ હિંસા કીધી ઘણી, મૃષા તણું મુઝ પાપ;
 ચોરી પરદાર સહી, મંસ ભખ્યા મધે આપ. ૯૯
 જનમ લગઈ પાપી સહી, ન લહું પુણ્યની વાત;
 યશોભદ્ર ગુર કહે તુમો, વ્યસન નિવારો સાત. ૧૦૦

કુંડરિંગ રાજા નરગિ જ્ઞેય, જ્ઞાત વચન નવિ માનન સોય
 પવંત શિખર સરીખા એક, નહી ઉપદેશને યોગ્યત્વ તેડ. ૫
 એક નર ઉખર ભૂમિં જસ્યા, મેઘ ઘણા વોંતોત્તમ તસ્યા,
 ગુરુ ઉપદેશ તે ઝાઝા દીર્ઘ, મહા કબ્જઈ એક ૧અડગજલીઈ ૬
 જીમ મુનિવરને મિત્રીઓ ચોર, દેઈ રદેસના કીઓ સમદોર,
 તસ્કર કહધ પચ્ચખાણુહ ભડુ, ગુરુમઈ નવિ ખાતુ ગાડકું. ૭
 એક જેહવી ભૂમિ મર થલી, તીહાં મેઘ જોષધ વલી વલી,
 તુચ્છ વરસાતઈ તિહા દુકાલ, સદા વૃષ્ટ હોધ નો મુગાલ ૮
 તિમનરનઈ ગુરુજીહારઈમિલઈ, તિહારઈ ધર્મ મારગ સાબલઈ;
 ખિણુ એક યતિ વિરહ થાય, ધર્મ તણી મતિ તિહારે જાય. ૯
 કુલ વાલૂઓ સયમથી ચલ્યો, જો અંતિ ગુરુ તસ નવિમલ્યો;
 મરી સોય દુર્ગતિમા ગયો, ભૂમિ મરથલી સરિખો થયો. ૧૦
 ખીજો પુરુષ હુઓ મલભદ્ર, બહુ ઉપદેશ દીર્ઘ નર ઈંદ્ર,
 સુર વચને નર સમઝ્યો તેહ, તેણે શુભ સયમ લીધો ત્યાંહ. ૧૧
 હવઘ કહું ચઉથઉ દ્રષ્ટાત, સુણિ તુ સોય કરી એકાત,
 એક પુરુષની પરગતિ અસી, ભૂમિ ચિહોત્તર હુધ જસી. ૧૨
 એક મેઘ વરસઈ જેટલઈ, પૃથવી સરસ થાઈ તેતલેં;
 અતુકમિ હુધ ધન દસ વિસ, ફલઈઅન્ન ઉતિહાંહુધ જગિસ. ૧૩
 પૃથવી સરીખો નર વલી હોઈ, મેઘ સરીખો ગુરુ ૪પણિ જ્ઞેય;
 વાંણી તે જલ સરીખી જાણી, સુંણતા હુધ ગુણની ખાંણી. ૧૪
 એકવાર સુંણી જો રહ્યો, વલતો તેગુરુ ઉપદેસ નવિ લહ્યો,
 સોય ધર્મથી પાછો પડઈ, જીમ ચિહોત્તર ઉણું ધડઈ. ૧૫
 ઇહાં સંભારો અભયકુમાર, સુંણી દેશના બહુ નરનારિ;
 ઋદ્ધિ રમણી તેણુધ પરિહરી, વીર હાથિ તેણુધ દીક્ષા વરિ. ૧૬

કાહાનમ ધરતી સરીખા એક, થોડે મેઘધં અન્ન અનેક,
 તિમ થોડે ઉપદેશમ બહુ, અર્થ લેદ નર સમઝમ સહુ. ૧૭
 ઉદામ ધરિ 'જીમ પદમાવતી, સયમ ધારમ સીલમ સતી,
 તેણુમસમઝાખ્યો નિજ ભરતા', ઉદામ રાજઝાપિ લહમ પાર. ૧૮
 એકનર સરોવર ધરતી જસ્યો, મુનિ મિલઈ પુણ્ય કરમ ઉલસ્યો,
 ન મલમ તિહારમ લીઈ કુવાટ, જઝવિણુ સર ધરતી જાઈ કાટ ૧૯
 સરોવર સરીખા ચ્યાર હજાર, ઝપલ સાથિ લીમ સંયમ ભાર,
 આદિનાથ તણો વિરહ થાય, તવ તે સંયમ મુકિ જાય ૨૦
 એક પુરુષ ધરતી માલવો, થોટમ મેઘમ સુગલ હવો,
 તિમનરનઈ હુઈ એક ઉપદેશ, ન કરઈ પાતિગનો લવલેશ ૨૧
 માલવ ધરતી સરિખા જોમ, જગુ મેઘ મુનિશ્વર સોય,
 પ્રભવ શ્વામી શ્રૈણિક મહારાય, એક વચને સમઝયા તેણુમ ઠાય ૨૨
 નેમવાંણી અતિ સોહામણી, પુન્યસાર રાજાઈ સુણી,
 ઝહિ રમણી મુક્યો પરિવાર, મુગતિ ગયો લેમ સંયમ ભાર ૨૩
 કેસી ગણુધર કહઈ કથાય, કિમ સમઝયો પરદેશી રાય,
 યસોભદ્રની વાંણી સુંણી, તિમ નરવીર હુઓ નરગુણી. ૨૪
 વ્યસન સાત નિવાર્યાં ત્યાહ, સ્વામી જીવન માફ કિહા;
 મદિરા માંસ નમ પરનારિ, એહના પાપ ધણા સસારિ. ૨૫
 ન કઈ ચોરી નહીં મુઝ દુત, પાહું નીમ જો દ્વત્રિ પુત્ર;
 વેશ્યા ગમન હું ન કઈ રાય, કરી અગડ નમ છત્રીયા પાય. ૨૬
 ધર્મ ંહી નર ચાહ્યો જાય, તિઝગદેશ નવલખો કહઈવાય,
 એક સિયા નગરી તિહા ગામ, વમમ વાણીઓ આઠરનામ ૨૭

હૃહા.

આઠર કીર્તિ અતિધણી, માગ્યા ન કહઈ નાથ,
 અનપાંન ચીવર દીઈ, ભૂખ્યો કોય ન જાય. ૨૮

ચૌદ પપા જસ મંદિરઘ, પુણ્ય પ્રસાદહ પાંત;
 પવિત્ર પુખ્ત પ્રબલધન, પાથરણાં પ્રધાન. ૨૯
 પરમવચન પરભાવના, પૌષ્ઠ પરઉપગાર,
 પડિકમણ્ણુ પચ્ચખાણુ તિહાં, પોષ્ઠ પાત્ર અપાર ૩૦
 અસ્યો આઢર નર વાંણીઓ, મેઘપરિં દિધિ દાંત,
 નરવીર લાજ તિહાં ગયો, માગણુ મરણુ સમાંત, ૩૧

કવિત્ત.

માગણુ મરણુ સમાંત, સોયપણિ સુપુરૂપ ફેરઘ,
 તૃણા કહધ જધ માંગધ, લાજ તસ પાછો ફેરઘ.
 ફિરી મહધ પગ પ્રાણુ, નાકમુખ નિચું ધાલધ,
 હઘઉ હાથ હડખડધ, જીમની યુગતિ ન ચાલધ.
 શ્રવણુ સોય સસધ પડધ, કવણુ શબ્દ હોસધ કહી;
 મન ચિત્ત મનમાંહિં, દેસધ કધ દેસધ નહી. ૩૨

દ્વહા.

હવુ ૧માહું માગવું, ભુંડી તે પરની આસ;
 માગણુથી નર તે ભલો, જોહનધ સરિ સંડાસ. ૩૩
 માગણુ જો મયગલ ચઢધ, સોવન કચોલો હત્ય;
 માંગ્યાં જો મોતિ જડધ, તોહધ જન્મ અક્યત્ય. ૩૪
 તેણુઈ કારણિ નરવીર તિહાં, કીધો સુદ્ધ વિચાર;
 સેવા કરું આઢર તણી, વિવહાર સુંદિ લીઉ આહાર.
 અસું વિચારી આવીઓ, ઉદર ભરેવા કાંમિ
 ગલગલ સાદિં બોલીઓ, વિનય વચન તસ કાંમિ
 સ્વાંમી મુઝને રાખરયો, તુલ્લ ધરિ કરસુ કામ
 રક્ષા કરું તુમ દેહની, ન કરું હુંણુ હરા

આઢર	આવક	સુભમતિ,	આવી	કરુણાસાર;	
નરવીરને	સુપરિ	કરિ,	તેડયો	તેણીવાર	૩૮
ભોજન ભગતિ	કીધી	બલી,	પૂછી	પૂરવ	વાત,
નરવીર	ઈમ	માંડી	કહો,	વિતક	સહુ
				અવદાત.	૩૯
આઢર	કહઈ	સુંણિ	વીર તું,	રહઈ	૧અહારઈ
ભોજન ભગતિ	નમ	લૂગડાં,	દેસું	મોઈ	સુપઈરિ
					૪૦
કુંમર	રહો	ધરિ	તેહનમ,	કરતો	કારજ
એણુઈ	અવસરિતિહાં	આવીઉં,	વહુ	પજૂસણુ	પર્વ.
					૪૧

અઉપઈ.

પર્વ	પજૂસણુ	આવ્યું	સાર,	સાહ	આઢર	સુત	સુદર	ચ્યાર,	
નારી	ઝગડા	વહુઅરો	જેહ,	કરી	ઉપવાસ	નમ	બધી	તેહ.	૪૨
એણુઈ	અવસરિ	નરવીરહ	જેહ,	કાજ	કરી	ધરિ	આવ્યો	તેહ,	
મંદિર	કોઈ	ન દીસે	તસઈ,	ઉપાસરઈ	નર	આવ્યો	જસઈ.		૪૩
ઉચુ	નિચું	થઈને	જૂઈ,	અઢાર	આવક	દીઠો	સોય;		
દૃષ્ટિ	કરી	વહુ	ઉપરિ	જસે,	તે	બડબડતી	ઉઠી	તસેં.	૪૪
હાલી	ન લહઈ	પુણ્ય	નમ	પાપ,	ખાંધઈ	પીધઈ	સુખીઓ	આપ,	
ઉત્તમ	દિવસ	પજૂસણુ	આજ,	હાલી	પેટ	ભર્યાસું	કાજ.		૪૫
જેહ	પજૂસણુ	પર્વ	વિસાલ,	પોઢાં	પાપ	કરઈ	વિસરાલ,		
જેણુઈ	દિન	કરપસૂત્ર	એ સાર,	આઠવાર	સુંણુતા	નહી	અવતાર.		૪૬
અસું	પજૂસણુ	પુણ્ય	ભંડાર,	સકલપર્વ	માંહિ	રતે	સાર;		
જીમ	પંખીમાં	ઉત્તમ	હસ,	કુલમાંહિ	જેમ	ઋષભ	વસ,		૪૭
જીમ	પાંણીમાં	ગંગા	નીર,	જીમ	વસ્ત્રમાં	ચાર	ચીર;		
જીમ	વાંનરમાં	વડ	હનુમંત,	ખિમાવંતમાં	જીણુ	ભગવત.			૪૮

તિમ એ સકલ પર્વમાં કહું, પર્વ પળૂસણ મોટું લહું;
 એણુંદિ દિવસે લીધ આહાર, સો હાલી નર વડા ગુંમાર. ૪૯
 અસ્થાં વચન તિહાં વહુઈકહી, નરવીરને તવ તેડયો સહી,
 ચાલિ દિઉં સિરામણ તુઝ, ધર્મ અક્ષર જામ હઈ મુઝ. ૫૦
 ક્રોધ કરતી દીડી જસે, શેઠાણી બોલાવી તસે;
 કુણ કારણિ ખીજે છો તુહો, આજ આહાર ન લેસુ અહો. ૫૧
 તવ શેઠાણી કહધ સુણિ દાસ, પરાંણી ન કરાવું ઉપવાસ,
 જાંણુધ સસરો માહરો જામ, મુઝ ઉપરિ બહુ ખીજાઈ તામ. ૫૨
 નરવીર કહો સુણી માહરી માય, કર અપવાસ હુ મનઉચ્ચાય,
 તમ ઉપરિ કોણ ખીજે આજ. તમો કરો જામ ધર્મહ કાજ. ૫૩
 હું તુઝ સાથિ આવું સહિ, ગુરુ મુખ નીમ કર ગહધગહી,
 નરવીર આવ્યો સભા મઝારી, શેઠા બોલાવ્યો તેણુધ ઠારી. ૫૪
 નરવીર તું આવ્યો કુણ કાંમિ, વિનય કરી બોલ્યો તસ ઠામિ,
 સાંભી આજ પળૂસણ ખાસ, મુઝનઈ પચ્ચખાવો ઉપવાસ. ૫૫
 એક ચિંતઈ દીડો જવ દાસ, ગુરુ કહધ પચ્ચખાવું ઉપવાસ;
 યશોભદ્ર ગુઝ મુખે પચ્ચખાંણ, કરી ઉપવાસ સુંણધજ વખાંણ. ૫૬
 એણીપરિ દિવસ ગયો દિનરાતિ, પારી શેઠ આવ્યો પ્રભાતિ,
 નરવીરનઈ લીધો સંગાતિ, ભોજન ભગતિ કરઈ બહુભાતિ. ૫૭
 આદર ન કરઈ દાનણનીર, તવ વેગઈ બોલ્યો નરવીર;
 સ્વામી તુહો ન કરે પારણું, કારણુ સોય કહો તુહ તણું. ૫૮
 આદર કહધ સુણિ નરવીરવાત, હું પુજસ આવી જગનાથ,
 તિવાર પછી હું લેસ આહાર, તું ભોજન કરિ મ કરિ વિચાર. ૫૯
 કુંભર કહધ ગુણ સ્વામીવાત, સેવક જમઈ કીમ ભૂખ્યા નાથ,
 જામ સુકુલીણી શામા જોહ, નર ભૂખ્યા સ્ત્રી ન જમઈ તેહ. ૬૦

જે ચેલો ગુરુનો ગુણસાર, નિજ ગુરુ પહીલો ન કરઈ આહાર.
 પુત્ર સપુત્ર જે પણિ હોય, પિતા પહીલો ન જમઈ સોય. ૬૧
 તુ સ્વાંગી હું તાહરો દાસ, તુલ્લ પહીલો કીમ લેઉં ગ્રામ,
 તુલો પધારો જન પૂજવા, મુઝનઈ 'હર્ષ' સાથિ આવવા ૬૨
 અસ્યાં વચન તે ગોલ્યો જસઈ, શેઠ સાથિં લીધો તસઈ,
 કેસર ચંદન અગર સુગૃહી, આવ્યો તે જન મદીર વહી ૬૩
 નિસહી શેઠ કહી તિહા સાર, કહી પયઠા જહાં જનનુ દાર,
 નિસહી એક કહઈ મધ્ય ઠાંમિ, નિસહી એક ચેઈવંદન કાંમિ. ૬૪
 મેનચહી જન પ્રજા કરઈ, પ્રજા લેઈ નઈ જાઓ ભરઈ,
 નરવીરને સીખામણ દીઈ, જન પૂજે તુમો હરખિ હઈઈ. ૬૫
 કેસર ચંદન અગર કપૂર, પૂજી પાતિગ કીઈજ દૂર,
 દમનો મરજો ચપક જાય, કુસમ લેઈ પૂજે જનરાય. ૬૬
 કુંમરઈ વાત વિચારી અસી, પરદ્રવિ એ પૂજા કરી,
 ગાંઠિ ન છૂટઈ પોતાતણી, તો કીર્તિ સું વાધઈ ધણી. ૬૭
 પરદ્રવિં કરતાં બહુકામ, પણિ તેણઈ કાઈ ન રહઈ મામ;
 એક પાયકો પોતાતણો, ખરચઈ તો જસ હુઈ ધણો. ૬૮
 વડી વાત કરઈ વાગરી, છોડઈ નહી એક નર નાંસરી,
 પરદ્રવિઈ હુઈ મોટીઆર, ન વધઈ શોભા એક લગાર ૬૯
 અસું વિમાસી તિહા નરવીર, પૂજી નિર્મલ કરિઉ સરીર,
 દોડી પાત્ર અજઈ વાવર, ફૂલ લેઈનઈ પૂજા કર. ૭૦
 બધી માલણી દુગુ જહાં, નરવીર વેગઈ આવ્યો તિહા;
 કુડી પાંચ દીધી તસ હાથિ, પુષ્ક અઢાર લીઆ શુભ જાતિ. ૭૧
 આવી પૂજ્યા અજીત જણુંદ, નરવીર દહડઈ અનિ આણુદ,
 શેઠ સેવક જન પૂજા કરી, આવ્યા નિજ અંદર પરવરી. ૭૨

ભોજન કાળ યમસઘ સાહ, નરવીર યમસાગે શુભ ઠાહ;
 સાકર દ્વધ કરંગો સુભ સાલિ, સાહ મીલાવઘ નરવીર યાલિ. ૭૩
 ભઝી જલેખી સાકર જસી, બહુ ગોરી તિહાં પ્રીસઘ હસી,
 સેવ સુંહાલી નઘ સાકલી, ધૃત થીણું નઘ સાકર ભલી. ૭૪
 પિંડા પાપડ સાકર તણાં, વલી પતાસા લાડૂ ઘણા;
 દ્વધપાક દલ નઘ હેરમી, બહુ સુકુલીણી પ્રીસઘ નમી. ૭૫
 ખીર ખાંડ ધૃત પ્રીસઘ વલી, ઉપરિ પોઝી તે પાતલી,
 ધૃત ખરડી કેલાં કાનલી, સખરી સાકર માંહી ભલી. ૭૬
 પ્રીસઘ મેવા જે જે સાર, દ્રાખ બદામ અખોડ અપાર,
 શ્રીફલ સીંચોડા ચારખી, ચારોલી આંણી તિહાં નવી. ૭૭
 સાલિદાલિ નઘ સાક અનેક, દધી માખણ સુ સખલ વિવેક;
 આખ્યા ફોફલ પાન લવીંગ, ભોજન ભગતિ કરઘ મનિરંગ. ૭૮

દુહા.

ભક્તિ કરી નરવીરની, દીધુ મુનિવર દાંન,
 પોતઘ પણિ ભોજન કર્યું, આરોગી મુખિ પાંન. ૭૯
 એણીપરિ જે નર દેઘ જમઘ, તેહનુ ભોજન નામ;
 દીધા વિણુ તે જોખર્યું, ભોજન ન કહઘ તાંમ. ૮૦
 ભોજન ભગતિ વિવરી કહી, પુણ્યઘ ભોજન સાર;
 હવઘ મુપુરપ સહુ સાંભલો, જોખર્યા તણો વિચાર. ૮૧

કવિત.

ચોક્કા ખરડી તેલ, સાક વિણુ નિતઘ સારઘ,
 પ્રીસઘ ભુંડી નારિ, પેટ કહો કેઘપરિ ઠારઘ.
 ઉપરિ પ્રીસઘ ઘઘસ, છાસ પણિ પ્રીસઘ પાણી;
 સિંધવ નહી જસરાખ, કસી કહું કર્મની કાંણી.
 આદાર આઠાઘ સેરનો, સેર સવા દોહલો મિલઘ;
 દત્તણીણુ નર જોખર્યા, ભોજન એહનઘ કુંણુ કહઘ. ૮૨

ભોજન એહનધ નવિ કહું, એ સહિ ઝોખ્યું જાણી;
 વલી ચાર બોલજ કહું, પાપિં લહધ નિર્વાણ. ૮૩
 અપકવહ બાલણુ જવ જમણા, ચેલકડાં બહુ આઈ;
 દીપે દીપે ધર ચૂધ, ચ્યારધ પાપ ફલાઈ. ૮૪
 કૂચા બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર,
 ભાર વહીનઈ જીવવુ, એ ત્રિણિ દુખ અપાર, ૮૫
 ત્રિણુધ દુખ જગમાં વડાં, બીજા દુખ અનેક;
 પર ઉપકારજ કારણિં, વિવરી કરુંજ વિશેષ ૮૬

ચઉપધ.

!

પહધલું દુખ પાડેસી ચાડ, બીજું દુખ ધરિ વિખનું ઝાડ,
 ત્રિણુ દુખ જે નિત સહધ માર, ચઉથું દુખ જે નજરિ આહાર, ૮૭
 પાંચમું દુખ પાલા ચાલવુ, છડું દુખ નિતિં માગવું;
 કવિ કહધ માંચધ માંકણુ બહુ, એ સાતાધ દુખ સુણયો સહુ. ૮૮
 પહધલિં દુખ જે પરની આસ, બીજું દુખ જે ઓછધ વાસ,
 ત્રીજું દુખ જે બહુ રણિ ચઢઈ, ચઉથું દુખ જે વહુ વસિ પડઈ. ૮૯
 પાંચમું દુખ જે ન ટલઈ રોગ, વાંછયો ન મલ' જેહતે ભોગ;
 કવિઆણુ કહધ નિત ખાઈ નીર, એ દુખ સાતજ દહઈ સરીર; ૯૦
 અંધ પુરૂષ નઈ આંગણિં કૂધ, નાહનો બાલ નધ મા તસ મૂઠ.
 પડયા દાંત સોપારી ઘુંટિ, આસણુ ગુમડું ચઢવું ઉંટિ, ૯૧
 ધર નાહ્યા વચિ બીલો જડયો, નિર્ધન આટધ બહુજલિ પડયો.
 લૂખું ભોજન ટાડું થાય, સાતાધ દુખ મોટા કહવાય, ૯૨

ફૂલો.

એ દુખ પાપિં પાંમીઈ, પુણ્યઈ ભોજન ભોગ.
 રૂપ કાંતિ ધન કામની, પુત્ર સજન સયોગ; ૯૩

ઘાસ છખડો છાંહડી, છમ રીતિ ભોગ ભલાય.
 છોર છતિ ધરિ છયલ ત્રિય, પુણ્યધ સાત છઠાય; ૯૪
 ગોધૂમ ગોરસ ગોલરસ, ગોખધ ગોરી ગાંન.
 ઋષભ કહધી ગજ બારણુધ એ સુખ સ્વર્ગ સંમાન, ૯૫
 સાત ગગા પૂણ્યધ લહધ, પુણ્યધ ભોજન ભોગ.
 પુણ્યધ ધંદ્રી પરવડાં, પુણ્યધ પતનું નહીં રોગ; ૯૬

ચઉપધ.

પહધનું સુખ જે મતિ નર્યાં, બીજું સુખ જે ધરિ દીકરા;
 ત્રીજું સુખ જે રણુવણુ વરા, ચઉથું સુખ જે પોતધ ધર. ૯૭
 પાંચમું સુખ જે ભગતિ નારિ, છઠું સુખ જે ઝોટું બારિ;
 સાતમું સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યધ એ લહધ ધરસૂત. ૯૮
 પહધનું સુખ જે નજધઈ ગામિ, બીજું સુખ જે વસધ ઠાંમિ;
 ત્રીજું સુખ જે માનધ ભૂપ, ચઉથું સુખ જે રૂપ સરૂપ. ૯૯
 પાંચમું સુખ ઇચ્છાધ રમધ, છઠું સુખ વેલાધ જમધ;
 કવિ કહધ સાતમું સુખ એગમધ, સકલ લોક ધરિ આવી નમધ. ૧૦૦

દૂહા.

એણી પરિ મુખ બહુ ભોગવાધ, સાર આઠર ધનવંત;
 ભોજન ભોજુ ઉઠીઓ, દેહ કાંતિ દીપંત. ૧
 એણુધ અવસરિ નરવીર તિહાં, ભોજન કીધું જાંમ;
 સરસ આઠાર યોગધ કરી, જીવ ચૂથાધ તાંમ. ૨

ચઉપધ.

જીવ ચૂથાવા લાગો જસધઈ, સાહ આઠર પાસે ગયો તસધઈ;
 ઓપધ વેપધ નધ ઉપચાર, અનેક તેલ આણ્યા તેણી વાર. ૩

- ૨ વૈદ વિવેકી લહધ વિચાર, જાંણુ પુરૂષ તેડયા તેણી વાર;
વિવિધ ઓપધ કરઈ તિહાં ભલાં, સાહ ઓલાસઈ પગના તલાં. ૪
- તવ નરવીરઈ કયોં વિચાર, ધન્ય ધન્ય જઘનધરમ જગિસાર;
એક ઉપવાસ જીન પૂજા કરી, તેણુઈ કારણિ સહુ પૂજઈ ફિરી. ૫
- પણિ મહારઈ પોતઈ પુણ્ય નહી, તો હું ધર્મ આરાધું કહીં;
શ્રીજીન શ્રેય તણોજ પસાય, સાહ સરિખો મુજ ચંપઈ પાય. ૬
- નરવીર નિર્મલ ચોખું ધ્યાન, શ્રીજીન વચને ધરતો કાંન;
કીધાં ચારઈ મોટાં સરણુ, શુભ ધ્યાને 'સેવક કરઈ મરણુ. ૭
- ૮ એહજ જ'ખૂદ્રિપ મઝાર, ભરત ક્ષેત્ર દઈધલી વિચાર;
તિહુયણુ પાલ કાશ્મેરી નારી, નરવીર ઉપનો ઉદરિ મઝારિ. ૮
- નામ હવું તસ કુંભરનિરંદ, પ્રતાપી જીમ ગગને દિણુંદ,
જીન પૂજ્યા લેઈ પુષ્ક અઢાર, અઢાર દેશ પામ્યો તેણુઈ સાર. ૯
- શ્રીજીન ધર્મ પ્રેસંસા કરી, તેણેં શુભશ્રેય તું પામ્યો ફરી;
એ રાજા તુહા પૂરવ કથાય, અઢાર મરીનઈ ઉદયન થાય. ૧૦
- ૧૧ યશોભદ્ર હુઆ હેમસરિંદ, આગલિં વ્યંતર કુંભરનિરંદ;
તિહાંથી આ ભારત ક્ષેત્ર મઝારિ, ભદ્રલપુર નગર તિહાં વિચારિ. ૧૧
- રાજા સત્તાનંદ તિહાં સહી, ધરણી ધારણી દેવી કહી,
તેહનો સુતતે સતખલિ નાંમ, કુંમારપાલ ઉત્તમ ગુણુ ઠાંમ. ૧૨
- રાજ કરઈસો મન ઉલ્લાસ, પદ્મનાભ તિથિંકર પાસ;
દીક્ષા લેઈ ગણુધર ચાઈસ્યો, થોડા કાલમાં મુગતિ જસ્યો. ૧૩

હાલ.

મલગારે-એ દેશી-રાગ સોરઠ.

સિદ્ધ ગતિરે નરપતિરે, તુલ્ય હોમ્યમ નિરધાર;
 રોગ સોગ ભય આપદા, કુગતિ નહીંજ લગાર-આં. ૧૫
 સાહિબ સેવક સોય નહીં, નહીં કો મારણ્ય હાર;
 બધાં ઠેલી નવિ લીધં, કો કમનો નહી ઠાર-સિ. ૧૬
 રાય તણો ભય તિહાં નહીં, નહીં અગનિ ૧જમજોર;
 વાઘ સિંહ વીંછી નહીં, નહીં સર્પ તણો તિહાં સોર-સિ. ૧૭
 ડાંસ મસા માખી નહી, નહીં ભૂષક નહીં તીડ;
 અનંત સુખ(સિદ્ધજે)જીવનઈ, નહીં વેદન નહી પીડ-સિ. ૧૮
 સાસ ખાસ ખસ તિહાં નહીં, નહીં જલધર રોગ;
 ભૂખ નરસ ભય તિહાં નહી, ૨નહી નરનારિ વિયોગ-સિ. ૧૯
 જનમ જરા મરવું નહી, અજરામર તેણુમ ઠાંમિ;
 ટાઢ તાપ જલ તિહાં નહી, ડંડ નહિ તેણુમ ઠાંમિ. ૨૦
 પુછી ધુઓ જીજીઓ, નહીં દેવાલું ૧દાંણુ;
 આડ ધાડ ધર તિહાં નહીં, નહીં તૃપ કેરી આંણુ-સિ. ૨૧
 સત્રુ મિત્ર સો તિહા નહીં, નહીં તિહાં રાગ નમ દ્વેષ;
 ક્રોધ માન માયા નહીં, નહીં નરનારિ નિસેસ-સિ. ૨૨
 અનંત જ્ઞાન સિદ્ધ નમ સહી, સિદ્ધનમ સુખ અનંત;
 અનંત દર્શન દીપતુ, અનંત વીર્ય સિદ્ધ જત-સિ. ૨૩

ફહા.

અસી મુગતિ નગરી ભલી, જેહનઈ નહીં કો જોડી;
 નર વરણવી કો નવિ સકઈ, જો મુખ જીજી કોડી. ૨૪

૧ ચોર ૨ નહીં સજ્જનનો સોગ.

ઉપમ ઇલાં તેહની નદી, આણુ મોક્ષ ધૂરાય,
જમ વનિ વસતો ભીલકું, સમઝ કહું ન જાય. ૨૫

હાલ.

રાગ-કેદાર ગોડી તથા પારધિયાનો-ભોજન ઘોવર ભીમનઈરે-એ દેશી.

-ભીલ પુરંદર વનિ વસધરે, કરતો વન ફલ આહાર,
પહધરણિ ખાખર પાનધરે, નલહધવસ્ત્રવિચાર-ભી.એઆંચલી. ૨૬
પાસે પોતે નધ ધરિનારિ, ગહુ ખાલક છે તેણે ઠારિ;
એણુઈ અવસરિ એકનરપતિરે, પોહોતો વનહ મઝારિ-ભી. ૨૭
અશ્વ કુલક્ષણુ લેઈ ગયોરે, જહાં ભીમો નરનારિ.
... ... ભી. ૨૮

નૃપ તૃપાતુર નિહાં થયોરે, ભોમિ પડ્યો હુધ લહધરિ;
દેખધ ભીમ પુલદરે, તેહનઈ આવી મહધરિ-ભી. ૨૯
લેઈ વન ચૂંટિ આંખલોરે, મુંકયો નૃપ મુખ માંહિ;
સજગ હુંઓ નૃપ રાજ્યોરે, બોલ્યો નૃપ મુખ ત્યાંહ ભી. ૩૦
તઈ વનરાજ સહી દીઉરે, મુઝનઈ જીવિત દાંન,
ગુણુ ઓસંકલ કારણધરે, તુઝ દેહીવાલુ વાંન-ભી ૩૧
અસું વચન મુખિ ભાંખતાંરે, આગ્યો નૃપ પરિવાર,
ભીલ જધસાર્યો પાલખીઈરે, નૃપ વલીઓ તેણુઈ ઠાંમ-ભી.
નૃપ નિજ મંદિર આવીઓરે, આણ્યા તેલ સુગંધ,
ભીલ પુરૂષ નવરાવીઓરે, ખાંધ્યા ખાનૂજંધ-ભી.
પહધરણિ ચિર પિતાંજરે, પહધરણિ સાલૂ સાર;
મુકુટ કુંડલ નધ મુદ્રિકારે, જાણે ઈંદ્ર અવતાર-ભી
ભોજન કાજ ભીમડોરે, જધસાર્યો નિજ પાસ,
વિવિધ જતિનાં સુખડીરે, મુંકઈ કપૂરઈ વાસ. ભી.
ખીર ખાંડ ધૂત લાપસીરે, સાક તાણી જહુ જનનિ;
વિવિધ પાક તિહાં પ્રીસતાંરે, ભોજનની જહુ જાતિ-ભી. ૩

વલી વડાં નાગર ખીડવારે, માંહિ સુધ્ધ કપૂર;
 સોનવ સેજ પૂઠતોરે, ઉગ્યો ન જાણુઈ સૂર-ભી. ૩૭
 એણીપરિ કાલ ગયો ઘણોરે, એક દિન પૂછઈ રાય;
 સાંભી જોધધ તે કહુરે, જે મનમાં ધણાય-ભી. ૩૮
 તામ પુલિંદર બોલીઓરે, ન રચઈ રહ્યું એણુઈ હાંભિ;
 તિહાં મુઝ મુકો નરપતિરે, જીહાં મુઝ ભીલની નારિ-ભી. ૩૯
 જે જીવ વિખમાં ઉપનોરે, ન ગમઈ અમૃત કુંડ;
 માખી ચંદન પરહધરે, સ્વાંન તજઈ ખીરખંડ-ભી. ૪૦
 કનક તણુધ જીમ પંજરધરે, સુખ નવિ માંતે કાગ,
 તિમ મુઝને ધહાં નવિ રચધરે, મુઝ મનિ વસતાં રાગ-ભી. ૪૧
 ભીલ વચન ભૂષઈ સુણીરે, મુક્યો વનહ મઝારિ;
 બહુપરિ હરખ્યો ભીલડોરે, ભેટિ હુધ ધરનારિ-ભી. ૪૨
 સજન કુટુંબનઈ જઘમિલ્યોરે, પૂછઈ પૂરવ વાત;
 દિવસ આટલા કિહાં રહ્યોરે, ભાખો સોય અવદાત-ભી. ૪૩
 હું રહ્યો ભૂપભુવન સહીરે, વવિધ વસ્ત્ર મુજ ત્યાંહ;
 તેહની ઓપમ સી કહુરે, જો નહી આ વનમાંહી-ભી. ૪૪
 ભૂપણ ચીવર મંદિર શુરે, ખાજમની જે વાત;
 બહુપરિ પુછે ભીલનેરે, કહી ન સકે અવદાત-ભી. ૪૫
 હેમ કહઈ સુણો નરપતિરે, જો પણિ અનુભવિ વાત;
 સોય ભીલ કહી નવી સકધરે, નગરી સુખ અવદાત-પુ. ૪૬
 સુખ અનંત નૃપ મુગતિનારે, નવિ અનુભવિઆ તેહ;
 કેવલ જ્ઞાન વિના વલીરે, કેહીપરિ ભાખું તેહ-ભી. ૪૭

દ્વિહા.

કેહીપરિ ભાખું તે વલી, મુગતિ સિદ્ધા સુખ સાર;
 યોજન લાખ પસ્તાવની, ચદ્ર તણો આકાર-ભી. ૪૮

આઠ યોજન વચ્ચે સહિ, છેહકંઠ માખી પખ, ૪૯
 અન્નુન સોના સારીખી, સુખ અનંત અસખ-ભી.
 સિધ્ધ શિલા નગરી વલી, જોયણ ચોવીસમો ભાગ;
 હેમ કહઈ નરપતિ સુંણો, તિહાં રહઈ સિધ્ધ નિરાગ-ભી. ૫૦
 તેજ પૂજમઈ થઈ રહઈ, સિદ્ધ જીવ અરૂપ,
 લોક અલોકલાલું વલી, જાણુછ સકલ સરૂપ-ભી. ૫૧
 ચંદ્રરાજ નગરી તણું, નાટિક જ્ઞાનઈ જોય;
 પાપ પુણ્ય જન જે કરઈ, સિદ્ધ અગમ નહી સોય-ભી. ૫૨
 એહ સરૂપ સિદ્ધજ તણું, તું પણિ યાદસ સિદ્ધ;
 હેમ કહઈ નરપતિ સુંણો, તિહાં અનંતિ ઋદ્ધ-ભી. ૫૩

અઉપધ્ય.

શ્રીગુરુ વચન સુણી તિહાં રાય, ચંદ્રકસ વાત કરઈ તસ ઠાય;
 એકસલા નગરી છઈ જહાં, નિજ સેવક મોકલીઉં તિહાં. ૫૪
 આઠર ધરિ ગયો તે સહી, તેણુછ મંદિર એક દાસી રહી;
 ચિરદેવી છઈ તેહનુ નામ, પૂરવ વાત નર પૂછઈ તાંમ. ૫૫
 દાસી કહઈ સુંણિ સુપુરુષ વાત, આઠરહુઓ નર જગિ વિખ્યાત;
 આંર પુત્ર તેહનછ પણિ સહી, જૈન ધર્મ કરતા ગહછગહી. ૫૬
 બહુ ઋદ્ધિ તેહનઈ બહુપરિવાર, એક નરવીર ધરિ સેવક સાર;
 તેણુછ ઉપવાસ જીન પૂજ કરી, કર્મ યોગ ગયો તે મરી. ૫૭
 કાલે શેઠ શેઠાણી જેહ, ગયા પરલોક આરાધી તેહ,
 આર પુત્ર સુંદર જે હતા, કાલે સોય હુઆ નર ગતા. ૫૮
 વહુઅરો ચાર હતી ગુણવતી, તે પરલોગછ પોહોતી સતી;
 દુખની વાત કહુ સું ધણી, હુ જીવું ભૂડી પાપણી ૫૯
 પ્રાંહિ નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અલ્પ આઉખઈ જનઈ તેહ;
 ખટ મહીના જીવઈ કેસરી, કાલા કાગ ન જનઈ મરી. ૬૦

તાડ સિરિ કો ન દીધ ઘાય, કલિ તણું ષટ મહીના આય;
 ઈંદ્ર રૂપ નર આત્મા વહી, હુ પુણ્યહીણી જીવું સહી. ૬૧
 જેતી વાત ગુર હેનધ કહી, તેતી તે દાસી મુખિ લહી;
 આબ્યો સેવક વેગધ વહી, કહી કથા નૃપ આગલિ રહી. ૬૨
 અતિ હરખ્યો નરકુંભરનિરદ, સખ્ય પ્રસંસ્યો હેમસૂરિંદ;
 કલિકાલિ સર્વજ્ઞ નામજ થયો, નહીં જનપણિ જનસરિખો કહ્યો. ૬૩

ફહી.

જન સરિખું મુઝ તઈ કહ્યું, મુઝમનિ નહી સદેહ;
 હીત જાણી પૂછુ વહી, સકા ટાલો તેહ. ૬૪

અઉપધ.

કુંણ ઉધધ કુંણ નર જગતા, સંસાર વેલી કેહા વાવતા;
 વિષ અમૃત કહો ગહનનો ભેદ, કવણુ નરગ ધરી ૧ઉમેદ. ૬૫
 ગુર કહધ મૂરખિ નિત ઉંધતાં, પંડિત વિવેકવંત જગતા;
 સંસાર વેલી આવેછધ તેહ, જેહનધ નહી તૃણાનો છેહ. ૬૬
 વિષ ખાય પર નિઘા કરઈ. પંડિત વચન તે અમૃત સરઈ;
 ગહન ચરિત્ર તે અખલા તણુ, નરગ સોય જે પરચસિ પાણું. ૬૭
 કુંણ અધો કુંણ સૂરો લહું, ગુરતા પણું તે કોહને કહું,
 લઘુતા દાન મંત્ર કુણ કહીઈ, બહીરે પુરૂષ તે કહધનઈ કહીધ. ૬૮
 ગુણ વિના રાગધરઈ તે અધ. તેહનધ ભાખ્યો પાતગ બધ;
 સ્ત્રી વચને નવિ વિધ્યો જેહ, સૂર સુભટ નર કહીધ તેહ, ૬૯
 રૂપણું તસ વાઘધ સિરઈ, જેનર પ્રાર્થના નવિ
 ધ્રુતા પણું યાચતા હોય, દેધ દાન મ વંછો
 પાપ કરતો રાખઈ જેહ, પરમ મિત્ર નર કહી
 હીત શિક્ષા સુંણનો દરમતધ કાંણિ, તે નરનધ નૃપ બહીરો

કુંભ અધમ કુંભ મુંગો વલી, ચપલ કુંભ નિશિ હન વનદી; ૩૨
 કુંભ જગ જીયો નઈ વસિ કર્યો, કુંભ પ્રસન્ધો સાર કુંભ સુર્યે; ૩૩
 અધમ સોય વ્રત લેઈ ચલઈ, મુંગો તે જે અવસરિ મનદી; ૩૪
 ચપલ કહું દુર્જનની પ્રીતિ, ખિમાવંત રહ્યો જગ હનિ ૩૫
 પ્રીય સત્ય વચને જગ વસિ થાય, અસ્પ-ઝહિ દાનાર ગદ્ય; ૩૬
 દીધ દાંત પ્રીય વચન અપાર, તે નર કહીઈ સાર સંસાર. ૩૭

ફહા.

સાર વચન ગુરનાં સુંણી, હરખ્યો કુમરનિરંદ; ૩૮
 બધ કરજોડી તૃપ નમ્યો, ધન્ય તું હેમસૂરિદ. ૩૯
 તુ ગુર મુઝ તાતજ સહી, તું બધવ તું સ્વામી; ૪૦
 તું પરમેશ્વર દેવ તુ, તું આગ્યો મુઝ કાંમી. ૪૧
 આગઈ રહ્યો હુ જીવતો, તે સહી તુલ પસાય; ૪૨
 સકલ વાત તુઝથી લહી, કહો કાંઈ ધર્મ કથાય. ૪૩

ઢાલ.

રાગ-માલવી ગોડી-સુરસુંદર કહઈ સરિનાંમિ—એ દેશી.

ગુર ૧કહઈ ધર્મ કથાય, જીવ મુગતિં કેહીપરિ જાય; ૪૪
 તવ બોલ્યા મુનિ હેમસૂરિદ, સાભલિ તું કુમરનિરંદ. ૪૫
 જીન પૂજઈ જે ત્રિણ કાલ, આગલિ મુંકઈ નિવેદ થાલ; ૪૬
 જે એઈ વેચાવચ્ચ કરસ્યઈ, તે આતમ આપ ઉધરસ્ઈ. ૪૭
 સાધું વંદન દેતાં દાંતો, મહી લહીઈ કેવલજાનો; ૪૮
 સમકિત સાથિં બહુ રંગો, સુર વચને તેહ ન ભગો. ૪૯
 સિદ્ધાંતતાણું વલી સુણવું, ભણવું નિત જ્ઞાન સુગુણવું; ૫૦
 સુભ ભાવના અંગિ ધરતાં, નહીં વાર તે મુગતિ જતાં; ૫૧
 ચ્યાર ભાવના ભાખી જેહો તૃપ હઈઈ રાખો તેહો; ૫૨
 મૈત્રી પરમોદહ સોય, કરુણા મધ્યસ્થ વલી જોય. ૫૩

ચઉપધ.

ચાર ભાવના એ તુમ કહી,	અર્થ એહનો સુંણ્યો સહી;	
પાપ કરી મમ હોજ્યો દુખી,	જગ મુકાધ થાધ સુખી.	૮૩
ગુણવંતના ગુણ ગ્રહવા ભધ,	પ્રમોદ અરથ તો એહવો સહી;	
કરુણા બોલ ન કરએ સુદ્ધ,	દીન ઉપરિ ઉપગારજ ખુદ્ધ.	૮૪
કરૂ કર્મ તણા કરણહાર,	શ્રીદેવ ગુરના નિંદન હાર;	
તેહનધ ઉવેખી સુંકવા,	તે નરસાસ્ત્રી મધ્યમ હવા.	૮૫
એણીપરિ આરાધઈ જનધર્મ,	તે નર ધોધ આઠધ કર્મ;	
સુંણીવચનહરખ્યો મનમાંહિં,	વિવિધ પુણ્ય કરધ નૃપ તિહાં.	૮૬
સાત ખેત્ર નૃપ પોષઈ સહી,	ચઉદસહધ જીવન કરધ ગહધગહી;	
જન્મ દિક્ષા જ્ઞાન નિર્વાણ,	તિહાં પ્રાસાદ કરધ નૃપ જાંણ.	૮૭
જીર્ણ પ્રાસાદ તણી કરધ સાર,	સોલસહસ જૂના ઉદ્ધાર;	
સપ્રતિ રાયતણી પરિ કરઈ,	દેવલનામિ આતમ ઉધ્ધરધ.	૮૮
પચવિસંતી ઉંચો અસ્યો,	નેમિ પ્રાસાદ કરધ ઉલસ્યો;	
નીલરતનમધ માંહિં બિંબ,	થાપી રોખ્યો કીર્તિ થંભ.	૮૯
બિહુતરિ જનાલું ફિરતું કરધ,	તિહુયણુ વિહારતસનામજ ધરધ;	
તારંગાનો દુર્ગ છઈ જહાં,	એક પ્રાસાદ કરાજ્યો તિહાં.	૯૦
ચઉવીસહાય ઉંચોજ અચંભ,	એકસોએક આંજીવનું બિંબ,	
અજીતનાથ થાપ્યા ભગવંત,	જસ મુખ દીઠધ સુખ અનંત.	૯૧
આવી નૃપ ત્રંજાવતી માંહિં,	હેમાચાર્ય દીક્ષા જહાં;	
અલંગ વસહી પોલિ વિશેષ,	વીર પ્રાસાદ કર્યો તિહાં એક.	૯૨
રત્નબિંબ તિહાં થાપી સાર,	હેમપાદુકા (ત્યાં) કરધ અપાર;	
પુસ્તગ તણો કરધ ભડાર,	કીધું રાય સફલ અવતાર.	૯૩
ત્રિહસકિ શિલાકા પુરષ પવિત્ર,	નિત સાંભલવા કરધ ચરિત્ર;	
અંથ સંખ્યા સહસ જગત્રીસ,	સોવન અક્ષર ત્રિજાવધ ધસિ.	૯૪

તે પોથી ગજ મસ્તગિ ધરી, બિહુતરિ સામંત આગલિ ધરી;
 સંધ ચતુર્વિધસું પરવરી, સુંણધ સાસ્ત્ર મનિ ચોખું કરી. ૯૫
 અગ્યાર અંગ નઠ યાર ઉપાંગ, સોવન અક્ષર લિખાવધ અંગ,
 યોગ શાસ્ત્રના યાર પ્રકાસ, વીસ વીતરાગ તવનના ખાસ. ૯૬
 બત્રીસ પ્રકાસ સોવનમઈ કરી, ભૂપઈ પોથી હાથેં ધરી;
 નિત્ય ગુણુવા ભૂપિં નિરધાર, આલસ નહીં નર એક લગાર. ૯૭
 સોવન કમલ નિત્ય હાથેં ધરઈ, તેણઈ લેધ ગુરની પૂજા કરઈ;
 વરસઈ એકદા સંધવી થાય, યાત્રા કરઈ પાટણુનો રાય. ૯૮
 લક્ષ ભોજ એક માસિં કરઈ, સુકૃત ભડાર તે પોતઈ ભરઈ,
 શ્રાવક કોડિ તે સમકિત ધણી, વરસઈ ભગતિ કરઈ તેહતણી. ૯૯
 વલી દુર્બલની ચિંતા કરઈ, વિવિધ સૂખડીઢરા ભરઈ;
 સત્રાકાર મંડાવેં સાર, રાંધ્યાં કોરા આપઈ આહાર. ૧૦૦
 પાખી આઠમનાં પારણાં, ધરિધરિ તેડાં જાય ધણું;
 માંન મુહુત બહુ આદર કરી, તેડયા શ્રાવક ધરિધરિ ફિરી. ૧
 આદર મુહુતઈ નર બહુ મિલઈ, મુહુતઈ માંનિ ધર્મે ભલઈ;
 મુહુતઈ ફેફલ મુહુતઈ પાંન, મુહુત વિના સુ ભોજન દાંન. ૨
 માંન મુહુત વિના દીધ દાંન, તેહથી ન લહઈ મોક્ષ પ્રધાન;
 આદર વિના દીધ અભિનવ શેઠ, મોક્ષ પથ નવિ પાંખ્યો નેઠ. ૩
 મુહુત તણી જગિ મોટી વાત, શ્રેયાંસ ધરિ આવ્યા આદિનાથ;
 સાંહમો જઈ સરિનાંમી કરી, દેધ દાંન તેણેં સદગતિ ફેવરી. ૪
 નીચા નમણો 'એ દાનસાર, મોહોતે મુનિવર ધૃત સોસાર;
 દેધ દાન તીર્થ કર થયો, તેહનો જસ જગ માંહિ રહ્યો. ૫
 મોહોતે દાન દીધ નર સાર, પાંખ્યો તીર્થ કર અવતાર,
 વિનય કરી પ્રતિલાબ્યા વીર, ચદનખાલા પાંખી તીર. ૬

મોટા માસખમણતો ઘણી, આવ્યો સંગમના ધરભણી;
 હરખ્યો ઉડી આપઈ ખીર, સાલિભદ્ર હુઓ સગમ વીર. ૭
 રંગિં વહધરાવધ રથકાર, મરણુ લહી લહઈ સુર અવતાર;
 તેણુ કારણિ મમ ચૂકો રેખ, કિયું દાંત જો નહીં વિવેક. ૮
 મૂરખિ દાંત દીધે નર બહુ, વિવેક વિના વિણસાડેં સહુ,
 ધરિ આવ્યા નવિ આદર કરધ, વિનય વચન મુખિ નવિ ઉચરધ. ૯
 અભિમાનિં વિણસાડઈ કાંમ, પાત્ર કુપાત્ર ન જાંણઈ નાંમ;
 કુંણુ તપીઓ કુંણુ દાંતી ગુણી, સરિખા ચંદન મૂલાપણિ. ૧૦
 અંતર નહી તેહનધ મનિ રેખ, કરતા ભક્તિ પણિનહીજ વિવેક;
 કુંણુ આવ્યો કુંણુ નાવ્યો ભધ, દેઈ તુંહતર વિસારઈ સહી ૧૧
 વીસારધ સખલો સતાપ, ખિણુ ખિણુ પ્રતિ બાંધઈ પાપ,
 વચરતાણું વલી કારણુ હવું, મૂર્ખ વીસારઈ તેડવું. ૧૨
 પહેલો મૂરખ પરધન હરઈ, બીજો તે પરનિંદા કરઈ;
 ત્રિજો કલહ લગાવધ ઘણો, ચક્રચક્ર પરદેષી અવગુણો. ૧૩
 પાંચમો વંચધ માય નધ બાપ, વિશ્વાસઘાતિ મોટું પાપ;
 ઋષભ કહધ તે મુરખ હવા, દેઈ તુતર નાવધ તેડવા. ૧૪

ફહા.

મૂરખ નાવધ તેડવા, ન કરે પૂરવ વિચાર;
 શ્રેણિક સરિખો રાણ્યો, બહુપરિ થયો ખુઆર. ૧૫

હાલ.

રાગ-રામગિરિ-પાટ કુશનની પૂજ પરપઈ—એ દેશી.

તપ સુમંગલ વનિ સંચરીયો, તાપસ તિહાં તુતરીઓ,
 ધરિ આવી નિજકામિ રે લાગો, પરિવાજક વિસરીઓ.
 હોરાજન મૂરખપણું તુઝ મોટો, નર તુતરીઉ નવિ તેડયો;
 બાધ્યો પાતિય પોટો, હો રાજન.—એ આંકણી. ૧૬

- તાપસ તાંમ તિહાં સમતાઆણી, વારી રાખ્યો પ્રાણી;
ખીનુમાસખમણ તિહાંપચ્યાવ્યું, તપતી વૃદ્ધિ તે જાણી-હો. ૧૭
- સાંઝઈ ભૂપતિ નઈ સાંભરીયું, સહી તાપસ વીસરીઓ,
ધ્યાયો નૃપ જઈ પાય ખમવાઈ, વિનય વિવેક બહુ કરીઉ-હો. ૧૮
- મુઝ અવગુણ હઈડઈ મમ ધરો, સ્વાંમી ધરિ પધારો,
તાપસકહઈ તપની વૃદ્ધિ કીધી, માસિં પારણ મોરે-હો. ૧૯
- તવભૂપતિકહઈ સાંભલિ સ્વાંમિ, તુલ્હો છો શુભગતિ ગાંમી,
હવઈતુલ્હપારણુ મુઝ ધરિ હોસયઈ, નુંતર હું સરિનાંમી-હો. ૨૦
- માસખમણ પારણ દિનજીહારઈ, તાપસ વીસર્યો તિહારઈ;
ત્રીનુમાસખમણતેણુપચ્યખ્યુ, તપની વૃદ્ધિ હુઈ માહરઈ-હો. ૨૧
- ભોંજન કાલ વોલી જવજઈ, તવ સાંભરીયું રાય,
પશ્ચાતાપ કરઈ નૃપ લાજઈ, પણિ અનુહાંણો ધાઈ-હો. ૨૨
- સ્વાંમી હું સખલો અપરાધી, તાહરી ખખરી ન લીધી;
આગઈ મઈ અન્યાબહુ કીધો, પાપ ગયું મુને વાધી-હો. ૨૩
- સ્વાંમી હું મિતલ જીમ પાંણી, વાંણી અમીઅ સમાંણી,
હવઈ મુઝ મંદિર વેગ પધારો, તપકરી કાય કોમલાંણી-હો. ૨૪
- તાપસ કહઈ ત્રિવિધે કરી લીધું, માસખમણ મઈ ત્રિનુ
તુલ્હ પારણ મુઝ ધરિ કરવું, સું કહીઈ તુમ ખીનું-હો. ૨૫
- અસુ કહી નૃપ નગરિ પોહોતો, પારણ વેલા સૂતો,
તવ તાપસ ધમધમીઓ કોધઈ, એ નહી ક્ષત્રી પૂતો-હો. ૨૬
- તવ તાપસહુઓ સખલ કષાઈ, નૃપ કરઈ મુઝસું ઠગાઈ;
જો માહરા તપનું ફલ હઈ, તો નૃપને દુખદાઈ-હો. ૨૭
- ઈમ નીઆણું કીધું જીહારઈ, રાજન આગ્યો તિહારઈ;
સ્વાંમી તુલ્હ મ આપો મુઝનઈ, ભોજન કરો ધરિ માહરઈ-હો. ૨૮

તાપસ કહઈ મમ બોલીસ બાલી, નહીંતરી નાંખીસ બાલી;
 મંઘ તુઝ ઉપરિકીધું નિઆણું, નૃપ રહઈજે સંભાલી-હો. ૨૯
 મુંણીવચનભૂપતિ ધરિ વલીઓ, અતિ મનમાં કલકલીઓ-હો.
 કાલે રાય તાપસ મૃત્યુ પાંખ્યો, દેવ તણો ભવ દ્રલીઓ-હો. ૩૦
 ભૂપતિ જવ ઐશ્વિક નૃપ થાય, તાપસ હુહ કોણી રાય;
 રાણીચિલણાંકુખિં અવતરીઓ, પૂર્વ પાપ પસાય-હો. ૩૧
 ઉદરિં બાલ વધ્યો નર જીહારે, ડોહલો ઉપનો તિહારેં
 નિજ ભરતાર હધઆની માઠી, ખાધી જોઈઈ માહરધ-હો. ૩૨

ફહા.

ચિલણા કુંખિ અવતર્યો, ઐશ્વિક તણઈ સંયોગ;
 રતિવંતી અબલા જસેં, તવ વિલસંતિ ભોગ. ૩૩
 ભોગ વિચાર વિવરી કહું, કહું ને ગર્ભ વિચાર;
 રતિવંતી અબલા તણો, કહધ સઈ કવિય વિચાર. ૩૪

ઢાલ.

રાગ-ગોડી-એણીપરિ રાજ કરંત-એ દેશી.

જે રતિવંતી નારિરે, એતાં પરિહરઈ;
 બીજઈ વસ્ત્રે અડકઈ નહીં એ. ૩૫
 હીંડઈ નહીં તે નારીરે, સંધ્યા રાતિ સમય;
 નક્ષત્ર માલા નવિ જૂઠ એ. ૩૬
 રાત ન કરે આહારરે, પુદ્ધ તે પરિહરઈ,
 આંખ્યે અંજન નવિ કરઈ એ, ૩૭
 વલી વિલેપણુ વારિરે, દત ધાવન નહીં;
 સ્નાન શુદ્ધ તેહનઈ એ. ૩૮
 ન કરઈ પુષ્ટો આહારરે, દર્પણુ નવિ નરખઈ;
 ધાતુને પાત્રઈ નવિ જમઈ એ. ૩૯

- માટી કાઠ પાપાણુરે, ભોજન તેહનાં;
ભોજન સોય તેહમાં કરધ એ. ૪૦
- ચઉથય દિન એકાંતરે, સ્નાન મંજન કરધ;
અવર પુરુષ નઇ નવિ જૂધ એ. ૪૧
- સુંદર કરી સિણુગારે, નિજનર નિરખતી;
ગર્ભ અનોપમ ઉપજધ એ. ૪૨
- સોલ દિવસનો કાલરે, સ્ત્રી રહધ રતીવંતી,
પછધ ગર્ભ ન ઉપજધ એ. ૪૩
- ચઉથધ વાસર ગર્ભરે, જે પણ ઉપજે;
અશુભ અલ્પ તસ આઉખુ એ. ૪૪
- પષ્ટ અઠમ દશ આરે, ચઉદસ સોલમધ,
બાલ અનોપમ ઉપજે એ. ૪૫
- પોહોર પછી મધ્ય માંહિરે, ભોગ ભજધ સહી;
સમ દિવસધ સુત ઉપજધ એ. ૪૬
- વિામ દિન એકી જાંણીરે, ભોગ તવ નવિ ભજધ,
વીર્યધ પુત્રી ઉપજધ એ. ૪૭
- દિવસ નહી સંભોગરે, ગર્ભ નબલો હોધ,
મારગ પણિ તેહનો નહી એ. ૪૮
- સ્ત્રી રતિવંતી જાંણીરે, આર વરસ પછી,
પ્રસવે પંચાવન લગાધ એ. ૪૯
- સોલ વરસની નારીરે, પુરુષ પંચવીસનો,
તેહનો સુત સુંદર હુધ એ. ૫૦
- નાસિક જામણી જાંણીરે, વહધતી જવ હુધ;
ભોગધ સુત સુંદર હુધ એ. ૫૧

ટાલો ભોગ વિલાસરે, નક્ષત્ર જવ રેવતી;
 બાલ જનમ મૂલિં રૂઢસેં એ. ૫૨
 નરતું વીર્ય વિશેષરે, તો સૂત ઉપજઈ;
 રગત ઘણાઈ પુત્રી કહી એ. ૫૩
 સોણિત શુક્ર સમ ભાગીરે, તેહથી નીપજઈ;
 બાલ નપુંસક ઉપજઈ એ. ૫૪

હુહા.

બાલ નપુંસક ઉપજઈ, શોણિત શુક્ર સમ ભાગિ;
 ગર્ભ વિચાર શ્રવણેં સુંણી, આંણ્યો મનિ વચરાગ. ૫૫

ચઉપઈ.

ગર્ભ તણો વલી કહું વિચાર, ઉપજવાનો ઠામ અસાર;
 શોણિત શુક્ર તણુઈ સંયોગ, ઉદરિ ઉપનો કરતઈ ભોગ. ૫૬
 રગત માંસ અર્ને અધકાર, ગર્ભ તણુઈ રેહવાનો ઠાર;
 પાપિં પડીઉ પરવસિ જતં, આતમ ભોગવઈ દુખ અનંત. ૫૭
 કલીલ દિવસ સાતમે થયો, સાતે બુદ્ધબુદ્ધ થઈનઈ રહ્યો;
 મંસ પિંડ મહીનઈ બંધાય, પલ પોણા પાકે જનરાય. ૫૮
 બીજઈ માસિ પેસી જેવડો, ત્રીજઈ માસિં કાંઈક કહ્યો વડો;
 માયધરે મન ડોહલા જસ્યા, દુખઈ જીવ ઉપના હુઈ તસ્યા. ૫૯
 ચઉથઈ માસિ બાલિક વિસ્તરે, માય તણા અંગ મોટાં કરેં;
 ડાખઈ સ્ત્રી જીમણુઈ નર જોઈ, વચિ વસઈ કલીબહુઈ જોઈ. ૬૦
 પાંચમઈ પાંચ અંકુરો જોય, બીઈ પગના બીઈ કરના હોઈ,
 મસ્તગ તણો અંકુરો એક, તેણેં થાનિક નહી કીસ્યો વિવેક. ૬૧
 પ્રાંણી પીત્ત અને લોહી ધરઈ, દિન દિન કાચા પોઢી કરઈ,
 કર્મ સંયોગે તે તિલાંથી મરઈ, કાચ જીવ નરગિ અવતરઈ. ૬૨

સતમ માસિં પેસી પાંચસઘં, સિરા નાડી હોધ સાતસઘં,
 નવસઘં નાડી ને ધમણી કરઘં, અઉઠ કોડિ રોમરાચ વિસ્તરઘં. ૬૩
 સર્વે શરીર પુરં હોઈ તસ્યઘં, માસ આઠમો ચૈથાઈ જસ્યઘં,
 ઉંધઘં માથઘં ઉદરિં રહિં, નરગતણા દુખ તિહાપણિ સહઘં. ૬૪
 અઉઠ કોડિ સોય તાની કરીઘ, સુર વિંધઘં બહુ પ્રાક્રમ કરી;
 આઠ ગણું દુખ તેહથી હોધ, ગર્ભ તણી વેદન સહુ કોય. ૬૫
 મા સુખિણી તો તુઝ સુખ હોય, મા પોઢઈ તો બાલક સોય;
 એણીપરિં જીવઉદરમાહિ રહઘં, પરવસિ પડીઓ કોહનઈ કહઘં ૬૬
 નવ મહીના દિન સાઢા સાત, માત ઉદરિ તું રજાં અનાથ;
 તિહાં મલમૂત્રમાહિ તું વશ્યો, નારક નરગમાહિં હોધ જશ્યો. ૬૭
 કોષક કમ વિકટનો ધણી, ગર્ભમાહિં થોધરે વણી,
 એકિં ડીલે બધ ભવ કરઘં, ચોવીસ વરસ ઉદરમાહિ ફિરઘં ૬૮
 જધન્યતો અતર મૂહરત સાર, ભવસ્થિતિ ભાખ્યાં વરસ બાર,
 કાય સ્થિતિ વરસ રહઘચોવીસ, માંનવ ગર્ભની સ્થિતિ કહીઈસ, ૬૯
 તીર્થંચ ગર્ભ બેચારજ કહઘં, જધન્યતો અંતર મૂહરત રહઘં,
 ઉતકૃષ્ટુ તો વરસ રહઘ આઠ, પસૂઈ લહિં બંધનથી વાટ. ૭૦
 મેઘ તણો ગર્ભ કેનો રહઘ, જધન્યતો અંતર મૂહરત કહઘં,
 ઉતકૃષ્ટુ તો રહઈ પટ માસ, દોહિલો કહઘ ગર્ભાવાસ. ૭૧
 તે માટઈ કહો તત્વ વિચાર, જન્મતાણુ દુખ અછઈ અપાર.
 ઉદર થકી વેદન સોગુણી, અથવા સહસ્સગુણી પણિ સુંણી; ૭૨
 કોડી ગુણી ઝાઝેરી જોય, જણતાં વેદન ભાખી સોય.
 ધણા જીવ પ્રસવતાં મરઘ, જન્મ તણા દુખ સહુમાં સિરઈ, ૭૩
 કોયક જીવનિ કર્મ અનત, પાપી કાઢ્યા દીસઘ જંત;
 કોયક ગલઈ જઇ ગર્ભ થકી, ભમતાં જીવ હુઆ ઈમ દુખી. ૭૪

- એહવાં ગર્ભતાણાં દુખ જાણી, ઉત્તમ નર ચેત્યા નિર્વાણી;
જાંખુ કુમરધરિં આઠે નારિ, પરણી તે ન રહ્યો સંસારિ. ૭૫
- તેમિનાથ નવિ પરણ્યા નારિ, ગર્ભ તણાં દુખ કહ્યાં અપાર;
દેખી ચેત્યો મેઘ કુમાર, આઠ નારિ અંતે તજી ઉદાર ૭૬
- ગયસુકુમાર ઢંઢણ કુમાર, શાલિભદ્ર ધનો અણુગાર;
ચિડું ગતિના દુખ ચિંતી કરી, છંડી ભોગ જોણે દીક્ષા વરી. ૭૭
- સહસ્સ નારી સુંકઈ હનુંમત, રામચંદ્ર સરિખા ગુણુવંત;
નાંદિષેણુ સરિખા નર જોહ, પંચ સહ્યા સ્ત્રી છડઈ તેહ ૭૮
- સનનકુમાર મન રાખઈ ઠારિ, ચોસઠ સહસ્સ જોણુઈ મુકી નારિ;
અધિકો તે અવનિ સુકુમાલ, ખત્રીસ નારી મુકી સમકાલ. ૭૯
- ધંદ્રજીત બિભીપણ રાય, છડી ભોગ તે મુગતિં જાય;
રાવણુ લખમણુ વિપય બમઈ, મરી દોય તે દુરગતિ બમઈ ૮૦
- ભમતાં ચોની લહઈ નવનવી, તાપસનિ માનવગતિ હવી,
ચિલણા કુખઈ લીધો અવતાર, દિનદિન વાઘઈ ગર્ભ અપાર. ૮૧
- ત્રિણુ માસ ઉદરિ હુંઆજાંમ, ડોહોલો ઉપનો અપજા તાંમ,
ત્રેણિકના હિઆનું માંસ, ખાતાં પોહોયઈ મનની આસ. ૮૨
- ચિત્રણાઅતિદુગ્ધત્રહુજસ્યઈ, અભય કુંમાર તેડયો તસ્યઈ,
વિનય કરી કહઈ ત્રેણીકરાય, વેગઈ દુખ ભંજો તુમ માય. ૮૩
- અભય કુમાર યુદ્ધિનો ભંડાર, મંસ આણાવ્યુ તેણીવાર;
ભૂપતિ હિઈઈ આંધ્યુ તેહ, નેડી ચિત્રણા રાંણી તેહ. ૮૪
- હુરીકા એક દીંદી કરમાહિ, કાપી ખાવા લાગી લાંહિ;
નિજમનિ ડોહલો પુરો કરી, સુત જન્મ્યો અતિરૂપહ સિરી. ૮૫
- અશોકચંદ્ર દીધું તસ નામ, ચિલણા પુત્ર નખાવઈ તાંમ;
ત્રેણીક દીંદા તેણીવાર, લીધો અશોકચંદ્ર કુંમાર. ૮૬

ધસ્યાપુત્ર ધરિ જન્મયા થકી, જેનર વાંઝીયા તે બહુ સુખી;
 કુપુત્ર ભુંડા સિરિ ધિક્કાર, જે સુત કરધ પિતાનઈ પ્રહાર. ૯૯
 ધસ્યાપુત્ર જન્મ્યાસ્યઈ કાળ, એકવીસ કુલની ખોઈ લાજ;
 તસ જીવ્યાથી મરણ સનાથ, જે પાપી દુખ દેતો તાત. ૧૦૦
 દુખદાઈ કોણી કહઈવાય, એકદીન ભોજન કરતો રાય;
 લઘુશંકા નિજ બાલિક કરઈ, ભોજન થાલ તિહા છાંટઈ ભરઈ. ૧
 બાલક ચરિત્ર તે દેખી કરી, જીમધરાય બહુ હરખજ ધરી;
 તવ બોલી પોતાની માય, સાંભલિ સુત કહુ પૂરવ કથાય. ૨
 તું મુઝ ઉદરિં આવ્યો જસ્યઈ, ધણીમાંસનો ડોહલો હુઓ તસ્યઈ;
 જવજનમ્યો તવ હિમવિચારી, મિં નાંખ્યો તુઝને ધરખારિ. ૩
 તુઝને દેખધ તાહરો તાત, મંદિરમાં લેધ આવ્યો નાથ;
 મુઝને બહુપરિ ઠપકો દીઓ, તુઝને પ્રેમકરી પાલીઓ. ૪
 તુઝ ઉકરડધ નાંખ્યો જ્યાંહિં, કુકડો અગુલિ કરડે ત્યાહિં;
 તે પાકીનઈ પડ વહધ, ધરધ તાતમુખિ રોતો રહધ. ૫
 સ્વાંમીનઈ મનિ સુગ ન થાય, ધમિ ઉછેર્યો કોણીરાય;
 દેખી નિજ સુતતું માતરં, તું હરખઈ તો હુંસ્યુ કર, ૬
 માત વચનઈમ સુંણી અપાર, કહઈ મુઝ જીવિતસિરિં ધિક્કાર;
 એણીપરિ મુઝ ઉછેર્યો આપ, તે કઠપંજરિ ઘાલ્યો બાપ. ૭
 પડભરી ચાટી આંગુલી, તેહને નામી માર વલી;
 સહી હુ દુરગતિનો ભજનાર, અધમ થોનિ હોસ્યધ અવતાર. ૮
 હુ પાપી હું જગમાંહિ દુષ્ટ, શ્રેણિક તાતને દીધું કષ્ટ;
 ખિત્રી કુલની ખોઈ લાજ, સહી ધિકાકર પડો મુઝરાજ. ૯
 રાજઋદ્ધિ સહુ એહની સહી, ઉઠ્યો રાય અસ્યુમુખિં કહી;
 લેધ કોઠારને આલ્યો વહી, ભાંજ પંજર કાહું જધ. ૧૦

શ્રેણિકરાય દિન પહિલો જસે, પૂરવ મિત્ર એક તેડ્યો તસે,
 કર્મકથા તસ માંડી કહી, નાડી માર ખમાઈ નહી. ૧૧
 તેણુઈવિખ આણીદીધ પ્રધાન, જાણ્યું તે દીઉં જીવિતદાન,
 રાયતણું દુખ હઠડઈ ધરી, તાલવિખ ફિઉ છાનુ કરી. ૧૨
 જવકોણી દીડો આવતો, તવ શ્રેણિક હધધ ધુજતો,
 એ સહી મુઝ મારે કોઠાર, ખમ્યો ન જાન એવડો પ્રહાર. ૧૩
 તેણુઈકરિણિ શ્રેણિકનૃપ તિહાં, તાલવિખ દીધું મુખમાહિં,
 મગધદેશ નૃપ મરણિ ગયો, પહિલી નરગિ નારકી થયો. ૧૪
 ભૂપતિ પંજર ભાગી કરી, શ્રેણિક તાત કાઢ્યો કરિધરી,
 બોલાવ્યો નવિ બોલિં જમેં, કોણીરાય દુખ ધરતો તસેં. ૧૫
 પશ્ચાત્તાપ કરધ નૃપ આપ, પિતા હણ્યાનુ મોટું પાપ;
 મિં કીધુ મોટુ કુકર્મ, ક્ષત્રીય કુલનો ખોયો ધર્મ. ૧૬
 અસ્યુ કહઈરોઈ દુખ ધરઈ, શ્રેણિકરાય નર મૂઝો સિરે,
 સુંણી દ્રષ્ટાંત વિચારો ખરં, કારણુ તે તાપસ નોતર, ૧૭
 તેણુકારણુઈ પૃથવીનો રાય. વિવેક નચૂકધ એકું ઠાહિં,
 વિનય ધણો બહુ આદર કરી, તેજ્યા સાંહથી ધરિધરિ ફિરી. ૧૮
 વલી દુર્બલની ચિંતા કરઈ, ભૂખ્યો કોઈ ન જાન સિરઈ,
 શત્રુકાર મડાવઈ સાર, રાંધ્યો કોરો આપધ આહાર. ૧૯

ફહા.

આહાર અન્ન આપધ સહી, ભૂખ્યો કોઈ ન જાન,
 પૂરોધર્મ આરાધતાં, ચ્યાર નાંમ નૃપ થાય. ૨૦

ચઉપધ.

વિચારચતુરમંત્રિ પહેલુ નાંમ, રાજઝપિ બીજું અભિરાંમ,
 જીવિતાદાનિં નૃપ ગિરદ વહઈ, જમૂતવાહન સહુકો કહઈ. ૨૧

- એવડું બિરદ લહધનૃપ જસેં, ઘણા દિવસ વેલી ગયા તસેં;
 બાહડદે અંબડદે જેહ, કાલઈ સર્ગ પહુતા તેહ. ૨૨
- ત્રિહું બોલધ હુઓનૃપ વૃદ્ધ, તપ તેજે નેં વયે પ્રસિદ્ધ;
 ચિંતાતુર હુઓ નરનાથ, શ્રીગુરનેં કહઈ સુંણે મુઝ વાત, ૨૩
- પુણ્યઈ તુઝસરિખો ગુર લલો, પણિં મુઝકર્મેં સુતનવિ થયો,
 તેણે ચિંતા અતિહુધ આજ, કહો સ્વાંમી કુંજ ભુગતા રાજ. ૨૪
- શ્રીગુર વચન કહઈ મુખિભલ્લ, પુત્રીનો સુત પ્રતાપમલ્લ,
 રાજયોગિ દીસેં છઈ તેહ, જેહસૂ તાહરેં સખલ સ્નેહ ૨૫
- અસી વાત મુખિ હેમેં કહી, બાલચંદ્ર ચેલેં તે લહી,
 અન્યપાલનિં જમ કહધ તેહ, કુમારપાત્ર ભત્રીજો જેહ ૨૬
- બેહુ થયા તિહાં એકઈ ચિત્ત, ગછભેદ તવ થયો અત્યત;
 હેમપણિં હુઓ રામચંદ્ર, અન્યપાલ પણિં બાલચંદ્ર ૨૭
- દિનદિન વયર વધતું જાય, બાલચંદ્ર ડંસિ મનમાંહિં;
 છલ જૂઠું મુખિં કહૂઓ લવે, ગુરુપરિ ભૂંડુ ચિંતવે. ૨૮
- ભાંગ્યું મન ગુરચેલા તાણું, આવક વ્યગ્ર થયા અતિધાણું;
 સંપ વિના ગચ્છક્રિમયાલસ્યે, જહાંસંપ તિહાં શ્રેય થાયસેં. ૨૯
- સંપ વિના એ સ્યુઘરહાટ, સંપવિના નવિ શોભધ વાટ,
 સંપવિના નવિ ચાલઈ રાજ, સંપ વિના વિણસઈ શુભ કાજ ૩૦
- સંપ વિના સ્યો બધવતાત, સંપવિના સી ભગિની માત;
 સંપ વિનાનો સ્યો ગુરશિષ્ય, બિણુબિણુ પાતગ બધધ લક્ષ્ય. ૩૧
- જો સંપ નહીં કોરવ પાડવ, તો તેહનાં કુલનાં ખય હવા;
 રાવણ ૬૬ બિબીપણ સાથિં, બોયું રાજ્ય ગમ લદા હાથિં. ૩૨
- કોણી હલ્લવિદ્ય સ્યું વિદ્ય, જમ કંસો ગોવિંદનઈ નડઈ;
 સંપવિના શ્રેય નહોધ કદા, ગુરચેલા ચડઅડતા સદા ૩૩

મુહુરત સાર ગ્રહી તવ ત્યાંહિં,	ઉછવ માડયો પાટણ માંહિં;	
કનક રતનભણિ રૂપા તણા,	ગિંચ ભરાવ્યા ભૂપિ ઘણાં.	૪૫
પીતલ કાષ્ટ અને પાપાણ,	કીધા ગિંચ તે માન પ્રમાણ;	
ગિંચ પ્રતિષ્ઠા કરતો સાર,	કનક કોડિ વધ કરમ અપાર.	૪૬
સંઘ ચતુર્વિધ જગન્ના સાર,	ભૂપતિ ભગતિ કરઈજ અપાર,	
વેદ મુદ્રિકા શાસ્ત્ર સાર,	ચીર પટોલાં ન લહે પાર.	૪૭
પાટ સાવડું નિ ઘાટડી,	દીઈ કલાય અનિ પાઘડી,	
દાંનિં વરસઈ ભ્રમ જલધાર,	ભોજનભગતિ તિહાં કરમ અપાર	૪૮
એણીપરિં લખમાનો વ્યય કરે,	મોટા મંડપ ઘાલ્યા સિરઈ,	
દીપક તોરણ દીપઈ બહુ,	ચિત્ર ચંદ્રચ્ચા નિરખઈ સહુ.	૪૯
પવિત્ર પીઠિકા તિહા એક કરી.	જીન પ્રતિમા તે ઉપરિ ધરી;	
સનાત્ર મહોછવ આવક કરઈ,	સુકૃત ભગાર તે પોતે ભરઈ	૫૦
ગજન વેલા મુહુર્ત જસેં,	અઢાર આચાર્ય એકા તસેં,	
બાલચંદ્ર ઘડી ઉપરિ ઠંચો,	અન્યપાલ તિહાં આવી લંચો.	૫૧
બાલચંદ્રને પૂછ્યું અસ્યું,	ઘડી ઉપરિ 'તુમ બપઠો કસ્યું;	
એસો કહમ જોઉ મુહુરત કાલ,	જીમ જયકાર હોઈ વૃદ્ધ બાલ.	૫૨
જો હોઈ મુહુર્તનો ભંગ,	તો બડાઈ પ્રતિમા અંગ;	
દુષ્પ પાંમઈ નર કુમરનિરંદ,	ચિરજીવ નહી હેમસૂરિંદ.	૫૩
અસ્યું વચન જવ એસે કહ્યું,	અન્યપાલ નવિ જાઈ સહ્યું;	
એ કરજોડી એલ્યો અસ્યું,	બાલચંદ્ર વિમાસઈ કસ્યું,	૫૪
મુનિવર આજ કહ્યું મુઝમાનિ,	તુઝની થાપું હેમસમાનિં;	
મુહુર્ત ભંગ જો તું સહી કરમ,	કુમારપાલ તો વેગો મરઈ.	૫૫
સંણી વચન તવ મનિઉધીકરી,	ત્યારિં બપઠો શુરથી ફરી;	
હેમઈ પૂછ્યો મુહુરત કાલ,	તવ તિહા જોટુ જોલ્યો બાલ.	૫૬

સ્વામી મુહુર્ત વેલા થઈ, અજ્ઞન હેમ કરે ગહધગહી,
 પ્રતિમા સકલ પ્રતિષ્ઠા જસે ભીમ વાણીઓ આવ્યો તસે. ૫૭
 હાથિ પ્રતિમા પીતલ તણી, ધાયો વેગે નિજ ગુરૂ ભણી;
 સ્વામી બિંબ પ્રતિષ્ઠા કરો, રોગ શોક જીમ જાઇ પરો. ૫૮
 હેમસરિ ઓલ્યા ગહગહી. શ્રાવક મુહુર્ત વેલા ગઈ,
 એણે વચને ભીમો થયો દીન, ધીગ ધીગ માનવ હું પુનિ હીન. ૫૯
 પૂણ્યે હીણો એતી કરઈ, બલદમરે મુકવણ પડે;
 પુણ્યહીણ ભોજન શુભજીમઈ, કેં નજરઈ કેં પાછું વમઈ. ૬૦
 નિકુ પુણ્યહીણો નર સહી, મનની ઇચ્છા મનમાં રહી,
 ભલા મનોરથ સહુને ગમે, પુણ્ય વિના મનમાં સમે. ૬૧

કવિત્ત.

મન જાણુઈ મયગલઈ ચહું, હયવર પાય પરહું;
 પોહું પલંગ પાલખી, અમૃત આહારતો ભખું.
 સ્ત્રી આવી લાગું કઠિ, મોહોલિં માહિ કરું વાસ,
 ઉચ્ચ વસ્ત્ર તે અગે, ચંદન આહરમાસ.
 પૂણ્ય તો પોતે નહી આતમ તો ઇચ્છઈ ધણું;
 કવિ ઋષભ કહકકિમ પામીઈ, ૧ પુણ્યહીણ પોતાતણું. ૬૨

કવિત્ત.

મન જાણુઈ મહીલા વરું, નરપતિ થઈ નવખંડિ;
 સીસ છત્ર ચમરહ ચ્યાર, ચહું તો ચંચલ સંદિ.
 કુસુંમ બોહોલા સિસિ, નાટક નીતિ નીરખી જઈ,
 આય વહિં અતિ ધણો, સહક વસ્તુ મોહલિ મેલિ જઈ
 પુછી કાજ સહુકો કરઈ, મુરખ મન ચિંતિ ધણું;
 ભીમ કહે કીમ પામીઈ, પૂણ્ય નહી પોતાતણું. ૬૩

ફહી.

પુણ્યવંતા નર તે સહી, મનોરથ જન્મ ફલંત,
 પુણ્યહીણ પ્રાહિ વલી, વાંઘ્યાં તે ન મિલત ૬૪
 મનમાં ઈછા બહુ કરઈ, કરી ન શકે શુભ કામ,
 સુપુરુષ કાજ સધનાં કરઈ, રાખે મુખની માંમ. ૬૫
 દાંન શીલ તપ ભાવનાં, કીધાં કાંચન બિંબ,
 શ્રીજીન ભવન કરી ગયા, રહ્યા તે કીરતિ થાંભ. ૬૬

કવિત્ત.

પ્રથમ પોઢા બિંબ, ભલઇ ભાવ ભરાવ્યા,
 ઉતુંગ ઉંચ્ય પ્રાસાદ, જીન ઉછવ કાજ કરાવ્યાં,
 સેતુજગિરિ તિરથ જઇ, દાંન સુપાત્રહ દીનો;
 દીન ખીન ઓલખી. અન્ન ઉવારી કીનો,
 સત્ય શીલ તપ તપ્યો, પુણ્યશીલ પ્રભાવના,
 ભીમ કહે નર તે સહી, યાકી વયરી ધાનના. ૬૭

ફહી.

ધાન તણાં વયરી સહી, ભીમ કહઈ મુખિં આપ,
 સકૃત સોય કીધું નહી, ઉદર ભયું કરી પાપ. ૬૮
 મુનિવર મુખિં એ તું સુણ્યુ, જોહતુ આવક નાંમ;
 કર્મ યોગિં નિધન હુઓ, તોહું કરમ દો કાંમ. ૬૯
 પ્રતિમા પીતલ કાષ્ટની, સોય અંગુષ્ઠ પ્રમાણુ;
 દેવલ સોય કર એકતુ, આવક સોય સુગાંણુ ૭૦
 અસ્થું વચન અવણે સુણી, લીધી પ્રતિમા એક;
 આવ્યો અંજન કારણિ, પણિ શિર ઉધો લેખ ૭૧

ચરિત્ર.

અસ્યાંવચન નર ભાખ્યજસિં, ગુરુને કરુણા આવી તસેં,
 દેખેા શ્રાવકનો અતિરાગ, આલસ કર્યાનો નહિ લાગ ૭૨
 અસ્યું વિચારી હૃદય માંહિં, હેમે ચેલો તેડયો ત્યાંહિ,
 મૂહુર્ત છાયા છઠ કાંધ છતી, બોલ્યો બાલચંદ્ર તવ યતિ. ૭૩
 સ્વામી હવડાં મૂહુર્ત સાર, કહતા ચૂકો પહિલીવાર,
 હેમેં નિરખી જોયું જસેં, ભદ્રા મુખિં મૂરત પડ્યું તસેં. ૭૪
 હાથ ધસધ મુનિ બેઠાં ત્યાંહિં, ખિણુ બેદ હુઓ મનમાંહિં,
 દુસમન ચેલો મધં નવિ લલો, સાપ થઇ નર્ધ સાંમો રલો. ૭૫
 અગ્નીસાપ જલ સ્ત્રી હથીઆર, મ કરો ચોર તણો પતીઆર;
 દુસમનથી બીહતો નવિ રહે, તે દુખ જગમાં સધલું લહે. ૭૬
 દુસમન ચેલો માહરો જેહ, ધર્મ મિત્ર કરી જાણ્યો તેહ;
 વયરીનો આણ્યો વિશ્વાસ, પાડ્યો મુઝ માંડી મૃગ પાસ. ૭૭
 હું જગમા મોટો નિરખુદ્ધ, માંજરીઅ ભલાવ્યુ દુધ;
 વન ભલાવ્યું જો વાંનરા, તે માનવ જગિ મૂરખ ખરાં. ૭૮
 હુ મુરખને હુ અજ્ઞાન, અતકાલ મુઝ નાંડી સાંન,
 દુશમન તણું ભલાવ્યુ કાંમ, લાહાલો ભખી મુખ કીધું સ્થામ. ૭૯
 કેતુ એક દુસમન માંહિં કરું, ધર્મ કાજ હવઈ આદરું,
 અવશ્ય ભાવિ પદારથ જેહ, દૈવે ટાલ્યો ન ટલિં તેહ. ૮૦
 જીનવર જીવ દયા પ્રતિપાલ, સમો શરણિં બાલઈ ગોશાલ;
 બ્રહ્મદત્ત નયણાં ગયા તીકલી, અવશ્ય ભાવિ પદારથ વલી. ૮૧
 નીચ કુલિં ગતિ જીનવર થઈ, વીર દેશના નિષ્ફલ ગઈ,
 ચંદ સૂરજ મૂલગેજ વિમાન, અવશ્ય ભાવિ પદારથ માંન. ૮૨
 ચરમેદો હુઓ ખિણુબેદ, મલ્લી નાથ પામ્યા સ્ત્રી વેદ;
 યુગલ નારકી હુઆ જેહ, અવશ્ય ભાવિ પદારથ તેહ. ૮૩

એક સમે એકસોને આડ, છત્રકૃષ્ણ દેહી સિદ્ધિ ગતિ વાટ;
 અસંયતિ પૂજાણાં બહુ, અવશ્ય ભાવિ પદારથ સહુ.
 અમર કંકાનગરી હુઓ હેવ, શખઈ શંખ મિથ્યા વાસુદેવ;
 એમ નોહિં એ કેમ હવ્યું, અવશ્ય ભાવિ એહને સંભવ્યું.
 શ્રીજીન સ્વામી વિચરઈ જીહાં, મારી ન મરગી ઇત ન તિહાં;
 વીર વિચર્યાં રાજગૃહી જસેં, મહિષ પચસ્યેં મારિં તસેં,
 તો અતિશય ચોતીસ ન ગયા, પાંત્રીસ ગુણ વાંણીના રહ્યાં;
 અવશ્ય ભાવિ પદારથ વલી, તે ટાલી ન સકઈ કેવલી.
 તો હું હેમ કહઈ સું કઈં, ફેકટ દુખ હહ્યામાં ધરં;
 જિણ ખેદ હવું કુણ કાજ, હેમઈ ચિંતા કીધી ત્યાજ.
 એમ મન વાલી અંજન કરઈ, ભીમા હાથિં જનપ્રતિમાં ધરઈ;
 તુઝરિ ઋદ્ધિ ભરાસ્યઈ સહી, પુણ્ય કાજ કરજ્યો ગહગહી.
 અસ્યું કહી મુનિ હેમસૂરિંદ, વેગે તેડ્યો કુંભરનિરંદ;
 જન મંદિર પ્રતિમાનો ભંગ, છડિં માસિ વિણુસઈ તુઝ અગ.
 હેમ(આયુ)વચન આવ્યું દુકટું, તેણુઈ દુષ્ણિં નવિ રોઠું રહું,
 પણિ મુઝને બીજુ દુખ બહુ, તુહા જાતેં શ્રેય જાસે સહુ.
 કુણ કરસ્યઈ પસુઆંતી સાર, કેહીપરિં હોસ્યઈ મુનિવર વિહાર,
 તીર્થ યાત્ર શુભ કરણી જોહ, તુહા જાતેં સીદાસઈ તેહ.
 એક જગ જઈનમઈ રાજ, કોડિ બદ્ધ હુઆં શુભ કાજ,
 જનપ્રતિમા જનભવન અપાર, કુંણ કરસ્યઈ હવઈ નેહની સાર.
 સાધુ સાધવી આવક જોહ, કુણનેં દુખ જઈ કહકરસ્યઈ તેહ;
 પોષકસાત્રા પુણ્યનાં કાંમ, તુઝ વિણુ વણુસઈ ધર્મેના કાંમ.

દેહી.

ધર્મકાજ વિણુસઈ સહી, નૃપ જાતાં પરજાક;
 હેન કહઈ નેણુઈ કરણુઈ, હ મનિ ધરતો સોગ.

ઢાલ.

રાગ-ત્રીપદીનો.

અસ્યાં વચનસુંણીયાંજવડાંનિં, મન વચન કાયા શુભ ધ્યાનિં,
 નૃપ વરસે બહુ દાનેં, હોરાજના નૃપવરસે બહુદાનેં-આં ૯૬
 આરાધના કરઇ દસહ પ્રકાર, અતિચાર અનેં વ્રત ખાર,
 ખામણુ કરઈ તેણીવાર હો-રા. ૯૭
 વોસરાવઈ નૃપ પાપ અઢારો, તેહનો તુઝ બાખું અધિકારો,
 સુંણયો પાપ વિચારો-હો-રા. ૯૮

દહા.

પાપ વિચાર ૧વલી કહુ, જોહથી દુખ અત્યંત;
 તેણેં કારણિં પાતગ તજો, કો મમ હણજયો જંત. ૯૯

ઢાલ.

રાગ-કેદાર ગોડી-સુર સુંદરીનો-એ દેશી અતી દુખ દેખિ
 કામની-એ દેશી

પ્રાણુધાત તે નવિ કીજીઇ, અલીવચન તેમ ન બાખિં,
 પરધન દેખી પ્રાંણીઆ, વલીતુ મનરે નર થીરકરી રાખિ. ૧૦૦
 અવરલે યોગતિ મોઝીરિ, તેણે રાખો નિ મન કારિ;
 પ્રાણિ પાપ અઢાર નિવારી, પ્રારણીડા બાઈ! આપઈ આપ વિચારી,
 હો પ્રાણીડા. આંચલી ૧
 સ્ત્રી સંગ સેવા ટાલીઈ, દ્રવ્ય તણી મૂર્છા જોહ.
 અતિક્રોધ મનથી મુંડીઈ, સુખ લહીઈ આતમ દેહ-હો પ્રા ૨
 અતિમાંત માયા પરિહરો, ટાલજ્યો ત્રિવિધેં લોભ;
 મોહમલ્લ મુખ નવિ જોઈઈ, જેમુગતિરેજતાંકરઇ ખોભ-હોપ્રા. ૩

દ્વેષ કલહ તે નવિકીજઈ. દીજઈ નહીં જ કલંક;
 ચાડી તે ચિત્ત નિવારજે. તુતોહોજેરેમનમાંહિ સુસંક-હોપ્રા. ૪
 રતિ અરતિ તે પરહરે, પરતણા અવરણવાદ;
 માયા મૃષા તે નવિ બોલીઈ, નવિકીજઈરેમિથ્યાતનિમાદ હો-પ્રા. ૫
 દશ આઠ પાતાગ ઓલખી, વારતો આતમ આપ,
 મિચ્છા દુકકડ તે દેવ્યતો, જે લાગારે ભવિભવિપાપ-હો પ્રા. ૬

ફહા.

પાપ અઢાર આલોચતો, કરતો આતમસાર,
 પાપભીર પાટણપતિ, શરણુ કરમ તિહાં ચ્યાર, ૭

ચઉપઈ.

ચ્યાર સરણુ મનમાંહિં ધરઈ, પહિલુ સરણુ અરિહેતનું કરઈ;
 અરિહંત તે હણના કર્મઆહ, જે પાંખ્યા પંચમગતિ વાટ. ૮
 જેહનાં અતિસય છે ચોત્રીસ, વાણીગુણુ જેહને પાંત્રીસ;
 દોષ અઢાર રહીત ભગવંત, સરણુ કરઈ એહવા અરિહંત. ૯
 બીજું શરણુ કરતો સિદ્ધતાણું, અનંત સુખ જસ વર્ણુવ ધણું;
 અનંતબલને જ્ઞાન અનંત, અનંત વીર્ય સિદ્ધને સહિતંત. ૧૦
 ત્રીજું સરણુ કરતો સાધુતુ, સમકિતસીલ સુધુ જેહનું;
 પંચ મહાવ્રત પાલણુહાર, પંચસુમતિ ત્રણુ ગુણુપતિજ સાર. ૧૧
 ચોથું સરણુ કરતો ધર્મનું, જ્ઞાની સરપ કહઈ તેહનું,
 જીવઘાત અત્રિ ચોરી નહીં, પરદારા જન વારઈ સહી. ૧૨
 અસ્યાં સરણુ ચ્યારેમનિધરે, દુકૃતતાણું નિંદેયુ કરઈ;
 પ્રાણુઘાત અનિ ચોરી જેહ, પરનારીનાં પાતક તેહ. ૧૩
 પાપિં પરિચીટી મેંથો લક્ષ્ય, ખાવેં અનંતકાય અભક્ષ્ય;
 પાપ વિણજમિ કીવો આપ, લાગાં અનર્થદંડનાં પાપ. ૧૪

સામાયક પોષધ વ્રત ભંગ, નિદુ પાપ કર્યો સ્ત્રીસંગ;
 દેતાં દાન કર્યું અતરાય જે મેં દુહવ્યા માતપિતાય. ૧૫
 થાપણુ મોસો કુડકલક, ખુતો પ્રાણી પાતગપંક;
 આસાતના જે કીધી ઘણી, અરિહંત, સિદ્ધ, મુનિ, ધર્મહ તણી. ૧૬
 જ્ઞાન દર્શન નેં ચારિત્ર સાર, આશાતના કીધી અહુવાર,
 આચાર્ય ઉઝવાય નેં યતી, અસાનના નિહાં કીધી અતિ. ૧૭
 સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, ઝલમ જીવ આસાતનાથકા;
 દેવી, દેવ, જીવ પ્રતિભાં તણી, આસાતના કીધી જે ઘણી ૧૮
 ઇલિલોક પરલોકહ પંથ, આસાતનાથી ભારે જંત,
 આભવ દુઃકૃત નિંદુ આપ, આલોહ પૂરવભવ પાપ. ૧૯
 ભવભવિ પાતગ કાગિં જેહ, કુમારપાલ નૃપ નિંદ્ય તેહ;
 પરવિં જીવ એકેદ્રીમાંહિં, તરચર લોહહુઓ વલી ત્યાહિ. ૨૦
 લોહતણાં હુઆં હથીઆર, પશુનર કઠિ તેહની ધાર;
 પાપો પગરણ હુઆં વલી જેહ, આણુઈ ભવિં વોશરાવુ તેહ. ૨૧
 કાપી તરચર સૂલી કરી, વાહણુ યત્ર ધાણી થઇ ફરી;
 ઉખલ મુશલ દેહ અધિકરણુ, નૃપ વોશીગવઈ રાંતી મરણુ. ૨૨
 વોણુ જાતિમાંહિં ઉપનો, તેહ તણો સૂત્ર નિપનો;
 તેહનાં પાસાં ગુંથ્યા જલ, તે વોશીરાવઈ નર ભૂપાલ. ૨૩
 ભમતાં જીવ થયો સુરસાર, નિહા મેં કીધો ભોગ અપાર;
 પસુ પુરુષ જાલક સ્ત્રી જલ્યાં, તે પાતગ આલોઈ ટલ્યાં. ૨૪
 પરમાધામી સુર હું થયો, પાપ કરનો ભવ મુઝ ગયો,
 જાર્યા વિધ્યા બાલ્યા નારકી, કાપી જીવ કર્યા તિન્ન દુખી. ૨૫
 કર્મ યોગઈ હુઓ નારકી, વહ્યો સખલ તિહાં ક્રોધ ઘકી;
 શસ્ત્ર બાણુ વિકુરવી ફરી, હેઘા નારકી ક્રોધ ભરી. ૨૬

કર્મયોગઈ હુઓ માનવી, ભમતાં ગતિ મારેં કુલ હવી,
 પંખ ધરી હુઓ પારધી, ખાધા જીવ ધણું મેં વધી. ૨૭
 ભમતાં ગતિ હુધ નિર્યય તણી, વાધ, સિહ, અજગર હુઓ ફણી,
 જીવ હણ્યાં તિહાં થઈ વિકરાલ, માર્યા સાંખર સસા સીયાલ. ૨૮
 એમ ભવિં ભમતાં દુ કૃત જોહ, કુમારપાલ કહઈ નિંદુ તેહ;
 મુકૃત તણુધં અનુમોહું સહી, વિવરી વચન નિજ મુખથી કહી. ૨૯

દ્વહા.

વિવરી વચન મુખથી કહું, સુકૃત કરાં કાંમ;
 હું અનુમોહું તે વલી, જે ક્યું પુણ્યનું કાંમ. ૩૦

ઢાલ.

રાગ-ગોડી-એણીપરિ રાજ કરંતાં-એ દેસી.

દાંન શીલ તપ ભાવનારે, સત્યગુણ અનુમોહું,
 જાંત ઉગાર્યા તે ભલું એ. ૩૧
 દેવલ પ્રતિમા જોહરે, પૂજા મિં કરી;
 હું અનુમોહું મનિ ધરી એ; ૩૨
 પુસ્તક પરઉપગારરે, વિનય વેચાવય;
 શ્રીગુરૂ ભગતિ ભલી કરી એ. ૩૩
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા જોહરે, સદ્ય ભગતિ કરી;
 યાત્ર કરી તીરથ ફિરી એ. ૩૪
 ટાલ્યો અકર અન્યાયરે, ઉપસમ જે ધર્યો,
 જીન વાંણી શ્રવણે સુંણી એ. ૩૫
 આણ્યો વલી વિવેકરે, કીધી અનુકંપા,
 સુકૃત એ અનુમોદીધ એ. ૩૬
 અરિહંતના ગુણ આરરે, અતિશય ચોત્રીસ,
 દોષ અઢાર તેહને નહી એ. ૩૭

- ગાથ્યાં આઠે કર્મરે, આઠ મદ નહી;
ક્રોધ માંન ન ધરધ કહીએ. ૩૮
- અનેક ગુણ અરિહંતરે, હું પણિ અનુમોદું;
એકત્રીસ ગુણ સિદ્ધતા સહીએ. ૩૯
- ગાથ્યાં આઠે કર્મરે, કાયા તસ નહી;
નહી તસ રોગ વિયોગડારે. ૪૦
- આચારજ ગુણવંતરે, ગુણ તસ છત્રીસ;
હું અનુમોદું તે સહીએ. ૪૧
- સંવરધં ઇંદ્રીય પાંચરે, બ્રહ્મવ્રત નવ વાડિ;
ચાર કષાયને પરિહરધં એ. ૪૨
- પંચ મહાવ્રત ધારરે, પંચ સુઆચાર;
પંચસુમતિ ત્રિણિ ગુપતિસ્થુ એ. ૪૩
- પંચવીસ ગુણ ઉવઝાયરે, હું પણિ અનુમોદું;
ઉવઝાયપણું તેહતું સહીએ. ૪૪
- ભણુતા અગ ઇગ્ધારરે, દસ ચઉ પૂરવ ભણે;
ઉવઝાય અનુમોદિધં એ. ૪૫
- ગુણ સતાવીસ સાધુરે, મહાવ્રત આદરાધ,
પડકાયને રાખતો એ. ૪૬
- દમતો ઇંદ્રિય પાંચરે, મધુરે ભાખતો;
ક્રોધ અંસ તેહને નહી એ. ૪૭
- લોભ નહી લવલેસરે, અને વલી પડિલેહણુ;
ભાવ સહિત તે આદરધ એ. ૪૮
- કરણ સીતરી સારરે, ચરણ સીતરી;
મુનિ ધરનારો તેહનો એ; ૪૯

સંયમ	યુક્તા	સત્યે,	કાયા	મન	વચન.	
			મુનિવર	થિરકરી	રાખતો	એ; ૫૦
[સીતાદિક	પરિસહરે,	મરણાંત			ઉપસરગ.	
		સોય	ખમઈ	ઋષિરાજીઓએ.		૫૧
ગુણ	સત્યાવીસ	એહરે,	હું	પણિ	અનુમોહું;	
			દેશવિરત	તિર્થંચ	તણી એ.	૫૨
શ્રાવકના	વ્રત	ખારરે,	હું	પણિ	અનુમોહું,	
			ગુણગાઉ	મુનિવર	તણાએ	૫૩
દેવનું	દેવપણું	અરે	હું	પણિ	અનુમોહું,	
			ભગતિ કરઇ	સાસન	તણી એ.	૫૪
જીવ	નારકી	પાસરે,	સમકીત	છે	ભલું;	
			હું	અનુમોહું	તે સહી એ.	૫૪
હવઇ	સેસ જે	જીવરે.	એહથી	અન્ય	વધી,	
			હું	અનુમોહું	તેહનું એ	૫૬
દાંન રૂચિ	ગુણ	જેહરે,	હું	પણિ	અનુમોહું,	
			વિનય ભલો	જસ	એહમાં એ.	૫૬
અહપ	કપાળ	જીવરે,	પરને		ઉપગારી;	
			ભવ્યપણું	અનુમોદીએ	એ.	૫૭
જીવ	દયાલુ	જેહરે,	દાખિણી		દેહમાં,	
			પ્રિયભાંખી	અનુમોદીઇ	એ	૫૮

હૃહા.

પ્રિયભાખી	અનુમોદીઇ,	ખીજા	શુભગુણ	જેહ,	
ધર્મોપગરણુ	દેહનું.	હું	અનુમોહું	તેહ.	૬૦

અઉપધ.

ભમ્યોજીવઅહુપામી	મરણુ,	હવું	દેહનું	ધર્મોપગરણુ,	
નીલકંઠ તનુ પાંમ્યો	સકી,	ખીછતણી	પૂંજણી	થઇ,	૬૧

પૃથિવી કાયમાંપછડો સહી, તિહાં મુઝ દેહની પ્રતિમા થઇ.
 જલનોજીવ હુઓ ભૂપાત્ર, નિહાં પ્રતિમાને હુધ પખાલ; ૬૨
 અથવાપાત્રતણુઈમુખિનીર, તે અનુમોદું આપ શરીર;
 પુણ્યકાજ હુધઅગ્નિહકાય, તેહથી ધૂપ જીનવરને થાય. ૬૩
 વાઉકાય વસ્યો મુઝજંત, તેહથી સાતા મુનિજન સંત;
 ચંપક જાય અને કેવડો, જીન મસ્તગિં ચઢતાં ગુણુવડો. ૬૪
 એ ભવિ ભમતાંવાર અનંત, ધર્મોપગરણુ દેહતું હુંત;
 હુ અનુમોદું તે પણિ સહી, ભલી ભાવના રાખું વલી. ૬૫
 જીવઈ ભમતાં ચઉગતિ લહી, સખલ વેદના તિહાં પણી થઇ;
 અસ્યુ વિચારી થિરમન કરઈ, એહવી ભાવના હુધઈ ધરઈ. ૬૬
 આરાધના અણુસણુતપ ધરઇ, જેહથી શિવ ગતિ સુરગતિ વરઇ;
 ભૂપ એલખઈ આતમ મરણુ, રાખિ મનિ નવકારજ સરણુ. ૬૭
 અડસઠિ અક્ષરનો નવકાર, એકસઠિ અક્ષર તિહાં લઘુ સાર;
 ભારે સાતને નવપદ લહું, આઠ સંપદા તેહની કહું. ૬૮
 સાત પદે થઇ સપદા સાત, અઠમ નવ પદની કહું વાત;
 એહુ પદ થઇ એક સંપદા, એ નોકાર ગણો તુલ સદા. ૬૯
 ન કહિતાં નિર્મલ હોઈઆપ, ટાલઇ સાત સાગરતું પાપ;
 આખુંપદ ઇજાઈ ગુણુઈ, પચાસ સાગર પાતગ હણુઈ; ૭૦
 આખો જે ભાખઈ નવકાર, તેહના પુણ્ય નણો નહી પાર;
 પંચ સહ્યાં સાગરનુ કહું, પાતગ સહી તેણુઈ અપ હર્યું. ૭૧
 વલી દેહવો છઇ શ્રીનવકાર, દુખ ટાલઈ સુખ દીઈ નીરધાર;
 સોસઈ સંસાર રૂપ ઉદ્ધી, સુખ તરુઅર તસ કુલઈ વધી. ૭૨
 એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કામ કુંભ અમૃત પેં સાર;
 કાંમ ગવિ ચિંતામણી સમો, શ્રીનવકાર સુરતરૂ અભિનવો. ૭૩

રાજ ઋદ્ધિ પાંખ્યા સ્ત્રી સાર, સુરના ભોગ અનંતીવાર.
 પશ્ચિ જગિ દુલહો શ્રીનવકાર, જે ઉતારે પેલે પાર. ૭૪
 ધહ લોકિં સુખનો દાતાર, શિવકુમારનો સુણો વિસ્તાર;
 રતનપૂરીજ વસઇ વાંણીઓ, યશોભદ્ર આવક જાણીઓ. ૭૫
 શિવકુમાર નર તેહનો પુત્ર, તેણે નવિ રાખ્યું ધરસૂત્ર;
 સાંત વ્યસન સેવેં દુર મતિ, ધર્મ, દેવ, નવી જાણુધ યતી. ૭૬
 અસ્યો પુત્ર ધરિ વાધઈ જસે, યશોભદ્ર ધરડો હુઓ તસે;
 અંત સમય જવ તેહનેં થાય, પુત્ર પિતા નઈ પાસિં જાય. ૭૭
 સ્વાંમી શિખ દીઓ કહો કાંમ, યશોભદ્ર નર બોલ્યો તાંમ;
 શિવકુમાર સુત એતું કરે, શ્રીનવકાર સદા મનિ ધરે. ૭૮
 અસ્યું કહી શુભગતિલહધસાર, મનવિણ સુતેં શિખ્યો નવકાર;
 અનુક્રમઈ દિન કેતાં જાય, ધન ખાધું ને નિર્ધન થાય. ૭૯
 તામ ત્રિદંડી મિલીઓ એક, નાંમી સિસ નેં કર્યો વિવેક;
 સ્વામી લખમી જોઇઇ આજ, સોય કહઇ તુઝ સાઈં કાજ. ૮૦
 કાલી ચઉદસનો દિન જસ્યઈ, મસ્તગ એક આણાવ્યું તસઈ;
 લેઇ ગયો સમસાન મઝારિ, મસ્તગ હાથિ દિધી તરઆરી. ૮૧
 કુમરતણેં કહંધ કહુંધું અહો, મસ્તગ પાય ઉલાંસ્યો તહો;
 મત્ર જપ કરેં એકલો, જીમ એ પુરિસો થાઇ ભલો. ૮૨
 અસ્યુ વચનજવ જોગી કહઈ, નિશ્ચલમન નરનું નવિ રહઈ;
 સકટે પડીઓ જાણ્યુ જસેં, શ્રીનવકાર સંભાર્યો તસેં. ૮૩
 ત્રિદંડીઓ આરાધઇ મંત, સળ ઉઠી ધાઓ કરત.
 નવપદસાથિં નચાલઈ મડઇ, ઉઠી મસ્તગ પાછું પડઈ. ૮૪
 મંત્ર જગાવ્યો ખીજપાર, પડઈ ભૂમિ કરવા જાઈ પ્રહાર.
 ત્રિદંડીઓ પૂછઇ તેણીવાર; કર્યો મંત્ર તું જપઈ કુમાર. ૮૫

કુમાર્ય કહઈ નવિ જાણું કસ્યુ, ત્રિવંડીઆ મન સાચું વસ્યું;
 ત્રીજવાર જગાવ્યો મંત, મસ્તગ ચોગીનઈ મારંત; ૮૬
 પુરિસો સોંચ હુઓ અતિમલો, ખણિ ભૂમિ ધાડ્યો એકલો.
 આવી નગર ધણીનઈ કહઈ, વલી વૃતાંન સુંણાવ્યો સહી; ૮૭
 રાય કહઈજા પુરિસો ગ્રહઈ, પુણ્યઈ પાંખ્યો મુઝ સ્યુ કહઈ,
 ભૂપતિ વચન શ્રવણે સૂણી, પુરિસો તે આણ્યો ઘરમાણી. ૮૮
 ખાઈ ખરચઈ વસ્ત્ર પાર, પરતક્ષ ફલીઓ શ્રીનવકાર;
 અનુક્રમિં તેણઈ ચારિત્ર ગહો, કર્મ હણીનેં મુગતિ ગયો. ૮૯

ફહા.

મુગતિં ગયો નર તે સહી, ફલીઓ તસ નવકાર;
 વલી જીનદાશજ વાણીઓ, સુર કરતો તસ સાર. ૯૦
 લેધ ખીજોઈ આવીયો, મુખિં જપતો નવકાર,
 જલરાજ તવ હરખીઓ, સકલ લોક જયકાર. ૯૧
 તે જીનદાસ મુગતિં ગયો, આરાધી જીનધર્મ;
 એક વલી સુધી શ્રાવિકા, ફલિઆ નવપદ પરમ. ૯૨
 નામે નારી શ્રીમતી, જપતી શ્રી નવકાર;
 મણીધરની માલ્લા થઈ, રતેહનો ગંધ અપાર. ૯૩
 ધમ અનેક સુખ રૂપામીઆ, ઇહલોકે જાહુ જંત,
 પરલોકિં પ્રાણી ધણા, પામ્યા સુખ અનંત. ૯૪

ઢાલ.

રાગ ગોડી-એણીપરિં રાજ કરંતરે-એ દેશી.

આગેં હુડિક ચોર રે, સો સુખ પાંખીઓ;
 પરમવિ યક્ષ થયો ભલો એ. ૯૫

મથુરા નગરી માંહેં રે,	નૃપ	અરિમર્દન,	
	હુડિક	ચોર ચોરી કરધ એ.	૯૬
સુખદિ વિવહારિ ધરે રે,	હુડિક	જધ કરી;	
	ખાતર પાડુ	ધન હરધ એ.	૯૭
ચોર ઝઘાણો તાંમ રે,	નૃપ	ખડુ ખીજઓ;	
	ચોર તણુધ	સૂલી દીઓ એ.	૯૮
ચ્યાર સુભટ ૧તિહાં સાર રે,	ભૂપિ	મુંકીઆ;	
	ચોર સાર કરતા	મહો એ.	૯૯
એણુધ અવસરિ જન દાસ રે,	આવક	શુભ મતિ;	
	અરણ્ય ભૂમિ	જમનધ વધ્યોએ.	૧૦૦
માગ્યું પાંણી તાંમ રે,	આવક	ખોલીઓ;	
	જપિ નવકાર	જલ લાવીધ એ.	૧
આવી નિજ ધરખાર રે,	ભરીઓ	કરખડો;	
	જલ લેઈ સાહ	આવીઓ એ	૨
ચોરે દીઠું નીર રે,	તવ મૃત્યુ	પામીઓ,	
	હુઓ યક્ષ સુર	તે વડો એ.	૩
એણિ અવસરિ જનદાસ રે,	સુભટધ	ઝાલીઓ,	
	ખાંધી નૃપ આગલિં	ધર્યો એ.	૪
ભૂપતિ ખીજ્યો તાંમ રે,	ગર્દભી	ધાલીઓ;	
	નરનેં મરણુ	કાઢીઓ એ.	૫
યક્ષ દેવતા તાંમ રે,	જાને	નિરખતો,	
	કુણ પુન્યે	હું ઉપતો એ	૬
મહા મંત્ર નવકાર રે,	ગુણતાં	ઉપતો,	
	યક્ષ ભલો	હું દેવતા એ.	૭

જેણુઘ દીધો	નવકાર રે,	મિત્રિ	જીણુદાસ,	
		સોય પુરૂપ સકટ પડ્યો	એ.	૮
આવ્યો હુંડિક	યક્ષ રે,	શિક્ષા	તે વિદૂરવી,	
		કહ્યો ચકચૂર મથુરા કરું	એ.	૯
ભૂપઘ જોડી	હાથ રે,	સ્વામી મમ	હણો;	
		કહિણુ પુત્રાર પ્રીત્તમ	એ.	૧૦
ખોલ્યો સુર શુભ વાણુરિ,		પૂરવ ત્રિસિં	જઘ,	
		એક પ્રસાદ કરાવીયો	એ.	૧૧
ભૂપિં માન્યું	તામરે,	ભવન	કરાવીઓ,	
		હુંડીકરૂપ વડાતીઓ	એ.	૧૨
ગજ ખંધી	જીણુદાસરે,	ચામર	ઢાલંતી,	
		મથુરામાહિ ફેરવ્યો	એ.	૧૩
પ્રીધું	તેહનુ રૂપરે,	હુંડિક	આગલિ;	
		શ્રીનવકાર સુણાવતા	એ.	૧૪
વાજઘ ઘંટા	નાદરે,	પુરજન	રાયસ્થું;	
		ઉછવ કારણિં આવતાં	એ.	૧૫
જસ વાંધ્યો	જીણુદાસરે,	અને વલી	હુંડીકનો,	
		શ્રીનવકાર તણુઈ પ્રગુણે	એ.	૧૬

ફહા.

શ્રીનવકાર તણુઈ	ગુણુઈ,	સુખ પાંખ્યો	એક ચોર;	
ચંડપિગલ નામે	સહી,	કરતો પાપ	અધોર.	૧૭
વસ તપૂર નગરી	ધણી,	જીતશત્રુ રાજ	ત્યાંહિં;	
રાણી ભદ્રાનો	વત્તી,	હાર અહિં નર	ત્યાંહિં.	૧૮
કલાવતી ગણિકા	તણુઈ.	ચોરઘ દીધો	હાર;	
તે પહીરી જવ નીકતી,	વપ	જાણ્યો	તેણીવાર,	૧૯

તસ્કર ગ્રહી સૂલી દીઝો, ગણિકા દીધં નવકાર;
 ભદ્રાકુખિ ઉપનો, પૂરંદર સોય કુંમાર. ૨૦
 રોતો રહ્ય વલી તે નહી, ગણિકા આવી ત્યાંહિ;
 ચંડપિંગલ કહી તેડીઝો, જ્ઞાન હવું ખિણુમાંહિં. ૨૧
 આગલિ બહુ સુખ ભોગવી, આરાંધી જીન ધર્મ;
 પુરંદર સોય મુગતિ ગયો, ટાલિં આઈં કર્મ, ૨૨
 અનેક જીવ મુગતિં ગયા, શ્રીનવકાર ગણુતાં;
 રાજકુલિ રાયસિંધ હવો, ભીડ પુલિંદહ જંત ૨૩
 નારી તેહની ભીલડી, ગણુતી શ્રીનવકાર;
 પદ્મરાય પુત્રી હવી, મુગતિ તણી ભજનાર. ૨૪

ઢાલ-ચઉપધ.

મુગતિ તણી ભજનારી થઇ, તેણુધ નવ પદ ગુણુવા સહી;
 નિરમલ વસ્ત્ર તજ પરતાતિ, નોકરવાલી લીજીધં હાથિ. ૨૭
 નોકરવાલી નવલા નારી, કરી ધરતાં જો મન રહ્યઠારિ;
 તે નરનારી કરમ નિવારી, ખિણુમાં પોહોંચ્યધ મુગતિમઝારિ. ૨૮
 નોકરવાલી નાંમ નવિ કહું, સરગ સિદ્ધની નિસરણી લહું;
 અથવા આતમ શુભગતિ વાટ, મણિકા એહના એકસો આઠ. ૨૯
 અઠોતરસો મણિકા તણો, અર્થ કહું તે શ્રવણે સુંણો;
 ભેદ લહી ને જો તુહે ગણો, અષ્ટ કરમ તો ખિણુમાં ૧ હરો. ૩૦
 અરિહંતના ગુણુ ભાવો આર, અષ્ટ ગુણુ એ સિંધ સુસાર;
 આચાર્યના ગુણુ છત્રીસ, ઉવઝાયના ગુણુ પચવીસ. ૩૧
 ગુણુ સતાવીસ મુનિવર જોય, સિરવાત્રે એકસો અઠ હોય;
 ભાવીભાવના જો નર ગુણુધ, મોક્ષતાણું ફલ સહી તેહતણુધ. ૩૨

મોક્ષતણો જે અરથી હોય, મધ્યમ અંગુલીએ ગુણુધ સોય,
 ખીજી ત્રીજી સંસારહ કાજ, ઋદ્ધિ રમણી તે આપઈ રાજ. ૩૩
 એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કુમારપાલ નિત્ય ગુંણે અપાર;
 આરાધના એ દસવિધ કહી, નિશ્ચલમનિં આરાધધ સહી. ૩૪
 શ્રાવક શુદ્ધ આરાધના કરઈ, આરમિં દેવલોકેં અવતરઈ;
 જઘન્યથકી પહિંલઈ સુર થાય, મધ્યમ ભેદ કહ્યો જનરાય. ૩૫
 ખીજી થકી માંડી ભવ કરઈ, ધગ્યારમાં લગઈ જઈ અવતરઈ,
 યતી હોય તો મુગતિં જાય, જઘન્ય થકી પહિંલઈ સુર થાય. ૩૬
 મધ્યમ ખીજઈ ભવ કરઈ, અનુત્તર વિમાન લગિં અવતરઈ;
 તેણુધકારણિં આરાધના અસી, કુમારપાલ કરઈ ઉલ્હસી. ૩૭
 દશ પ્રકાર આરાધના કરઈ, પાપ કર્યા વદને ઉચ્ચરઈ;
 અરિંહત સિદ્ધ સાધુની સાખિ, કહઈ રાય મત નિશ્ચલ રાખિ. ૩૮
 પાપકર્મ સુર સાખિં કહી, આતમ સાખિં નૃપ નિદઈ સહી;
 એમ આલોતા પાતિગ જાય, ભારવહી પરિં હલુઓ થાય. ૩૯
 લાજેં અભિમાને નવિ કહે, જ્ઞાનમદેં મનમાં સદ્ય રહે;
 આલોધ ન શકેં તે ગુરકનેં, યોગતિનાં દુખ હોસે તેહનેં. ૪૦
 સસ્ત્ર સાપવિખ જે નવિ કરે, ભવસલ્ય મરણુ દુખ તેહથી સિરે;
 દુર્લભ બોધી તે નર થાય, અનત સંસારી કહ્યો જનરાય. ૪૧
 તેણુઈ કારણિં સસલ્યમમ મરો, રખે કોય નીઆણું કરો;
 ઋષભદેવ જનાદિક જેહ, નવઈ નીઆણું વારઈ તેહ. ૪૨

ઢાલ.

કાયાવાડી કાંરમી-એ દેશી રાગ મલહાર

નીઆણું નવ વારધ જે, મમ માગીસ રાજ;
 ઉત્પણું મનિ વંછિત, સહી વિણુસધ કાજ નીજ.-ની. ૪૩

નારીપણું નવિ ઇચ્છિઈ, નરનો માગે અવતાર;
 કાંમ ધણો મમ વછળે, નહી તેહમાં સાર-ની. ૪૪
 કાંમ ઇછા મમ કરો, કામનોહિ ત્યાંહિ;
 મૂરખપણું નવિ ઇચ્છિઈ, દારિદ્રહ ત્યાહિ-ની ૪૫
 નીઆણું નવ એ કહ્યાં, પહિલાં ખટ જોય;
 નરનારિ મનિ ધારતા, સમકિત નવિ હોય-ની. ૪૬
 કામ ન હોઇ મન વાંછતાં, દેસ વિરતિ ન થાય;
 મૂરખપણું મનિ ઇચ્છતાં, ચારિત્ર પલાય-ની, ૪૭
 દરિદ્રપણું મનિ ઇછતા, જીવ મુગતિ ન જાય;
 તેણુ ઇકારિણિં વૃષ તિહાં વલી, મન રાખઇ ઠાંહિ-ની. ૪૮
 નીઆણાના જીન કહઈ, જોજો ત્રિણિ પ્રકાર;
 રાગ દ્વેષ મોહિં કરઈ, વાધઇ સસાર; ૪૯
 ગંગદત્તિં રાગે કર્યું, દ્વેષિ વિશ્વભૂતિ
 ચંડપિગલ મોહિં કરઈ, સસારિ ખુતિ-ની. ૫૦
 તેણુઈ કારણિ જીનવર કહઈ, નીઆણુંજ અસાર;
 પ્રાર્થના વલી કીજઈ, તે ભાખી વલી ચ્યાર-ની. ૫૧
 દુષ્પમાચારનો ખય હજ્યો, ખય કરમનો જાણી,
 સમાધિ મરણુ સુપરિ હજ્યો, સમકિત મનિ આંણિ-ની, ૫૨

ફહા.

નીઆણું નવ પરિહરિ, આરાધના કરઇ રાય;
 ભવ્ય જીવ હહુઆ વિના, અભવ્ય તણુઈ નવિ થાય, ૫૩

ચઉપધ.

અભવ્ય જીવ આરાધઈ નહી, ત્રિસણિ શલાકાનરમા નહી,
 અનુત્તરવિમાનપાંચછઈજ્યાહિ, અભવ્યજીવઉપજઇ નહી ત્યાંહિ. ૫૪

ઈંદ્ર ગુરુ સુર ત્રાયત્રયસંક, તિહાં ન ઉપજઈ મોટો વક, ૫૫
 પૂરવ ચઘદ ન આવઈ ઉદ્ધ, નવ પૂરવ ભણુતાં જન વદઈ,
 અભવ્ય ઈંદ્ર ન થાઈ વલી, દીક્ષા તસ નવિ દીઈ કેવલી,
 જનશાસન યક્ષ યક્ષિણી, અભવ્યઘ તેહતણી ગતિહણી. ૫૬
 લોકાંતિક સુર તે નવિ થાય, સમકિતવિણુ ભવઆલિ જાય,
 પાત્ર સુસાર મિલઈ કિમ તને, ચરિત્ર ન લીઈ શુદ્ધ ગુરુ કને ૫૭
 અંતિં સમાધિ મરણુ નવિ હોય, આરાધના વિણુ વિણુસઘ સોય
 પુષ્કમાલાસુત્રે એ કહ્યું, મિં પણિસહી ગુરુવચને લહ્યું, ૫૮

ફહા.

સુહગુરુવચને મિં સુણ્યું, અભવ્ય તણઈ નહી એહ,
 ભવ્ય જીવ હલુઆ જીકો. આરાધના કરઈ તેહ, ૫૯

ચઉપધ.

ભવ્યજીવ હલુઓ તપ આપ, આતમ નિંદઈ ઘોંઘ પાપ;
 દસપ્રકાર આરાધના કરઈ, રોતો ગુરુચરણે સિર ધરઈ, ૫૦
 તુમ્હ સરિખો ગુરુ કિહાં પાંમવો, તુઝ મુઝ પુણ્યે યોગજ હવો;
 તેં મુઝ સુકૃત દિધો જીવ, તે ઋણા માયેં વહુ સદિવ, ૬૧
 તું સરગિ જાતાં જ અલૂણ, સેવકને નીઝામેં કુંણુ;
 હેમ કહીઈ સાંભલિ નરપતિ, તુઝને મુલભ અછે ગુરુજતી, ૬૨
 તુઝનેં મોક્ષ સુલભ છે રાય, તુજથી વાધ્યો જહુ મહિમાય;
 સદાવલ્લભ તુજનેં જનમતી, તું મુજને વિસરવો નથી, ૬૩
 સકલધર્મ મુઝવચને કર્યો, શ્રાવકશ્રેય સાચો આદર્યો;
 સદા ભગત તું મારો કહો, તું સહી નરપતિ ઓરણુ થયો, ૬૪
 અસ્યુ વચન ભૂપતિનેં કહી, સમચંદ થાખ્યો ગહગહી;
 સીખામણુ દીધી સુભ માટેં, જાલચદ્ર મમ દેજે પાટ, ૬૫

સીખદિઈ મુનિવરનઈ જસઈ, વિપરીત વાત હુધ જહાં તસઈ
 હેમતણુઈ માથઈ મણી જેહ, યોગી એકઈ જાણી તેહ, ૬૬
 લેવા બુધિ કરઈ તે બહુ, આવરજ્યા ગુરૂ મુનિવર સહુ;
 બહુપરિચો કરતો ઋષિ સાથે, મણિ મસ્તગમણિ નાવેં હાથે, ૬૭
 ઘણા દિવસ એણીપરિજનય, એક દિવસ તેણુઈ લલો ઉપાય;
 મુનિવર વહિરી પાછા વલેં, વેગિં જઈ યોગી તસ મિલેં, ૬૮
 વિનય કરીને પૂછઈ અસ્યું, કહો મુનિવર તુમ્હોવહિયું કર્યું
 એમ કહી ઝોલીમાં કર ધર્યો, લાહુ હાથઈ ફરસજ કર્યો, ૬૯
 વિખ વરૂ હુતું નખમાંહિ, વેગઈ પસર્યું લાહુ જ્યાંહિં;
 તે લાહુ મુનિ લેઈ કરી, પોશાલિ આવ્યો પરિવરી, ૭૦
 આલોઈ વેગેં ગાયરી, મોદક, ઝોલી આગલિ ધરી;
 ગુરૂવહિચી આપઈ શિષ્યતણુઈ, વિખલાહુ આવ્યો આપણુઈ. ૭૧
 લેઈ આહાર ગુરૂ ઉઠ્યા જસે, કાયા ધૂજણ લાગિ તસેં;
 વેગિં તેડ્યો તિહાં હીંડીઓ, કુંજધરથી આહારજ આણીઓ. ૭૨
 એલો કહઈ સુણી સ્વામી સાર, શ્રાવક ધરથી આંણ્યો આહાર;
 પણિએક વાટઈ જોગી મિલ્યો, લાહુ ફરસી પાછો વલ્યો. ૭૩
 તવ મુનિવર કહઈ, વીણડી વાત, એણુઈ યોગી મુઝ ઘાલી ધાત;
 વિશ્વાસઘાત કર્યો મુઝ ઘણો, પારનહી એ પાતિક તણો. ૭૪
 સ્ત્રી હત્યાનું મોટું પાપ, બાલ હત્યાનો બહુ સંતાપ;
 બ્રહ્મહત્યા જેણુઈ મારી ગાય, તે પાતિ મોટું કહીવાય. ૭૫
 તેહ થકી જો પાતિગ સિરઈ, પસુઆં પુરૂષ નપુંશક કરઈ;
 તિહાં થકી મોટો પાતકી, નગર દહઈ નરજો નારકી. ૭૬
 તેહથી જગિ મોટું પાત, જે નર કરતા વિશ્વાસઘાત;
 ગતિ ચારિમા તે નર ભમઈ, વિશ્વાસી જે પરને દમઈ. ૭૭

માયા વચન મુખિ બોલી કરી, પરના પ્રાણ લીધ જે હરી;
 અધમ યોનિ જઈતે ઉપજઈ મુગતિ નારી સહી તેહને તજઈ. ૭૮
 દુરગતિનારિતણે ભજનાર, યોગી પાતિગ કરઈ અપાર;
 વિશ્વામી વિષ્ણુ દીધું સહી, આંકો આગ્યો વિદ્યા રહી. ૭૯
 વીર સરિખો જે ભગવંત, સમવસરણિં યજ્ઞા ગુણવંત;
 પાંગ્રીસ ગુણ અતિશય યોગીસ, ગોસાલે બાલ્યા જગદીસ. ૮૦
 કૃષ્ણ સરિખો રાગ જેહ, જરા કુમારિ માર્યો તેહ;
 અવશ્ય ભાવી પદારથ એહ, ઈંદ્રિં ટાલ્યો ન ટલિં તેહ ૮૧
 ૧ મુનિ વિષ્ણુ વાધુ સાતઈ ધાત, ઓપધની કો મ કરો વાત;
 ચેલાને કહઈ કહુ છુ અમ્હો, કહિણ અમ્હારું કરજ્યો તુમ્હો. ૮૨
 હેમ દેવાંગત થાઈ જસે, ચયપણિએણિં થાનક કરજ્યો તસે,
 દૂધપાત્ર ધરી મેલજ્યો, તેહમાં મણી પડસિ લેહજ્યો. ૮૩
 દેઈ સીખામણુ ગુરુ અણુસણુ કહે, અરિહંત નાંમ હુકમમાં ધરે;
 આરાધના કરતો ઋષિરાય, પાપ ધૂઈ વંદી જનપાય. ૮૪
 લાખ ચોરાસી યોનિ જેહ, ભમતાં પાતગ લાગ્યા જેહ;
 કોઈ જીવ ઉપર કીંધી રીસ, તાસ ખમાવઈ નામી સીસ. ૮૫
 પૃથ્વી પાણી તેહવાય, સાત સાત લાખ તે કહીવાય;
 પ્રત્યેક વનસ્પતી તું જોય, દસ લક્ષ યોનિ તિહાં પણિ હોય, ૮૬
 ચઉદલાખ અનંતકાય, જીવ વિશ્વાસ્યા તેણિ કાય,
 એઈંદ્રિ તેઈંદ્રિ જેહ, ચોરીંદ્રી પણ કહીઈ તેહ; ૮૭
 દો દો લાખ યોનિ તેતણી, ચાર લાખ નારડીની ગણી,
 તિર્પંચયોનિ કહીઈ લક્ષચાર, તિહા જીવ હણ્યા કહ દાર; ૮૮
 ચઉદલાખ જઈ યોનિ માંનવી, તિહાં વિરાધના સબલી હવી,
 દેવ યોનિ કહી લક્ષચાર, ભમતાં વચર કર્યાં કઈવાર, ૮૯

લાખ ચોરાસી ચોની એ જોય, ભમતાં પાતગ લાગા સોય,
 જીવ એકેદ્રી માર્યા બહુ, નિંદી પાપ ખમાવું સહુ. ૯૦
 નાલિ કેરી જાણુ અંબાય, તેહ તને કીધાં મઈ ધાવ,
 કંદમૂલ મે ભખ્યા સદેવ, એક શરીર અનંતા જીવ. ૯૧
 ગાજર મૂલા સૂરણુ જેહ, ખાધા કાખ્યા બાલ્યાં તેહ;
 છેદ્યાં અનંતકાય જત્રીસ, તે પાતિગ છોડો જગદીસ. ૯૨
 વલી મિહણી એઈંદ્રી નામિ, કોડા સંખ ગડોલા નાતિ,
 મેહરા પુરા નેં અલસીઆ, જલોહણી પાતિગ બહુ કીઆં. ૯૩
 વલી હણ્યા તેઈંદ્રી જીવ, માકડ કીડા કરતા રોવ
 ઈંદ્રિગોપ ગિગોડા જૂઆ, જીવ ગધધ્યાને કથુ મુઆ. ૯૪
 ધઅલ ઉધધને ધીમેલિ, સાવા જીવ હણ્યા કરી ગેલિ;
 માર્યા 'મકોડા જૂ જેહ, મિચ્છા દુકકડ હોજ્યો તેહ. ૯૫
 જીવ હણ્યા ચોરિદ્રિય ઘણા, પ્રાણુ ગમાડ્યાં વીછી તણા,
 ભમરા ભમરો માખી તીડ, ડંસ મસાનિં કીધી પીડ. ૯૬
 ચાંચણુ ઢીક કંસારી જેહ, હણુતાં પાતગ લાગાં તેહ;
 સોય ખમાવું જીવર સાખિ, મન વચન કાચા થિર રાખી. ૯૭
 પચેદ્રી સરિ દીધા ધાય, વૃષભ તુરગ મહિપીગાય,
 વાનર વાઘ સસલા ઉંદિરા, માર્યા અજયિતર કૂતિરા. ૯૮
 આણુઈંભિવિ પહિલઈ ભવિજેહ લાગા પાપ ખમાવું તેહ;
 જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર જોય, વિરાધના કીધી તિહાં હોય. ૯૯
 પંચમહાવ્રત મિં ઉચ્ચરી, વિરાધના મિં તેહની કરી;
 અથવા અતિચાર મુઝજેહ, સિધ્ધ સાખિ ખમાવું તેહ. ૧૦૦
 અથવા પાપોપગરણુ દેહ, હુ વોસિરાવુ સઘલાં તેહ,
 ધર્મોપગરણુ દેહનાં થયાં, હું અનુમોદું અહીકાંની રહ્યા. ૧

સફલ જંતુ ખમાવુ સહી,	તુમ્હે ખમાવો મુઝ ગહગહી,	
મૈત્રી ભાવે સુખ અનંત,	વયર કરતા દુખ લહી જંત.	૨
જગ સઘલાને વાણુ સુખી,	કોય મ થાયો જગમાં દુખી,	
કર્મ થકી મુકાયો સહી,	મુગતિ પામ્યો ગહગહી.	૩
અસી ભાવના હપડધ ધરધં,	ચ્યાર સરણુ મનમાંહિં કરધં;	
દસમિં દારિં પ્રાણી જાય,	ભવન પતિ સુર મોટો થાય.	૪
સવત એકાદશ પીસ્તાલ,	ક્રાંતિ શુદ્ધિ પુનમ સુવિશાલ,	
તેણી રાતી જનમ્યો મુનિ હેમ,	ધરિ ધરિ મંગલમાત્રા ખેમ.	૫
સવત એકાદશ ચોપન જસેં,	હેમધ દીક્ષા લીધી તસેં;	
સંવત ઇચ્ચાર છાસઠઠ કલ્પુ,	૧હેમ તણુધ સ્મરિપદ થયું.	૬
સંવત દ્વાદશ ઓગણુત્રીશ,	સુરલોકિ પોહોતો મુનિધશ;	
વરસ ચોરાસી આયુ સહી,	પીરતિ શોભા સખલી લહી.	૭
સુર લોકે મુનિ આલ્યો જસેં,	અગ્નિ દહન કરધ નૃપ તસેં;	
ચૂઆ ચદન અગર સુ ધરી,	મુનિ કાયા સંચકારિજ કરી.	૮
ભસ્મ આસિકા લેતા ત્યાહિં,	ખોહ પડી તવ ધરતી માંહિં;	
હેમ ખાડ પડયુ તસ નામ,	વાંચ્યા શ્રી ગુરના ગુણુ આમ.	૯

ફૂલ.

ગુણુ વાંધ્યા શ્રીગુર તણા,	સફલ કર્યો અવતાર;	
દ્યા રૂપ જલ લેધ કરી,	સીચ્યો પુણ્ય સહકાર.	૧૦
સુગુર સર્ગ પધારતાં,	રૂદન કરધ મૃગ મોર;	
મચ્છ કચ્છ મેડક રડયા,	ચકવી ચાસ ચકાર.	૧૧
નૃપ રોધ ત્રિહુ આસુએ,	ગુરના ગુણુ સંભારિ,	
વિરહ વેદન સાવળી ઘણું,	હપડા સોય મઝારિ.	૧૨

મત્રીશ્વર પુરજન મિલી, પંડિતને પરધાન;
ભૂપતિને સમઝાવતાં, દેખાડીજ નિદાન. ૧૩

હાલ.

સિંહ તણુઈ પરિં એકલો-એ દેશી-રાગ ગોડી.

દેઈ દ્રષ્ટાંત પંડિત કહ્ય રે, સુંણી તું કુંભરનરિદ્ધ;
જે અબ્જૂઆલી આથમ્યો રે, ધન ધન તેહ દિણદોરે.
નૃપ મોહ વારીધ, પાછો નવ લઈ નર કોયોરે,
ભૂપતિ અવધારિધ-આંકણી. ૧૪

જેણુઈ અંધકારજ ટાલીઓરે, ટાલ્યો ચકવીરે વિરહ;
કમલ વિકાશન જેણુઈ કીયોરે, ગ્રહ ઢંક્યા તેણુઈ સીહોરે-ભૂ. ૧૫

ગવરી અંધન છોડીઆંરે, ટાલ્યો સયલ અન્યાય;
બહુપરિ પૂજા પાંખીઓરે, તે રવિ દુખ નહી રાયોરે-ભૂ. ૧૬

જે ઉગિ તે આથમઈ રે, ફૂલે તે કરમાય;
જે ઉપજઈ તે વિણસધરે, જે જનમ્યો તે વલી જાયરે-ભૂ. ૧૭

ન કો રહો નવિ રહઈસ્થઈરે, નરનારી સુર સોય;
જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, તે ન રહ્યા નર કોયરે-ભૂ. ૧૮

એમ દ્રષ્ટાંત દેધ ધણુરે, ટાલધ નૃપનોરે સોગ;
ગુણ સમરઈ નિજ ગુરતણુરે, જીમ યોગી પરલોગરે;-ભૂ. ૧૯

હાલ.

ધન સ્વામી સીમધરજી એ દેશી

ગુર સમરઈ નિજ સૂતજી, જીમ બપીહોરે મેહ,

ગજ સમરઈ વનિ વિંધ્યનાજી, જીમ સુગુણો ખિણિ નેહ.

નરેસર તો મોહ અપાર, કોધ માન જેણુઈ પરિહર્યો.

ન કરે રાજ્યની સાર-આંકણી ૧૯

સીતા સમરધ રામનેજી, ગોકુલ ગુણુરે ગોવિંદ.
 ઉમયા સમરધ ઇશનેજી, દંડાણી જીમ ઈંદ્ર-ન. ૨૧
 ચક્રવી સમરધ સૂરનેજી, સગ્રીને જેમ જીવ ચક્રાર.
 માતા સમરધ જ્ઞાનનંદજી, યોગી મંત્ર અધાર-ન. ૨૨
 સારંગ સમરધ નાદનંદજી, માંનસ સરોવર હંસ;
 ધર સમરધ પરદેશીઆજી, ઉત્તમ જીમ નિજ વંસ-ન. ૨૩
 રાજા સમરધ સેનનંદજી, સેવક સ્વામીરે નામ;
 નૃપ સમરધ મુનિ હેમનેજી, જીમ મિર્ધન નર દાંમ. ૨૪

હુહા.

મોહ ધરધ ગુરુ ઉપરિ, નિસદ્ધિ ગુરુ ગુણુ ગાય;
 હેમ હેમ જપંતડાં, રાયતાણાં દિન જાય. ૨૫

હાલ.

ઉક્તાજ્ઞાનો રાગ ધન્યાશ્રી.

શ્રી ગુરુ વચન આરાધધં, ભાવ બલો તસ વાધધં;
 હુઓ અતિહિ વયરાગી, ધર્મ વિષયધ મતિ જાગી. ૨૬
 જ્ઞાન ભણુધ કરધ કીયા, અતર ઉપસમ ભરીયા;
 નિશ્ચલ મન નૃપ આખધ, પવિત્ર પાત્રને પોખધ. ૨૭
 હુઓ સખલ વિવેકી, વિપય તણી મતિ છેદી,
 છેદધ સંસાર વેલી, તૃષ્ણા કાઢધ ઠેલી. ૨૮
 આલસ નહી નૃપ જાગધ, ધર્મ કરધ મન રંગધં;
 મરણુ તણો બય જાણી, સુણુતો જીનવર વાણી. ૨૯
 નિદ્રા ન કરધ મનનધ રંગધં, લય તસ મુગતિસુ લાગધ;
 સંગતિ સાધુની કરતો, સાત ખેત્ર ઉદ્ધરતો. ૩૦

જીવ સકલ નઈ ઉગારે, મૃપા વચન મુખિં વારે;
 મૂર્છા નહીં ધન દેરી, ઇંદ્રી આંધ્યા એ ઘેરી. ૩૧
 અનિત્યપણું ચિત્ત રાખઈ, સંસાર છાંડવો ભાખઈ;
 વચર વિરોધ સમાવઈ, ધન શુભ થાનકિં વાવઈ. ૩૨

દ્વિતીયા.

ધન શુભ થાનકે વાવરઈ, જાણી આસન કાલ;
 પાણી પહિલા પાત્રી તિલાં, આંધઈ નર ભૂપાલ ૩૩
 કુમરનરિંદ ચૂકઈ નહીં, આરાધઈ પરલોક;
 ખીજા મૂરખ નિગમેં, માણુચ તણો ભવ ફોક. ૩૪
 કરસ્યું કરસ્યું કહ્યતાં, આયું ગયું સખ ખુટિં;
 પુણ્યપહીણુ પાપિં ભર્ગો, હંસ ગયો તવ ઉદિ. ૩૫
 આઉખા રૂપીઓ લાકડું, રવિ સસી રૂપ કરવત;
 કાલ રૂપીઓ સૂત્રધાર, વહરિ રૂપ કરંત. ૩૬
 એહ સરૂપ આયુ તણું, ન લહઈ મરણજ કાલ;
 તેણઈ કારણિં બાલપણિ, કરજ્યો પુણ્ય સગાલ ૩૭
 આગલિ પુણ્ય કરસ્યું અમહો, અસ્યુ કહઈ નર જોહ;
 મરણ સમય નર તે વક્ત્રી, બહુ પસ્તાણા તેહ. ૩૮
 મરણ તણી ગતિ કુંણ લહઈ, કઈ ધર કઈ પરદેશ;
 પંથિ પ્રાણુ મુગતા હુઆ, સાધન કાહુ કરેસ. ૩૯
 કેતા જલિ ખૂડી મૂઆ, કેતા તરૂચર હેકિં;
 કેતા ગર્ભથી ગયા, કેતા જનની પેટ. ૪૦
 કેતા સિરિ પડી વીજલી, કેતા સિરેં લોહધાર;
 કેતા ઝહિર ભખી મૂઆ, સાધન નહીંજ લગાર. ૪૧

કેતા ભીતિં ભૂમિં રહ્યા, કેતા મુંગા મરણુ;
 કેતા ને વિપધર વઢઇ, કહે તિહાં કોહતું સરણુ. ૪૨
 કેતા વાધ મુખેં પડ્યા, કેતા સિરિ ઘૂલીકોટ;
 કેતા નર સુતા રહ્યા, સ્યુ આંધી પુણ્ય પે. ૪૩
 કેતા નર લૂકી મૂઆ, કેતા સુલી સરોગ;
 કેતા ગજદંતે મૂઆ, તિહાં કિહા સાધન યોગ. ૪૪
 કેતા નર દેવે છડ્યા, તાહેં ગયા પ્રાણુ;
 કેતા નર બહિરા મરઇ, સુણવું કિહાં વખાણુ. ૪૫
 અનેક મરણુ એહવા અછે, એતો આતમ સાખિં;
 તેણે કારણે અવસર લહી, પુણ્ય કરો નિજ હાથિં. ૪૬
 તનુ ધન યૌવન બલ છતાં, એતણુહારા એત.
 નહિ કરિ રાવણુની પરઇ, પશ્ચાતાપ રણુ એત. ૪૭

કવિત્ત.

નમિ બલી બાંહે ધર્યો, ગ્રહીઅ પાતાલ લોકથી;
 નમિં મીચનિ દાલિઅ, લોક છુટત સ્યો કથિં,
 શશી કલંક નહુ હર્યો, સુરથીત તાપ ન વાર્યો;
 ભણેં રાવણુ નંમઈ, મેસ સિર ભાર ઉતાર્યો.
 રણુભૂમિ પડ્યો રાવણુ કહઇ, વ્યયસકતિ સચૂં અબહીકીન,
 પરતાપ વઢવી પરપચી નર. પડિ દાઉ ચુકઉ મતિ. ૪૮

દ્વહા.

પડઇ દાઉ ચૂકઇ નહી, છપુરૂપ કુમર નરિદ;
 પુન્ય કાળ કરતો સદા, હઇડઇ હેમ સૂરિંદ. ૪૯

અઉપધ.

શ્રીગુરનામ નમતો રાય, લોકવ્યવહાર રાખઈ તસ ઠાય;
 પ્રતાપક્ષત્વ તેડ્યો તેણીવાર, દેવારાજ તસ કર્યો વિચાર. ૫૦

અજયપાલિ જાણી તે વાન, વિખ વિરૂં દાંધુ નરનાથ;
 આકુલ વ્યાકુલ થાઈ રાય, વેગે સિપ મગાવે તસ હાય. ૫૧
 જોણી સિપિંવિખંન્હાહું સોય, જોણી સિપેં સહી સાપ પલાય,
 સોય સિપ નૃપ માગિ જસે, માંગી કોય ન આપિ તસે. ૫૨
 અજયપાલે ફેરવીઉ સહુ, નિજ પરાક્રમ દેખાડ્યું બહુ;
 ન કરધ કોય નૃપતિની સાર, સીપ ન આવી તેણીવાર. ૫૩

ફૂલો.

સીપિં ન કરી સારરે, ચારણ નિહાં ચિતિ અચ્યું;
 જગમાં જગ્યા જીવ, પ્રાણપરિ કુંણ પાલસ્યઈ. ૫૪
 કુમર કુંમર વિહારરે, એતા કાઈ કરાવી તિહાં;
 કુંણ કરસ્યઈ સારરે, સીપ ન આવધ સિખર ધણી. ૫૫
 કહુ તુઝ કુંમરનરિંદરે, અવની તેં ઉજલ કરી;
 અમર જૂઠ તુઝ વાટરે, મુખ જોવા મહિપતિ તાણુ. ૫૬
 એણે વચનેં જય અત્યંતરે, હર્ષ હુઓ હાંદૂ તણેં;
 દીધો સોય સુલહારે, સરગ પધાર્યો સ્યઈ ધણી. ૫૭

ફૂલો.

કુમારનાથ મરગે ગયો, સગિ હેમસરિંદ,
 વિખ પ્રયોગ દેખી કરી, મમ કર્યો મતિ મંદ. ૫૮
 ખાયક સમક્રિતનો ધણી, પૂજઈ જીનવરના પાય;
 સો શ્રેણિક પંજરિં મૂઓ, મગધ દેશનો રાય. ૫૯
 જસધરિ મયગલ મલપતા, હયવર કેતિ હાથિ;
 તે કોણી નૃપ રાજ્યો, મુઓ તે ગુફા દુહારિ. ૬૦
 સગરરાય ચઢી વડો, દેખી આપ સંભાલિં;
 સાહિસહસ સુત તેહના, સોય બધ્યા સમક્રાલિં. ૬૧

પૂરવ આયુકર્મ	ભોગવધ,	આભવ	પુણ્ય	ન	જાય;	
ખંધક મુનિ	સસ્ત્રિ મૂઓ,	મૂગતિ	પૂરિમા	પૂરા	જાય.	૬૨
પ્રદેશી કુવિધે	મૂઓ,	પાંખ્યો	સુરગતિ	સાર;		
ખંધક મૂરિ	શિષ્ય પચસઈ,	છુટા	તે	અવતાર.		૬૩
પાપિં ગતિ માહી	હવી,	કીલું	પુણ્ય	ન	જાય;	
રાવણુ જીમ નરગે	જઈ,	આગલિં	અરિહા	થાય.		૬૪
પુણ્યે	પુણ્યાદ્યો	હવો,	જગિ	અતુલિ	બલરાય;	
પાપકર્મ	તેણઈ	ભોગવ્યું,	કાયા	કુળડ	થાય.	૬૫
મરણુ તણી	ગહન છછ,	ભાવઈ	સાર	અસાર,		
જો ઉત્તમ હલ્યા	ભવિ,	ચિંતા	નહી	લગાર.		૬૬
અધમ અભવ્ય	ઉચો ચઢ્યો,	જીમ	જીનમંદિર	કાગ,		
ઉડી ઉકરડે	જઈ,	લેસછ	મલનો	ભોગ.		૬૭
ઉત્તમ નર જગમા	જિકો,	જો તસ	મરણુ	અસાર,		
જો જીવ ગતિ માહી	સહઈ,	ચિંતા	મ કરી	લગાર.		૬૮
જીમ ભૂલો સુક	પંખીઓ,	પાંખ્યો	આક	અસાર;		
ફલ ચાખી	આથો પલઈ,	સોય	લહછ	સહકાર,		૬૯
કુમરનરિંદ	શુક સારિખો,	જોહુ લલો	વિપ	ભાર;		
મરણુ લહી	વ્યંતર થયો,	પિણ	એક	અવતાર.		૭૦

અઉપધ.

એકઅવતારનરપતિ(ને) કલો,	ત્રિણિવર્ગ	સાધીને	ગયો,	
ધર્મ અર્થ નધ ત્રિજો કાંમ,	એ સાધી	નૃપ રાખ્યું	નામ,	૭૧
ત્રિસ વરસ ઉપરિ ૧અર્ધમાસ,	ગિહુંતરિ	દ્વિનૃપ	૨લીલવિલાસ;	
સંવત બારને ત્રીસઈ રાય,	કુમારપાણી	વ્યતરમા	જાય.	૭૨

નૃપ દિવંગત હુઆ 'જસિં', અજયપાલ નૃપ મેડો તસિં; '
 કુમારપાલ પરિં સખલો દ્વિપ, તેણેં અનરથ વલી કર્યાં અનેક. ૭૩

પાડ્યાં દેવલ ભાંજ્યા ગિંળ, ટાલ્યા પૌપધશાત્રા થંભ;
 પુણ્ય થાંનક નરપતિનાં જેહ, અજયપાલિ પડાગ્યા તેહ ૭૪

બહુ પ્રસાદ પડાવ્યા જસિં, તારગા ભણી ચાલ્યા તસિ,
 તવ પાટણુ વ્યવહારી જેહ, મલી વિચાર કરઈ નર તેહ. ૭૫

વણિગ કટક ચઢ્યા ફેરેવઈ. વણિગ ધનનો મદ જીરવઈ,
 વણિગ બંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણુ નિગમઈ. ૭૬

વણિગ કરઈ સકલની સાર, વણિગ કર ઉડાવણુ હાર;
 વણિગ દયાવંત જાણીઆ, દુર્ભિક્ષ ઉતારઈ વાંણીઆ. ૭૭

અજ મહિષ ગવરી સાંઢીઆ, મારંતાં છોડે વાંણીઆ,
 ટાલઈ અકર અંતે અન્યાય, સોય કરઈ જે ન કરઈ રાય. ૭૮

તેણઈ સહીવાંણિગનું કુલસાર, જેણેં કુલેં હુઆ દાતાર;
 સાહ સારગની કીરતિ રહી, નવલક્ષ બધ છોડવ્યા સહી. ૭૯

સમરા કરમા કીરતિ સસાર, સિદ્ધાચલિ કીધા ઉધાર,
 સાહ જગજૂનો જસ યોગાય, જેણે જીવાજ્યા પ્રથવીરાય. ૮૦

વસ્તુપાલ મોટો દાતાર, જેણુબહુ પોખ્યાંવરણુ અઢાર,
 ભીમ સેઠ ગૂજરમાં હુઆ, દીધા લગ્નલુ લાડુઆ. ૮૧

હેમ ખીમ અમડ જર્ગપાલ, ઉદ્યન જીવદયા પ્રતિપાલ;
 વાણિંગ કુલમાં એ નર હુઆ, જાણેં પુણ્યનણા વલી કુઆ. ૮૨

મોટી જાતિ વણિગની તેહ, વસઈ પૂરપ પાટણમાં જેહ;
 મિલ્યાં એકઠા કરઈ વિચાર, વ્યવહારી બોલ્યા તેણીવાર. ૮૩

કસ્યું કરેવું એહ ભૂપાલ, પ્રગટયો સિંહકુલિંજ સીયાલ,
 પડિત પુરજન એહવું ગંધ, હસ્તીને પાટેં બપોડો ગદ્દઈ. ૮૪

હંસ કુલિ પ્રગળ્યો કાગડો, પંડિતને કૂલિ મૂરખ જડો,
 ઉયસેન કુલે કસકુમાર, કુલની કીરતિ ખંડણુહાર. ૮૫
 શ્રેણિકનો સુત કોણીરાય, જેણે પિતાસિરિ દીધો ધાય;
 કૃષ્ણ કુલે પાલક દીકરો, પાપી સોય અભવ્ય નર ખરો. ૮૬
 આગે હુઓ સુરપ્રીયકુમાર, તેણુઈ પિતા માર્યો નિરધાર;
 અવમ જીવ સ્યું લીજઈનાંમ, જેણુઈ કીયાં પાતગના કામ. ૮૭
 અન્યપાલ એ તેહની જોડિ, કુલ કીરતિમાં આણુઈ જોડિ,
 કુમારપાલનું ખોયું નામ, હાથઈ વદન કરંતો સ્યામ. ૮૮
 અસ્યું વિમાસઘ વણિગજસિ, એક વ્યવહારી જોલ્યો તસિં,
 આ નગરિંએક મણુઓ વસઈ, કાંઈક જુદિ સડી તેહમાં હસઈ. ૮૯
 લાંઠક નર તેહો તિહાં સડી, પુછી વાંત જોલ્યો ગહગડી,
 સ્વામી નૃપનઈ સિક્ષા દીડિ, પિણુ હુ મોહ માંજ્યું ધન લીડિ. ૯૦
 વાણિગ કહઈ તુ માગિ જેહ, મોહ માંજ્યું ધન આપુ તેહ,
 પિણુ તું રાયતણુ જઈવારઈ, જનમદિરે પડના ઉમારિ. ૯૧
 સુણીવચન નર આલ્યો જસિં, સાથઈ ખેટા લીધો તસિં,
 વેષ બનાવ્યો રાજ તણો, અતિ આડળર કીધો ઘણો. ૯૨
 રચના મોહોલ કર્યાં તિહાં બહુ, લાંઠક પુત્રિં પાડ્યા સહુ;
 તવ મણુઓખીજ્યો તિહાં ધણું, કુલ જોલ્યું સુત તઈ આપણુ. ૯૩
 જે રચના નિજ તાતે કરી, તે તું સુત પાડઈ છઈ ફરી;
 તુઝ ઉદરો પાપી કુંણ હોય, એકવીસ કુલનું નામજ ખોય ૯૪
 જે જનમ્યા સુત રૂઝ કાંમિ, તે આવા વચરીને કાંમિ,
 આપ કુલિ લગ્નવઈ તાત, ધિગ ધિગ રે તુ મહારા જાત. ૯૫

ફહા.

જનયા તે પરંભાણરે, જે જનયા જગિં જાણીઈ;
 કુલના વિડળણહાર રે. તે જનયાથી અજનયા ભલા. ૯૬
 જેણે ન કીધી સાર રે જીવંતા જનની તણી;
 પિતા ન પૂજ્યા પાય રે, ઉદરિં વહ્યા ઘટાણુઓ. ૯૭

ફહા.

કસ્યુ કરંધ ૧સુત બાપડો, કસ્યું કરંધજ પિતાય;
 કરમિ સાતજ ની મડઈ, સુણુજ્યો સકલ સંભાય. ૯૮
 દંત, કંત, ક્રમિની, પશુ, સેવક, શિષ્ય, વન ઝાડ,
 લંક કહધ સુત સાતમો, કરમિ એની માડ. ૯૯
 કરમ નહી જસ પાઘડં, કેહીપરિ માનઈ પુત્ર,
 પુણ્યંધ સુત સુદર ભલો, પુણ્યે રહધ ધરસૂત્ર. ૧૦૦

ચઉપધ.

અસ્યાં વચન જવ મણુંઈકલા, તેણુઈ પુત્રઈ સાચા સદલાં;
 કરજેડી બોલ્યો તેણુઈ ઠાય, સ્વામી દુખ મ કરો પિતાય. ૧
 જેહવા રાજ પ્રજ તસી, અજન્યપાલ જુઓ ઉલ્હસી;
 કુમારપાલિં કીધાં કામ, તેહનાં રાજ ટાલઈ દાંમ. ૨
 જેણે કીધાં ઉત્તમ પ્રાસાદ, ઈદ્રપૂરીસ્થું કરતાં વાદ;
 તે જન ભવન પડાવઈ રાય, તું કા કોષે મુઝ પિતાય. ૩
 મુઝનિ સંગતિ લાગી રાય, તેણુઈ દોહું ભવન પિતાય,
 સંગતિ દોપનો સુંણો વિચાર, કુસંગ પ્રડયા નર હોધ જુઆર. ૪
 વાંસિં સંગતિ ગાંઝા તણી, તો કાડી કીધો રેવણી;
 સખિં સંગિત યોગી ભણી, ધરિધરિ બિખ રગાયો ઘણી. ૫

હંસ કાગનેં પાસિં ગયો, મરણુ લહો નઈ ગજણુ થયો,
 નદી સંગતિ તર્યર જે રહ્યા, સોય, સમૂદ્રા કેતા ગયા. ૬
 અસતી સંગ કરઈ કુંતાર, તેહના પ્રાણુ ગયા નિરધાર;
 મુંજ સરિખો રાજા જેહ, દારી સાથિ દુખ પાંખો તેહ. ૭
 એ સંગતિનાં સુણી દ્રષ્ટાંત, નિય સંગઈ વિણુસઈ નર સંત,
 ચઉ સંગતિ ઉંચો થાય, સુણિ દ્રષ્ટાંત તુ મુઝ પિતાય ૮

કવિત્ત.

સંગતિ વિશેષે સૂત્ર, પુષ્ક પરિ હરિસિરે ચઢીઓ;
 ત્રાંખૂ સંગતિ વિશેષ, કનક ઘાટમાં ઘડીઓ.
 નગરનદી વાહોલીયા જાય, ગગામાં મિલીઓ.
 ચંદન જમલા વૃક્ષ, સોય સુકદિં ચઈ ફલીઓ,
 ધનનૈય લહી સુવંશ સિરિં, ઇશિ અહિ ગલિં ધાલિયો.
 ઋષભ કહિ રામ સંગતિ, લંકે બિભિષણુ મિલિયો. ૯

ફહા.

લંકે બિભિષણુને દીઓ, જે હુઈ સંગતિ સાર;
 કુસંગ પડ્યા નર જે વલી, તે નર થયા ખુઆર. ૧૦
 મુઝ સંગતિ હુઈ રાયની, વસતા આણુઈ ગાંભિં;
 તેણુઈ તુઝ મંદીર પાડીઓ, તું ખીજઈ કુણુ કાંભિં. ૧૧
 જેણુઈ પાલી પોઠો કીઓ, પરણાવ્યો બહુ નારિ;
 કુમારપાલ ભત્રીજડો, તેહને કાં નવિ વારિ, ૧૨
 લંકે કહઈ સુણિ પુત્ર તું, ગજ કિંમ જાણું કીનિં;
 સાયર ધનની નરપતી, એ નહી કોહોને માની. ૧૩
 જગિ સદ્યો વસિ એહનિં, એ વાર્યા નવિ જાય;
 ચંદ સૂરને નરપતી, સહજઈ મીચા થાય. ૧૪

એહમાં બ્રહ્મ પ્રાક્રમ ભલુ, એહતું નિરમલ જ્ઞાન,
 હુ સ્યું વાર એહને, એ મુઝ પિતા સમાન. ૧૫
 એ સીખ્યા સહુનિં દીધું, એ પરમેશ્વર કાંમિ,
 ત્રિભુવનપાલ કુલિં ઉપનો; સોનિં ન લાગય શ્યામ. ૧૬
 કરણુ ભીમ આગઈ હવા, તેણુઈ કીઆ; ઉત્તમ કાંમ,
 અજયપાલ કરસિં તસ્યુ, જીમ રહસ્યઈ નિજ નામ ૧૭
 એણુઈ વચનઈનિપ હરખીઓ, બોલ્યો તામ સુખાણુ,
 પુણ્યકામ મુઝ પાડવા, પરમ પુરૂષની આણુ. ૧૮

ચઉપધ.

પરમ પુરૂષના છખીઆ પાય, શ્રીજીનભવન ન પાડય રાય;
 રામચંદ્ર આચારય જેહ, અજયપાલ નૃપ તેડય તેહ ૧૯
 વિનય કરી રાજ બોલીઓ, બાલચંદ્રનિં પદવી દીઓ,
 રામચંદ્ર કહય સુણી પુરધણી, નથી આજા નિજ ગુરૂતણી. ૨૦
 રાય કહય સાંભલરે યતી, વચનલોપ મ કરો મહીપતિ;
 એણીવાતય નહી તુઝને શ્રેય, જાતો દુખ પામીસ તું દેહ. ૨૧
 મુનિવરકહઈ સુણી પ્રથવીરાય, ગુરુ વચન ન લોપ્યું જાય,
 સીખ દેહ ગુરૂ સરગઈ જાય, બાલચંદ્રને પદવી કેહીપરિં થાય. ૨૨
 દસમ દુઆલસખ હુ તપકરઈ, શુદ્ધ શીલ મનમાંહિં ધરઈ,
 ગુરુનું વચનન માંનય જોય, અનંત સંસારી તે નર હોય. ૨૩
 કુલવાલુઓ મુનિવર જેહ, ગુરુનું વચન ન માંનઈ તેહ,
 માનબ્રષ્ટ થોડઈ દિન થયો, મરી સોય દુરગતિમાંહિં ગયો. ૨૪
 વીરતણો શિષ્ય જેહ જમાલ, ગુરુનું વચન કરય વિસરાલ,
 બહુ સંસારભમિં નર સોય, ગુરુનું વચન ન લોપો કોય. ૨૫

સહસમસ્ત્ર ગુર સાહામો થયો, નગ્ન થયો મત માંડી રહ્યો,
 તિન્હવનાંમ તેહતુ પણિ થયું, જો ગુરવચન તેણુમ નવિ સદ્ધણુ ૨૬
 ત્રણિ રાસીઓ મુનિવર જોહ, ગુરુલોપી પાપી કહુ તેહ,
 સોય ચરિત્ર સંભાર-આજ, વચન ન લોપુ હુ મહારાજ. ૨૭
 અજયપાલ કહઈઓને મધણું, ડાહ્યપણિ મુનિમુંકો આપણુ;
 પાલયદ્રનઈ આપો પાટ, અર્નર્થ ઉપાઓ સ્યા માટ. ૨૮
 રામચંદ્ર કહઈ સાબલિરે ભૂપ, દેખતાં કિમ ઝપાવું કૃપ,
 ગુરુ લોપી સ્યુ સાધુ કાજ, ઘણુ ન બોલીસ તુ મહારાજ ૨૯
 અજયપાલ તવ કોપજ કરી, લોહસિલા તિહાં ઉહુની કરી,
 રાય કહઈ મુનિ સાહમુ હુઓ, ઘોષદ કે સિલા ઉપરિ સૂઓ ૩૦
 રામચંદ્ર કહઈસુણિ મહારાજ, વચન ન લોપું ગુરુનું આજ,
 મરતા મુને નવિઆવઈ લાજ, ગુરુલોપી સું સાધું કાજ. ૩૧
 અનંતમરણુઆગઈપણિ કર્યા, તેણુમ મુઝકાજ કસાં નવિસર્યાં,
 એકમરણુ ગુરુકામિં હુ કરે, જિમ જનમ મરણુ નિસ્તરે. ૩૨
 આગે તે નર સિવપુરી મલ્યા, કારણપણે નર જો નવિ ચલ્યા,
 વીર સરિખા જીનવર જોહ, આજ સંભાર ચરિહત તેહ. ૩૩

હાલ.

રાગ-ધવલ ધન્યાસી-રાગ ગોડી

બહુપરિ સો સમલો, વર્દ માંન જીનધારો;
 જસ અવણે ખીલા, ચરણે રાંધી ખીરો ૩૪
 ખધક સૂરિના શિષ્ય, પયસલા મુનિ જોહ,
 ધાણુઈ પણિ પીલ્યા, મન નવિ ડોલ્યા તેહ. ૩૫
 મુનિવર નિત્ય વદો, ગિરુઓ ગજ સુકુમાલો,
 સિર અગ્નિ ધરંતા, જો નવિ કોઓ બાલ. ૩૬

વલી પુત્ર ચિલાતી, કાડી તાસ સરીરો;
 ચઠી દીવસ લગઈ, વલી ફાલ્યેં ન ચલ્યો ધીરો. ૩૭
 વાધર પિણુ વિટયું, મુનિ મેતારજી શીસો,
 તોહિ પિણુ નાવી, દુર્જન ઉપરિ રીસો. ૩૮
 જંખૂકીજંસ ધરિ ધરણી, અતિ ભુખ્યો વિકરાલો;
 તેણુમ મુણિ ભખીઓ, કૂમર અવંતી ખાલો. ૩૯

ઢાલ.

એણીપરિ રાજ કરંતરે-એ દેશી રાગ ગોડી

ઢંકણુ દ્રઢ પ્રહાર રે, અરણુક ઋષિ મુનિ;
 સનતકુમાર સહી વેદના એ. ૪૦
 ખંધક ઉતારી ખાલ રે, કુરચુડ મુનિ;
 બાહુબલિ વિટયો વેલડી એ. ૪૧
 બલભદ્ર અભયકુમાર રે, ધન્ના શાલિભદ્ર;
 મેધકુમાર માંડી રહ્યો એ, ૪૨
 મૃગાપૂત્ર પુણ્યવત રે, વારતિગ મુનિ વડો;
 શિવકુમાર શુભઅન્ન તળ્યો એ, ૪૩
 ધનોમુનિ તપ પૂજ રે, વંદું શુલિભદ્ર
 સ્ત્રીધરિસંહિં જે નવિ ચલ્યો એ, ૪૪
 કરકંડુ મુનિરાય રે, વંદું નમિરાજ;
 દ્રુમક રીધી ન જમ નમુએ. ૪૫
 પ્રભવો વિણુ કુમારરે; વંદું અધમ-તો,
 જંખુમુનિ પાસે નમુ એ. ૪૬
 રામચંદ્ર હનુમંતરે, વાલિ મુનિ વડો;
 અષ્ટા પદ્મ ધાનિ રહ્યો એ. ૪૭

ગૌતમ ગુણ બહાર રે, સંભુતિ મુનિ નમું;
 યશોભદ્ર જગિ જાણીધ એ. ૪૮
 શામ્ય પ્રધુમ્ન સુત કૃષ્ણ રે, દૈત્ય મુનિ નમું;
 પાંડવ પાંચ પરિસા ખમઠ એ. ૪૯
 ભાવ દેવ ભવ દેવ રે, મુનિવર થાવચ્ચો,
 સિરીઓ સુત સદ્ગાલનો એ. ૫૦
 રાજ રિપી પુંડરીક રે, કુમર તે ક્રધવન્તો,
 દસરાણુ ભદ્ર દ્વિનકર સ્મૃત એ. ૫૧
 અધિકો આષાઢભૂત રે, આદ્રકુમાર વડો;
 નદી ખેણુ મુનિવર નમું એ. ૫૨
 ઉદાધ ઋષિ સિંહ રે, પરિસહર્ષ નવિ ચલ્યો;
 કુમર અનાથી અતિ ભલો એ. ૫૩
 શુકો સલ મુનિ દોય રે, નારદ ઋષિ નમું;
 પુંડરીક પંચ કોડિચુ એ. ૫૪

દ્વિતી.

એમ મુનિવર આગે હુઆ, હું પણ તેહનો બાલ;
 લોહ શિલા મેં આ ગમી, જો કોપ્યો ભૂપાલ. ૫૫
 મરણુ તણો જગિ કવણુ ભય, જોણી વાટિં જગ જાય;
 મન મેંલુંનિં શંખલું, તેણુધ કારણેં ડોલાય. ૫૬
 દાન સુખાતહ જેણે દીઠું, સિરિ વહી જીનવર આંશુ;
 જીહાં જીવધ તિહાં તસ ખુસી, મરધ તો તાસ કલ્યાણુ. ૫૭
 ષ્ટાષ્ટ કેરો રાજીઓ, જો પણ સુર અવતાર;
 જે જનમ્યા તે જાય સ્વધ, કો થિર નહી નિરધાર. ૫૮
 નાંહનો મોટો નરપતી, અમરપુરીનો રાય;
 રામચંદ્ર મુનિ ઈમ કહધી, જે જનમ્યા તે જાય. ૫૯

તેણું કારણિં નૃપ ગુરુ તણું, વચન કડ નહિ લોપ;
મરણુ ભાગો ખીટું નહી, જે ભૂપતિ તુઝ કોપ. ૬૦

ચરિત્ર.

કોપ લલો નરપતીનો જસે, રામચંદ્ર આરાધ્ય તસેં;
ખમત ખામણાં કરતો આપ, પંચ સાખિ બાલોયાં પાપ. ૬૧
લાખ ચૌરાસી યોનિ જેહ, ભમતાં પાતંગ લાગાં તેહ;
કોઈ જીવ પરિં કીધી રીસ, તાસ ખમાવુ નામી શીસ. ૬૨
પૃથ્વી પાણી તેહ વાહ, વનસ્પતી છડી ત્રસકાય;
સૂક્ષ્મ આદર હણીઆ જાંત, તે પાતક છેદે ભગવાંત. ૬૩
પંચ મહાવ્રત અંગિં ધરી, વિરાધના ભવિ ભમતા કરી;
પંચ સુમતિ ત્રણ ગુપ્તિખોડિ, મિછા દુકકડ દેહં કરજોડિં. ૬૪
ઘહ લોક રાજનણી વાંછાય, પરલોકિં સુર પદવી થાય;
જીવિત મરણુ નીઆણું જેહ, મિચ્છા દુકકડ ભાખુ તેહ. ૬૫
વાંછયા ભોગ પયેંદ્રી તણા, અંગિં અતિચાર લાગા ધણા;
આતમ સાખિ આલોધ કરી, વચર ભાવ નૃપસું પરિહરી. ૬૬
આંર શરણ મનમાંહિ ધરી, શિલા ઉપરિ ઋષિ સૂતો ફરિ;
ધાસ તણી પરિ દાધો તેહ, દેવંગત મુનિ હુઓ તેહ. ૬૭
મુનિ વિડંબણુ હુધ જસેં, આલયંદ ભડાણો તમેં,
અન્યપાલ નિંદાણો બહુ. ક્રિટ ક્રિટ પુરજન કરંતા સહુ. ૬૮
આલક બ્રહ્મ સ્ત્રી ચોથી ગાય, એતા પાતંગ મોટા કહીવાય;
એહથી પાપ શિરોમણિ સિરે, જે પાપી મુનિ હત્યા કરેં. ૬૯
મુનિવરમાં જે વર પ્રધાન, જે આચાર્ય નિમલ જ્ઞાન;
તેહની હત્યાનો કરનાર, કરઈ જીવ ધણો સસાર. ૭૦
મહ કહ અજગર બગ સાંપ, અધમ યોનિ જઠ પ્રગટખાપ;
જહાં અધ તિહાં થઈ દુખી, પાપી જીવ કીહા નોહી રુખી. ૭૧

એકસોમલ પાપીમા સિરિ, ગય સુકુમાલની હત્યા કરધ; ૭૨
 અભવ્ય જીવ દર્ધ કઠિ ધાય, મારી સોય ઉદાધ રાય. ૭૨
 કવેણ હસ્યધ તે નરપતિ હાવ, જેણે ઉતારી ખધક ખાલ; ૭૩
 અધમ જીવ જગમાંહિં સોનાર, મેતારયનો મારણ હાર. ૭૩
 પાપી ઉદાધનો પ્રધાન, સ્વામીચ્યું કીધું વિજ્ઞાન; ૭૪
 વિખ દેતાં પાતગ હવું મોટ, વિતિ ણટણિં પડયો ધૂલ કોટ. ૭૪
 અધમ નાગશ્રી આંબણી, પરનિગ પાપ કરધ પાપણી, ૭૫
 વિખ તુંજ તે દીધ અસાર, માર્ગો ધર્મરચિ આણુગાર. ૭૫
 પાપી પાલક પુરોહિત જેહ, અભવ્ય જીવ કહીધ તેહ; ૭૬
 પિલિં પંચસહિ મુનિવર સોય, ખધક સૂરિના શિષ્ય તે હોય. ૭૬
 મુનિ હત્યાનાં એ કરનાર, એહના પાપ તણે નહી પાર; ૭૭
 પાપી અજ્યપાલ નરનાથ, ગછ નાયકની કરતો ધાત. ૭૭
 ચોટું પુણ્ય ને મોટુ પાપ, નરગદલ પાંમે નર આપ; ૭૮
 મુનિ હણ્યાનું પાતગ જેહ, પ્રત્યક્ષ ફલ નૃપ પાંમ્યો તેહ. ૭૮
 ને કર્યું પાટણ કેરું રાજ, લોકમાંહિં ગઇ તસ લાજ; ૭૯
 નરનારી નૃપ ઉપરિખાર, અજ્યપાલ સિરિ સહી ધીકકાર. ૭૯
 આલચક્ર હકાણો ખરો, જીમ કિડલોકલિં કુતિરો; ૮૦
 શંકાણો લાજ્યો મનમાંહે, નૃપ ઉપરિ ખેદાણો ત્યાંહિં. ૮૦
 પાની નૃપ ચ્યું કીધુ કાજ, એકવીસ પાટની ખોઘ લાજ; ૮૧
 શ્યામતિલાક નિજ ભાલિં હવું, મિં પણ કલંક લલ્યુ અમિનવું. ૮૧
 એહુ તણા ઉતરીઆ નીર, શોભા નાહી એહુ શરીર, ૮૨
 એહુ કલંકી મૂરખ મંદ, જીમસાયર નર્મ એટો ચદ. ૮૨

૬૬૬.

સાથર સંદેશો મોકલિ, ચંદ પુત્ર જૂહાર; ૮૩
 ચટયા કલંક ન ઉતરધ, તુઝ ખંપણ મુઝ ખાર. ૮૩

અઉપધ.

કલકવત હુઆ બેહુ જસિં. આલગદ્ર મનિ ખીજ્યો તસિં;
 સુપરિ કીધી બહુ સુર સેવ, આજ્યો સર્વાનુભૂતિ દેવ. ૮૪
 આલચંદ્ર બોલ્યો તસહારિ, જીમતિમ જઘ ભૂપતિને મારિ;
 સુર રજ્યો કહઈ કરસ્યુ કામ, ટાલું અજયપાલનો હામ. ૮૫
 એણિં અવસરેપાઠણનો રાય, ચઢી ભુરંગમ આહિર જાય,
 વડઅરૂઅરતલિંઆવ્યોજસિ, સુર વાજમાં પછઠો તસિં. ૮૬
 અજયપાલ ભૂમિ નાખીઓ, ચરણેં તિહાં ચાંપી રાખીઓ;
 અકલાણો નેં ગયા પરાંણ, દેવિં રાખી મુનિવર આંણ. ૮૭

ફહા.

મુનિ વચને નૃપ મારીઓ, સહી પામ્યો પૂરલોક;
 થોડા દિવસને કારણેં, પાપ ક્યું નૃપ ફોક. ૮૮
 ઋષભ કહઈ નર લોભીઆ, કરતા પાપ જંજાલ;
 રામા રામા ધન ધન. કરતાં ગમાડઈ કાલ. ૮૯
 મમતા માયા કારિમીં, ફોકટ ધંધ કરેસ;
 જો ઋદ્ધિ મેલિ આતિધણી, અંતિ તોહુ મરેસ. ૯૦
 ઋષભ કહે નર કેટલા, ન કરઈ તત્વ વિચાર;
 થોડા દિવસને કારણે, સિર લિઈ સખલો ભાર. ૯૧
 લોભેં જગહ ત્રિગોઈઓ, લોભ ન જીત્યો જાય;
 લોભછ ભરત આહુબચી, દીઈ સિરતાકી ધાય. ૯૨
 લોભછ જગ અધો ભયો, માનિં ગયો વિવેક;
 કોધ કરી તપ આલીઓ, હુખ લહઈ જંતુ અનેક. ૯૩
 કોધ ધણો નિદ્રા બહુ, આફાર તણો નહી પાર;
 ભોગઈ નૃપતિ ન પાંમતો, તસ ફર ગતિ નિરધાર. ૯૪

સંયમ પાલઈ સિદ્ધ નમિં,	શીલ ન ખંડ્ય રેખ;	
તોહિ મુગતિ તસ વેગલી,	જો ઘટિ રાગ નેં દોષ.	૯૫
જો હિત વંછઈ આતમા,	તો મુખિ મંદુરં ભાખ;	
ઋષભ કહે જગિં જીવડા,	તે(ને)હસ્થુ ; મિત્રી રાખિ.	૯૬
પરનિંદા નર પરિહરે,	સ્તુતિ નવિ કીજઈ આપ;	
એણીપરિ આતમ નિરમલો,	અંગ ન લાગઈ પાપ,	૯૭
કવિ કહઈ પાપ ન કીજઈ,	પાપિં સુખ ન હોય;	
પાપિં નગર દ્વારાવતી,	બહુ દુખ પામી જોય.	૯૮
ધર્મનિ ધર્મ જ ગમઈ,	પાપી ગમઈ સુ પાપ;	
ધર્મી પરભવિ દેવતા,	પાપી પરભવં સાપ.	૯૯
અતિ પાપિં દુખ પામિયો,	અજોપાળ નરનાથ;	
આલયંદ્ર દુખીયો થયો,	જો નહી ગુરનો હાથ.	૧૦૦
ગુર સાહમો નર જો થયો,	તે નર સુખી ન થાય;	
નિજ પતિ મહિમા નીગમી,	વહિલો દુરગતિ જાય.	૧
હેમસૂરિ સાહમો થયો,	આલયંદ્ર મુનિ જોહ;	
આ ભવિ સુખ ન પામીયો,	પરભવિ દુખીયો તેહ.	૨
એહ ચરિત્ર હૈંધઈ ધરી,	મુકો પાતિગ વાત;	
રાખો ન્યાય અન્યાય તજો,	વાવરી જીભણો હાથ.	૩

ચઉપદ્ય.

જો ધન દીધુ જીભણુહ હાથે,	અતઃકાલિ તે આવિં સાથિ;	
પાત્રદાન પસાઈ કરી,	ભવસમુદ્ર ગયા નર તરિ,	૪
જીવતણી જો રક્ષા કરઈ,	મૃધા વચન મુખિ નવિ ઉચરિ;	
પરધન કેરી ન કરઈ આશ,	તે નર પામે સુખ નિવાસ.	૫
પર રમણીથી રહે વેગલો,	ક્રોધ માન મેહલો આમલો,	
માયા મોહની અતે મિથ્યાત્,	પરિહરિ પાપ કર્મની વાત.	૬
સુણીઈ શ્રી ગુરતું વ્યાખ્યાન,	જીન પૂજા પરિ ચોખ્ખું ધ્યાન;	
તપજપ કિરીયાં કષ્ટ નિજ્ઞાન,	તે નર પામઈ નવય નિધાન.	૭

ફૂલ.

નવનિંધિ પામી તે નર, બોલ ધરિ મનિ સોલ,
 દાન શીલ તપ ભાવના, દયાસમુદ્ર કલોદ્ધલ ૮
 પર ઉપગારી વચન સાર, લવન બિંમ્બ પૂજનય;
 યાત્રા પાત્ર સુ ભાવના, પ્રાણી નિર્મલ થાય. ૯
 વીર વચન અરિહંત, ગુણ વ્યવહાર શુદ્ધ વશેષ;
 ઉપસમ અંગદ આણતાં, પામ્યા સુખ અનેક. ૧૦

ઢાલ.

પ્રણમી તુમ સીમધરંજી-એ દેશી-રાગ ધન્યાશ્રી.

અનેક નર સુખ પામીયાજી, ઉપસમ અંગિરે ધારી
 કુરગડુ મુનિ રાજીયોજી, પહોતો મુગતિ મગ્ગરિ ૧૧
 સોભાગી કરી સમતાસ્થુરે રંગ;
 દાન શીલ તપ ભાવનાજી, આદરી સુ પુરૂષ સંગ;
 સોભાગી કરી સમતાં આંકણી-સો. ૧૨
 દાન સુપાત્રિ જે દેએતાંજી, સુખ પામ્યો ધનસાર,
 તીર્થકર પદવી લહીજી, લહ્યો તે ભવજલ પાર-સોં ૧૩
 શ્રીગુરુ વચન હૈઇકઇ ધરીજી, પાજે નિર્મલ શીલ,
 વંકચુલ વનમાંહિ વસિંજી, પામ્યુ લખમી લીલ-સોં ૧૪
 તપ તપતાં સુખ પામિયોજી, દેખી ધનનો અણુગાર,
 સર્વારથ સિદ્ધિ ગયોજી, જહાં એક એકાવતાર-સોં ૧૫
 મૃગલો ભાવે ભાવનાંજી, દેખી મુનિવરદાન,
 મરણુ ભહી મૃગ રાજીયોજી, પામ્યો અમર વિમાન-સોં ૧૬
 જીવ દયા જાગં પાલતાજી, છૂટો ગજ અવતાર,
 પરભવિ નરવર રાજીયોજી, થયો તે મેઘકુમાર-સોં ૧૭
 પરઉપકાર કરંતડાજી, સુખીયો સિવકુમાર;
 સુર સેવા તેહની કરંજી, આપ્યા રતન અપાર-સોં ૧૮

સાર વચન સુખિ બોલતાંજ, સુખિયો જુજ અલસેડી;
 સુર રંજ સોની તણીજ, ગુણે કરી તસ ભેટી-સોં ૧૯
 જનપ્રાસાદ કરાવીઆજ, કીધા જનવર બિમ્બ,
 નૃપ સંપ્રતિ સુખ પામિયોજ, રહ્યા જસ કીરતિ થંભ-સોં ૨૦
 શ્રીસુપાસ જનવર તણી, સીતા કરમ પ્રતિમાય,
 અમર વિમાને તે ગઠજ, સુર જેહના ગુણુ ગાય-સોં ૨૧
 જન : પૂજતા પામિયોજ, મુગતિપૂરીતો વાસ,
 નાગકેતુ પંતરનઈ નમ્રજ, હું તસ પગલે દાસ-સોં ૨૨
 તીર્થયાત્રા કરતાંજ, ચક્રી ભરત ઉલ્લાસ,
 જેહની કીર્તિ જગિ રહીજ. પામ્યા સુખ નિવાસ-સોં ૨૩
 તીર્થ યાત્રા ચિત ભાવતાંજ. પામ્યો કેવલજ્ઞાન;
 ધર્મચંદ્ર નર નિરખતાજ, લહીછં નવય નિધાન-સોં ૨૪
 વીર વચન નાગિં સૂણિજ, આણી સમતારે સાર,
 કીડી ફેલ્યો નવિ ચલ્યોજ, પામ્યો સુર અવતાર-સોં ૨૫
 શ્રીજનના ગુણુ ગાવતાંજ, સુખીયો રાવણુ રાય,
 લંકા ગઢનો રાજ્યોજ, પરમવિ અરિહા થાય-સોં ૨૬
 વ્યવહાર શુદ્ધિ નીત પાલતાંજ, સુખ પામ્યો જનદાસ,
 સોવન કઢા સહજ લહિંજ, તસ્કર સોય નિરાશ-સોં ૨૭

કુહા.

સોલ બોલ અંગિ ધરો, ૨ મુકી પર નિંદાય,
 નિંદા આપ કરંતડા, જીવ સુખીયો સહી થાય, ૨૮
 ખંધિ ચઢી ગુરુ મારતો, ચેલો ચતુરસજ્જાણ,
 નિંદા આપ કરંતડા, પામ્યો કેવલજ્ઞાન. ૨૯
 પૂર્વ પુરુષ હૃદય ધરો, ટાળો મન મદ આઠ,
 હિનપણું નર પામિંછ, લહીછ દુરગતિ વાટ. ૩૦

૧, નિરમલ થયોજ ૨ છડો.

હાલ.

પ્રણમી તુંમ સીમંધરજી. એ દેશી.

જાતિ ગર્વ કરિ વામણોજી, કાઢ્યો કટક જ્યાંહિ,
 દાસી ઉદરિ ઉપનોજી, અગિં ડુબક ત્યાંહિ.
 માન રહિત નર જે થયાજી, સુણો નર મુકો મનિ મદ આઠ,
 તે પામ્યા સિવવાટ. સું આકણી ૩૧
 લાભ તણો મદ જે કરઈજી, આ ભવિ પરભવિ હિણુ
 ભુગુગચ્છ મુનિનિ જીજોજી, પામ્યો દુ.ખ નિરવાણ-સું ૩૨
 મરીચિ સુત ચક્રી તણોજી, ધરતો હરખ અપાર,
 ઉત્તમ દુલ કહી નાચીયોજી. નીચ કુલિ અવતાર-સું ૩૩
 પ્રભુતા મદ કરતાં વહીજી, દસારણભદ્ર જોઈ લાજ,
 શક તણી ઋદ્ધિ દેખતાંજી, મનિં લાજ્યો મહારાજ-સું ૩૪
 મૃગલી મારી ભૂપતિજી, કરતો બલતુરે માન
 તે ઐણિક નરગિં ગયોજી, જીહાં નહિં તપ જપ ધ્યાન-સું ૩૫
 તપ મદ કરતા મુનિવરજી. ન લહે કેવલજ્ઞાન,
 સાસનદેવી નમી નહીંજી, ગળ્યું સભામાં માન-સું ૩૬
 રૂપ પ્રસંસિં આપણુજી, ચક્રિ સનતકુમાર,
 સપ્ત રોગ તન ઉપનાજી, ક્ષીણુ નવિ લાગી વાર-સુ. ૩૭
 શ્રુત મદ કરતો સિહ થયોજી, થૂલભદ્ર મુનિ જેહ;
 પૂર્વ અર્થ નવિ પામીયોજી, ગુરૂં વખોડ્યો તેહ-સું ૩૮
 ઋષભ તણો સુત વરસ લગિજી, માનપ દુખીરે થાય,
 બાહુબલી સરખો રાજ્યોજી, વેલડીઈ વિટાય-સું ૩૯
 પીપલ તણું જીમ પાનડુજી, ચચલ જેમ ગજ કાન,
 ધન યૌવન કાયા અસીજી, મ કરો મનિ અભિમાન-સું ૪૦
 કાચો પિડ ન પોષિઈજી, અભક્ષ ન કીજઈરે આહાર,
 વસિ કીજઈ મન માકડોજી, તો લહીંઈ ભવપાર-સું ૪૧

કાયા હંસ બિં બલદીઆણ, ઋગ્વલ કહ્યું, મન રાસ,
કર્મ રૂપિઓ સારથીણ, ફેરિં ચિહ્ન ગતિ વાસ-મુઠ ૪૨
કાલિ જગ ખાધો સહીણ, કુણે ન ખાધોરે કાળ;
કાલ આહુડિ જગિ પડોણ, જોણે ભખીઆ વૃદ્ધ બાલ-મુઠ ૪૩

ફહા.

આહં મદ સુકી કરી, દીઓ મૂપાત્રિ દાન;
આરાધો અરિહતનિ, જીમ ધરિ નવય નિધાન. ૪૪
નવ નિધાન ચક્રી તણા, તે લહીઈ નિજ ધરિ,
તેહથી અધિકાર એક જઈ, સુણિ જે સોય સુપદરિ. ૪૫
સદગુર મેવા સત્ય વાણ, જીન પૂજા ગુણ જ્ઞાન;
દવા દાન ગુણ ઉપસમી, નવઈ અખુટ નિવાન. ૪૬

ચઉપધ.

અખુટ નિધાન લલુ મિ આજ, ગાયો કુમારપાલ મહારાજ;
સકલ કવિનઈ લાગી પાય, ડરજોડી કવિજન ગુણ ગાય. ૪૭
ગાતા ગુણતા કવતા ક્યાહિ, દુષણ જે દીસઈ મતિમાહિ;
તે પંડિત ટાલેયો તુમે, એણીવાતિ સુખ લહિંસ્યુ અમો. ૪૮
આગિ જે મોટા કવિરાય, તાસ ચરણુજન કવિ ઋપમાય;
લાવણ્ય લીઓ ખીમે ખસે, સકલ કવિની કાર્તિ કરો. ૪૯
હંસરાજ પાછો દેપાલ, માત્ર હેમતી બુદ્ધિ વિશાલ;
સુસાધુ હસ સમરો સુરચદ, શીતલ વચન જીમ શારદ્યંદ. ૫૦
એ કવિ મોટા બુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હુ મુરખ બાલ,
સાયર આગલિ સરોવર નીર, ડસી તોડીયા છણુની ખીર. ૫૧
ખીરખાડ ધૂત સરિખા જેહ, હું સેવક મુજ ડાકુર તેહ;
તેહના નામ તાણુઈજ પસાય, સ્તવીયો કુમારપાલ ઋપિરાય ૫૨
રાસ રચ્યો મિં રંગઈ કરી, કોવં માન માયા પરિહરી,
ખર ઉપકાર નિજ સુખની કામ, કીયો રાસ પંડિત સીરનામ. ૫૩

પૂર્વધ જે મહા પંડિત હવો, સૂરિ સોમ ૧ પંડિત અભિનવો.
 પચાસમિ પાટિ તે કહ્યો, તપાગચ્છ સ્મિરિ ટીકો થયો. ૫૪
 તેહનો શિષ્ય સુપુરુષ કહિવાય, જનમડણ નામિ ઉવઝાય,
 કુમારપાલ પ્રખંધજ કર્યો, સુણુતા નરનારી ચીત ઠર્યો. ૫૫
 શાસ્ત્રધર્મ સખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરનામી શીશ,
 સવત-ચૌદ પાણુઓ ભયો, કુમારપાલ ગાયો ગુણુ નીલો. ૫૬
 કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂના નેહ, કેતાએક માહિ આણ્યો તેહ;
 કેતાએક ભાવ ગુરમુખથી લહ્યા, તે મિં જોડીં વિવરી કહ્યા. ૫૭
 સોય ગ્રન્થ હવડા વંચાય, મનમાં મત રાખો શકાય,
 તે પ્રખધ માહિં છે જસ્યુ, ઋષભ કહે મેં આણ્યું તસ્યું. ૫૮
 કેતાએકગંભીર બોલ તિહાંજેહ, રાસમાહિં મધિ જાણ્યા તેહ;
 કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જોડી આણ્યાં અવદાન, ૫૯
 જન શાસ્ત્ર અનેરા ભણાં, તિહાંથી વચન સુણ્યા કેતલા;
 રાસ મધ્યે આણ્યા તેહ, આણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વલી જેહ. ૬૦
 હેતુ યુક્તિ દ્રષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ;
 વચન વિરહ કહુ હોઇ જેહ, મિહાદુકકડ ભાખુ તેહ. ૬૧
 કવિત્ત કાવ્ય શ્લોક નેં દુહા, રક્યાં કવિ જે આગઈ હુઆ;
 સરસ સુકોમલ આણ્યા જેહ, રાસમાહિં લેછ આણ્યા તેહ. ૬૨
 એણીપરિં બોલ ઘણા મનિ ધરી, રાજઋષિ ગુણુ માલા કરી;
 સિદ્ધ કામજમાલીઈવરી, બ્રહ્મ સુતાઈ સાર મુઝ કરી. ૬૩

ફક્કા.

બ્રહ્મ સુતા ચરણેં નમી, ગાયો કુમરનારિંદ;
 ભણઈ ગુણઈ જે સાંભલિં, તે ધરિ અતિ આણુદ. ૬૪

હાલ.

રાગ-ગોડી—મનમોહના-એ દેશી.

કુમારપાલના નામથી મનમોહના મુઝધરિ મગધ વ્યાર લાલ મનમોહના;
 મનહ મનોરથ મુઝ દ્રવ્યો-મ નામિં જયજયદાર-લા. ૬૫
 સુંદર ધરણી શોભતી-મ. બલિત બંવવ જોડિ,-લા.
 બાલ રમે બહુ આરણે-મ કુરંગ તાણી કેમ કોડિ-લા. ૬૬
 ગાય મહિપી દુઝતા-મ સુરતર દ્રહીઓ આરિ,-લા.
 સકલ પદારથ નામથી-મ થિર થમ લક્ષી નારિ-લા. ૬૭
 રોગ, શોગ, બ્ય વેગલો-મ કુમારપાલને નામિં;-લા.
 સુર નર કિન્નર અંતરા-મ. મમર્યા આવિ શ્રમિ-લા. ૬૮
 વાધસિંહગજવર વિપધરા-મ તસ્કર લોહની ધાર-લા.
 જલ તેહ તસ નવિ નહે-મ. મ દહેં વિસમ વિદાર-લા. ૬૯
 તેણેં કારિણુ મધેં ગાઇઓ-મ. રાજ ઋપિ મહારાય;-લા.
 મૂરખનિ મનિ ઉપતી-મ. શ્રીગુરુ ચરણ પસાય-લા. ૭૦

હાલ.

શ્રીગુરુ ચરણ પસાડવિ, મેં ગાયા ગુણ બાજ,
 હીર મુનિના નામથી, મુઝ સરીઆ સહુ કાજ. ૭૧

હાલ.

રાગ-માઝણી—ગિરિમાં ગોરો-એ દેશી.

સ્વર્ગે સાથજ સોધ્યો નવિ લાભિપ્રદે-એ દેશી.

કાજ સકલ મુઝ સિદ્ધા હીર નામથીરે, હીર સમો નહીં કોથ, જગમારે,
 જન જસ પડહો હો જગિ વાણ્યો રે. ૭૨
 સાહિ અક્ષર જેણિ પ્રતિબોધિઓરે, સમજાવ્યો જનધર્મ, તેહનોરે,
 તેન લેન પશિરોમણી સહી ક્યો રે. ૭૩

સાહિ અક્કઅર આપમુખિ એમ ઉચ્ચારિરે, કધુ માગો ગુર હીર, મોપેરે;

મોં તુલ લીજઘ હય હાથીઆરે. ૭૪

હીર પદોધર વીરનો તિહા બોલિઓરે, સુણિ હો અક્કઅરસાહિ, ગાજરે,

ગાં કાડી એક ન લીજઘ રે. ૭૫

ઋદ્ધિરમણી તેં મદિર હયવર હાથીઆરે, તે નાવિં મુઝકાંભિં, સાહજરે;

સાં હમ કકીર ખુદાયકે રે ૭૬

એણુઈ વચનેં સાહઅક્કઅર રજ્યો અતિધણુંરે, નાંમ જગતગુર જેહ, જગમારે,

જાં હીરયતિ સો સાહી બડા રે. ૭૭

તવ દલ્લીપતિ અક્કઅર ગાજ ફરી કહધરે, હીર કધુ મુઝ લેહ, મેરારે;

મેં જે માગિ સો દીજઈ રે. ૭૮

હીર કહધ સુણિ અક્કઅર ગાજયા તશ્યારે, હુ માગું તુલ એહ, દીજઈ રે;

દીં વાસર આઠ અમારીના રે. ૭૯

તવ સાહ અક્કઅર બોલ્યો આપ સુમોહથીરે, લીજઘ દિન તુ મ ખારિ, ૧બીકધુરે;

ભીં ઓર વસ્તુ ગુર માગીઈ રે. ૮૦

હીર કહધ સુણિ હમાઉ નંદન કહુરે, વચન અમાર એહ, કીજઈરે;

કીં જગ સારેકું બહુ સુખી રે. ૮૧

તવ સાહ અક્કઅર મહિર કરીને મુકતોરે, પંખી મૃગલા ચોર, કેતારે;

કેં પશુ પ્રમુખ તે છોડીઆં રે. ૮૨

ઝામર તલાવમાં જલ ન ધાલધ કો વલીરે, ન કરધ જીવસંહાર, નર કોરે;

નં નીચકર્મ નવિ આદરધ રે. ૮૩

ગાય ભીંસ નઈ વૃષભ ટોલાં મહિષનારે, તાસ ન લહઈ કોઇ નાંમ, જગમારે;

જાં જીવિતદાંન તસ આપીઉં રે. ૮૪

ગિરિ સેત્રુંજે સાહીળ અકકબરઈ આપીઓરે, હીરગુરુનિહાથિં, જોણેરે;
 જોં કીધુરે કીધુ પુસ્તક ભેટણુ રે. ૮૬
 દોય કરજોડી અકકબર ગાળઈમ કહઈરે, ઓર કહો કષ્ટ કાંમ, મોપઈરે,
 મોં આજ નિવાળે જગ ગુરૂએ રે. ૮૭
 કુંભર નરિદહ ૧ હેમાચાર્ય જોહવોરે, તે તેહથી અધિકીપ્રીતિ, બેહુમારે,
 બેં હીરગુરુને અકકબરા રે. ૮૮
 વીરપટોધર હીરવિજય ૨ ગુરુ રાજોરે, તેહનુ જગમાં નાંમ, લીજઈરે,
 લીં કાજ સરિ જીમ આપણાં રે. ૮૯
 હૃદા.

કાજ સરઈ નર આપણું, નિત્ય જયો ગુરુ હીર;
 વિજયસેન તસ પદ ધણી, સંયમ ધારી ધીર, ૯૦

હાલ.

પ્રણુમી તુમ સીમધરજી—એ દેશી

સંયમ ધારી શુભ મતિજી, વિજયસેન સૂરિંદ,
 કુમત તિમિરને ટાલવાજી, ૩ પ્રગટયો પુનિમચંદ
 સૂરીસર ! પ્રણુમુ તુમહારે પાય
 દિન દિન ગજ દીપાવીઓજી, હીર તણુ સુપસાય, સું આં ૯૧
 જોણુ અકકબર સમજાવીઓજી, ભાખ્યો ધર્મ વિચાર,
 વાદ સભામાં જીતીઓજી, જોસંગજી જયકાર—સૂં ૯૨
 શૈવ સન્યાસી ખંખણાજી, ભટ્ટ પડિતનીરે જોડિ;
 વાદ કરધવા કારણુજી, મિલીઆ કેતી કોડિ—સૂં ૯૩
 પડિત કહઈ સુણો અકકબરાજી, નવિ માંનિ ગંગસર;
 શાસ્ત્ર ન સમજઈએ વલીજી, સાંઈ તો એહથી દૂર—સૂં ૯૪
 શાહ અકકબર બોલીઆજી, ક્યા કહિં તે બલણાન !
 હીર પટોધર બોલીઓજી, સુણીઈ હો સુવતાન—સૂં ૯૫

૧. કુમરનરિદે જેવી રીતે હેમનેરે ૨. સૂરિ ૩. ઉદયો

બિબ્બ પ્રતિષ્ઠા કારણેજી,	આણે ગંગારે નીર;	
એ નાખિ જન અસ્થીનેજી,	ઘોઘ મધલ શરીર.-સૂ૦	૯૬
સૂર્યદેવ દેખ્યા વિનાજી,	અમહો ન ખાઉ રે અન્ન;	
અસ્ત હોઘ તવ આખડીજી,	ઋષિ ભાખે ધૂમિ મન્ન-સૂ૦	૯૭
સિદ્ધદેવ સાંઈ નમુજી,	જેહના ગુણ એકત્રીસ,	
પંચ વજ્રથી વેગલોજી,	દોય ગધ નહી ધશ-સૂ૦	૯૮
પાંચ રસ જેણુધ પરિહર્યાજી,	આઠ ફરસ ત્રણિ વેદ;	
શરીર નહી કો સિદ્ધનેજી,	કરવો સગ નિષેદ-સૂ૦	૯૯
ઉપજઈ નહી સંસારમાંજી,	નહી પંચધ સંસ્થાન.	
એ પરમેશ્વર અમહ તણોજી,	ગ્યાન કરો સુલતાન-સૂ૦	૧૦૦
નિરાકાર સાંઈ નમુજી,	માનું એાર આકાર,	
ક્રોધ માંન માયા નહીજી,	નહી સ્ત્રી સંગ લગાર-સૂ૦	૧
ચક્ર ગદા ફરસી ધરછજી,	ખેલિ જોરે માંહિ;	
દંધી ચેરે ગો ચારતાજી,	વંશ વળવઈ ત્યાહિં-સૂ૦	૨
જોરી મંસ ભખી સદાજી,	ધશ ગલિ રૂંડમાલ,	
જોરે આગે નાયતોજી,	ગ્યાંન ગયા હુઆ ખાલ-સૂ૦	૩
શૈવ સંન્યાસી બંભણાજી,	ભટ પંડિતનીરે જોડિ;	
સ્ત્રી ધનથી નહી વેગલાજી,	એ જગિ મોટિ ખોડિ-સૂ૦	૪
ઉગ્યા વિન અન્ન વાવરછજી,	અસ્ત હોઘ તવ ખાય;	
પાચે ઈંદ્રી મોકલાંજી,	દિન આરંભે જાય-સૂ૦	૫
લોહ શિલાને વલગતાંજી,	નવિ તરીધ નિરધાર:	
જસ કરિ લાગાં તુંબડાજી,	તે પામ્યા જલ પાર-સૂ૦	૬
જૈવ દેવ ગુરુ એ સહીજી,	ધનકા ધર્મ અસાર;	
અશ્વ અજ્ઞ નર મારતાજી,	કચુ કરી પાંખિ પાર-સૂ૦	૭
ધર્મ અરથો પણ પરિહરોજી,	ગુરુ મુકો ગુણહીન,	
દેવ કુદેવહ છડીઈજી,	જીમ મુનિવર સિર વેણુ-સૂ૦	૮

એહ સરપ હઈ ધર્મકાળ; સુંણીઈ અકળર શાહ,
 તુમહ મોથિ જે કહો ખરાળ, સો દુનીઆં મઈમિ સચ્ચાઈ-સૂં ૯
 એણે વચને નૃપ હરખીઓળ, સૂરિસવાઈરે નામ,
 જીવદયા જગિં વિસ્તરઈજી, જીહા અકળરના ૧૬ાંમ-સૂં ૧૦
 સભા સમક્ષ પ્રસંસીઓળ, શૈવ ન રાખીરે શરમ,
 જેસિંગળ સાચો કીઓળ, સાચો તે જીનધર્મ-સૂં ૧૧
 સાહિ અકળર એમકહીઓળ, જગમિં સાચો રે હીર,
 ઉનકા ચેલા ચાહિઈજી, તુમહભી અવલ ફરીર-સૂં ૧૨
 મણિધરનો મદ તિહાં લગીજી, ન કરધ ગરૂડ પ્રયાંણ,
 અંગટોપબલ તિહાં લગિંજી, સુભટ ન લાગા બ્યાંણ-સૂં ૧૩
 મદમયગલબલતિહાં લગિંજી, જીહાં નવિ ઉગ્યો રે સીહ,
 અંધકાર બલ તિહાં લગિજી, જીહાં નવિ ઉગ્યો રે રદીહ-સૂં ૧૪
 ભટખંભણ મદ તિહાં લગિજી, ન મિલ્યો જૈન સુલતાન
 વિજયસેન સૂરિ દેખતાંજી, વાદી મેલ્યું માંન-સૂં ૧૫
 સોય સૂરિ ગુરૂ માહરોજી, સકલ લોક સિણુગાર,
 વિજયસેન સૂરિ દેખતાંજી. ફલીઓળ પુણ્ય સહકાર-સૂં ૧૬
 તેહતણે પાટે હવોજી, શ્રીવિજયદેવ ગણુધાર;
 તસપદ પંકજ સેવતાંજી, હયડધ હરખ અપાર-સૂં ૧૭

હાલ.

રાગ ધનાક્રી.

હિંવિરે હિવિરે પુણ્ય પ્રગટ લેજે,
 તે મનિ મુઝ મતિ એહ આવી,
 રાસ રંગિ કર્યો સસાર સાંતર્યો,
 પુણ્યની કોટડી મુઝહ ફાવી-પું ૧

સોલ સંવહરિ જાણિ વર્ષ સિત્તરિ (૧૬૭૦),

ભાદ્રવા સુદિ સુભ બીજ સારી,

વાર ગુરુ ગુણ ભર્યો રાસ ઋષભે કુર્યો,

શ્રીગુરુ સાથિં બહુ બુદ્ધિ વિચારી-પુ૦ ૧૯

દીપ જાંબૂજ માંહિ ખેત્ર ભરથિં ભલુ,

દેશ ગુજરાતિમા સોય ગાયસ્થુ,

રાય વિશલ વડો ચતુર જે આવડો,

નગર વિસલ તેણુંદ વેગે વાસ્થુ-પુ૦ ૨૦

સોય નયરિ વાસિ પ્રાગવંશિ વડો,

મહિરાજનો સુત તે સીંહ સરિખો;

તેહ ત્રાંખાવતી નગર વાસિ રહ્યા,

નામ તસ સંઘવી સાંગણુ ૧પેખો-પુ૦ ૨૧

તેહને નદને ઋષભદાસે કબ્યો.

નગર ત્રાંખાવતી માંહિ ગાયો;

કુંમર નરેસર રાજઋષિ બિરુદ ધર,

નાંમથી નવનિધાન પાયો-પુ૦ ૨૨

ઇતિ શ્રીરાજઋષિ બિરુદ ધારક શ્રીકુમારપાલ નૃપ કથા સંપૂર્ણમ્.

રસવત્ ૧૮૧૫ ના વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૨ ભોમે શ્રી પાટણુ નગરે.

ઇતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૭૦

(ઇતિ જૈન ગૂર્જર સ્મારિત્યોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૮)

૧ નિરખો. ૨ સંવત ૧૬૯૨ વર્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ શ્રી તાજગ્રામે
સાત્રી ૫ ગ્રેમજી રૂપચંદ પદનાથ લખિત્ કા મનજી વાસણુ ભાટ ॥
શુભં ભવતુ ॥ એ પ્રતિ ઉપગ્રા પાઠાતર કર્યા છે. તે પ્રત ધોધાઈદરના
સંઘતાં ભંડારની છે. માધનાર મુનિ હપતવિજેત્ર.

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૧ લો.

પૃષ્ઠ.	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૨	૧૯	વિનાબાણુ	વિનાન	૪૩	૨૧	ચંગદેવ	ચંગદેવ
			બાણુ	૪૪	૭	ધનવત	લનવત
૪	૪	ખાપ	ખાય	૪૪	૧૦	સુમરિ	સુપરિ
૪	૧૪	જેણુ	જેણુ	૪૫	૨૦	ભાવ દેવ	ભાવદેવ
૫	૨૧	ભલાલી	ભલાવી	૪૬	૬	લાજીય	લાજી
૬	૧૮	કરમ્પઈ	કરમ્પઈ	૪૬	૬	દિન	દિએ
૮	૨	પાધડી	પાધડી	૫૦	૩	શગાર	શંગાર
૯	૮	મૂંકાઈ	મૂંકાઈ	૫૦	૩૩	ચંદ્ર રૂનો	ચંદ્રરૂનો
૧૧	૨	ચોટુઈ	ચોટુઈ	૫૦	૧૫	દેવ ઈંદ્ર	દેવઈંદ્ર
૧૧	૧૭	ટકોની	ટકોની	૫૦	૨૦	સહીરરે	સહીરે
૧૬	૧	દેખાઈ	દેખાઈ	૫૧	૭	વઠો	વઠો
૨૦	૨૧	આલાયઈરે	આલાયઈરે	૫૧	૧૨	ધમ	ધર્મ
૨૨	૧૨	માગે	માગી	૫૨	૧૩	હરખિત	હરખિ
૨૨	૨૦	બોલાઈ	બોલાઈ	૫૪	૨૦	નાહનારિ	નાહિનારિ
૩૪	૬	સામસંધ	સામસંધ	૫૬	૧૩	ભોજ રાજ	ભોજરાજ
૩૫	૧૨	કુડ્યાં	કુડ્યાં	૫૭	૧૧	વિણસિઈ	વિણસિઈ
૩૭	૨	કીબઈ	કીબઈ	૫૭	૧૧	વિનાસિ	વિનાસિ
૩૮	૧૬	તુઝેને	તુઝેને	૫૯	૧૬	ધમ	ધર્મ
૪૦	૨૨	ભયો	ભયો	૬૦	૭	અથ	અર્થ
૪૧	૧૨	તાંણીઓ	વાણીઓ	૬૦	૧૧	શઠરનઈ	શકરનઈ

ઝોળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઝોળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૬	મર	નર	૭૨	૧૧	તિહાદઈ	તિહા રધ
૧૭	ગુખતી	ગુપતી	૭૪	૯	સહધ ગુર	સહગુર
૨૦	વિશ્વડર્મા	વિશ્વકર્મા	૭૭	૨	ઝપ	ઝપ
૧૪	કાનો	કાકો	૭૮	૧૮	શુક	શુક
૧૪	ખ	શીખ	૭૮	૨૪	સૂપ	રૂપ
૧૮	ડાંમિ	ઠામિ	૮૦	૬	મગાયો	મંગાયો
૧૫	માઝ	મારઘ	૮૦	૧૫	કમિ	કર્મિ
૧૬	કઝ	કરઘ	૮૧	૨૧	મલધ	મલધધ
૨૧	જાતલા	આતલા	૮૬	૧૪	આરે	અરે
૯	કરઈ	કહધ	૮૮	૧૯	સુત	સુત
૧૩	કુંમર નિરદરે	કુંમર-	૯૦	૧૦	મઝા	મુઝ
		નિરદરે	૯૧	૧૫	પૃણ્યહ	પૂણ્યહ
૧૩	એણિનાવિ	એણિ નવિ				
૨૧	સકહી	સહી				

પૃષ્ઠ ૯૬ કડી ૩૭—કવિતા.

પૂરવિ તાપસકણ પાત્ર અમ જાણી પૂજે;
ભોજન પહેલો આહાર દીધતો ભખવું સુઝે.
માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહીં છાંતો;
કર કુટુંબનો પોષ ગગનિ ફલ ચરં લોભાણો,
છેતર્યો છપ્યો જાઉં નહી કૃષ્ણ વર્ણ કાગા સહી;
નિગુણ જનમિકાં મીઠવો વાપસવાત વિવરિ કહી. ૩૭

દ્વંદ્વ.

વાપસ વચન શ્રવણે સુણી, નૃપ કહે સોય અભાગ;
ગુણ હીણા નર જાણજો, જેહવો મુરખ છાગ. ૩૮

કવિતા.

ચરતઈ ન કરં છોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલુ
 મુઝથી ખીહીધ ન કોઇ, ચરમ તો પશમ પઢોડુ,
 જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ વિપ્રા કરઈ.
 લીડી ઓખધ કાજ, અનઘવલી કામ અનેરઘ
 વિષધર વિપ મુઝ નવિ ચઢઈ, પવિત્ર ન રહુ આપરો,
 અધમ નરનઈ તોલિ, રાગ મુઝ નઈ કાં કરો. ૩૯

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૯૮	૭	ફોકઠા	ફોકડા	૧૩૮	૧૨	પિમં	પામિ
૯૯	૬	કરખો	કરખો	૧૪૧	૧૭	ત્રી	તુટી
૧૦૦	૧૦	ગંગુટો	ગંગેટો	૧૪૨	૮	ઉનરી	ઉતરી
૧૦૦	૨૧	ઉદ્યમત્રી	ઉદ્યનમત્રી	૧૪૭	૬	કૃણુ દેવ	કૃણુદેવ
૧૦૨	૩	રતિ	રાતિ	૧૫૧	૪	ચદનઈ	ચદનનઈ
૧૦૪	૨૩	૧૬સ	૧૬સ	૧૫૧	૧૭	સુયન	સુપન
૧૦૫	૩	વચત	વચન	૧૫૭	૭	સાચ	સાહાચ
૧૧૦	૧૭	દતોરે	દેતોરે	૧૫૮	૨	થાપના	થાપના
૧૧૧	૨૩	સહાઈ	સયાઈ	૧૫૮	૧૧	મૂક	મઝ
૧૧૫	૧૪	કોલખ નગરનો	કોલખન- ગરનો	૧૬૨	૨૦	તો	તે
				૧૬૪	૬	અગિ	અગિ
૧૨૦	૧૭	અગિ	અગિ	૧૬૫	૧૫	અધન	અધન
૧૨૩	૧૬	મીનતિ	મીનતી	૧૬૮	૧૩	વેદ ન	વેદન
૧૨૪	૧૭	અસખ	અસખ	૧૬૮	૧૭	સહીત	સહીત
૧૨૬	૧૭	સુણ્યો	સુણ્યો	૧૭૨	૧૪	હેમ સુરિ	હેમસુરિ
૧૩૫	૫	કુમારપાલ	કુમારપાલ	૧૭૩	૨	સુવસારે	સુવંગેરે
૧૩૭	૧૬	આ લઈ	આલઈ	૧૭૩	૪	મસ	મમ

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૭૫	૧૭	ઢાતો	ધાતો	૨૩૦	૧૨	કારણિ	કારણિ
૧૮૦	૧૬	પિગલ	પિગલ	૨૩૨	૧	સેત	સતી
૧૮૧	૧૧	નહી	જેહ	૨૩૨	૧૨	પવર્ત	પર્વત
૧૯૨	૧૯	હલી	હેલી	૨૩૨	૧૯	કુંમર	કુંમરી
૧૯૩	૧૩	કુણુ	કુલ	૨૩૪	૧૫	અન	અંન
૧૯૭	૪	જન ધર્મ	જનધર્મ	૨૩૪	૧૭	સાયઃ	સાયર
૧૯૯	૬	પાનઈ	પામઈ	૨૩૭	૧૦	નકી	થકી
૨૦૦	૧૩	પેષધવ્રત	પોષધવ્રત	૨૩૭	૨૨	ખઠ્ઠ	ખંઠ્ઠ
૨૦૪	૧૧	કુસારપાલ	કુંમારપાલ	૨૩૮	૫	ધત	ધૃત
૨૦૬	૫	ગલછ	લગછ	૨૩૮	૭	પાંસસે	પાંચસે
૨૧૭	૧	સ્યો	જસ્યો	૨૪૦	૧	અતિસાર	અતિચાર
૨૨૨	૧૫	મત્રિ	મિત્રી	૨૪૦	૧૬	આહાર	આહાર
૨૨૩	૧૮	ચમ	ચર્મ	૨૪૦	૧૮	અંસ્યોઆ-	અંસ્યોઅ
૨૨૪	૫	જયણા	જયણા			વિચાર	વિચાર
૨૨૭	૨૧	ચિત	વિત				

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૨ જો.

પૃષ્ઠ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૬	૮	આપ	આપ	૪૦	૨૪	શ્રીમુનિ સુપ્રત	શ્રીમુનિ સુપ્રત
૬	૨૫	ન્યાહાં	ન્યાહા				
૮	૭	સિંદુરિ	સિંદુરિ	૪૧	૭	શ્રંગ	શ્રંગ
૧૦	૧૮	કિરિય	કિરિયા	૪૨	૨૦	હેમ સુરિદ	હેમસુરિદ
૧૧	૪	નાહવધળ	નાહાવધળ	૪૩	૬	મુનિવર	મુનિવર
૧૨	૨૨	વાત	વાત			નામ=હિ	નામહિ
૧૫	૪	જન	જળ	૪૩	૧૨	સુણાધ	સુણુધ
૧૯	૧૩	મુન	મુનિ	૪૩	૧૪	મુણાયો	મુંણયો
૨૦	૬	ભાવિકા	ભવિકા	૪૫	૧	ભાવિ	ભવિ
૨૧	૪	નિરંદહ	નિરંદહ	૪૮	૯	નીપાપાં	નીપાયાં
૩૧	૧૪	તારિ	તારિ	૪૮	૧૭	ધન્ન ડંડા	ધન્નડડ
૩૨	૪	પાણિ	પણિ	૫૨	૫	નરદેપાલ	નરદેપાલ
૨૩	૫	કહા	કહા	૫૪	૧૭	ઝબુકધ	ઝબુકધ
૩૨	૧૪	વાભજ	લાભજ	૫૭	૮	સ્થો	સ્થો
૩૨	૧૯	મારો	માયા	૫૭	૩૩	આખિ	આંખિ
૩૪	૨	આણુબોલવી	આણુબો- લાવી	૫૯	૩	વેચને	વચને
				૫૯	૨૦	કરધળ	કરધળ
૩૪	૨	કરતી	કરતી	૬૧	૨૧	પાત્ર	પાત્ર
૩૪	૧૫	ભગી	ભાગી	૬૨	૪	વિધ	બિધ
૪૦	૪	શ્રીમુનિ સુપ્રત	શ્રીમુનિ સુપ્રત	૬૪	૨	જીવવર	જીનવર

પૃષ્ઠ. ઓળી. અશુદ્ધ. શુદ્ધ.

પૃષ્ઠ. ઓળી. અશુદ્ધ. શુદ્ધ.

૭૬	૧૧	ચદનને	ચંદનને	૧૩૬	૯	સડા	સકા
૬૯	૫	લોલઈ	ખોલઈ	૧૪૧	૨	પચાવ્યુ	પચ્યાખ્યુ
૭૩	૨૦	વાનઈ	વાવઈ	૧૪૩	૨	તપતી	તપની
૯૪	૨૧	રેખર	શેખર	૧૪૩	૨૦	લગાઈ	લગઈ
૯૫	૨૦	વતધર	વ્રતધર	૧૪૪	૧૩	અધકાર	અધકાર
૯૮	૮	કુંભ	કુભ	૧૫૭	૧૮	પ્રારણીડા	પ્રાણીડા
૧૧૨	૧૪	ધણુ	ધરણુ	૧૭૧	૨	ચઈદિ	ચઉદ
૧૧૨	૧૫	મુજ	મુંજ	૧૭૨	૮	લાહુ	લાહુ
૧૧૩	૧૩	આસ્યો	અસ્યો	૧૭૭	૨૨	રંગઈ	રંગઈ
૧૧૫	૨	કહું	કર	૧૭૮	૪	વાવઈ	વાવરઈ
૧૧૭	૩	તર્થા	ગયા	૧૭૯	૪	પેટ	પોટ
૧૧૮	૫	ખાલ	ખાલ	૧૮૬	૨૦	વમચ	વચન
૧૨૩	૪	ભરતા	ભરતાર	૧૮૭	૧	રહો	રહો
૧૨૫	૬	મોઈ	સોઈ	૧૮૮	૨	ચઠી	અઠી
૧૨૬	૧૯	આઠ	આઠર	૧૮૮	૯	ઢંકણુ	ઢઢણુ
૧૨૭	૧૧	કીઈજ	કીઈઈ	૧૯૦	૨૨	નિમલ	નિર્મલ
૧૨૮	૧૨	મનિરગ	મનિરગ	૧૯૧	૧૩	પોટુ	મોટુ
૧૨૯	૨૧	સાતાઈ	સાતઈ	૧૯૧	૬૫	લેક	લોક
૧૩૧	૧૪	અઠાર	આઠર	૧૯૧	૧૯	પાત	પાપી
૧૩૪	૮	પરહઈરે	પરહરઈરે	૧૯૨	૭	અરઅર	તરઅર
૧૩૫	૬	લાણુ	તાણુ				

શ્રીઆગમોદય સમિત તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રંથોની યાદી.

ક્રંક.	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય
		રૂા આ. પા.
૧ x	આવશ્યક ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રપ્પાહુસ્વામી- કૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીહરિભદ્રરિની ટીકા સહિત.	૨-૪-૦
૨ x	આવશ્યક ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩-૦-૦
૩ x	આવશ્યક ભાગ ૩ „	૩-૮-૦
૪ x	આવશ્યક ભાગ ૪ „	૧-૦-૦
૫ x	આચારાંગ ભાગ ૧ શ્રી સુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રપ્પાહુ- સ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશીલાંકાર્યાર્યની ટીકા સહિત.	૧-૮-૦
૬ x	આચારાંગ ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૨-૪-૦
૭ x	ઔપપાતિકસૂત્ર શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૮ થી ૧૧ x	પરમાણુ, નિગોદ, પુદ્ગલ અને બંધ છત્રીસી.	૦-૬-૦
૧૨ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભય- દેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૩-૪-૦
૧૩ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩-૨-૦
૧૪ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૩ „	૩-૪-૦
૧૫ x	સમવાયાંગ ઉપર પ્રમાણે.	૧-૦-૦
૧૬ x	નન્દીસૂત્ર શ્રીદેવવાચકગણિકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૨-૨-૦
૧૭ x	ઓષ્ઠનિર્યુક્તિ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત શ્રીભદ્રપ્પાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીદ્રોણાચાર્યની ટીકા સાથે.	૩-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલક્રમાં નથી.

અંક.	અથવા નામ, તેના કર્તા વિશેરે.	મૂલ્ય.
૧૮ x	સુત્રકૃતાંગ શ્રીસુધર્માચાર્યકૃત, શ્રીશીલાંકાચાર્યની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૧૯ x	પ્રજ્ઞાપનાસુત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીશ્યામાચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૩-૧૪-૦
૨૦ x	પ્રજ્ઞાપનાસુત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રભાણે,	૧-૧૨-૦
૨૧ x	સ્થાનાંગસુત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૨૨ x	સ્થાનાંગસુત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રભાણે.	૪-૦-૦
૨૩ x	અંતકૃદ્દશાદિ ત્રણ સુત્રો, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે	૧-૦-૦
૨૪ x	સૂર્યપ્રગ્લ્ભિત, શ્રીમલયગિરિસૂરિની ટીકા સાથે	૩-૮-૦
૨૫ x	જ્ઞાતાધર્મકથાંગ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૬ x	પ્રશ્નવ્યાકરણ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિકૃત ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૭ x	સાધુ-સમાચારી-પ્રકરણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત	(વિના મૂલ્યે)
૨૮ x	ઉપાસકદશા શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે	૦-૧૦-૦
૨૯ થી ૩૨ જે	અષ્ટક-પ્રકરણ તથા જે પરૂર્ણન-સમુચ્ચય કર્તા શ્રીહરિભદ્રસૂરિ અને બીજા	૦-૪-૦
૩૩	નિર્યાવલીસુત્ર શ્રીશ્રીચંદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૩૪	વિશેષાવશ્યક ગાથાનો આકારાદિકમ.	૦-૫-૦
૩૫	વિચારસાગ્રપ્રકરણ શ્રીપ્રધુમ્નસૂરિકૃત, શ્રી માણિક્યસાગરે રચેલી છાયા સાથે.	૦-૮-૦
૩૬	ગરુડાચારપચન્ના શ્રીવાનરઝપિની ટીકા સાથે.	૦-૬-૦
૩૭	ધર્મબિંદુપ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત મુનિચંદ્રસૂરિની ટીકા સાથે.	૦-૧૨-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલકમાં નથી.

અંક	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય
૩૮	વિશેષાવસ્યક ભાગ ૧ જિનભદ્રગણિકૃત, ગુજરાતી ભાષાન્તરકર્તા મી० ચુનીલાલ હકમચંદ	૨-૦-૦
૩૯	જૈન દ્વિલોસોરી (અંગ્રેજીમાં) વીરચંદ્ર રાધવજી ગાંધીકૃત	૧-૧-૦
૪૦	યોગ દ્વિલોસોરી „ „	૦-૧૪-૦
૪૧	કર્મ દ્વિલોસોરી „ „	૦-૧૨-૦
૪૨	રાયપસેણીસૂત્ર સ્થવિરકૃત શ્રીમલયાગરિની ટીકા સાથે.	૧-૮-૦
૪૩	અનુયોગદ્વાર શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત	૨-૮-૦
૪૪	નંદીસૂત્ર (ખીજી આવૃત્તિ) જુઓ નંબર ૧૬.	૨-૪-૦
૪૫	વીરભક્તામર ઉપાધ્યાય શ્રીધર્મવર્ધનગણિકૃત સટીક તથા નેમિ-ભક્તામર શ્રીભાવપ્રભસરિકૃત સટીક, ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે	૩-૦-૦
૪૬	ચતુર્વિંશતિકા શ્રીખમ્પભટ્ટસૂરિકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.	૬-૦-૦
૪૭	સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીગોબિન્દમુનિરાજકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.	૬-૦-૦

છપાચ ઇ.

૧. પચસંગ્રહ.
૨. વિશેષાવસ્યક ભાગ ૨ ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે
૩. આચારપ્રદીપ.
૪. આવસ્યક શ્રીમલવગિરિકૃત ટીકા સહિત.
૫. નન્દીઆદિ અકારાદિકમ.
૬. ચતુર્વિંશતિજિનાનન્દસ્તુતિ શ્રીમેરવિજયગણિકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.

૭. સરસ્વતીભક્તામર શ્રીધર્મસિંહસૂરિકૃત તથા શાન્તિ-ભક્તામર શ્રીકીર્તિવિમલમુનિરાજકૃત. ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.
૮. ધનપાલ-પર્યાશિકા, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.
૯. ભક્તામર-સ્તોત્ર શ્રીમાનતુંગસૂરિકૃત, શ્રીગુણાકરસૂરિ તેમજ ઉપાધ્યાય શ્રીમેધવિજયકૃત ટીકા સાથે.
૧૦. જૈનધર્મવરસ્તોત્ર શ્રીભાવપ્રભસૂરિકૃત, સ્વોપજ્ઞ ટીકા સહિત.
૧૧. લીંબડી આદિ ભંડારની પ્રતિઓતું સૂચી-પત્ર.
૧૨. લોકપ્રકાશ (ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે) દ્રવ્ય લોક પ્રકાશ.
૧૩. જીવસમાસ.
૧૪. પ્રવ્રજ્યાદિ કુલકો.
૧૫. સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીશોભનમુનિરાજકૃત, શ્રીજયવિજય પ્રમુખ ચાર મુનીશ્વરોએ રચેલી ટીકાઓ સહિત.
૧૬. ભવભાવના.

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

લાયબ્રેરીયન, શ્રીઆગમોદય સમિતિ,
શ્રેષ્ઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા,
મહેષા ચક્રો, ગોપીપુરા,

સુરત.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રંથોની યાદી.

અંક,	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
		રૂ. આ. પા.
૧ x	શ્રીવીતરાગસ્તોત્ર શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યકૃત, શ્રીપ્રભાચંદ્રસૂરિ- એ રચેલી તેમજ મુનિશ્રીવિશાલરાજના શિષ્યે રચેલી ટીકા સહિત.	૦-૮-૦
૨ x	શ્રમણપ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિ પૂર્વ મુનિવચ્યકૃત.	૦-૧-૬
૩ x	સ્વાધ્યાદ્વાદ્વાપા શ્રીશુભવિજયગણિકૃત.	૦-૧-૬
૪ x	શ્રીપાક્ષિકસૂત્ર, ખામણા અને પાક્ષિક સૂત્ર ઉપર શ્રીયશોદેવસૂરિકૃત ટીકા સહિત	૦-૬-૦
૫ x	અન્યાત્મમતપરીક્ષા મહામહોપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયકૃત સ્વોપજ્ઞ ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૬ x	શ્રીષોડશક પ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીયશોવિજય અને શ્રીયશોભદ્રની ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૭ x	શ્રીકલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રગ્યાહસ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિજય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦-૧૨-૦
૮ x	વંદારવૃત્તિ, શ્રીદેવેન્દ્રની ટીકા સાથે	૦-૮-૦
૯ x	દાનકલ્પદ્રુમ (ધનાન્યરિત્ર) શ્રીજિન કીર્તિસૂરિકૃત	૦-૬-૦
૧૦ x	યોગ દ્વિસોસોદી (અગ્રેજીમા) શ્રીયુત વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૧ x	જલ્પકલ્પલતા મુનિશ્રીરત્નમંડળકૃત	૦-૩-૦

અંક.	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૧૨ x	યોગદષ્ટિસમુચ્ચય શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત, સ્વોપજ ટીકાસાથે	૦-૩-૦
૧૩ x	કર્મ દિલોસોદી (અંગ્રેજીમાં) શ્રીયુત વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૪ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૧ જી (શુન્નરાત્રી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૧૫ x	શ્રીધર્મપરીક્ષા પંડિત પદ્મસાગરકૃત	૦-૫-૦
૧૬ x	શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત, શ્રીયશોવિજય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦-૨-૦
૧૭ x	કર્મપ્રકૃતિ શ્રીશિવશર્માચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિસરિની ટીકા સહિત	૦-૧૪-૦
૧૮ x	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત, શ્રીકાલિકાચાર્યની કથા સહિત	૦-૮-૦
૧૯ x	પચપ્રતિકમણુ સૂત્ર, પ્રાચીન મુનિરાજકૃત	૦-૪-૦
૨૦ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૨ જી (શુન્નરાત્રી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૧ x	ઉપદેશરત્નાકર, શ્રીમુનિસુંદરસરિકૃત	૧-૪-૦
૨૨ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૩ જી (શુન્નરાત્રી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૩ x	ચતુર્વિંશતિજિનનાનંદસ્તુતિ શ્રીમેરવિજયગણિકૃત	૦-૨-૦
૨૪ x	પદ્મપુરુષચરિત મુનિક્ષેમંકરગણિકૃત	૦-૨-૦
૨૫ x	સ્થૂલભદ્રચરિત શ્રીજ્યાનંદસરિકૃત	૦-૨-૦
૨૬ x	શ્રીધર્મસંગ્રહ ભાગ ૧ શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક. અનુ નામ, તેના કર્તા વિગેરે. મૂલ્ય.

- ૨૭ x સંગ્રહણી સૂત્ર શ્રીશ્રીચદ્રસૂરિકૃત, શ્રીદેવભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત ૦-૧૨-૦
- ૨૮ x સમ્યક્ત્વપરીક્ષા (ઉપદેશ શતક) શ્રીવિષ્ણુધર્મલક્ષ્મીસૂરિકૃત ૦-૨-૦
- ૨૯ x લલિતવિસ્તારા (ચૈત્યવંદન સૂત્ર) શ્રીહરિભદ્રસૂરિત શ્રીમુનિચદ્રસૂરિની ટીકા સહિત ૦-૮-૦
- ૩૦ આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ઈયું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ) ૦-૧૨-૦
- ૩૧ x અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીહેમચદ્રસૂરિકૃત ૦-૧૦-૦
- ૩૨ આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક પમુ (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ) ૦-૧૦-૦
- ૩૩ x ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ભાગ ૧. શ્રીભદ્રગ્યાહસ્વામીત નિર્ચુકિત અને શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત ૧-૫-૦
- ૩૪ x મલયસુદરીચરિત્ર શ્રીજયતિલકસૂરિકૃત, ૦-૭-૦
- ૩૫ x સમ્યક્ત્વસમ્પત્તિ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત શ્રીસધનિલકાચાર્યની ટીકા સહિત ૧-૦-૦
- ૩૬ x ઉત્તરાધ્યયન ભાગ ૨, શ્રીભદ્રગ્યાહસ્વામીકૃત નિર્ચુકિત તથા શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત ૧-૧૨-૦
- ૩૭ x અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીહેમચદ્રસૂરિકૃત ૦-૧-૦
- ૩૮ x ગુણુચ્ચાનકમારોહ શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત, સ્વોપજ્ઞ ટીકા સાથે. ૦-૨-૦
- ૩૯ x ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૧ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલયગિ-રિની ટીકા સહિત ૧-૮-૦
- ૪૦ x ધર્મકલ્પદ્રુમ શ્રીઉદયધર્મગણિકૃત ૧-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલકમાં નથી.

અંક.	ગ્રંથનું નામ તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૪૧ x	ઉત્તરાર્ધન ભાગ ૩, શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશાન્તિસૂરિની ટીકા સહિત	૧-૧૪-૦
૪૨ x	ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૨ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલયગિરિ આચાર્યની ટીકા સહિત.	૧-૪-૦
૪૩	આનન્દ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૬હું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૨-૦
૪૪ x	પિણ્ડનિર્યુક્તિ શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત, શ્રીમલયગિરિઆચાર્યની ટીકા સહિત	૧-૮-૦
૪૫ x	ધર્મસંગ્રહ (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૪-૦
૪૬ x	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (પૂર્વાર્ધ) શ્રીસિદ્ધર્ષિ મુનિરાજકૃત	૨-૦-૦
૪૭ x	દશવૈકલિકસૂત્ર શ્રીશય્યભવસૂરિકૃત, શ્રીહરિભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૮-૦
૪૮	શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણ સૂત્ર, શ્રીરત્નશેખરસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૪૯ x	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીસિદ્ધર્ષિ મુનિરાજ કૃત.	૨-૦-૦
૫૦ x	જીવાજીવાભિગમ સૂત્ર શ્રીમલયગિરિની ટીકા સહિત.	૩-૪-૦
૫૧	સેનપ્રશ્ન (પ્રશ્નોત્તર રત્નાકર) શ્રીશુભવિજયગણિકૃત	૧-૦-૦
૫૨ x	જમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ (પૂર્વાર્ધ) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૪-૦-૦
૫૩	આવશ્યક વૃત્તિ ટિપ્પણ શ્રીહિમચંદ્રસૂરિકૃત.	૧-૧૨-૦
૫૪ x	જમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૫૫ x	દેવસીરાષ્ટ્રપ્રતિક્રમણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત.	૦-૩-૦
૫૬	શ્રીપાલયગિરિ (સંસ્કૃત) શ્રીજ્ઞાનવિમલસૂરિકૃત.	૦-૧૪-૦
૫૭	સૂક્તમુક્તાવલિ.	૨-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અક.	ગ્રન્થનું નામ તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૫૮	પ્રવચનસારોદ્ધાર (પૂર્વાર્ધ) શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિકૃત, શ્રીસિદ્ધ- સેનસૂરિની ટીકા સહિત.	૩-૦-૦
૫૯	તંદુલવેયાલિય (ચતુસરણ) શ્રીવિજયવિમલની ટીકા સહિત.	૧-૮-૦
૬૦	વિંશતિસ્થાનકચરિત શ્રીજિનહર્ષગણિકૃત.	૧-૦-૦
૬૧	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુ સ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિજયની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૬૨	સુબોધસમાચારી શ્રીશ્રીચંદ્રાચાર્યકૃત	૦-૮-૦
૬૩	સિરિસિરિવાલકહા (શ્રીપાલચરિત્ર) શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત	૧-૪-૦
૬૪	પ્રવચનસારોદ્ધાર (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિકૃત, સટીક.	૪-૦-૦
૬૫	લોકપ્રકાશ ભાગ ૧લો દ્રવ્યલોકપ્રકાશ સંપૂર્ણ, ઉપાધ્યાય શ્રીવિનયવિજયકૃત.	૨-૦-૦
૬૬	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૭ મુ (ગુજરાતી કાવ્યોત્તો સંગ્રહ)	૧-૮-૦
૬૭	શ્રીતત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (અધ્યાય ૧ થી ૫, પહેલો ભાગ) વાચકવર્ચ ઉમાસ્વાતિકૃત, સિદ્ધસેનગણિની ટીકા સહિત.	૬-૦-૦
૬૮	નવપદ લઘુવૃત્તિ, શ્રીદેવગુપ્તસૂરિકૃત સ્વોપનવૃત્તિ	૧-૦-૦
૬૯	સદર પુસ્તક.	
૭૦	શ્રીપયવસ્તુક, શ્રીહરિભદ્રસૂરિ વિરચિત સ્વોપનવ્યાખ્યા સમેત.	(પ્રેસમા)

અપાય છે.

ચૌસરણપયત્રા

કથાકોશ શ્રીરાજશેખરકૃત.

અષ્ટલક્ષી (અર્થરતનાવલી), સમયસુન્દરઉપાધ્યાયકૃત.

જિનપ્રભરિકૃત સ્તોત્રાદિ.

લોકપ્રકાશ (ક્ષેત્ર લોક વગેરે). (ભાગ ૨ નો ૩ નો).

નવપદપ્રકરણુ

વિચારરતનાકર.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (ખીનો ભાગ).

આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૮ મું (કુમારપાળરાસ).

શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય સ્વોપગ્રવૃત્તિ શ્રીહરિભદ્રજીકૃત.

નવ સ્મરણુ (સટીક).

પ્રિયંકરનૃપકથા.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર હારિભદ્રિય ટીકા

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

લાયબ્રેરીઅન, શ્રી ૪૬૪૪૬ લાલલાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ,

૬૦—શ્રી ૪૬૪૪૬ લાલલાઈ ધર્મશાળા,

બડેખા ચક્રો, ગાંધીપુરા,

સુરેલ.

શા. માનયંદ વેલયંદવાળા ગ્રંથો

ધન્યચરિત્ર પૂર્વાર્ધ.	૪-૦-૦
” ” ઉત્તરાર્ધ.	૪-૦-૦
નવસ્મરણુ તથા તત્ત્વાર્થસૂત્ર.	૦-૪-૬
ત્રૈલોક્ય દીપિકા સંગ્રહણી.	૦-૪-૦

જ્ઞાનખાતાના ગ્રંથો

વીતરાગસ્તોત્ર તથા તત્ત્વાર્થાધિગમ્ } સૂત્રનુ ગુજરાતી ભાષાતર.	૦-૧૨-૦
ચાતુર્માસી વ્યાખ્યાન.	૦-૪-૦
નવસ્મરણુ તથા ગૌતમરોસ	૦-૩-૦
બે અષ્ટક પ્ર૦ બે ષડ્ દર્શન સમુચ્ચય	૦-૪-૦
પ્રકરણુ (૪૯) સમુચ્ચય.	૧-૪-૦

દે. લા. પુ. ફૃડ તથા આ. સમિતિના કલાર્ક

માસ્ટર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

શેઠ દે૦ લા૦ જૈનધર્મશાળા, ગોપીપુરા,

સુરત—SURAT,

શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડારના પુસ્તકો.

	૩૧.
ગણધર સાર્ધસટક	૧)
પ્રાકૃત વ્યાકરણ	૧)
શ્વદેહ દોલાવલી	૨)
પંચલીંગી	૨૧
સંવેગરંગસાદા પ્ર. ભા.	૨૧
ચૈત્યવંદનકુલક વૃત્તિ	૨૧
પ્રત્નોત્તરસાર્ધસટક	૧)
વિશેષસટક	૦૧
દીવાલી કલ્પ	૦૧
જયતિહુઅણ વૃત્તિ	૦૧
પંચપ્રતિકમણ	૧)
શ્રાવકનિત્યકૃત્ય	૧)
દાદાસાહેબનું ચરિત્ર	૧૧
દાદાસાહેબનીપૂજા	૦) =
દાદાસાહેબનીછબી	૧)
પર્યુષણાસ્તવન	૦૧

કલ્પસૂત્ર આષાંતર આવૃત્તિ બીજી છપાય છે.

બૃહત્સ્તવનાવલી આવૃત્તિ બીજી છપાય છે.

બૃહત્ પર્યુષણા નર્ણય.

દેવદ્રવ્ય નર્ણય.

અનુયોગદ્વારસૂત્ર ભેટ.

{

ભેટ

શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડાર.

ઠાં. શીતલવાડી ઉપાશ્રય, ગોપીપુરા-સુરત.

મોહિર ખખર

મોહનલાલજી જૈન જ્ઞાન ભંડારમાંથી લખેલા તથા છાપેલા ગ્રંથો શહેરમાં તથા બહારગામ ભંડારના નિયમ મુજબ વાંચવા માટે આપવામાં આવે છે. તથા નીચેના ગ્રંથો વેચાતા મળે છે

૩૧૦

નામ વર્ણવે

૪) વ્યવહારસૂત્ર સટીક ભાગ ૧-૨ જો.

૪) દશવૈકાલિકસૂત્ર સટીક

૨૧ દ્વાદશપર્વ-કથા સંગ્રહ

૧૧ સૂયગડાંગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો

૧૧ " " " ૨ જો

૨) આવશ્યક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો

૮) આચારાંગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨-૩-૪-૫

(દરેકના ૩. જો. પેહેલો ભાગ ખલાસ)

૧૧ દશવૈકાલિક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨ જો

૧૧ " " " ભાગ ૩-૪ થો

મળવાના ઠેકાણાં.

શ્રી મોહનલાલજી જૈન
જ્ઞાન ભંડાર ગોપીપુરા
સુરત.

શ્રી દેવચંદ લાલભાઈ જૈન
ધર્મશાળા-ગોપીપુરા.
સુરત.

શોઠ ઘેલાભાઈ લાલભાઈ જવેરી કેશર-ખરાસ ફંડ.

બાહેર ખખર.

આ થકી હિન્દુસ્તાનના તમામ શ્વેતાખર મૂર્તિપૂજક સંઘને જણાવવાં આવે છે કે, જે જે ગામનાં શ્વેતાખર મંદિરોમાં કેશર-ખરાસની અગવડ હોય; તે મંદિરોને માટે હુમારી પાસેથી નીચે જણાવેલ શીરનામાથી કેશર-ખરાસ ભેટ મંગાવી લેવા. પણ મેહેરખાની કરી કોઈએ ટપાલ અગર ખીજે રસ્તે મંગાવવા તસ્દિ લેવી નહીં પરંતુ નીચલે ઠેકાણેથી આવી લઈ જવું અથવા મુંબાઈમાં પિછાણવાળા દ્વારા મંગાવી લેવા.

સર્વે સાધુમુનિરાજોને વિનંતીસહિત વિદિત કરવાનું કે, આપશ્રીઓના વિહારમાં જે જે ગામનાં મંદિરોમાં કેશર-ખરાસની અગવડ જણાતી હોય તે તે જગ્યાએ નીચલે ઠેકાણેથી કેશર-ખરાસ ભેટ મંગાવવાનો ઉપદેશ કરવા તસ્દિ લેવી.

શીરનામું.

શા. નગીનભાઈ ઘેલાભાઈ જવેરી.

૧૬-૧૮ ત્રીજે ભોયવાડો, ભૂલેશ્વર—મુંબાઈ. નં. ૨.

પ્રતિ શોઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે અંથાંક ૭૦
(ઈતિ જૈનગૃહ્યર સાહિત્યોદ્ધારે અંથાંક ૮.)